TOMUS III.

RERUM CONCILII OECUMENICI CONSTANTIENSIS.

TOMUS III

RERUM CONCILII CONSTANTIENSIS,

De

RELIGIONIS ET FIDEI MOMENTIS.

Quæ res antiquæ in laudato Concilio

CÆSARE SIGISMUNDO

per quadriennium ferme olim ventilatæ,

Nunc,

tribus pene ſeculis elapſis,

CÆSARE LEOPOLDO,

FELICISSIMIS AUSPICIIS

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DN. RUDOLPHI AUGUSTI

BRUNSVIC. AC LUNÆBURG.

DUCIS &c.

ad priſtinorum Eccleſiæ fatorum lucem,

Ex antiquisſimis Codicibus MSCtis

CÆSAREIS, DUCALIBUS & ACADEMICIS

erutæ ac recenſitæ

ab

HERMANNO von der Hardt.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ

IN OFFICINA CHRISTIANI GENSCHII.

Typis SALOMONIS SCHNORRII, 1698.

Æquo & benigno lectori Christiano S. P.

TErtius hic rerum antiquarum *Tomus tertium Constantiensis Concilii momentum* religiosum, *fidei controversias in eo ventilatas*, concernit. Cujus novæ farraginis literariæ ut constet ratio, *collectionis ac distributionis ansam, regulam ac fortunam*, exemplo priorum Tomorum, breviter attingemus. *MSCtorum* verò *Codicum*, ex quibus hæc hausta, cara antiquitas & pretium nobile, ex superioribus abunde constant.

CAP. I.
Argumentum Tomi hujus Tertii,
De ponderosis fidei rebus, illa ætate in controversiam vocatis, in Constantiensi Concilio excussis.

TErgeminum fuisse scopum ac finem magno Constantiensi Concilio præfixum, *disciplinæ Ecclesiasticæ decorem, publicæ in Ecclesia pacis vincula, & doctrinæ fidei integritatem*, non solum ex centenis Concilii diplomatibus liquet, sed & ex *Cæsaris Sigismundi primo constat edicto* publico, quo Concilium orbi Christiano indixit, quod *Tomo V.* comparebit. Idemq; ut Viri quique boni publicis scriptis ac votis *ante Concilium* expetiverant, *in Concilio* vel millies repetiverunt. Quorum luculenta vestigia ex superioribus Tomis animo lectoris obversabuntur.

Quandoquidem igitur in investigandis ac digerendis antiquis monumentis, quæ ad *priora* Concilii negotia spectant, jussu atque autoritate SAPIENTIS PRINCIPIS, RUDOLPHI AUGUSTI, ad hanc regulam universa exigere oportuit: Ut pristina illa genuina rerum facies absque fuco pateat, sua historiæ plena constet fides, divi-

næ providentiæ & inſcrutabilis regiminis veneranda ubique majeſtas pelluceat, fata denique Eccleſiæ & orbis Chriſtiani antiqua exemplo ſint poſteris: Idem in *hoc Tertio Tomo* inſtruendo religioſe ſpectare neceſſe fuit, quo *tertium Concilii argumentum* exponendum.

Eam proinde in explorandis ac eruendis his etiam antiquis monumentis induſtriam, eum in digerendis ordinem, eamq; in recenſendis fidem adhibuimus, ut & rei olim geſtæ veritas, & divinæ gubernationis conſilium, & mirus fatorum in rebus illis antiquis eventus poſtulabant. En ergo fontes.

Quadraginta fere ante Conſtantienſe Concilium annis, cum diſſidere cœpiſſent Pontifices ſummi, de jure, ſede atque autoritate magno animorum motu dimicantes, ut fit inter homines, ex variis decertantium artibus exemplum & reliqui Eccleſiaſtici ſumſerunt pari licentia exorbitandi, & omnem diſciplinam Eccleſiaſticam eliminandi. Quæ publica Eccleſiæ afflictio, morum immenſa depravatio in toto Eccleſiaſtico corpore notata, bonorum quorundam virorum ſuſpiria & querelas ubertim & paſſim expreſſit. Quod igitur remedium nullum appareret, emendationi deſideratæ aptum, ſepoſito aut abjecto metu, præ deſiderio ſalutis publicæ, liberius carpere ſumma Eccleſiæ capita non formidarunt. Ex quo animi dolore, corruptionis Eccleſiaſticæ intuitu, in examen conſtitutionum Papalium decretorumve ac rituum in ſacris uſitatorum deſcenderunt.

Hinc natum mox *Wiclefi in Anglia* Theologi Oxonienſis os apertum liberrimusq; calamus, perſtringendi in Eccleſiaſtico regimine maculas, & rituum quorundam formam reprehendendi. Cui mox magnus eruditorum & magnatum numerus conſenſit. Quod non futurum fuiſſe, agnovere & credidere publiceque profeſſi ſunt in ipſo Conſtantienſi Concilio viri magni, ni anſa illis data fuiſſet noviſſimis Præſidum Eccleſiæ tenaciſſimis diſſidiis & corrupto regendi tenore. Cujus teſtis præter alios fuerit *Jacobus Epiſcopus Laudenſis*, in Conſtantienſi Concilio autoritate & dicendi virtute excellens, in oratione in ſuppliciũ Huſſi dicta.

Ea occaſione circa illud tempus A. 1389. Pragæ prodiiſſe fertur *Pragenſis Eccleſiæ Paſtor, M. Matthias*, qui ritum Eccleſiæ tunc uſitatum, communicandi plebem ſub una ſpecie panis, publice carpere, ac alium *ſub utraque populum communicandi introducere cœpit.* Qui tamen mox repreſſus novum illum ritum miſſum facere juſſus eſt, ut infra plenius exponetur.

Eodem tempore vel ſurrexerunt vel aucti ſunt viresque ſumſerunt *Crucifratres* aut *Flagellarii*, qui præ indignatione animi, ac corruptionis tædio atq; impatientia, in devotionem cruentam prolapſi, reprehenſis pleriſque Pontificum decretis ritibusq; Eccleſiaſticis repudiatis.

Quanquam verò igne non minus ac ferro atque decretorum fulminibus hi ſimileſque affligerentur, cæderentur vel pellerentur: Extingvi tamen non potuerunt, dum regiminis Eccleſiaſtici forma haud emendata, anſâ querelarum nondum ſublatâ.

Sic orti ſubinde alii atque alii in diverſis regionibus, qui pari uſi libertate ſimiles effunderent querelas, capitaque doctrinæ ſacræ recepta quaſ-

quassarent aut convellerent, quæ judicarent ab antiquis moribus esse aliena.

In illis extitit & *Hussus* Pragæ, cum *Hieronymo Pragensi*, aliisque, qui, exemplo certe Wiclefi ejusque libris mox animati aut confirmati, in similes Ecclesiæ consvetudines ac hypotheses inveherentur, indignabundo animo intuiti Præsidum Ecclesiæ lites, jurgia, artes & machinas. Quam occasionem & Husso datam Patres Constantiensis Concilii haud dissimularunt, ut videre est *Tomo I. Parte VII. cap.* XXIIX. XXIX. *f.* 306. *seqq.*

Husso tandem in Concilium vocato, & in carcerem conjecto, ejus in Bohemia reliqui sectatores tantum abest animum vel calamum cum Husso vinctum aut fractum putarent, ut tanto liberius quod cœperant prosequerentur. Inter quos caput mox præ ceteris exseruit *Pastor Ecclesiæ Pragensis, Jacobus de Misa*, qui quod ante multos annos, ut supra dictum, in eadem urbe infelicius tentaverat antecessor, majori nunc ardore resuscitaret, communionem calicis plebi commendans, usu illo solenni ratione introducto. Cui mox Academia, senatus Pragensis populusq; oppidanus sese junxit.

Istæ igitur controversiæ Wiclefiticæ, Flagellariorum, Hussiticæ, Jacobiticæ atq; Bohemorum, in Constantiensi Concilio diu multumq; expensæ atque discussæ sunt.

Quibus accesserunt & aliæ contentiones religiosæ. E. g. An sub prætextu religionis terræ infidelium armis sint invadendæ?

Similiter paucis ante Concilium annis, Parisiis, ex cæde Ducis Aurelianensis per Ducis Burgundiæ ministros hæc mota quæstio: *Quodnam jus haberent subditi aut vasalli in Regem aut Principem, tyrannidis charactere subditis gravem.* Quæ lis per *Doctorem Johannem Parvum*, Ducis Burgundiæ Consiliarium, in eam sententiam detorta, quod jus necis sit penes subditos aut vasallos in Principem talem. Etsi verò hæc magna Parvi causa *Parisiis in Nationali Concilio condemnaretur*, Burgungundiones tamen sua inquietudine effecerunt, ut *in Constantiensi Concilio* repetita controversia, licet *iniqua* judicata ac damnata, à Pontifice tamen Martino V. dissimularetur.

Par erat ratio *Brigitticarum Visionum ac Revelationum.* Etsi enim hæ impugnarentur in Concilio, canonisationem tamen Brigittæ Johannes 23. nec differre nec denegare voluit, quin promovit.

Nec Concilii quæstionem ac censuram diffugere sustinuerunt *Monachi & Moniales*, qui vel de status sui quam vocabant perfectione, vel de bonis, quæ possiderent singuli privatim, in Concilio disquirerent, quanti ista religionis forma pretii, & quod in bona privata jus haberent, exploraturi.

Summa ergo præcipuarum quæstionum in Concilio ventilatarum, quas *fidei charactere* insigniverunt, huc fere redit.

De occasione variarum litium Ecclesiasticarum de rebus fidei, quas illa ætate moveri contigit.

De Ecclesiæ Præsidumque dignitate, autoritate ac jure.

De immunitate Principum adversus injurias subditorum ac vasallorum.
De bellis religiosis, An sub ratione aut colore propagandæ fidei Christianæ invadere infidelium terras liceat.
De visionibus ac revelationibus divinis.
De protestatione ac revocatione in rebus fidei.
De Ecclesiastici Calendarii erroribus emendandis.
De Flagellariorum religiositate, præ devotione flagellis ad sangvinem usque proprium cædendi corpus.
De Monachatu, an peculiaris religionis nomen ac indolem referat. An Christianismus per se solus veræ religionis nomen ac naturam possideat.
De Monachorum ordinibus, eorumque religiositate.
De Monachorum ac Monialium bonis, an privatim illa possidere ac illis frui possint.
De annuis pensionibus Monachorum ac Monialium.
De clericorum bonis, an illis possint privari.
De statu primitivæ Ecclesiæ, an clerus ad illum possit reduci.
De decimis, an sint eleemosynæ, & an clero debeantur.
De transsubstantiatione in sacramento.
De excommunicatione.
De orationibus cleri pro vivis & defunctis.
De Decretalibus.
De Indulgentiis.
De communione plebis sacramentali sub utraque specie.
De libertate prædicandi verbum Dei.
De libertate confitendi, absolvendi & communicandi.
De ritu Ecclesiastico cantandi in templis.
De vera existentia corporis Christi in sacra Cœna.

Non fuit nostri hic muneris neq; scopi, de his rebus judicium ferre. Quippe quod totius operis hæc mensura à *Serenissimo* DUCE data, ut nudæ rerum, fatorum, ac monumentorum recensioni acquiesceremus, semota omni censura. Eo quippe sincerior recensio quanto minus aculeata, & ab affectuum æstu prorsus aliena. Judicium in omnibus merito relictum esto prudentibus, peritis, antiquæ fortunæ conscіis, affectu temperantibus, & communium mundi fatorum haud inexpertis.

CAP. II.

De conditione ordine & nexu Monumentorum, quæ Tomo hoc III. sunt comprehensa, vel quæ in aliud tempus locumve aptiorem differre consultum fuit visum.

ORdinem pro annis & fatis Concilii observare, ut in superioribus Tomis, ita & hic omni modo studuimus, ut diffusa interdum per plures Concilii annos harum quæstionum tractatio & longus ambitus admisit. De

De HUSSI, Bohemi, *rebus Constantiensibus.*

OMnibus ceteris causis religiosis in Concilii tractatione prævivit *Husſi negotium.* Siquidem à primo Concilii exordio *Husſi res* à Papa Johanne 23. & aliis doctoribus tractari cœperunt, quæ postmodum per longum Concilii ambitum sunt diffusæ. Merito itaque in capite hujus Tomi *res Husſi* locum sibi vendicabant.

Ceterum, non imus inficias, ingentem rerum Husſiticarum ad Concilium spectantium cumulum nos missum fecisse, nec huic Tomo inseruisse, etsi earum suppeterent MSCta. Cujus *consulti neglectus*, à temeritate omnino prorsus liberi, ratio facile nos excusabit, quod scil. alibi haberi ac legi commode possint, ut & tempori & operis moli optimo parceremus jure.

Misimus proinde scripta Husſi, proxime ante Constantiense Concilium *contra Indulgentias Papæ Johannis* 23. Pragæ edita, quæ cum aliis ansam dederant, ut ad Concilium vocaretur: Nec non quæ *pro Wiclefo* scripserat, quæ materiam accusationi in Concilio amplam suppeditarunt.

Liquimus pari jure *tractatum* ejus *De Ecclesia*, A. 1413. in limitibus Concilii scriptum, in Concilio diu multumque examinatum & condemnatum.

Præteriimus opuscula ejusdem, quæ ante iter ad Concilium concinnaverat, hoc animo, ut in Constantiensi Concilio publice proponeret ac recitaret, si indulgeretur. Quæ sunt, *De sufficientia Legis Christi ad regendam Ecclesiam: De fidei suæ elucidatione; De pace.*

Sepoſuimus porro libellos ejus complusculos, in ipso Constantiensi Concilio vel ante vincula vel in carcere exaratos. Qui sunt: *Narratio ipsius Husſi de suo negotio, Constantiæ scripta: De Sangvine Christi sub specie vini à laicis sumendo*, cum à Bohemis ea de re consultus esset, postquam Jacobellus Pragæ hoc aggressus erat: *De decem præceptis: De oratione Dominica: De peccato mortali: De Matrimonio: De cognitione & dilectione Dei: De tribus hostibus hominis & septem peccatis mortalibus: De pænitentia: De sacramento corporis & sangvinis dominici.*

Nec attigimus cumulum haud parvum *epistolarum Husſi, nec Bohemorum, & Constantiensis Concilii*, quæ privatim ac publice de Husſo tunc scriptæ. Ut & *Narrationem historicam autoris Bohemi*, in Concilio præsentis, *de supplicio Husſi.*

Majori jure dissimulavimus omnes antiquos *vitæ Husſiticæ scriptores*, aptiusq; recentiores, *Crispinum, Pantaleonem, Theobaldum, Horzovitium*, aliosque.

Unum duntaxat idque perexiguum dedimus *Parte I.* de Constantiensibus Husſi rebus monumentum, *In supplicium Husſi orationem Jacobi, Laudensis Episcopi*, viri alias cordati, & ad emendatiorem Ecclesiæ formam impense adspirantis, ut vel ex oratione, ante Pontificis Martini V. electionem publice in Concilio habita, Tomo I. recensita, est manifestum. Longe vero luculentiorem ex MSCtis antiquis & genuinis dedimus illum Sermonem, quam recensuerunt alii.

Ceterum, quod omnes propemodum res Husfiticæ ab hoc Tomo consulto excluderentur, causa fuit, cur & *alia monumenta*, vel proxime *ante Concilium* vel *in eodem* à Theologis Husso opposita, quæ ex *MSCtis Codicibus antiquissimis* hausimus, retineremus, in aliud reservanda tempus. In his sunt: *Mauritii de Praga*, Theologi Pragensis, opusculum *contra impedientes Wenceslaum Tiem, quoad prædicationem cruciatæ Johannis* 23. Ut & *Stephani de Palez*, Pragensis Theologi, acerrimi adversarii Hussi, *Anti-Hussus*, opus admodum prolixum.

Hussitis verò quæ *proxime à fine Concilii* magnis voluminibus multo apparatu opposuerunt idem *Stephanus de Palez*, *Johannes Hoffman*, Theologus Lipsiensis, *Oswaldus Reinlein*, Theologus Viennensis, aliique plures, absque omni collectionis præsentis injuria in alios recondidimus usus.

Nummos denique varios, *in Hussi supplicium* illa tempestate à Bohemis cusos aut fusos, quos ex pluribus Principum cimeliis pulchre delineatos nacti sumus, pari cum superioribus fortuna, eadem de causa, hoc Tomo non expressimus.

De JOHANNIS PARVI, Galli, Theologi & Consiliarii Burgundi, *rebus Constantiensibus.*

TEnacissima succedit, & ob potentiam illorum ad quos pertinebat, armata & aculeata *fidei causa*, in Constantiensi Concilio magno studio, nec pari semper, ob artes & insidias, successu tractata, *De jure subditorum in Principes aut Reges tyrannos, deque immunitate Principum ab injuriis subditorum aut Vasallorum.* In Gallia primum, haud longe ante Constantiense Concilium, circa A. 1407. hæc quæstio fuit nata. Postquam enim *Ludovicus Dux Aurelianensis*, Regis Galliæ Caroli VI. frater, per subornatos ministros *à Johanne Duce Burgundiæ* Parisiis erat *confossus*, vindictaque cædis à Rege & peteretur & formaretur: Ad sui facinoris defensionem admissus tandem Dux Burgundiæ Oratorem invenit, argutum suæ causæ futurum advocatum, Theologiæ Doctorem ac Consiliarium suum, *Jean Petit, Johannem Parvum.*

Hic igitur, causæ Burgundi patrocinaturus, *Justificationem Ducis Burgundiæ*, heri sui, conscripsit ac publicavit, qua facinus Burgundi, justum, imò laude dignum, ac præmiis à Rege afficiendum esse, fuse probare annisus est.

Quod *Johannis Parvi* opus ansam mox multis & gravissimis dedit in Gallia litibus, variisque in sanctas Principum personas injuriosis opinionibus, quasi subditorum hoc jus esset in Principes subditis molestos, illos quovis modo è vita tollendi. Quod ergo in his motibus periculosis autor operis fatis fungeretur, constitutum tandem à Rege, *Nationali Gallico Concilio* quæstio isthæc Johannis Parvi examinaretur atque condemnaretur. Quod & factum.

Proximo itaque anno ante Constantiensis Concilii universalis initium, *sub finem anni* 1413. Parisiis *Synodus Nationalis* hujus rei causa coacta

acta. In qua, post multas consultationes ac frequentes sessiones, damnata tandem *autoritati Principum inimica Johannis Parvi doctrina*, in Justificatione istac Burgundi prodita aut suggesta.

Cum autem interea *Constantiæ* confluerent magnates universi orbis Christiani, ad omnes dubias res sacras componendas, consultum Regi Galliæ visum, hanc in Nationali Synodo damnatam causam *Constantiam* quoque per Legatos *ad Concilium ablegandi*, ubi denuo & curatius examinata solennius tanquam fidei Christianæ adversa damnaretur. Quemadmodum etiam post multa colloquia & congressus, *publica ejus condemnatio*, Cæsare Sigismundo gloriosissimo affectu urgente, prodiit. Quanquam per varias insidias Burgundionum eo res dein redacta, ut loco roborandæ ac prosequendæ condemnationis, novæ suscitarentur de isthac re inter Patres Concilii disputationes, prolixæ, intricatæ ac tædiosæ, quæ ne cum novo quidem Pontifice Martino V. electo finem invenire poterant, qui condemnationem vel repetere vel confirmare dubitans, rem decidere detrectavit, rupto Concilio, molestissimoque eodem negotio suspenso. Quod bonorum querelas à fine Concilii extorsit ac cumulavit.

Arduæ illæ *res Constantienses, pro autoritate Principum facientes*, per aliquot Actorum volumina diffusæ, Hussiticam causam *hoc Tomo III.* excipere debuissent. Ast nimia rerum istarum moles, separatum constitutura Tomum, brevibus hujus Tomi cancellis includi noluit. Præterea lubrica hominum vita, facili impulsu ruitura, aliorum exempla objecit, qui vastis nimis operibus edendis occupati inter chartas expirarunt, imperfectis rebus omnibus cum dolore aliorum relictis. Ne igitur & in hac, non adeo licet vasta, tædiosa tamen, difficili ac satis longa collectione & recensione vetustissimarum ac reconditarum rerum idem nobis contingeret, ut reliquis rebus Concilii non confectis filum fato interrumperetur, præstare creditum, peculiarem hanc rerum molem ab hoc Tomo sejungere aliisque fatis concedere.

Ut tamen non plane ignoret lector, *autoritatem Principum salvam* semper cupiens, quæ sint præcipua argumenta, paucis ea prælibare juvabit.

PARS I.

Præmissâ historica Narratione cædis, à Duce Burgundiæ in Duce Aurelianensi perpetratæ unà cum brevi argumento Justificationis Burgundi ex scriptoribus coætaneis: In fronte operis comparet ipsum monumentum adeo decantatum: Nempe

Johannis Parvi, Theologi Parisiensis & Consiliarii Burgundi, liber controversus, in Nationali Synodo Gallica & Universali Concilio Constantiensi diu multumque lectus & examinatus, nempe *Justificatio Ducis Burgundiæ. Gallicè & Latinè.*

PARS II.

Acta in Concilio Nationali Gallicano de libro & doctrina Johan. Parvi. Quæ omnia mox in Constantiensi Concilio Patribus publicè oblata & sententiæ Judiciali sunt exposita.

Concilii Nationalis Gallici, Parisiis congregati, Prima Sessio A. 1413. d. 30. Nov. In qua *Regis mandatum* Gallico idiomate prælectum. U-

nà cum *tribus publicis instrumentis*, illam causam jam ante coram Rege & Universitate *Parisiensi* tractatam attingentibus. Quibus & contenti pauci *articuli ex Johannis Parvi libro deprompti*, in controversiam vocati, jam ante examinati ac refutati. Præterea *codicillus* prælectus, comprehendens varios & permultos alios Petitianos articulos, cum refutatione eorum. Quibus junctæ xxx. *Doctorum* & eruditorum virorum in Synodo præsentium *consilia*, *vota ac sententiæ*. Unde nata *Conclusio*: Recte jam ante, ut supra in prælectis libellis ac instrumentis erat commemoratum, à Parisiensi Academia reprobatas esse assertiones Johannis Parvi, & ulterius ad judicialem condemnationem posse procedi.

Secunda Sessio A. 1413. d. 4. Dec. Consulti assessores Synodi per Episcopum Parisiensem, *de modo* ad condemnationem dictarum Assertionum progrediendi. Recensitaque longa serie vota ac *suffragia Assessorum*. Unde nata Judicum *conclusio*, libellos aut codicillos superiores, quibus assertiones cum refutationibus Parisiensium additæ, ablegandos esse ad singulos Theologos, ad privatum examen. Quod & dein factum.

Sessio III. A. 1413. d. 19. Dec. Rogati inter alia Assessores qui conscripta sua privatim judicia & censuras de perlectis illis chartis communicarent ac exhiberent. Expressa *Schedula*, omnibus antea ex decreto superiori ad examinandas res illas missa. Exhibitæ quorundam Episcoporum & Abbatum *scriptæ deliberationes aut censuræ*, satis prolixæ. Alii diebus sequentibus hoc mense dederunt. Aliorum *judicia* ad Judices sunt ablegata, magno numero, eaque in consessu semper prælecta & publicata.

Sessio IV. solennis 1414. d. 5. Jan. In qua votorum superiorum summâ repetitâ, & consensu *de reprobandis assertionibus* illis publicato; Ulterius disquisitum est *de modo porro procedendi*. Inprimis an deputandi aliqui, qui *inquirerent in scripta Io. Parvi, num revera in illis habeantur ista dubia*? Et an Duci Burgundiæ per legatum Synodi suffragia & conclusiones aperire oporteret, ad contumelias declinandas? Collectisque suffragiis *inquisitionis Deputati* definiti.

Sessio V. A. 1414. d. 8. Jan. Deputatis inquirendi negotium commissum, constitutusque legatus ad Burgundiæ Ducem. Tenor Instructionis datæ legato isti.

Sessio VI. A. 1414. d. 12. Jan. Inquisitionis Commissarii ad referendum vocati. Ast dilatione publice petita alius illis dies dictus.

Sessio VII. A. 1414. d. 15. Jan. Die ad referendum statuto, nullo autem Commissariorum illorum adhuc comparente, decretum, illos per schedulas esse citandos ad certum diem. Tenor decreti illis missi.

Sessio VIII. A. 1414. die 19. Jan. Relatio Commissariorum audita, & de charta ab aliquibus prælecta sua cujusque sententia.

Sessio IX. A. 1414. die 20. Jan. Auditi ordine alii Commissarii, productis in charta sententiis.

Sessio X. A. 1414. d. 22. Jan. Iterum alii Commissarii auditi.

Sessio XI. A. 1414. d. 23. Jan. Continuatus inquisitionis illius labor, horis ante & pomeridianis.

Sessio XII. A. 1414. d. 24. Jan. Porro in isto negotio sunt progressi.

Sessio XIII. A. 1414. d. 26. Jan. Inquisitionis negotium continuatum, recensentibus aliis de charta & sua judicia.

Sessio

Sesſio XIV. A.1414. d.27. Jan. Alii deputati quid ſentirent edixerunt.
Sesſio XV. A.1414. d.29. Jan. Alii ſuam mentem expoſuerunt.
Sesſio XVI. A.1414. d.30. ultima Ianuar. Iterum alii.
Sesſio XVII. A. 1414. d. 1. Febr. Deliberatum de rebus in publica Sesſione proxime proponendis.
Sesſio XVIII. A. 1414. d. 3. Febr. Propoſita nova ex relatione Deputatorum ſchedula de rebus Parvi.
Sesſio XIX. A.1414. d.6. Feb. De illa ſchedula diſputatum.
Sesſio XX. A.1414. d.7. Febr. Publicata iſthæc ſæpius emendata Deputatorum ſchedula. Decretumque, omnibus Theologis per ſchedulas iſtam Deputatorum ſententiam eſſe denunciandam, audiendumque, quid porro agendum. Tenor ſchedularum ablegatarum. Nomina illorum, qui ſchedulas acceperunt.
Sesſio XXI. A.1414. d.12. Febr. Publicata epiſtola Regis Caroli VI. ad Epiſcopum Pariſienſem, de rebus præſentibus. Secuta ſuffragia illorum, qui ſchedulas acceperunt.
Sesſio XXII. eodem die poſt meridiem. Alii plures, ſchedulas nacti, ſuam expoſuerunt mentem.
Sesſio XXIII. A. 1414. die 15. Febr. Alii & ſuam.
Sesſio XXIV. A. 1414. d. 17. Febr. Iterum alii.
Sesſio XXV. A. 1414. d. 18. Febr. Et alii.
Sesſio XXVI. eodem die poſt meridiem. Denuo alii.
Sesſio XXVII. A. 1414. d. 19. Febr. Porro alii.
Poſt hæc miſſæ ſchedulæ ad clerum Pariſiis exiſtentem, quibus ſententia aperienda denunciata.
Sesſio XXVIII. A. 1414. d. 23. Febr. Oratione ſolenni præmiſſa, totus proceſſus ſuperior recenſitus. De hinc à Judicibus ſententia publicata. Formula condemnationis dictarum aſſertionum.
Executio condemnationis Propoſitionis Johannis Parvi, quando A. 1414. d. 25. Febr. die Dominica, præmiſſo ſermone ſacro, palam eſt combuſta, præſente ingenti hominum, Prælatorum aliorumque numero.
Epiſtola Judicum ad Epiſcopum Meldenſem, qua acta ſuperiora denunciarunt, A.1414. d.12. Martii.
Epiſtola aut Diploma Regis publicum, editum A. 1414. d.17. Martii, ad omnes regni ſui Prælatos, de cremandis Johannis Parvi Propoſitionibus.
Epiſtola ſ. Edictum Academiæ Pariſienſis publicum, de cremandis ubicunque Propoſitionibus iſtis damnatis, A. 1414. die 18. Martii.
Mandatum Regis, quod publicetur condemnatio Propoſitionis Johannis Parvi, de Juſtificatione Ducis Burgundiæ ſuper morte Ducis Aurelianenſis, A.1414. d.4. Junii.
Oratio Pariſiis *A.* 1414. d.4. Decemb. coram Rege & Magnatibus in regia curia habita ab univerſitate Pariſienſi pro condemnatione ſententiæ Jo. Parvi.
Edictum Regis, quo condemnata Propoſitio Jo. Parvi. A.1414. d.27. Dec.

PARS III.

Acta in Concilio Conſtantienſi de libro & ſententia Johannis Parvi.

Epiſtola Regis Gallorum, Caroli VI. ad Concilium Conſtantienſe, qua Rex illud rogat, velit condemnare Propoſitionem illam Johannis Parvi. A. 1414. d. 27. Dec.

Acta A. 1415. d. 9. Jan. Pariſiis coram Rege in Senatu, nomine Academiæ Pariſienſis, pro maturanda legatione Regis ad Concilium Conſtantienſe, ad res fidei controverſas ibidem tractandas, cauſam nempe Johannis Parvi componendam.

Longa Propoſitio Gallici Legati Gerſonis in Concilio Conſt. de doctrina Joh. Parvi Conſtantiæ damnanda, contenta in prima Gerſonis Oratione ad Concilium, nomine legationis ſuæ habita A. 1415. Vigil. Domin. Ramis Palmarum, quæ incipit: *Ambulate.*

Novem Aſſertiones Johannis Parvi, in Conſt. Concilio ad judicialiter condemnandum propoſitæ.

Quatuor Propoſitiones, de jure Epiſcoporum errores in rebus ſacris notandi & damnandi.

Declaratio primæ aſſertionis Joh. Parvi, quis tyrannus dici poſſit &c.

Veritas, quod impediens in Concilio condemnationem aſſertionum Joh. Parvi, ſit hæreticus.

Oratio *Gerſonis* ad Concilium, quod Aſſertiones Joh. Parvi *judicio fidei* ſint condemnandæ, cujus initium, *Æſtimo me beatum.*

Anonymi prolixa Oratio ad Concilium, ejusdem argumenti.

Schedula circa declarationem falſitatis primæ aſſertionis Ioh. Parvi.

Alia Oratio *Gerſonis* coram Concilio, pro maturanda illa condemnatione judicio fidei. Cujus initium, *Oportet hæreſes eſſe.*

Tres Concluſiones, quod Aſſertiones Joh. Parvi judicio fidei ſint reprobandæ.

Propoſitio, pro declaranda rationabilitate condemnationis primæ Aſſertionis Joh. Parvi aliarumque.

Forma condemnationis, factæ in Concilio Generali Conſt. Sabbati 6. Iulii A. 1415. De prima propoſitione Ioh. Parvi.

Reſponſio ad objecta, ſumpta ex quibusdam legibus & gloſſis, quæ videantur aſſertioni primæ Ioh. Parvi favere.

Epiſcopi Atrebatenſis longa Declaratio, in publico ſeſſionis loco facta, quod novem Aſſertiones Ioh. Parvi non ſint judicio fidei reprobandæ.

Sententiæ & opiniones aliorum *quinquaginta Theologorum*, quas ſub juramento in Conſtantienſi Concilio de novem aſſertionibus Ioh. Parvi coram Iudicibus, nec exiguis plerique opuſculis, ediderunt, pro ſententia negativa, quod judicio fidei non ſint reprobandæ.

Petri de Alliaco Cardinalis Cameracenſis judicium publicum, pro ſententia affirmativa, quod judicio fidei ſint reprobandæ.

Demonſtrationes aliorum *ſedecim Theologorum* ſatis prolixæ, pro ſententia affirmativa, quod judicio fidei ſint condemnandæ.

Johannis de Falkenberg Theologi opuſculum, ſententiæ ac judicio Petri de Alliaco Cardinalis Cam. in Conſt. Concilio oppoſitum, pro vindicanda aſſertione Ioh. Parvi.

Ejusdem Ioh. de Falkenberga aliud opuſculum, Gerſonis demonſtrationi & rationibus in Conſt. Concilio oppoſitum, pro tuenda aſſertione Ioh. Parvi.

Ejus-

Ejusdem Ioh. de Falkenberg, tertius libellus, in Conſt. Concilio oppoſitus certis propoſitionibus publice exhibitis in cauſa Joh. Parvi.

Gerſonis publica Oratio, in Conſt. Concilio habita, qua contumelias & injurias illorum declinat, qui cauſam Joh. Parvi defenſuri, injurii ſint in Regem Galliæ. Ut ſit *Apologia pro Rege Carolo VI.* qui cauſam Joh. Parvi condemnaverat.

Quærelæ *Gerſonis* frequenter repetitæ in Conſt. Concilio publicis coram Concilio Orationibus, de artibus pro impedienda judiciali condemnatione aſſertionum Joh. Parvi, adhibitis.

Proteſtatio *Gerſonis* querula ſub finem Concilii edita, quod Joh. Falkenbergii libellus, quo in cauſa Polonorum ſententiam Joh. Parvi adſtruxerat, in Conſtantienſi Concilio per Martinum V. pro Polonorum deſiderio non eſſet damnatus.

Ejusdem Dialogus Apologeticus, De fatis controverſiæ Joh. Parvi in Conſtantienſi Concilio.

Præcipua hæc ſunt argumenta rerum arduarum, quæ in Conſtantienſi Concilio in negotio Joh. Parvi ultra triennium magna contentione, frequentiſſimisque nec parvis libris ea de re proditis, eruditorum manibus ſunt verſatæ. Ceterum ex præclaris *Codicibus MSCtis* pleraq; hauſta, aliis, ut ſupra monitum, ſervamus uſibus: Ne nimia rerum moles, uno hoc opere cumulata, vel legentes terreret, vel & recenſentem labore frangeret aut opprimeret. Dentur etiam ſua cuique rei tempora, ſua intervalla, ſuæ reſpirationes.

De Pauli Voladimiri, Poloni, *rebus Conſtantienſibus.*

Tertium fidei argumentum, mox in Concilii exordio tractari cœptum, de fide Chriſtiana armis propaganda, negotium dedit *regio Polonorum Legato, Paulo Voladimiri*, viro erudito & cordato, qui, Polonos adverſus Prutenorum Cruciferorumque injurias defenſurus, *diverſis opuſculis* demonſtrare ſategit, *Chriſtianam fidem armis propagare nefas, religionisque prætextu terras infidelium invadere, irreligioſum* nec Chriſtianæ indolis eſſe.

Edidit autem hic in Conſtantienſi Concilio inter alia *Tractatum de Poteſtate Papæ & Imperatoris reſpectu infidelium.* Quem & in Concilio A. 1415. d 5. Julii *Germanicæ nationi* obtulit. Ceterum hoc opus noſtros hactenus fugit oculos, etſi non deſperemus, ejus nos aliquando compotes futuros.

Scripſit Conſtantiæ de eodem argumento *alium libellum*, quem nacti dedimus, uti par erat, *Parte II. Demonſtrationem, infideles armis ad Chriſtianam fidem non eſſe convertendos: nec eorum bona invadenda aut illo nomine occupanda.*

Neque verò nudum ſiſtere peregrinum decuit librum. Quapropter ex hiſtoria repeti debuit *quæſtionis religioſæ occaſio*, ea qua licuit brevitate. Quo fine ex *MSCtis diplomata* quædam *Regis Poloniæ Ludislai, & Witoldi magni Ducis Lituaniæ*, qui tunc primum ad Chriſtianam fidem erant converſi, opuſculo præmiſimus.

De

De Brigittæ, Svecanæ,

Hieronymi Pragensis, Grabonis Germani, Cistercienſium aliorumque Monachorum

rebus Constantienſibus.

Poſthæc ordo rerum in Concilio geſtarum ſuperioribus ſubjungere juſſit *Parte III.* controverſiam in Concilio ventilatam De *revelationibus ac viſionibus*, *Brigitticis* pariter ac aliis, illa ætate frequenter jactatis.

Cum enim *Brigitta* eſſet regio Svecico ſangvine creta, quod *Johannes Meſſenius, Sueo, in Theatro nobilitatis Suecanæ, Holmæ Suecorum A. 1616. in fol. edito, Tabulis XLI. & XLII.* demonſtravit, matrimonio juncta magno Conſiliario regio *Ulphoni Gudmaro*, qui obiit A. 1344. illius devotio, pietas, & divinarum revelationum, inſpirationum ac viſionum ſtudium, ingentem meruit admirationẽ. Tantoq; delicatior viſa hæc religioſitas, quanto in celſiori feminei ſexus faſtigio, regii ſangvinis gloria, conſpiciebatur. Poſtquam autem ab obitu à Papa Romæ *inter ſanctas* eſſet *relata*, indignantibus licet bonis ac eruditis viris, inter quos *Henricus de Haſſia in ſuo Conſilio Pacis*, c. 18. ut videre eſt ſupra *Tomo II. Parte I. f. 65.* In Conſtantienſi poſtea Concilio à Johanne 23. adhuc florente, etſi nutante, quæſita à Suecis ſolennis *ejus & nova canoniſatio.* Quam *Acta Concilii Tomo IV.* delineabunt. Ceterum etſi Johannes 23. facilis eſſet & indulgentiſſimus in hac re, non defuere tamen iterum viri eruditi in Concilio, qui hanc indulgentiam, tam prompte divas creandi, taxarent, *deque revelationibus ac viſionibus* diſputarent, eas in ſexu præcipue ſequiori non facile approbandas eſſe, rati. Qua occaſione *Gerſon*, magnæ in Concilio ex eruditione & legatione regia autoritatis vir, eruditum & concinnum edidit in Concilio opuſculum De *probatione ſpirituum.* Quo non ſolum prudenter de venditatis viſionibus judicavit, ſed & ſagax & cautum quarumlibet novarum viſionum examen delineavit. Tametſi verò *Sereniſſimus hujus Operis Conditor*, DUX RUDOLPHUS AUGUSTUS, ante aliquot annos publici boni cauſa hoc Gerſonianum opuſculum reſuſcitari, imo & *in Germanicam dialectum* ob inſignem ſuum uſum transfundi curaverit: Opuſculi tamen pretium, judicii in illo vis ac conſiliorum gravitas, non admiſit ab hac excludere digeſtione. Maxime quod ex *Auguſtiſſima Cæſarea Bibliotheca Vindobonenſi* nitidum & curatum nacti eſſemus *Codicem MSCtum.*

Succeſſit Parte *IV. Gerſonis judicium*, Conſtantiæ latum, *de Proteſtatione & revocatione in rebus fidei*, pro eluenda hæreſeos nota. Quod enim in cauſis religioſis in Concilio tractandis, hoc ageretur, ut ſuſpecti ad palinodiam ducerentur, in multis cauſis contigit, ut in litem vocati vel *proteſtarentur*, ſe nihil dicere velle quod à fide vera eſſet alienum, vel & priſtinam ſuam doctrinam *abjurarent.* Proteſtati Huſſus, & Johannis Parvi ſectatores, ipſeque Pontifex Benedictus XIII. aliique. Sententiam abjurarunt aut revocarunt Hieronymus Pragenſis, Grabon, cæteriq; plures. Hac itaque occaſione diſputatum in Concilio *de virtute, valore modisque proteſtandi aut revocandi in cauſis fidei.* *Deque ſuſpicione hæreſeos ſer-*

servanda, vel & abjicienda. Quamvis autem non omnino ignotum esset Gersonianum hoc judicium, integritas tamen historiæ, & nexus factorum in Concilio, perexiguum libellum dissimulare vetuit.

Excepit hanc litem *Parte V.* causa *Hieronymi Pragensis.* Hujus in Concilio ante rogum acta, vel ex historia vel ex *Tomo IV. obviis concilii decretis* constabunt. Dedimus hic duntaxat *ideam* ultimi de eo judicii ac *supplicii Constantiensis*, gemino Oratore, *Iacobo Episcopo Laudensi, & Poggio Florentino*, lineas ducente. Misimus autem *Geminam Narrationem* aliam prolixam *de fatis Hieronymi Constantiensibus*, à spectatoribus quibusdam in Concilio præsentibus, tunc temporis consignatas, alibi obvias. Nec huc accivimus notum *sermonem*, in Bethlehem Pragæ illo tempore habitum *de Hussi & Hieronymi busto.*

Dein accersere contigit *Parte VI. ex MSC. Cæsareo Vindobonensi, Petri de Alliaco, Cardinalis Cameracensis*, luculentum monumentum, *De erroribus Calendarii Ecclesiastici per Concilium emendandis.* Quamvis verò in Concilio Romano A. 1412. à laudato Cardinale hoc negotium esset tractatum apud Papam Johannem 23. Dilata tamen ejus decisio usque ad finem dissidiorum inter tres Pontifices tunc grassantium. Postquam ergo in Constantiensi Concilio tres illi Pontifices sede erant moti, causam hanc Ecclesiasticam in lucem revocavit idem Cardinalis, rebus, in Romano Concilio gestis repetitis ac publice recensitis. Ast finem aut fructum nec in hoc Concilio vidit Cardinalis. Ut adeo in Concilio Basileensi idem negotium resuscitandum esset per Cardinalem Cusanum, pari fortuna. Juvat interim observasse conatus & studia magnatum in nostro etiam Concilio, licet interdum suo frustrarentur eventu. Nil derogat virtuti anceps eventus.

Parte VII. congessimus judicia Doctorum Constantiensium de *cruenta illius temporis devotione Flagellariorum vel Crucifratrum.* Cui sanguinolentæ religioni mitigandæ moderata consilia aut mitia remedia quæsiverunt Viri in Concilio prudentes.

Alia lis fuit *Parte VIII.* commemorata, quam in Concilio movit Monachus Dominicanus, *Matthæus Grabon, De religione præter Monachatum salutari nulla.* Quod autem intelligerent viri Christiani & sapientes, nimium extolli Monachatum, & deprimi vitam Christianorum civilem, obviam huic jactantiæ eundum rati, *religionem veram ipsum esse Christianismum* demonstrarunt, qui extra omnem Monachatum optime possit vel aptius longe consistere. Quare ad palinodiam hic deductus, tacere porrò jussus, salva relicta Christianismi integritate.

Suscepta semel materia Monachatus, in Constantiensi Concilio tractata, pergendum in eadem judicavimus *Parte IX. X. XI.* Quibus cognata Monachalis quæstio, inter Cistercienses aliosque Monachos agitata, *de jure Monachorum ac Monialium in bona privata, reditus ac possesiones*, complusculis libellis expedita.

De Wiclefi, Angli, *rebus Constantiensibus.*

Superioribus rebus confectis, restabat, *negotium* in Concilio *Wiclefiticum* enarrare. Satis autem fore credidimus, decretis de Wiclefo Conciliaribus, *Tomo IV.* comparentibus, hic præmittere proxima condemnationis Constantiensis *fundamenta*, in ipso Concilio posita. Quo fine ex præclaris

antiquis MSCtis haustos *duos* dedimus haud exiguos *tractatus* Constantiæ paratos, quibus decantati jam ante Concilium *XLV. articuli Wiclefo tributi* per Theologos Constantienses fuse examinati ac reprobati. Stitimus *geminam* illam *censuram*, *à Constantiensibus Theologis profectam, Parte XII. & XIII.*

Nullum nobis fuit relictum jus, vel ex diserto DUCIS SERENISSIMI mandato, vel ex historicæ relationis innocentia, justâque affectuum fuga, inquirere in singula: Sive num Wiclefi ea mens fuisset, sive num curate refutata. Alius hæc merito fori esse judicatum, cum historica hæc collectio ab intempestivæ censuræ labe omnino debeat esse immunis.

De Jacobi de Misa, s. Jacobelli, Bohemi, *rebus Constantiensibus.*

IN unum postremo cumulum *Parte XIV-- XXIII*, congessimus *res Jacobelli*, in Concilio non minori studio & motu agitatas, quàm aliæ omnes. Sparsas illas per omnes Concilii annos quod constaret, operæ pretium fore creditum, in unum illas eumque postremum convehere locum. Quo rectius tota negotii & controversiæ posset observari series. Concernit autem *Controversia* hæc *Constantiensis* doctrinam à *Jacobello s. Jacobo de Misa* sub Constantiensi Concilio Pragæ suscitatam, *De communione plebis sub utraque ut appellant specie*, sive, *de usu calicis.*

Bohemum fuisse hunc Jacobellum vel Jacobum, natum ex oppido *Misa*, in flumine *Misa*, in districtu aut circulo Pilsenensi sito, *Æneâ* etiam *Sylvio in Hist. Boh. c.* 1. memorato, non solùm apertum *nomen*, sed & ex *antiquissimo Codice MSCto Cæsareo Vindobonensi* alterum *cognomen* nunciat, *ab eodem oppido* desumtum, quod non solum à flumine alluente *Misa*, sed & proprio nomine *Strziebro* appellatum. Hinc dictus *Jacobus de Misa, aliàs de Strziebro.* Ut non sit opus Bohemiæ eum multis vindicare, in re manifesta. Cum verò alii *Misam*, oppidum & flumen, *Misnam* etiam vocitasse legantur, lubrica suspicio inde nata de oppido *Misena vel Misna* Germaniæ, cui natales debuerit.

Bohemus hicce *Jacobus*, circa Annum 1414. in Constantiensis Concilii exordio, *in Urbe Pragensi*, ab eruditione & eloquentia clarus *Pastor, in æde S. Michaelis* Ecclesiastico functus officio, Hussi partes cum aliis sectatus est. Sensitque non solùm motus Hussi & Hieronymi Pragensis in Bohemia, sed & abeuntes ad Constantiense Concilium vidit. Absentibus illis, non solum strenue prosecutus est, quod Hussus agere orsus erat, sed & nova plane molitus. Husso namque Constantiæ hærente, subito quæstionem *De Communione populi Christiani sub utraque specie* in cathedra Academica & in suggestu suo movit.

Videri quidem possent Hussi hæc fuisse semina, quæ illo absente succrevissent, inque illam segetem mature adolevissent. Verùm, *ab Husso non profectam hanc esse rem*, universa illius seculi docet historia. Nec enim miratus solùm Hus, dum, Constantiæ degens, hoc Jacobelli facinus inaudivit, sed & juxta quosdam primùm haud obscure indignatus. Donec tandem à Bohemis per literas quæsitus, calculum adjecit, argumentis roboravit, ac Jacobellum non impedire jussit.

Æneas

Æneas Sylvius in Historia Bohemica c.35. Jacobum de Misa ansam nactum esse refert à *Petro Drasensi*, qui Jacobello Pastori Pragensi, familiari suo, suggesserit novum hunc ritum, argumentis ex scriptura & scriptis Patrum petitis. Æneam audivisse juvabit, qui postquam de Hussi doctrina disseruerat, addit, ut in antiquissimo codice legimus: *Nondum error de sacramento altaris irrepserat. Sed attulit novam pestem Petrus Drasensis, id oppidum Misnæ supersitum. Qui cum aliis theutonibus paulo ante Bohemiam reliquerat. Cognitus inter suos, quia Valdensi lepra infectus esset, patria pulsus, velut hæreticorum asylum Pragam repetiit, puerorumque docendorum curam accepit. Apud Ecclesiam S. Michaelis per id temporis populum prædicando instruebat Jacobellus Misnensis, literarum doctrina & morum præstantia juxta clarus. Petrus hunc aggressus, mirari se ait, doctum & sanctum virum, qui divina eloquia plebibus exponeret, errorem illum non animadvertisse communionis Eucharistiæ, qui jam pridem Ecclesiam pessundasset. In qua sub una tantùm specie dominicum corpus populo ministretur. Cum apud Johannem Evangelistam & Apostolum Christo dilectissimum, sub duplici specie panis vinique sumi jubeatur, dicente apud eum Salvatore: Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sangvinem, non habetis vitam in vobis. Commotus his Jacobellus, cum perquisitis vetustis sanctorum doctorum codicibus, Dionysii præsertim & Cypriani, communionem calicis laudatam invenisset, prohibitus apud sacellum Archangeli Michaelis prædicare, in templo majore S. Martini cathedram sortitus, publice commovere populum cœpit, ne deinceps communionem calicis, sine qua salvari nemo posset, quoquo pacto negligerent. Huic omnes hæretici consenserunt, haud modica gestientes lætitia, quod articulum invenissent, in Evangelica lege fundatum, per quem Romanæ sedis vel ignorantia vel nequitia argui posset.* Hæc Æneas, cujus verbis dein usus & Nauclerus.

Æneæ vestigia legere visus *Jacobus Piccolomineus, Cardinalis Papiensis, Commentariorum libro VI. Nondum*, inquit, *de Sacramento altaris error irrepserat. Sed attulit novam pestem Petrus ab Dresensi oppido Misnæ, ex his unus, qui paulo ante cum Theutonibus Praga excesserant. Is enim pro Wiclefitano inter suos cognitos, proindeque à civibus pulsus, Pragam repetiit, commune ac tutum hæreticorum asylum. Mox etiam ad tollendam inopiam literarium puerorum ludum instituit. Habebat eodem tempore prædicandi opus in æde Mcihaelis Archangeli Iacobellus quidam, doctrina & religione inter fideles celebris, eoque in opere assiduus. Hunc aliquando Petrus solus adortus, mirari se ajebat, doctum & sanctum virum, cui sacri codices quotidie essent in manu, quique plebem instruendam cœpisset, non advertisse inveteratum in communicando errorem quo tamdiu laborasset Ecclesia. In ea enim sub panis tantum specie ministrari populis sacramentum, cum apud Iohannem* Evangelistam, *mysteriorum Dei revelatorem, sub vini quoque specie assumendum monstretur, dicente illo: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis sangvinem ejus, non habebitis vitam in vobis! His atque aliis persuasus Iacobellus, perquisitis sanctorum codicibus, Dionysii præsertim ac Cypriani, cum laudatam apud eos communionem calicis invenisset, non modo ipse monitori Petro assensit, sed ut idem sentirent ceteri, publice svadebat. Quam ob causam ab recto-*

rectoribus probibitus est illic prædicare. Sed ille ad majorem Ecclesiam convolans, ibique pestilenti liberam orationi cathedram nactus, populum monebat, ne deinceps communionem calicis, sine qua salus esse non posset, negligerent: Accipere illam ipsum inducerent animum, & ministrari à sacerdotibus postularent. Huic hæretici illico omnes assensere, lætitia affecti, quod autoritas tandem una suorum dogmatum esset inventa, & fundamentum Evangelicæ legis habens, & inscitiam Romanæ sedis convincens.

Ab Ænea Sylvio ostensum fontem, Petrum nempe quendam, unde hauserit doctrinam suam de calice Domini Jacobellus, monstrat & *Dubravius, Hist. Boh. f.* 23. *Husso & Hieronymo absentibus* (Constantiæ in Concilio existentibus) *nihilominus discipuli eorum disciplinam quam receperant arcte tenebant, accurateque illam apud Pragenses defendebant, quotidie novi aliquid de suo adjicientes. Tandem Petrus quidam Misnensis, quasi magnum quiddam & abstrusum, ac non lippis notum & tonsoribus, invenisset, gestiens, ad Jacobellum popularem suum, qui Pragæ ad S. Michaelem Evangelium annunciabat, accessit, eique verba Johannis Evangelistæ ex Cap. 6. descripta prælegit, quæ sic se habent: Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Videsne, inquiens, quanto in errore versetur nunc Ecclesia, quæ alteram eucharistiæ partem, sine qua vita non est, plebi adimat. Cum nugator ille potius tota erraret via, qui verba illa Domini de sacramento altaris, quod in ultima demum cœna institutum fuit, interpretatus sit, veritate aliter se habente. De se namque ipse Dominus apud Iohannem loquitur, deque verbo suo quod caro factum est, datque vitam omnibus in se credentibus. Sed in tanta errorum caligine, qui late diffundebantur, facile erat, ut stellæ erraticæ iter suis ostenderent devium. Nam si rectam instituissent viam, nunquam illis Hus è carcere rescripsisset, illos tandem reperisse poculum, quod sibi mortem accelerare. Iam enim de capite in Concilio decernebatur, & inter alia, quæ ei objiciebantur, quo celerius damnaretur, hic etiam articulus de calice eum prægravabat, quasi illo autore propinatus. Sed & ille Theologus Germanus vaticinari visus, qui Iacobello hujus potius (potum) primo exprobravit: Non tu, inquiens, calicem salutis, sed cyathum furoris & poculum ruinæ Bohemis suppeditasti, ut illo hausto furiant, vomant, insaniant, & mutuis ad extremum præliis inter se dimicent. Quod paulo post ita contigit. Vetante enim Concilio Bohemis usum calicis, deinde etiam execrante eos, qui adversus vetita ire auderent, tantum abfuit, ut incepto abstinerent, ut pro irritamento potius concilii decreta habuerint, non solum ad institutum suum continuandum, sed etiam ad illud undecunque augendum.*

Ex quorum aliorumque testimoniis haud obscurum, non ab Husso Jacobellum edoctum, nec ansam nactum, nisi à *Petro* quodam. Nostrum verò non est fusius inquirere, quis hic *Petrus*, sive *Drasensis* sive *Trecensis*, sive *Dresensis* antiquis appellatus, viam Jacobo monstrans: Utrum & hic *Bohemus* fuerit, Jacobi conterraneus, ex oppido quodam, *Misæ* oppido & flumini vicino, *Tauschkow ob der Miss*, oriundus, unde & *Misenus vel Misnensis*, pari ratione, uti *Jacobellus verè Bohemus Misnensis* dictus, ad *Misam quippe Bohemiæ* uterque natus: Unde corrupte

pro

pro *Taufenfis* dictus dein fit vel lingvæ vel manus lapſu, *Traſenſis* vel *Treſenſis*, quod mihi fit veroſimile: An verò *Petrus*, ex Bohemiæ vicino *Marchionatu Misniæ*, oppidoq; *Dresda*, natales duxerit, gente Germanus, quod *Jacobus Thomaſius*, inclytus olim *Academiæ Lipſienſis Profeſſor, in Diſſertatione hiſtorica de Petro Dresdenſi*, adſtruere annifus, Germaniæ eum vindicaturus. Mirari interim ſubit, qui factum, quod *Dubravius* aliiq;, rerum Bohemicarum periti, *Jacobellum* appellent *popularem Petri Misnenſis*. Vel ergo immemores hi fuerint, Jacobellum *è Miſa Bohemiæ* natum: Ut crederent, & hunc Jacobellum Germanum, Misnenſem, fuiſſe, qui tamen extra dubium *Bohemiæ ortum debet*: Vel perſvaſi hi fuiſſe videbuntur, *utrumque* non Germanum ſed *Bohemum* extitiſſe.

Admiſſis autem his familiaribus colloquiis inter Petrum & Jacobellum, anſa quidem privatim data fuerit per Petrum Jacobo: Nihilominus *Jacobus* hic *primus* illo tempore extitit, *qui in publicam ſcenam* hanc *proferret* De communione calicis quæſtionem.

Neque verò inficias eundum, quod *Rockizana* in Concilio Baſileenſi monuit, ante hunc *Jacobum*, Paſtorem Pragenſem, *in eadem urbe Pragenſi*, ante viginti & quinque circiter annos, idem plane negotium, ejusdem ordinis virum alium, *Eccleſiæ pariter Pragenſis Paſtorem, Magiſtrum Matthiam, Bohemum, Magiſtrum Pariſienſem*, tentaſſe, plebemque iſta docuiſſe, & ad uſum calicis invitaſſe, imo ritum jam exercuiſſe. Qui tamen per magiſtratum Eccleſiaſticum abſtractus & abſterritus manum remiſit, ut omnes conatus ſubito expirarent. Memoria interim poſt tam breve tempus viginti ferme annorum apud aliquos iſtius facti Pragæ potuit ſupereſſe, modò non ipſe Matthias adhuc fuerit in vivis. Unde forte Petrus iſte anſam ſumſerit, Jacobello, autoritate pollenti, privatim idem ſuggerendi negotium. Quid ſi & Matthias ille ſcripta de iſta quæſtione reliquerit, Petro viſa aut lecta? Siquidem A. 1410. ab ArchiEpiſcopo Pragenſi cum libellis quibusdam Wiclefi, Huſſi, Miliccii, Hieronymi Pragenſis, M. Matthiæ quoque Pariſienſis ſcripta ſunt damnata, teſte Theobaldo.

Johannes de Polemar, cum Rockizana in Baſileenſi Concilio de Communione calicis contendens, in reſponſione ſua agnoſcit quidem, *Pragæ apud S. Nicolaum Magiſtrum Matthiam* pro concione populo nova de Sacramento quoque cœnæ prædicaſſe, aſt palinodiam in Synodo Pragenſi A. 1389. ceciniſſe, ait. In quibus tamen articulis, ut *Polemarus* eos refert, communionis calicis clara mentio haud facta. Unde in dubio relinquit Polemarus, an Matthias calicem populo dederit, an ſecus. Hoc interim certum eſſe ait, eum prohibitum fuiſſe. *Sive*, inquit, *ipſe inceperit hanc novitatem prædicare, ſive ſub utraque ſpecie communicare, tamen ſua doctrina ſive practica non habuit progreſſum.* Adeoq; poſt longius temporis intervallum ſub Conſt. Concilio, *primus hanc rem publice in cathedram & ſuggeſtum Pragæ produxit Iacobellus.* Qui vel eapropter à plebe pro Chriſti Apoſtolo habitus, ut ait Æneas Sylvius, *in Præfatione Bohemicæ hiſtoriæ.* A quo & *Jacobitæ* conſortes Bohemi appellati, ut notavit A. 1421. in prolixo contra Huſſitas libro D. Hofman. *Patet*, inquit, *errare modernos in Bohemia hæreticos, videlicet Jacobitas, à quadam Jacobello dicto de Miſa, ut æſtimo, exortos.*

Et *primum* hunc *Iacobum de Misa* hujus ritus resuscitati receptæq; consvetudinis mutatæ *autorem* extitisse, ab utraque contendentium parte, ab obitu etiam illius, in Concilio Basileensi, publice frequenter est pronunciatum *Rockizana*, calicis acerrimus in Basileensi Concilio defensor, Jacobelli cum viveret discipulus, in suis Orationibus, coram Concilio habitis, sæpe hanc laudem inventionis aut renovationis Jacobello magistro suo tribuit, longam pro illo texere apologiam solitus.

Joh. Polemar, in Oratione contra Rockizanam cum Johan. de Ragusio contendentem, in Concilio Bas. dicta: *Consvetudinem*, inquit, *Ecclesiæ per Magistrum Jacobellum, in artibus Magistrum, dicit Joh. de Rakizana, cœpisse corrigi. Sed sicut diligenter inquisita veritas docet, ad plenarii Concilii (Const.) confirmationem perducta, verius creditur per Jacobellum corrumpi cœpisse non corrigi. Idem* in altera supra notata oratione in Rockizanam: *Comparationem prosequitur (Rockizana) inter Doctores nostros & quendam Jacobellum, qui primus fuit hujus novitatis in regno Bohemiæ inventor.*

Pius quoque *secundus*, *Pontifex*, qui in historia sua Bohemica cum Petro Jacobelli meminerat, in Responsione, Legatis Bohemiæ, liberum communionis sub utraque usum juxta pacta Basileensia confirmari cupientibus, data, cum de Constantiensis ac Basiliensis Concilii decretis nonnulla commemorasset, *Jacobellum* novum usus illius autorem his pinxit coloribus: *Illum damnabilem & prorsus hereticum judico, si quis asserit, talem communionem* (sub utraque specie) *ad salutem esse necessariam, sicut* Jacobellus *putavit*, & qui eum secuti sunt. *Magna* hominis illius *præsumtio, vel potius temeritas, qui solis imbutus grammaticæ disciplinis, qu bus pueros instruebat, ausus est sacros Evangelii sensus attingere, & ad suum ingenium arcana filii Dei verba interpretari. Non est Gramaticorum aut Dialecticorum secreta divini codicis reserare. Theologorum est & sacræ paginæ Professorum ista cognitio, & eorum, quibus data est scientiæ clavis, quæ aperit & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Eunuchus ille in Actibus Apostolorum, qui ex Æthiopia venerat in Jerusalem, cum legeret Esaiam, interrogatus ab Apostolo Philippo an intelligeret quæ legeret: Et quomodo, inquit, possum intelligere, nisi exponatur. At Jacobellus absq; expositione, absq; Doctore, ausus est docere, quæ non didicit, & absq; calicis bibitione salvari neminem, asseverare, propter verba Salvatoris apud Johannem dicentis: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, verborum tantum & literarum annotans sonum, mentem præteriens* &c.

Idem in Bulla contra Georgium Poggiobratium Anni 1463. 4. Cal. April. *Dudum*, inquit, *inclytum Bohemiæ regnum, quod Christianum & fidelem populum habere consuevit, quoad hanc perniciosam Jacobelli & suorum sequacium in aliquibus partibus Hussitarum nuncupatam hereticam pravitatem, pro magna ejus parte prolapsum, ut communionem eucharistiæ sacramenti sub utraq; specie, vini videlicet & panis, quoad laicos & non conficientes, de necessitate fore æternæ salutis profiteatur.*

Primus itaque cum existeret *Iacobus de Misa*, qui *publice* profiteretur calicis communionem, rem hanc ita aggressus esse memoratur. Ante omnia *theses* hac de re conscripsit, quas more seculi in Academia Pragensi ad disputandum in cathedra proponeret, memorante *Hagecio*, aliisque. Quam primam hujus argumenti disputationem suam Academicam *positionem* ipse postea appellare & allegare solitus est.

Qua disputatione inter contentiones more usitato finitâ, cujus præcipua argumenta ab *Hagecio*, *Theobaldo*, aliisq; notata: Proxime in templo S. Michaelis *plebem* publice idem *docere* non dubitavit. Quem secutus alius Pastor, *Sigismundus Rzepanski*, proximo die paria populo pro concione inculcare aggressus, ipsum quoque *usum calicis* in plebem *introducere* non distulit.

Exclu-

Exclusus mox à sua isthac *Michaelitana Ecclesia* Jacobellus, à Martinianis receptus, magnum plebis applausum, mox Magistratus, urbis, & Academiæ consensum est consecutus. Interea nec intermissum à superioribus Ecclesiasticis, illum vel monere vel terrere. Ad *Vicarium in spiritualibus* accitus, etsi comparuit, flecti tamen nequivit, quin tanto cum aliis animosius perrexit. Ecclesias visitare alias, remque instruere contendit. *Excommunicationis* fulmine petitus, animum non abjecit, intrepide semper idem agens. Dum hæc agerentur, *Theologi* hunc gregatim aggressi, si qua acie *calami* præstarent, quod interdicti fulmine effici non poterat. Quod igitur eruditionis laudem ac eloquentiæ famam dudum obtinuisset, pro dignitate illa molliuscule ab his, ab aliis severius exceptus. Dein absque longiori mora ad *Constantiense Concilium* Bohemicum hoc novum negotium delatum, à quo majori autoritate absolveretur, quod Theologi hinc inde erant orsi. Hinc diu multumq; in ipso Concilio hac de re consultatum, quæsitum, ac disputatum. Ut *pars Actorum Concilii*, nec minima, nec levissima fieret. Duravitque hoc *bellum literarium* ad finem usque Concilii. Quo finito calami plumæque versæ in hastas & enses. Ut pro atro colore scriptorio, utrinque manus tingerentur chartæque non magis ac capita coccineo perfunderentur sangvine.

A libellis ad *bella* postquam pro calice utrinque dimicantes essent progressi, ancipiti fortuna post varios conflictus, cum ad novum Concilium Basileense cuncta instruerentur, Jacobellus tandem *A.* 1429. *Pragæ* diem obiit, hoc illi posito monumento, teste Theobaldo: *A. D.* 1429. *in Vigilia Laurentii mortuus est venerabilis Vir Jacobus de Misa, Magister in artibus & S. Theologiæ Baccalaureus formatus, profundus interpres scripturarum & dignæ communionis præcipuus promotor.*

De cetero, SERENISSIMO DUCI, RUDOLPHO AUGUSTO, AUGUSTÆ SAPIENTIÆ ET PIETATIS VERE CHRISTIANÆ PRINCIPI, PACIS AC BLANDÆ TRANQVILLITATIS AMANTISSIMO, visum istud Constantiensis Concilii negotium memoria valde dignum. Cum sacer calix, qui Christi sangvinem *pro salute animarum* fusum continere debebat, verteretur illa ætate tristi exemplo in poculum cruoris humani, *in pernitiem tot innocentium Christianorum* profusi. Non sine insigni animi ægritudine pristina hæc fata intuitus PRINCEPS OPTIMUS. Quod namque svave *vinculum amoris ac societatis*, in calice quoque sacro à Christianis sumpto, esse oportuerat, in funes, in catenas, in compedes, in carceres, in vulnera, in cædes, uno nomine in odia, & animorum inter Christianos divortia tantum non immortalia mox evasisse, impense dolet PRINCEPS CHRISTIANUS.

Proinde svavis *inter Christianos* & justi *Deoque grati consortii amorisve mutui* desiderium, ardentissimaque in Deum, amoris fontem, devotio, DUCEM PIUM movit, ut clementissime juberet, rem illam, sub Constantiensi Concilio de isthoc divinæ gratiæ symbolo gestam, curate investigare, ita, ut non duntaxat *Iacobi Misæi*, sed & *Theologorum*, rem illam tunc discutientium ac reciprocis scriptis ventilantium, *antiquissima*

ac

ac *genuina monumenta*, ab utraque parte edita, ex *MSctorum reliquiis* eruerentur, eôq; ut nata essent, *ordine* distributa ac digesta, sincere, pie, ac religiose, sine omni affectus acerbitate sisterentur.

Quæ pia DUCIS jussa sedulo & pertinaci labore exequi par fuit. Factumque felici fato, ut *præcipua* ab utraque parte monumenta, diu quæsita & desiderata, in magnis *antiquissimorum* MSCtorum cumulis tandem deprehenderentur, ac suis interdum notis privata dignoscerentur. Et *insignis* quidem horum præsto est *numerus*, cum *decem* sint *libri*, nec parvi, nec indocti, quos hoc Volumine cum aliis rebus Constantiensibus sistimus. Quanquam verò de *temporis* puncto & justis *loci* cancellis in aliquibus monumentis curata haberi notitia non potuerit hactenus, in rebus tam remotis & ignotis: Augurio tamen non vano pleraque nos assecutos opinamur.

Atque ita hujus Tomi *Parte XIV.* ex *MSCto Academiæ nostræ Juliæ* in fronte collocare datum est *Anonymi Theologi librum*, *quæ epistolæ* formam præ se fert, ad *Jacobum de Misa*. *Quo Iacobi Misæi* doctrina De communione plebis sub utraque specie, in primo statim controversiæ exordio A. 1415. examinata. *In Capita partesque minores*, quo antiquum MSCtum pro more destitutum, *distingvere*, nostri seculi decor & lectoris commodum imperavit. Quod & in ceteris omnibus omni studio præstare sumus annisi. Neque verò diu circumspicere tempus permisit, quis ille *Theologus*, libri autor, num *Dinkelspuel*, *Viennensis Academiæ Professor*, aliusve, in Concilio vel extra illud isto existens tempore: An vel ipse *Doctor Broda*, *Academiæ Pragensis Theologus Professor*, qui consulto primùm nomen suum dissimulans, peregrini Germanique Theologi habitu amictus, prodire maluerit, quàm directe Jacobum aggredi, quod deinde fecit. Id quod vel inde conjici posse videbatur, quod Broda postea iisdem quibus hic anonymus instructus argumentis, imo iisdem sæpe usus verbis. Etsi unum alterius legere vestigia omni seculo fuerit usitatum. Accedebat, quod istam dissimulandi primam sollicitudinem illustrabat, quod *Broda* antea Hussitarum quoque partibus non plane inimicus, quin fautor extiterat, qui & regiminis Ecclesiastici maculas notasset. improbasset ac corripuisset, æque ac Collega *D. Palezius*, qui Husso antea addictus abusus Ecclesiæ palam arguerat. Mutatâ itaque sententiâ, exemplo Palezii, vel pristinæ amicitiæ memoria, vel ingenuus pudor retinuisse videri poterant Brodam, qui suum celaret adhuc nomen, molliorique stilo Jacobellum moneret. Sed liberum de autore esto lectori judicium.

Successit ergo *Parte XV.* memoratus *D. Broda*, Jacobum Pastorem Pragensem de resuscitato novo communionis plebejæ ritu caliceque ministrato reprehendens. Etsi verò non plane constet an integrum hoc sit opusculum, dedimus tamen, ut in *MSCto Cæsareo Vindobonensi* offendimus. *Brodæ* verò *autori* hoc opusculum acceptum esse ferendum, *majus* illius *opus alterum*, à Jacobello postea excussum, abunde demonstrat.

His jungere oportuit *Parte XVI.* ex *MSC. antiquissimo Cæsareo Vindob. Responsionem Iacobelli*, qui argumenta Brodæ in majori ejus contra Jacobellum

bellum scripto proposita, ordine & fuse examinavit, suam distinctius de usu *calicis in plebe Christiana*, mentem declaraturus. Jacobello ritus resuscitati autori deberi hoc opus, non duntaxat diserta docet *inscriptio operis*, in MSCto Vindobonensi obvia, quam suo loco expressimus, sed & *ipsa confessio* autoris, qui se *Jacobum* in libro memorat. Quod & *filum totius libri* confirmat, qui de causis *ab autore libri* restituti ritus perpetuo tractat.

Postquam igitur Broda aliique cum Jacobo, Pragensi Pastore, litem orsi erant, res ad *Constantiensis Concilii Theologos* delata horum *sententiam* publicam est sortita. *Theologorum* proinde *Constantiensium* definitionem, *Parte XVII. ex MSCto Academiæ nostræ Julia* sistere par & æquum fuit. Exquibus Theologorum Conclusionibus formatum mox in concilio decretum condemnatorium. Istas*Constantiensium Theologorum Conclusiones* proxime à fine Concilii A. 1421. *in vaso contra Hussitas opere* laudavit & missis probationibus repetiit *D. Hoffman*, *Theologus Lipsiensis*, uti ex gemino liquet *Noribergensi* ac *Lipsiensi MSCto. Patet insuper*, inquit, *per Conclusiones Doctorum Concilii Constantiensis, quæ sunt sex. Prima: Christus post Cœnam instituit & ministravit sub specie panis & vini sui sanctissimi corporis & sanguinis Sacramentum. Secunda: Non obstante hujusmodi institutione & ministratione, laudabilis & approbata consvetudo Ecclesiæ servavit & servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, nec recipi à Christi fidelibus, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis mortem comminantis. Tertia conclusio: Licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum à Christi fidelibus reciperetur sub utraque specie, tamen ad evitandum aliqua pericula potuit simili aut majori ratione introduci & introductum est, ut à fidelibus conficientibus sub utraque specie, & à laicis sub speciebus panis tantum suscipiatur. Quarta Conclusio: Cum hujusmodi consuetudo sit ab ecclesia introducta, & diutissime ex causis rationabilibus observata, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine autoritate Ecclesiæ pro libitu immutare. Quinta conclusio est: Dicere, quod hanc consuetudinem aut legem servare sit sacrilegium aut illicitum, censeri debet erroneum. Sexta Conclusio: Pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, censendi sunt hæretici, & tanquam tales arcendi & puniendi. Has Conclusiones Doctorum Concilium approbavit, tanquam veras & licitas, ab omnibus Christi fidelibus sub anathemate observandas.* Hæc olim *Hofmannus*.

Neque abjicere aut dissimulare integrum fuit, ex demandati negotii ordine atque tenore, *Vindicias Jacobi Misæi*, quibus suæ doctrinæ innocentiam sinceritatemque *adversus illas Theologorum Constantiensium conclusiones, Conciliique sententiam decretoriam* muniret. Suppeditavit hoc opus, Parte XIIX. *Codex MSCtus Academiæ Lipsiensis*.

Neque excludi debuit alterius *Anonymi Theologi opus novum*, haud exiguæ molis, eodem illo tempore *A. 1415.* in controversiæ exordio proditum, *Jacobo de Misa oppositum*, quo disquisitio *de calicis in plebe usu sacro* fuse superiorum exemplo ulterius continuata. Dedit & hunc librum *Parte XVIII.* recensitum antiqvus *Codex MSCtus Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis*, A. 1421. à Stephano VValtheri scriptus.

Poſt frequentes illas diſquiſitiones, *Pragenſis Academia* in partes Jacobi cedens, editâ *confesſione publica*, additaque ad plebem *exhortatione*, quæ ad illum calicis religioſum uſum accederet, Conſtantienſis Concilii Patres denuo provocavit, & ad ulteriorem ejusdem ſacræ rei à Jacobo advectæ conſiderationem calcaria addidit. Concilium proinde Theologis injunxit curatioribus ſcriptis Jacobo Miſæo ſociisq; obviam ire. Qua occaſione *in Concilio*, ex decreto Antiſtitum, primùm *Gerſon* breve exhibuit *Conſilium* rebus his componendis conſecratum, quod videre eſt *Parte XX.*

Speciatim à Concilii Patribus negotium hoc datum *Mauritio de Praga*, Theologo ac Profeſſori Pragenſi, quem quidem difficillime antea in Collegium ſuum Theologi Pragenſes admiſſuri, juſſu Pontificis tandem Collegam nacti erant. Hic *in Conſtantienſi Concilio* præſens, juſſa Concilii executurus, geminum edidit Concilii autoritate librum *contra Iacobum*, ſibi ab eruditione & genio plane notum. Primum ejus *Conſtantienſe ſcriptum* polemicum, A. 1417. *poſt novam Pragenſium confesſionem* in Concilio exaratum, *Iacobo* ejusque doctrinæ de communione calicis *oppoſitum*, dedimus *Parte XXI.* ex MSCto *gemino, Cæſareo Vindobonenſi & Electorali Berolinenſi.*

Alterum ejusdem *Mauritii de Praga* opus, eodem anno pari Concilii juſſu atque autoritate conſignatum, quo *Iacobi libellum De Conſenſu primitivæ Eccleſiæ quoad communionem plebis ſub utraque ſpecie*, diſcuſſit, proximum obtinuit *cum Iacobi libello* locum, *Parte XXII.* Debetur & hoc, felici fato, MSCto *Codici* incomparabili *Cæſareo Vindob.*

Poſtremo, cum interſit, ſcire, in iſthoc Conſtantienſi negotio, ſacrum concernente calicem, à Jacobo Miſæo plebi vindicatum, quæ fuerit tunc *ſententia Iacobi de præſentia corporis & ſangvinis Chriſti in ſacra cœna ſub utraque illa ſpecie*: Operæ pretium fore viſum, *peculiarem* de iſthac quæſtione *Iacobelli librum*, quem cum aliis nacti ſumus, ſuperioribus jungere. Quod autem certus non plane conſtaret annus, quo Jacobellus ediſſet, in ſuperiori cumulo juxta annorum ſeriem inſtructo locum non invenit. Neque verò ingratum lectori fore judicatum, ſi inſtar *appendicis* attexeretur. Ne igitur vel negligentiæ vel conſulti contemptus notam nobis inurat lector, antiquarum rerum plenam ſcire avens formam habitumq; genuinum, *P. XXIII.* recenſuimus laudatum *Iacobelli monumentum*, Conſtantienſis Concilii ætate editum, *De vera exiſtentia corporis & ſangvinis Chriſti in S. cœna. MSCtum*, ex quo hauſimus, *Auguſtisſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis*, ætate utriusque Concilii Conſt. ac Baſil. paulo eſt recentius, deſcriptum quippe A. M. CCCC. LII. ut ſub finem libri memoriæ traditum. Magna quoque hujus libri pars in antiquo *MSCto Academiæ noſtræ Juliæ* comparet. Aſt integrum non niſi in MSC. Cæſareo Vindobonenſi deprehendimus.

Sic habebis, *Chriſtiane lector*, *Conſtantienſes Jacobelli res*, cum illis, quæ lucem affundere poterant. Alia, ab eodem autore profecta, quæ vel invenire quæſita nondum licuit, vel ad præſentem quæſtionem non aperte colliment, jure meritoque in aliud rejecimus tempus: Ut ſunt, quæ poſſidemus, *De purgatorio animarum poſt mortem*, nec non *De juramen-*

ramento. Quantumcunque enim & in ipso Constantiensi Concilio hæ quæstiones moverentur, quod in Bohemia jam essent agitatæ: Noluimus tamen *his quoque advehendis* opus per se satis grave ac laboriosum longius diducere aut extendere, nobisque non recensendi laborem, sed ex Typographiæ ministrorum tarditate vel negligentia tædium augere.

His bene utere, *bone lector*, memor *humanæ fragilitatis*, quæ absque omni dissensione nec Ecclesiam linquere sustinet immunem: Memor *pacis & gratæ tranquillitatis*, quæ optimum ægerrimæ vitæ condimentum: Memor denique *nostræ in recensendo sinceritatis*, qui nudæ enarrationi acquiescere jussi omnes removimus aculeos, ne vel veteris vel nostri ævi quenquam vel mollissime pungeremus. Age, *divinæ providentiæ* & inscrutabilis regiminis in antiquis mundi & Ecclesiæ fatis clara *vestigia* cominus & religiose intuere, & Deum pacis, qui humana pectore amore combinet, devote precare.

ELENCHUS
Autorum, Librorum ac Capitum Tomi Tertii rerumq; præcipuarum Index.

PARS I.

PARS II.

PARS IX.

PARS X.

PARS XI.

CAP. III.

PARS XVI.

Jacobelli sive *Jacobi de Misa*, alias *de STRZIEBRO*, *Bohemi*, *Pastoris in Ecclesia & urbe Pragensi*, *Vindiciæ*, *contra Andream Brodam*, Doctorem & Professorem Theologum in Academia Pragensi, pro communione Plebis sub utraque specie. Sub Constantiensi Concilio Anno 1415. editum opus. Ex *antiquissimo Codice MSCto Cæsareo Vindobonensi*.

C.XIII.

C. IV.

C.III.

PARS XXII.

Mauritii de Praga, Prof. Theol. Conſtantiæ præſentis, Tractatus II. *contra librum Jacobi de Miſa* De Communicatione calicis in plebe Chriſtiana. In Conſt. Concilio publica illius autoritate ſcriptus atque publicatus. Ex antiquiſſimo *Codice MSC. Cæſareo Vindobonenſi.*

PARS XXIII.

Jacobi de Miſa, Bohemi, opus De vera exiſtentia corporis & ſanguinis Chriſti in S. cœna: Sub Conſt. Concilio ſcriptum. Ex MSC. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis.

F I N I S.

TOMI III. PARTES XXII.

RES CONSTANTIENSES

HUSSI, Bohemi, JOHANNIS PARVI, Galli,
CRUCIFERORUM de Prussia, BRIGITTÆ, Sveonis,
RECANTANTIUM IN REBUS FIDEI,
HIERONYMI, Pragensis,
CALENDARIOGRAPHORUM ECCLESIASTICORUM,
CRUCIFRATRUM,
MONACHORUM AC MONIALIUM,
WICLEFI, Angli,
& præcipue JACOBI de MISA, Bohemi.

A primo Constantiensis Concilii principio, usq; ad illius finem à Patribus & Doctoribus illius ultro citroque ventilatæ.

FELICISSIMIS AUSPICIIS
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DN. RUDOLPHI AUGUSTI
BRUNSVIC. AC LUNÆBURG.
DUCIS &c.

Ex antiquissimis Codicibus MSCtis
CÆSAREIS VINDOBONENSIBUS
aliisq; pluribus eruta ac recensita ab
HERMANNO von der Hardt.

FRANCOFURTI ET LIPSIÆ
IN OFFICINA CHRISTIANI GENSCHII.
Typis SALOMONIS SCHNORRII, 1698.

JOHANNES GERSON
Gallorum ad Conſtantienſe Concilium
Legatus

In Sermone publico, Conſtantiæ in Concilio A. 1415. *proximè à fuga Johannis Papæ* 23. *habito.*

ECce, Patres Orthodoxi, quod ad hoc ipſum, ut glorificetur Deus & illuſtretur Eccleſia, nunc celeberrima Pariſienſis univerſitas, cultrix & amatrix eorum omnium, quæ Chriſtianæ religionis pietatem, quæ ſanam doctrinam reſpiciunt, ipſa ad exemplar Chriſtianisſimi Regis Francorum, Patris ſui dignantiſſimi, legationem mittit, quærens

Primo, ea quæ Pacis ſunt (*De quibus ſupra Tomo II.*)

Secundo, quæ Fidei ſunt (*De quibus hoc Tomo III.*)

denique *tertio*, quæ Virtutis & Eccleſiaſticæ ſunt Libertatis. [*De quibus ſupra Tomo I.*]

Quoniam ad hæc tria principaliter Synodus hæc ſacra tendit.

ÆQVO ET BENIGNO LECTORI S.

TERTIUM Constantiensis Concilii negotium, *tertio hoc Tomo* sistendum, sacras Ecclesiasticorum concernit res ac recondita *religionis momenta*, de quibus vel scrupuli *ante Concilium* in Ecclesia erant quibusdam subnati, vel *sub ipsa Concilii celebritate* suboriebantur. Has itaque de rebus fidei aut religionis, juribus ritibusve sacris, Ecclesiasticorum contentiones, Doctores atque Patres Concilii suo examini suæq; definitioni relictas esse judicarunt. Hinc eruditorum virorum, ex omni parte, in Concilio *congressus* frequentes, *censuræ* variæ, *judicia* diversa, *accusationes* multiplices, *responsiones* numerosæ, *scriptaque* nec pauca nec exigua de istis religionis momentis, vel ad impugnandas vel defendendas sententias prodita. Ex quibus tandem judiciis, censuris, nec non Theologorum aliorumq; conclusionibus, decreta Concilii publica vel formari debuerunt, vel & condita quædam ac publicata sunt.

Ceterum *Concilii Decreta* de his quoque religiosis dogmatibus in *Actorum Decretorumq; corpore* supersunt quidem, ut ex sequenti *Tomo IV.* constabit: Ast *fundamenta, & occasiones decretorum*, in quolibet argumento, vix ac ne vix quidem ex decretis hodie pervideri queunt, quanto minus ob prolixitatem addi aut commemorari olim potuerunt. Siquidem *integra scripta, decretis præeuntia*, longa consilia, argumentorum molem, numerum atque pondus, decretis junge-

re, nec communis uſus nec ſcopus tunc admiſit. Quandoquidem igitur, poſt tot ſeculorum lapſum, decreta Concilii de rebus ſacris religionisque momentis intelligi apte aut plene non poſſe deprehenſum, absque *fundamentis* illorum & proximis remotisve *occaſionibus*, tunc ſubminiſtratis, absque *monumentis* inquam illis *literariis*: *Præcipua* illorum *antiquorum monumentorum, quæ in Concilio* vel *ſub Concilio* illis de rebus edita, ex tenebris in lucem proferre oportuit. Qui demum *commentarius* fuerit vel *in* plerasque vel *præcipuas* harum rerum *definitiones in Concilio factas*.

Neque verò omnia hic cumulare decuit. Apportanda huc tantum fuerunt DUCIS juſſu ſelecta, quæ vel rariora editisque longe emendatiora, vel nunquam his ſeculis in publica luce fuiſſent viſa. Cetera, vel aliunde repetet ſolers & antiquas res cognoſcendi cupidus lector, vel, quæ ob nimiam molem *ab his Tomis excludere* tantisper oportuit nobiliora alia argumenta hactenus inedita, alio tempore à nobis expectabit. De quibus ſigillatim rationem in *Prolegomenis hujus Tomi* redditam meminerit cenſor æqvus.

Age ergo, bone Lector, de difficili hoc *ſepultas opes effodiendi* labore benigne judica, Optimi DUCIS animæ, pro hoc quoque impenſo in publicam rem literariam Eccleſiæque lucem ſtudio, bene precare, & eruditæ poſteritatis commenda fidei atque virtuti, ut CHRISTIANUM PRINCIPEM in hoc quoque ſalutari conſilio atque memorabili facinore feliciter æmulentur.

* * *

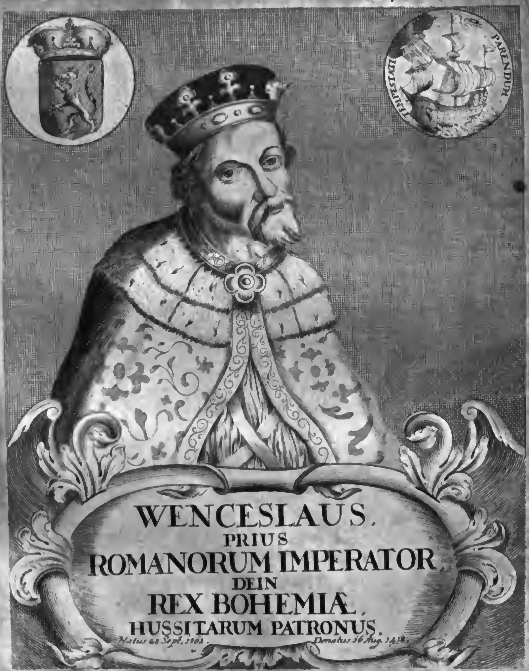
IOHANNES HUSSUS.
BOHEMUS, ACADEMIÆ PRAGENSIS
THEOLOGUS ET IN TEMPLO BETLEHEMITICO
IBIDEM CONCIONATOR.
Natus in Hussenitz d. 6 Julij Anno 1373. Crematus in Concilio Constantiensi D. 6 Julij Anno 1415.
Martyr habitus à Bohemis, vindicatus longo et diro Hussitarum bello.

CONSTANTIA
IOHANN. HUSSI ET HIERONYMI PRAGENSIS IN CONSTANTIENSI CONCILIO, ET IN IPSO UTRIUSQVE INCENDIO

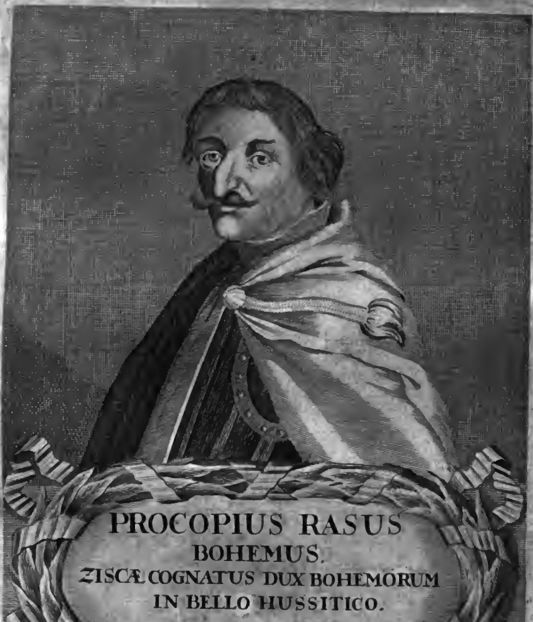
ANNO 1415. d. 6 Julii. et ANNO 1416. d. 30 Maii.

1. Constantiæ urbs. 2. Petershaüsen. 3. Hussus, palo alligatus, in rogo qvem seqventi anno in eodem loco secutus Hieronymus Pragensis. 4. Corona aut infula papÿracea Hussi capiti in Concilio imposita, duobus cacodæmonibus appictis ornata, addito lemmate Hæresiarcha. 5. Lictores. 6. Rusticus ligna apportans, quem Hussus his Verbis compellavit: O Sancta Simplicitas. 7. LUDOVICUS, DUX BAVARIÆ, S.R.I. ELECTOR. *8. Cardinales et Episcopi Spectatores. 9. Custodes carceris Hussi, qvibus anteqvam conflagraret, gratias egit et valedixit. 10. Turma armatorum 3000. 11. Rhenus, in quem cineres Hussi cum effossa terræ mole conjecti.*

TEMPESTATI PARENDUM
WENCESLAUS
PRIUS
ROMANORUM IMPERATOR
DEIN
REX BOHEMIÆ
HUSSITARUM PATRONUS

IOHANNES ZISKA
BOHEMUS.
DUX BOHEMORUM.
SUPPLICII HUSSITICI VINDEX.

PROCOPIUS RASUS
BOHEMUS.
ZISCÆ COGNATUS DUX BOHEMORUM
IN BELLO HUSSITICO.

IOHANNES ROKYCZANUS
ARCHIEPISCOPUS
PRAGENSIS BOHEMORUM
FAUTOR.

TOMI III. PARS I.

DE REBUS HUSSI.

DIffusius negotium Hussi, & ampliores ejus controversiæ, in Constantiensi Concilio ventilatæ, ac ab ipso Husso variis scriptis atq; literis ibidem proditæ, quam ut breves hujus Tomi nobisque in hoc opere indulti temporis cancelli capiant. Quapropter in *Prolegomenis* illarum rerum rationem lectori dedimus, designatis variis *antiquis scriptis* ad hoc negotium pertinentibus. Finem hic suffecerit notasse, in Concilio Constantiensi non tam controversiis ac litibus illis sacris, quàm litis autori vel præsidi impositum. Sed in hoc fine, *initium & ansam litium illarum sacrarum ex trium Pontificum inter se dissidentium litigiis* repetiit Orator & supplicii Hussitici publicus in Concilio nuntius, *Episcopus Laudensis*. Quocum plane consensere alii Viri illustres illius ætatis in Concilio præsentes. Quorum sententiam videre licebit supra *Tomo I. Parte VII, Cap. XXIIX, & XXIX. f.* 306. *seqq.* Audiatur ergo

JACOBI, Episcopi Laudensis, solennis ORATIO In Supplicium Hussi

Coram Cæsare SIGISMUNDO ac toto Concilio, *in publica sessione, A.* 1415. *Sabbato, die 6. Julii, habita,*

De immenso damno ex trium Pontificum dissidiis in Ecclesia suborto.

Ex antiquissimis Codicibus MSctis

CÆSAREO VINDOBONENSI, *Parte IV. Act. C. C. f.* 85. *&* DUCALI BRUNSVICENSI, *Act. C. C. f.* 85.

In nomine Patris, & filii & Spiritus S.

DIvini ac summi præsidii supplici invocatione confisus, *Serenissime Princeps, Christianissimeque Auguste, præstantissimi quoque Patres & Domini, reverendi Præsules & Prælati, egregii Doctores & Magistri, Illustrissimi etiam Duces, excelsi Comites, Magnifici Proceres & Barones, ceteriq; viri & Domini meritò memorandi:* Ut meæ mentis conceptum eloquium tàm sacratissimo (sacro) cœtui clarius innotescat, dicendorum occurrit principio proponendum illud, quod legitur in *epistola proximioris Dominica*, videlicet: *Destruatur corpus peccati*, scribitur ad *Rom. VI. c.* & habetur in *epistola Dominicali*.

Quàm damnosum, quàm periculosum, quamque incautum videatur *parvis* (perversis) *non obstare principiis*, ex dictis claret Philosophorum Principis *Aristotelis*, qui ait *in libro de cœlo & mundo: Parvus error in principio, maximus est in fine.* Damnabilius autem apparet, ubi periculosius est errasse, & difficilius est corrigere. Unde quod comprimendi sint hæretici, aut hæreses, & *errores in suis primordiis extirpandi*, nos docet inclytus Doctor *Hieronymus* in *libro de Expositione Catholicæ fidei*, ita dicens: *Resecandæ sunt putridæ carnes à corpore, ne totum corpus intereat, vel putrescat. Scabiosa ovis repellenda est ab aliis, ne totus grex pereat. Parvus removendus ignis est à domo, ne tota ardeat.* Arrius in Alexandria parva scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressa fuit, pene totum mundum ejus flammâ depopulatâ est.

Certè non minus malus, quàm Arrius, sed multò pejor etiam quam Sabellius, qui fidem Catholicam, Christi fundatam sanguine, triumphis victoriosissimis

simis martyrum defensatam, & tantis tamque præclaris sanctorum doctrinis illuminatam, præsumit suis pravis atq; perversis cogitationibus, aut phantasticis adinventionibus denigrare. Talibus ergo oportet resistere. Tales ergo hæreticos necesse est comprimere & damnare.

Unde respectu cujuslibet talis hæretici obstinati proposui, quod destruendum est corpus peccati.

Circa quod considerandum, juxta patrum sacras traditiones, quod aliqua sunt peccata sibi invicem contraria, seu adversa: Aliqua sibi invicem sunt connexa: Aliqua sunt aliorum, ut rami & membra: Aliqua sunt aliorum, ut radices & capita: Quædam verò sunt cæterorum, ut congeries, seu corpora. Inter quæ sunt illa pessima censenda, à quibus pejora oriuntur, vel plura.

Unde quanquam rectæ rationis consilio cuncta sunt *crimina* nostris nisibus detestanda, potissime tamen illa, quæ *capitis* vel *radicis*, aut *totius* in se vires probantur *corporis* continere. Quoniam certè quantò in illis major viget & efficacior ad nocendum perversio, tantò quidem sunt celerius & cautius antidoti opportunis & cauterii remediis extirpanda & penitus exstinguenda.

Cum verò inter cuncta peccata non minus, imò majus appareat *scelus execrabilis schismatis inveterati*, ideò etiam hujusmodi respectu præmisi: *Destruatur corpus peccati.* Nam ex longa diuturnitate continuati schismatis ortæ inter fideles perdurant acerbissimæ dissensiones, creverunt abominabiles simoniæ, hæresium & errorum multiplicatæ sunt ruinæ, creverunt confusiones totius cleri, & multipliciter pullularunt opprobria populi Christiani. Et certè, non mirum. Quia istud execrabile *schisma* est velut corpus & congeries totius desolationis fidei orthodoxæ. Quid namq; justum, rectumve aut sanctum esse potuit, ubi *schisma* tam pestiferum tanto tempore locum oppressit? Quia, ut ait *Bernhardus, sicut in unitate & pace fidelium factus est locus Domini: Ita in schismate & dissensione Christianorum locum fieri diabolo, manifestum est.*

Nonne *schisma* est origo subversionis, fovea hæresium, & nutrimentum omnium scandalorum? Unitatis namq; & pacis truncato fœdere, litibus & vitiis liberum indulgetur arbitrium. Ad prædam cupiditas extruditur. Injuriandi libido diffunditur. Facilitas cædibus aperitur. Jus omne de medio tollitur. Patitur ecclesiastica libertas injuriam. Et inducit schismatis calamitas servitutes. Imperant enses & lanceæ. Dominantur oppressiones & impetus. Et, unitatis proscriptâ concordiâ, omnis religionis & sanctitatis relegantur edicta.

Considerate, clementissimi Domini, *durante hoc pestifero schismate*, quot apparuerunt hæreses? Quot impunes remanserunt hæretici? Quot fuerunt diruptæ & spoliatæ ecclesiæ? Quot oppressæ urbes? Quot dilapsæ religiones? Quot evenerunt confusiones in Clero? Et quot strages in populo Christiano? Attendite quæso Dei ecclesiam, Christi sponsam, fidelium matrem; quantum dietim sit data contemptui. Quis jam claves veneratur ecclesiæ? Quis censuras formidat? Quis immunitates defendit? Imo verius, quis non offendit? Quis non invadit? Quis est, qui non audeat violentas manus opponere in patrimonium Jesu Christi? Diripiuntur & dissipantur Salvatoris & martyrum sacratissimo sanguine parta bona clericorum, pauperum, & peregrinorum viatica.

Circumspicite, *abominationem desolationis illatam esse in templo Domini*, in destructionem fidei & confusionem populi Christiani, in excidium ovilis Dominici & totius sortis piissimi redemptoris. Gravior est hæc jactura, quàm fuit in Christi martyres crudelis persecutio tyrannorum. Quia illi perimebant corpora. Sed in schismtae perimuntur animæ. Ibi humanus effundebatur sanguis, sed in schismate orthodoxa confunditur fides. Illa persecutio fuit multis salus: Istud schisma fuit multis interitus. Tyrannis sævientibus fides crevit; Sed in schismate fides periit. Sub tyrannica rabie aucta est primitiva Ecclesia: Sed in schismate catholica fides est confusa. Tyranni peccabant ignoran-

tes;

tes; Sed in schismate multi peccant pertinaciter & scienter. Sub tyrannis crescebant justi ad palmam & coronam; Sub schismate creverunt hæretici, schismatici, (*in Brunsv. MSC.* Simoniaci) & hypocritæ, ad fraudem ecclesiæ & ruinam. Sub tyrannis augebantur sanctorum merita; Sub schismate aucta sunt scelera atque flagitia.

Nonne *isto execrabili schismate procurante* facta est Christianis veritas inimica, fides adversa, charitas exosa, spes perdita, justitia contraria, fortitudo non nisi ad crimina, temperantia simulata, prudentia subdola, humilitas ficta, æquitas falsa, patientia nulla, conscientia prava, intentio perversa, devotio fatua, mansuetudo abjecta, religio spreta, diligentia neglecta, pertinax contumacia, obedientia nulla, & infamis vita.

Quanta itaque amaritudine ecclesia est repleta, dum eam tyranni opprimunt, hæretici invadunt, Simoniaci spoliant, & schismatici lacerant? O dejectum lacessitumque populum Christianum, tam *indurato schismate jam quasi annis XL* offensum & labefactatum! O Christi naviculam errabundam, tanto tempore nunc in syrtibus (fretibus) nunc hærentem in scopulis, nunc altis adversisq; tempestatibus actam! O Petri cymba, si te mergi sineret pater pius! In quæ pericula piratæ impii te traxerunt! Quibus in rupibus te locarunt! O piissimi Christiani, quæ fidelis devotio super tanto excidio non provocetur ad lacrymas! Quæ recta conscientia fletus poterit continere?

Quia *effusa est contentio super principes ecclesiasticos, qui nos errare fecerunt in invio*, & non in via. Quia viam unitatis & pacis non invenerunt, imó verius invenire noluerunt.

Unde creverunt hæreses & confusiones in grege Petri & ovili Dominico. Ad hoc extirpandum multi laboraverunt Reges, Principes & Prælati, qui tàm salubre tamque opus necessarium perficere minimè potuerunt.

Unde, *Rex Christianissime*, te gloriosus iste expectavit triumphus, tibi ista debetur pepetua corona, & felicissima perpetuis temporibus celebranda victoria, ut *resarcias laceratam ecclesiam, schisma tàm inveteratum submoveas, simoniacos compescas*, & exstirpes hæreticos. Nonne vides, quanta erit ista perpetua fama & celebris gloria? Quidnam potest esse justius, quid sanctius, quid opportunius, quid denique Deo acceptius, quàm *schisma nefarium exstirpare, libertati pristina ecclesiam restituere, simonias extingnere, ac hæreses & errores de grege fidelium destruere & damnare.* Certè nulla res melior, nulla sanctior, nulla toti orbi convenientior, nulla denique Deo acceptior esse potest.

Ad hoc tam sanctum, tam pium perficiendum opus, fuisti electus à Domino, prius deputatus in cœlo, quàm electus in terra. Prius cœlici te constituerunt principes, quàm Imperii Electores. Et præcipuè ut hæreses & errores, *quos in præsenti damnatos habemus præ manibus*, Imperiali framea destrueres & damnares. Ad tam sanctum opus perficiendum contulit tibi Deus divinæ veritatis sapientiam, regiæ Majestatis potentiam, & rectæ æquitatis justitiam. Unde inquit altissimus *Jeremiæ* I. *Ecce, dedi verba mea in ore tuo, sapientiam* infundendo, *& posui te super gentes & regna*, potentiam conferendo, *ut evellas & destruas*, justitiam exercendo. Destruas namque hæreses & errores. Et præcipuè *hunc hæreticum obstinatum*, quo malignante, plura mundi loca peste hæreticâ sunt infecta, & ejus occasione destructa quamplurima. Sacer hic labor tibi, Princeps gloriose, relictus est. Tibi magis incumbit, cui datus est justitiæ Principatus. Unde ex ore infantium & lactantium tibi (orbi) laudes celebrantur perpetuæ, ut Catholicæ fidei inimicos destruas & ultores. Quod feliciter prospereq; tibi dignetur concedere Jesus Christus, qui est benedictus. Amen.

Explicit Collatio facta per Magistrum Jacobum Episcopum Landensem & Magistrum Sacri Palatii in condemnatione Johannis Hus hæretici, coram Serenissimo Imperatore & sacro Constantiensi Concilio, Anno Domini M CCCC XV. diè Sabbati, VI. Julii.

Subscriptio in MSC. Brunsv. obvia.

TOMI III. PARS II.

De Rebus Johannis Parvi & Cruciferorum.

QUo die Hussus capitis condemnat⁹, eodē plane, & in ipso illo publico Concilii consessu, *damnata doctrina Johannis Parvi*, Theologi olim Parisiensis, nuper defuncti, sed in asseclis ipsoque Burgundiæ Duce tunc viventis, *de Tyrannis à quolibet subdito aut vasallo quavis arte impune interficiendis.* Quæ *Theologico-Politica controversia*, *De immunitate Principum ab injuriis subditorum*, uti in Gallico Nationali Concilio A.1413. & sequenti ventilata, ita & porro in Germania in Constantiensi Generali Concilio A. 1415. magno studio *multis magnisq́, scriptis* est agitata. Verum, quod *longa* isthæc *Acta*, ex authenticis & permultis MSCtis hausta, quæ possidemus, integrum conficiant Volumen, hic locum non invenerunt. In *Prolegomenis* vero illorum plenior data idea.

Unus verò ille *dies, sextus Julii*, non solùm memorabilis *Bohemi, & Galli*, gemina condemnatione, sed & tertiâ, *Cruciferorum Prutenorum* causâ, condemnandâ, fuit insignis.

Nec sane minoris momenti nec minus sangvinolenta *controversia Prutenorum*, in Constantiensi Concilio proposita, *de Jure, infidelium terras invadendi aut armis illos ad fidem Christianam pertrahendi.*

Qua de re magni præcipue legati Poloni, *Pauli Voladimiri*, egregiam in Concilio publicatam hic exhibemus sententiam: Qua conscientiam armis confodere nefas esse pronunciavit, *Cruciferosq́, Teutonici ordinis fratres*, crucis Christi haud satis conscios, demonstravit, qui cruce, ferro ac cædibus ad crucem Christi infideles adigendos putent, atque sub Christianæ religionis umbra infidelium regiones suo subjiciant jugo. Ut autem summa controversiæ Cruciferianæ constet, paucis hic quædam prælibanda.

Quinquennio fere ante Constantiense Concilium circa annum 1410. in mutua arma ruerant Rex Poloniæ Ladislaus & Magnus Dux Lithuaniæ Witoldus, *Ordinisq́, Teutonici* seu *Cruciferorum in Prussia* societas, cum ab his illi vehementer essent lacessiti. Cruciferi, professi non ferrum sed verbum, hoc relicto, illud capessiverant. Conversioni gentilium consecrati, eversioni gentium se mancipasse visi, ipsi magna strage subvertendi. Quam rem, cum fortuna istius belli infandaque Cruciferorum clade, cum prosecuti sint alii, consulere illos par erit. Nobis suffecerit obiter subindicasse, Cruciferos illa ætate sub religionis ac conversionis prætextu regiones gentium ac vicinorum suorum occupasse. Idque dominium, hoc colore occupatum, à Christiana benignitate & misericordia longe fuisse remotum. Id quod *gens Samogitica*, illo tempore *Christianum nomen indepta*, cum dolore suo experta. Qua sua miseria moti, de Prutenis illis Cruciferis, qui crucem duram diramque Samogitis imposuerant, hi publice conquesti. Quæ orbi Christiano palam exposita *Samogitarum de Prutenis querela* recensita à *Theodorico à Niem*, in libro *de Privilegiis & juribus Imperii*, sub finem. Pari ratione Rex Poloniæ Ladislaus, & Duces Lithuaniæ & Masoviæ, publicè de irreligiosis religiosorum Cruciferorum cœptis sunt conquesti, non fidei & religionis sed imperii & regionis causam ab illis agi monentes. Neque est cur hic dissimuletur *Ladislai & Witoldi* memorabilis hac de re tunc edita *protestatio.*

Ladislai Regis Poloniæ & Witoldi Magni Ducis Lituaniæ, Publica querela de Cruciferis.

Ex *antiquo Codice MSC. Lipsiensi.*

JUste Deus, judex fortis, alme scrutator cordium, Te invoco & imploro, ut me in pronunciatione necessitatum ingruentium aderrare non permittas, seu contra veritatem quippiam fulminare. Noscite igitur & attendite, percipite universi & singuli, Reges, Principesq́, tam spirituales quam seculares, Comites, Barones, Nobiles, milites, communitates

tatis civitatum &c. & omnes qui inhabitatis terram, sacrosanctæ fidei catholicæ professores, Quomodo in factis, quæ inter Nos & fratres Cruciferos de Prussia ventilantur & occurrunt, per ipsos erga nos nullus penitus pietatis assensus adhibeatur, ex quo pacem, ad quam ex præcepto Jesu Christi Regis pacifici servandam fuimus obligati, in nobis dilacerant & violant, ipsam nobis prætendentes sequestrare. Quamvis enim nobiscum firmissimo pacis fœdere & literarum robore fuissent colligati, quod utique fœdus nullis prorsus occasionibus violari sperabatur, ipsi tamen contra fœdus hujusmodi sic firmatum sub colore fictæ amicitiæ innocentiam nostram iniquis occasionibus & confictis adinventionibus coram aliquibus Principibus & multis probis detulerunt, proditorie asserentes, quod temporibus nostris & Ducis Witoldi non multum fides catholica per baptismum gentis nostræ Lithuanicæ fuisset roborata. Quia nullus gentis nostræ ad fidem Christianam per nos fuisset conversus & attractus, & quod illi de fide Ruthanica, qui per nos fuere baptizati, sub colore fidei catholicæ sectam eorum tenerent secrete & occulte. Sed quia Ecclesia de occultis non judicat, sufficit nobis pura devotionis diligentia, quam augmento fidei catholicæ adhibemus. Si enim sciremus tales, qui fidem tenerent palliatam, nunquam sine pœnali vindicta ipsos dimitteremus incorreptos. Et si perfecta caritas maneret in cordibus Cruciferorum, aut si in fœdere nobiscum facto fideliter stare vellent, hos quos sciverunt aut sciunt de nostris à fide exorbitantes, nobis ipsos sinceriter debuerunt indicare. Et si ipsos non correxissemus, juxta Evangelium, testes debuerunt assumere, & nos inducere ad correctionem eorundem. Et demum si noluissemus stare inductioni eorum, tunc primo debuerunt nunciare Ecclesiæ. Sed ipsi ordine præpostero, dimisso principio, à fine incipientes, contra Nos & Fratrem nostrum carissimum Ducem Witoldum, injustas querelas inceperunt fulminare. Nec sperandum est, quod ipsi religionem mundam & immaculatam sectarentur, ex quo, habenas linguæ laxantes ad vaniloquia, noluerunt vera loqui. Libertate linguæ potiti elegerunt loqui adversus nos non vera sed iniqua. Non enim nos animadvertemus justificationem nostram multiplicitate verborum ostentare: Sed per realem efficaciam clarificare volumus nostrarum opera factionum, imo ad stabiliendum rem oculis nos audactor immittere & hoc realiter ostendere, quod cultus Christianæ religionis per Neophytos nostros in terris Lithuaniæ Christo duce laudabiliter exercetur. Quia ibidem de gratia Dei, Cathedrales & alias multas Parochiales & Conventuales ereximus Ecclesias, ipsas de bonis patrimonialibus hæreditatis perpetuo sufficienterque dutantes. De quo quilibet certus reddi poterit, qui pro experientia habenda easdem partes Lithuaniæ, per nos de gentilitatis errore eductas, vellet visitare, & ea quæ scribimus non aliter se habentia propriis oculis contueri. Sed ipsi, proh pudor, pudorem squalidum tegant proprium. Alieno sibi facto pudore culpas proprias in alios transferentes, bene quidem facerent, si prius de propriis oculis trabem ejicerent, antequam de alienis festucam ejicere festinarent. Ipsi enim scientes & videntes contrarium, asserunt, quod pauca infra viginti annorum decursum à tempore baptismi nostri in augmento fidei catholicæ accrevissent. Dicant ergo ex adverso, quæ quantaque in terris Prussiæ per ipsos occupatis forte à ducentis annis vel ultra per eos accreverunt. Pro respectu eorum, quæ in terris Lithuaniæ facta sunt, possent minima reputari, cum & eos quos baptizaverunt Prutenos, utique bene constat, sub audientia ipsorum, quasi sub quodam palliato rigore, ritus gentiles minime postposuisse. Et revera neminem hujusmodi gentilium fideliter ad fidem invitant Catholicam, prout de Samogitis experientia testatur, quos ad baptismum allicere debuerunt, quorum nullum infra quinquennium semita sua adhuc usq; licet baptismi gratiam plurimum affectantes ad fidem catholicam vocaverunt solum. Nam in eo cursu gratulantur sui propositi, ut terras taliter qualiter possideant alienas. Unde probabili rationis colligimus argumento: Scilicet, si tali tamque perverso modo cum cæteris Principibus circumibunt, quemadmodum erga nos nunc procedunt, pro certo difficulter aliquis posset subsistere. Nec dubium, quin inposterum, nisi ope Dei refrenentur, omnes Principes & dominia ipsorum ditioni taliter subjugabunt. Illud quoque circa dispositiones eorum est valde dolorosum, detestabile, & deflendum, quod positionis suum cursum semper habent retrogradum, in nullis penitus cum legum institutionibus & canonicis sanctionibus concordare volentes. Hoc etenim ipse cursus eorum non admittit, ut

 volun-

voluntas sequatur rationem. Sed hoc prætendit potissime, quod ratio cedat, & subsit semper imperio voluntatis. In hoc namq; ipsorum tota fundamentaliter consistit intentio & voluntas, ut propria teneant, aliena rapiant aut concupiscant, de alienis autem utilitatibus semper uti volunt, proprias singulis prohibentes. Nec in acquisitione alienorum ordinem juris nec justitiæ modum attendunt, dummodo violenter valeant occupare. Et de occupatis etiam nullo modo cedere volunt, nec cuipiam juri seu judicio parere & submitti pro eisdem. Et quicunq; pro cursu hujus ob pacis amorem virtute patientiæ ipsos sequantur, magis horum humilitate contemta per arrogantiam pede calcare nituntur. Et quamvis itaq; in summa patientia virtutis Dei ipsi creatori devotionem nostram voluissemus humiliter commendare, & ipsius clementiam in pacis dulcedine liberius exorare: Illud scriptum semper retinentes in conceptu, quod, in pace bene coli potest autor pacis, pacem cum eisdem fratribus Cruciferis constitueramus perpetuam atq; firmam. Per quam pacem ipsi Salvatori duplicem nos sperabamus fecisse servitutem: Quarum una in eo consistit, quod cum proximis & domesticis fidei pugna cessasset, & sopita fuisset omnium materia jurgiorum. Alteram autem in hoc posueramus stabilitam, quod durante pacis fœdere Christianam potuissemus ampliare religionem, & incredulos quoscunque per baptismum Catholicæ adducere unitati. Ob quod objectis & evulsis cordis rancoribus locum puræ præbueramus charitati, omnesq; etiam injuriarum flammas pia mansvetudine suffocantes, imo pro reductione constantioris fœderis, & propter bonum pacis, terram Dorpinensem, ad coronam pertinentem, per ipsos Cruciferos injuriose a nobis & corona nostra ablatam, & aliquot annos contra fœdus, tempore piæ memoriæ Casimiri olim Regis Poloniæ inter regnum Poloniæ & ordinem ipsorum factum, occupatam, in multa pecuniarum liberavimus quantitate. Nec hoc quidem profuit nobis, cum pacem in pace invenire non potuimus. Quia mox post firmata pacis fœdera ipsi gravioribus plus quam præteritis injuriarum aculeis infestare ac afficere nos cœperunt, dum præter alias plus quam plurimas nobis illatas injurias, castra nostra videlicet Dresno & Santok cum territoriis etiam aliquibus, ad nos, & etiam ad Ducem Johannem Mazoviæ fratrem nostrum spectantibus, aliisq; nostris utilitatibus, omni juris modo & justitiæ postposito, frivole occuparunt. Quas hujusmodi injurias non sine magna patientia sustulimus, fœderi tali, quod omni guerra durius reputamus, involuti firmiter & ligati. Et quamvis multiplicatis instantiis per literas & solennes nuncios affectuose ipsos hortati fuimus, ut juxta inscriptiones nobiscum stabiliti fœderis injurias ipsas æquitatis temperamento moderarentur, ipsi tamen super hoc facientes de nobis ridiculum nulla facere voluerunt ratione. Interdum tamen quasi delusorie intimabant nobis, se velle easdem injurias vigore justitiæ moderare. Quod & demum ad effectum, sicut alias, omnino deducere renuerunt. Ideoq; ad querelas contra ipsos prorumpere nos oportet, & injuriarum nostrarum animo turbato gravedines explicare, quas in chartula speciali sigillatim Vestræ claritati descripsimus: Eandem vestram petentes attentius Claritatem, quatenus dictis & relatibus imo & accusationibus eorundem Cruciferorum, si quas contra nos & fratrem nostrum Ducem Wytoldum levitate linguæ emiserint, fidem velitis subtrahere creditivam. Iniquis enim & dolosis accusationibus nos depravant, soli pravitatis vitio claudicantes. Velitis etiam quæsumus ab ipsorum hortamentis iniquis avertere mentes vestras, & tametsi aliquas sibi gentes dominiorum vestrorum jam in subsidium contra nos & prædictum fratrem nostrum Wytoldum venturas vocaverint & postulaverint, omnibus vestris illuc transitum prohibere. Ipsi enim verissime contra eos, qui ad fidem catholicam promoveri dudum expectant, se armant, gentis armatæ suffragia postulantes. Datum Patovviæ, ipsa die sancta Laurentii Martyris gloriosi, anno &c. nono.

Ladislai Regis & Witoldi Ducis
Epistola ad Cæsarem Rupertum, ob Cruciferorum invasiones querula.

Ex eodem MSC. Lipsiensi.

SErenissimo Principi, Domino RUPERTO, Dei gratia NOVO REGI ROMANORUM semper Augusto, &c. fratri nostro carissimo, WLADISLAUS, eadem gratia

tia

tia (Rex) POLONIÆ, Lithuaniaq; PRINCEPS SUPREMUS, & hæres Russiæ, sinceræ charitatis continuum jugiter incrementum. Serenissime Princeps, frater charissime. Deum & conscientiam nostram in testimonium assumimus, quod inviti traheremur ad effusionem & læsionem quorumvis Catholicæ fidei domesticorum, & præsertim conterminorum nobis vicinorum. Sed quia pressi nos multipliciter, & sub patientia dissimulationis, sustinentes multiplices injurias nostras, læsiones, & offensas a Cruciferis, gravi querela dignas, quas nobis intulerunt, & per arrogantiam inferunt perperam & inique: Pro quibus licet ab ipsis æqualitatem nobis fieri multiplicatis postulaverimus instantiis, nullum tamen hujusmodi optatum æqualitatis ad eisdem obtinere potuimus nec huc usq; possumus temperamentum, neq; spes nobis æqualitatis offerendæ conceditur ab eisdem. Quas hujusmodi injurias, displicentias, offensas & læsiones sub famato pacis fœdere ab ipsis nobis, ut præfertur, illatas, sinceritati vestræ alias in specialibus descriptas chartulis articulatim & sigillatim cum præsentibus duximus dirigendas, cupientes de justitia nostra sinceritati vestræ facere plenam fidem. Videntes ergo, collectis hinc inde probabilibus argumentis, quod tanti morbi malitia restingui lenitivis nequit antidotis, nisi ferri cauterio rescindatur: Nullo levitatis motu, sed Deo teste tantarum injuriarum & offensarum gravibus pressus angustiis noster animus adversus eosdem protervos & publicos hostes nostros moveri compellitur, non aviditate ultionis appetenda, sed occasione offensæ tantæ & injuriæ propulsandæ. Nec adeo tantum nos movere posset injuriarum recordium, quantum ipsimet nos incitant detestabili bachati superbia, pacem nobiscum per nos multipliciter optatam habere nolentes, imò adversus nos & Christianum populum nostrum hostilitate avide se armantes, tanquam Christiani sangvinis sitiabundi, fortiterq; in nostrum exterminium anhelantes, armata sibi gentis ubiq; in auxilium mendicant suffragia, falso nos crimine deferentes. Et quia falsus precator carere debeat impetratis, & in optata fraude debeant ipsi frandari: Idcirco sinceritatem vestram studiose petimus ex affectu, quatenus assertionibus ipsorum accusatoriis, si quas de nobis in auditu vestro fulminaverint, quoniam vana sunt, totaliter falsa & iniqua, fidem velitis subtrahere creditivam, hominibusq; vestris justitiæ nostræ intuitu inhibentes, ne eisdem hostibus nostris, dum per ipsos vocati fuerint, adversus nos & Christianum populum nostrum properent in succursum &c.

Quoties verò tentata fuerit horum reconciliatio, & quam vanis promissis Papæ Johannis 23. res protracta, donec Cæsaris Sigismundi autoritas intercederet, commemoravit cum aliis & laudatus *Theodericus à Niem in rebus Johannis 23.* Ut supra *Tomo II. f.* 360. videre est. Plenius res ex *Tomo IV.* constabit. Ex superioribus verò liquet occasio disputationis in Concilio agitatæ De jure Christianorum in terras infidelium. Ex ergo

PAULI VOLADIMIRI, de CRACOVIA,
Decretorum Doctoris, Cracoviensis Canonici,
Academiæ Cracoviensis Rectoris,
Regis Poloniæ ad Constantiense Concilium Legati

DEMONSTRATIO

Cruciferis de Prussia seu Ordini Teutonico opposita, Infideles armis & bello non esse ad Christianam fidem convertendos, nec eorum bona invadenda aut illo nomine occupanda.

In Constantiensi Concilio *in solenni Congregatione* *A.* 1415. *d.* 6. *Julii* publice proposita.

Ex antiquissimo Codice MSC. CÆSAREO VINDOBONENSI *Parte IV. Act. C.C. f.* 158. hoc tit.

Conclusiones, datæ per Magistrum Paulum de Cracovia contra Ordinem Theutonicorum sanctæ Mariæ Virginis.

CAP.

CAP. I.

De jure Christianorum in terras infidelium.

OPinio *Hostiensis* est: Quod in adventu Christi omnis jurisdictio, principatus, honor & dominium translata fuerunt ab infidelibus ad fideles: Et quod hodie non est jurisdictio, nec aliqua potestas vel dominium apud infideles: Cum istorum, sicut dicit ista opinio, sunt funditus incapaces, & impugnandi sunt illi infideles, qui non recognoscunt Romanum imperium &c. Dicit etiam: Tale bellum contra infideles, non recognoscentes Romanum Imperium, semper esse justum & licitum quoad Christianos.

Sententia quorundam: Apud infideles nullum esse dominiū neq́; ullum jus in terras suas.

Ista opinio licet habeat aliquos sequaces, tamen communiter Doctores scribentes seqvuntur in hoc *Innocentium*, qui tenet contrarium. Et tractatur ista materia per ipsos in *Decretal. l. 3. tit. 34. c. Quod super his, De voto & voti redemtione.*

Refutata illa sententia. Examen illius sententiæ in Const. Concilio quæsitum.

Verum, quia hæc *opinio* videtur *seditiosa*, & dat viam ad multas strages in populo, & etiam ad rapinas committendas: Quia, si non sunt Domini istorum, licebit cuilibet ea occupare, & rapere &c. Videtur igitur hæc *materia plena periculi* necessario *declaranda per hoc sacrum concilium.*

Petrus de Ancorano JCtus damnavit illam sententiam.

Unde etiam *famosissimus in Italia ille utriusque juris Doctor, Petrus de Anchorano*, in quadam Repetitione sua illius regulæ juris: *Peccatum non dimittitur* &c. quam in Concilio Pisano fecerat, hanc opinionem improbando, infert ex ea multas *absurditates.*

Innumera damna ex illa doctrina oritura.

Scilicet: Quod Christiani possent sine peccato furari, subtrahere, rapere, occupare, & invadere bona & terras infidelium, qui Ecclesiam Romanam vel Imperium non recognoscunt, etiamsi velint nobiscum pacifice vivere. Et sequitur, quod hæc regula: *Peccatum non dimittitur* &c. hic non haberet locum, Et sequitur, quod hæc prohibitio divinæ legis: *Non furtum facias, non occidas*, in quibus omnis rapina & omnis violentia prohibetur, secundum beatum Augustinum, hic locum non haberet. Item sic lex naturæ, scilicet: *Quod tibi non vis fieri* &c. & multæ aliæ prohibitiones, Christianos non ligarent &c.

Et pro faciliori *extirpatione istius erroris* ego facio *quinquaginta duas conclusiones.* In quibus etiam *factum* tangitur illorum, & in quibus partibus sic *erratur.*

Ordo Teutonicus in Prussia nixus hoc olim errore.

Et ne credatur per illos Dominos, quos tangit hoc negotium, quod in vituperium eorum talia scripta processissent: Sciant de certo, quod de *occultis* ipsorum *factis* me non impedio, sed de iis, quæ sua notorietate in pluribus sunt *evidentia*, adeo, quod nulla tergiversatione celari possunt. Nec facio ad alicujus vel aliquorum vituperium, sed ad finem & effectum, ut ibidem *removeatur talis error per hoc sacrum concilium*, in quantum error sit, & dubia declarentur.

Error iste per Const. Concilium debuit extirpari.

Et ut penitus cesset de me sinistra suspicio, licet revera sum *computatus inter Dominos meos pro Ambasiatore Serenissimi Principis & Domini mei Regis Poloniæ &c.* non tanquam *Ambasiator* hoc facio, sed tanquam *Doctor*: Non intendens aliquem errorem pertinaciter asserere, sed me *correctioni hujus sacri concilii* in omnibus humiliter subjicio. Imo, si ex dictis vel scriptis meis hujusmodi, vel quibuscunque aliis, ubicunque prius factis, vel in antea faciendis, aliquis error forsitan notaretur, in jure vel in facto, aliqvorum injuriose offensivus, hoc ex nunc revoco, & habere volo pro non dictis, neque scriptis. De quo protestor, & hanc protestationem circa omnes actus meos volo habere pro resumta. *Paulus Voladimiri, Decretorum Doctor & Magister in artibus, custos & canonicus Ecclesiæ Cracoviensis.*

CAP. II.

De Ordinis Teutonici in Prussia vel Cruciferorum machinis ac prætextu, sub nomine religionis quasvis regiones sibi subjugandi.

Sabba-

A. 1415. SAbbatho, *VI. Julii*, Dominus *Paulus Voladimiri Doctor*, retroscriptus, *in convocatione publica* dedit hanc *schedulam*, una cum conclusionibus, de quibus fit mentio in uno sexterno.

Cruciferi Polonis opem tulerunt.

Thema: Venientibus olim Prutenis, tunc infidelibus, contra Polonos Christianos, admittuntur in Polonia per Principes Poloniæ *Cruciferi* in subsidium, qui *Fratres sanctæ Mariæ Hospitalis Hierosolymitani de domo Theutonicorum* appellantur, & eis per Principes Poloniæ constituuntur & donantur certæ possessiones versus limites infidelium dictorum.

Poloni Cruciferis opes dederunt.

Cruciferi Prussiam occuparunt. Muniverunt.

De quibus possessionibus cum adjutorio Polonorum & aliorum Christianorum successivis temporibus *gentem* crudelem *Prutenorum tunc infidelem sibi subjugarunt, & dominium occuparunt, & Domini de Prussia* ideò appellantur. Ibique ædificantur civitates solennes munitissimæ, etiam castra fortissima, totumq; eorum dominium fortissimis munitionibus sic firmatur, quod plus quam de culpa potentiæ redditur inexpugnabile.

Et licet jam *subactis* suæ ditioni *Prutenis* dudum cessaverit impugnandi Christianos crudelitas paganorum, solumque vices consveverunt reddere, Christianorum insultibus provocati: Hi tamen *Cruciferi* etiam *mansuetos infideles & quietos impugnare, & ipsorum terras & dominia invadere*, eosque irritationibus hujusmodi contra se & contra alios provocare, in quantum in eis est, usque modo non cessarunt.

Infideles, licet quietos, bello impetiverunt.

Sed sub primo colore, quasi adhuc rabies paganica in Christicolas desæviret, convocant in subsidium Christianos, assumunt sibi quasi pro regula *cum valido exercitu invadere partes infidelium bis in anno*, his scilicet diebus & temporibus, videlicet Assumtionis & Purificationis gloriosæ virginis Mariæ. Quas vices suo vulgari sermone *reisas* vocant. Sic, quod in consvetudinem error deducitur, quod fideles Christi, causa exercendæ militiæ, credentes obsequium præstare Deo, in multitudine illic confluunt, *& occasione catholicæ fidei ampliandæ gens quieta infidelium crudeliter impugnatur.* Hinc sequuntur homicidia, vadunt fideles cum infidelibus pari damnationis periculo, rapinæ fiunt, & alia nefanda infinita. Itaque crescit fama *Ordinis*, crescunt divitiæ cum potentia, utrinque *Cruciferi* colligunt thesauros, & ditantur per Christianos, & etiam per paganos, *Romanorum Pontificum & Imperatorum literæ impetrantur*, ut, quascunque regiones, *terras, sive dominia infidelium* expugnaverint, sive occupaverint, sint eorum.

Annua expeditio Cruciferorum in terras infidelium, sub prætextu religionis, ad occupandas illorum terras.

Expeditiones Cruciferorũ dictæ Reisæ s. itinera.

Hinc locupletati Cruciferi.

Taxata indulgentia Cæsarum & Pontificũ Cruciferis data pro infidelibus subjugandis.

Tandem spiritus Dei, qui, ubi vult, spirat, *potentissimos Principes Paganorum de gentilitatis errore ad agnitionem veræ fidei evocatos ministerio Polonorum ad sacri baptismatis undam lavandos* perduxit. Unus eorum regni *Poloniæ* gubernacula suscepit, alter *Lituaniæ* & aliarum partium tam schismaticarum quam infidelium vicinarum gubernator permansit & rector.

Polonorũ studium in conversionem infidelium.

Et quorum potentia partibus Christianis Prussiæ, Livoniæ, Poloniæ olim incussit formidinem, cum jactura, hos *ad professionem sacræ fidei* jam sequitur immensa gentilium multitudo, *currunt catervatim ad fontem sacri baptismatis.* Et fere omnes eorum subditi naturales in terris *Lithuaniæ &c. sacri fontis lavacrum susceperunt.* Alii adhuc suscipiunt successive, alii vero ipsorum regimini se spontanee subjecerunt.

Rex Poloniæ baptizatus, ut & Princeps Lituaniæ.

Illorum exemplo innumeri baptizati.

Lituani baptizati proxime ante Conciliũ Const.

Considerant hæc mirabilia *Cruciferi*, & quasi moleste ferentes, quod *eis causa occupandi possessiones & dominia prædictorum taliter periret, majori ferocitate invadunt* pluries, & successive more solito *dictos neophytos*, & tam baptizatos, quam etiam alios nondum baptizatos multos crudeliter perimunt, etiam sacerdotali conditioni vel ordini non parcentes, cremant ipsorum novellas Ecclesias, & innumera alia faciunt, quæ honestas postulat subticere. Sed etiam Christianis antiquis, præsertim suis fundatoribus, insultant gravissime, suos captivant donatores, Duces Christianos, tractant turpissime ipsorum Ordinis dotatores.

Illorum baptismus crux fuit Cruciferorum.

Neophyti a Cruciferis adcrucem acti.

Et convocata demum multitudine copiosa Christi fidelium sibi in adjutorium, quasi adversus infideles bellandi geren-

Pro pace arma sumpta à Cruciferis adversus Polonos, proxime ante Const. Concilium.

gerentes speciem, erigunt potentiam *contra Regem Poloniæ* catholicum improvisum, *invadunt regnum Poloniæ hostiliter*, castra demoliunt, & alia redigunt in cineres, spoliant, violant, & plurima nefanda ibi fiunt, quæ stilus vix valeret exprimere.

Et dum sic *a Prutenis in Cruciferos translata crudelitas* in Polonia deploratur: Quia, quos sibi Poloni pro scuto assumserant, sua ferocitate conversi sunt sibi in flagella: *Gemit Polonia* non solum tantam atrocitatem sibi pestiferam in sinu suo enutritam, verum etiam cogitur tandem venire ad resistentiam.

Poloni strage Cruciferorū hos sub cruce quiescere docuerunt.

Ordinatis itaque aciebus utrinque conveniunt ad bellandum, sternitur ab alto potentia Ordinis, campus heu humanis repletur cadaveribus, & *Polonorum gladius Cruciferorum sanguine saturatur*, *Anno Domini M CCCC X. die XV. mensis Julii*, & postmodum etiam per intervalla temporum *vicibus iteratis.*

CAP. III.

Christianos non habere jus sub specie religionis propagandæ infidelium regiones invadendi; Neque indulgentiâ vel literis aut privilegiis Cæsarum & Pontificum, Cruciferis datis, hoc jus acquiri.

Verùm, quia *præmissæ literæ* omni tristitia pejores sua occasione tot calamitatibus videntur præstitisse fundamenta & somenta: Ad succidendum igitur radicem pestiferam tanti mali, ex isto themate verissimo & evidentissimo eliciebantur aliquæ *quæstiones*, de quibus plene in quodam *tractatu, De potestate Papæ & Imperatoris respectu infidelium*, per me facto, ad quasdam quæstiones datur responsio per *LII. conclusiones* infra scriptas, quæ sequuntur.

Paulus Voladimiri scripsit in Const. Concilio. De potestate Papæ & Imperatoris respectu infidelium.

Prima conclusio: Licet *infideles* non sunt de ovili Ecclesiæ, omnes tamen sunt *oves Christi*, sine dubio secundum creationem, *Joh. X. Alias oves habeo, quæ non sunt de hoc ovili*, scilicet Ecclesiæ. *Innocentius.*

Infideles Christi oves.

II. Verba ad personam Petri prolata voce Dominica, videlicet: *Pasce oves meas*, accipienda sunt pro *ovibus fidelibus & infidelibus* indistinctè. Et ideo Petri successor debet non solùm pascere, sed etiam eas defendere. Et quibus Christiana provisione tenetur consulere, non debet impugnare, vel lædi permittere, nisi causa rationabilis id exposcat. Ratio: Quia *non debent inde injuria procedere, unde jura nascuntur, Decretal. l. 4. tit. 10. De natis ex libero ventre, cap. unico.*

Infideles æq; ac fideles per Papam non impugnādi sine causa, sed defendendi.

III. Non debent Principes Christiani Judæos & alios infideles expellere de suis dominiis, aut eos spoliare, justa causa non existente. Ratio. Quia jura eos quiete vivere volentes prohibent molestare, *Cod. l. 1. tit. 9. De Judæis, l. Nullus. Et Decretal. l. 5. tit. 6. ejusdem tit. De Judæis, c. 2. Multorum, &c.*

Judæi non spoliandi.

IV. Quamvis à principio creaturæ omnia erant omnibus communia, *jure* tamen *gentium*, videlicet naturali & humano, *distincta sunt rerum dominia. 1. dist. c. 9. Jus gentium.* Et ideo, quæ occupantur ab uno, jam non licet alteris occupare, lege naturali prohibente, scilicet: *Quod tibi non vis fieri, alteri non facias*; Et lege divina: *Ne transgrediaris limites proximi tui &c. Prov. XXII. Innocentius*, & communiter alii.

Rerum dominia jure gentium distincta.

V. Non licet infidelibus, etiam Romanum imperium non cognoscentibus, auferre dominia sua, possessiones vel jurisdictiones. Quia *sine peccato, & Deo autore ea possident*, qui creavit hæc indifferenter propter hominem, quem formavit ad suam imaginem. Unde omnia subjecit sub pedibus ejus, oves & boves universos &c. *B. Thomas, Innocentius*, & communiter alii.

Dominia infidelib⁹ non subtrahenda.

VI. *Terra sancta*, quam possident Saraceni, *justo bello victa fuit ab Imperatore Romano*, Ideo licitum est Papæ, vel alii cujus interest ratione Romani Imperii, eam ad suam jurisdictionem revocare. Et etiam ideo, quia, ubi colebatur Christus, jam colitur Muhammedes. *Innocentius & Franciscus Florentinus.*

Terra sancta justo bello à Cæsare victa. Inde jus illā recuperandi.

VII. Non est causa sufficiens auferendi infidelibus jurisdictiones & dominia

minia, quia infideles istis Imperium spoliarunt. Ratio. Quia proscripti poterant etiam Romanis non subesse, qui habuerunt aliquos confœderatos, quibus minime præfuerunt. *Innocentius & Franciscus de Zabarellis.*

VIII. Ecclesia Romana, quæ habet imperium in occidente, & etiam omnes aliæ Ecclesiæ, licite tenent, quæ possident ibi & alibi. Non obstante, quod dicitur, quod *Imperatores Romani, a quibus Ecclesia habet*, hæc omnia armis per violentiam occuparunt. *Innocentius & Franciscus Florentinus.*

IX. Quamvis hæretici & schismatici bonis suis juste veniunt spoliandi, *non* tamen *præter autoritatem juris vel judicis* licitum sit ea fidelibus *occupare*. *Innocentius.*

X. Papa, quatenus est vicarius Christi, habet potestatem & jurisdictionem non tantum super Christianos, sed etiam super omnes generaliter infideles de jure, licet *non de facto*. Ratio. Quia Christus eam habuit *Matth. ultimo: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra &c.* Et non videretur diligens paterfamilias, nisi super omnes potestatem suo vicario dimisisset. *Innocentius & Franciscus.*

Quando gentiles per papam posfint puniri. XI. Si *gentilis*, qui non habet nisi legem naturæ facit contra legem naturæ, per Papam licite est puniendus, exemplo Sodomitarum, qui a Deo puniti sunt, quando contra legem naturæ peccaverunt, *Gen. XIX. Innocentius & Franciscus.*

XII. Similiter Papa potest punire *infideles*, colentes Idola. Quia naturale est, unum solum Deum colere, & non creaturas. *Innoc. & Francisc.*

De judicio Papa in Judæos. XIII. Papa potest *Judæos* judicare, si contra legem faciunt in moralibus. Et idem, si contra legem suam hæreses invenire dignoscuntur. *Innocentius & Franciscus.*

Cur Papa non plectat gentiles, si in natura jus peccet. XIV. Licet Papa quandoque *dimittit* pœnas debitas omnibus prædictis inferendas, ideo quia *facultatem non habet actualem*, vel propter pericula, vel scandala, quæ inde timentur evenire, potestas tamen jurisdictionalis est apud ipsum talia faciendi. *Innoc. & Francisc.*

Papam posse præcipere infidelibus, ne fideles premant. XV. Papa *potest* juste præceptum facere & constitutionem, quod infideles injuste non molestent Christianos, & ipsorum jurisdictioni subjectos. *Innocentius & Franciscus.*

Papam non debere injungere Christianis, ut se dominio infidelium subtrahant. XVI. Quamvis Papa potest in totum Christianos a jurisdictione & dominio infidelium eximere, imo etiam per sententiam tales infideles dominio & jurisdictione privare, quod habent super Christianos, *non* tamen *debet* facere, *nisi magna causa* hoc exigat. Quinimo debet eos potius *sustinere*, dummodo non sit periculum Christianis, nec grave scandalum poneretur. *Innocentius & Franciscus.*

Infideles ad fidem non cogendi. Prædicandum illis Evangelium. XVII. Licet *infideles ad fidem cogi non debeant; & relinquendi sint libero arbitrio, quia sola Dei gratia in hac vocatione valet*, ut dicunt canones: Potest tamen Papa mandare infidelibus, quod *admittant prædicationes Evangelii* in terris suis. Ratio hujus est, quod omnis creatura rationabilis facta est ad Deum laudandum, ut *in secundo libro Sententiarum* dicitur. Si ergo prohibent prædicare, peccant, & ideo essent merito puniendi. *Innocentius & Franciscus.*

Quis infidelibus bellum posfit indicere. XIIX. In omnibus prædictis, in quibus Papa *licite* aliquid mandat infidelibus, si non obediunt, sunt compellendi brachio seculari. *Innoc. & Franciscus.*

De sensu privilegiorũ Pontificalium pro occupandis infidelium terris. XIX. Solus Papa habet indicere bellum infidelibus, & non alii, nisi *ubi quis de suo jure contendit. Innocentius & Franciscus Florentinus* notant fere omnia supra scripta in Decretal. l. 3. tit. 34. *Cap. quod super his, De Voto & voti redemtione.*

Quando illa privilegia Papalia sint suspecta. XX. Ex quibus supradictis colligitur, quod *litera Romani Pontificis* concessæ alicui homini vel Ordini super occupandis terris infidelium, *juris interpretationem* recipiunt: *Ut nulli in suo jure præjudicent.* Quam *interpretationem* si natura verborum non patitur, quoniam per ipsas læditur alicujus justitia, de falsitate sunt *suspecta*. *Et si aliàs per eas jus tollitur alienum, sine causa legitima, sunt nulla ipso jure.* Maxime, ubi de certa Papæ scientia non apparet. Ratio. Quia *actus* sive *dispositio*, quæ ex sui natura *non valet nisi ex causa legitima*, si causa sufficiens non exprimitur, dispositio reddi-

redditur nulla, nisi de certa scientia concedentis appareat, *qui* scilicet *facere hoc etiam potuisset sine causa.* Et talis est *litera Papæ Clementis*, inter omnes alias literas præcipua, *quam se* Domini *Cruciferi de Prussia habere asserunt*, quæ non solùm *caret certâ scientiâ Papæ*, sed *nec* in ea ponitur *causa legitima*, quare infideles per eos debeant spoliari, ut patet ex tenore copiarum.

Repudiatum privilegium Clementis Papæ jactatum à Cruciferis.

XXI. Prædictæ conclusiones concernunt primum *tractatum, De potestate Papæ respectu infidelium.* Seqvuntur conclusiones de secundo *tractatu, De potestate Imperatoris respectu infidelium.*

XX. Quamvis ad investigandum *terrestris monarchiæ fundamenta* se multa ingenia occuparunt, hæc tamen opinio magis & veritati consona, & etiam est communior Doctorum sententia, scilicet, Papam habere utramque jurisdictionem, spirituaium & temporalium. Quam opinionem constat esse fulcitam non solum in jure canonico, sed etiam naturali & divino. De *Canonico* patet in pluribus locis. Unde in *Extravaganti Bonifacii Octavi*, (*Extrav. Comm. lib.* 1. *t.* 8. *c.*1.) quæ incipit: *Unam sanctam*, in fine concluditur, quod de necessitate salutis est, credere omnem humanam creaturam subesse Romano Pontifici. *Naturali* jure, patet: Quod optimus principatus est, ubi unus principaliter principatur, *II. Polit.* Est ergo necesse, habere unum solum Principem in orbe: Sed non potest esse Imperator, ad quem nihil de spiritualibus, ergo Papa. De *divino*, prosequitur *Innocentius, Decretal. l.*2. *t.*2. *c.*10. *Licet. De foro competente, & Francisc.*

XXIII. Imperium comparatum fuit à Romanis de facto, per oppressionem aliarum gentium. Idem est dicendum de aliis regnis, quæ habuerunt monarchiam, ut Babylonicum, Macedonicum, &c. *Franciscus Cardinalis.*

Imperator mundi Dominus juxta jura civilia

XXIV. Licet *Imperator* dicatur *mundi Dominus*, secundum jura civilia, de jure tamen laicus ante aliquam constitutionem nunquam habuit potestatem in laicos, sed sola usurpatione, secundum *Joh. An.* XCVI. *dist. c.* 40. Si *Imperator.*

Ab Imperatore ad Papam appellare nefas.

XXV. Quamvis imperium dependet à potestate Papæ, qui habet utrumq; gladium, *non* tamen *ab Imperatore ad Papam appellare poterit* ratione subordinationis hujusmodi in temporalibus. Ratio, quia *non est talis subordinatio, quæ facit, Papam censeri superiorem quoad actuale exercitium in temporalibus*, sed tantum in habitu, salvis casibus in jure expressis. *Caspar & Francisc.*

Imperatori & Regibus competit juris dictio causarum civilium.

XXVI. Quamvis Ecclesia *jurisdictionem causarum civilium* aliquando per sacerdotes exercuit, rationabiliter tamen *Imperatori & Regibus hoc exercitium*, maxime in criminalibus, ubi agitur de separatione animæ à corpore, commisit. Ratio. Quia non decebit illud per se exercere. Quia minister N.T. est minister Sacramenti unitatis, &c. Primum patet XII *q.* III. Et alterum *Caspar.*

XXVII. Quoniam regnum in terris surgit tribus modis, primo per voluntatem Dei revelatam aliquo modo hominibus: Secundo per consensum eorum, qui reguntur, & fit juste: Tertio per violentiam & tyrannidem & injuste: Cum igitur non constat, Imperium super omnes infideles generaliter esse justificatum primo aut secundo modo, quemadmodum de Papa est dicendum: Sequendo opinionem prædictam magis probabilem, *non est adserendum, Imperatorem habere aliquam potestatem super dictos generaliter infideles.*

Imperatorem non habere potestatem in omnes infideles.

XXVIII. *Imperator non habet dare licentiam occupandi terras infidelium*, non recognoscentium suum imperium. Ratio. Quia apud ipsum non est potestas primaria, sed subordinata & secundaria, sive exercitium tantummodo hujusmodi potestatis.

Nec posse jubere ut terræ infidelium occupentur.

XXIX. *Literæ Imperatoris Cruciferis de Prussia concessa*, aut aliis, super occupandis terris infidelium, *nullum jus eis jus ex tribuunt*, sed magis Christi fideles decipiunt, cum nihil dat, quod non habet. Nec hujusmodi *literæ* tam *Romanorum Pontificum*, quam *Imperatorum*, eos privilegiare poterant maxime contra jus naturale & divinum.

Cruciferis nullam indulgentia Cæsaris terras infidelium occupādi.

XXX. Quod *Cruciferi de Prussia, pugnantes cum infidelibus pacificis*, aut potius eosdem impugnantes, ut sic, *nunquam cum iis habuerunt justum bellum* cum eisdem. Ratio.

Cruciferorū bella injusta, cum infidelibus pacificis.

Ratio. Quia *impugnantibus illos, in pace degere volentes, omne jus reſiſtit*, ſcilicet naturale, divinum, canonicum & civile. *Naturale* ſcilicet, *Quod tibi non vis fieri &c. Divinum* ſcilicet: *Non occidas. Non furtum facias. Exod.* xx. Quibus verbis omnis rapina, & omnis violentia prohibetur, xiv. *q. V. c.* 12. *Dixit Dominus.* Jure *Canonico*, xxiii. *q.* viii. *c.* 11. *Diſpar* &c. & *Civili*, *Cod. l.* 1. *t.* 11. *De paganis, & eorum ſacrificiis, l.* 6. *Chriſtianis &c.*

Tale bellum referre furtum & rapinam.

XXXI. Talis impugnatio infidelium per fideles non excluſit dilectionem proximi, ſed hujusmodi *illicita uſurpatione rei alienæ furtum* includit, & rapinam. *Proximi* enim *noſtri ſunt tam fideles, quam infideles*, indiſtincte. *De Pœnitentia, diſt.* 2. *Non illi tantū proximi, &c. Proximos.*

Infideles armis ad fidē Chriſtianam compellere, nefas.

XXXII. *Non eſt licitum, infideles armis vel oppreſſionibus ad fidem compellere Chriſtianam. Quia hic* modus eſt *cum injuria proximi.* Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Et canon dicit: *Nova atq; inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem*, xlv. *diſt. c.* 1. *Quod autem.*

Converſio non fit violenta.

XXXIII. Decretum concilii generalis Toletani, præcipiens, quod *blandimentis* non aſperitatibus *debent illi ſuadere, qui alios debent convertere*, licet de Judæis exprimat, ſuâ ratione, quæ idem jus habet facere, extenditur ad omnes generaliter infideles. Nam *quicunque aliter agunt, ſuas & illic magis quam Dei probantur cauſas attendere.* Textus eſt ibidem ad literam. xlv. *Diſt. c.* 5. *de Judæis.*

Cruciferis in tali bello opem non eſſe ferendam

XXXIV. *Error* nulla ratione tolerabilis, quod Chriſtiani confluunt dictis Cruciferis de Pruſſia in ſubſidium, *ad impugnandum infideles pacificos, ex eo, quod infideles.* Sive hoc dicatur cauſa militiæ exercendæ, ſive *cauſa fidei Chriſtianæ amplianda.* Ratio, quia *prætextu pietatis non eſt impietas facienda*, xxx. *q.* 1. *c.* 3. *Noſſe* &c. Secus dicitur de bello Hiſpanorum contra Saracenos. Quia illud fit ad recuperandum terras dudum occupatas, in quibus prius habitabant Chriſtiani, ſecundum *Oldrad. III, q.* 72.

Impios eſſe, qui in tali bello infideles occidant.

XXXV. *Qui in bello injuſto hujusmodi impœnitentes perimunt*, ſortem recipere cum *impiis & damnatis* merito ſunt cenſendi. *Non* enim *opem fert, qui ad peccandum adjuvat*, dicit canon xiv. *q.* vi. *c.* 1. *Si res.*

Milites non pugnent in tali bello ante, quā juſtum bellum noverint.

XXXVI. Quamvis *miles*, præſertim catholicus, *non ſubditus, certus* debet eſſe *de belli juſtitia*, quod pugnando proſequitur, alioquin in dubio gravi ſe exponeret periculo: Si tamen *ſubditus* exiſtat, excuſatur *in dubio probabili juſti belli*, juvando ſuum Dominum. Hoc eſt verum, *ſi inquiſivit, quantum potuit*, & peritiores conſuluit, & ſemper dubius remanſit, ſecundum *Rai.* & *Hoſtienſem.*

XXXVII. Non excuſat ſubditum metus amiſſionis rerum temporalium, ſi credit probabiliter, bellum, aut ſcit, eſſe injuſtum. Ratio. Quia, *licet metus culpam attenuet, non eam tamen prorſus excludit.* in Decretal. l. 1. t. 40. c. 5. *Sacris, De his quæ vi metusve cauſa. Oſtienſ.*

XXXVIII. Licet ad juſtificandum bellum quinque requiri dicuntur communiter per Doctores, ſcilicet, perſona, res, cauſa, animus & autoritas: Sextum tamen non eſt aliquatenus omittendum, ſcilicet temporis habilitas. Ratio. Quia quædam ſunt *tempora*, quibus bella alias juſta ſunt prohibita. Decretal. l. 1. t. 34. *De treuga & pace, c.* 1. &c.

XXXIX. Sola neceſſitate, quæ legem non habet, excuſatur aliquis à peccato, diebus pugnando ſolennibus & feſtivis. Non autem alias libere impugnando. Hoc probatur Maccabæorum exemplo. 2. *Maccab. ult.*

XL. *Opus*, quod tam materialiter, id eſt, ſecundum ſe, ſimpliciter, eſt *ſervile*, quam etiam formaliter, id eſt, finaliter, per reſpectum ad agentem, eſt *in ſabbatho prohibitum. Rich.*

XLI. Illa, quæ ſolum materialiter, aut ſolum formaliter ſunt ſervilia, non ſic ſunt cenſenda ſtricte prohibita. Ratio. Quia difficilius eſt, abſtinere ab his, quam à primis. Et ideo non peccat quis mortaliter per actus hujusmodi, niſi per hæc excludatur illa vacatio, quam quis neceſſario debet cultui divino. *Rich.*

XLII. Non eſt dubium, quin *invadere terras infidelium*, & etiam pugnare vel ad impugnandum ire, maxime cum exercitibus aut armis & aliis apparatibus bellicis, citra neceſſitatis caſum ſe

 præpa-

præparare, est secundum se & materialiter *opus servile*, & etiam formaliter, in quantum per intentionem operantium hoc fit *ad commodum temporale*, & de tanto magis vituperabile constituitur, ut scilicet sibi ipsos infideles subjiciant. Et hic finis est *libido dominandi.* Aut ut ipsorum bona & dominia acquirant & occupent: Et sic est cupiditas, quæ est omnium malorum radix &c.

Erroneas esse reisas seu annuas expeditiones Cruciferorũ contra infideles.

XLIII. *Error*, violans præceptum Domini de sanctificatione sabbathi, de quanto *Cruciferi* guerrandi causa, solitas *reisas contra infideles faciunt bis in anno.* Præmissa faciunt his maxime præcipuis sanctæ Mariæ solennitatibus, scilicet Assumtionis & Purificationis. Hic enim *labor*, scilicet *cupiditatis* aut *dominandi libidinis causa*, etiam quia extinguit spiritualem quietem, ideo est prohibitus, *Jer. IX. Ut inique agerent, laboraverunt. Hostiensis.*

Superstitiosas illas esse, non nisi diebus Mariæ institutas.

XLIV. Observantia Cruciferorum de terris infidelium invadendis, aut alias prosequendis hujusmodi bellicis negotiis, de quanto fit præsertim his diebus, *superstitionis* speciem videtur sapere, & cultum excludere pietatis. Et quantum in agendis hujusmodi quoad ipsos bellantes ratione diei prosperior spectatur eventus, *ritus* est penitus *contrarius religioni Christianæ.* Ratio hujus ponitur in canone, *Illud, quod est*, XXVI. *q.* 2. *c.*6. Et probatur autoritate beati Augustini *lib.*1. *de doctr. Christ.* Et, *eadem causa* 26. *q. V. c.*3. *Non liceat*, &c. Unde Apostolus *ad Galat. IV. cap. Dies observatis, & menses, & tempora & annos.* &c. Non enim per respectum ad beatam virginem dies plus videtur ad rationem apponere. Ut scilicet beata virgo, cujus celebritas agitur, magis tunc hujusmodi agenda promoveat. Quasi ad illum diem plus, quam ad alium sua auxilia sint restricta. Vel, quod tale obsequium sibi præstitum magis reddatur tunc honorificum vel acceptum &c. Sed nec quantum ad agentes habenda est *diei ratio*, nec scopum facilius consequentur, intendant etiam. Quia attribuendo ista tempori, pietas excluditur, quæ omnia attribuit suo principio.

Peccare illos qui in Expeditionibus illis opem ferant Cruciferis.

XLV. Subditi Cruciferorum prædictorum *reisas* cum eisdem *facientes bis in anno* contra infideles pacificos, non sunt excusabiles à peccato. Et eadem ratione, cum citra autoritatem juris vel judicis impugnant Christianos. Quia magis est obediendum Deo, quam homini. Nec excusat juris ignorantia, præsertim naturalis & divini. *Hostiensis.*

XLVI. Juste pugnanti sine peccato non potest resistere impugnatus, sed tenetur potius sapienter emendare. *Hostiensis.*

Tali bello occupata pro furtivis habenda.

XLVII. Res occupatæ *in bello hujusmodi* non possunt esse occupantium, nec sine peccato possunt aliquatenus retineri. Ratio. Nam talis *res furtiva*, vel *vi possessa*, dicitur vitiosa, quam *non potest usucapere*, vel præscribere fur, vel raptor, nec alius, quamvis ab eis emerit vel acceperit bona fide. *Instit. De usucapionibus* §. 2. *Furtivæ*, & §. 7. *Quod autem. Ostiensis.*

Restituenda.

XLIIX. De necessitate salutis omnia taliter occupata sunt pro posse restituenda, nec aliquatenus retinenda. Salva compensatione etiam non liquidi ad liquidum, quæ duntaxat habet fieri in judicio pœnitentialis fori. Ratio. Quia *peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum &c.*

XLIX. *Dux belli hujusmodi*, aut alius principalis, non solum tenetur de rapinis, homicidiis & aliis sceleribus, perpetratis per se ipsum, sed etiam quæ fiunt ibi per alios, & non solum per suos, sed etiam contra suos. *Hostiensis.*

L. Infideli rem captam vel subtractam repetenti coram judice Christiano non debet justitia denegari. Ratio secundum *Innocentium*: Quia justa rerum dominia sunt etiam apud ipsos.

Infideles in auxiliũ à Christiano Principe posse peti.

LI. *Princeps Christianus* necessitate imminente sine peccato *ad sui defensionem & sua terra uti potest auxilio infidelium*, non solum sibi subjectorum, sed etiam aliorum, intelligendo de *infidelibus pacificis* non habentibus nobiscum guerram, active vel passive. Probatur exemplo Maccabæorum, qui cum essent viri sancti, & pugiles fidei, pacti sunt cum Romanis, cum infidelibus, ut mutuo se juvarent 1. *Maccab. VIII. cap.* &c. Non obstat illud, 2. *Paralip. XIX cap. Impio*

pio prabes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris. Et idcirco iram Domini mereberis. Quia hæc contraria loqvuntur in bello injusto. Hæc conclusio est *Joh. Andreæ in Additionibus specialibus* de Judæis & Sarracenis, in *dicto tractatu* probata multipliciter. Et concordat *Oldra. III. q. LXXI.*

Rejecta sententia: Infideles hodie dominii esse incapaces. LII. Impium est asserere & absurdum, quod infideles alicujus jurisdictionis, honoris, potestatis & Dominii essent hodie penitus incapaces. Quia hæc *seditiosa assertio* viam præstat in hoc homicidiis & rapinis. Quia, si non sunt istorum Domini, licebit cuilibet ea rapere vel etiam occupare. Ex quo invenitur, quod Christiani possent sine peccato furari, rapere, vel invadere terras & bona infidelium, etiam nobiscum pacifice vivere volentium &c. legis prohibitione non obstante: *Non furtum facias. Non occidas.* In quibus omnis rapina, & omnis violentia prohibetur, ut supra &c. Non enim negandum est infidelibus generaliter, quod eis *humana societatis jus* concedit. XXIII. q. 2. *Notandum. &c.*

Infidelibus competere humana societatis jura.

Refutata sententia. Per adventum Christi infidelibus omne jus dominii esse ablatum. Non est afferendum, sed negandum tanquam erroneum, scilicet, quod omnis honor, dominium, & jurisdictio omni infideli fuit abstracta in adventu Christi. Nam dicit beatus *Thomas*: *Licet infideles de novo non debent constitui Domini vel prælati fidelium, propter periculum fidei &c. tamen per hoc non tollitur dominium ipsorum ante praexistens super fideles. Nec infidelitas repugnat dominio. Quia dominium & prælatio introducta sunt ex jure humano, scilicet ex jure gentium. Distinctio autem fidelium & infidelium est ex jure divino. Jus autem divinum, quod est ex gratia, non tollit jus humanum, quod est naturali ratione. Secunda secundæ q. X. ar. X.*

CAP. IV.

Desideratum Constantiensis Concilii in hac controversia decretum.

Datum *Constantiæ* omnibus *quatuor nationibus, generale Concilium facientibus*, scilicet Italicæ, Gallicæ, Anglicæ, Germanicæ, per me Magistrum *Paulum Voladimiri, Decretorum Doctorem, Custodem & Canonicum Ecclesiæ Cracoviensis*, nec non *Rectorem* pro parte almæ *Universitatis Studii Cracoviensis*, ad effectum, quod in hac materia per *hoc sacrum generale Concilium* dubia declarentur, & errata salubriter reformentur.

Et si quempiam præmissæ conclusiones delectant, videre poterit cum allegationibus latius declaratas *in tractatu supradicto & tradito Germanicæ nationi Anno Domini M CCCC XV die quinta mensis Julii.*

CAP. V.

Concisior probatio, Christianis nullum esse jus sub religionis prætextu in regiones infidelium. Ejusdem ut apparet Voladimiri.

Ex eodem *Codice MSCto Vindobon.* hoc tit.

Reducendo istam materiam ad *tres conclusiones principales.*

Infidelium terras invadere fidei Christianæ ampliandæ gratia, esse hæresin. Non potest licite Papa, neque Imperator, dare alicui facultatem infideles invadendi, eos subjugandi, & eorum dominia occupandi, absolute & immediate, *causa fidei amplianda*, non habito respectu ad aliquam *causam* primo & principaliter *justi belli*. Et tenere contrarium est hæresis.

Ratio hujus. Quia, ex quo finis est causa per se eorum quæ sunt ad finem, repugnat fidei, quod sit finis & causa per se principalis alicujus belli, violentiæ, homicidii vel rapinæ.

Ex ista conclusione *tria corrolaria* inferuntur.

Privilegia pro tali invasione data, involvere hæresin. *Primum*, quod *litera* qualescunque, *Papales* sive *Imperiales* appellatæ, huic *errori* innitentes, continent virtualiter *hæresin*, suntque *ipso jure irrita*, invalidæ atque nullæ: Et per consequens neque gene-

generalem neque specialem potestatem alicui tribuunt, infideles invadendi, subjugandi, spoliandi &c.

Secundo sequitur, istam militiam, supponentem hujusmodi literas pro suo fundamento, in quibus non agitur de aliqua causa hujus justi belli principaliter, *nisi causa fidei amplianda*, fundatur in *heresi*. Et per consequens ex ipsorum propriis principiis clare convincitur, & probatur, eundem *Ordinem* esse *hæreticum*.

Ordinem militarẽ falso niti privilegio.

Tertio sequitur ex eisdem *literis* & principiis, manifeste *falsum* esse, quod in suis articulis asserunt dicti Fratres, scilicet, hunc *Ordinem* fuisse *institutum* per easdem literas *ad invadendum quoscunq; infideles &c.* Cum istæ literæ tanquam nullæ non contineant aliquam potestatem Romani Pontificis aut Imperatoris, ut dictum est, & per consequens neque institutionem eorum, neque fundationem.

Sine autoritate superioris ordinem militarẽ non posse bello aggredi infideles.

II. Conclusio. Religiosus ordo, generaliter *ad militandum institutus contra infideles*, non potest movere bellum infidelibus, ex quacunq; speciali causa, quantumcumque in se justa, nisi etiam *autoritas superioris* intervenerit ad hoc specialis. Et tenere contrarium videtur hæresis.

Hæc conclusio prædicta est beati *Thomæ, secunda secundæ q. CXXXIIX. artic. 3. in fine.* Hoc etiam tenent *Joh. Andrea* & alii Canonistæ *in Decretal. l. 3. t. 31. c. 10. Sane, De regularibus.*

Ex hac *tria correlaria* inferuntur.

Talis militia religiosorum injusta.

Primum, quod militia religiosorũ pugnantium aliter, videlicet *sine speciali edicto Ecclesiæ vel Principis*, est divinæ legi contraria, & tanquam hæreticalis judicanda.

Secundo sequitur, quod posito, sine præjudicio veritatis, quod Ordo iste Fratrum fuisset generaliter ad militandum institutus, non tamen sibi licuit invadere infidelium partes, ad occupandum ipsorum dominia, licentia sedis Apostolicæ non habita specialiter.

Dominia sic acquisita esse injusta.

Tertio sequitur, quod omnia *dominia taliter per eos acquisita*, ut in facto supponitur, sunt *injusta*, & de necessitate salutis pro viribus occupantium eorundem restituenda, aut dimittenda realiter cum effectu.

Justitiã causa in bello tali esse spectandam.

III. Conclusio. Ad hoc, ut *justum bellum* appareat, prærequiritur, *causa* hujus autoritativa cognitio & declaratio legitima, ubi de hoc posset verisimiliter seu probabiliter dubitari. Et tenere contrarium videtur *hæresis*, & contra Sacram Scripturam, in qua includitur, *debere* in talibus *debitum justitiæ ordinem observari.* Dubitari autem non debet de autoritate ex parte actoris sive impugnantis, propter belli periculum: De causa vero justa ex parte rei, sive impugnati, propter injuriam vel errorem: Et de utroque istorum respectu aliquorum, quorum interest ista scire, ut evitetur periculum active & passive.

Ex ista *tria correlaria* inferuntur.

Primum, quod non potest in hac militia judicari *superioris* intervenisse *autoritas*, penes *consensum*, tacitum sive interpretativum. Quia illud nemo potest tacite approbare, quod ignoratur, VI. Decretal. l. 1. t. 2. *De constitut. c. 1.* Et idcirco talium ignorantia præsumitur de jure, ubi scientia non probatur. *De regulis juris, Decretal. lib. 6. reg. 47.*

Secundo sequitur, quod talis militia, qua pugnatur omisso tali medio, ac *juris ordine non servato*, non solum est in se debito ordini justitiæ contraria & injusta, sed etiam *culpabilis* quoad alios, *active & passive*, & per consequens debet intelligi *jure divino prohibita.* Dico autem *active & passive*, tum ratione scandali, tum ratione offensionis corporalis, nec non rerum, in quibus non licet quemquam offendere, nec offendi, nisi evidenter subsit *justa causa*, cujus ignorantia quantumcunque probabilis non excusat, præter subditos, qui ratione obedientiæ in dubio probabili justi belli excusantur, ut in *canone XXIII. q. 1. Quid culpatur &c.*

Infidelis impugnatus, si causam belli nesciat, jure resistit.

Tertio sequitur, quod, nisi *impugnatus* etiam infidelis *sciat causam*, propter quam impugnatur, *juste resistit impugnanti*, quamvis in se causam habeat impugnandi. Quia talis causa non tollit sibi jus naturale defendendi &c.

⁂(o)⁂

Tom.

TOMI III. PARS III.

DE REBUS BRIGITTÆ.

SUperioribus tribus ſangvineis *mollior* aliquanto *liticula*, & feminea affectione *mitior* atque *benignior quæſtio* nova, in Conſtantienſi Concilio mota, *Brigittica* ſcilicet, *de Viſionibus divinitus menti illabentibus.* Quæ res ſua teneritudine Johannem Papam 23. in Concilio adhuc exiſtentem movit, ut *Brigittam* defunctam *inter ſanctas* ſolenniſſima feſtivitate pro ſua in ſanctas devotione collocaret. Neque tamen *viri* defuere in Concilio, qui *nimiam* judicarent *religioſitatem canonizandi* ac ſanctarum dearumve numero adſcribendi. Quod maſculum pectus viris in Concilio monſtravit *Gerſon.*

Canonizationem verò *Brigittæ* à Johanne 23. haud longe ante fugam è Concilio, die Purificationis Mariæ, 2. Februarii A. 1415. magna cum pompa fuiſſe celebratam, ex *Tomi IV. Actis* conſtabit. Satis erit hic dediſſe *judicium Gerſonis de Brigitticis* æqve ac aliis jactatis *viſionibus* novisq; & peculiaribus *revelationibus.* Quib' illa ætas præ aliis omnibus inclaruit. Ita ut plures eruditi viri ancipites hærerent, dubii in quam concederent partem. Plura harum rerum ſuggeſſit exempla *Johannis Nider, Theologus Baſileenſis*, in ſua *illius temporis Hiſtoria*, à SERENISSIMO DUCE noviſſime in lucem revocata.

Conferri autem cum cum præſenti opuſculo in Concilio edito poterit & alterum ab eodem *Gerſone* profectum, *De diſcernendis veris viſionibus à falſis.* Sed en Gerſonis cenſuram in Concilio proditam.

JOHANNIS GERSONIS
Cancellarii Pariſienſis
Diſſertatio

De Probatione Spirituum

Deq; Viſionibus ac Revelationibus novis caute dijudicandis.
Occaſione Canoniſationis Brigittæ
In Conſtantienſi Concilio A. 1415. die Auguſtini edita.
EX MSCTO CÆSAREO VINDOBONENSI.

Conſideratio I. Difficile eſſe negotium judicare de viſionibus

PRobate Spiritus, *num ex Deo ſint*, jubet diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus. Neq; enim neſciebat illam Coapoſtoli ſui ſententiam: *Angelus Satanæ transfigurat ſe in Angelum lucis*, ſic ut fiat Dœmonium meridianum, dum pro tenebris erroris, quas ad tempus celare permittitur, lucem veritatis claram ſe fingit offerre. Prout hoc apud ſanctum Martinum viſibiliter patet, apud alios plurimos inviſibiliter, Dum, teſte veritate, ſub ſpecie magni boni & ardui, grandia peccata operit, ſuggerit & inducit.

Probare Spiritus, num ex Deo ſint, non cuilibet datum eſt, ſed aliquibus per Spiritum Sanctum, qui unus exiſtens diviſiones gratiarum diſtribuit ſingulis, prout vult, ad ædificationem corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, quæ nunquam deficit in neceſſariis. Sicut igitur non omnium eſt prophetare, nec omnium evangelizare, nec omnium interpretari ſermones, ſed ex aliquorum officio, usque in finem ſeculi: Sic non omnium eſt probare ſpiritus, ſi ex Deo ſunt, ſed quibus datum eſt, quales ſunt ſpirituales, quos unctio docet de omnibus, qui & de omnibus judicant etiam inter diem & diem. Quale donum beatus *Martinus & Antonius* & plures alii leguntur habuiſſe.

Probare Spiritus, num ex Deo ſint, contingit

Consid. 2. De tribus modis ac viis examinandi visiones. *tingit multipliciter.* Uno quidem modo, *per modum artis & doctrinæ generalis.* Sicut *per eruditionem Sacrarum Scripturarum* diligenti studio conquisitam. Sunt nimirum Scripturæ, in quibus putamus nos fidem habere, continentes artem falsos Prophetas à veris & ab illusionibus revelationes cognoscendi.

1.

Alius invenitur modus, *per inspirationem intimam* seu internum saporem, sive per experimentalem dulcedinem quandã, sive per illustrationem à mentibus (montib') æternis, effugantem tenebras omnis dubietatis. Hoc autem est manna absconditum & nomen novum in calculo scriptum, quod nemo novit, nisi qui acceperit. Hæc *Gregorius in Dialogo:* Hoc *Augustinus* de se ipso & matre: Hoc *Hugo de Arra animæ*, cum pluribus aliis notaverunt.

2.

Probare spiritus si ex Deo sint, per Regulam artis generalem & infallibilem pro particulari casu, non potest aut vix potest humanitus fieri. Sed requiritur *donum spiritus sancti*, quod Apostolus nominavit *discretionem spirituum.* Quo dono fit, ut mens nedum in se & de se sciat probare spiritus, si ex Deo sint: Sed etiam in aliis & de aliis scit. Hic autem est *modus tertius*, alius à prædictis, probandi spiritus. Quoniam *primus* est *doctrinalis*, *secundus* est *experimentalis*, *tertius officialis*, scilicet officio Hierarchico atque spirituali concessus.

3.

Itaque sicut nemo novit quæ sunt spiritus, nisi spiritus, ita nemo cognoscit infallibili certitudine ea, quæ *per solam experimentalem notitiã vel sentimentum interius & sensum* aguntur *in alterius animo.* Quemadmodum ergo tradere Regulam generalem, quæ distingueret infallibiliter inter *visionem somnialem* & illam *quæ fit in vigilia*, nullus facile posset, propter varias similitudines inter utrasque visiones, multo magis in proposito. Scit nihilominus homo vigilans, se certitudinaliter & experimentaliter videre, quamvis von ignoret, se habuisse visiones valde vicinas & similes suæ vigiliæ, adeo, qvod, somnium suum narrare somniando quandoque videatur, quamvis dicat *Seneca*, esse vigilantis, somnium narrare. Scit similiter homo spiritualis, in vigilia veræ lucis divinæ positus, videre se divina, quæ videt, vere sentire, odorari & sapere. Qui, quia vigilat, potest nihilominus recogitare, ex se vel aliis, quæ nonnunquam potuit in quodam somnio naturalis cognitionis aut diabolicæ illusionis. Qui dum sic se habet & quodammodo dormit à divinis, putare potest quod vigilet ad ea, sicque falli.

Vidit hæc beatus Gregorius, asserens, *spiritus Prophetarum non semper esse in potestate vel distincta cognitione Prophetarum.* Probans hæc per *Nathan*, qui ad David, cogitantem ædificare domum Dei, respondit: *Omne quod est in corde tuo, vade & fac, quoniam Dominus tecum est.* Cujus contrarium ipsa nocte revelavit ei Deus.

Probare spiritus si ex Deo sint, ex primo modo, qvi magis est ad propositum, videlicet *per scripturam sacram & eruditos bonos in eadem*, (quia de perverse agentibus, quale judicium nisi perversum & illusivum reportare sperabimus?) contingit multis & sufficienter, quantum ad præsentem spectat materiam (militiam) & ad statum communem viatoris. *Consid. 3. De cautione in Const. Concilio habenda quo ad Canonisationẽ sanctorũ.*

Qua super re nedum unum ab uno sed *plures* à diversis *tractatus* compositos invenimus, quos nunc manualiter habere fas esset, & diligenter inspicere, dum *in hoc sacro Concilio quæritur tractari de Canonizatione sanctorum & examinatione doctrinarum suarum*, præsertim unius quæ *Brigitta* nominatur *à Svecia* (assveta) visionibus, quas nedum ab Angelis, sed à Christo, & Maria & Agnete, & cœteris sanctis, familiaritate jugi sicut sponsus ad sponsum loquitur, se asserit divinitus accepisse.

Est autem utrobique vel in *approbatione* vel in *reprobatione* periculum.

Approbare enim falsas & illusorias, (aut frivolas visiones, pro veris & solidis revelationibus,) quid indignius? *Quid alienius ab hoc sacro Concilio?*

Reprobare nunc eas, quæ multifarie, multisque modis quaquaversum per diversas nationes probatæ dicuntur, non parva exinde scandalorum in Christiana Religione & devotione populorum formidatio. De-

Denique in ipso etiam *silentio & dissimulatione*, ex quo res in medium posita est, nonnihil esse discriminis pertimescimus. Invenire vero *medium* aliquod vel expediens inter hæc extrema, laudabile quod sit an effectibile, necdum satis cernimus exploratum.

Consid. 4. Experientia propria opus esse, si quis velit judicare de visionibus aut revelationib'.

Probare spiritus per modum artis & doctrina, sicut tota deinceps versabitur intentio, *nemo* perfecte potest *per solam sacra Scripturæ eruditionem*, qui non etiam *expertus sit in semetipso* variam affectionum spiritualium pugnam, tanquam ascenderit nunc in cœlos, nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui navigant mare hoc infinitum (mysticum) diversarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia ejus. Inexpertus autem talium quid novit eorum? Hic autem est *quartus modus* probationis spirituum.

Vid. supr. Consid. 2.

Cæterum, puto, differentiam inter homines, quos loquimur, unum *Theologum*, alterum *contemplativum*, talem esse, qualis est inter *peritum* in arte medicinæ & inter *expertum* seu practicum in eadem. Quæ duo posse convenire in eodem, nullus dubitaverit. Sic fit & fieri potest, Domino propitio, ut idem sit *in Scripturis Sacris eruditus*, qui simul *in contemplationis exercitatione* probatus est. Hunc vero talem habere vult materia præsens, sicut alias scripsisse, cum de tractatu quodam *Spiritualium nuptiarum* sermo fieret, meminimus.

Consid. 5. De regulis in visionum examine observandis

Probare vero Spiritus isto modo *doctrinaliter* dum quærimus in aliquibus (alienis) personis, quarum corda neq; videre neque scrutari datur, oportet, ut *ab operibus signa* sumamus, dicente Christo: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Fallit tamen unum signum, vel pauca, si non uni (in unum) plura conglobaverimus. Ita enim tradit *Tullius*, ita *Boetius*, ita *Aristoteles*, in conjecturali causa faciendum. Sed quoniam infinita est hujusmodi signorum confusio, coarctemus ad pauciora, & dicamus sub hoc metro: *Tu quis, quid, quare, cui, qualiter, unde, require. Quis* sit, cui fiat revelatio. *Quid* ipsa contineat & loquatur? *quare* fieri dicatur? *cui* pro consilio detegatur? *qualiter* venire, & *unde* venire reperiatur?

Consid. 6. De constitutione & affectionibus personæ examinandis quæ visiones jactat.

Probatio Spirituum dum quæritur fieri, consideretur inprimis *persona suscipiens visiones*, an sit boni & discreti judicii, rationis naturalis. Quia læso cerebro, turbatoq; judicio rationis, si læsus *phantasias patiatur*, non magnopere quærendum est, à quo spiritu veniant *melancholicæ illusoriaque visiones*. Ut patet in phreneticis, in ægrotis variis, qui vigilantes se talia videre putant, audire, gustare &c. qualia somniantes patiuntur.

Habet præterea *qualibet passio profunda suam læsionem*, suam ebrietatem, suum ut Origines loqvitur dæmonium. Patet in philotypis (philocaptis) in zelotypis & iracundis, in invidis & avaris. Unde Poeta:

An, quia amant sibi somnia fingunt?

Videatur ergo, si *persona* sit *novitia in zelo fidei*. Quia *novitius fervor cito fallitur*, si regente caruerit. Præsertim *in adolescentibus & fœminis, quarum est ardor nimis avidus*, veriusque effrenis, ideoque *suspectus*.

Rursus plurimum refert attendere, *qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita*, quibus assveta, quibus delectata, cum quibus conversata? si dives vel egena?

In prima *superbiam* vel *secretam voluptatem*, in altera *fictionem* timebimus.

Super hæc omnia conveniret observare, ne lateat interior *superbia* (spiritualis) quam Bernhardus vere nominat *subtile malum*. Quoniam & *hæc de humilitate sua nascitur*, de sordibus & cilicio, de jejuniis & virginitate, religione, & de sua morte, suoque contrario trahit originem. Quid igitur erit tutum á superbia, cum nec ipsa virtus tuta sit ab ea?

Est autem *superbia* quædam *in intellectu*, dum non vult subjici alieno judicio, sed innititur proprio: Quædam *in voluntate*, dum renuit obedire. Et hæc citius deprehenditur, ideoque facilius corrigitur quam prima.

Consid. 7. De visionum jactatarum

Probatio spirituum respicit nedum personam, quæ visiones patitur, sed *visionum qualitatem*, si *vera* sint omnia etiam usque ad minimam propositionem.

indole spectanda.

nem. Quoniam in spiritu veritatis falsitas non est. In spiritu autem mendacii mille quandoque sunt veritates apertæ, ut in una latente falsitate decipiat dæmoniacos, ut Saulem pytonissa. (*Alias ita:* Hac ratione prohibuerunt à testimonio veritatis quam fatebantur, Christus Dæmoniacos & Paulus pytonissas.)

Si præterea sit in visionibus *sapientia*, quæ de sursum est, cum suis titulis, quos Jacobus enumerat. *Primum*, inquit, *pudica est deinde pacifica*, *modesta*, *suadibilis*, *bono consentiens*, *plena misericordia & fructibus bonis*, *& judicans sine simulatione.*

Si rursus excedant hæ visiones communem intelligendi modum, vel in scriptura sacra positum, vel in ratione naturali vel morali collocatum. Quia, si non, videretur illud adscribi frustra revelationi quod in scriptura sua semel Deus locut⁹ est, Sicut Job loquitur. *Furiosum* (*onerosum*) *quippe esset*, *nedum vanum*, *visiones super visiones in immensum multiplicatas debere recipere tanquam ab ore Dei prolatas*, ac deinde certissima fide credendas. Sicque demum nostra fides, *nostraq; Religio*, *quam Deus*, teste Augustino, *voluit sub paucissimis contineri Articulis*, redderetur plus, absque ulla comparatione, quam lex vetus onerosa! Hinc *claræ memoriæ Magister Henricus de Hassia* comprimendam esse tot hominum canonizationem scripsit.

Vid. supra Tomo II. in Prolegom. *de hoc Viro plura.*

Unde visionum frequens studium tempore Const. Concilii.

Hinc alia ratio sumitur. Quoniam *omisso divinarum scripturarum studio*, *magna pars Christianorum ad has visiones*, ideo placentiores quia recentiores, *converteret oculos & aures prurientes.* Sicq; necessaria nescirent, quod juxta Senecæ verbum, supervacua didicissent.

Sint oportet in omni Revelatione Moses & Helias, hoc est, secundum venerabilem *Richardum*, testimonia legis & Prophetarum. Per totum alioquin suspecta est.

Et inde fit perspicuum, quam *necessarii sint Theologi in Canonizationibus sanctorum & examinatione doctrinarum.*

Cons. 8. Visionum examinator qua modo se gerere debeat, erga visionem venditantes.

Probatio spirituum requirit ut *persona, cui visiones hujusmodi recitantur*, *habeat se prudenter & cautissime.* Præsertim in principio consideret acriter, *quare moveatur hæc persona*, *secretum suum pandere*, super quo fiet ista consideratio.

Cave ergo, quisquis eris auditor, aut consultor, ut *non applaudas tali personæ.* Non obinde laudes eam, non mireris, quasi sanctam, dignamque revelationibus atque miraculis.

Obsiste potius, *increpa* dure, sperne eam, cujus sic exaltatum est cor & elati sunt oculi, ut ambulet in magnis & mirabilibus super se, ut digna sibi videatur, quæ non humano aliorum more operetur salutem suam, per doctrinam scilicet scripturarum & sanctorum, cum dictamine rationis naturalis, nisi consilium habere præsumat & putet, nedum ab Angelis, sed à Deo, nedum semel in necessitatibus, sed pene jugiter, velut in quotidianis collocutionibus.

Talem *admone*, *non sublime sapere* sed sapere ad sobrietatem. Quoniam verissime ait, qui dixit: *Superbia miretur illudi.* Et eo dignius, quia instar febris physicæ latentem hærentemq; ossibus superbiam, sicut nec Physicus febrilem calorem, superbus attendit. Qvid enim facilius, qvam se vilissimum peccatorem dicere? Sed vivaciter (veraciter) simpliciterqve ita sentire ex intimis, hoc divini muneris, non humani solius exercitii.

Enarrentur *Exempla sanctorum Patrum*, qvi curiositatem hujusmodi visionum vel miraculorum perniciosissimam fallacissimamque refugerunt. A qva se *Augustinus* liberatum *in suis Confessionibus* gloriatur in Domino. Qvam præterea Dominus *Bonaventura* abhorrendam nimis esse determinat, totoq; conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationibus, seu flagellationibus, propriæ mentis & corporis: Exemplo illius, qvi ut tentatione careret superbiæ, qvæsivit & obtinuit à Domino, ut per tres menses dæmoniaca vexaretur obsessione.

Alter sanctorum Patrum, cum ipsi Dæmon, transfiguratus in Christum, diceret: *Ego sum Christus, personaliter te visitans, quia dignus es:* Confestim clausit oculos utraque manu, vociferans: *Hic Christum credere; satis esse ipsum in gloria se videre.* Moxqve disparuit.

Alter

Alter sub aliis verbis similem in hujusmodi illusione servavit humilitatem *Vide*, inquit, *ad quem missus sis. Ego certe talis non sum dignus hic videre Christum.*

Alterum qui nolebat intrare templum, dicens sibi satis esse, quod oculis corporeis aspexisset Christum, colligaverunt catenis, solvere jejunium, carnibus vesci, vinumque bibere compulerunt. Sicque timore compulsus (tumore compresso) sanatus est.

Objectio.

Opponet forsitan aliquis ex Apostolo jubente: *Nolite*, inquit, *spiritum extingvere!* Si sit ergo visio à Spiritu sancto, quæ nihilominus repellitur, quid hoc est nisi Spiritui Sancto resistere, suamque nascentem gratiam suffocare?

Solutio.

Sed profecto Spiritus Sanctus qui dat humilibus gratiam, nequaquam ex humilitate quàm prædiximus, se subtrahet. Intrabit potius & pro beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absq; ulla ruga fictionis humilem & simplicē.

Curiositas

Porro dici non potest, quantum hæc *curiositas cognoscendi futura & occulta*, & *miracula videndi* vel faciendi, fefellerit plurimos & à vera Religione frequenter averterit. Hinc *superstitiones* in populis, quæ Religionem inficiunt Christianam. Dum, sicut olim Judæi, *sola signa quærunt*, dum *imaginibus exhibent latriæ cultum:* Dum insuper hominibus necdum canonizatis, *scriptis* quoque *non autenticis, plus quam scriptis in Evangelio præstant fidem.*

Superstitio

Cons. 9. De fine ac scopo visionum spectando,

Probatio Spirituum considerat, *quare* fieri dicantur visiones, præsertim *quo fine*, nedum proximo, nedum aperto, sed occulto & longinqvo. Potest itaq; *finis proximus* apparere bonus & salutaris & devotus ad ædificationem aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex scandalum; dum vel non respondebunt ultima primis, vel aliàs falsum fictumqve deprehendetur in personis fuisse, quod reputabatur sanctitatis & devotionis.

Johannes de Varennis.

Docuit hoc ætas nostra de prædicationibus damnatorum *Johannis de Varennis & Johannis Hus*, & similium.

Joh. Hus,

Rursus, dum aliqvid fieri potest per humanam industriam, sit hoc in vita sit in doctrina, qvare necesse est vel quærere vel expectare divinam cœlitus allocutionem? Hoc nempe tentationi Dei quam honorationi (venerationi) apparet similius.

Cons. 10. De observando fine, cur visiones recenseantur ab illis, qui has jactant.

Cœterum *finis* attendendus est, quare fiat communicatio talium visionum alteri personæ, utrum *ad ostentationem*, vel ad necessitatem? utrum ad dandum vel recipiendum consilium? utrum fiat experto vel inexperto talium?

Qvod si videatur hæc persona quærere tantummodo *consilium*, ne fallatur, videndum est, num paratam se monstret *obedire consilio*. Alioqvin jam de curatione vix spes erit. Qvoniam, ut dicit *Johannes Climachus*; *Non jam eget dæmone tentante se, quia fact' est sibi dæmon.*

Objectio.

At vero, dicit aliqvis: Hæc idcirco persona non credit alieno judicio, quia de suo certa est per Revelationem intimam & secretam.

Solutio.

Sed profecto, non est divisionis Deus, ut timenti se revelet unum, & per alterum, similiter timentem Deum, dicat unū contrarium. Itaqve si visio ex Deo fuit, non dissipabitur inhumiliante se ab alieno judicio propter Deum, sed vigorabitur amplius & vivet (vincet).

Qvocirca tradimus pro *cautela*, qvod *in hujusmodi visionibus nedum suspensum teneatur judicium*, exemplo Beati Ambrosii & Luciani Presbyteri, sed dicatur reverenter cum Petro: *Exi à me, Domine, quia peccator sum, quia vilis sum, quia visionibus tuis indignus sum, quas hic neq, quæro, nec accepto, sed repello. Sit in alio (cœlo) & non in hoc seculo Visio tua tota merces mea, Domine Deus. Sed sufficit quantum ad me de Visionibus tuis in hac vita superiorum meorum monitionibus acquiescere. Mitte potius obsecro quem missurus es. Sine, (me) meus Spiritus humili degat (tegat) obscuroq; loco.*

Altera potest addi super hujusmodi visionibus recipiendis *cautela*, qualem *de somniis* tradidit unus, dicens: *Si monitiones aliquæ bonæ*, inqvit, *fieri videantur in somniis, vel ex persona defunctorum vel aliunde recipiantur, eas non quasi somnia penitus abjicito, neque eis ex adverso velut autenticis vel divinis adhæreto. Recogitentur potius, tanquam rememorationes a-*

 lique

liqua ad faciendum bona, vel mala declinandum, juxta somniorum qualitatem.

Conf. II. De observanda vitâ & conversatione visiones jactantium.

Probatio spirituum considerat, *quomodo Persona*, quæ visiones se habere dicit, *converfetur*, an in secreto vel in publico, an in vita activa vel contemplativa, an in devotione nimia, quæ notam affert in vestimentis & cœteris? Aut si communem habeat conversationem, accommodam his, quibus convenit.

Hoc præcipuè considerare necesse est, *si sit mulier, qualiter cum suis confessoribus converfetur & instructionibus* seu collocutionibus intendat continuis, sub obtentu nunc crebræ confessionis, nunc prolixæ narrationis visionum suarum, nunc alterius cujuslibet confabulationis.

Expertis credite, nominatim Augustino ac Domino Bonaventuræ: *Vix est altera pestis vel efficacior ad nocendum vel insanabilior.* Quod si nihil haberet aliud detrimenti, nisi temporis prætiosi latissimam hanc consumtionem, abunde Diabolo satis esset.

Habet aliud scitote, habet *insanabilem videndi loquendiq;*, ut interim *de tacitu* silentium sit, *pruriginem*, Evenitque illud de Didone apud Poetam:

- - - *Hærent infixi pectore vultus*
Verbaq;, nec placidam membris dat cura quietem.

Cum tamen in *pace* sit Dei locus. Nullus idcirco mirabitur si tales ad fabulas conversi avertuntur à veritate.

Si præterea *mulieres* hæ *curiose agentes* sint, quales notat Apostolus, semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Ubi autē non est veritas, sit vanitas & falsitas necesse est.

Conf. 12. Spectandum unde veniat & quo tendat Spiritus.

Probatio spirituum considerat, *unde spiritus veniat, aut quo vadat.* Itaq; *Bernhardus* testatur, hoc in se nunqvam scire datum esse. Qvi tamen expertum se pluries asserit humiliter Sancti Spiritus præsentiam, ex intimo motu cordis sive mentis. Mirabitur igitur fortassis aliqvis, qvo pacto *persona status inferioris* dicat, *se frequenter agnoscere, unde Spiritus veniat.* Præsertim cum dixerit Christus Nicodemo: *Vocem*, inqvit, *ejus audis, & nescis unde veniat aut quo vadat.*

Magna difficultas discernendi visiones divinas à cogitationibus naturalibus.

Qvid porro, qvod *in spiritibus diversis multa in* spirationibus inveniatur similitudo. Est enim Spiritus Deus, Spiritus Angelus bonus, Spiritus Angelus malus, Spiritus humanus, tam rationalis qvam animalis. Potest autem *similis visio* spirari per qvemlibet hunc spiritū, suo modo, longeqve (tamen) diverso, sed diversitate faciliter perceptibili.

Qvæ similitudo non scitur apud *inexpertos* talium, qvi neqve per se ipsos ex acumine ingenii, neqve per eruditionem in Theologicis, vel Physicis disciplinis, neqve per aliorum traditionem sciunt talia distingvere certo.

Nec mirandum. Cum paucissimos inveniamus, *qui plene* sciunt *secernere cogitationes & affectiones rationalis animæ, ut rationalis est, ab illis, quæ sunt animales,* videlicet *in sensu communi vel organo phantasiæ.* Quem invenies, precor, ex timentibus Deum, peccataque fugientibus, qvi semper & in omnibus ad liqvidum prospiciat, dum tentationes urgent (vigent) num sensus eorum sit tantummodo in imaginatione, vel consensus in ratione? Adeo *non facile est discernere sensum à consensu.* Qvanto plus habet difficultatis probatio qvadruplicis prænominati spiritus. Dum scilicet instinctus unus vel inspiratio vehemens tangit mentem: Si sit à Deo, vel ab Angelo bono, aut malo, vel à proprio *spiritu humano.* Cujus rursus *portio duplex*, superior & inferior, descripta est. Cujus sentire divisionem, perfectè dat illud verbum Dei, qvod pertingit usq; ad divisionem spiritus & animæ. Qualem in se divisionem passa erat, qvæ exclamavit: *Magnificat anima mea Dominum.* Dehinc secernens spiritum ab anima, subjunxit: *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.*

Hæc interim sub compendio cursim notata sint, quatenus, dum ad singularia descendendum erit, facili' hac occasione sapientiores dijudicent: Persvasū habentes, vivere hominem, cujus nomen sit in libro vitæ, cui pluries & in pluribus personis hujus temporis datum est experiri & practicare omnia, quæ dicta sunt. Et sic est finis. Deo gratias. Amen.

(o)

TOMI

TOMI III. PARS IV.

DE RECANTANTIBUS IN REBUS FIDEI.

CRemati Hussi cineres, Rheno inspersi, in universum abierant orbem *Hieronymus Pragensis* suos quoque cineres Rheno fuerat mixturus. Quiq; Hussum vivum erat sectatus, defunctum pari & doctrinæ & fortunæ facto è vestigio erat secuturus: Ni pedem retinuisset. Gemino itaque à flammis Hussi elapso mense, cum memoria Hussi videretur Hieronymo excidisse, amoris & doctrinæ vinculum, quod inter Hussum & Hieronymum fuerat arctissimum, absentia vel flammis Hussi videbatur prorsus solutum. Quapropter *XI. die mensis Septembris* ejusdem *anni* 1415. Hieronymus Hussum in publico Concilii consessu execratus, doctrinam ejus abjuravit. Quam *abjurationis* formulam, ab *Hieronymo* hoc *Pragensi* in magna Concilii celebritate prælectam, recensuit *Theodericus Vrie*, *in Historia Concilii Constantiensis*. Hanc videre licet supra *Tom. I. Parte I. f.* 171. *seqq.* Quæ res plenius ex *Actis & Decretis Concilii Tomo IV.* constabunt.

Posthæc, qui flammas revocatione suæ doctrinæ putaretur evasisse, scrupulos aliis de integritate sui pectoris injecisse deprehensus. Ut ex quorundam sententia non ustus sed urendus existimaretur.

Quæ præcipua causa fuit, quare in Concilio mox disputatum *de Protestatione aut revocatione in rebus fidei ad hæreseos maculam abstergendam.* Quam quidem quæstionem haud longe post Hieronymi Pragensis recantationem, *d.* 29. *Octobr.* ejusdem *anni* 1415. publice in Concilio movit *Gerson*. Non itaq; fas fuit hanc fatorum partem hic dissimulare. Maxime quod ex his disputationibus *Hieronymi professio* aliam dein nacta sit faciem, quæ Hussi flamma collustraretur, ad eundem cum Husso rogum haud longe post rapto Hieronymo.

JOHANNIS GERSONIS
JUDICIUM
De Protestatione & Revocatione in negotio fidei ad eluendam hæreseos notam.
In Constantiensi Concilio A. 1415. *d.* 29. *Octobr. publicatum.*

PRotestatio seu *revocatio generalis* aut *conditionalis*, quia quæritur nonnunquam adsumi tanquam velamen iniquitatis & ad excusandas accusationes in peccatis, præsertim ab *hæreticis*: Proposuimus declarare sub aliquibus considerationibus, quid *protestatio generalis*, quid *conditionalis revocatio* juvant vel important. Maximè dum *in hoc sacro Constantiensi Concilio* sentimus, quod *hæreses* ut cancer serpunt, & *sub* hujusmodi *protestationibus delitescere* quærunt, junctis *protelationibus*, quæ sub terminis juris positivi vel & in causis prophanis sedulo procurantur, ut non protinus in lucem prodeat veritatis catholicæ species atque decus.

I. Consideratio. Protestatio circa materiam fidei, de quâ sola nunc intendimus, est quædam *professio* seu confessio, *facta exterius*, *ad ostendendum*, *quid de fide protestans sentiat interius*, juxta illud Apostoli *ad Rom.* 10. *Corde creditur ad justitiam*, *ore autem professio fit ad salutem.* Et sic ad salutem, ut dixerit Christus *Luc.* 9. *Qui me erubuerit*, *& sermones meos*, *& filius hominis hunc erubescet coram Angelis Dei.* Quo contra, Matthæo teste, dicebat *Matth.* 10. *Qui me confessus fuerit*

fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Ex quibus elicitur, quod, ſicut *credere* cadit ſub præcepto, ſic cadit *fidem exterius profiteri* pro ſemper quidem ſed non ad ſemper, cum ſit affirmativum præceptum. Obligat autem ſemper & ad ſemper, dum ex omiſſione confeſſionis libera diſpendium fidei vel ſalutis detrimentum probabiliter immineret. Ut coram Tyrannis, coram hæreticis, coram judicibus, coram populis fides eſt diverſimodè palam confitenda, defendenda, teſtificanda, & ex officio prædicanda. Notetur *Auguſtinus* ſuper illud Apoſtoli: *Oportet hæreſes eſſe.* 1. *ad Corinth.* 2. Et recitatur 24. *quæſt. ult. c. finali.* Faciunt pro hoc dicta ſcripturæ *Joh.* 10. 2. *Petr.* 3. *Matth.* 2. *Exech.* 3. & 33. & alibi ſine numero.

II. Conſideratio. Proteſtatio generalis vel *ſpecialis* de ipſa fide, *non infert, quod proteſtans erraverit*, ſimiliter nec *revocatio conditionalis* Hoc eſt itaque perſpicuum, quod hoc, quantumcunque fidelis, dicere poteſt: *Proteſtor, quod nihil intendo dicere, nec puto dixiſſe contra fidem: Et ſi oppoſitum contingeret vel contigiſſet, illud ex nunc revoco vel retracto.* Sic inveniuntur Doctores Catholici qvandoqve dixiſſe. Imo & qvotidianus mos apud exercitantes ſe in actibus Theologiæ ſcholaſticæ ſic ſe habet. In quibus frequenter nullus eſt aut fuit de errore notatus, qui ſic proteſtatur aut revocat. Nihilominus advertendum eſt, quod non refert *proteſtari* vel conditionaliter revocare, *circa ea, quæ clariſſimè & explicitè ſunt de fide,* ſicut quod Deus eſt omnipotens, quod proximus eſt diligendus. Aliter vero circa ea, quæ diſputabilitatem vel difficultatem habent aliquam. In primo ſiquidem caſu fas eſt dicere cum Apoſtolo *ad Gal.* 2. *Si quis vobis aliud evangelizaverit, etiam Angelus de cœlo, anathema ſit.* Quocirca veniunt irridendi quicunq;, imo & corripiendi nonnulli, qui concluſiones Theologicas poſituri dicunt, *proteſtor, quod nihil volo vel intendo aſſerere, ſed tantum diſputativè loqui.* Deinde ponunt talem aliquam concluſionem: *Deus eſt omnipotens, Deus eſt trinus & unus,* quaſi videlicet concluſiones tales non in certiſſimâ credulitate, ſed ſub probabilitate tradi poſſint.

Denique ſic eſt judicandum de omnibus, ad quæ profitens fidem ſuam obligatur explicitè credere, vel ex officio, vel ex eruditione, vel ex divinâ revelatione, vel ex aliquo tali modo. Alioquin ſicut dubius in fide infidelis eſt, ſic & dubiè profitens certam fidem. Neq; tamen negandum eſt, quin *proteſtatio ſeu ſubmiſſio reverentialis* fieri poſſit. Sicut egit Apoſtolus, conferendo Evangelium ſuum, de quo per revelationem certus erat, cum Petro & aliis Apoſtolis, quibus tamen, oppoſitum, ſi fieri potuiſſet, dicentibus, nequaquam crediſſet.

III. Conſider. Proteſtatio generalis de fide *ſtat cum errore particulari circa eam*, & ſimiliter conditionalis revocatio. Vidimus hoc & videmus in ipſis hæreticis, qui errant videlicet pertinaciter contra fidem, circa ea, quæ tenentur explicita fide tenere & exterius profiteri. Quorum nihilominus vox iſta: *Proteſtor, quod eſſe volo bonus Catholicus, & ſi ſcirem aliquid eſſe contra fidem illud ſtatim vellem revocare.* Sic Arrius, ſic Sabellius, ſic hæretici noſtri temporis plerumque dixerunt, qvos tamen damnatio judicialis interemit vel perdidit.

Datur ad conſiderationem hanc *ratio* talis: Quia ſtat, quod aliquis credat aliquid in generali, ut, quod fides catholica vera eſt, & pro hac mori vellet, qui nihilominus in ſpeciali credit de aliquâ veritate catholicâ, quod non ſit de fide, errans pertinaciter circa illam. Simile dicit Ariſtoteles, quod *contingit aliquid ſcire in generali*, & illud vel *neſcire*, vel *de illo dubitare in particulari.* Exemplum eſt de iſta: Omnis mula eſt ſterilis, hoc animal non eſt ſterile, demonſtrata mula, quam aliquis putat eſſe prægnantem ob turgidum ventrem, & neſcit vel non advertit hanc eſſe mulam. Et ita ſicut in hoc caſu iſte *neſcienter errat*, ſic & alii, de quibus loquimur, dicuntur *neſcienter hæretici*, prout infra docebimus.

IV. Conſider. Proteſtatio generalis de fide

de fide *non sufficit ad purgationem errantis pertinaciter*, sic nec conditionalis protestatio. Sequitur hoc ex præcedenti, cujus etiam ratio talis est. Quia debet errans particulariter & explicitè circa ea, quæ sunt fidei, quærere cautâ solicitudine veritatem fidei, & obedire quæsitæ ac sufficienter edoctæ, tam credendo interiùs, quàm exterius profitendo. Alioquin ostendit se non paratum corrigi, ostendit quoque se non credere sacræ scripturæ catholicæ, dum non credit eis, quæ sufficienter contineri monstrantur in eâdem scripturâ formaliter vel in consequentia evidenti seu certâ. Quia si non corrigitur per hanc regulam scripturæ, nihil reliquum est, per quod ad viam veritatis revocatur, secluso miraculo. Denique talis protestans seu conditionaliter revocans dum facit vel dicit oppositum suæ protestationis ac revocationis, patet ipsum non inde justificari, sed magis infici, cum sit ipse sibimet contrarius. Rursus talis alios per hujusmodi protestationes & revocationes ab errore non revocat, neqve scandalum datum tollit, neqve captivat intellectum sub Deo in obseqvium fidei. Stat enim talis protestatio cum infidelitate, cum scandalo, cum tumore & arrogantiâ.

Propterea statutum invenitur in sacris canonibus, quod errantes dum correcti recipiebantur, dabant libellum suæ confessionis absolutæ de fide, & abjurationis de errore. Rectè qvidè, sicut & in foro pœnitentiali non sufficit sub conditione facta confessio, dum aliqvis scit vel scire debet absolutè quod peccavit.

Secus ubi non habetur certitudo, sed scrupulus aliquis, timidus & vacillans, nesciens si hoc fecit, vel malo modo fecit, quemadmodum circa cogitationes carnis, quas incontinens sensit, trepidat, vel ignorat, si consensit. Quo casu sufficit conditionalis confessio & salva veritate doctrina Gregorii. *Bonarum mentium est*, inquit, *agnoscere culpam, ubi culpa non est*, hoc est, *pœnitentiam quasi pro culpâ recipere, quasi reus esset.*

Sed opponitur contra considerationem de nesciente hæretico, quod mentiretur contra conscientiam

si revocaret. Responsio plana est. Quia tenetur conscientiam deponere, ex quo supponitur, quod pertinax est. Secus ubi quis errat non imputabiliter. Quare pro tunc non tenetur conscientiam dimittere, sed bene postmodum, dum movetur legitimè. Facit pro consideratione *Calixtus*, sicut habetur *Extra. de pœnit. & remissione cap.* 1. Manifesta peccata non sunt occultâ correctione purganda, nec sub conditione.

V. Consider. Protestatio generalis & conditionalis revocatio veraciter factæ *sufficiunt* ad excusationem aut purgationem, *dum* protestans & conditionaliter revocans *errant circa ea, quæ non tenentur explicitè credere, vel absolutè confiteri*. Declaratur hoc in illis, qui promtum habent animum statim obediendi veritati cognitæ. Ut si Theologus aliquis vel non Theologus erraret circa unam propositionem in Biblia positam: Exempli gratiâ: Quod Samuel unxit in Regem ipsum Saul, vel quod David fuit pastor ovium: Non ideo diceretur statim hæreticus. Quia forte nunquam vidit vel audivit textum illius scripturæ, sed postquam ostenditur in textu sic haberi, continuo credit & adsentitur. Ita protestatio & conditionalis revocatio salvant eum, ne pertinax esse aut fuisse condemnetur. Præsertim dum de ignorantiâ suâ potest afferre sufficiens documentum. Alioquin forte judicaretur apud homines pertinax fuisse, apud Deum verò maneret innoxius. Propterea positum est in consideratione hoc adverbium, *veraciter*, per quod excluduntur, qui non ex animo sed *fictè & inaniter* protestantur, diffidentes in semetipsis corde, voce, & opere.

VI. Consider. Protestatio generalis de fide, quâ dicunt aliqui, *sufficit mihi fides Ecclesiæ, sufficit, quod salver in fide parentum, sufficit etiam dicere, credo in Deum*, non salvat semper hujusmodi protestantes, etiamsi non errant. Deducitur hoc: Quia *non sufficit sola fides generalis & implicita*, sed explicita requiritur, apud istos quidem minus, apud alios amplius. Unum symbolum generale apud omnes capaces rationis est illud, quod posuit Apostolus *ad Hebr.* 11. *Credere enim o-*

portet accedentem ad Deum, *quia est*, *& inquirentibus se remunerator sit.* Porro apud Christianos, qvibus facta est apertior revelatio de credendis, non sufficit hoc Symbolum, sed debet explicitè credere *Symbolum Apostolorum*, & illud addiscere, protinus ut veniunt ad annos discretionis. Sicut ab initio, dum baptizabantur adulti, fiebant prius catechumeni, profitentes explicitè fidem suam, qvemadmodum pro parvulis patrini nunc respondent.

Deinde sunt multa de fide per universos pene Christianos promulgata in prædicationibus, in picturis, in mutuis relationibus, seu collationibus, in observationibus authenticis celebritatum sanctorum, & ita de reliquis. Hæc autem talia, quæ publicè fiunt, non est licitum, sicut dicit, ea non ignorare. Non enim excusarentur Laici, si non crederent infernum esse, si non bonos Angelos, si non malos, si non sanctos & sanctas, si non præterea decem præcepta legis juxta planum & textualem eorum intellectum. Ut, quod non est idololatrandum, quod non perjurandum, quod non occidendum, quod non furandum, quod non mœchandum, & ita de reliquis plurimis impressionibus, legibus ac inscriptionibus naturæ, quas nemo capax rationis, maximè postquam sibi traditæ sunt per doctrinam, permittitur, ignorare.

Amplius verò sunt alii, quos ultra simplices & commune vulgus hominum necesse est habere fidem explicitam, de plurimis, multiplici & specialiter qvadruplici ratione.

Primò propter officium *pastorale* super alios, ut pascant eos in fide & doctrina, & ab hæreticorum argutiis sapienter defendant. Constat enim, qvod aliqvi sunt in Ecclesia ad hoc ablegati ex officio, alioqvin non esset sufficienter instituta. Isti autem sunt *prælati*, juxta quod *profitentur utrumq; se Testamentum scire.* Qvod & Apostolus sæpius explicuit, dum Timotheum & Titum charissimos discipulos instrueret & alios, *Actor.* 20. dicens: *Attendite vobis & universo gregi, in quem posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

Deinde *secundo* sunt *Doctores* in sacris literis, *Professores*, qvos ignorantia non potest excusare, quin sciát explicitè plurimas veritates contentas in Biblia, & alias ex eis deductas. Alioqvin Doctoris nomen & gradum damnabiliter & inexcusabiliter usurparent.

Proinde sunt alii de statu etiam laicali, qvos oportet multa scire de legibus divinis præceptorum moraliú, dearticulatim & explicitè, propter susceptum ab eis officium. Ut quia rectores populorum, qvia judices eorum, qvia consiliarii vel assessores sunt eorundem rectorum & judicum in causis variis criminalibus atq; civilibus. Quod animadvertens Salomon petivit a Domino *cor docile & intelligens, ad faciendum justitiam, & ad faciendum judicium.* Est itaq; regula, qvod *nullus ea, quæ sunt officii sui, permittitur ignorare.* Quæ regula respicit nedum prælatos majores, aut principes superiores, sed minores & inferiores, in utroq; statu clericali, ut sunt *Curati & Confessores* in foro pœnitentiæ, & in statu laicali, ut *Præpositi vel Ballivi.*

Postremò consurgit *quartò* generalis obligatio ad credulitatem aliquorum explicitam, non ex solo gradu hierarchico, sed ex *aliis donis gratuitis*, ut sunt *vivacitas ingenii naturalis, ut judicium solers, ut vis gnomica* vel epieikes, ut particularis *eruditio*, ut vehemens adplicatio ad scripturas sacras, canonicas vel civiles. Hic enim veritatem habet illud Gregorii: *Tantum ab unoquoq; Dominus exigit, quantum dedit.*

Quo fit, ut perspicua sit consideratio, quæ dicta est adversus reprobam nonnullorum desidiam vel taciturnitatem, qui, dum fides confitenda venit explicitè, se in implicitâ latere tutos putant, aut qui talentum multiplicis doni, naturalis vel gratuiti, qvod multiplicádum susceperant à Domino spiritualib' incrementis, desodiunt in terrâ supervacuæ vel noxiæ curiositatis temporalis, sibi blandientes, qvod in fide non errant, qvippe de eâ nihil sciunt, curant vel interrogant. Notetur pro consideratione *S. Thomas 2. 2. quæst. 2. artic. 6. Explicatio,* inquit, *fidei ad inferiores homines oportet quod veniat per majores.* Quod probat

batur auctoritate Dionysii, concludentis, qvod oportet eos pleniorem habere notitiam de credendis, & magis explicitè credere.

VII. Consider. Protestatio generalis seu conditionalis revocatio, qua dicitur ab aliquibus pertinaciter errantibus: *Si hac veritas mihi nota esset, scit Deus, quod libenter eam corde crederem ad justitiam, & ore confiterer ad salutem*, non excusat tales apud Deum vel homines. Fundatur hoc super illud Evangelii, Ecce venit hora, & nunc est, ut omnis, qui nos interficit, arbitretur se obseqvium præstare Deo. Sic Apostolus prius errans in Christianorum persecutione judicabat de se ipso, sic ad Judæos loquens: *Et nunc scio fratres, quod hac per ignorantiam fecistis.* Quos tamen non excusabat de nece Christi, dum alibi dicit: *Ignorans ignorabitur.* Erat quippe juris ignorantia affectata, crassa vel supina. Sic hæretici, dum se morti tradunt pro defendendis erroribus suis, arbitrantur se Catholicos & mereri. Habent quippe zelum, prout dat aliquibus testimonium Paulus, sed non veram scientiam. Quare non veram scientiam? Nimirum quia scientiæ Dei (quæ est Scriptura sacra) suam sophisticam scientiam sic præponunt, quod eidem nolunt esse subjecti, quamvis aliter sint sibimet conscii, non tamen in hoc justificati, quia mentitur iniquitas sibi.

Consid. 8. Protestatio generalis seu conditionalis revocatio quandoque sufficiunt excusare protestantem *apud forum exterius*, quem non excusat *de interiori foro* Deus, & è contra. Consurgit hæc varietas, quoniam *aliter judicat Deus, aliter homo.* Deus inspicit corda, & scit, qvid intus agatur, conformiter ad protestationem seu revocationem, aut difformiter ad eam. Humanum verò judicium id spectat, qvod foris est, & unde certificari potest per signa, testes, voces & opera. Qvo fit, ut verè credens interius & explicitè quandoqve non possit hoc ostendere contra testes & signa. Aliqvando autem fit è contra, ut qvi veraciter est hæreticus in corde, ille humano testimonio per allegationem ignorantiæ vel aliter catholicus censeatur & absolvatur. Qualiter autem debeat aliquis probare, qvod non fuit pertinax per allegationem ignorantiæ vel simplicitatis, hoc magis *juribus positivis* cautum est. Quibus inter cætera dicitur, qvod *allegans ignorantiam probare debet illam.* Tradunt similiter, qvibus argumentis, testibus, & judiciis possunt & debent judices Ecclesiastici pertinaciam convincere præsentem vel præteritam in errante.

Consideratio 9. Protestatio specialis de fide, sicut & *absoluta revocatio* de errore, reqviruntur ad justificationem illius, *qui particularem errorem absolutè tenuit* in verbis & in factis. Qvod si legitimè monitus facere renuit, ipse *pertinax* censendus est. Ostenditur prima pars tali ratione: Nulla protestatio seu revocatio, qvæ communis est omnibus catholicis, sufficit ad justificationem errantis in fide & explicitè, dum hoc particulariter scit, aut scire debet. Qvoniam non est idem judicium de catholico & errante, sicut nec innocente atqve peccatore, respectu confessionis sacramentalis. Constat autem, protestationem generalem cum revocatione conditionali ab omnibus catholicis sine mendacio sine diffamatione fieri posse. Reqviritur igitur pro errantibus *specialior revocatio.* Altera pars manifesta est. Qvia talis non ostendit se qværere cautâ solicitudine veritatem, sed forte *quâdam dissimulatione, palliatâ* velamine revocationis hujusmodi conditionalis. Quæ ad veritatem non est, nisi qvædam *protestatio fidei generalis*, & non propriè revocatio. *Quia conditionalis nihil ponit.* Facit pro hoc, quod dictum est superiùs, consideratione quartâ circa finem.

Consideratio 10. Protestatio catholica de fide cum revocatione particulari & absolutâ de errore licet justificet errantem, qvod *modo* non sit habendus pertinax aut hæreticus; Non absolvit tamen, qvin *talis extiterit*, præsuppositâ notorietate primæ partis in utroqve foro, Dei & hominis. Quia talis corrigitur & obedit veritati, neqve tenet plus errorem, qvem deserit per absolutam

tam revocationem. Deducitur altera pars. Constat itaqve hoc solo privari Deum, facere scil. *præteritum non fuisse*, ut notat Hieronymus & Salomon. Qvisqvis igitur fuerit de præterito sic adhærens errori suo, cujus oppositum tenebatur explicitâ fide tenere aliqvo modorum prætacto, qvod persistebat in illo errore, monitus etiam legitimè vel edoctus, seu fraternaliter seu doctoraliter seu judicialiter, per scripturam sacram, per rationem evidentem, aut aliter; Talis verè fuit pertinax in errore, & ex conseqventi nedum hæreticans sed hæreticus. Propterea quantumlibet emendetur, nunc potest declarari *fuisse talis*, atqve hæreticorum *pœnis subjici* sub perpetuâ carcerali custodiâ, vel aliter, sublatis sibi qvibuslibet dignitatis, officii vel honoris insignibus. Solet tamen apud Ecclesiam misericordia superexaltare judicium, præsertim *humilitate* revocantis errorem sponte palam & absolutè *perspecta*.

Qvod si dixerit protestans hujusmodi: *Ecce paratus fui semper audire Ecclesiam, audire determinationem sedis Apostolica vel sacri concilii, qualiter accusor nunc de pertinacia circa doctrinam aliquam, priusquam fuerit hoc modo declarata, diffinita & judicata? Quid etiam mihi de inferioribus judicibus, quid de Doctoribus & eorum diffinitionibus, quibus obedire nequaquam adstringor, ut qui subjectus eis non sum, sed prælatus, ut ipsi, Doctor, ut ipsi.* Sic blanditur pertinax arrogantia sibi, sic se fallit & alludit, tanquam videlicet nihil explicitè credendum sit, nisi Papa prius, nisi Cardinales illud sub præcisâ verborum formâ sententialiter damnaverint. Est itaque longè aliter juxta deductionem illorum, qui probant, nullam inveniri posse novam hæresin. Quia, qvæcunque detur, illa prius erat Scripturæ Sacræ contraria, ab ipsa quoque damnata, sicut modo, dicente Augustino: *Si quid noxium est, hic, scil. in Scripturâ Sacrâ, damnatur.*

Fatemur nihilominus, posse fieri *declarationem novam* tam doctrinaliter, quàm judicialiter, *de aliquâ hæresi*, quod scripturæ sacræ repugnans est. Qvæ declaratio etsi fieri habeat principaliori ac superiori auctoritate, generaliter obligante, per sedem Apostolicam & sacrum Concilium: Fit nihilominus quotidie legitima declaratio talis per Doctores & expositores Sacræ Scripturæ ac per prælatos inferiores, qvos oportet explicite multa scire ad instructionem populi sui. Hæc autem declaratio, etsi non obliget, ut præcisè talis est, alienos, obligat tamen, ut convincitur esse facta conformiter ad Sacram Scripturam, quæ est antecedens. Qvo concesso, si conseqventia negari rationabiliter neqvit, concedenda est conseqventer explicita conclusio, quæ declaratur & infertur. Quoniam ex veris non seqvitur nisi verum. Itaque si quis diceret, qvod Christus non habuit nervos, aut quod omnis puer non baptizatus potest licenter occidi, aut qvod pro bono communi licitum est falsum dicere: Talis perseverans post declarationem sufficientem sibi factam non excusaretur à pertinaciâ, quantumcunqve clamaret: *peto judicium Ecclesia vel sacri concilii. Huic me submitto, hanc audio.* Potest equidem tali dici, *quod actum est, ne agas, quod jam diffinitum est, diffiniendum non expectes.* Diffinitum, inqvam, etsi non in eadem verborum formâ, tamen in effectu & in sententia. Unde fit, ut aliqvis uno tempore teneatur aliqvid explicitè credere, ad qvod prius fides implicita satis erat, secundùm *Thomam 2. 2. quæst. 2.* ubi loqvitur de credendis implicitè vel explicitè.

Consideratio II. Protestatio specialis de fide vel absoluta revocatio specialis de errore, *non debet fieri necessario, dum quis errat nescienter in fide.* Constat itaque qvod nullus mentiri tenetur, hic autem nescienter errans, si se diceret errare, mentiretur, stante tali conscientiâ. Talis præterea pœnas hæreticorum vel infamiam etiam, posteaqvam deprehenditur errasse, & absolutè revocat, non incurrit. Patuit hoc in Augustino, qvi multa priùs nescienter errata postmodum absolutè correxit sub nomine *retractationis*, vel aliqvo tali modo loqvendi, qvo revocationes denotabat, utendo talibus verbis: *temerè dictum est, hoc improbo, hoc non approbo, hoc mihi non placet.*

eet. Notetur ad hoc idem *Augustinus ad Vincentium*, 24. *quæst. ult. cap. finali*, & *Gelasius*, *ibidem*, *quæst*. 2. *c*. 2. *Legatur*.

Elicitur conseqventer ex istis differentia multiplex inter *scienter & nescienter errantes*, & inter *scienter & nescienter hæreticos*. Et hoc qvoad tria, qvæ sunt *crimen*, *modus*, & *pœna*. Juxta qvod notetur dictum August. 24. *quæst*. 3. *c*. 29. *Dixit Apostolus*. Ubi ait: *Qui sententiam suam, quamvis falsam & perversam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumtionis pepererunt, sed à seductis atq; in errorem lapsis parentibus acceperunt: Quærunt autem cautà solicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos reputandi*.

Unde colligitur, quod *quadruplex* est *modus errandi circa fidem*. *Uno modo*, credendo quod fides catholica sit falsa, aut Scriptura Sacra. Et sic errans dicitur scienter hæreticus, quia non est paratus corrigi, cum neget regulam, per qvam habet dirigi seu revocari. Potest *alio modo* qvis errare, credendo generaliter, qvod fides catholica sit vera, sed æstimat aliqvam esse fidem catholicam, quæ in veritate non est catholica, sicut Arriani, recipientes Scripturam Sacram, sed ad sensum perversum, qvi sectam suam solam putabant esse catholicam, hi sunt nescienter hæretici. Errant autem præcedentes in utroqve modo contra fidem, quam tenentur explicitè credere. Sunt alii circa fidem errantes in his, qvæ non tenentur pro tunc explicitè credere. Et hoc dupliciter. *Uno modo* pertinaciter, qvia non parati sunt corrigi, sed propter superbiam suam aut aliter proprium defendunt errorem. *Altero modo* dum parati sunt corrigi protinus agnitâ veritate, qvia non pertinaci animositate defendunt errorem, sed ex solâ simplicitate vel ignorantiâ sunt in errore.

Cæterùm inter *hos quatuor modos* primi magis peccant quàm secundi, & secundi quàm tertii.

Modus errandi similiter diversus est. Qvoniam in duobus primis error invenitur, qvem tenentur explicitè discredere & diffiteri. Tertii verò pertinaciter errant in illo, cujus oppositum pro tunc non tenentur explicitâ fide tenere sed implicita, sed qvia renuunt corrigi, dicuntur hæretici. Qualiter verò deprehendatur aut cognoscatur talis pertinacia, declaratur summatim in aliis duodecim considerationibus, quæ ad hanc unam reducuntur hic ab August. positam. *Quod tales non quærunt cauta solicitudine veritatem, sed ejus declarationi resistunt*, *omissivè vel commissivè*, variis modis, *per se vel alios*, *verbis aut factis*, *judicialiter aut extrajudicialiter*, *terroribus aut muneribus*, *minis aut blanditiis*, *propter depravationem affectus*, *causa alicujus commodi temporalis adsequendi*, *vel incommodi devitandi*, *circa divitias*, *delicias vel honores*. Habemus in his tripliciter errantibus diversitatem in crimine & in modo.

Pœna similiter diversa est qvoad aliqva. Nihilominus tertii punientur sicut duo primi, si judicialiter evocati se corrigere, si errorem absolute revocare, si veritatem oppositam profiteri noluerint. Qvia relinqventur curiæ seculari, aut si se correxerint pœnitentiæ salutari. At verò quarti, qvia non jungunt errori suo pertinaciam, nunc vel antea, qvamvis sint corripiendi per revocationem erroris, ipsi tamen neqvaqvam sunt pœnis hæreticorum plectendi, nec infamiâ notandi. Sicut apud Scholasticos Theologos *in præclarâ Universitate Parisiensi* freqventer observatur, qvos protestatio generalis & conditionalis revocatio juvit ad hoc, ne de pertinaciâ notarentur, junctâ humilitate, qvâ protinus revocant errorem nedum conditionaliter sed absolutè. Qvæ revocatio sufficit Magistris ad purgationem, nec ab actib' studii legitimis exercendis vel conseqvendis revocantes obinde repelluntur.

XII. Consider. Protestatio generalis aut conditionalis revocatio non obstat, qvin sic protestans aut revocans dici possit *suspectus de hæresi* qvandoqve leviter, qvandoqve vehementer, aliqvando violenter. Patebit hæc consideratio per præcedentes, si docuerimus, *quis* est *dicendus de hæresi vel leviter*, *vel* vehe-

vehementer, vel violenter suspectus. Et hoc alias latiori sermone declaravimus, nunc summatim repetatur. Itaqve *suspicio levis* provenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex qvibus cognitis accipitur conjectura, quâ concludi potest non qvidem freqventer, sed rarò seu contingenter, ut in paucioribus, qvod talia agens vel dicens est hæreticus. Itaqve conseqventia levis est & Topica, sicut argueremus: Petrus non venit ad Ecclesiam in solennitate Nativitatis Beatæ Mariæ virginis: Ergo non bene sentit de ea. Vel sic: Petrus assumit nomen Dei freqventer in vanum, dejerans & negans eum, ergo non bene credit de eo.

Porro *vehemens suspicio* provenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex qvibus cognitis accipitur argumentum, concludens freqventer & ut in pluribus, qvod talia agens vel dicens est hæreticus. Ut si qvis neget explicite, palam & publicè ea, qvæ debet ex officio scire plus quam alii. Quamvis possit in rei veritate negatio talis ex ignorantia provenire, vel animi levitate, non ex hæretica pravitate.

Dicimus demum, *suspicionem* esse *violentam*, qvæ sumitur ex signis exterioribus operum vel verborum, ex qvibus cognitis concludi solet efficaciter & ut semper, qvod talia agens vel dicens est hæreticus. Qvemadmodum si qvis prædicet publicè, qvod Christus non fuit verus Deus, qvod Deus non est diligendus super omnia, qvod licitum est passim homines occidere sicut bestias, qvod juramenta non sunt tenenda, aut si patenter adoret sepulchrum Machometi, vel si deferat habitum Judæis appropriatum, non qvidem joco faciens hoc sed serio. Constat nempe qvod possibile est talia facientem vel agentem tenere veraciter interius fidem Catholicam, sicut de Salomone idolatrante, & de Marcellino idolis sacrificante, dicunt multi, qvod neuter eorum fuit hæreticus in mente. Nihilominus Ecclesia de exterioribus judicans non de occultis arguet in talibus violentam præsumtionem & secundum eam feret judicium. Exemplo Salomonis de meretricibus. 3. *Reg*. 3. Et hoc, nisi talis *violenter suspectus* se legitimè purgaverit, allegando vel ignorantiam, vel timorem, vel fictionem, vel aliqvid hujusmodi, paratum corrigi se demonstrans.

Quocirca patet, valere plurimum circa suspiciones hujusmodi adsumendas pro argumentis considerare *consvetudines patriarum, locorum, temporum, personarum, modos & judicia*. Evenit qvippe, qvod verbum unum dabit suspicionem hæresis in uno loco vel in una persona, qvod in alio loco vel persona nihil reputabitur. Exemplum de negantibus & despicientibus Deum qvotidianis verbis, in certis partibus, qvod in aliis partibus multis horridum judicaretur, & hæresi proximum.

Has interim *considerationes duodecim*, posuisse velut in transcursu suffecerit 29. *mensis Octobris, anni* 1415. *in civitate Constantiensi, ubi sacrum* agebatur *generale Concilium*, præstante eo, qvi est Deus benedictus in secula. Amen.

TOMI III. PARS V.

DE REBUS HIERONYMI PRAGENSIS.

Legerat Hieronymus Pragensis *Gersonis de Revocatione Disputationem*. Conscientiam suam non solùm à Concilii patribus, amicis, hostibus, sed præcipue *Bohemis*, Hussi rogo inflammatis, novoque zelo accensis, vellicari & magis magisque uri senserat. Quapropter diu se continere haud sustinuit, quin Hussi flammis pectus suum incaluisse palam testaretur, qui uno iterum cum Husso loqueretur ore. Sic animo sumpto recantationem suam nuper factam publice damnavit, magno æstu ad Hussi ustrinam adspirans. Quas vicissitudines vel oris vel pectoris vel fortunæ delineavit *Theodericus Vrie in Historia Concilii Const.* supra *Tomo I. Parte I. f.* 182. *seq.* Plenius de his infra *Tomo IV.* Audiendus hic lauda-

HIERONYMUS PRAGENSIS,
BOHEMUS,
THEOLOGUS IN ACADEMIA PRAGENSI
IN VARIIS GALLIÆ ET GERMANIÆ ACADEMIIS
VERSATUS, INGENIO, DOCTRINA ET ELOQUENTIA
CLARUS, CREMATUS IN CONCILIO CONSTANTIENSI,
d. 30 May. Anno 1416.

laudatus aliàs *Episcopus Laudensis*, qui ut antea in funere Hussi, ita & nunc Hieronymi, coram Concilio oravit.

CAP. I.

JACOBI, Episcopi Laudensis, Publica ORATIO In Supplicium Hieronymi Pragensis,

Absente Cæsare, in Constantiensi Concilio A. 1416. d. 30. Maji habita,

Ex *antiquissimis Codicibus MSCtis*

Cæsareo. Vindobonensi, Parte IV. Act. C.C f. 89. & Ducali Brunsvicensi. Act. C.C. f. 87.

IN *nomine Patris, & Filii & Spiritus S. Amen.* Supremæ TRINITATIS nomine invocato, pro præsenti proposito occurrit mihi thema meritò proponendum, videlicet: *Exprobravit incredulitatem illorum, & duritiam cordis. Marc. ult. c. & in Evangelio occurrentis Octavæ.*

Reverendissimi Patres & orthodoxi Domini, ceteri quoque *fideles & catholici.* Quoniam, teste *Aurelio Augustino*, perversis & obstinatis hominibus non levia verba, sed magis aspera objicienda sunt: Quoniam sæpius contingit, ut ubi lenis correptio(*MSC. Br.* correctio) spernitur, acris, aut acerba prolata (*MSC. Br.* plaga) majori attentione suscipiatur: Ideò, qui blando verbo non corripitur, necesse est, ut acrius arguatur. Cum dolore quidem abscindenda sunt, (*in MSC. Br.* vulnera) quæ leniter sanari non possunt, inquit *Isidorus de summo bono.* Certè sic videmus, quòd gravissimus nodus in ligno nequit expelli, nisi gravissimo oppressorio, testatur *Ambrosius.* Ubi namq; fuerit pestilentior morbus, (*MSC. Br.* pestilentia morbi) oportet medelam apponere fortiorem, & majus vulnus cautiori (arctiori) est ligamino constringendum. Durior quoque ferri materia, dum ad formam non facilè flectitur, opportunum est, ut ei acrioris flammæ incendium & grossioris mallei tunsio adhibeatur.

Propterea, *Hieronyme*, visa tua obstinatione diutinâ, attentâ pertinaci contumaciâ, & *auditâ tua ultimâ responsione* tàm improba, certè possum tibi dicere illud, quod scribitur *Esa. XLVII. Scivi, quod durus es, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.* Sed attende, quòd cor durum mala habebit in novissimo, & *qui amat periculum, peribit in illo. Eccl. III.*

Considera tu quoque, quòd, licet foris mea sonet terribiliter increpatio, intus tamen jacet charitativa dilectio lenitatis. Et sicut tibi non debeo verbo aut ore parcere, sic etiam intendo bonâ voluntate te delinquentem & pia charitate corripere. Non quippe malis assentiendum est, ut approbentur. Sic etiam negligenda non sunt, ut non arguantur. Quarè *non putes me afflictionem velle afflicto addere*, neq; ignem gladio confovere. Non enim intendo recalcitrantem bis pungere, sive incredulum obruere, aut induratum confundere. Sed ut verius cognoscas, quanta charitate corripereris, quantâ dilectione reprehendereris, & qvam longâ piaque benignitate, ut resipisceres, hortabaris & adoptabaris, propositum thema duxi iterum resumendum, eisdem verbis, videlicet: *Exprobravit incredulitatem illorum & duritiam cordis.*

Sacrum quippe præsens concilium exprobavit incredulitatem illorum perfidorum hominum, *Johannis Wicleff*, & *Johannis Huß*, & eorum seqvacium. Sic qvoqve exprobrat tuam incredulitatem & duritiam cordis. Tua qvidem *incredulitas* mala, qvæ hæreses nutrivit, atqve perfidiam. Sed multo pejor tua *cordis duritia*, qvæ tuam obstinationem ostendit & pertinaciam. Nam ex errore incredulus reprehenditur, sed ex cordis duritia hæreticus convincitur. Qvoniam qvi suam sententiam licet falsam nulla pertinaci obstinatione tuentur, se ipsos emendare parati,

parati, sunt neqvaqvam inter hæreticos computandi. Sed solum qvi majorum Patrum contemtâ sententiâ suorum errorum perfidiam contendunt toto posse defendere, parati magis mori, qvam corrigi, verba sunt *Augustini contra Faustum.* Nam ex dispositione nullus simpliciter nominatur, sed ex habitu perfecto. Unde non qvicunq; *incredulus*, sed solum qvi pertinaciter devius, *hæreticus* est. Qvoniam *error in ratione*, est hæreseos initium: Sed *pertinacia* & cordis duritia in voluntate, est hæreseos complementum. *Falli* qvippe *& fallere, humanæ est fragilitatis conditio.* Qvare vidimus, qvod, qvi, non dico meliori aut saniori, sed acutiori (*MSC. Br.* acriori) vigent ingenio, præ aliis desipiunt. Qvoniam nostrum ingenium de (in) sua natura non est otiosum. Et ideò, quando nescit tenere veritatis tramitem, in labyrinthum præcipitatur erroris. Nam *aliter sapere, quam res se habet, humana tentatio est. Sed nimis suam amare sententiam, sacrorum Patrum decreta contemnere, & usq; in hæreseos sacrilegium pervenire, diabolica præsumtio est*, inquit *Augustinus contra Donatistas.*

Sunt igitur *errores* simul & *increduli* exprobrandi. Sed magis cordis duritia condemnanda. *Vitia* siqvidem *transmittit ad posteros, qui præsentibus culpis ignoscit, & bonis nocet, qui malis parcit*, sic ait Moralis *Seneca.* Iniqvitas qvippe mortalium in nostri pernitiem more putredinis sine fine vagaret, si eam medicinalis correctio minimè resecaret. Nempè malum cúm perseverat, augetur, & remediabile bonum est in peccato accelerata correctio.

Occurrendum est itaqve malis, occurrendum est scandalis, ne tractu temporis impunita malitia convalescat, & vires iniqvitati dissimulatio subministret; Sed debita correctio imperitiam doceat, & contumaciam atqve cordis duritiam severa disciplina compescat. *Manifesta sunt quidem crimina non occulta correctione purganda. Sed palàm arguendi sunt, qui publicè peccaverunt, Ut, dum aperta objurgatione sanantur, hi, qui eos imitando deliquerant, corriguntur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est pro multorum salute, ut reus puniatur, quàm quod per unius licentiam multi periclitentur*, inqviunt *Gregorius in Registro, & Isidorus, III. De Summo bono.*

Quamobrem sunt hæretici publicè exstirpandi, ne suis malis exemplis, falsa doctrina, & contagione pestifera plurimos perdant. Fide qvidem cordium mundatrice contemtâ, quid agunt increduli, intelligendo, quæ de natura nostræ mentis subtilissime disputantur, nisi, ut sua qvoqve intelligentia teste damnentur. Sunt enim nonnulli, ut inqvit *Gregorius*, qvi, dum plus exqvirunt contemplando, quam capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt, & dum humiliter discipuli esse veritatis negligunt, magistri errorum fiunt. Sicut igitur est *approbanda vera & docta simplicitas*: Sic *exprobranda est falsitas accuratè composita*, quæ hominem suis erroribus illicit, & per lingvæ ornamenta laqveos deceptionis expandit.

Et licet qvisque incredulus sit pro sua perfidia meritò exprobrandus: Interest tamen multum, *in quibus rebus & quantum erretur*, & quam facilè se quisqve corrigat, vel quanta pertinacia suum defendere conetur errorem. Incredulitas, ubi correctionem suscipit, meretur veniam. Sed duritia & pertinacia non nisi finali exterminatione plectenda est. Nemo igitur obduratus & contumax de suo corde præsumat, nemo de sua inani phantasia confidat. Adversaria namque est duritia, quæ vitam suam pro certo commendat: Et lubrica spes, quæ inter fomenta peccati salvari se sperat. Incerta est victoria, inter hostilia arma pugnare: Et impossibilis est salvatio, flammis circumdari & non ardere.

Nimium itaqve *præceps* sui est, qvi contendit intrare, ubi viderit alios cecidisse: Et vehementer *infrenis*, cui non incutitur timor, alio pereunte. Culpa cum defenditur, geminatur. Et peccatum peccato adjicit, qui mala gesta invereccundè pertinaciterque defendit. Detestanda igitur est cordis duritia, & præci-

præcipuè illa, quæ nec compunctione ſanatur, nec pietate mollitur, nec precibus commovetur, quæ minis non cedit, & flagellis amplius induratur. Unde eſt inexcuſabiliter criminalis, qvando remedium pœnitentiæ non admittit, & contentũ ſuperbiæ non evomit.

Duo ſunt quidem, qvæ in erroribus hominum difficillimè tolerantur: *Præſumtio*, anteqvam veritas pateat, & cum patuerit, *præſumta defenſio falſitatis*. Sicut enim incredulitas ex ſuperbia naſcitur, ſic etiam cordis duritia ex propria præſumtione nutritur. Nullus quidem *præſumtuoſus* culpam ſuam confitebitur, (MSC. Br. fatetur) quia ſe culpabilem non exiſtimat. Quod tamen ſi omnino viderit, argui aut deliqviſſe putari, minimè patitur. Damnatiſſima eſt igitur præſumtuoſa ſuperbia, & ſuperba præſumtio, qvæ, ubi nulla veritas eſt, ſibi cupit fictam juſtitiam arrogari, & de propria non deſinit ſcientia ſuperbire.

Hieronyme, timeo quod iſta talisq; præſumtio & exiſtimatio, qvam tu tibi fingis de te ipſo, ſit totius tuæ cauſa ruinæ. Hic latet tuũ præcipitium. Hic eſt tuus labyrinthus errorum. Hæc tua obſtinatio paravit interitum. Licet enim ſciolus ſis, & didaſcalus fueris, tua tamen, ut mihi apparet, nimium præſumtione deceptus. Error enim tuus errori gradum multifariam præparavit.

Deliberavi, *Hieronyme*, te utraqve fronte percutere, ſemper tamen cum debita charitate, qvæ dum vulnerat, ſanat, & dum pungit, lenit. Quare non præbeas mihi faciem tuam ut petram duriſſimam. Sed potius, juxta evangelicum (M. B. Eccleſiaſticũ) documentum: *Siquis percuſſit te in unam maxillam, præbe illi & alteram.* Percutiam igitur te, & utimam ſanem. Debuiſſes qvidem emolliri ex recordatione criminum commiſſorum, aut viſa tantâ benignitate tuorum judicum.

Primò quidem projicio ſtercus non alienum ſuper faciem tuam, ſed tuum proprium, ut tua poſſis ad tui emendationem crimina intueri. Quibus utinam poſſet tanta tua duritia emolliri.

Attendite, quæſo, *Catholici Domini*, quanta fuit horum virorum, ſcilicet *Johannis Huß & Hieronymi*, præſumpta temeritas. Ut homines viles, plebeji, infimi, ortuque ignoti, auderent nobile regnum Bohemiæ totum concutere, Barones & Principes ad lites & diſſenſiones incitare, milites provocare, regimina antiqua & utilia immutare, convocare cohortes, dividere populos, inter cives diſſenſiones maximas commovere, catervas ducere, ſatellites habere, armatos tenere, homicidia perpetrare, vel procurare, ſpoliare eccleſias, & altaria profanare. O beatum regnum Bohemiæ, ſi natus non fuiſſet homo ille! Valdè qvippe deteſtandum eſt, qvod *homines eccleſiaſtici*, ſub cujusdam prætextu ſanctitatis, qvi deberent Deo vacare, die noctuqve precibus inſiſtere, pro peccatis populi, cujus bona commedunt, orare, tempus ſuum orationi impendere, *non verentur Regum & Principum curias infeſtare*, lites commovere, decreta regnorum velle pro libitu immutare, litibus inſudare.

O qvanti mali fuit radix, *horum duorum ruſticorum* pæſumtio. Ex qva qvot ſunt utraqve parte occiſi, & quot ſolennes clerici detruſi? qvot exilio relegati? quot violenter expulſi? qvot ſpoliati? quot verberibus cæſi? quot deſolatæ eccleſiæ? quot profanata altaria? qvot deſtructa monaſteria?

Et ſi, *Hieronyme, volebas malos perſequi clericos*, cur bonos afflixiſti? Qvæſo te. Quia pridiè uſus fuiſti Jeremiæ exemplo, eodem & nunc velis uti & dicere: *Væ mihi mater mea, cur genuiſti me virum rixæ, virum diſcordiæ in univerſa terra!* ut ſcribitur *Jerem. XV.* Non te pigeat meminiſſe, illorum ſanctorum virorum *Carthuſienſium de Praga*, qvorum *Priorem* trahi & monaſterium ſpoliari, vos, in animarum veſtrarum perniciem, procuraſtis.

In unam te percuſſi maxillam, præbe mihi & aliam, in qva benignitatem tuorum Dominorum judicum ut perpendas attende. Sciunt aliqui, ſi non omnes, debeo ſcire & ego, rigorem & modum, qvi circa hæreticos vehementer de hæreſi diffamatos debet breviter obſervari. Nam debent diligenter inquiri

quiri & capi, ac forti carcere mancipari. Debent contra eos articuli recipi, & testes quicunque contra eos admitti, etiamsi sint infames, ut usurarii, ribaldi, aut publicæ meretrices. Debent de veritate dicenda juramento astringi. Qvam si præfati hæretici dicere contemserint, debent aculeo (eqvuleo) torqueri, & variis tormentis extendi. Nec debent aliqui ad eos, nisi magnæ necessitatis causa, intromitti. Non debent qvoque publicè audiri. Si resipuerint, debet eis misericorditer venia impendi. Si autem pertinaces extiterint, debent condemnari, & tradi brachio seculari.

Certè non isto rigore tecum actum est, licet fueris de hæresibus permaximè diffamatus. Quia non tantum Arrius, non Sabellius, non Faustus, non Nestorius, non quisquam alius fuerit hæreticus in vita sua tantum, quantum tu, diffamatus. Quia in Anglia, in tota Bohemia, in Francia, in Ungaria, in Polonia, in Lituania, in Russia, in Italia, & in tota Alemannia, de hæresi tua pervolavit infamia. *Fuisti captus*, ut debent similes, *ad conciliumque deductus*, & sola necessitate urgente, *reclusus*. Super qua reclusione reverendissimi Domini mei *Cardinales, de Ursinis, Aquilegiensis, Cameracensis, Florentinus*, personaliter qvæsierunt, si posses alio magis loco commodo collocari. Et, si tuam fugam non fuissent veriti, quia sæpius fugeras, nedum in eorum domo, sed mensâ & camera, te unusquisque eorum benevolè pertractâsset.

Contra te non fuerunt, nisi probi testes admissi, utputa S. Theol. Magistri, sacri Canonis Doctores, Baccalaurei quoque quàm plurimi, solennium ecclesiarum Curati, & omnes alii venerabiles viri, qui coram te jurarunt, & quorum neminem reprobasti. Articuli quoque contra te adducti fuerunt pro maxima parte de veritate probati.

Tortus (coactus) *non fuisti*. Et utinam fuisses. Quia vel sic humiliatus omnes errores tuos penitus evomuisses. Pœna illa tuos aperuisset oculos, quos culpa præcluserat.

Ad te etiam *quicunque venire voluerunt*, ad tui consolationem fuere *intromissi*. Recogita, quàm benigne, quam dulciter Reverendissimi Domini Cardinales, quam plures alii te fuerint exhortati, & tibi ex corde compassi. Ut velles resipiscere, quoties supplicarunt?

Audientia quoque *publica* pluries tibi ad tui *concessa* est libitum. Quam utinam non habuisses! Timeo namque, ne illa audientia tibi nimiam præstiterit audaciam.

Sex enim *incommoda* tibi per te in illa audientia irrogata sunt. *Primùm*, quia omnium te piè excusare volentium ora obstruxisti, *qui, quadam pietate commoti, ut te defenderent, te delirum, amentem, stultum, sive insanum dicebant*. Sed, quæso, quis te insanum aut delirum diceret, nisi esset delirus? Hominem sic ornatè orantem & accuratè dicentem? Oportet amplius, ut hi tui excusatores sileant, & penitus conticescant. Qvia loquela tua manifestum te fecit.

Secundum incommodum tibi in tua irrogatum oratione fuit: Quia te seditiosum & homicidia procurasse minimè denegasti.

Tertium: Quia testes contra te deponentes per multas historias longaque exempla, mentitos fuisse, probare conabaris, quos tamen contra te veracissime dixisse, unico tuo testimonio comprobatum est.

Quartum fuit: Quia apparuit, ut nescires inter Logicam Rhetoricamque distingvere, cùm dixeris, dicta testium contra te demonstrativum argumentum minimè facere. Nescis quippe, quod demonstrationis genus aliud est in Logica, & aliud in Rhetorica. Logica quidem demonstrat per propositiones immediatas & Syllogismum expositorium. Rhetorica verò monstrat per laudes & vituperia. Aliter namque demonstrat Physicus, Naturalis, & aliter Ethicus & Moralis. Unde Legista, Canonicus vel civilis, non demonstrat nisi per allegata & probata. Itaque contra te demonstrant per allegata legitima, & probata de veritate sufficientissima. Rogo te, quis magis contra te potest demonstrare, quàm tu ipse contra te & adversum temet demonstrasti?

Tu

Tu solus tibi inimicus existis, tu solus tibi adversarius, tu solus magis tibi contrarius. Omnes nos tibi compatimur, tu solus tibi crudelis penitus comprobaris. Omnes tibi pii assistunt; at tu solus tibi ipsi inimicaris.

Quintum fuit: Quia *Johannem Huß*, quem prius tuo testimonio ac juramento anathematizaveras, postmodum laudare non fuisti veritus. Quæso te, quâ fronte, quâ audacia; qua quoque inverecundia potuisti attollere virum seditiosum, hæreticum, & homicidia procurantem?

Memini, te aliquando dixisse, illum non fuisse ebriosum, vel fornicarium. Sed quid prodest, Reverendissimi Dni, vinum non bibere, & ira, odio, superbia, & contentione inebriari? Quid prodest jejunare & visceribus, & luxuriare venatibus? Abstinere à cibis, & errare peccatis? 86. *dist.* 12. *Quid prodest.* Quid est vinum servare, & sangvinem effundere non vereri? Aut quid est, non inebriari vino, & dentibus detractionum sangvinem spargere, & proximorum carnem immaniter (inhumaniter) laniare, & incessabili (ineffabili) persecutione interimere.

Dixisti, illum non fornicarium. Utinam dixisses non hæreticum. Nulla enim major fornicatio, quàm illa, quâ hic fuit catholica fornicatus à fide.

Sed *ultimò* in hac publica audientia temetipsum tuo proprio testimonio condemnasti. Utinam siluisses! quæ namque contra te major potuit esse auctoritas, quàm ea, qua te mendacem, perjurum, imò pejerantem & hæreticum relapsum esse affirmas, revocas quæ sanctè jurasti, & in fortiorem & pejorem recidivasti errorem.

Quamobrem *sacrum præsens concilium*, cui in terra est collatum omne judicium, *judicabit te juxta vias tuas. Ezechiel. VII.* licet, qui non credit jam judicatus sit, ut scribitur *Joh. III.* In judicando, sive in corripiendo, ut testatur *Seneca De Clementia ad Neronem*, hæc tria lex secuta est, quæ quilibet princeps aut judex sequi debet: Ut aut eum, quem punit, emendet, aut pœna ejus ceteros meliores reddat, aut ut sublatis malis securiores ceteri vivant.

Quamobrem *hæc sancta synodus* de te nunc intendit sumere judicium. Et utinam resipisceres, & duritiam tui cordis infringeres. Judicabit itaque te secundum recti judicii æquitatem & sacrorum Canonum sanctiones. Et licet, quod absit, converti nolueris, tamen sic debet utique judicare, ut convertat incredulos ad prudentiam, i. e. ad sanctam scientiam fidei parare Domino plebem perfectam. Quod eidem sancto concilio concedere dignetur feliciter vivorum & mortuorum judex justissimus, Jesus Christus, benedictus in secula seculorum. Amen.

Collatio facta per Magistrum Jacobum, Laudensem Episcopum & Apostolici Palatii magistrum, super condemnatione Hieronymi de Praga, hæretici, in Concilio Constantiensi M CCCC XVI. die XXX. Maji.

CAP. II.

SUpplicium *Hieronymi Pragensis* spectaculum fuisse non deplorandum magis quam admirandum, cum stupore referunt omnes illius ætatis scriptores vivique spectatores, nullo in Hieronymum affectu moti, nisi quod tam forte pectus servari inque suis castris vivere optarent. Nostrum non est, oris aperti pectorisque infracti lineas in Hieronymo, coram judicio æque ac inter ardentium lignorum strues collocato, ducere. Præstitere id abunde *Theodoricus Vrie, in Hist. Concilii Const.* supra *Tomo I. Parte I. f.* 201. & *Poggius Florentinus*, Orator Concilii florentissimus. Cujus orationem *piam parentationem* dixisses, nisi constaret, non amore in Hieronymum, sed animositatis & constantiæ admiratione virtutisque heroicæ in diro mortis genere proditæ veneratione motum, scripsisse Florentinum, magnum illius ætatis Oratorem ac Philosophum,

POGGII FLORENTINI
Oratoris in Constantiensi Concilio inclyti
EPISTOLA
ad Leonardum Aretinum
De admirabili animi præsentia in Hieronymo Pragensi coram judicio & in busto.
Ex MSCto Lipsiensi.

Poggius plurimam salutem dicit Leonardo Aretino.

CUm pluribus diebus ad balnea fuissem, scripsi ad Nicolaum nostrum ex balneis ipsis Epistolam, qvam existimo te lecturum. Deinde, cum *Constantiam* revertissem, paucis post diebus, cœpta est agi *causa Hieronymi*, quem hæreticum ferunt, & quidem publice. Hanc tibi recensere orationem institui, cum propter rei gravitatem, tum maxime propter *eloquentiam* hominis ac *doctrinam*. Fateor, me neminem unquam vidisse, qui *in causa dicenda*, præsertim *capitis*, magis accederet ad *facundiam priscorum*, quos tanto tempore(tantopere)admiramur. Mirum est vidisse, quibus verbis, qua facundia, quibus argumentis, quo vultu, qvo ore, qva fiducia responderit adversariis, ac demum causam perorarit. Ut dolendum sit, tam nobile ingenium, tamque excellens, ad illa hæresis studia divertisse. Prouti tamen vera sunt, quæ sibi objiciuntur. Neque enim mei interest, tantam rem dijudicare. Acquiesco enim eorum sententiis, qui sapientiores habentur. Neq; tamen existimato, me in morem Oratorum sigillatim causam referre. Longum qvidem illud esset, & multorum dierum opus. Pertingam qvosdam illustriores locos, quibus tantum viri doctrinam possis conspicere.

Cum multa in hunc *Hieronymum* congesta essent, quibus arguebatur hæreticus, atq; ea testibus firmata: Tandem placuit, ut singulis, quæ sibi objiciebantur, responderet. Ita in concionem deductus cum juberetur ad illa respondere, maledictis adversariorum diutius respondere recusavit: Asserens, se prius causam suam agere, quàm maledictis illorum respondere. Itaqve pro se prius dicentem se audiendum asserebat, tum ad æmulorum suorum probra in eum congesta deveniendum.

Sed cum hæc auditio (conditio) sibi denegaretur, tum stans in medio concionis, *Quænam est hæc iniquitas*, inquit, *ut cum CCC LX.* (340.) *diebus, quibus in durissimis carceribus fui, in sordibus, in squalore, in stercore, in compedibus, in rerum omnium inopia, adversarios, atq; obtrectatores meos semper audieritis, me unam horam audire nolitis. Hinc est, ut, cum singulorum aures patuerint, atq; in tam longo tempore vobis persvaserint, me hæreticum, hostem fidei, Ecclesiasticorum persecutorem, mihi autem defendendi nulla facultas detur: Vos prius mentibus vestris me improbum hominem judicaveritis, quam qui forem potueritis cognoscere. Atqui*, inqvit, *homines estis, non dii. Non perpetui, sed mortales. Labi, errare, falli, decipi, seduci potestis. Hic mundi lumina, hic orbis terrarum prudentiores esse dicuntur. Maxime vos decet elaborare, ne quid temere, ne quid inconsulte, aut quid præter justitiam faciatis. Equidem ego homuncio sum, cujus de capite agitur. Nec pro me loquor, qui mortalis. Verùm indignum videtur, sapientiam tot virorum adversum me aliquid statuere præter æquitatem, non tantum re quantum exemplo nocituram.*

Hæc & multa præterea ornate disserebat in strepitu & murmure plurimorum sermonem ejus interpellantium.

Tandem decretum est, ut ad errores, qui in eum conferebantur, publice responderet, deinde loquendi quæ vellet facultas daretur. Legebantur ergo ex pulpito singula capita accusationis. Tum rogabatur, an quid vellet objicere, & deinde testimoniis confirmabantur.

IOHANN. FRANCISC. POGGIUS.
FLORENTINUS, HISTORICUS, SECRETA-
RIUS PONTIFICIS, PHILOLOGUS ET
ORATOR INSIGNIS IN CONCILIO
CONSTANTIENSI.

Incredibile est dictu, quam callide responderet, quibus se tueretur argumentis. Nihil enim protulit indignum bono viro. Et si id in fide sentiebat qvod verbis profitebatur, nulla in eum, nedum mortis, causa inveniri justa potuisset, sed nec qvidem licuisset levissimæ offensionis. Omnia falsa tunc esse dicebat, omnia crimina conficta ab æmulis suis.

Inter cætera cum recitaretur, illum sedis Apostolicæ detractorem, oppugnatorem Romani Pontificis, Cardinalium hostem, persecutorem Prælatorum & cleri, Christianæ religionis inimicum: Tunc surgens, qverebunda voce, & manibus erectis inquit: *Quo nunc me vertam? Patres conscripti, quorum auxilium implorem? Quos deprecer? Quos obsecrer? Vos ne? At isti, persecutores mei, vestras mentes a mea salute alienaverunt, cum universorum hostem me esse dixerint eorum, qui judicaturi sunt. Nempe arbitrati sunt, si ea, quæ in me confinxerunt, levia viderentur, tamen vos vestris sententiis oppressuros cummunem omnium hostem atq; oppugnatorem, qualem me isti falsissime sunt mentiti. Ita si eorum verbis fidem dabitis, nihil est quod de mea salute sperandum sit.* Multos salibus perstrinxit, multos lædoriis: Multos persæpe in re mœsta ridere coëgit, jocando in illorum objurgationes.

Cum rogaretur, qvid sentiret de Sacramento, inquit, *Antea, panem, in consecratione & postea, verum corpus, & reliqua secundum fidem.* Tum qvidam: Atqui ajunt te dixisse, post consecrationem remanere panem. Respondit: *Apud pistorem remanet panis.* Cuidam ex Ordine Prædicatorum acrius invehenti, *Tace*, inquit, *Hypocrita.* Alteri, conscientiam juranti, *Hæc*, inquit, *tutissima via est ad fallendum.* Quendam præcipuum adversarium, nunqvum nisi *canem* aut *asinum* appellavit.

Cum vero propter criminum multitudinem ac pondus, res eo die transigi nequiret, in diem tertium est dilata. Quo die cum singulorum criminum argumenta recitata essent, ac subinde plurimis testibus confirmarentur, tum surgens: *Quoniam*, inquit, *adversarios meos tam diligenter audistis, consequens est, ut me quoque dicentem æquis animis audiatis.*

Data tandem, licet multis perstrepentibus, dicendi facultate: Hic primum à Deo exorsus est. Eum deprecans rogabat, eam mentem sibi dari, eamque dicendi facultatem, quæ in commodum & salutem animæ suæ verteretur. Deinde, *Scio*, inquit, *Viri doctissimi, plures fuisse excellentes viros indigna suis virtutibus perpessos, falsis oppressos testibus, iniquis judiciis condemnatos.* Incipiens autem à *Socrate*, illum injuste à suis damnatum esse retulit, neque, cum posset, evadere voluisse: Ut duorum, quæ hominibus asperrima videntur, *metum* demeret, *carceris & mortis.* Tum *Platonis* captivitatem, *Anaxagoræ* fugam, ac *Zenonis* tormentum: Multorum præterea gentilium iniquas damnationes, *Rutilii* exilium, *Boëtii* simul & aliorum, quos Boëtius refert, indignam mortem commemoravit.

Deinde ad *Hebræorum* exempla transivit. Et primum *Mosen*, illum liberatorem populi & legislatorem, à suis sæpe calumniatum esse dixit, tanquam seductor esset, aut contemptor populi. *Joseph* insuper à fratribus venditum ob invidiam, (post ob stupri suspicionem invincula conjectum,) præter hos *Esaiam*, *Danielem*, & ferme *Prophetas* omnes, tanquam contemptores Deorum, tanquam seditiosos, iniquis circumventos sententiis. Hic & *Susannæ* judicium multorumque præterea, qui cum viri sanctissimi extitissent, injustis tamen judiciis perierunt. Postea, ad *Johannem Baptistam*, deinde ad *Salvatorem* nostrum descendens, falsis testibus, falsis judiciis, condemnatos, inquit omnibus constare. Deinde *Stephanum*, à Sacerdotum Collegio interfectum, *Apostolos* autem omnes morti damnatos, non tanquam bonos, sed ut seditiosos populorum concitatores, contemptores deorum, & malorum operum effectores. *Iniqvum* esse, injuste damnari sacerdotem a sacerdote. At id factum esse docuit. *Iniquius* à sacerdotum collegio: Id quoque exemplo probavit. *Iniquissimum* vero à Concilio Sacerdo-

tum. Id etiam accidisse monstravit. Hæc diserte & magna cum expectatione disseruit.

At omne cum pondus causæ *in testibus* situm esset, multis rationibus docuit, *nullam his testibus fidem adhibendam*, præsertim cum non ex veritate, sed ex *odio*, ac *malevolentia & invidia* omnia dixissent. Tum *odii causas* ita explicavit, ut haud procul fuerit à persvadendo. Ita enim erant verisimiles, ut excepta sola fidei causa, parva illis fides testimoniis adhibita esset. Commoverat omnium mentes, & ad misericordiam flectebantur. Addiderat enim, se sponte ad Concilium venisse, ad se purgandum. Vitam suam & studia exposuerat officii plena & virtutis. Dixerat, hunc morem priscis atque doctissimis viris fuisse, ut in rebus fidei invicem sententiis discreparent, non ad pessundandum fidem, sed ad veritatem fidei aperiendam. Ita Augustinum & Hieronymum dissensisse asseruit, & non solùm diversa sensisse, sed & contraria, nulla hæreseos suspicione.

Expectabant omnes, ut vel se purgaret, retractando objecta, vel erratorum veniam postularet. At ille, neque se errasse asseverans, neque se retractare aliorum falsa crimina velle, ostendens: Tandem *descendit in laudationem Joannis Huß*, dudum ad ignem damnati, virum illum bonum, justum & sanctum appellans, & illa morte indignum: Se quoque paratum, quodvis supplicium subire forti animo atque constanti, seque inimicis suis cedere, & testibus illis tam impudenter mentientibus, qui tamen aliquando coram Deo, quem fallere non potuerint, essent rationem eorum quæ dixissent reddituri. Magnus erat circumstantium dolor animi. Cupiebant enim virum tam egregium salvari, si bona mens fuisset. Ille autem sua in sententia perseverans, ultro mortem appetere videbatur. Laudansque Joannem Huss, ait: *Nihil illum adversus Ecclesiæ Dei statum sensisse, sed adversus abusus Clericorum, adversus superbiam, fastum, ac pompam Prælatorum. Nam, cum Patrimonia Ecclesiarum primum deberentur pauperibus & advenis, ac demum fabricis, indignum illi bono viro videri, dispendi illa meretricibus, conviviis, equorum copiæ, aut canum sagina, cultui vestimentorum, & aliis rebus indignis religione Christi.*

Hic autem maximi ingenii fuit. Cum interrrumperetur sæpius oratio sua variisque rumoribus lacesseretur à nonnullis, ejus sententias captantibus, *neminem eorum intactum reliquit*, pariterq; omnes ulciscens, vel erubescere coëgit, vel tacere. Surgente murmure silebat, turbam quandoque increpans. Postea orationem replicans iterum atque iterum persequebatur, orans atque obtestans, ut eum loqui paterentur, cum se non essent amplius audituri. Nunquam ad hos rumores expavit, mente firma atque intrepida.

Illud vero admirabile *memoriæ* argumentum. CCC XL. diebus fuerat in fundo *turris fœtida atq; obscuræ*, cujus asperitatem ipsemet conquestus est, asserens, se, ut fortem hominem decet, non propterea ingemiscere, quod sic indigna perpessus esset, sed mirari hominum adversus se inhumanitatem. Quo in loco, nedum legendi, sed nec dum videndi quidem ullam habuit facultatem, Mitto *anxietatem mentis*, quâ oportuit illum quotidie agitari, quæ omnem memoriam excutere debuisset. Tot doctissimos atque sapientissimos viros, in testes suarum opionum allegavit, tot DoctoresEcclesiasticos in medium protulit in sententiam suam: Ut satis superque satis fuisset, si toto hoc tempore, summo in otio, summa in quiete, sapientiæ studiis operam dedisset. Vox ejus svavis, aperta, resonans erat, quadam cum dignitate, gestus oratoris, vel ad indignationem exprimendam, vel ad commovendam miserationem, quam tamen neqve postulabat, neque consequi cupiebat. Stabat impavidus, intrepidus, mortem non contemnens solùm, sed etiam appetens, ut alterum *Catonem* dixisses. O virum dignum memoria hominum sempiterna, Non laudo, si quid adversus instituta Ecclesiæ sentiebat. Doctrinam admiror, rerum plurimarum scientiam, eloquentiam, & argutiam respondendi. Sed vereor, ne omnia in pestem suam

suam sibi fuerint à natura concessa.

Datum deinde *spatium pœnitendi* biduo. Interim multi ad illum accessere viri eruditissimi, ut ipsũ à sententia sua dimoverent. Inter quos *Cardinalis Florentinus* eum adiit, ut ipsum flecteret ad rectam viam. Sed cum pertinacius in erroribus perseveraret, *per concilium hæreseos damnatus est & igni combustus. Jucundâ fronte*, & hilari vultu, ac facie alacri ad exitum suum accessit. Non ignem expavit, non tormenti genus, non mortem, nullus unqvam Stoicorum fuit tam constanti animo tamque forti mortem perpressus, quam appetisse videretur.

Cum venisset ad *locum mortis*, se ipsum exuit vestimentis. Tum procumbens, flexis genubus, *veneratus est palum*, ad quem ligatus fuit. (Primum funibus madentibus cum catena, nudus ad palum constrictus fuit) Deinde circumposita ligna pectus tenus, non minuscula, sed grossa, paleis interjectis. Tum flamma adhibitâ, *canere cœpit hymnum*, qvem fumus & ignis interrupit. (Hoc maximum constantis animi signum, cum lictor ignem post tergum, ne id videret, injicere vellet: Huc, inqvit, accede, & in conspectu accende ignem. Si enim illum timuissem, nunqvam ad hunc locum, quem fugiendi facultas erat, accessissem.)

Hoc modo vir *præter fidem egregius* consumptus est. Vidi hunc exitum, singulos actus inspexi. Sive perfidia sive pertinacia hoc egerit, certe *ex Philosophiæ schola* virum interemtũ esse descripsisses. Longam tibi cantilenam narravi, otii causa. Nihil enim agens aliquid agere volui & res tibi narrare paululum similes historiis priscorum. Nam neque *Mutius* ille tam fidenti animo passus est membrum uri, quam iste universum corpus. Neque *Socratis* tam sponte venenum bibit, quàm iste ignem suscepit. Sed hæc satis. Parce verbis meis, si longior fui. Res tamen ipsa ampliorem narrationem poscebat. Sed nolui esse nimium loquax. Vale mi jucundissime Leonarde. Ex Constantia, III. Kl. Junii, quo die Hieronymus pœnas luit. Iterum vale, meq; dilige.

TOMI III. PARS VI.

DE ERRORIBUS CALENDARIORUM ECCLESIASTICORUM.

NOn cum extinctis Husso & Hieronymo extinctæ omnes disputationes de rebus Ecclesiæ. Ut taceamus motus diros longosque, extra Concilium à Bohemis in seros annos protractos, in Concilio aliæ semper aliæque controversiæ Ecclesiasticæ in scenam productæ, quæ ad examen revocarentur.

In his locum habet quæstio *de Calendarii Ecclesiastici erroribus, illiusque emendatione.* Tractaverat hoc negotium Petrus de Alliaco, Cardinalis Cameracensis, proxime ante Constantiense Concilium, Anno 1411. Eaque de re compositum opusculum, A. 1412. Romæ in Concilio generali, à Johanne 13. convocato, licet non admodum diuturno, memorato Pontifici obtulit. In quo Concilio Johannes hoc Cardinalis institutum laudavit, ast publicationem ejus distulit ad finem usque schismatis inter tres Pontifices tunc existentes. Quod utrumque peculiari edito diplomate roboravit.

Postquam igitur in proximo Constantiensi Concilio res eo devenerat tandem, ut tres Pontifices essent sede moti, Johannes æque ac Gregorius & Benedictus, Cardinalis superius suum negotium resuscitandum ac Concilio præsenti proponendum autumavit, prælectis publicè in templo coram Concilio omnibus illis Actis, circa hoc Emendationis negotium ante paucos annos sub

ſub Johanne 23. proditis. Quoniam igitur hæc Conſtantienſium controverſiarum pars fuit non poſtrema, hic exhibere par fuit.

Non autem Conſtantiæ hanc rem fuiſſe confectam vel exinde patet, qvod *in Concilio Baſileenſi*, decennio fere elapſo, eandem materiam tractaverit *Cardinalis Cuſanus*, novo publicato opuſculo, quod illo ſtatim ſeculo, typographia ſuſcitata, typorum lucem eſt expertum.

PETRI de ALLIACO

Cardinalis Cameracenſis.

Exhortatio ad Concilium Generale Conſtantienſe ſuper Correctione Calendarii, propter ingentes ejus errores.

Delineata proxime ante Conſt. Concilium, ſed repetita Conſtantiæ in Concilio

A. 1417. *menſe Martio*,

& publice in Eccleſia S. Pauli pronunciata.

Ex *MSCto* VINDOBONENSI, *Parte IV. Act. C. C. f.* 236.

CAP. I.

QVanta diligentiæ cura olim fuerit eccleſiæ Chriſtianæ *de obſervatione Paſchatis*, & *Quadrageſimalis jejunii*, aliarumque feſtivitatum ſolennium, *Euſebius* in *Eccleſiaſtica hiſtoria* manifeſtavit. Ubi *Libro V.* narrat de Paſchæ *quæſtione* quæ *in provinciis Aſia* exorta eſt, ideò videlicet, quod *XIV. Luna* putarent *Paſcha obſervandum*, quia tunc Judæis agnus præcipitur immolari. Et ita quacunque die *Luna XIV.* veniſſet, ſolvebant jejunia quadrageſimalia: Cum talis conſuetudo in aliis non ſervaretur eccleſiis.

Ob quam cauſam *Conventus Epiſcoporum* & *concilia* per ſingulas quasque provincias conſtituerunt, ne liceat aliquando, niſi in die Dominica, in qua Dominus ſurrexit à mortuis, Dominicum Paſchæ celebrare myſterium, & in hac ſola diſſolvendum eſſe Paſchæ jejunium.

Exſtat hujus *concilii apud Cæſaream Palæſtinæ* hujusmodi decretum. Habetur & noſtra ratione *concilii* decretum ſimile, *cui Victor Papa præfuiſſe narratur.* Sub quo quanta ſuper hac re controverſia fuerit, diffuſè proſequitur *Euſebius eodem libro.* Et deinde *libro X.* concludit, quod *in Nicena ſynodo* Patres antiquum canonem *de obſervatione Paſcha* confirmarint. Quam Euſebii hiſtoriam *Iſidorus L. V.* Etymologicorũ brevibus verbis expreſſit, dicens: Quod antiquitus eccleſia Paſcha *XIV. Luna* tum Judæis celebraverit, quocunque die occurreret.

Quem *ritum* ſancti Patres *in Nicena ſynodo* prohibuerunt, conſtituentes, non ſolum Paſchalem diem & *menſem* inquirere; Sed etiam *diem reſurrectionis* obſervare. Et ut *in eodem libro Iſidorus* recitat, *paſchalem cyclum Hypolitus epiſcopus primus conſcripſit*, poſtquam probatiſſimi autores, *Euſebius Cæſarienſis*, *Theophilus Alexandrinus*, *Proſper*, & quoque natione *Aquitanus*, atque *Victorinus*, amplificatis ejusdem feſtivitatis rationibus multiplices circulos ediderunt. Beatiſſimus verò *Cyrillus*, *Alexandrinæ urbis epiſcopus*, ubi debeat Paſcha celebrari ſumma brevitate notavit. Idem etiam *Iſidorus libro prædicto* quinque cyclos paſchales inſeruit, fueruntque plurimi magnæ ſapientiæ viri, qui ſuper his diſertiſſimè ac diligentiſſimè tractaverunt. Ut *Dionyſius Romæ urbis Abbas*, *Bedaq; Venerabilis*, *Anglicus*, hac occaſione plures de temporibus libros ſcripſit. *Gerlandus* inſuper tabulas edidit, & *Johannes de ſacro Boſto* ac *Robertus Lincolnienſis Epiſcopus*, aliiq; multi *de computo* ſubtilia conſcripſerunt.

His ergo, talibus & tantis tantæq; auctoritatis viris ob cauſam prædictam *de dierum ac momentorum calculatione*, magis quam de denariorum ac monetarum

tarum computatione olim sollicita cura fuit & diligentia.

E contra vero proh dolor nunc tanta est in his *ecclesiasticorum ministrorum*, & eorum maximè, quibus super horum observatione incumbit provisio, tamque negligens *inertia*, ut jam à multis annis, propter *errores Calendarii*, Paschalis celebritas, & consequentes ad eam festivitates & observantiæ, non sine gravi scandalo ecclesiæ violentiâ & à debitis sibi locis mutentur, sicut in subsequentibus pleniꝰ declarare proposui.

Unde propter hoc *præsens compendium* ex variis ac prolixis, sed veris & probatis diversorum autorum sententiis compilare decrevi, ut universalem *Episcoporum* cœtum, *ego* ipsorum infimus, *tanquam canis venaticus minimus* excitare valeam ad profugandum præfatum scandalosum errorem, erroneumque scandalum, & ipsum ab ecclesia unica tanquam feram pessimam ac monstrum horribile penitus exstirpandum.

Accedit autem ad id agendum & salubriter providendū opportuna congruitas. Nam ecce *nunc tempꝰ acceptabile*, ecce nunc dies salutis, *dies* videlicet *ecclesiastica saluti perutilis*, *Deoq; ac toti populo Christiano acceptabilis*, *quo*, *ad ultimi Pisani concilii* decretum, *universalis* debet *synodus* celebrari. Quæ *ad hoc specialiter ordinata extitit*, *ut reformetur ecclesia*, nunc proh dolor miserabiliter *deformata*.

Igitur inter *difformitates* varias, quarum plurimas alibi notavi necessario *reformandas*, hujus *singularis difformitatis reformatio specialis* non aliquatenus omittenda.

Ut & hoc evidentius declaretur, præsens opusculum convenienti ordine *sex capitulis* distinguitur. *Primum* est præambula exhortatio, quæ tanquam prologus antecedit. *Secundum* generaliter agit de tribus principalibus Calendarii erroribus. *Tertium* agit specialiter de errore ex mutatione æquinoctiorum & solstitiorum. *Quartum* de erroribus ex mutatione primationis lunæ. *Quintum* de aliis erroribus, qui ex præcedentibus consequuntur. *Sextum* de Calendarii correctione.

CAP. II.

De tribus principalibus Calendarii erroribus.

SCiendum est ergo, quod *Calendarium*, quo utitur ecclesia, principaliter *tres errores continet*, qui essent meritò *corrigendi*. Sed hoc non potest *auctoritativè* fieri, nisi per *ordinationem* seu approbationem sedis apostolicæ, vel *concilii generalis*.

Primus error, qui radix est plurium, est: Quod hujusmodi *Calendarium non utitur vera anni quantitate*. Cum ponat anni quantitatem CCCLXV. dies & quartam diei integram. Quæ quarta colligitur per quatuor annos, ut *in anno bisextili* computetur unus dies plus quàm in aliis communibus annis.

Sed constat, non solùm per *computistas*, sed etiam per *vias Astronomiæ*, quod quantitas *anni solaris* non est tanta, imò minor. Nam *Astronomi*, scilicet *Ptolomaus & Abbategi*, non ponunt illam quartam diei integram, sed solùm *quinque horas* & aliquas *minutas*, partes unius horæ. In quibus non plenè concordant. Quia *Ptolomaus* ponit 55 minutas & 1. secundam. *Abbathei*, 47 minutas & 9 secundas. *Alphonsus*, 49 minutas & 16. secundas.

Et hæc ultima opinio nunc communior & verior reputatur. Et sic vera quantitas anni minor est quantitate anni nostri Calendarii de sexta parte unius horæ & modice plus, scilicet de 44 secundis vel circiter. Quod dico: Quia hic *non numerantur* ultra *fractiones minores*, propter tædium: Et quia in multo tempore non facerent errorem nisi parvum.

Secundus error sequitur ex priore, videlicet: Quod *æquinoctia & solstitia*, ac etiam *ecclesiastica festa immobilia*, XXI. fixè signata in Calendario, continuè *ascendendo*, sicut certum est Astronomis, & per tabulas & instrumenta probatum est.

Et hoc accidit ex errore quantitatis anni

anni solaris. De qua, & de hujusmodi *ascensu solstitiorum & aequinoctiorum*, plenius scripsi in fine *tractatus de legibus & sortibus*. Ubi ostendi, primas ascendere in Calendario circiter per unam diem in CXXXIV. annis.

Unde patet, quod prædicti duo errores corrigerentur, & per consequens quoad hoc *verificaretur Calendarium* nostrum, *si* in *totidem annis aufferretur una dies*. Et hoc satis convenienter fieri posset *cessando à bisſexto*, *quarto anno* videlicet, & per CXXXIV annos. Quando primo æquinoctium vernale ascenderet ad novam literam, in Calendario, tunc ibi signaretur æquinoctium. Et si ille annus esset bisſextilis *cessaretur à bisſexto*; si verò non, tunc in proximiori anno bisſextili, sive præcedente sive subsequente, fieret hujusmodi bisſexti cessatio. Et annus ille propter jucunditatem hujus verificationis posset meritò *annus jubilaus* nominari.

Tertius error, qui accidit ex primatione designata per *aureum numerum in cyclo decemnoviali* Calendarii. In qua qvia non solùm Astronomi & computistæ sciunt, sed etiam simplices & ignari per experientiam cognoscunt, quod à CC ferè annis *Luna* est *prima* secundum veritatem *per tres vel quatuor dies, antequam signetur in Calendario*. Et ita his temporibus jam multum fallit primatio. Qui error nisi corrigatur, semper crescit amplius in futurum.

Et ratio hujus est secundum Astronomos: Quia in *omnibus 76. annis recedit primatio à loco suo in Calendario per* 16 *minuta unius diei*, & 40 *secundas*, quæ valent 6. horas, 40 minutas horæ. Et hoc est propè per quartam unius diei.

Et in omnibus CCCIV annis recedit à loco primationis in Calendario per unum diem & 6. minuta unius diei & 40 secundas, quæ valent 2. horas, 40 minuta horæ.

Unde post 4256 annos dicetur *luna* secundum Calendarium *prima*, *quando erit plena*. Et 7904 annis erit error unius lunationis integræ, excepto modico, videlicet 38. min. & 30. sec.

Et hic error potest devenire ad 300 lunationes. Et tunc iterum redibit error primus, ut sequantur alii præfati per ordinem.

Horum autem varietas à quibusdam peritis Astronomis declarata est. Ideò à Computistis, quorum scientia Astronomiæ subalternatur, est merito supponenda.

CAP. III.

De errore ex mutatione æquinoctiorum & solstitiorum.

AD majorem autem declarationem & certificationem præmissorum de *mutatione æquinoctiorum & solstitiorum*, ac etiam *pimationum lunarium*, aliqua specialia notanda sunt. Et primò quidem sciendum est, quod *solstitia & æquinoctia non* debent intelligi esse in Calendario posita *diebus fixis*, ac si semper fuissent, aut ibi forent in æternum. Cùm certum sit, *ea ascendere in Calendario*, ut dictum est. Et tamen, sicut *Beda* narrat, quidam Æquinoctia VIII. Kal. Aprilium, & VIII. Kal. Octobr. Solstitia VIII. Cal. Julior. & VIII. Kal. Januar. quidam XII. Kal. earundem, notandam esse sanxerunt.

Primæ verò opinionis fuit *Hippocrates*, ut patet in *epistola*, quam scripsit *Antigono Regi*, & similiter *Plinius L. II. Nat. Hist.* Et hanc opinionem aliquamdiu secuta est *ecclesia primitiva*, ponendo *æquinoctium vernale in die Annunciationis Christi*, & *æquinoctium autumnale in die conceptionis Johannis Baptista*, & *solstitium æstivale in die nativitatis ejusdem*, & *solstitium hiemale in die Nativitatis Dominica*.

Sed tamen secundum præcisam veritatem nunquam simul eodem anno fuerunt æquinoctia & solstitia in diebus prædictis, sicut posset per scientiam Astronomiæ demonstrari. Quia tamen satis propè fuerunt, sufficiebat *Hippocrati*, quantum ad considerationem medicinæ, & eâdem ratione aliquando sufficiebat *ecclesia*.

Verùm posteà secundam opinionem secuta est *ecclesia*, & *mutavit æquinoctia & solstitia* ad XII. Kal. & posuit æqvinoctium

noctium vernale XXI. die Martii, vel quia ibi ſecundum Rabanum fuit æquinoctium in primo anno ſeculi, vel fortè, quia ibi fuit æquinoctium tempore eorum, qui hanc doctrinam tradiderunt, ut dicit *Lincolnienſis*, vel, ut veriſimilius credo, non quia ibi fuerunt *præciſè*, ſed quia erat *propè*. Nam in Nicæno Concilio fuit hæc eccleſiaſtica obſervatio confirmata, & hoc fuit, ſecundum Bedam, anno ab incarnatione Domini CCC XXXII. Quia tunc æquinoctium vernale prope XII. Kal. April. poterat aſcendiſſe, & ultra proceſſiſſe, ut ex dicendis clarius apparebit.

Sed quia *Lincolnienſis* dicit, *Chriſtum natum fuiſſe in ſolſtitio hiemali* ſecundum ſcripturas: Sciendum eſt, quod hoc non eſt dictum quaſi ſit verum ſecundum præciſionem, ſed ſecundum *propinquitatem*. Et hoc quoque declaratur. Quia Ptolomæus anno CXL Chriſti invenit ſolſtitium hiemale, XI. Kal. Januarii, & æquinoctium vernale, XI. Cal. April. ut patet in Almageſto. Cùm ergò ſolſtitia & æquinoctia ſemper aſcendant in Calendario: Patet, quia ſecundum probationem Ptolomæi non potuit eſſe ſolſtitium hiemale VIII. Kal. Januarii in die Nativitatis Dominicæ, ſed oportuit, quod eſſet X. Cal. Januarii. Et ſimiliter in primo anno Nativitatis Domini non potuit eſſe æquinoctium vernale VIII. Kal. April., ſicut crediderunt in eccleſia primitiva. Et longè magis non potuit eſſe, ſicut poſteà poſuerunt, pro XII. Kal. Aprilis, XVI. Kalend. ſecundum hoc, quod Ptolomæus invenit XI. Kal. Nam in CXL. annis, à tempore Nativitatis Chriſti uſque ad probationem Ptolomæi, non potuit minui ſolſtitium vel æquinoctiũ per 3. dies, neque per 2, & per conſeqvens, multominùs per 4, ſed ſolùm per unum, & parum de alio, ut patet ex ſupradictis. Ideò etiam ſecundum iſtos *Hippocras* non longè fuit à veritate in hac parte. Quoniam ipſe fuit ante Chriſtum, plus quam CCC annis. Et propter hoc ſuo tempore eſſe potuit æquinoctium VIII. Kal. vel ſaltem propè, videlicet VII. Kal.

Inſuper ſecundum iſtos, anno Domini MCCLXVII. fuit ſolſtitium ſub die idus Decembris, & æquinoctium III. Idus Martii. Sed ab hoc loco uſque ad locum, ubi tempore Ptolomæi erant, ſunt 9. dies, & à tempore ſuæ probationis uſque tunc, fuerunt anni Domini 1127. In quo numero annorum ſunt novies 127. anni. Ideò concludunt ſecundum probationem Ptolomæi, quia hoc tempus 127. annorum ſatis convenit cum annis Chriſti, ut ſemper unus dies in tanto tempore minuatur de quantitate anni, & denotet mutationem ſolſtitii & æquinoctii. Sed hoc non aſſerunt eſſe certum cum præciſione, ſicut nec eſt. Nam, ſicut in *præallegato tractatu* præallegavi, ſolſtitia & æquinoctia in uno anno non aſcendunt circiter XI minutas unius horæ, & ſic in 5 annis 55 minutas. Quare in CXXXI. annis aſcendunt per unum diem, vel loquendo præciſius, circiter in CXXXIV annis, ut prædixi.

Et ut cognoſcamus, quantum aſcenderint æquinoctia & ſolſtitia à tempore nativitatis Chriſti, expedit ſcire, ubi modo ſunt.

Unde ſecundum *tabulas Alphonſi*, quæ à meridie diem incipiunt, *hoc anno M. CCCC XI*, ita ſignificari poſſunt: XI die Martii completa, cum 15 horis, 47 minutis, & 6 ſec. ac 67 tertiis, ſol intrabit arietem. XIII. die Junii completa, cum 4 horis, 8 minutis, 52 ſec. ſol intrabit cancrum. XIV die Septembris completa, cum 16 horis, 19 min. & 37 ſec. ac 12. tertiis, ſol intrabit libram. Die XII. Decembris completa, cum 19 horis, 3 min. & 30 ſec. ac 4 tertiis, ſol intrabit Capricornum.

Unde ex his patet, quod ſecundum vulgarem uſum Calendarii noſtri, incipiendo diem à media nocte, præcedente meridiem diei ſignatæ; Sicut Romani, ut ait *Beda*, à medio noctis in medium, dies ſuos computare maluerunt: Sic inquã computando dicere poſſum', quod *æquinoctium vernale hoc anno* erit die XII. Martii ante meridiem, ſcilicet poſt mediam noctem præcedentem per 3. horas & plus quam tres quartas unius horæ. *Solſtitium æſtivale* erit XIII. die Junii poſt meridiem, per 4 horas

& plus quam septimã partem uni' horæ. *Æquinoctiũ autumnale* erit 3 die Septembris ante meridiem, scilicet post mediam noctem per quatuor horas, & minus quam tertiam partem unius horæ. *Solstitium hiemale* erit XIII. die Decembris post mediam noctem per 7. horas & minus quam 15. partem unius horæ.

Prædicta verò anno sequente propter *bissextum* ascendunt per unum diem seu per unam literam in Calendario. Verbi gratia, secundum *Alphonsum*, sol intrabit arietem 10. die Martii completa, in 21 horis, 45 min. 22 sec., & 56 tert. Et secundum prædictam rationem, *aquinoctium vernale* erit XI. die Martii, ante meridiem, videlicet post mediam noctem præcedentem per 9 horas, & 2 tertias unius horæ, & plus quàm unam sextam partem horæ. Aliis verò annis non bissextilibus prædicta æquinoctia & solstitia manebunt diu in diebus prædictis sub literis signatis in Calendario, nunc ascendendo simpliciter ad novam literam, sive benè approximando. Ideò quando ipsa vel aliquod ipsorum ascenderet absolutè ad novam literam, expediret providere, quod tunc ponerentur in suis debitis locis: Et specialiter *aquinoctium vernale*, propter inventionem veri paschæ. Et tunc cessaretur ab unius bissexti computatione, si esset tunc annus bissextilis, vel si non, quòd in anno proximiori bissextili, sive præcedente sive sequente, fieret hujusmodi bissexti cessatio, & deinceps post quoslibet 134 annos. Ut sic fieret nostri Calendarii correctio juxta modum superius annotatum.

CAP. IV.

De errorre numeri aurei ex mutatione primationis Lunæ.

Post hæc verò etiam *de errore numeri aurei* ex mutatione primationum lunarium, aliqua specialiter dicenda sunt. Et licet hujus rei declaratio principaliter ad considerationem Astronomicam pertineat, tamen per narrationem historicam potest aliqualiter manuduci. Sciendum est igitur, quod, sicut narrat *Svetonius L. 1. de Ro. Cæs.* JULIUS Cæsar *Calendarium* reformavit. Quia sicut nunc *per negligentiam Pontificum Christianorum*, ita tunc *vitio gentilium Pontificum* erat corruptum. Et hoc propter defectum intercalationis, vel interpositionis dierum. De qua plenè loquitur *Solinus in principio Libri de Memorabilibus mundi.* Hic ergo JULIUS in Astronomia edoctus, sicut notat *Lucanus*, contra quosdam Astronomos in Ægypto *de quantitate anni solaris* disputavit, & ordinem Calendarii, sicut suo tempore potuit, adimplevit.

Ideo dicunt computistæ, quod *ipse numerum aureum in Calendario ordinavit.*

Hoc itaque supposito, considerandi sunt anni, qui ab hac ordinatione fluxerunt. Sciendum igitur, quod JULIUS imperavit annis circiter quinque. Cui successit Octavianus, nepos ejus, cujus Imperii anno XLII natus est Christus, secundũ historiam Ecclesiasticam & scholasticam, & ut ait Isidorus. Unde patet, quod anno 43 Octaviani Augusti, qui incepit, secundũ computationem Romanorum, prima die Januarii, quam computationem adhuc *Romana* sequitur *ecclesia*, Christus in octava die, sequente suam nativitatem, quæ erat initium anni Romani, tunc *dictus est, in secundo anno à sua nativitate, licet solùm octo dies haberet ætatis.*

Et inde oritur secundò, quare *nunc* Romana ecclesia computat annum Domini à nativitate *M CCCC XI* ante Annunciationem. Et illi, qui computant ab incarnatione, dicunt decimum, & tunc undecimum, usq; ad diem Annunciationis, cum tamen annunciatio seu incarnatio nativitatem præcesserit. Hoc enim ideo fit, quia computant XI. anno ab incarnatione completo.

Hanc autem computationem ab incarnatione *Dionysius Abbas Romanæ Urbis* instituit, ut dicit *Beda*. Nam ante *Græci* ipsum ordinem à Diocletiani Principis annis observabant, sicut antea ab Imperatoris temporibus computabant, juxta illud Evangelii: *anno XV. Tiberii Cæsaris.*

Hoc autem solùm incidenter dixi, ut appareat, quod JULIUS Cæsar imperavit circiter per XLVII annos ante nativita-

tivitatem Christi. Quibus junctis cum annis Domini M CCCC XI, seqvitur, quòd in fine Decembris completo, *hoc anno* fluxerunt ab ordinatione numeri aurei circiter M CCCC LVIII.

In quo annorum numero continentur quater trecenti quatuor anni, quibus quaternariis primationes lunæ, ut patet per ea quæ prædicta sunt, à suis locis in Calendario per quatuor dies recesserunt, & ultra remanent 242. in quibus, adjunctis eis 62 annis futuris, qui 304 perficient, iterum una die ascendent.

Unde manifestè sequitur, quod anno Domini M CCCC LXXIII. primationes lunares à suis recederent locis circiter per quinque dies. Et hæc *chronica computatio* satis consonare videtur cum *astronomica veritate.* Quare saltem tunc debet *numerus corrigi*, & primationes lunares in suis locis veraciter assignari. Qvia tunc starent in eadem veritate, quâ fuerunt in suâ primæva institutione, saltem per CCCIV annos. Post quos iterum posset *aureus numerus corrigi.* Vel per correctionem erroris posset primatio lunæ notari per unum diem aurei numeri, primationem designantem. Ut sic, ubi prius dicebatur *luna prima*, postea diceretur *secunda.*

Hic autem sciendum est, quod, cùm de primationibus lunæ tractamus, *menses lunares* propriè *non accipiuntur*, secundum Ptolomæum & omnes Astronomos, *à visione novæ lunæ:* Qvia hoc tempus est inæqvale, & tamen menses debent æqvari: Nec accipiuntur *à conjunctione solis & lunæ*, secundum eorum cursum verum: Qvia etiam hoc tempus est inæqvale: Sed considerantur *penes conjunctionem solis & lunæ, secundum eorum cursum medium & æqualem*: Qvia hoc tempus est uniforme, & secundum Ptolomæum hoc tempus est XXIX. dies, 31 minuta unius diei, & 50 sec. cum aliqvibus minoribus fractionibus, ut ad qvinta. Et huic concordat *Arrazel* in *fundatione tabularum*, nisi qvòd omisit tertia, qvarta, qvinta Ptolomæi, qvia in maximo tempore parum habent. Undè secundum eum qvantitas anni lunaris continet 354 dies, & qvintam & sextam unius diei. Et secundum hoc erit tempus æqvale lunationi 29 dies, 31 minuta diei, & 50 sec. Qvia ista temporis qvantitas multiplicata per XII facit qvantitatem anni prædictam. Et qvia hujusmodi minuta diei & cum dimidio valent horam, ideò prædicta minuta & secunda, cum minoribus fractionibus omissis, valent XII horas diei cum dimidia, & una fere qvartâ horæ, qvia non deest unum integrum minutum horæ.

Unde patet, qvod medium lunationis æqvalis, ubi est oppositio sive plenilunium, habet dies 14, tres qvartas diei, cum qvarta parte unius horæ, & medietate unius qvartæ.

Ex qvibus etiam concludi potest, qvod XI dies, qvi dicuntur excrescere in anno solari super annum lunarem, propter qvod *epacta* seqventis anni solaris qvasi *epiacta* aut *superaugmentata* nominantur, neqvaqvam cum omnimoda præcisione computantur. Sicut clarè patet ex comparatione anni solaris ad annum lunarem, secundum præcisam qvantitatē superius computatam.

Seqvitur etiam ex præmissis, qvod cùm maximus & manifestissimus sit error primationis secundum Calendarium, necessariò oportet, qvod sit *error in cyclis epactarum.* Qvia per ejusmodi epacta XI dierum majoratur ætas lunæ in principio cujuslibet mensis futuri anni super ætatem suam in principio cujuslibet mensis prioris anni.

Et qvia hujusmodi *errores* contingunt, necesse est, ut *ætas lunæ vera* aliter quàm hujusmodi cyclis qværenda sit.

CAP. V.

De aliis erroribus, qui conseqvuntur ex prædictis.

SEd ulterius considerandum est, qualiter ex prædictis erroribus seqvuntur *errores alii* multo plurimi *ecclesiæ scandalosi.* Nam totus *ordo solennitatum Ecclesiasticarum confunditur* per falsam æquinoctiorum & erroneas signationes primationum in Calendario.

Cujus ratio est, quia secundum ordinationem

tionem ecclesiæ, in *Nicena synodo* constitutam, *Pascha debet celebrari die Dominica post XIV. lunam*, quæ invenitur vel in æquinoctio vernali, vel immediatè post, *propter conformitatem legis Christianæ ad legem antiquam*, quæ figura fuit novæ legis, & immolatio agni paschalis figura novæ Paschæ.

Cum ergò *error* sit *in fundamento*, scil. *in æquinoctiis & lunationibus*: Necesse est ut *error* sit *in celebratione Paschæ*, ut extra locum prædictum multum ante vel post, plus quam debeat, celebretur: Et per consequens, quod *Quadragesima & omnia festa mobilia*, sicut *Pentecostes* & *Ascensionis & alia hujusmodi*, violentur, & à suo loco recedant. Quia omnia hujusmodi cedunt paschati, & ab eo regulantur.

Et cùm omnia ista *in se* sint *horrenda*, tamen *respectu politiæ Christianæ scandalosa* sunt, tanquam *stulta & irrisione digna*. Quia, *propter ignorantiam* vel *negligentiam* ista corrigendi, sic diabolo procurante, quod in tempore vero paschali Christiani abstinent à carnibus, & in vera quadragesima quandoque carnes comedunt, & multa alia inconvenientia, sequuntur, sicut *de septimo* & *rogationibus*, ac aliis hujusmodi observantiis ecclesiasticis, quæ suis temporibus non servantur. Et non solum Computistæ & Astronomi, sed omnis homo, qui non vult cervicem erigere ut contradicat veritati, hæc manifeste cognoscunt.

Unde Philosophi infideles, *Arabes*, *Hebræi & Græci*, qui habitant inter Christianos, sive *in Hispania* sive *in Ægypto*, & aliis partibus Orientis, aut aliis mundi regionibus, *derident Christianorum* & maxime *Prælatorum* suorum *ignorantiam*, & abhorrent *stultitiam*, quam evidenter conspiciunt in hac *ordinatione*, seu verius *inordinatione* temporum, quibus utuntur in solennium observatione festorum.

Si vero quis quærat, *cur ecclesia tam magnos & manifestos tamq; scandalosos errores jamdiu non correxit?* Pro hujus quæstionis solutione sciendum est, primò, quod *Eusebius Cæsariensis* Episcopus circulum primationum pro observatione paschali *parum ante synodum Nicenam ordinaverat*; Ideo die quo celebrata fuit dicta synodus, non potuit hæc mutatio notabilis apparari. Quare ibi statutum est, primationes paschales secundum dictum cyclum observari. Et *B. Leo Papa*, discussione super hoc facta, tandem definivit sententiæ Nicenæ synodi adhærere. Sed & *Beda* in *Libr. temp. nititur, quantum* potest, hanc sententiam roborare.

Secundò considerandum est, quod *Leo Papa* fuit *post synodum Nicenam ferè* 120. *annis* sub Martiano Principe, & *Beda circiter per* 369. *annos*. Quapropter tempore ipsorum non potuit lunatio multum recedere à loco suo: Cum *CCC IV. annis fiat solum mutatio diei unius*, ut dictum est. Et ideò isto tempore adhuc potuit ille cyclus rationabiliter observari, etiam propter evitationē novæ contentionis & scandali in provisione remedii. Unde & notat *Beda*: *Ideo Patres sic observabant, ut aliud majus periculum propter hoc declinarent*.

Ex his tamen patet, quod jam tempore *LEONIS oriebatur scrupulosa dubitatio super hac re*. Et rursus augmentabatur tempore *B. Papæ Hilarii*, qui præcepit novum cyclum componere. In quo quia non fuit certitudo, sicut nec prius, ideò adhæserunt posteriores consuetudini antiquæ. Nam *primitiva ecclesia non multum habuit usum Astronomiæ*. Unde, sicut dicit *Lincolniensis*: Quia ecclesia nondum certificata erat de quantitate anni, ideo non mutarunt antiquam doctrinam de inveniendis solstitiis & æquinoctiis: Quamvis ex ea sequatur error in Calendario. Et *ideò omissa fuit correctio hujus erroris* & aliorum prædictorum, tum, *quia tunc non erant tanti sicut modo sunt*, & continuè majores fiunt, tum propter longam consvetudinem in cujus mutatione potuisset esse contentionis scandalum, tum *quia scientia Astronomiæ prius non multum fuit in usu Christianorum*, imo ecclesiæ primitivæ fuit aliqualiter odiosa.

De-

De Calendarii correctione CAP. VI.

JAm verò quia *ecclesia Dei multos habet Christianos in astronomia peritos*, debet diligentiam adhibere, ut sua *synodali auctoritate* prædicti errores, tam manifesti, & palpabiles, & tam horribiliter scandalizantes, omnesque *defectus Calendarii corrigantur*.

Licet autem superius aliqualiter apertus sit *correctionis modus*, tamen plenior & pretiosior hujus rei certitudo decet per Astronomos declarari.

Sciendum est ergo, quòd *pro correctione errorum Calendarii* possunt *tres modi* satis convenienter assignari. De quibus merito considerandum est, quis utilior sit atque facilior.

Primus est, quod *quod cessetur a computatione unius bisexti*: Videlicet in quibuslibet CXXXIV. annis, sicut prætactum est in II. Capit. Et per hunc modum corrigitur Calendarium, quantum ad cursum seu annum solarem, sed non quantum ad lunarem. Nec sic aureus numerus seu primationes lunæ poterunt corrigi & stabiliter signari in Calendario secundùm correctionem, quod docet Caput IV.

Secundus modus est, quod non toties *cessetur ab hujusmodi computatione bisexti*, sed solum *in quibuslibet CCCIV. annis*. Et per hunc modum corrigitur Calendarium, quantum ad cursum lunæ seu cyclum decennovalem vel numerum aureum. Sed quantum ad cursum solarem non sufficienter providetur. tamen aliqualiter, licet non totaliter *corrigitur error de ascensu æquinoctiorum & solstitiorum ac festorum immobilium* in Calendario signatorum: Et similiter correcto, scilicet numero, & primationibus lunæ signatis in debitis suis locis, stabunt postea in eadem veritate quâ priùs.

Duo vero modi prædicti non possunt similiter practicari, vel ad invicem se compati, propter differentiam ascensus æquinoctiorum & solstitiorum ad ascensum primationum lunarium. Et hæc omnia sunt ex præcedentibus manifesta.

Tertius autem *modus* non utitur prædicta cessatione bissexti, sed *per novas tabulas astronomicas* fieri docetur, sicut statim dicetur. Et licet *modus* iste *magis certus* sit & *præcisus*, tamen esse videtur *magis à communi usu & consuetudine ecclesiæ alienus*. Nam aureum numerum tamdiu observatum destruit, & tabulas novas & inconsuetas introducit; Nec tamen errorem, qui est ex ascensu festorum immobilium, tollendo corrigit, sicut primus modus, nec sicut secundus ipsum moderando restringit.

Hic vero modus super duob' erroribus docet principaliter remedium providere. Et primo de æquinoctiis & solstitiis per tabulas astronomicas de introitu solis in signum. Quia, licet adhuc *non sit nobis expresse certificata vera quantitas anni* cum plena determinatione: Tamen, sicut dicit *Linconiensis*, absque verificatione hujus quantitatis anni potest cognosci veraciter dies æquinoctii vel solstitii per instrumenta vel tabulas astronomicas verificatas.

Secundo verò, quantum ad primationem lunæ potest correctionis remedium adhiberi: Quia eas possumus cognoscere secundùm veritatem Astronomicam, si numeremus tempora secundum annos & menses Arabum de quibus *Linconiensis* diffusè tractavit. Unde primus dies cujuslibet mensis Arabum est dies conjunctionis solis & lunæ, secundum eorum utriusque cursum medium. Ideo si hunc diem volumus dicere primum ætatis lunæ, tunc cognitis initiis mensium, cognoscuntur initia primationum. Vel si volumus inchoare primationes nostras primâ die visionis lunæ, vel secunda vel tertia, incipiemus primationes nostras à secundo, vel tertio, vel qvarto die cujuslibet mensis Arabum. Et procedemus uniformiter in computatione lunationum. Ideò non oportet nisi *recurrere ad tabulas & canones annorum & mensium Arabum*. Et hæc est doctrina vulgata apud astronomos, Arabes & Latinos.

Tamen, sicut quidam dicunt, alia via procedere possumus cum eadem certitudine, sed majori auctoritate, videlicet

licet *per tabulas Græcorum & maxime Hebræorum.* Et ideò *siquis consideret tabulas eorum, ad occasum Jerusalem, plenam in his reperiet veritatem.*

Namque *à principio Hebræi fuerunt peritissimi in scientia Astronomorum;* Et omnes nationes habuerunt hanc scientiam & alias ab eisdem. Quia, sicut recitat *Beda*, *Josephus* testatur, quod Abraham Patriarcha in Astronomia edoctus à Chaldæis hanc disciplinam veracius intellectam, Ægyptiorum genti, cum apud eos exularet, advexit.

Ex quibus patet, quod ad evacationem omnimodam errorum prædictorum necessarium esset, & ecclesiæ honestum & utile, Deo ac toti mundo gratum & acceptabile, *conveniens adhibere remedium*, videlicet, *ut inveniatur unum æquinoctium vernale*, & verificetur primatio, & 14. luna ab æquinoctio sumatur, sive esset in die æquinoctii sive post. Fieretq; ibi terminus pacis, ut in Dominica sequente celebraretur paschalis solennitas. Et *possent fieri tabulæ de his æquinoctiis & primationibus*, absq; hoc quod numer' aureus, vel aliquod aliud fixum poneretur super Calendarium.

Et secundum illas posset calendarium in anno & mensibus ordinari *per consimile artificium, quo utuntur Ebræi.*

Si verò ecclesia pro nunc non vellet calendarium cum præcisione corrigere, nec in ejus correctione uti aliquo trium prædictorum modorum: Quia forte quibusdam videbuntur maxime esse difficiles, saltem animo deberent providere, ut æquinoctia & solstitia ac etiam primationes lunæ corrigerentur, & locis sibi debitis in Calenderio ponerentur. Nam sic usque ad maximum tempus non esset in prædictis tantus error, sicut nunc est. Et adhuc contra errorem futurum posset remediari faciliter per modum superius in Cap. IV. annotatum. Ut sic esset aliqualiter provisum contra infidelium *irrisiones* & præcipue *Judæorum*. Magnum enim opprobrium est & verecunda irrisio, quod in his rebus ad Dei cultum pertinentibus *artificiosius procedant Judæi quam faciant Christiani.*

Tollat igitur hoc opprobrium rite à populo Christiano, *auferat* ab ecclesia Dei hanc verecundiam apostolica celsitudo & *sacra synodalis auctoritas*, ordinando & districtè præcipiendo, ut *tam utile & laudabile opus* celeriter compleatur, ad illius gloriam & honorem qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

Formula libri hujus Johanni 23, in Concilio Romano A. 1412. primũ oblati. Sanctissimo Domino nostro Papæ ac sacro Sancto generali Concilio.

SUpplicant Vestræ sanctitati plures vestri ac sanctæ matris ecclesiæ devoti filii, quatenus *tractatum exhortatorium super correctione Calendarii, nuper* divini cultus Zelo ad eorum instantiam *compositum*, & vestræ sanctitati humiliter præsentatum, & insuper subscriptione munitum constitutionis apostolicæ, quam pro remedio ad hoc opportuno fieri devotè petunt, dignetur eadem Sanctitas examini ac judicio committere peritorum. Ut post exactæ discussionis limam, tandem, quod reperietur ecclesiæ honestum & utile, *sacri auctoritate concilii roboretur.*

Approbatio Johannis 23.

Ad perpetuam rei memoriam. Quanta diligens cura olim fuerit ecclesiæ de observatione paschali & quadragesimalis jejunii, *Ecclesiastica* docet *Historia*; Nunc verò primitiva horum institutio propter varios errores Calendarii, quo Romana utitur ecclesia, adeò corrupta est, & processu temporis, nisi debitæ correctionis adhibeatur remedium, amplius corrumpetur, quod Paschalis celebritas & consequentes ad eam festivitates & observantiæ non sine gravi scandalo ecclesiæ violantur, & à debitis sibi locis mutantur: Prout hæc omnia *tractatus quidam super hoc editus*, ac *Nobis & generali concilio cum* supplicatione de remedio opportuno exhibitus, clarius manifestat.

Nos igitur, qui, ut nostro incumbit officio, *pro reformatione ecclesiæ universalem synodum congregavimus*, eàdem approbante, præmissa, quæ divinum respici-

ſpiciunt cultum, cum nonnullis aliis, decrevimus, ut *ad prædictorum errorum examen* ipſorumque correctionem, cum peritorum Aſtronomorum conſilio diligenter intendant, Romanumque Calendarium verificari procurent.

Quia vero hoc opus magna eget diſcuſſionis tempore, nec in communem uſum veniet absque difficultate: Ideo ut citius atque facilius error de Paſchæ inventione aliquatenus corrigatur, matura peritorum *ſacri concilii deliberatione præhabitâ*, hunc modum decrevimus obſervandum: Videlicet, quod æquinoctium vernale & primationes lunæ verificentur, quæ in Calendario à ſuis locis per lapſum temporis continuè aſcendendo mutantur. Nam quia æquinoctia & ſolſtitia quibuslibet annis circiter CXXXIV. primationes verò lunæ quibuslibet annis circiter CCCIX. per unum diem ſic aſcendunt; Hinc eſt, quod æquinoctium vernale, quod olim XXI die Martii ſignavit eccleſia, jam diu ante *hunc annum MCCCCXII.* ad diem XII. ejusdem menſis pervenit, primationes autem lunæ per aureum numerum deſignatæ priora loca ſua diebus quatuor antecedunt, ut, ubi nunc ſignatur luna prima, dici debeat luna quarta. Hic vero Romano more diem à media nocte in medium computamus. His itaque ſic verificatis & impoſterum proportione verificandis, talis datur regula. Sumatur Luna Aprilis XIV. ſive in æquinoctio ſive poſt occurrerit, & ibi fiat terminus Paſchæ, qui Paſcha dicitur Hebræorum: Die verò Dominica ſequente Paſcha Chriſtianorum celebretur. Ex quo verò ſequitur, qvod qvando nunc aureus numerus verificatus currit per unum, tunc paſchalis terminus eſſe debet in die ſecunda menſis Aprilis. Qvando per duo, in vigeſimo ſecundo Martii: Qvando per tria, decimo Aprilis: Qvando per quatuor, in trigeſimo Martii: Qvando per V] in 19. Martii. *Quando per VI. in 7. Aprilis:* Qvando per VII. in 27. Martii: Qvando per VIII. in XVI. Martii: Qvando per novem, in qvarto Aprilis: Qvando per decem in vigeſimo qvarto Martii: Qvando per undecim, in decimo tertio Martii: Qvando per dnodecim, in prima Aprilis: Qvando per tredecim, in vigeſimo primo Martii: Qvando per quatuordecim in nona Aprilis: Qvando per quindecim, in vigeſimo nono Martii: Qvando per ſedecim, in decimo octavo Martii: Qvando per ſeptemdecim, in ſexto Aprilis: Qvando per octodecim, in vigeſimo ſexto Martii: Qvando per novendecim, in XV. Martii. Et inde patet qvantum eccleſia in his à veritate diſcordet, à qua, præmiſſo utendo remedio, usqve ad maximum tempus tantum diſcordare non poteſt. His igitur pro fundamento ſuppoſitis, faciliter componi potuerunt tabulæ annis plurimis duraturæ, quæ diem Paſchæ ceterorumqve feſtorum mobilium ad inſtructionem ſimplicium veraciter declarabunt.

Qvapropter hanc *obſervantiam* dignam duximus ubilibet publicari. *Quam* tamen *executioni mandari minimè præcipimus, usq; quo ſedato moderno ſchismate Deus eccleſia ſua illam quam totis viribus quærimus, dederit unionem:* *Sacro* approbante Concilio decernentes, ut præſens decretum tunc unanimi conſenſu univerſaliter obſervetur.

PETRUS CARDINALIS CAMERACENSIS.

Scriptum Conſtantiæ in Sacro Concilio, A. 1417. menſe Martii &c. & pronunciatum ad S. Paulum in dicta civitate.

TOMI III. PARS VII.

DE REBUS FLAGELLARIORUM VEL CRUCIFRATRUM,

Inprimis VINCENTII FERRERII.

ITa sangvinem alii in Concilio profuderant, damnati, aliæ ad cœlum evectæ ac inter sanctas collocatæ, quando de novo sangvine humano profuso in Concilio disputari cœptum. Nam qvanto tenerior in sanctas creandas animadversa Johannis Papæ propensio, tanto iterum deprehensa *austerior* ac crudelior *Flagellantium* atqve *Crucifratrum in proprium sangvinem injuria.* Hos itaque non viros, sed immanes leones aut ursos, qvi præ devotione imperita ac nimis rudi in proprium flagellis sævirent corpus, mitigare atque humaniores reddere Concilium allaboravit. Neqve verò sangvine & suppliciis a *sangvinea* ista *religione* avocandos illos esse, quin mollissimis consiliorum atqve pollicitationum emplastris vulnera isthæc curanda, prudenter à Concilii patrib' judicatum.

Exorta ante Constantiensis Concilii ætatem sexaginta propemodum annis, *secta Crucifratrum aut sese flagellantium.* Qvi cum existimarent, in recepta tunc religionis Christianæ forma cultuve sacro conscientiam ipsorum nullam invenire posse quietem, illis relictis, in *sangvine* proprio, exemplo Christi profuso, sed sua ipsorum manu *flagellis producto*, se peccatorum veniam consecuturos autumabant. Sparsa hæc secta illa ætate per totam Europam, magnis etiam & eruditis viris in illorum castra præ devotione concedentibus. *Longam seriem dogmatum*, qvæ fovebant ac profitebantur hi homines, recensuit *Theodericus Vrie*, illa tempestate vivens, in *Historia Concilii Constantiensis*, qvam dedimus *Tomo I. Parte I.* Videri ista poterunt, ne hic actum agamus, *Libro III. dist. 8. f. 86.* & *Lib. 4. dist. 13. f. 126. seqq.* Qvorum etiam Crucifratrum *originem*, *& autores*, nec non *fata* atqve *supplicia* commemoravit laudatus *Vrie. Sangerhusæ* præsertim *in Thuringia*, *Conradus Smed, vel Faber*, cum alio *Begardo* illam doctrinam propalarant. Sed *Begardo Erfurdiæ cremato*, magna illorum caterva multis postea annis aucta, in Thuringia ac Misnia proxime ante Constantiense Conciliũ gravem passa est inquisitionem, *Sangerhusæ* & in aliis Thuringiæ oppidis, centenis probe *crucifratribus ad crucem* flammæqve supplicium *raptis.* Consentit cum *Theodorico Vrie* cætaneus illius *Gobelinus Persona, in Cosmodrom. ætat. 6. cap. 93.* eandem *Crucifratrum fidem* aut religionis formam describens.

Horum patrocinium suscipere haud obscure visus & *Vincentius Ferrerius, ordinis Prædicatorum Monachus, Theologus & Orator* celeberrimus; qvi ob devotionem ac religiositatem ab omnibus prope adoraretur. Cujus consilio atq; oratione voti compos in Hispania factus Sigismundus Cæsar, Hispanos à Petro de Luna s. Benedicto XIII. abstracturus. Quo de *Tomo II. f. 522.* & *565.* Hunc igitur tantum virum à societate Flagellantium avocari non tam artis quam *affectus* erat. Quapropter cum in Constantiensi Concilio de his religiosis flagellatoribus in viam reducendis ageretur, visum, affectibus emolliri citius posse Vincentium Ferrerium, quam ferro vinci ac flagris. Blandissima hinc atque mitissima nata est *ad Ferrerium epistola Gersonis.* Simile molle consilium hosce flagellatores à flagellis liberandi.

Ceterum alii hi *Crucifratres aut Flagellatores* ab illis *Fratribus crucis*, qui haud diu ante illos, in principio illius seculi, circa annum 1309. gregatim confluxerant, hoc, ut ajebant animo, qui mari trajecto terram sanctam recuperarent, qui mox disjecti sponte iterum diffluxerunt.

Diversos etiam hosce *Crucifratres* fuisse à *Cruciferis, ordinis Teutonici viris*, de quibus superius Parte II, actum, quivis intelligit.

CAP.

CAP. I.

JOHANNIS GERSONIS

magni in Constantiensi Concilio nominis Viri Humanissima EPISTOLA

Ad VINCENTIUM FERRERIUM,

Theologum & Oratorem toto tunc orbe inclytum in Hispania degentem,

Sectæ flagellantium haud obscure patrocinantem,

A. 1417. d. 9. Julii Constantiæ scripta,

Qua à secta eum mollissime abstrahere & ad Constantiense Concilium pellicere allaboravit.

In antiqvo Codice hæc est inscriptio:

EPISTOLA missa Magistro VINCENTIO, Ordinis Prædicatorum, Dei seminiverbio serventissimo, contra Se flagellantes, per M. Joh. Gerson.

NOminatissimo Doctori & Prædicatori, Zelanti salutem animarum, Magistro *Vincentio*, de ordine Fratrum Prædicatorum, fratri meo in Christi charitate dilectissimo, *Johannes Gerson*.

Tanta de virtutibus tuis, Doctor egregiè, fama referente, crebrius accepi, tanta specialiter in collatione familiari cum Reverendo Patre Domino *Generali tui ordinis Prædicatorum*, agnovi, ut mihi videaris rectè figuratus, secundum nomen tuum, per illud Apocalypseos, quo speculator totius Ecclesiastici decursus, Johannes, ait: *Vidi & ecce equus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiit veniens ut vinceret.* Existi quidem ut *vinceres, Vincenti* gloriose. Sed quales tu vinceres, qua ratione, quibus armis, quo apparatu bellico, qvali arcu, ut tandem ipse coronatus triumphares? Respondit ipse, cujus es imitator, Paulus, dicens: *Arma militiæ nostræ non esse carnalia*, cum reliquis similibus, qualia ipse nosti melius. Suppetunt hoc loco plurima cordi meo, quæ libentius & forsan utilius verbo & ore ad os qvàm calamo muto reserarem tuæ sapientiæ, nisi quod aliorsum me trahunt occupationes aliæ. Et quia te gravius assiduè laboribus intentum protrahere longa scriptionis serie non visum est satis æquum vel modestum, hoc unum, quod in votis nedum meis sed quam plurimorum versatur, aperiam.

Vincentiũ Ferreriũ pacem Ecclesiasticã præclare promovisse.

Reddunt tuæ charitati tuoque zelo pacis ecclesiasticæ hoc testimonium insigne, hoc celeberrimum præconium, tum multi tum nominatim præfatus Magister ac Dominus Generalis, quod in inclyto Arragonum regno nunquam fuissent concordata pacis capitula, nunquam subtractio, quæ tam viriliter & legitime facta est ab illo, nimis proh dolor! erga matrem Ecclesiam obdurato Petro de Luna, fuisset attentata, si non auctoritatis tuæ pondus & consilii robur addidisses. Cujus favoris tam egregii, *nos ipsi sacro generali concilio præsentes*, desideratissimæ pacis, annis jam ferè XL. miserabiliter exulantis, fructum & reditum proximum expectamus.

Invitatus Vincẽtius ad Cõciliũ Const.

Et o te felicem! o te ter quaterque beatum, *si adesses præsentialiter*, si non auditu solo sed propriis oculis *coram cernere* volueris *propinquam* velut in janus *summi Pontificis electionem*. Si videlicet efficaci celeritate, sepositis interim turbis, jucundam *tuæ præsentiæ* faciem *huic eidem sacro concilio* conspiciendam attuleris, fructum ni fallor ampliorem & te tuisque moribus digniorem afferes, qvam, si hoc neglecto, permanseris in inceptis. Memineris B. Pauli ad Galatas scribentis: *Deinde*, ait, post *annos XIV. ascendi Hyerosolimam cum Barnaba & Tito, & contuli cum illis Evangelium*

Exemplo Pauli Hierosolymã ad Cõciliũ migrãtis.

lium, quod prædico in gentibus: Seorsim autem his, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vanum currerem aut cucurrissem, Hoc satis pro tua re dictum puto.

Et siquidem *apud nos altera velut Hierosolyma:* Sunt Apostolorum successores, Reverendissimi & Deo amabiles Prælati: Sunt legis doctores, cum quibus tuam ipsam prædicationem conferre tam salubriter quam humiliter poteris, Ut interim sileam de alio profectu multiplici sperato *si veneris.*

Crede mihi, Doctor emerite, multi multa loquuntur super prædicationibus tuis, & maxime super illa *secta se verberantium:* Qualem constat præteritis temporibus fuisse pluries & in locis variis reprobatam: Quam *nec approbas,* ut testantur noti tui, sed *necessitaciter reprobas.*

Flagellatorum secta nec probata nec repudiata à Ferrerio.

Jactantur inde varii *rumores* per populos & *apud nos.* Qvorum multa etsi neqve vera neqve credenda censeantur ab illis, qvi te, sicut Persius loqvitur, intus & in cute norunt: Nihilominus, exemplo Pauli, qvi per revelationem certissimus erat, prædicationem suam esse secundum Deum, voluit propter condescensionem ad infirmos, propter autorisationem insuper pleniorem per Apostolos, descendere in Hierusalem, & collationem habere cum Apostolis, sic agere placeat, nominatissime Magister ac Domine.

Ac interim bene vale, benevole susceptor hujus literulæ, qvam in procinctu scripsi, die, qva solennitatem ipsius, qvem prænominavi, Barnabæ, beatissimi Pauli consortis, præveniendo recensebam, IX *Julii, in vigilia sacrosancti Sacramenti.*

Porro qvia nescio, si forte non exaudiat hanc exhortationem zeli mei *tua prudens discretio, nolens huc accedere de præsenti,* judicavi tecum agere, sicut mihi in veritate conscius sum, qvod in simili vellem erga parvitatem meam similiter & sinceriter agi.

Mittimus, Reverendus Pater prænominatus, & ego, qverelas aliqvorum, qvæ in manus nostras nedum verbis sed scriptis devenerunt. Et id agimus, non ad damnationem tuam, non ad inculpationem, non ad irritationem, (novit Deus) sed cautelam super his omnibus ampliorem.

Communicata negotia flagellantiũ per Concilii patres cum Vincentio.

Scio, millies expertus, qvam varia sæpe qvam falsa de prædicantibus referuntur, partim ex auditorum imperitia, partim ex arroganti qvorundam malitia, contemtu, vel invidia. Scio deniqve, qvi ait: *Da sapienti occasionem & festinabit accipere.*

Interim bene vale in Domino, qvi tuam in bono viam dirigat, custodiat & confirmet. Amen!

Hic in Codice antiquo Gersoniano *A.* 1484. *Coloniæ* edito epistola hæcce finita. Ast in editione altera decennio abhinc secuta *A.* 1494. adjectum reperitur auctarium, vel *consensus Cardinalis Cameracensis,* his verbis: *Reverende Magister & Pater charissime. Familiaria colloquia, quæ tecum in Janua & Padua, & quandoq; alibi me habuisse recolo, sermonesq; tui salutaues quos audivi, de te omne bonum præcipueq; humilitatem, quæ virtutum omnium fundamentum, præsumere agunt. Ideo cum dilecto fratre & socio meo Cancellario Parisiensi ad præmissa te charitativè exhortari persuasus sum. Tuus per omnia Petrus Cardinalis Cameracensis. Post scripturam & datam literarum istarum fuerunt die Veneris ultimo præterita, uniti sacro Concilio Domini Castellani, qui similiter ad alios fecerunt & publicarunt subtractionem à Petro de Luna. Digneris ad pacem regni imo & regnorum laborare, & bene vale. Scriptum 21. Junii, Constantiæ. Vale in Domino, qui tuam in bono viam dirigat, custodiat & confirmet. Amen. Tuus ad te devotus Johannes Cancellarius Parisiensis.*

In utroque verò antiqvo Codice laudato hæc habetur subscriptio, argumentum epistolæ complexa:

Epistola Magistri Johannis Gerson, ad Sanctum Vincentium Ordinis Prædicatorum missa. In qua hortatur, ut Concilium Constantiense sua personali præsentia accedere dignetur, sectamque se flagellantium ut ad tempus deserat modestissime inculcat (persvadet.)

CAP.

CAP. II.

Johannis Gersonis molle Consilium De convincenda se flagellantium Secta.

A. 1417. d. 18. Julii in Constantiensi Concilio proditum.

Lex Christi dicitur *lex amoris*, quam Dominus, sicut dicit Augustinus, voluit paucissimis Sacramentis esse contentam. Et inde culpat eos qui servilibus eam premunt oneribus, conformiter ad illud primi Pastoris Petri *Actor XV.* *Quid tentatis Deum, imponendo jugum super cervicem discipulorum, quod neq; nos neq; Patres nostri portare potuimus. Sed per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum illi.* Pium verbum omni acceptione dignum.

Christianism' non est onerosus.

Lex Christi non minus debet *in cultu* suo vitare *superstitiones gentilium* & idolatrarum, præsertim crudeles & horrendas, quam *antiqua lex.* In qua tamen prohibitio fit per expressum *Deut. XIV.* ubi dicitur: *Filii estote Domini Dei nostri. Non vos incidetis.* Glossa: *Non debetis in aliquo idolatris assimilari.* Et in Hebræo habetur: *Non vos lacerabitis.* Hoc autem faciebant *idolatræ*, sicut habetur 4. *Reg. XVIII.* Ubi dicitur, qvod *incidebant se* juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec profunderent sangvinem. Compertum siquidem est & traditum, homicidas illos & Apostatas dæmones esse *cupidos effusionis sangvinis* præsertim *humani.*

Fugit superstitiones gentilium. Corpus proprium laniare, mos idololatrarũ.

Lex aliqua, qvanto est iniqvior & Dæmoniis obseqventior, tanto semper invenitur crudelior & amarior. Patet in illis, qui *filios suos & filias immolabant Dæmoniis.* Hinc Dominus ait per Prophetam: *Servietis Diis alienis, qui non dabunt vobis requiem.*

Christus autem *ex gratia* sua, sicut notatur in dicto Petri prius allegato, *voluit nos misericorditer salvare per sangvinem suum semel effusum. Per quem factus est nobis a Deo sapientia justitia sanctificatio & redemtio.*

Lex Christi maximam sortitur virtutem ex *misericordia & gratia* sua. Cujus *gratia vasa* sunt *sacramenta* novæ legis, ex virtute operis operati. Et quicqvid avertit a sacramentis suscipiendis, præsertim à *Sacramento Confessionis*, debet rejici fideliter.

Constat autem per experientiam, qvod taliter *se flagellantes non curant de Sacramento confessionis vel pœnitentia sacramentali*, dicentes: Qvoniam hæc *flagellatio* potior est ad delendum peccatum, quam quæcunque confessio. Imo eam æquiparant nonnulli vel præponunt *martyrio.* Qvoniam facimus, ultro, inqviunt, fundendo sangvinem proprium, qvod martyres ab aliis pati cogebantur.

Flagellantium persvasio.

Formidandum tamen istic est, ne apud personas clericales & in locis sacris causet hæc pollutio sangvinis vel *excommunicationem* vel irregularitatem vel contaminationem & prophanationem in eisdem locis sacris.

Lex Christi *prohibet* sollicite *pœnitentias publicas* dandas esse *clericis*, sacerdotibus & Prælatis, propter reverentiam status clericalis. Quanto *minus* debent *tales personæ suscipere pœnitentias* hujusmodi *publicas*. Sicut sunt, ut fertur, multi de numero flagellantium se, qvi, licet videantur celare se, tamen satis cognoscuntur. Similiter diceretur *de personis insignibus in utroq; sexu*, de servanda insuper verecundia juvencularum & juvenum, illic se denudantium, & de non infringenda gravitate virorum, vel autoritate minuenda parentum.

An Clerici possint adigi ad pœnitentiam publicam.

Lex Christi si videatur *flagella* indulgere, juxta illud, *Ecce ego in flagella paratus sum*: Nihilominus *circumstantiæ* debent apponi, quibus rationabiliter fiat obseqvium nostrum. *Una*, qvod hujusmodi flagellatio fiat judicio superioris imponentis talem pœnitentiam, & qvod ab altero fiat, & moderate & sine scandalo & ostentatione, ac sine sangvine, juxta traditionem *Guilelmi Parisiensis*. Quemadmodum fit hujusmodi *flagellatio*

An aliqua ratione flagellatio propria sit admittenda.

lium, quod prædico in gentibus: Seorsim autem his, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vanum currerem aut cucurrissem, Hoc satis pro tua re dictum puto.

Et siquidem *apud nos altera velut Hierosolyma:* Sunt Apostolorum successores, Reverendissimi & Deo amabiles Prælati: Sunt legis doctores, cum quibus tuam ipsam prædicationem conferre tam salubriter quam humiliter poteris, Ut interim sileam de alio profectu multiplici sperato *si veneris.*

Crede mihi, Doctor emerite, multi multa loquuntur super prædicationibus tuis, & maxime super illa *secta se verberantium:* Qualem constat præteritis temporibus fuisse pluries & in locis variis reprobatam: Quam *nec approbas,* ut testantur noti tui, sed *necessicaciter reprobas.*

Flagellatorum secta nec probata nec repudiata à Ferrerio.

Jactantur inde varii *rumores* per populos & *apud nos.* Qvorum multa etsi neqve vera neqve credenda censeantur ab illis, qvi te, sicut Persius loqvitur, intus & in cute norunt: Nihilominus, exemplo Pauli, qvi per revelationem certissimus erat, prædicationem suam esse secundum Deum, voluit propter condescensionem ad infirmos, propter autorisationem insuper pleniorem per Apostolos, descendere in Hierusalem, & collationem habere cum Apostolis, sic agere placeat, nominatissime Magister ac Domine.

Ac interim bene vale, benevole susceptor hujus literulæ, qvam in procinctu scripsi, die, qva solennitatem ipsius, qvem prænominavi, Barnabæ, beatissimi Pauli consortis, præveniendo recensebam, IX *Julii, in vigilia sacrosancti Sacramenti.*

Porro qvia nescio, si forte non exaudiat hanc exhortationem zeli mei *tua prudens discretio, nolens huc accedere de præsenti,* judicavi tecum agere, sicut mihi in veritate conscius sum, qvod in simili vellem erga parvitatem meam similiter & sinceriter agi.

Mittimus, Reverendus Pater prænominatus, & ego, qverelas aliqvorum, qvæ in manus nostras nedum verbis sed scriptis devenerunt. Et id agimus, non ad damnationem tuam, non ad inculpationem, non ad irritationem, (novit Deus) sed cautelam super his omnibus ampliorem.

Communicata negotia flagellantiū per Concilii patres cum Vincentio.

Scio, millies expertus, qvam varia sæpe qvam falsa de prædicantibus referuntur, partim ex auditorum imperitia, partim ex arroganti qvorundam malitia, contemtu, vel invidia. Scio deniqve, qvi ait: *Da sapienti occasionem & festinabit accipere.*

Interim bene vale in Domino, qvi tuam in bono viam dirigat, custodiat & confirmet. Amen!

Hic in Codice antiquo Gersoniano *A.* 1484. *Coloniæ* edito epistola hæcce finita. Ast in editione altera decennio abhinc secuta *A.* 1494. adjectum reperitur auctarium, vel *consensus Cardinalis Cameracensis,* his verbis: *Reverende Magister & Pater charissime. Familiaria colloquia, quæ tecum in Janua & Padua; & quandoq; alibi me habuisse recolo, sermonesq; tui salutaues quos audivi, de te omne bonum præcipuéq; humilitatem, quæ virtutum omnium fundamentum, præsumere agunt. Ideo cum dilecto fratre & socio meo Cancellario Parisiensi ad præmissa te charitativè exhortari persuasus sum. Tuus per omnia Petrus Cardinalis Cameracensis. Post scripturam & datam literarum istarum fuerunt die Veneris ultimo præterita, uniti sacro Concilio Domini Castellani, qui similiter ad alios fecerunt & publicarunt subtractionem à Petro de Luna. Digneris ad pacem regni imo & regnorum laborare, & bene vale. Scriptum 21. Junii, Constantiæ. Vale in Domino, qui tuam in bono viam dirigat, custodiat & confirmet. Amen. Tuus ad te devotus Johannes Cancellarius Parisiensis.*

In utroque verò antiqvo Codice laudato hæc habetur subscriptio, argumentum epistolæ complexa:

Epistola Magistri Johannis Gerson, ad Sanctum Vincentium Ordinis Prædicatorum missa. In qua hortatur, ut Concilium Constantiense sua personali præsentia accedere dignetur, sectamque se flagellantium ut ad tempus deserat modestissime inculcat (persvadet.)

CAP.

CAP. II.

Johannis Gersonis molle Consilium De convincenda se flagellantium Secta.

A. 1417. d. 18. Julii in Constantiensi Concilio proditum.

LEx Christi dicitur *lex amoris*, quam Dominus, sicut dicit Augustinus, voluit paucissimis Sacramentis esse contentam. Et inde culpat eos qui servilibus eam premunt oneribus, conformiter ad illud primi Pastoris Petri *Actor XV.* *Quid tentatis Deum, imponendo jugum super cervicem discipulorum, quod neq; nos neq; Patres nostri portare potuimus. Sed per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum illi.* Pium verbum omni acceptione dignum.

Christianism' non est onerosus.

Lex Christi non minus debet *in cultu* suo vitare *superstitiones gentilium* & idolatrarum, præsertim crudeles & horrendas, quam *antiqua lex*. In qua tamen prohibitio fit per expressum *Deut. XIV.* ubi dicitur: *Filii estote Domini Dei nostri. Non vos incidetis.* Glossa: *Non debetis in aliquo idolatris assimilari.* Et in Hebræo habetur: *Non vos lacerabitis.* Hoc autem faciebant *idolatræ*, sicut habetur 4. *Reg. XVIII.* Ubi dicitur, qvod *incidebant se* juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec profunderent sangvinem. Compertum siquidem est & traditum, homicidas illos & Apostatas dæmones esse *cupidos effusionis sangvinis* præsertim *humani*.

Fugit superstitiones gentilium. Corpus proprium laniare, mos idololatrarũ.

Lex aliqua, qvanto est iniqvior & Dæmoniis obseqventior, tanto semper invenitur crudelior & amarior. Patet in illis, qui *filios suos & filias immolabant Dæmoniis.* Hinc Dominus ait per Prophetam: *Servietis Diis alienis, qui non dabunt vobis requiem.*

Christus autem *ex gratia* sua, sicut notatur in dicto Petri prius allegato, *voluit nos misericorditer salvare per sangvinem suum semel effusum. Per quem factus est nobis a Deo sapientia justitia sanctificatio & redemtio.*

Lex Christi maximam sortitur virtutem ex *misericordia & gratia* sua. Cujus *gratiæ vasa* sunt *sacramenta* novæ legis, ex virtute operis operati. Et quicqvid avertit a sacramentis suscipiendis, præsertim à *Sacramento Confessionis*, debet rejici fideliter.

Constat autem per experientiam, qvod taliter *se flagellantes non curant de Sacramento confessionis vel pœnitentia sacramentali*, dicentes: Qvoniam hæc *flagellatio* potior est ad delendum peccatum, quam quæcunque confessio. Imo eam æquiparant nonnulli vel præponunt *martyrio*. Qvoniam facimus, ultro, inqviunt, fundendo sangvinem proprium, qvod martyres ab aliis pati cogebantur.

Flagellantium persvasio.

Formidandum tamen istic est, ne apud personas clericales & in locis sacris causet hæc pollutio sangvinis vel *excommunicationem* vel irregularitatem vel contaminationem & prophanationem in eisdem locis sacris.

Lex Christi *prohibet* sollicite *pœnitentias publicas* dandas esse *clericis*, sacerdotibus & Prælatis, propter reverentiam status clericalis. Quanto *minus* debent *tales personæ suscipere pœnitentias* hujusmodi *publicas*. Sicut sunt, ut fertur, multi de numero flagellantium se, qvi, licet videantur celare se, tamen satis cognoscuntur. Similiter diceretur *de personis insignibus in utroq; sexu*, de servanda insuper verecundia juvencularum & juvenum, illic se denudantium, & de non infringenda gravitate virorum, vel autoritate minuenda parentum.

An Clerici possint adigi ad pœnitentiam publicam.

Lex Christi si videatur *flagella* indulgere, juxta illud, *Ecce ego in flagella paratus sum*: Nihilominus *circumstantiæ* debent apponi, quibus rationabiliter fiat obseqvium nostrum. *Una*, qvod hujusmodi flagellatio fiat judicio superioris imponentis talem pœnitentiam, & qvod ab altero fiat, & moderate & sine scandalo & ostentatione, ac sine sangvine, juxta traditionem *Guilelmi Parisiensis*. Quemadmodum fit hujusmodi *flagella*-

An aliqua ratione flagellatio propria sit admittenda.

tia in religionibus approbatis & ab aliquibus devotis personis. Sed aliter longe videmus in illis, quos reprobamus, flagellis observari.

Lex Christi, declarata per ecclesiam, cujus autoritas major est in sua consvetudine, dicente S. Thoma, quam sit autoritas unius Doctoris, sicut Hieronymi vel Augustini, semper *Sectam flagellantium se* reprobavit, postquam insurgere videbatur *in diversis mundi partibus*. Et hoc de memoria plurium hominum viventium, tam in *Lotharingia* quam in *Almania* & in *Francia*, pluribus in locis, juxta narrationes hominum, & Chronicas Franciæ, ac scripturas fide dignas.

In quibus regnis Flagellatores deprehensi.

Lex Christi prohibuit freqventer multas observationes *Begardorum* & *Begardarum*, qvæ in prima sui introductione prætendebant spem magnæ religionis ac multi fructus spiritualis in animabus & exempla salutis atqve austeritatis. *Prohibuit* inquam *propter sequelas* malas & multas, qvæ *sub hoc prætextu* fieri sunt inventæ. Non enim est malum, qvod subsistere posset, si non aliqvam specim haberet in se boni. Propterea fallit hæc argumentatio: Proveniunt ex hac secta flagellatorum multa bona: Non igitur tollenda vel reprobanda.

De Begardis.

Lex Christi nedum ordinat hominem ad Deum, sed etiam ad proximum & Principem seu Prælatum suum. Propterea *non debet qualiscunque ritus induci* per populos, qvi possit causare seditionem vel partialitatem vel superstitionem. Sed debent omnia regulate fieri & ordinate de mandato & ordinatione superioris. Ut nullatenus ordo hierarchicus confundatur. Qvod fieret, si qvilibet ad arbitrium suum posset instituere, vel fovere novum ritum, sine duce, sine lege stabili, sine ordine, ubi sunt juvenes & virgines, senes cum junioribus, simul in unum dives & pauper, & illorum turba magna, de qvibus ait Ecclesiastes: *Stultorum infinitus est numerus.*

Rit° novi per plebem non inducendi temere.

Lex Christi *sufficienter* data est *in præceptis Decalogi*. Qvorum *observatio*, facta cum *bona simplicitate* &, ut ista dicitur, *grossa fide*, satis est ad salutem, præsertim Laicorum & popularium, absqve nova gravissimorum onerum impositione. Juxta illud Christi: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata Dei.*

Abunde sufficit lex divina, ut proprium cultum excogitare non sit necesse.

Nec valet, si dicatur: Qvod populares suscipiunt *voluntarie* tales flagellationes, sine præcepto alio: Dum invenitur, qvod ipsi *divina præcepta* liberius in multis inde *contemnunt*. Est enim *contumax humana natura*, qvæ, postqvam destituta est ab originalis justitiæ statu, cupidius fertur in illa, qvæ sunt adinventiones suæ, qvam qvæ sunt divinæ jussiones. Esthic unus *superbiæ gradus*, qvem *apud religiosos* ait Bernhardus inveniri, dum plus gaudent in abstinentia vel oratione particulari, spontanee sumta, qvàm in tota regulari disciplina.

Lex Christi, sufficienter ab Apostolis & sacris Doctoribus explicata, non invenitur tales *novitates flagellantium se* constituisse, prædicando, vel aliter, sed potius reprobasse, tanqvam suspectissimas & periculosissimas, & qvæ vergere possunt in scandalum Christianorum apud judæos, Saracenos & Paganos, tanqvam lex Christi sit austera, crudelis, & in sangvinibus non in miserationibus enutrita.

Lex Christi docet, ex præmissis & similibus multis, Prælatos ecclesiæ, Pastores & Doctores, imo & Principes, qvod *sectam* hujusmodi *cruentam & sangvinolentam*, Gallice *sanglate*, studeant & laborent destruere seu compescere, tam bonis prædicationibus & bonis svasionibus, qvàm censuris, nedum ecclesiasticis sed etiam temporalibus, more prædecessorū. Attento, qvod *sub hoc velamine ac prætextu pœnitentiæ innumera mala fiunt*, sicut experti testantur. Insurgunt hæreses, vilipenduntur proprii sacerdotes, contemnuntur confessiones & pœnitentiæ sacramentales, extorqventur dolosis modis pecuniæ, otia, qvæ pigros occidunt, nutriuntur. Silemus de furtis, de stupris, & adulteriis, de periculis qvæ sunt in falsis fratribus, & fraudulentis sollicitationibus ad omne facinus atqve flagitium. Ita ut bonis & malis hinc inde statera justa vel

Sub prætextu pœnitentiæ latere sæpe mala.

vel æqua lance pensatis, mala multo plura quàm bona parturire cognoscatur hæc *secta se flagellantium*, pridem & pluries jam damnata. Propterea dum repullulat vel excrescit, toto studio funditus evellenda proterendaque censetur.

Caute agendū in extinguendis flagellantibus.

Verum, quomodo *oportet in hoc malo jam radicato* & quod latissime serpit, *procedere? Pedetentim & caute.* Ne, dum quæruntur eradicari zizania flagellatorum hujusmodi, simul & evellatur triticum prius seminatum boni salubrisque verbi Dei.

Notetur igitur sequela quadruplex infra scripta.

Verbo non ferro adversus illos pugnandum.

Fiat inprimis *exhortatio* vehemens & crebra, *de* & super *autoritate sacri concilii, dum illud est.* Similiter de autoritate Papæ & ecclesiæ Romanæ, quatenus quilibet habeat *promtitudinem animi parere* vel obedire *mandatis* vel institutionibus seu consiliis prædictorum.

Quemadmodum facit *egregius & fervidus Prædicator Magister Vincentius.* Sicut patet ex *literis propria manu subscriptis* novissime *missis Constantiam. In quotidianis*, inqvit, *recommendationibus sacri & universalis Concilii Constantiensis, quas facio post sermonem, docui & doceo omnes fideles, submittere omnia facta & verba ac etiam scripta determinationi ac etiam correctioni ejusdem sacri Concilii. Subdendo: Et sic facio in omnibus factis & dictis ac etiam scriptis meis.* Hæc ibidem: Qvæ manifestant discretam humilitatem & humilem discretionem *tanti viri.* Qvæ discretio posita est à sanctis patribus ductrix aurigaqve virtutum. Dum instar devoti Bernhardi plus alieno qvam proprio credit judicio.

Porro non est formidandum *retractationis*, (quæ forsitan opponetur) *opprobrium.* Sit in exemplo B. Augustinus, cujus *retractatio* nec inhonoravit eum, nec autoritatis dictorum suorum robur evertit. *Nihil* enim, ut qvidam ait, *efficacius ad docendum quam verbum simplex verax & humile, nihil habens fictionis vel superbæ præsumtionis admixtum. Quoniam Deus est qui cum simplicibus graditur, dans eis gratiam & virtutem, sine qua laborat in vanum lingua loquentis.*

Fiat ostensio, qvemadmodum fuerunt qvandoqve *inchoata pia devotione*, qvæ processu temporis inveniuntur *deteriores exitus* accipere, vel propter scandalum pusillorum; vel propter scientiæ defectum, sicut loqvitur de qvibusdam Apostolus. *Testimonium*, inqvit, *perhibeo eis, quia zelum Dei habent sed non secundum scientiam.*

Blandis pollicitationibus in viam esse reducendos.

Fiat itaqve, sic docendo, sic prædicando, qvod *non* ita *reprobabuntur* personæ singulæ, qvæ præsentibus temporibus flagellaverunt se, qvod videantur nunc damnandæ vel penitus execrandæ, dummodo deinde obediant monitioni salutari: Inculcando, quemadmodum melior est obedientia qvàm victimæ. Et qvod jussione divina *in omni sacrificio tuo sal offeres.*

Fiat exhortatio diligens & vehemens super laudibus *patientiæ*, quæ perfectum opus habet: *Præferendo* eam *talibus ultro acceptis flagellationibus.* Juxta quod loquitur Augustinus conformiter ad Senecam: *Quod adversitates seculi hujus non tam infligendæ sunt, quam dum evenerint patienter tolerandæ*, faciendo per patientiam de necessitate virtutem. *Non sum tam demens*, inquit Seneca, *ut ægrotare velim, sed si ægrotandum est, patienter tolerabo.* Debebunt proinde numerari diligenter *tribulationes* variæ, nunc temporales nunc spirituales, quæ assidue nobis dant & ingerunt, velimus nolim', patientiæ materiam: Cujusmodi sunt, infirmitates, paupertates, vexationes, angariæ, mortes parentum atq; filiorum, bella, rapinæ, incendia, detractiones, contumeliæ, labores manuum in agricolis & mechanicis, tentationes rursum variorum peccatorum, & foris timores. Et quis cunctas hujusmodi *tribulationes* dinumeret? Quæ *tot & tales* sunt, *quod non oporteat novas superinducere.* Quoniam *satis* esset *tolerantia fortis tribulationum* hujusmodi *quotidianarum, pro purgatione magna peccatorum*, præsertim adjuncta contritione & humili confessione, in re vel proposito, tempore & loco. Juxta quod rogabat quidam, *Fiat pars purgationis meæ, purgatorium meum, labor, quo hic per singulos dies exerceor.* Et profecto sic est: Plus ali-

Patientia in adversis sponte subnatis potior quā quæsita flagella.

aliquando valet pia flagellorum Dei sub ejus manu tolerantia sine murmure, sine reprehensione divinorum judiciorum, sine rancore vel odio contra superiores suos, vel alios affligentes se, juste vel injuste, quàm si manens iracundus & impatiens nedum flagellaret se ipsum ad sangvinem, sed laceraret & decerperet membratim ad mortem. Imo sicut non licet hominem se ipsum propria autoritate mutilare vel castrare, nisi pro sanitate totius corporis consequenda: Sic nec licet, ut videtur, quod a se ipso qvis sangvinem violenter nisi causa eliciat medicinæ corporalis. Alioqun simili ratione posset se homo cauterisare per ferrum ignitum, quod adhuc nemo posuit vel concessit, nisi forsan idolatræ & falsi Christiani, quales reperiuntur in India, qui se putant *baptizari* debere *per ignem.*

Fiat in speciali velut in quadam radice *provisio* solers & exacta circa *societatem* illam multum *numerosam*, a qua videtur inchoata vel saltem multum continuata & obfirmata flagellatio talis.

Unde, cum dicant se *sub obedientia* esse, primitus imperandum est quod *desistant*, & desistere *svadeant* alios, *submoderatione* quæ dicta est. Videlicet, nisi, vel quousque sacrum concilium, vel ecclesia romana mandaverit vel tolerarit hæc fieri. Allegando regulam moralem, qvod, ubi dubitari surgit de aliquo actu, an possit licite fieri vel omitti, tutius est omittere quam facere. Præsertim ubi factio generare cernitur scandalum aliorum. Unde est illud Apostoli: *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnes in æternum.*

Videretur proinde numerus talis coarctandus & sollicite purgandus, ne sub eorum multitudine, etiam bonorum, mali & reprobi delitescant.

Denique populus, quoniam erigitur *novitatibus*, illæ sunt illis ingerendæ, *in quibus est tuta salubrisq; devotio.* Sicut, de misericordia sanctorum & recursu ad eos. Ut, ad angelum proprium custodem: Ad sanctum, cujus nomen persona gerit: Ad illam matrem Dei & virginalem, sponsum suum Joseph: Numerando prærogativas eorum.

Proinde si prædicandum fuerit de finali judicio vel Antichristo, fiat hoc in generali, concludendo, quod in morte quilibet habet suum judicium proximum & certum.

Quod si quis inducere voluerit *miracula nova* super Antichristi adventu proximo: Notet, quod *mundus senescens patitur fantasias falsorum miraculorum, sicut homo senex fantasiatur in somno.* Propterea sunt *nunc habenda miracula valde suspecta*, nisi facta prius examinatione diligenti.

De Miraculis posteriorum temporũ.

Observandum præterea summopere videtur, apud tales de societate, quod *nullò modo vivant ociose*, si laborare possint. Ut sint exemplar & animatio laborantium.

Ut præterea *nihil agant contentiose*, & velut ex vituperio & contemptu Prælatorum, majorum & minorum, vel aliquorum, generaliter clericorum, neque in prædicationibus faciendis, neque in confessionibus audiendis.

Propterea debent in omni loco, quo primùm veniunt, primitus habere allocutiones & bonum placitum cum Ecclesiasticis, vel eorum capitibus; Ne schisma forsan fiat Laicorum ad clericos, vel contra.

Tandem si forte senserit *Doctor insignis Magister Vincentius*, non posse convenienter super præmissis salubriter & efficaciter provideri, videtur consultius, ut ad tempus segregaret præsentiam suam, effugiens tantam societatem, quod si posset, *visitando sacrum concilium*, vel altera occasione sibi sumta.

Hæc interim notata sunt velut in quodam incursu, magis ad rememorandum, quàm docendum. XVIII. Julii Anno M CCCC XVII. Constantiensis tempore Concilii.

❀ (o) ❀

TOMI III. PARS VIII.

DE REBUS MATTHÆI GRABON, Dominicani.

ALiæ porro controversiæ vel compositæ vel cœptæ in Concilio ante novi Pontificis Martini V. electionem. In his excellebant *Res Wiclefi & Communionis sacra.* Quas in unum cumulum sub finem congessimus. Novæ interea *de statu Monachali lites* subortæ. Ita in medium allata *à Monacho Dominicano, Matthæo Grabon, de Monachali religiositate* quæstio. Postquam enim illa ætate ob insignes Monasteriorum abusus, plures extra Monachale vinculum coire cœperant, in societate amica de communibus opibus viventes, horum studium aut mores tanto motu damnare fuerat annisus laudatus Dominicanus, ut *Monachalem ordinem* ultra modum extolleret. Ex quo igitur hic varios ea de re libellos ediderat, *summa* eorum breviter ex illis congesta *Martino V. Pontifici* in Concilio est ad dijudicandum *oblata.* Qui commissariis Cardinalibus hoc disquisitionis munus dedit. Factumque, ut, *Petri de Alliaco* præsertim & *Gersonis* judicio, Grabonis scripta ac dogmata, fidei & religioni Christianæ inimica condemnarentur. Quorum effatis res stetit, ut Grabon ad pœnitentiam & sententiæ revocationem perduceretur. En ergo *de religione vera* litem.

CAP. I.

Conclusiones Fratris Matthæi Grabon, Ordinis Prædicatorum, in sacro Constantiensi Concilio ad examinandum Martino V. oblatæ.

Ex antiquis Codicibus Gersonianis.

B*Eatissime Pater.* Exponitur sanctitati Vestræ ex parte viri devoti Oratoris Fratris *Mathæi Grabon,* convent' Wismariensis (forte Vinariēsis) Provinciæ Saxoniæ, *Ordinis Prædicatorum* ac Mersburgensis Diœceseos, quod, cum *lector* ipse existens in conventu Groningensi, Diœceseos Trajectensis, dictæ Provinciæ & Ordinis, videret, *plures personas sexus utriusq; nova Religionis habitum assumentes, & conventicula facientes,* nullum habitum approbatum profitentes, *statuentesq; sibi ipsis superiores pro libitu voluntatis, & sub simulata devotione populum attrahentes, & multa contra veritatem sacra scripturæ ac sacros Canones attentantes, & de Elemosynis Christi fidelium domos sumptuosas ad modum monasteriorum regularium ædificantes, & se invicem in eis includentes, cum observatione quorundam rituum* minime per Ecclesiam approbatorum: Cœpit super hoc apud semetipsum ardenter cogitare, & *an* hoc stantibus Regulis fidei & sacris canonibus, Ecclesia dissimulare deberet. Revolvensque diligentius sacræ scripturæ sanctorumque Doctorum libros & sacros Canones, quasdam *conclusiones, reprobantes illorum modum vivendi, extraxit* & scripturæ commendavit. Quarum una principalis est, ex qua aliæ deducūtur exceptis paucis. *Nullus potest licite & meritorie, imo nec veraciter, Obedientiæ, paupertatis, & castitatis universalia consilia, conjunctim, extra veras religiones manendo, adimplere.*

Ex quo sequitur immediate formali consequentia, articulus seu conclusio nona in ordine: *Quod nullus potest prædictum paupertatis consilium meritorie, imo nec veraciter observare, nisi fuerit in statu* spiritualis perfectionis, sive *vera Religionis.*

Et dico notanter de *istis tribus consiliis* simpliciter seu universaliter sumptis. *Secundum quod* vero, & *in aliquo casu* possunt laudabiliter & meritorie, extra Religiones observari. Quando enim aliquis secularis dat Eleemosynam in casu aliquo, quando ad eā de necessi-

tate præcepti non tenetur, implet illud consilium paupertatis in illo casu tantum. Et quando continet se ab uxoris amplexibus tempore illo, quando illud facere non tenetur, implet *consilium continentiæ*, in illo casu, *secundum quod* tantum. Quando etiam obedit alicui suo Prælato, Curato, vel Episcopo, in casu, quando hoc de necessitate præcepti non tenetur, observat illud *obedientiæ consilium* in illo casu. Et ista possunt extra *Religiones viventes* voto vel sine voto Deo offerre. Unde dicit Sanctus *Thomas*, *secunda secundæ*, *Quod in seculo viventes* aliquid Deo dant, & aliquid sibi reservant, & secundum hoc Prælatis Ecclesiæ subduntur. *Regulares* autem oportet totum Deo quod habent tanquam holocaustum offerre. Et hoc fit & fieri potest tantum per *tria consilia universalia* prædicta. Et ideo dicit ibidem, quod ad *seculares* pertinet tantum *particularia vota* offerre, ad *regulares* autem *universalia vota*. Unde *particularia* vota dicuntur sacrificia, more veterum, de cujus ratione fuit, de offertorio Deo oblato partem dare & partem retinere. *Universalia* vero vota holocaustum dicuntur, de cujus ratione fuit totum Deo offerre & nihil retinere, quod pertinet ad solos religiosos, se & sua in modum cujusdam holocausti Deo dedicantes.

Ex quibus sequitur *undecima*. Quod *abdicare quenquam omnia propter Christum, extra prædictas religiones manendo*, seu, nisi veram aliquam Religionem ingrediatur, *est sibi & suis, quorum cura sibi incumbit, vitam subtrahere*. Quod est homicidium tot hominum committere quot ejus curæ subduntur. Hæc est de mente sancti *Thomæ, secunda secundæ, Quæst.* 33. *Art. &c.*

Ex quibus sequitur, quod *nullus potest abdicationem omnium propter Christum facere extra veram Religionem manendo*, sine peccato mortali. Quia subtraheret sibi vitam.

Ex quibus sequitur, quod *omnes peccant, qui bona sua simpliciter in Eleemosynam largiuntur* extra Religionem veram manendo. Quæ est *tertia conclusio* in ordine.

Et etiam, quod *peccent qui sua propria resignant*, non intrantes Religionem aliquam approbatam. Quæ est *decima octava* in ordine, coincidens cum *tertia* immediate præcedenti.

Ex quibus sequitur *decima*, quod *reputantes, se bene facere assumendo* prædictum *consilium paupertatis*, *remanendo in statu seculari, mortaliter peccant*. Ratio. Quia talis non est assumptio ipsius nisi fantastica, perversa & non vera. Ut docet Dominus *Johannes XXII.* in quadam *Extravagante, Gloriosam Ecclesiam*, &c. Et ratio idem convincit.

Ex quibus sequitur, quod *seculares, credentes se mereri tali abdicatione* (in seculo scilicet manendo) *vitam æternam, mortaliter peccant*.

Ex quibus sequitur, quod aliquis sit voluntariè pauper propter Christum, in seculo manens, omnino nihil habendo, nec etiam ipsam voluntatem habendi propria, *includit omni tempore contradictionem* &c. Quia includit, quod secularis sit religiosus, & è contra. Quod est omni tempore contradictio.

Ex quibus sequitur, quod *non effundi omnes opes simul ab his qui volunt in statu seculari remanere*, reducitur quasi immediatè ad illud præceptum Decalogi, *Non occides*. Uno casu tantum dempto, secundum expositionem sancti *Thomæ q. XXXIII.* allegantis ad confirmationem dicti sui Ambrosium, dicentem in *primo de Officiis*: Deus non vult simul omnes opes effundi, nisi forte ut Helisæus, qui mactavit boves suos, & pavit pauperes ex eo quod habuit. Ut nulla cura teneretur domesticâ, sed ut se daret in propheticam disciplinam. Quod verbum, scilicet, *nisi forte ut Helisæus*, exponit sanctus *Thomas*; Nisi qvis velit statum suum scilicet secularem mutare per Religionis ingressum, & Principem de *extrema necessitate liberare*. &c. Et *Johannes in summa confessionis* sub aliis verbis: Nisi quis velit ex toto seculum relinquere. Et *Magister sententiarum* titulo *de Eleemosyna* dicit idem. Et loquitur ibi *Ambrosius* de effusione seu abdicatione actu habitorum, ex quibus possit homo convenienter vitam transigere, secundum conditionem status & personæ. Ex

Ex quibus sequitur, quod dicens pertinaciter, omnia esse meritorie abjicienda propter Christum in seculo manenti, *hæreticus* est dicendus. Excepto uno solo casu, *de liberando Principem de necessitate extrema*, per quem &c.

Ex quibus sequitur, quod *proprietas temporalium rerum est statui seculari essentialiter annexa*.

Et per consequens Dominus *Papa* salva autoritate sua *non potest dispensare cum secularibus, ut omnibus in singulari careant* seu nihil in singulari habeant.

Ex quibus sequitur *sextus Articulus*, reddens præcedentis quinti Articuli rationem. Si enim Dominus Papa posset hoc alicui concedere, seculari videlicet, posset ei concedere propriæ vitæ subtractiones &c. Posset etiam, quod pro omni tempore contradictionem implicat. Quod Deus, secundum sanctos, facere non potest.

Sequitur etiam, quod *religiosus sine peccato mortali non potest abdicare voluntatem habendi communia*, etiam quando actu talia non habet. Quia etiam illud, quod nullus facere potest sine peccato mortali, nullus potest illud velle facere. Et religiosus non potest abdicare communia, quia sine illis vivere non posset, cum per suam professionem renunciaverit omnibus & singulis propriis singularibus. Sequitur ergo, quod religiosus &c. Quia etiam, testante sancto *Thoma, secunda secundæ, q. XXXIII. Articulo* &c. nullus debet inconvenienter vivere, tribus casibus exceptis.

Sequitur, quod *male faciant & peccent, illud abjicientes, de quo secundum statum suum & conditionem personæ possint convenienter vivere*, dictis tribus casibus exceptis &c.

Nullus etiam *corpore validus, extra veram necessitatem* existens, *potest sine peccato Christi fidelium Eleemosynas tollere*.

Ex quibus sequitur, quod prædicta *tria* Salvatoris *cōsilia* sint ita concatenata, ut ubi *paupertas* veraciter seu meritorie invenitur, oportet, quod necessario *obedientia & castitas* veraciter seu meritorie inveniantur. Probatur ita. Quia Papa sic arguit in *Decretali*. Qui non renunciant propriis non sunt religiosi. Ergo *propriis renunciantes sunt religiosi*. Et omnis religiosus est necessario simul cum paupertate ad alia duo consilia veraciter obligatus &c.

Ordo & Numerus Articulorum & Conclusionum prædictarum.

A*Rticul. I.* Proprietas temporalium rerum statui seculari essentialiter est annexa.

Artic. II. Nullus sine peccato potest illud abjicere, quo retento potest convenienter vivere secundum statum suum.

Artic. III. Omnes peccant, qui bona sua simpliciter in Eleemosynam largiuntur propter Christum.

Artic. IV. Abdicationes omnium propter Christum nullus facere potest, extra veras Religiones manendo, sine peccato mortali. Et dico *veras Religiones*, per sedem Apostolicam *approbatas*.

Artic. V. Papa non potest dispensare cum secularibus, ut omnibus in singulari careant.

Artic. VI. Si Papa posset alicui concedere hoc, tunc posset concedere propriæ vitæ subtractionem. Quod est contra Præceptū Decalogi *Non occides*.

Artic. VII. Religiosus non potest sine peccato mortali abdicare voluntatem habendi communia, quando actu talia non habet.

Artic. VIII. Quod aliquis sit voluntarie pauper propter Christum, in seculo manens, omnino nihil habendo in singulari, nec etiam ipsam voluntatem habendi propria, includit omni tempore contradictionem.

Artic. IX. Nullus potest paupertatis consilium meritorie observare, nisi fuerit in statu spiritualis perfectionis, sive veræ Religionis. Dico autem veram Religionem secundo modo dictam Religionem.

Artic. X. Reputantes se bene facere, assumendo paupertatem, quæ est Salvatoris consilium, remanendo in statu seculari, peccant mortaliter.

Artic. XI. Abdicare omnia etiam propter Christum, nisi veram approbatam

batam religionem ingrediatur, est sibi & suis, quorum cura sibi incumbit, vitam subtrahere. Quod est homicidium committere tot hominum, quot etiam ejus curæ subduntur.

Artic. XII. Credentes se mereri vitam æternam tali abdicatione, credunt se posse mereri vitam æternam mortaliter peccando.

Artic. XIII. Effundi omnes opes simul ab his qvi volunt in seculo manere, reducitur quasi immediate ad illud præceptum *Non occides.*

Artic. XIV. Dicens, omnia meritorie esse abjicienda propter Christum, remanenti in seculo, est hæreticus judicandus.

Artic. XV. Nullus potest meritorie & secundum Deum, obedientiæ, paupertatis,& castitatis consilia extra veras & approbatas Religiones manendo adimplere.

Artic. XVI. Tria Salvatoris consilia sunt sic concatenata, ut ubi paupertas meritoria, in quantum est Salvatoris consilium, invenitur, oportet ut necessario alia duo, scilicet castitas & obedientia, inveniantur, quæ à paupertate separari non possunt.

Artic. XVII. Matrona seu mulieres communem vitam ducentes, insimul commorantes, Begutta vulgariter nuncupatæ, quoscunque errores non tenentes aut prædicantes seu alias de erroribus vel hæretica pravitate non suspectæ, *æternæ damnationis sunt filia*, & earum status est prohibitus & damnatus.

Artic. XVIII. Peccant, quia propria sua resignant, non intrantes Religionem approbatam. Ratio est, secundum eum, quia *religiosorum est carere proprio*, sicut *secularibus est necessarium retinere proprium.*

Artic. XIX. Non licet Presbyteris & Clericis communem vitam ducere, nisi in Religione approbata, sub pœna peccati mortalis.

Artic. XX. Peccant omnes, qui fovent consilio & auxilio communem vitam ducentes extra Religionem approbatam.

Artic. XXI. Excommunicati sunt omnes communem vitam ducentes extra Religionem approbatam.

Artic. XXII. Quare similiter excommunicati sunt illi, qui vitam communem extra Religionem approbatam ducentibus præbent Eleemosynam. Et qui tales fovent consilio & auxilio vel defensione, similiter stant & sunt in statu perpetuæ damnationis. Et nisi de hujusmodi eorum excessibus magna contritione pœnituerint, ad vitam æternam non possunt pervenire neque salvi permanere.

Artic. XXIII. Omnes *vitam communem ducentes* extra Religionem approbatam, sunt illi, à quibus Salvator noster præcipit esse abstinendum, & tanqvam à falsis Prophetis attendendum.

Artic. XXIV. Quilibet faciens *contra jura Canonica* peccat mortaliter.

Artic. XXV. Nullus corpore validus absque communi utilitate & necessitate potest extra veras Religiones sine peccato Eleemosynas Christi fidelium tollere &c.

CAP. II.

Petri de Alliaco Cardinalis Cameracensis judicium de causa fidei Matthæi Grabon, datum Commissario Cardinali, à Martino V. constituto.

Reverendissime Pater & Domine. Super schedula papyrea Sigillo Vestro sigillata mihi ad instigatoris instantiam *in quadam causa fidei*, respondeo, deliberationem meam istam esse pro præsenti: Quod coram Reverendissima paternitate Vestra *convocentur Theologi qui sunt in hoc Sacro Concilio.* Quibus *proponatur materia*, ut communicatis invicem communi deliberatione, sine contentione *dicat* tandem *unusquisque in publico* id quod sibi videbitur *conformiter ad sacram scripturam.* Et illic ego *in favorem fidei* volo libenter interesse.

Non enim debet talis materia in tenebris vel particulariter terminari, sed communiter & in luce. Ut quilibet, qui

qui interierit, possit vel docere vel doceri dum se mutuo quilibet intelliget.

Et *talem modum servavi in hoc Concilio in causa fidei mihi commissis.* Et nihilominus, quia nescio si occurrrerit occasio quod non possem interesse in convocatione præmissa, dico, quod mihi occurit, ut sequitur.

Propositiones sive *Conclusiones, super quibus fit inquisitio*, habent *fundamentum* primæ conclusionis *principale* quod est *erroneum*, repugnans nedum rationi Theologicæ & morali, sed etiam observationi primitivæ Ecclesiæ, quæ scribitur *Actor.* 4. Ubi sic in forma dicitur: *Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: Sed nec quisquam egens erat inter eos.* Constat itaque quod *in illa congregatione primitiva fuerunt multi uxorati & alii diversarum conditionum seculares, qui* scilicet *non erant astricti per votum ad tria consilia Evangelica, castitatis* obedientiæ & paupertatis, quemadmodum sunt professi Religionum, per Beatum *Basilium, Benedictum, & Augustinum* ac similes indroductarum. Quas iste, ponens hujusmodi conclusiones, appellat *veras religiones, tanquam extra illas non sit vera Religio, quod falsum est,* imo *hæreticum,* si sic per præcisionem intelligatur. Quoniam *Christiana vera est Religio etiam apud seculares, ut Jacobus in Canonica sua* notanter expressit.

Sunt præterea in dictis propositionibus multæ *clausulæ* appositæ ultra prædictum *principalem fundamentalem errorem: Quod seculares non possint vivere sine proprio:* Quæ continet magnam temeritatem scandalum atque protervиam: Et quæ possent singillatim reprobari. Ut, quod dicere oppositum illius, quod aliquæ conclusiones suæ continent, sit hæreticum, quod sit implicans contradictionem, quod sit peccatum mortale, quod omnis faciens contra Jura Canonica peccat mortaliter, & ita de similibus.

Est igitur *deliberatio mea*, quod propter ista & similia, quæ tractatus vel libellus, à quo sunt extractæ conclusiones seu positiones antedictæ, continet, damnandus est ut erroneus & temerarius & scandalosus, & ut dogma falsum sacræ scripturæ contrarium. Et per consequens quod *tractatus est hæreticalis & igni tradendus.*

Cœterum *de compositore tractatus* deliberent Domini Juristæ, istis attentis quid agendum.

In testimonium præmissorum propria manu subscripsi. Vester totus; *Petrus Cardinalis Cameracensis.*

CAP. III.

Johannis Gersonis Judicium, seu Propositiones, de dogmatibus Matthæi Grabon in Concilio Constantiensi propositis, in causa fidei de vera Religione & perfectione.

Quibus propositionibus tredecim Doctores Majores, quos pro tunc mundus habuit in Theologia de diversis Universitatibus, contra prædictas Assertiones adhæserunt.

Reverendissimo in Christo Patri ac Domino Præstantissimo, Domino Antonio, *Cardinali Veronensi;* Johannes, *Cancellarius Parisiensis,* humiliter obedire.

Reverendissime Pater. Super schedula, per Reverendissimam paternitatem vestram *ex commissione Domini nostri* mihi transmissa, *respondeo, conformiter ad responsionem* Reverendissimi Patris ac Domini mei ac Præceptoris præcipui, Domini *Cardinalis Cameracensis.* Quam responsionem in scriptis ego vidi & huic adhæreo, paratus si opus fuerit ad declarationem non veriorem sed forte latiorem. Scriptum *Constantiæ* propria manu, *die tertia Aprilis, Anni Millesimi quadringentesimi Decimi octavi.*

Ad elucidationem veritatis & ad obedientiæ meritum *sex propopositiones* sequentes cum totidem *Corollariis* offeruntur vobis, Reverentissimo Patri Domino *Cardinali Veronensi; Judici in hac parte,* per me Johannem Cancellarium Parisiensem.

Propositio I. Sola Religio Christiana est propriè

propriè vere & authonomatice *dicenda Religio*, quam Christus observavit perfectissimo & summo modo.

Patet prima pars: Quia extra Religionem Christianam non est salus. Secundá partem null' potest negare Christianus. Quia sicut eam Christus docuit in Evangelio, sit & fecit quod cœpit facere & docere.

Propositio II. Religio Christiana non obligat ad observantiam Consiliorum neq; cum voto, neq; sine voto. Patet: Quia jam non essent consilia sed præcepta.

Propositio III. Religio Christiana potest absq; voto, obligante ad consilia, *perfecte, imo perfectissime observari.*

Patet de *Christo*, qui *non legitur vovisse consilia*, qui fuit tamen suæ legis perfectissimus observator.

Patet insuper de *Apostolis & discipulis Christianis in primitiva Ecclesia*, quorum multi erant uxorati, multi possessiones habuerunt, quidam in communi, quidam in proprio. Multi subjiciebantur solis Prælatis suis, Episcopis & Curatis.

Constar itaque, quod *non erant de Religionibus Basilij vel Augustini.* Quia nondum fuerant institutæ, vel per Ecclesiam approbatæ, nec talibus Regulis subdebantur.

Propositio IV. Religio Christiana non requirit ad perfectiorem sui observationem tam in præceptis, quam in consiliis, *quod superaddatur alia religio.* Quales dicuntur *observationes instituta per* sanctos *Basilium & Augustinum* &c. Et quales *Anshelmus* vocat *Religiones factitias.* Patet ex præcedentibus.

Propositio V. Religiones hujusmodi *facticia satis improprie & abusive & forsan arroganter dicta sunt status perfectionis.*

Patet, quia stat, *homines imperfectissimos tales Religiones profiteri. Sic notat Augustinus, quod non pejores reperit quam eos, qui in hujusmodi Religionibus defecerunt.*

Sed aliunde declaratur hæc *abusio* vel usurpatio *nominis*. Quia secundum illos, *qui noviter*, post sanctos Doctores *usi sunt tali vocabulo, statu perfectionis*, ille status non dicit apud Religiosos perfectionem habitam vel *acquisitam*, sicut est de statu Prælatorum sed tantummodo dicit perfectioné *acquirendam.* Constat autem, quod perfectio acquirenda non est jam acquisita. Et ideo melius nominaretur *via* quædam vel *instrumenta* seu *dispositiones* ad perfectionem acquirendam, quam diceretur *status perfectionis.*

Imo & sicut *hujusmodi status* sic dictus dirigit & juvat quosdam ad perfectiorem observationem veræ Religionis Christianæ, sic & *multos impedit* atque *præcipitat, quod tutius fuerat in seculo remansisse.* Quia *displicet Deo stulta & infidelis promissio.* Quæ scilicet vel *indiscreto sumitur vel non observatur.*

Propositio Sexta. Religio Christiana perfectius potest & debet observari à Papa, Cardinalibus & Prælatis, *etiamsi nullo voto sint astricti ultrà legem Dei, quam simplices Religionum factitiarum Professores.* Patet. Quia sunt in statu perfectionis exercendæ.

Primum Corollarium. Sequitur *primo, Quòd acceptio Religionis*, sicut *Frater Mattheus Jacobita* describit in secunda acceptione, ubi vult declarare quid est propriè & anthonomatice Religio, Est nedum *stulta & insana*, sed & *hæreticalis, blasphema*, quando dicit sic: Alio modo, inquit, *accipitur hoc nomen* Religio *secundum quod* à religando *dicitur, prout homo obligat se ad ea quæ pertinent essentialiter ad statum perfectionis. Et illo modo dicitur anthonomatice tantum de illis, qui sunt in aliqua de approbatis Regulis proprie dictis professi, cujusmodi sunt Augustini, Basilii, Benedicti, Francisci &c.*

Patet Corollarium, ex præcedentibus deducendo ad hoc inconveniens: Quod Christus & Papa & Prælati non observaverunt vel observant essentialiter statum perfectionis. Quia si non professi sunt Regulas prædictas, ideo nec deberent dici de *vera Religione*, nisi impropriè & analogicè, contra primam propositionem quæ solide fundata est. Nec est credibile quod Augustinus & sanctus Thomas hoc somniaverunt.

Unde, etsi possint in religione Christiana assignari *duo modi vivendi, secularium* videlicet, & illorum, *qui profitentur*

tur Religiones factitias, quos communis usus *Religiosos* appellat: Non tamen ita distinguntur isti modi, quin multa quæ conveniunt talibus religiosis, convenient & convenire possint verè & meritoriè multis secularibus, imo & perfectius, sicut patet de Prælatis qui sunt in statu perfectionis exercendæ, tam Majores quàm minores, sicut sunt Curati, prout multi tenent contra sanctum Thomam.

Secundum Corollarium. Sequitur *secundo*: Quod *extrà Religiones factitias potest aliquis*, cum voto simplici vel sine voto, *Christianam Religionem in suis præceptis & consiliis perfectè observare*. Et dicere, quod tale votum simplex, si fieret, esset nullum, & pro non voto deberet computari, est apertissimus *error* & insanus. Sic tamen *iste Frater* ponit circa finem & in fine sui scripti ultimi.

Corollarium Tertium. Seqnitur *tertio*: Quod *tota doctrina Fratris istius innititur stulta & insana fantasia*, imò & *blasphemia*.

Propterea non est mirandum, si hoc inconvenienti dato multa posuerit & deducere conatus est. Ut, quod implicet contradictionem, aliquem de seculo servare consilium paupertatis vel castitatis & obedientiæ: Imo quod hoc esset mortale peccatum, extra Religiones factitias, quas solus vocat veras Religiones; Et quod Papa non posset dispensare, quod aliquis in seculo sic observaret consilium paupertatis &c. Et, quod dicens oppositum, est hæreticus.

Nec valet ratio sua: Quod si secularis voveret paupertatem, ageret contra illud præceptum *Non occides*. Quoniam multis modis posset secularis sicut & religiosus vivere decenter & sufficienter in communi sine proprio, imo & nihil habendo, nisi labores manuum suarum: Potest etiam aliquis de seculo, sicut confitetur, & verum est, vovere solenniter castitatem. Patet in sacerdotibus. Cur non similiter vovere posset obedientiam Prælato suo seculari, cum secularibus vivere in communi?

Corollarium Quartum. Sequitur *quarto*. Quod fautores & defensores istius Fratris sunt arcendi seu repellendi. Et nisi desistere voluerint graviter puniendi.

Ita tamen, quod *non laxetur nimia licentia ad defensionem Begardorum & Beguttarum*, si reperiantur effrenes & discoli, & scandalosi in sacris observationibus. Præsertim in contemptum Prælatorum suorum secularium & Curatorum, juxta mentem *Decretalium contra tales editarum*.

Corollarium Quintum Sequitur *quinto*. Quod Dominus noster *Papa*, qui *secularis est*, & similiter sui *Cardinales & Prælati*, tam majores quam minores, *de seculo*, debent celeriter & vehementea operam dare, quod talis *doctrina pestifera ac blasphema atq; injuriosa* eis, extirpentur judicialiter & publicè, ne serpat in majorem perniciem.

Corollarium Sextum. Sequitur *sexto*. Quod si *autor* talis doctrinæ cum suis fautoribus inveniatur *pertinax* & arrogans, & à longo tempore, tam contra prælatum suum quam Magistros & Doctores, tam in verbis quam in scriptis, debet sic arrestari, quod non habeat facultatem redeundi & deteriora perpetrandi. Sicut jam dicitur hoc pluries fecisse, *recedendo* scilicet à Prælato suo, & judice, & consequenter semel *ab hoc Concilio*.

Alia sunt *de validis mendicantibus*, & *de actione contra Jura Canonica*, *quæ dimitto*.

CAP. IV.

Matthæi Grabon revocatio & abjuratio prædictorum suorum articulorum & conclusionum.

EGo *Frater Matthæus Grabon*, Ordinis Fratrum Prædicatorum professus, conventus Wismariens. (s. Vinariensis) Mersburgensis Diœcesis, Provinciæ Saxoniæ, cognoscens veram Catholicam & Apostolicam sedem, anathe-

nathematizo & *abjuro omnem hæresin omnemq; falsam & erroneam doctrinam*, in quodam meo opusculo, tractatulo seu libello, incipiente: *Suppono me primo, quod non intendo infra scripta neq; quomodolibet alia pertinaciter defendere &c.* & sic finiente: *Et aliam specificat Johannes Andrea cuj' inventrices seu assumptrices conscientiam peccatum reputabant(ut invenitur in Glossa utrinq; super dictum Cap.* Et per hæc patet responsio ad decimū.) maxime ad decem & septem conclusiones perversas sive assertiones, quarum aliæ sunt hæreticæ, aliæ erroneæ, & aliæ scandalosæ, ac piarum aurium offensivæ, per me dictas & manutentas, in dicto perverso opusculo sive tractatulo aut libello contentas, de quo hactenus infamatus convictus & sententialiter condemnatus sum. Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedi, ac corde & ore puris profiteor eandem fidem & doctrinam me tenere & credere, quam sancta mater Ecclesia tradidit & firmavit. Jurans per sanctam Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Evangelia, eos qui contra hanc fidem orthodoxam venient cum dogmatibus suis æterno anathemate dignos esse. *Promitto* etiam, quod si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, dicere aut prædicare præsumsero, canonum severitati me submitto. Præsenti *abjurationi* per me *lecta* & perlectæ *manu propria me subscripsi*, hancq; meam *confessionem & abjurationem* coram Vestra Reverendissima Paternitate, Domine *Cardinalis Aquilegiensis, Judex & commissarie*, Reverendisque Patribus Dominis Prælatis Doctoribus & Magistris hic præsentibus, ad hoc specialiter vocatis & requisitis, feci & approbavi, ad futuram rei memoriam, in testimonium præmissorum.

TOMI III. PARS IX. X. XI.

DE REBUS CISTERCIENSIUM.

MOnachi *Dominicani* litem alia excipit *Cisterciensium*. Utrinque fuit quæstio *de usu ac possessione rerum temporalium*, quousq; Monachis aliisque absq; salutis discrimine vel negari vel indulgeri aut imperari possit aut debeat. Quandoquidem igitur hæ res in Concilio ventilatæ *genium illorum temporum* egregie illustrant, hic dissimulare nefas fuit. Tantoque jucundior lectu hæc *de temporalium bonorum usu dimicatio Monachorum*, *Constantiæ congregatorum*, quanto suavius pellucet utrinque affectus, ingeniorumque acies & argumentorum vel pondus vel cumulus distinctius sese manifestant. Conferri poterit ad illustrandam hanc liticulam Ecclesiastico civilem, Anonymi tractatus alius, Gersonis nomine insignitus, *contra Proprietarios.*

TOMI III. PARS IX.

ANONYMI
ORDINIS CISTERCIENSIS
Propositio affirmativa
In Constantiensi Concilio A. 1417.
Oblata & examinata,
Quod Monachi CISTERCIENSES possint propria possidere bona.
Ex MSCto ACADEMIÆ HELMSTADIENSIS,
In quo *bis diversa manu olim exarata* comparet.

I CAP.

CAP. I.

Quo casu fas sit, Monachum possidere bona quædam temporalia.

REverendissimo in Christo Patri ac Domino, Domino CISTERCII, cæterisque Doctoribus & Prælatis ordinis nostri Cistercii, *in sacro Concilio generali, Anno Domini* 1417. *Constantiæ celebrato*, congregatis.

Pro evidente ac necessaria salute animarum nostrarum quærimus: *Utrum vel quomodo Abbates vel Monachi ac Moniales ordinis nostri Cisterciensis, existentes proprietarii, nullo modo salvari possint?* Quia ante ingressum religionis fuit eis consilium abdicare propria, sicut ait veritas: *Si vis esse perfectus &c.* Etiam non videtur differentia quoad hoc *inter personam monasticam*, quæ diceret Prælato suo, ista sunt vestra seu monasterii, & post mortem meam cedant Monasterio, & tamen ad usum fructum reservaret: Et *inter personam seculare͂*, quæ dominium omnium bonorum suorum resignasset, & tamen usum fructum sibi reservasset. Quod null' credo sanæ mentis diceret.

Manifestum est autem, quod *Dominium legale rerum non est malum, nisi solum propter usum malum*, qui inde potest sequi. Quapropter sancti patres, qui veneno proprietatis rerum materiam subtrahere intendebant, in prohibitione Dominii utique usum prohibuisse intelligendi sunt. Alias multo melius & prudentius fecissent, quod permisissent personis monasticis retinere dominia talia sine usu, quá ècontra. Cum nihil differat, quoad sequelá vitiorum, habere usum sine dominio vel cum dominio.

Item, *personam monasticam habere res temporales ad usum*, citra tamen alienationẽ, & per totam vitam, vel ad omnem habendi usum, ad certú tempus, vel ad aliquos certos usus, ad quos Prælati Monasteriorú ex regularibus statutis personis monasticis providere habent, & ex antiqua & laudabili consvetudine providere soliti erant, ex quo à sanctis patribus pro custodia & observantia caritatatis institutum est, quod Monachus actualiter nihil debet possidere privatim, quoad determinatam personam: Idcirco patribus, loco & officio, & canonica electione illis succedentibus, *licitum & fas est interdum dispensare.*

Et hoc isto modo: Quod monachus seu *religiosus de scitu prælati sui habet res temporales ad usum bonum & necessarium, quando cogit necessitas excusabilis, aut suadet utilitas notabilis.* *Argumentum hujus libelli, sive conclusio.*

Nec istud discrepat à dictis sanctorum Patrum. Nam isto modo, salvo judicio melius sentientium, videntur loqui & tendere sanctorum Patrum canones *super proprietatis dispensatione.* Quicquid enim canones concedunt religioso, semper *ad usum* concedunt. Et hoc, quoniam non trahunt *ad noxam.* Quam enim perficiens notabili causa inclusionis vel alias potest manere in domo sua cum omni substantia sua, ut refert Innocentius, *Extrav.* (*Decretal. l. 4. t. 6.*) *Qui Clerici vel vovent, c. 7. Insinuante.* Veruntamen dicit in dicto *Capitulo 7. Insinuante*, quod hoc verbum secundum illos, qui tenent hanc opinionem, debet intelligi exponi, i. e. *cum usu fructu illarum rerum victum & vestitum habeat in vita sua*, &, quod ultra, *in commune redigat, aut in usus pauperum.* Et quod ille usu fructu semper utatur sub obedientia prælati, & non alias. Nec istud discrepat à conclusione præmissa.

Et quamvis *Johannes de Deo in libello Dispensationum, cap. De dispensatione Abbatum*, dicit, quod Abbas potest dispensare, quod Monachus habeat cellam intra septa Monasterii: Hoc tamen *non* intendit fieri *ex voluntate Prælati* seu ad ejus voluntatem, *sed ex evidenti necessitate*, aut Communitatis *notabili utilitate.* Nec hoc etiam discrepat à conclusione præmissa.

Et notetur in Conclusione, *de licentia Prælati.* Quia quicquid religiosus possidet, dummodo illud celetur Abbati, nec illud constat, proprium sibi coram Deo & hominibus reputabitur. Exemplum in Anania & Sapphira, & de duobus obulis apud Monachum repertis. De primo in Actis, de secundo

Gregorius in Dialogo. Nec sufficit, salvo judicio meliori, quod Prælatus *sciat in generali*, quod subditus suus possideat temporalia. Quia *quicquid in generali scitur, non scitur.* Sed requiritur ut sciat possessionis summam & quantitatem.

Secundo dicitur, *ad usum.* Notanter, ad excludendum *proprietatem*, quæ consistat *in legali rerum Dominio*, in rerum solutione, venditione, testamenti dispositione, & sic de aliis. Quia hæc est *proprietas, proprie dicta*, super qua loquitur illa *Decretalis* in fine *Cum ad monasterium, Decretal. l. 3. tit. 35. De statu Monach. c. 6. §. Nec æstimet Abbas &c.*

Tertio dicitur, *ad usum bonum.* Ad excludendum *usum malum*, s. usum fornicandi, adulterandi, comessandi, inebriandi, negotiandi causa lucri. Quia usus ille est in se malus. Et per consequens super eo non cadit dispensatio.

Quarto dicitur, *ad usum necessarium.* Ad excludendum *usum superfluum*, qui omnibus prohibetur religiosis, 1. *Tim.* 6. *Habentes victum & amictum, his contenti simus.* Et cum his Monachus debet esse contentus, 12. *q.* 1. *Clericus.*

Quinto dicitur notanter, *quando cogit necessitas excusabilis, aut suadet utilitas notabilis.* Quia, ut præmissum est, dispensatio non est pro Prælati voluntate, sed *ex evidenti necessitate.* Licet enim sanctorum Patrum canones dicant, quod *Prælatus rationabiliter dispensare potest*, nullibi tamen debet, quod dicitur, nisi *quia cogit necessitas excusabilis*, utputa, quando Prælatus miserit ad studia, aut commiserit alicui temporalium *administrationem*, inquam *communem, non privatam*, vel commiserit alicui curam animarum Monasterio annexam. Et ex aliquibus infirmitatibus vel certis causis. Ita tamen, quod quicquid eis ultra necessaria restat, quod hoc in commune redigatur, aut in usus pauperum convertatur, quod eorum conscientiis committitur.

CAP. II.

Quod vera Monachorum paupertas in animo à cupiditate alieno sit posita, non spreto rerum usu.

Nota. Circa principium dictum fuit de professione paupertatis. Et quæritur, *utrum illa abdicatio proprietatis sit de substantia professionis vel non?*

Respondetur. *S. Thomas* 2. 2da. q. 184. *art.* 7. dicit quod *abdicatio proprietatis facultatum* dupliciter considerari potest. Uno modo, *præparatione animi.* Ut scilic. homo sit *paratus animo* semper omnia dimittere, *si opus fuerit*, vel distribuere. Et ista *paupertas* directe pertinet ad religiosos, & est de substantia professionis. Unde *Augustinus in libro De quæstionibus Evang. dicit*, in abstinendo, re mendicando, non esse justitiam, sed in æqualitate tolerando inopiam. Unde Apostolus: *Scio abundare & penuriam pati.* Et alibi, *paupertas propria inopiâ mentis est, non qualitate possessionis.*

Alio modo considerari potest abdicatio proprietatis rerum, secundum quod est *in actu.* Et sic non consistit essentialiter perfectio, nec est de substantia professionis essentialiter, sed solùm *instrumentaliter.* Est enim *abdicatio rerum* ab extra in actu, *instrumentum internæ paupertatis*, scil. *animi*, in quo essentialiter consistit perfectio. Et contra, usus & habitus rerum temporalium in actu, est occasionaliter impedimentum perfectionis. Quia ex hoc quod aliquis res temporales possidet, allicitur animus ad eorum amorem. Quia difficile est, ut ait Philosophus, *interesse concupiscentiis, & tamen eis non affici.* Et *Augustinus* dicit in *Epistola ad Paulinum*, quod *diligantur arctius adepta quam concupita.* Aliud enim, velle incorporare, quæ desunt, aliud est incorporata divellere. Illa enim velut extranea repudiantur, ista vero in terra putrida abscindentur.

CAP. III.

Quid dicatur proprium in Monachis.

Quid

Quid eſt *proprium in Religioſis? Quis religioſus* dicitur *proprietarius?*

Quid ſit proprium in religioſis, à nonnullis dubitatur. Sub correctione tamē melius ſentientium videtur dicendum ſecundum *Joh. Andr. in Interpretationibus ſuper regulam juris: Non eſt obligatorium:* Quod illud in Monacho ſit proprium, quod celatur Abbati. Ideo dicit B. Petrus Ananiæ: Cur tentavit Satanas cor tuum, ſcil. mentiri ſpiritui S. & fraudare de pretio agri, Act. VI.

CAP. IV.

De diſpenſatione, ut Monachus poſſideat bona.

Item *Heinricus Bock* ſuper *Cap. Cum ad Monaſterium* (vid. ſupr.) quærit: *Utrum Abbas poſſit cum ſuo monacho, ut habeat res temporales, diſpenſare?* Diſtinguit: Aut ut habeat & poſſideat *nomine monaſterii*, in uſus ſuos neceſſarios: Et dicit quod *ſic*, allegans *notam Guilelmi de Monte Laudano, de ſtatu Monachorum & Canonicorum regularium, Ne in agro, in fin, gloſſa antepenultima, in Clement. l. 3 t. 10. c. 1.* Aut, ut habeat & poſſideat *nomine proprio.* Et dicit quod *non. Johan. Andr. adhoc, c. cum ad ad Monaſterium, de ſtatu Monach. primo, De regulis juris: Non eſt obligatorium, in Novella, lib. 6.*

CAP. V.

De ſtatuto, à Monachis & Abbatibus facto, pro rerum poſſeſſione & uſu Monachis concedendo.

Ad concluſionem *fratris Huberti*, quæ eſt talis: Abbas cum conventu cauſa vitandi murmuris aut ſcandali *fecerunt ſtatutum*, juramento firmatum, ut ſingulis darentur decem floreni pro veſtitu. Solvebat Frater Hubertus: Quod niſi cauſa ſubſit, per quam ſtatutum trahatur ad noxam, Abbas ex propria voluntate non debet negare pecuniam, ſed debet ſervare juramentum, cum poſſit ſervari ſine interitu ſalutis Eccleſiæ. Patet *Decretal. l. 2. t. 24. De jurejurando c. 6. Debitores, & c. 8. Si vero.*

Joh. Andrea in regula præcedente allegat & probat, quod Monachis foret ſtatutum (facere) licitum, primo ex parte cauſæ efficientis, ſecundo materialis, tertio finalis, quarto de materiali non dubitatur.

De primò. Abbas & Monachi cum faciunt licitum Collegium, ſtatuta in Monaſterio facere poſſunt. Concluſio ad jus civile, *Decretal. l. 1. t. 2 De Conſtitutionibus c. 8. Cum acceſſiſſent, & l. 3. tit. 4. De clericis non reſidentibus, c. 14. Cum dilectus.* Ergo eſt licitum ex facientibus.

De ſecundo. Pecunia datur pro veſtibus. Et in eas eſt convertenda. Cum illis ergo cenſetur in eadem ut, *l. 1. Decretal. t. 2. c. 10. Eccleſia.* Sed Monacho debetur victus & amictus, quibus debet eſſe contentus, *12. q. & 2. Clericus.* Ergo licite recipit quod datum eſt pro veſtibus. Inducitur ad illud *Qui clerici vel voventes c. 7. Inſinnante, Decret. l. 4. t. 6. &* quod ibi notatur *2. q. 1. De viduis.* Per quæ patet, quod Monachus in domo quidem ſua cum omnibus bonis ſuis remanere poteſt & illa adminiſtrare & in uſus ſuos convertere, de licentia Abbatis. Et fortius ergo Abbas cum Capitulo vel conventu facere poterit Monachum adminiſtratorem pecuniæ in uſum neceſſarium convertendo. Per argumentum à minori, de quo *Decretal. l. 1. t. 6. De Elect. c. 7. Cum in cunctis.* Et de toto ad partem, *Decr. l. 1. t. 29. De officio & pot. delegati c. 28 Paſtoralis.* Ad illud probatur, quod Monachus de licentia Abbatis poteſt aliqua poſſidere, licet non ut proprium.

Facit ad hoc, *12. q. 1. Non dicatis, &* in *nota.* Nam ibi textus dicit, quod nihil poſſidere poſſent ſine Abbatis licentia. Ergo Abbatis licentiâ poſſunt.

Item conſtat, quod poſſunt habere peculium pro adminiſtratione ſibi injuncta, *de ſtatu Monachorum* c. 2. Si ergo cuilibet Monacho datur adminiſtratio, illius ſententiâ licite eam tenet. Ergo ſententia noſtra non eſt iniqua.

Nec propter hoc dicitur habere proprium. Cum in Monacho sit proprium quod celatur Abbati. Sed hoc non est tale.

Sed de causa finali, *ad vitandum scandalum aut murmurationem, quæ maxime in religiosis vitanda, quos decet esse* quietos, 16. *q.* 1. *c.* 12. *Qui vere.* Valuit ergo constitutio respectu causæ prædictæ, cum pro vitando scandalo possit fieri & omitti, quod alias non liceret. *Decret. l.* 5. *t.* 32. *De novi op. c.* 2. Fortiter facit de præbendis. Nisi esset, ubi pro bono pacis absolute permittitur dari Monacho annua pensio. Fortius ergo dari potest ad certum usum necessarium, ut in litera constitutionis.

Bonum ergo est & fuit *statutum*, scandalum & murmurationem tollens, quæ sæpe in Monasteriis evenit ex vestium distributione, quandoque etiam non discreta. Et quæ pro quiete religiosæ conversationis ordinata sunt, turbari violenter non debent, 26. *q.* 1. *Cum piè.*

Cum ergo probatum sit, editum ab Abbate & conventu per solum Abbatem tolli non posse, ut patet *de Regulis juris, Omnis res:* Concordat *solutio*, quod *nisi certa causa subsit, per quam trahatur ad noxam,* Abbas ex propria voluntate non debet denegare pecuniam, paritate rationis.

Et sic de aliis, scil. vino, carnibus seu piscibus, ad pictantiam pertinentibus, videtur dicendum. Item *Hieronymus de Deo in libello Dispensationum, cap. de Dispensatione Abatum*, dicit, quod Abbas potest dispensare quod Monachus habeat cellam intra septa monasterii, 18. *q.* 2. *Nullus &* 1. *q. ult. c. ult.* ad finem. Quare proficuum est quod in retroactis temporibus abbates vel fecerunt conventuum consensu tacite, vel expresse in rei veritate, vel saltem gratiose cum religiosis eis subditis, quod ipsi & eorum quilibet habeant & possideant aliqua pro victu & vestitu, qui eis debetur, non tamen æqualiter omnibus, ut dicit regula.

Si vero sunt aliqui *abutentes*, corrigantur & præmoneantur. Si vero non volunt corrigi & emendari, sic poterit Abbas propter abusum tollere usum.

Non tamen sic possidentes de scientia, scitu & consensu Abbatis, tales sunt dicendi *proprietarii.* Quia solùm possident *ad usum* & non ad proprietatem, & possident nomine monasterii & non nomine proprio.

CAP. VI.

De recepta consuetudine, Monachos Cistercienses possidere bona.

ET sic quasi in omnibus Monasteriis nostri ordinis sive per *statutum*, sive per *dispensationem*, ut prædictum, consvetudo inolevit, etiam dudum pacifice observata & præscripta, propriis Prælatis & etiam Dominis Visitatoribus scientibus & consentientibus. Quæ *consvetudo non debet leviter tolli.* Maxime, ubi timetur verisimiliter scandalum plurimorum.

Item, est præsumendum, quod religiosi viri non foverunt iniquas causas, *Extrav.* (*Decret l.* 5. *t.* 32. *c.* 2.) *De novi operis nunc. Cum ex injuncto.*

CAP. VII.

Solvitur dubium De Consilio paupertatis Evangelico.

ITem, *consilia Dei* seu Evangelica sunt *referenda ad affectus animi interiores, & non semper ad actus exteriores*, nisi pro loco & tempore. Ut, *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei &c.* Hoc Dominus Jesus non fecit, quando unus servorum dedit ei alapam. Item quando fuit contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse major, dixit Dominus Jesus, *Qui major est vestrum, fiat minister vester.* Non est intelligendum, quod debeat Prælatus se subdere quantum ad actus exteriores religiosis suis, nisi pro loco & tempore, in lotione pedum, quando fuit mandatum. Sed debet intelligi, quod *in animo sibi proponat,* quos regat esse meliores æstimando. Et hoc ne vilescat ejus autoritas.

CAP. VIII.

Solvitur dubium, de spontaneæ paupertatis voto.

ITem *voluntaria paupertas*, qua obligantur religiosi per *votum* solenne, saltem eorum qui possunt habere proprium, in communi intelligi debet, quod religiosus *quoad affectum animi interiorem* paratus est suscipere omnem paupertatem, quam votum Deo & Ecclesiæ promissum violaret. Nec est saluti necessarium, quod abjiciat actualiter à se usum rerum temporalium. Quemadmodum Apostoli & alii fideles in primitiva Ecclesia fecisse leguntur. Unde notandum quod S. *Augustinus* tres fecerat constitutiones. Prima erat, *quod Clerici non poterant habere propria*. Sed illa male servabatur. Et quia plurimi erant transgressores, ideo *revocavit eam*, 12. *q.* 1. *c.* 10. Certe ego sum qui statueram, nullum ordinari clericum, nisi qui vellet mecum manere, aut si vellet à proposito decedere, recte illi tollerem clericatum. Ecce in quo demuto consilium. Tertio de consensu clericorum suorum confirmavit primam constitutionem, ut in capitulo 11. *Non dicatis vos habere aliquod proprium, sed sint vobis omnia communia* 12. *q.* 1.

Unde sciendum, quod *Augustinus* distinguit: *Pro diversitate locorum & temporum & hominum scriptura intelligenda sunt*, ut ibidem sequitur in Cap. *Necesse est*. Et text⁹ est: *Necesse est, quod juxta diversitates locorum, temporum & hominum, scriptura sint diversa, quoad causas, argumenta & origines &c.*

Hæc super Proprietate habenda ex prima parte de tribus votis monasticis fratris Henrici de Cosveldia Monachi.

TOMI III. PARS X.

MAGNI MONACHORUM VISITATORIS
sub Concilio Constantiensi exarata Constitutio negativa,
Quod Monachi propria non debeant possidere bona.
EX MSCto ACADEMIÆ HELMSTADIENSIS.

CAP. I.

Quod Monachus non possit habere proprium aut peculium.

SAcrum Concilium Lateranense, *Extrav.* (*Decretal l.* 3. *t.* 35.) *De statu Monachorum*, *cap.* 2. *Monachi*, religiosis proprietatem seu peculium districte prohibet, dicens: *Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur altaris. Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat nec inter fratres accipiat sepulturam. Quod de universis religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter non caverit, officii jacturam se noverit incursurum.* Hæc ibi Innocentius III. Et *Decretal. lib.* 3. *tit.* 35. *Cum ad Monasterium*, sic dicit: *Prohibemus quoq; districte in virtute sanctæ obedientiæ, sub attestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat, Sed si quid habeat proprii, totum etiam in continenti resignet. Si verò post hæc proprietatem aliquam habere fuerit deprehensus*, regulari monitione præmissa expellatur, nec recipiatur ulterius, *nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo, in signum perditionis, extra monasterium in sterquilinio subterretur. Secundum quod B. Gregorius narrat in Dialogo se fecisse &c.* Vide ibi.

Hic patet, quod Abbas nulli monacho poterit aliquid permitere nisi Offi-

ciali, ratione officii sui dispensandi. Ergo dicit *in capitulo* 6. supratacto: *Nec æstimat Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare. Quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo annexa est regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

Ut hic etiam apparet, quod fallunt, qui dicunt, quod quicquid Abbas permiserit, hoc non sit proprium. Nisi Abbas incaute & male permittere posset proprium, non de jure, quamvis de facto, utique Papa non prohibet. Dico etiam, quod idem est proprium & peculium, jure, quamvis unum ab alio in verbis differat.

Videamus igitur conscientias nostras, qua temeritate altari jungamur, qua securitate moriamur. Et, si justus vix salvabitur, proprietarius, Ecclesiæ sanctæ inobediens, Deo recalcitrans, propriam professionem violans, ubi manebit? Unde Bernhardus: *Monachus habens proprium, Deus negabit ei suum proprium, quod est misereri & parcere.* Et beatus *Gregorius* etiam dicit: *Monachus habens commune bonum non valet obulum.* Ratio hujus est, quia obulus constat ex substantia, pondere & forma. Quando illa tria adsunt, tunc obulus est bonus, videlicet, si est de substantia bona, si habet suum pondus, si debitam formam. Monachus autem est persona paupertatem & obedientiam sub regulari observantia, professa. Si modo aliquis illorum trium terminorum verificari non poterit de monacho, monachus non est. Igitur habens obulum irreligiose, non est pauper, non valet obulum, quia obulus est bonus in se, cum constat ex suis partibus sibi assignatis. Sed monachus non valet tantum. Non enim est, quod dicitur. Non enim constat ex terminis suæ definitionis.

Patet hoc ex etymologia literali hujus, quod est *monachus, miles Christi, in tentationum expugnatione obediens, sine contradictione: Nihil habens proprium, in absconsione, amans Christum pura & sincera dilectione, custos sui animi in peccatorum adhæsione, humilis & patiens in adversione, unanimis in domus Dei habitatione, simplex & rectus in conversatione.*

Videamus illud capitulum, *Cum ad monasterium supremum*, ubi dicitur, *Ne quis proprium aliquo modo possideat.*

Quomodo ergo illi excusantur, qui hoc quidem tradunt, *secundum consuetudinem aliquorum monasteriorum* pessimam adservandam, sibi utique aliquo modo *per alium* possident proprium. Hic autem dicitur, ne quis proprium aliquo modo possideat, ist est, neque per se, neqve per curationem. Hi utique sunt *proprietarii*, velint, nolint. Quia, quamvis dant rei substantiam custodi, ad custodiam, non tamen resignant, sed repetunt, quando volunt. Item dant substantiam, sed sibi reservant dominium, affectum & spem. Cum proprietas plus consistat in affectu & spe, quam in re. Quia alias custos rerum esset proprietarius. Sed ideo proprietarius non est, ratione istius substantiæ, quia spes sibi deest, nam altari custodit.

Sed dicit aliqvis: Consentio, nil horum monachus habere debet ex propria autoritate, habeat ergo *ex Prælati licentia. Respondeo.* Quod non poteris de licentia vel indulgentia ejus. Quia satis claret ex præallegatis, ubi habens qualicunqve modo, excepta causa administrationis, privandus est communione sacrorum, & sepultura Ecclesiastica, & Abbas, quia permisit, deponendus est. Et hoc non pro re licita, ergo pro illicita.

Quod autem non poteris proprium habere *de Abbatis licentia*, videndum est clarius. Concludit enim caput jam præallegatum in hæc verba: *Quod super habenda proprietate*, ubi dicit glossa, *Papa, si vult, potest de monacho facere non monachum. Sed quod habeat proprium & sit monachus, hoc non potest facere, quia paupertas est de substantia monachatus.* Et hoc idem, Um. & Jo. tenent.

Ergo, *quocunque modo monachus habeat proprium, peccat mortaliter*, & est removendus a communione. Unde dicitur in *Clementinis, De regularibus*, si quis fuisset factus monachus cum hac conditione, ut proprium habere posset, conditio

ditio removebitur, & monachus manebit. Quia ut dicit *Hugo*, quod proprium habere est contra ipsius monachi substantiam. Ergo proprium habere non debet.

Sed diceret aliquis: Textus juris sonat de his, qvi abdicaverunt proprietatem: Ego autem feci professionem in communi formula, nil specialiter abdicando. *Respondeo* ex jam dictis: Quia, si intentionem habuisses, & conditionem illam expresse posuisses, quod velles retinere proprium, nil tibi prodesset, ad professionem admissus non fuisses. Quia dicit ordinarius Decretalium glossator in *capitulo, Monachi*, præallegato, quod conditio frangitur, si quis taliter professus esset, & remanebit monachus.

Sed carissimæ, aliqua vestrarum non temere dicat: Ego mondum feci professionem alicui, ideo mihi proprium habere licet. *Respondeo*: Si nondum solennem fecistis professionem, fecistis utique secundum jus commune tacitum, cum steteritis per annum & diem sine reclamatione &c.

Item dicat quis: Etsi non possum habere proprium, habeam autem peculium. *Dico*, quod regula sancti Augustini, & beati Benedicti nullam faciunt differentiam inter proprium & peculium, nec etiam rei qvantitatem aspiciunt. Qvia etiam, qvod de necessitate oportebit habere monachum, & quibus carere non poterit, possunt verti in proprium, si habentur illicite. In minima quippe re monachus potest esse proprietarius, videlicet in tabula, graphio. Quia in regula sancti Benedicti hujusmodi vilia prohibentur haberi, quasi propria, ubi dicitur *capitulo XXXII. Præcipue hoc vitium radicitus amputetur*. Et si in his vilibus sit proprietas, quid tunc in pecuniis multis, & aliis clenodiis, & rebus diversis?

Ubi apparet, quod *usus rerum, quem Abbas potest concedere*, debet esse rerum *necessariarũ, non superfluarum*. Nam illi dicitur: Omnia vero necessaria a patre &c.

Ubi etiam apparet, quod non solum tabula & hujusmodi prohibentur, sed & minora, si habeantur indebite. Ubi dicitur, *sed nil omnino*.

Attendamus etiam, quod illa *necessaria, quæ Abbas dederit* aut *permiserit*, debent esse *communia*. Quia, quod non est commune, hoc proprium.

Unde colligitur, quod, quicunque magis alicujus rei indiget, & melius uti poterit, cæteris paribus, auferatur ab eo, qui prius habuit, & detur alteri. Alias non essent *communia*, sed propria. Unde ibidem dicitur: *Omnia sint eis communia*. Alias, si non essent communia, quamvis essent necessaria, essent tamen propria. Quia proprietas ita bene attenditur in necessariis, sicut in superfluis. Quod per eandem regulam ostenditur, cum dicitur: *Nil habere proprium, nullam omnino rem*. Et sequitur: *Sed nil omnino*. Ubi etiam includitur *necessarium*.

Sed hoc, quod dicitur, Abbatem nil posse concedere nisi necessaria, sciendum, quod *necessarium* quoad præsens dictum capitur, scilicet, *sine quo monachus non potest stare*, vel sine quo non potest honeste stare, sc. consideratione qualitatis personæ, vel monasterii, exclusa in omnibus superfluitate & curiositate. Illa autem causula, qua dicitur, quod monachus *nil debet habere sine licentia*, intelligitur de *licentia voluntaria*, non *compulsa*.

Ex illa autem clausula, ubi dicitur, *nihil licet habere, quod Abbas non dederit*, vel permiserit, aliqui inferunt, Ergo, quicquid Abbas dederit vel licentiaverit, *hoc licet*. Hi errant. Arguunt enim falso in forma. Quia ex negativa nunquam sequitur affirmativa de forma, maxime universalis. Non enim sequitur: Nil licet habere, quod non dederit aut permiserit, Ergo quicquid dederit aut permiserit &c. Sicut hoc notum est intelligentibus Logicam.

Sed non est nobis hic transeundum per viam logicalem, sed autoritative per viam manifestæ assertionis. *Falsum est*, dico, *quicquid dederit Abbas, aut permiserit, quod hoc liceat*. Quia quicquid est contra salutem animarum, hoc nunquam licet. Sicut, si mihi permiserit ea pro quibus volo mihi quotidie præparare pitantias & vestes speciales, seu

ſeu jocalia, ſeu etiam **reditus** annuales. Qvæ omnia ſpecialiter prohibita ſunt in ſtatutis Papæ Benedicti XII.

Item, qvicqvid eſt contra ſtatuta papalia, nunqvam eſt licitum, ſicut proprium vel peculium.

Item, Papa non poteſt mihi permittere, qvicqvid vult, & non omne, qvod permiſerit, licet. Ergo minus Abbas.

Et Benedictus cauſulam ponens præſupponit, qvod *Abbas non permittat niſi licita, & neceſſaria*, & *hoc licitum*, dicit, *monachum non debere habere ſine licentia*. Dico ergo, hanc clauſulam regulæ, videlicet, qvicqvid Abbas dederit &c. fore intelligendam de permisſione licita rerum neceſſariarum. Et ſi ſic non intelligeretur, dudum revocatum eſſet a jure, ſcilicet, ubi Abbas prohibetur permittere proprium & peculium. Sed non poteſt hoc revocari contra veritatis regulam, qvæ docet, omnia relinquere & nil poſſidere.

Item *monachus* minimam rem habens, & quaſi nil valentem, indebite, non ſolum *proprietarius* eſt, ut ſupra traditum eſt, ſed etiam eſt *fur*, ſi cum illa intentione habet, qvod vellet præciſe Abbatem neſcire. Furtum qvippe non ſolum in majoribus, ſed etiam in minoribus committitur, ut probatur 16 *d. q. 6. cap. ult. & de Pœnit. & diſt. 1. c. 16. Vulgaris*.

Beatus etiam Auguſtinus concordat cum ſupradictis in regula ſua, ubi dicit: *Non dicatis vobis aliquid proprium, ſed omnia ſint vobis communia*, aſſumta in canone ſæpe allegato XII. *q. 1. Non dicatis*.

Sed qvare tam ſedulo hi duo legislatores hoc ponunt, prohibentes, *ne quis aliquid dicat ſuum*. Ideo, ut dicunt gloſſatores regulæ beati Auguſtini: Qvicunqve monachus deliberato animo, protervo animo, diceret, *hoc eſt meum*, ille peccaret mortaliter. Unde Ambroſius: *Non ſolum non licet monacho aliquid habere proprium, ſed nec dicto arrogare*. In regula namqve beati Benedicti continetur, qvod *monachus non ſuſcipiatur, niſi omnibus renuncietur*.

Ideo *raditur monacho caput, & moniali abſcinduntur crines*. Qvia raſio coronæ ſignificat temporalium depoſitionem, ut XII. *q. 1. C. Domino*.

Dicit ulterius ſanctus Benedictus: *Res, ſi quas habet, prius eroget pauperibus, aut* per ſolennem donationem conſerat monaſterio, nil ſibi reſervando ex omnibus, intellige, ex propria deliberatione, non ſub aliqvo compacto. Hoc enim eſſet ſimoniacum. Ergo in illa renunciatione debet permanere. Qvia hæc renunciatio eſt de præſenti & futuro. Unde Bernhardus: Cur noſtra profeſſio hanc prærogativam promeruit, qvod appellatur *ſecundum baptiſma*. Et dicit pro ratione: *Æſtimo, quia propter perfectam renunciationem, per quam homo mundo moritur, & denuo regeneratur*. Qvapropter à qvodam ſancto viro eadem virtus in baptiſmo viſa eſt, & ſuper monachum profitentem. Qvia dicit *Heinricus de Gandavo*, qvod, qvando qvis profitetur, tunc à peccato indulgentiam conſeqvitur. Hoc idem vult beatus *Thomas, ſecunda ſecundæ. q. ult.* qvod qvis per ingreſſum religionis conſeqvitur remiſſionem omnium peccatorum. Et hoc intelligitur ſecundum *Heinricum de Gandavo*, ſi intendit ſervare, qvæ in profeſſione promittit, ſcilicet regulam, & ordinem ſuum. Nam ſi non intenderet ſervare ea, qvæ in profeſſione promitteret, ipſo facto ſic promittendo peccaret mortaliter, & non eſſet filius cœleſtis regni, ſed filius Diaboli & Gehennæ ignis. Et tales qvandoqve poſtmodum peſſimi erunt.

Et ſunt aliqvi, qvi damnabiliter dicunt, *quod monachus poterit habere cenſum, vel precariam*. Et ad reprobandum hoc jam ſatis dictum eſt; Qvia debet omnibus abrenunciare: Nam *omne* nihil excludit: Et in illa renunciatione permanere.

Ut ergo magis notum ſit, qvod tales errant, qvi hoc dicunt, utor *canone LIX regula* ſancti *Benedicti*, ubi tractat de filiis nobilium, & pauperum, qvomodo ſuſcipiantur, ſic dicens: *De rebus autem ſuis promittant*, ſupple *parentes*, *ſub jurejurando, quod nunquam per ſe, ſive per ſuſpectam perſonam, vel quolibet modo ei aliquid dent &c.*

Sed adhuc aliqva hic inferunt, oppoſitum hujus intentionis dicentes: *Parentes*

rentes possunt facere reservationem vel censum specialem. Et tradunt hoc ex illo, quod dicitur in eodem capitulo, *reservato sibi usu fructuario.* Et dicunt, quod illud pronomen *sibi* demonstret *puerum.* Cum utiqve secundum verum intentum & expositiones regulæ referatur ad *parentes.*

Errant ergo, qvi dicunt, puero posse provideri. Quia talis provisio vel reservatio, aut est proprium aut peculium, quod non licet haberi.

Item regula illa non sibi ipsi contraria, Sed si talem promitteret provisionē contrariaretur sibi ipsi. Nam dicit, *omnia debent, esse communia:* Item, *nec aliquid habere proprium:* Igitur nec *talem provisionem.* Igitur sicut *adultus* debet omnia resignare, nec aliquo modo in tali casu sibi ipsi providere: Sic etiam, qui *puer* ingressus est, & pro quo parentes jurant, qvod nil sibi dare velint, debet facere. Quia discretio non esset, ubi morum diversitas interveniret, quod ille, qui adultus intravit, nihil haberet, & ille qui puer intravit, aliquid specialiter haberet, cum æqualis professio eos ligat.

Item, ostendam hoc ita esse, aliquo modo ex præsenti capitulo supradictæ regulæ. Dicitur enim, quod parentes debent jurare, quod nunquam velint per se &c. Si *nunquam*, ergo nec in præsenti, nec de futuro. Sed talis provisio aut esset de præsenti aut de futuro. Et additur: *Aliquo modo.* Ubi omnis modus excluditur, qvi puero possit aut dare legationem, provisionem, reservationem, ubi exprimitur omnis modus. Dicitur enim: *Occasioni habendi.* Dicitur etiam ibidem, *ut omnis via obstruatur, per quam puer pejerare posset.* Ideo beatus Benedictus non timet periculum pueri in non habendo, sed in habendo. Et ideo ibidem dicitur: Si parentes pro mercede sua aliquid dare voluerint monasterio, reservato sibi, si ita voluerint, usu fructuario, scilicet temporibus vitæ suæ utentes illo.

Est ergo intentio sanctorum patrum, monachales scribentium regulas, quod *monachus non debeat habere nec proprium nec peculium*, sed quicquid habet, hoc debet esse, de licentia prælati, & in communi usu fratrum & sororum.

CAP. II.

Monacho per Prælatum de necessariis debere provideri, ut filio per Patrem.

CUm ergo Monachus nil habere debeat, nisi necessaria, & de sui superioris licentia: Quia omnibus renunciavit, si adultus intravit: Si puer, tunc parentes juraverunt, quod nihil vellent sibi dare: Ideo necessarium est, quod *Prælatus* sibi *provideat, quasi pater filio.* Quia monachus patrem naturalem dimisit, & spiritualem elegit, & ille pater spiritualis suscepit eum in filium.

Et *multo sollicitius* debet sibi providere, quam pater naturalis filio. Quia plus sibi ille filius propinquus est, quam prius erat patri naturali, ex eo, quod cognatio spiritualis sic sibi conjungit personas, quod ex multis personis faciat unum corpus, ratione unius voluntatis & cordis in Deum. *Act. IX. Multitudinis credentium erat cor unum & anima una* 1. q. II. *Cap.* 1. & 12. q. 1 c. 2.

Alio modo debet esse *magis sollicitus* circa eum. Quia principaliter ipse præpositus animæ suæ, imo & anima illius monachi facta est quodammodo anima sua, ita ut etiam pro ea damnetur, si minus curiose circa eam egerit. Unde *IV. Reg. IX. Qui effugerit de manibus vestris, erit anima ejus pro eo.* Et *Ezech. III. Speculatorem te dedi domus Israel, & audies de ore meo verbum, & annunciabis ei ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris, non annunciaveris neque locutus fueris, ut avertatur à via sua impia, & vivat, ipse impius cum impietate sua morietur. Sanguinem autem ejus de manu tua requiram &c.*

Unde etiam dicit beatus *Benedictus in regula Cap. II. Sciatque Abbas culpa pastoris incumbere, quicquid in ovibus paterfamilias minus utilitatis poterit invenire.* &c. Et post subditur, quasi in fine: *Et quantum sub cura sua fratrum se habere scierit, agnoscat pro certo, quia in die judicii ipsarum*

quum omnium animarum est redditurus Domino rationem, sine dubio addita & sua animae &c.

Sicut ergo pater naturalis subtrahens filio hæc, qvæ sibi dare debet, & filius occasione illius compulsus fuerit furari, & contigerit, ipsum suspendi, pater reus est mortis hujus. Qvia de ejus venit negligentia. Nec excusat eum aliqvando ignorantia. Qvia non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedat, & pastor nescit. *Extravag. De Re juris. Quamvis*, Glossa: supple, si fuerit negligens, *Dist.* 43. *Ephesiis*. Si autem dedit operam, qvam potuit, imputabitur illi, 47. *d. Quod ad nos. & cap. Quod quidam* 1. *q.*1. *Hoc autem.*

Sic etiam paterfamilias, id est, pater spiritualis si subtrahit monacho necessaria vitæ, & monachus inciderit in *proprietatis crimen*, & ex hoc proculdubio damnabitur, pater spiritualis utriusq; facti reus erit. Qvia qvicqvid à membris delinqvitur, in caput redundabit, ubi scilicet caput occasionem dederit, & negligenter se habuerit, ut patet ex Regulæ capitulo suprapofito.

CAP. III.

Solutum dubium, quasi sufficiat Monacho animus & intentio relinquendi bona, etiamsi possideat.

PORRO, qvamvis hæc de proprietatis crimine dicta sufficiunt, aliqvas tamen *quæstiones* propter qvorundam Doctorum autoritates super eadem proprietate specialiter inseram.

Et primo cujusdam *Parisiensis Doctoris* eximii ponam responsiones, sic dicentis: *Ad dubium vestrum libenter, si possem, responderem. Videtur enim mihi grave, condemnare omnes personas religiosas, quæ habent, unde se sustentent, maxime, si habent talem intentionem, quod vellent omnia, quæ eis provenient, dare ad communitatem, dummodo eis daretur victus & amictus, sola necessitas, secundum quod cuilibet opus esset. Et sibi non reputant se juris proprietatem & dominium habere alicujus rei, sed omnia esse ad mandatum superioris. Credo enim, quod eo ipso quis faciat contra votum paupertatis, quo in aliqua re se juris proprietatem & dominium vult habere. Et hoc puto tunc fieri, quando quis nollet dare aut præsentare, quod habet, superiori, illud requirenti pro necessitate communitatis.*

Æstimo tamen, qvodsi qvis habeat istam bonam voluntatem & intentionem, & æstimationem, omnino adhuc esset dubium, an persona talis religiosa posset de licentia & scitu sui superioris uti tali re pro necessitate sua, qvando alii æqve vel magis indigent. Et in hoc placet mihi responsio *Gotfridi de Fontibus* dicentis: *Talis persona non debet talibus uti, nisi secundum convenientem & proportionabilem habitudinem, quam habet unus de communitate ad alios, qui sunt partes ejusdem communitatis. Ut tota communitas sit quasi quoddam corpus mysticum. Et sicut nullum membrum habet jus proprium in cibo, qui sumitur pro toto corpore & pro omnibus membris proportionabiliter, sed quasi in quodam repositorio communi cibaria reponuntur, scilicet in stomacho, & ibi præparantur, ut per virtutem generalem generativam unicuique membro, sicut conditio exigit, dirigatur: Ita in hoc corpore mystico nulla persona habet jus proprietatis in bonis temporalibus, undecunque veniant, nec debet eis uti nisi secundum dictam proportionem, & statuatur pro statu alicujus personæ determinata, ut scilicet ipse talibus bonis utatur, hoc est dicere, quod non utatur eis nisi secundum conditionem sui status & suæ professionis. Si enim procurat de licentia sui superioris, ut illis bonis utatur lautius pro persona sua, quam deceat, secundum habitudinem & proportionem, quam habet ad alias personas suæ communitatis, videtur facere contra votum, & tanquam proprietarius vivere, & non pro talis communitatis conditione. Et facit, quod res communes non in communi rediguntur, nec communiter secundum proportionem uniuscujusque repræsentantur. Cum enim habere jus in rebus non quæratur nisi propter usum, sic non debet religiosus quærere, quod habeat jus in aliqua re, nisi ut pars communitatis. Ita videtur quod de usu dicendum. Et videtur*

supe-

superior graviter peccare licentiando, & subditus sic utendo. Hoc Gotfridus notatu valde dignum.

Unde notandum, quod vita religiosa comparatur vitæ cœlesti: Quia, sicut in cœlo omnia sunt communia, & condividunt cum alio: *Gregorius:* Ibi Angeli & Apostoli congaudent de merito omnium inferiorum, ibi omnes inferiores lætabuntur de gloria & corona superiorum: Ex illius enim sanctæ & perfectæ charitatis unione fiet, ut unusquisque habiturus sit in alio, qvod non habet in proprio: Unde *Anshelmus: Unusquisque in tantum gaudet de alterius gaudio, quantum de proprio:* Sic in religione omnia debent esse communia.

Et ex hoc patet, quod status religionis & communitatis secundum Magistrum *Hubertum* est status optimus & valde laudabilis. Quod probatur, Quia non est meliorem statum accipere, quam statum naturæ ante peccatum. Et tali statu scilicet naturæ, ante peccatum, erant omnia communia. Unde *Isidorus:* Jus naturæ est communis omnium possessio. Nec gratiæ meliorem statum invenire poteris, quam primitivum statum Ecclesiæ, scilicet *tempore Apostolorum.* Et statu tali omnia ipsis Apostolis erant communia, similiter ipsis credentibus. Unde & recepit originem religio & perfectio vitæ monasticæ, *Act. IV. Erant illis omnia communia, & distribuebatur unicuiq; prout opus erat,* nec quisquam aliquid suum dicebat.

Et videtur hoc durasse usque *ad tempora Constantini,* ut habetur *XII. q.1. cap. Futurum.*

Item in statu futuræ gloriæ erunt omnia communia, ut jam dictum est.

O quam felix est ille status religionis, qvi tales status, scilicet naturæ, gratiæ & gloriæ, imitatur. Et infelix, qui illos non sequitur.

CAP. IV.

De dispensatione ad habendum proprium.

Unde quæritur, *an Prælatus possit, cum subdito religioso dispensare ad habendum proprium.*

Respondetur secundum *Humbertum,* quod minimè, quantumcunque etiam autoritatis sit, nec etiam Papa, ut patet *Extravag. (Decretal. l. 3. c. 35.) De statu monach. c. 6. sæpe alleg. cum ad monasterium §. Nec æstimat Abbas* &c.

Sed dicis, Monacho de sui Abbatis licentia licet aliquid possidere. Verum est. Sed non ut proprium, *XII. q. 1. c. 11. Non dicatis.* Respondet *Johannes Parisiensis Doctor:* Hoc est verum, dummodo illud non expendat in propriis usibus, nec alicui det sine Abbatis licentia, sed nomine Abbatis teneat, paratus resignare, quandocunque voluerit, nec uti ad libitum suum, secundum *Ostiensem* supradicto cap. *Cum ad monasterium,* super verba: *Proprietati habenda.* Vel forsan quia periculosum est, intendit Papa docere, quod nec illud fiat, imo tutius est abstinere sine dubio. Est namque res periculosa, & mali exempli, & causa invidiæ. Unde consulo Abbati, quod, nisi magna, & evidens, urgensve utilis causa subsit, caveat à tali licentia concedendi.

Concordat *Johannes Teutonicus* Decreti glossator. Quod si Abbas fecerit, ut supra est dictum, animarum, scil. suæ propriæ, & hujus, cui admisit, periculo subjacebit, quia nunquam vel raro talem subditum humilem vel obedientem habebit.

CAP. V.

An Monachi possint adhibere pronomen meus, mea, meum.

Item quæritur, *an religiosus vel religiosa mortaliter peccet dicendo, liber meus, mea cappa, & sic in aliis?*

Respondeo secundum *Humbertum in Epistola* sub *sermone ad omnes religiosos super regulam beati Augustini:* Si dicit ex lapsu linguæ, sive improviso, sive ex levitate, non peccat mortaliter. Si autem ex proposito, & animo assertivo, quod est propriè *dicere,* peccat mortaliter

liter. Unde *Augustinus in regula*, & assumitur in *can. jam sæpe præfato*, 12.q.1. c.11. *Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia.* Ergo religiosi nunquam debent dicere, *mea cappa, meus liber, res mea*, sed semper *noster liber*, *nostra cappa.* In glossa capituli: *Non dicatis.* Sed debent dicere: *Nostra tunica, nostra cappa* &c. Et hoc tractum est à statu primitivæ Ecclesiæ *Act. IV.* Nec quisquis eorum quæ possidebat, suum esse dicebat. Vendebant enim agros & domos, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum.

CAP. VI
De dispensatione ad rerum usum.

ITem quæritur: *An cum religioso possit dispensari circa habendum usum alicujus rei*, & si non circa proprietatem rei habendam. Respondetur secundum Magistrum *Humbertum*, quod duplex est *usus*, scilicet *certus* & *incertus.* *Certus usus* est, qui non potest aufferri; Incertus est, qui in voluntate alterius consistit, ut aufferatur, cum ei placuerit. Et circa illum incertum usum potest prælatus dispensare ex causa rationabili & necessaria. Tutius tamen consulitur, ne fiat, cum sit valde periculosum, ut supra ostensum est. Sed *circa certum usum nullo modo dispensare potest.* Semper enim debet voluntas religiosi esse subjecta prælato, ut resignet, quando voluerit, quia omnis religiosus semper debet esse paratus omnia resignare. Alias esset *filius perditionis*, *in statu æternæ damnationis.* Nam omnis persona religiosa, quæ non haberet animum resignandi, etiam quamcunque rem, nec ad communitatem dandi, quando prælatus hoc exegerit ab ea, talis esset *persona proprietaria* & semper in peccato mortali, & nullus posset illam personam absolvere à peccatis, quam diu stat in tali proposito, libere non resignando, & ad communem vitam non dando. Et talis quotiescunque celebrat, vel confessiones audit vel sacramenta porrigit, aut communicat, toties *peccat mortaliter.* Et tales personæ religiosæ *pejores* sunt dæmone & inferno, si sic decederent impœnitentes. Quia moriente Christo infernus restituit aliena, sed tales nolunt restituere nec resignare. Item talis merito posset dici idololatra. Quia fiduciam in pecunia habet, quæ in Deum solum, qui perfectè juvare posset, est habenda. Imo talis quandoque *flagitium Judæ superat*, qui proprietarius non tantum triginta denariis, ut Judas, sed aliquando uno solido se damnat. Et insuper Judas triginta denarios restituit, quod iste proprietarius non facit. O quam injuste hic proprietarius respondeat, qui post, modo pro paucis denariis, uni, cui paupertatem promisit, deludere putat, qui non potest nec vult falli, & pretiosius pignus toto mundo, scilicet animam propriam, pro temporalibus paucis & vilibus rebus damnat, & se gaudiis cœli privat. Certè melius illi esset, si natus non fuisset homo ille. Et talis religiosus indignus est misericordia Dei. Unde Bernhardus supra allegato capitulo: *Monacho habenti proprium negabit Deus suum proprium, quod est, misereri & parcere.* Ergo quicunque religiosus volens misericordiam Dei, oportet, ut habeat animum omnia resignandi, sine omni conditione, quandocunque Prælatus hoc requirit.

CAP. VII.
De jure Abbatis compellendi Monachos ad vitam communem.

EX quo patet, Quod *omnis prælatus debet habere potestatem inducendi suos subditos ad communem vitam servandam.* Et subditi in hoc nullo modo debent ei contradicere, nec se opponere verbo vel facto.

Ergo omnia peccata, quæ subditi & proprietarii committunt, redundant in

in Prælatum, qvi habet potestatem compellendi eos adcommunem vitam, cum hoc facere posset, & sic dissimulat, ut supra clare juridice probatum est. Alias Prælatus cum subditis proprietariis damnabitur.

Unde de hoc dicit *quidam Doctor Carthusiensis.* Quando prælatus vel prælata ad hoc omni posse suo non laborat, ut subditi in communi vivant, se ipsum & subditos decipit & damnat. Quia resistere posse perversis & non facere, est eis consentire. 23. *q.* 3. *c.* 8. *Qui potest.* Ubi dicit canon in hæc verba.: *Qui potest obviare & perturbare perversos, & non facit, nihil est aliud, quam favere eorum impietati. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.* Patet etiam hoc 86. *di. c.* 3. *Culpam facientis* 24. *q.* 3. *c.* 34. *Illud*; Quia negligere, cum possis perversos perturbare, nihil aliud est, quam favere & 2. *q.* 7. *c.* 55. *Negligere* 83. *di. c.* 3. *Error* & 86. *di. c.* 8. *Culpam.* Et qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit 23. *q.* 8. *c.* 12. *Præterea.* Qui tacet, consentire videtur.

Et sic, facientem & consentientem par pœna constringit, 14. *q.* 3. *Omnis.* Illud durissimum judicium fiet his, qui præsunt.

Item sciendum, quod, quicunque habet filium vel filiam in monasterio, quem vel quam scit non sponte velle omnia ad sui Prælati jussionem resignare, & ad communem vitam dare, illi amplius nihil debet dare, & si aliquid ei dederit præter extremam necessitatem confortando eum in sua proprietate & malitia, & pertinacia, ipso facto peccat mortaliter. Quia ipse dat occasionem hujus criminis & damnationis perpetuæ secundum juris regulam nota dignam: *Qui occasionem dat damni, damnum dedisse videtur.* Ergo nulla eleemosyna, nec aliquod beneficium est talibus proprietariis exhibendum, nisi ut peculii in extrema necessitate.

CAP. VIII.

De pœna proprietariorum.

IMo tales *proprietarii* sunt graviter *puniendi* & persequendi à suis Prælatis, exemplo sanctorum Patrum, qui fuerunt in religionibus. Unde *in dist. allegata* dicitur, quod beatus Gregorius in sterquilinio sepeliri jussit proprietarium cum tribus argenteis, quos repertus est habuisse, & fecit eos secum jactare in sepulchrum, dicendo: *Pecunia tua tecum sit in perditionem* &c.

CAP. IX.

Characteres & tituli Proprietariorum.

HIs omnibus consideratis modernis temporibus, quod plerique in religione videntur sicut stellæ in cœlo rutilare, efficiuntur de numero reproborum maxime propter *vitium proprietatis.* Unde secundum Theologos proprietas est caritatis felicidium, firmitatis naufragium, religionis exilium, animæ præcipitium, tonsuræ fœdatio, cordis distractio, mentis indevotio, negotiandi occasio, cupiditatis filia, dissensionis materia, pacis noverca, idolorum servitus.

Unde proprietarius est professioni contrarius, perditionis filius, Judæ socius, pecuniæ servus, Deo inimicus, proximo injuriosus, obediens Diabolo, rebellis magistro, gentili infidelior, Judæo iniquior, latrone crudelior, usurario infamior, fure pejor, sacrilego, execrabilior. Et sic miser manifestiori excommunicatione excommunicatus, quia manifesta excommunicatio ex supradictis subsecuta est.

Singula membra præfata diversis scripturis concurrentibus sunt probabilia, si temporis facultas adesset, & materiæ prolixitas suppeteret. Singula tamen hæc omissa, *eum iterum visitavero vos, supplendo referabo.*

CAP. X.

Variæ exceptiones de Monasterii in primis paupertate, ut & consvetudine, solvuntur.

NOtandum ex supradictis his, ubi dixi, *Si darenter victus & amictus, & necessaria competentia.* Propter hoc coram Deo non estis excusatæ, quia habetis *census annuales*, quos ad libitum vestrum ipsæ expenditis, una plus, alia minus, unde competenter in communi vivere possetis.

Sed salva excusatione dicitis: *Parentes nostri tali modo non exsolvunt nobis.* Ad quod ego: Si bonarum essetis voluntatum, & eisdem parentibus vestris errores vestros, quibus usque huc fuissetis involutæ, & a veritatis ac salutis via deviæ, exponeretis, non tantum illos reditus vobis exsolverent, sed multo plura superadderent. Quod si non facerent, merito vos haberetis de eis querulari, quod ipsi vos loco illi, in quo necessaria vitæ minime haberetis, fraudulenter obtulissent. Utique vobis aut Prælato vestro consvetos reditus pro communi bono repetere congrueret, si ipsi tunc exsolvere recusarent. Quia monasterium in sustentatione vestrarum omnium deficeret.

Sed adhuc objicitis *pro præbenda certam pecuniæ summam* ipsi pro vobis condonatam.

Sed certe meli' esset hoc & simile tacere, quam in medium ducere. Scilicet, non per ostium, sed sicut fures aliunde & latrones in ovile ovium simoniace ascendere. Quia simonia hæreticæ pravitati est vicina. Et ideo *pretium* hoc propter vilitatem non esse judico nominandum, sed magis *oblationem* appellandum.

Sed adhuc omnia hæc non excusent contra proprietatis vitium: Si etiam non aliquem sciremus denarium, nec corporis necessaria ratione penuriosi monasterii acciperemus, quid tunc nobis esset faciendum?

Certe sanctorum Patrum & Apostolorum, quorum seqventes esse debemus, more, *manuum laboribus insistendo*, non solummodo nobis, sed etiam pauperibus necessaria taliter acqvirendo. Idcirco dicit beat' *Benedictus cap. XLIIX. Otiositas inimica est animæ. Et ideo certis temporibus occupare se debent fratres labore manuum &c.* Et post pauca: *Tunc verè monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt, sicut Patres nostri & Apostoli &c.* Et hoc patet pulchre *De consecrant. dist.* 5. cap. 34. *Nunquam.*

Illud in experientia vidi *in conventu quondam sanctarum fœminarum juxta Basileam, ubi autoritate Domini legati Papæ confessioris functus officio*, ibi nullum denariũ possidebant de reditibus certum, sed manuum laboribus insistentes æque bene convenienter duxerunt vitam. Sic & nos, si quippiam nobis ex manuum laboribus acquiri contingeret, si vera nostra probata fuerit religio, ad communitatem tenemur præsentare, ut patet in *c. Nunquam* supra allegato. Ubi ponit de ritu monasteriorum Ægyptiorum.

Nec habent aliqui inter vos allegare *consvetudinem vestram.* Quia mala est, & non minus quam perniciosa corruptela est vitanda. *d.* 8. *c.* 3. *Mala.* Et (cap. 4.5.6.7.8.9.) omnia talia. 16. *q.* 3. *c.* 5. *Licet.* Nam ratio & veritas consvetudinem semper excludunt, ut dicit *Augustinus lib. 3. de unico baptismate.* Nemo consvetudinem veritati & rationi præponat, quia *Christus non dixit: Ego sum consvetudo, sed, ego sum via, veritas, & vita,* 8. *di. c.* 4. *Veritate manifestata.* Quia ut dicit Cyprianus, *Dei, veritatem non hominum consvetudinem sequi oportet,* 8. *d. c.* 9. *Si solus Christus.* Nam etiam consvetudo perversa excusare nequit. Non levigat crimen, sed auget, ut 24. *q.* 1. *c.* 34. *Schisma.* Et *Extrav.* (Decret. l. 5. t. 3.) *de Simonia c.* 48. *Non satis.*

Cedat ergo talis consvetudo vestra, habens tot & tantas rationes & autorites contrarias.

CAP. XI

De diversa intentione illorum; qui in monasteria se conferunt.

Est

Est quippe unum, quod volo vos scire, quod cunctis est religionem ingredi cupientibus valde nota dignum, quod dicit Anselmus: *Quicunq; vult religionem intrare, & in ea proficere, debet principaliter tria scire: Quare, Ubi, & Ad quos.*

Ad primum, Quare. Utrum intentio sit recta, an sinistra.

Quia plerique religionem ingrediuntur, ut suæ valeant inopiæ succurrere, cum in seculo pauperculam gerant vitam, dum de victu & amictu in religione taliter proficerent. Si etiam esset illis multa habendi facultas, quam propter Deum renuerunt, hi sæpius, cum pauperrimi fuerint in seculo, vix vel raro suis superfluitatibus saturari queunt in monasterio. Unde dicit Hieronymus in can. 12. q. 2. c. 71. *Gloria Episcopi. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario panis rugientem ventrem saturare poterat, nunc etiam similam & mella fastidit &c.* Unde scribit etiam Hieronymus ad Nepotianum: *Nonnulli sunt ditiores monachi, quam fuerunt seculares, & clerici possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallente Diabolo non habuerunt.*

Aliqui vero intrant religionem inviti, & quasi a parentibus coacti. Hi inquieti, impatientes, & inobedientes, videntur, & cuncta eisdem, si etiam melliflua apparent, amara sunt.

Isti tamen, si post demum voluntarie consenserint, & profecerint, salvabuntur. Quia de necessitate virtus efficitur.

Alii intrant, ut prælaturas vel dominia officiorum in religione adipisci queant. Hi male intrant, cum tam apud seculares, quam religiosos ad prælaturas aspirare sit damnabile. Unde dicit Ambrosius: *Quicunq; desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo; nec inter servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit, ut XL. dist.* (1. q. 1. c. 12.) *Quicunq;*. Etiam ambitiosus ad prælationem, etiamsi sanctus sit, reprobatur 1. q. 1. c. 25. *Principatus.*

Nonnulli etiam intrant propter *disfortunium, de hujus mundi prosperitate desperantes.*

Omnes isti non recta intentione intrant. Sed hi duntaxat, vanitatibus hujus mundi & deliciis, & secundum consilium Christi omnibus, quæ possident, renunciantes, ut suas lucrari valeant animas. Illis omnia etiam dura videntur propter Deum suavia.

CAP. XII.

Monasterium esse locum pœnitentiæ & purgatorium.

Perpendamus ergo, quamobrem ad religionem pervenimus, dicendo cum Poeta:

Ad studium quare venisti, premeditare.

Nonne venimus *propter pœnitere?* Quare ergo *partes pœnitentiæ* scilicet *vigilare, jejunare, orare*, & alia similia corpori contraria renuendo abjicimus? Cum verus pœnitens ad omnia dura semper sit paratus.

Si cupimus ad libitum nostrum dormire, comedere, bibere, & fabulari, in propria voluntate ambulare, solatium & omnem commoditatem habere, quid tunc quærimus *in loco pœnitentiæ?*

Nonne hic est clibanus, & babilonis fornax, in quibus per dura & aspera, ac per tribulationes diversas oportet nos tanquam aurum purgari & probari, quia tanquam aurum in fornace probavit electos suos Dominus. Unde *Bernhardus Casinensis supra primum capitulum regulæ ubi de monasterii probatione diu turna &c. Monasterium est fornax, inquit, sive caminus, in quo projicitur monachus, ut diversis tribulationibus tentationibus, & asperitatibus comprobetur, ut demum purior sit auro, quod transit per ignem. Ideo dicitur Monasterium.* Hæc ille.

Cum sic pertransierimus per ignem & aquam, post deducemur in refrigerium. Unde dicit Gregorius: *Si quis appetit plena vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare, ut post tunc mundior ad judicem veniat, quantum nunc ejus rubiginem ignis tribulationis purgat.*

Oportet utiq; animam purgare, sive per ignem, sive per aquam. Unde *Num. XXXI.* Omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur, quicquid autem ignem non poterit sustinere

nere, aqua expiationis sanctificabitur.

Attendant, qui volunt evadere ignem purgatorii, quia oportet eos expiari aquis lacrymarum. Imo etiam ignem mundanæ tribulationis sæpe evadit homo per aquam lacrimosæ amaritudinis, ut patet satis ex scripturis.

O religiose. Si non posses unum sustinere opprobriosum, quomodo tunc flagella & asperitates sustinebis? Purgatorium futurum evadere putas, & hic tribulationibus & adversitatibus purgari recusas? Non sic itur ad astra. Quare dicit *Hieronymus ad Heliodorum: Monachus delicatus es, carissime, & hic vis gaudere cum seculo, & postea regnare cum Christo?* De hoc Augustinus, *Impossibile*, inquit, *est quod aliquis fruatur præsentibus bonis & futuris, ut hic ventrem & illic mentem impleat, & à deliciis ad delicias transeat, & in cælo & in terra gloriosus existat.* Hæc Augustinus.

CAP. XIII.

Monasterium esse scholam studiorum & virtutum.

INsuper *causa studii & virtutum acquirendarum hoc in loco convenimus, tanquam* in Dominica schola congregati. Unde dicit sanctus Benedictus in prologo regulæ: *Constituenda est ergo à nobis dominici schola servitii* &c. In qua quidem schola quasi in loco, à turbine & à pluvia mundanæ perturbationis quieto, virtutes sunt acquirendæ summo cum studio, per quas quasi Deo participamus. Unde Psalmus: *Ego dixi, Dii estis* &c.

Studeamus ergo scalatim ascendere a fundamento omnium virtutum, scilicet *humilitate*, usque ad scalæ summitatem & bonitatem, summam in hoc mundo perfectionem. Hæc est illa scala in somniis a Jacob visa, in qua Angeli ascendebant *Genes. XXIIX.* Et sanctus Benedictus *in regula c. V.* ubi etiam subjungit dicens; Non aliud sine dubio descensus ille, vel ascensus à nobis intelligitur quam in exaltatione descendere, & humilitate ascendere. Sic oportet nos ascendere, & ambulare de virtute in virtutem, donec videamus Deum Deorum, in Sion.

Inspiciamus itaque undique vitam nostram, quantum in virtutum scala proficimus, aut deficimus, memores semper hujus terribilissimi dicti *Augustini, à me alias vestris auribus incussi,* quod scribit ad Vincentium: *Ex quo Deo servire cœpi, Omnium difficile expertus sum meliores, quam qui in monasteriis profecerunt, & difficile expertus sum pejores, quam qui in monasteriis defecerunt,* ut patet *dist. XLVII. &c. Quamlibet.* Unde etiam Bernhardus dicit: *Qui in loco ordinis sine ordine vivit, ad illum deveniat ordinem, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Hoc quantum ad prius.

CAP. XIV.

Monasteria require solitudinem.

AD secundum. Religionem intrans debet considerare, *ubi* vult intrare. Utrum *locus* pro regulari observantia *aptus* & *quietus*. Quia *ordo noster solitudinem requirit*, non inter parentes & notos, ubi nunquam vel raro quispiam proficere valet. Quare dixit Dominus: *Egredere de terra tua & de cognatione tua &c.* ut patet supra. Attendant suos parentes & notos frequentantes, quomodo proficiunt. Imo quæ aliquando in uno integro anno in spiritualitate accumularunt, una hora pereunt. Hi non habent consolationem divinam, quærentes humanam. Non vere cum Propheta renuit consolari anima mea: *Memor fui Dei mei & delectatus sum.* Item. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumsit me.* Hi autem non sunt mortui mundo, imo vivunt mundo, solum nomen portantes. Quia *monachus* dicitur à monos quod est *unus* & ἄχθος, *tristis*, quasi *unus tristis.* Sedeat ergo tristis, vacans officio, quia mortuus est mundo, vivit autem Deo, 16. *q. 1. c. placuit.* Hi etiam crucem Christi tollunt, sed eum non sequuntur. Hoc quantum ad secundum.

CAP.

CAP. XV.

De pietate & concordia in Monasteriis desiderata.

AD tertium. Intrans religionem considerare debet, *ad quos* vult intrare, utrum sint sanctæ conversationis, observantiæ regularis, quod non sint simoniaci, proprietarii, inobedientes, incontinentes, inter se divisi, litigiosi, clamosi, scurriles, leves, dissoluti otiis, ac studiose observantes quietem.

Monachus in monasterio, quasi paradiso terrestri ducit vitam. Unde dicit Hieronym' in quadam suarum epistolarum: *Monasterium ubi est unio & caritas, est paradisus, & inhabitantes sunt Angeli Dei.* Ubi autem est divisio & dissensio, monasteriũ est infernus, & inhabitantes Diaboli sunt. Nam, ut ait Hieronymus: *Nihil est similius actibus Dæmonum quam litigare.* Sed, ut dicit Seneca ad Lucillum, *pacem habeas cum hominibus, bellum autem cum vitiis &c.*

Hæc pauca procul dubio mihi de religione cognita, prout nunc vobis, ut promisi, transmitto, proh dolor! non quod ego ita facio, sed vos una mecum admonendo exhortor, ut in his frequenter in cordibus ruminantes proficere possimus in vitam æternam. Amen!

TOMI III. PARS XI.

DE ANNUIS PENSIONIBUS MONACHORUM AC MONIALIUM,

Aliisque subsidiis, quibus privatim fruantur, DECISIO MEDIA.

EX MSCto ACADEMIÆ HELMSTADIENSIS.

CAP. I.

Argumenta pro consvetudine inter Monachos, annuas pensiones, precarias, similiaque subsidia obtinendi.

UTrum *consvetudo, qua quidam religiosi utriusq; sexus habent precarias, seu annuas pensiones, seu subsidia à parentibus vel amicis, vel propriis laboribus, quibus utuntur seorsum, extra conventum, & frequenter, ex licentia superiorum, valeat & sit licita: Ita, quod tales religiosi sint sine periculo animarum suarum?*

Et videtur, quod *sic.*

Primo. Quia hoc Ecclesia Romana scit & tolerat, Igitur hoc approbare videtur. Et per consequens hujusmodi consvetudo est licita.

Secundo ad idem illud *Johannes Andrea in cap. Cum ad monasterium in Novella* dicit, quod Romana curia toleret, quod religiosi in Romana curia *loco vestium* capiant a suis prælatis annuam pensionem. Igitur hoc eadem ratione *loco cibi & potus* possunt capere. Cum *victus & potus* debeant religioso ministrari per suum superiorem, quibus debet esse contentus, *XII. q. 1. c. 5. Clericus qui. XVI. q. 1. c. 5. Si cupis.*

Tertio ad idem, *in eodem cap. in novella* dicit, quod moniales in monasteriis pauperculis ultra præbendam minus sufficientem, quæ eis in conventu ministratur, possunt *meliorare prabendam* ex subsidio parentum vel amicorum, vel per proprios labores. Igitur hujusmodi consvetudo valet.

Item *quarto*, hoc solum dicitur proprium, quod celatur coram prælato suo. Hic vero in casu nostro subditus habet licentiam a superioribus suis, ut per annuas pensiones, vel precarias, vel subsidia parentum vel amicorum, vel per proprios labores possint meliorare præbendam minus sufficientem.

Item *quinto*, necessitas non habet legem. Sed sæpe Prælati non possunt providere de bonis monasterii, minus suffi-

sufficientibus, præsertim prælati mendicantium ordinum, suis subditis. Igitur oportet, quod prælatus licentiet subditos suos, ut acquirant necessaria provictu & vestitu. Igitur &c. Alias prælati propter defectum necessariorum perirent.

Item *sexto* inducitur ad illud, *Qui clerici vel voventes. Decret. l. 4. t. 6. c. 7. Insinuante*, & quod ibi notatur, *& XXVII. q. 1. c. 7. De viduis.* Per quæ patet, quod monachus in domo sua cum bonis omnibus quondam suis remanere potest, & illa administrare, & in usus suos convertere de Abbatis licentia. Fortius ergo Abbas cum Capitulo potest facere monachum administratorem certæ pecuniæ, in certum necessarium convertendæ usum. Per argumentum *a majore*, de quo *Decret. l. 1. t. 6. De electione, c. 7. Cum in cunctis.* Et de toto ad partem, *De officio deleg. c. 28. Pastoralis.* Nam qui totam causam non delegat, certum articulum delegare potest, *De appell. c. 62. Cum causam, Et l. 2. t. 27. De re Jud. c. 18. Cum Bertholdus.*

Item *septimo* ad illud, quod monachus de licentia Abbatis potest aliquid possidere, licet non ut proprium, facit *XII. q. 1. c. 11. Non dicatis.* Quia ibi dicitur, quod vel sine licentia Abbatis potest possidere. Ergo cum licentia ejus potest. *Extrav. Decret. l. 3. t. 10. De his, quæ fiunt a Prælato, c. 7. Cum Apostolica*, in fine. Unde talis spoliatus petit restitutionem, *Dec. l. 1. t. 3. De rescriptis, c. 22. Cum dilecta &c.*

CAP. II.

Argumenta contra consvetudinem talia habendi subsidia privata.

IN oppositum, *contra consvetudinem* videntur esse quatuor.

Primo status monachorum. *Secundo*, subjectio eorum ad suum superiorem.

Tertio superioris officium. *Quarto*, regula Monachorum.

Primò, status monachi non permittit, eum habere proprium, vel aliquid possidere, *XII. q. 1. Nolo, &c. Non dicatis De statu monachorum c. 11. &c. Cum ad monasterium.* Ergo consvetudo est illicita, quæ facit eum proprietarium. Nec enim, quod una via prohibitum est, per aliam est concedendum, *De procurat. c. Tua.*

Item, cum sit speciale, quod monachus potest habere peculium ex injuncta sibi administratione, *De statu monachorum c. 11.* Et tamen certum, quod ille, licet sit administrator, non habet illud, ut proprium, etiamsi Abbas vel Episcopus, *De privilegiis, Decr. l. 5. t. 33. c. Cum olim.* Propter quod concluditur, illi administratori concedi detentionē tantum. Ex quo sequitur, quod nullo administratori etiam detentio etiam per Abbatem concedi potest. Facit *De privilegiis c. 9. Sane*, Ergo nec se ad illud per consvetudinem obligare potest, defraudando legem de hoc privilegio.

Quare circa *secundum* constat, qvod monachi Abbati vel superiori obedire tenentur, *De statu monachorum, Cum ad monasterium, 54. dist. Abbas.* Et sicut obedientia in exhibendo inest monacho, sic recipiendo inest Abbati, & huic Abbas renunciare non potest, Quia monachum manentem suum non potest absolvere ab obedientia. *De renunc. cap. Pridem.* Sed illa consvetudo quodammodo absolvit, si ratione consvetudinis monachus potest tollere *precarias.* Igitur &c.

Item, si conceditur hæc consvetudo pro *vestibus*, pari ratione, pro *vino & piscibus*, & forte pro *carnibus.* Et sic ex vi consvetudinis habebunt monachi præbendas distinctas, vel portiones privilegiatas, contra *canonem Decret. l. 3. t. 5. c. 19. Dilectus, 1. De præbendis*, & similiter cellas privatas, contra illud *XX. q. ult. Monachi. XII. q. 1. Necessaria, De statu monachorum.*

Circa *tertium* certum est, quod ad Abbatem pertinet tota potestas monasterii, 18. *q. 5. Nulla.* Et debet esse discretus in regimine, *ead. q. c. Si quis Abbas.* Et de omnibus solicitudinem gerere debet, per *cap. Cum ad monasterium*, & secundum qvalitatem personarum eis providere Quod singulis Abbas faciet, ut in usu, *De præbend. De multa*, infin. exemplo Apostolorum, qui non æqua-

æqualiter omnibus, sed singulis dividebant, prout singulis opus erat *Act. IV.*

Sed si secundum hanc consvetudinem annua pensio non sufficeret pro monacho, vel abundaret plus, qvam monachus indigeret, distributoris Abbatis manus essent ligatæ. Et sic illicitum. Cum sit æquale vitium, negare necessaria, & dare superflua, 47. *Si quis, De officio custodis c. prim. & De jure prioratus in Clem. c.* 1.

Ergo consvetudo est iniqua, qvæ aufert Abbatis officium, providendo & distribuendo. Et sic non habet potestatem. Quia non servat honoris statum, sed confundit. 23. *q.* 5. *c.* 24. *Si apud.* Etiam solvit obedientiam, nec habet juris possibilitatem, 22. *q.* 2. *c.* 15. *Faciat.* Nec habet necessitatem, cum aliter providere possit monachis, ad illud *Dist.* 1. *c.* 5. *Consvetudo.* Ubi dicitur qvod lex debeat talis esse, quæ congrüat religioni, disciplinæ conveniat, & saluti proficiat. Sed hæc consvetudo facit contrarium.

Quarto, cum regula monachorum sit approbata per sedem Apostolicam, & confirmata, *De relig. dom.* Si non licet illam alicui mutare, *De confirmatione utili vel inutili c.* 1. *&* 11. Concluditur ergo, qvod Prælatus hanc consvetudinem possit revocare, qvem sine interitu salutis servare non potest. Hic vide *Joh. Andr.* in regulâ, *Non est obligatorium.*

Sed experientia, quæ est rerum magistra, docet, quod hujusmodi religiosi utriusqve sexus sint inqvieti freqventer, inobedientes, nolentes reformari, neqve hujusmodi pensiones annuas ponere ad communitatem, etiam per superiorum jussum, & sic proprietarii, & alii lusores & fornicarii, bibuli & crapulosi, vestibus pretiosi. Et qvando alii monachi esuriunt & sitiunt, ipsi sunt inebriati, nec paupertatem, nec obedientiam servant, nec saltem communem mensam tenent. Vide ergo, qvam periculosus sit status *Superiorum* hujusmodi *religiosorum*, qvi hoc sciunt in subditis fieri, & tacent, nec prohibent. Ecce omnes animæ hujusmodi subditorum requirentur de manibus superiorum, sive claustralium, sive provincialium. Vide, qvam periculosus sit status hujusmodi *præbendariorum*, qvi substantialia ordinis non servant, qvia perjuri, qvia nolunt obedire *generali concilio, quod utiq; voluit omnes ordines reducere ad communem vitam.* Qvare sunt extra statũ salutis: Qvia monachus habens obulum, non valet obulum, & qvi habet proprium, Deus negat sibi suum proprium; quod est misereri & parcere. Et sic scandalizant Ecclesiam & præsertim laicos, incitantes eos contra clerum. Væ illi, per qvem scandala fiunt, seu veniunt.

CAP. III. *Sententia media.*

AD illam quæstionem respondendo tota quasi Ecclesia quoad religiosos confunditur.

Quia, sicut *rationes ante oppositum* videntur ostendere, quando subest rationalis causa, prælatus religiosus cum suis subditis professis dispensare potest, ut religiosi professi habeant peculium seu precariam. Ut videlicet, quando superior subditos nutrire aliter non potest in communi, sed subditi possunt se nutrire diversimode, unus prædicando, alter docendo & regendo, alter scribendo, alter meditando in libris, alter per parentes & amicos & subsidio eorum, vel patrimonium ad eum devolutum. Et non essent præmissi jam ita diligentes in acquirendo pro communi utilitate, sicuti pro ipsis in speciali.

Rationes vero *in oppositum* videntur ostendere, quod hoc sit contra statum religiosorum professorum, & quod per hoc restringantur substantialia ordinis, & multa mala superius expressa oriantur.

Et quia in causa rationabili superior posset *dispensare*, quando subest causa rationabilis, dummodo subditi parati essent hujusmodi precarias dare in manus superioris ad communem utilitatem, quando superiori placet, & videtur sibi opportunum: Et quia, quæ sit hujusmodi rationabilis causa, non est concor-

concordia, nec inter Prælatos, nec inter subditos, & quod subditi sint parati dimittere hujusmodi precarias omni tempore: Ideo *melius est*, quantum possibile foret; *raro vel nunquam mitterè hujusmodi precarias, nisi ex notoria causa & evidenti, propter scandala*, & ne substantialia ordinis per hoc infringantur.

CAP. IV.

Argumenta, quod monachi de propriis viventes sint in periculo damnationis.

SEquitur alia quæstio. *Utrum religiosi Prælati utriusq; sexus non viventes communiter sed singulariter, sint cum subditis in statu salutis.*

Et videtur, quod *non.*

Quia de communi deceret vivere communiter, quoad esum, potum, vestitum, & servare regulam, jejunium, & non comedere carnes, nisi essent infirmi, & alia plura observare, quæ non observant. Ergo sunt in statu periculoso magis, quam seculares clerici. Quia de quanto status altior, de tanto casus periculosior.

Secundo ad idem. Quia fundant se super dispensatione invalida, credentes se in omnibus dispensare. Sed non est verum. Quia, sicut dicit *Johannes Andrea super c. cum ad monasterium De statu monachorum, in novella &c.* licet summus Pontifex posset dispensare cum monacho, ut possit contrahere matrimonium, si causa maxima subesset, ut conversio gentilium, vel pax magis reformanda, tamen, si legitima causa non subest, non valet dispensatio. Imo, ut dicit idem, non potest Papa dispensare contra vota, vel ut monachus habeat proprietatem, nisi magna causa subest. Et, si dispensat sine magna causa, non valet dispensatio, & Papa peccat; & utentes eadem dispensatione decipiuntur. Hic autem in casu nostro Prælati religiosorum, dispensant contra vota, ut subditi non servent paupertatem, imo nec obedientiam, castitatem, nec regulare jejunium. Cum ergo nec Papa possit quid contra promissa Deo facta, nec causa legitima & magna subest: Ergo eorum dispensatio non est dispensatio, sed subditorum & Prælatorum deceptio.

Tertio, talis vita religiosorum tendit ad noxam & ad subversionem totius vitæ religiosæ. Ita ut non serventur tria substantialia ordinis, nec paupertas, nec obedientia, nec castitas, & alia regularia. Sed nec statuta, nec leges, nec consuetudines valent. Sic tendentes ad noxam & subversionem Ecclesiæ quoad magnam portionem ejus magis notabilem, scilicet religiosorum. Ergo talis vita est damnabilis, & omnino abjicienda à statu Ecclesiæ.

Item *quarto.* Quod omnes regulares fratres indigeant hujusmodi dispensatione; ut non communiter vivant, sed singulariter: Et quod tot sint procuratores in conventu, quot fratres, quilibet rerum suarum: Et quod hic subsit licita causa dispensandi quoad singulos fratres: Non videtur unquam occurrere. Sed magis si quilibet fratrum ea, quæ possidet, poneret ante communitatem: Melius & abundantius provideretur quam sic.

Quinto, interim, quod Prælati examinant, an possint conventum decenter nutrire de his, quæ singuli fratres possunt comportare, & possint eos ad hoc compellere, ut omnia, quæ habent, ponant ad communitatem, semper sint culpabiles & inexcusabiles. Quia tenentur subditos suos ad communem vitam compellere. Et si non possunt ad hoc attrahere propter rebellionem vel propter causam prætensam rationabilem, saltem aliquos ad communem vitam juvando & sibi obediendo attrahant, ut se & sibi obedientes excusabiles faciant. Quod minus offendat, si saltem aliquos ad communem vitam adducat, faciendo diligentiam, quam torpendo hoc permittat, se & plures suos subditos ad perpetuam damnationem inducendo.

Sexto, Dispensatio superioris cum subditis in præmissis non excusat nec prodest.

prodest. Nam sicut præmissum est; nec summus Pontifex super proprietatem vel vota cum religiosis sine legitima causa potest dispensare. Ergo multo minus alii inferiores Prælati infra Papam dispensare possunt.

Septimo, Talis vita singularis tollit officium superioris in præcipitium, & singulis necessaria distribuendo, & obedientiam inferiorum in præmissis superioribus exhibendo, & superflua retinendo. Et æquale vitium est in præmissis, ut superior vel non necessaria seu superflue vel diminute provideat, & quod subditi in necessariis & mediocribus non sint contenti.

Octavo. *Johannes Andreæ in c. Cum ad monasterium*, super non proprietate dicit: *Nec videtur dici: Quando subditus de qualitate & quantitate nihil celat superiori, nec sine ipsius consensu vel sine scientia aliqua recipit vel expendit, paratus totum reddere & dimittere ad jussum Abbatis. Tamen res periculosa est, & invidiæ & exempli mali causa. Consulit Ostiensis Abbati, ut, nisi ex causa magna & evidenti, talem licentiam non det monacho, non habenti administrationem.* Ecce hic loquitur de monacho, cui tam raro debet dari hujusmodi licentia. Hic vero datur omnibus subditis licentia, & de omnibus rebus, quæ detinet subditus, quæ etiam ad libitum expendit, sicut placet, nec etiam interrogando superiorem de singulis. Quia superior libenter dat hujusmodi licentiam sine causa legitima subjectis suis, non solum se sed & subditos decipiendo; sicut patet ex illa ratione superius posita. Et etiam hoc non deberet fieri nisi in his subditis, qui habent administrationem, ut sunt officiales, procuratores, ut patet *De statu monachorum c. 11.* Hic vero omnibus subditis admittitur hujusmodi administratio pecuniæ.

Nono, cum sit duplex *usus rerum temporalium*: Scilicet *certus*: Qui monachis non potest concedi, quia hoc importat proprietatem in subditis, quem tamen usum pro nunc prælati concedunt, de quo vide *Humbertū super regulam Augustini*: Et alius est usus *incertus*, qui monachis potest concedi, si subsit necessitas vel *utilitas, communis*, non privata, secundum N. ad Eugenium Papam Alias dispensatio vocatur dissipatio.

Sed communis utilitas rarissime occurrit in his dispensationibus, sed singularis. Sicut patet in effectu, quo quilibet quærit utilitatem suam singularem.

Decimo. Cum experientia sit rerum magistra, hujusmodi vita singularis generat multas abusiones, & hujusmodi singulariter viventes possident aurum & argentum, quibus omnia obediunt, & nec refectorium nec dormitorium visitant, variam supellectilem possident, vestes pretiosas, lectos, famulos & ancillas, concubinas, equos & canes venaticos in locis angulosis, vel etiam in refectorio lautius sibi providentes, & sic de pluribus aliis abusionibus. Quis enim poterit de hoc dubitare, quin *Prælatus* cum *talibus juvenibus dispensans*, & hi, cum quibus sic dispensatur, sint in statu damnationis, & dispensatio cujuscunque Papæ, generalium vel singularium superiorum quorumcunque, in nullo eos relevet.

Undecimo, quia tanta est inæqualitas in tali vita singulari, quod unus abundat, alter deficit, unus sitit, alter ebrius est; unus saturatus, alter famelicus est. Et sic de vestitu, & in omni indigentia humana eorundem. Cum *Augustinus* dicat: *Et non dicatis aliquid proprium, sed vobis omnia communia.* Et sic sanctus Franciscus, Benedictus, Dominicus. Hæc ergo vita singularis est inæqualis, diabolica, proprietatem in se includens, paupertatem excludens, & cetera, quæ ordinis sunt.

Duodecimo, beat^9 *Bernhardus in libro de præcepto & dispensatione* dicit: *Quicquid de spiritualibus in ipsa regula traditum est, in manu Abbatis nunquam relinquitur. Dein reliqua pars, quæ in corporalib^9 observantiis, ne ipsa quidem ejus in voluntate ita posita est, ut ejusdem serviat voluntati, sed magis charitati. Neq; enim Abbas supra regulam est cui semel ipse se spontanea professione submisit.* Et ibidem statim: *Super fratrum transgressiones, non super Patrum traditiones constituitur qui Abbas eligitur,*

mandatorum cultor & vitiorum ultor.

Tredecimo. Omnis regularitatis, & omnis rigoris declinatio, ordinarie ex hac dispensatione exorta est. Quia superiores carnales in se nolunt displicere subditis, æstimantes, se sine rationabili causa posse in omni casu vere, exceptis tribus substantialibus, dispensare. Quod non possunt propter multas causas superius expressas.

CAP. V.

Argumenta, quod monachi de subsidiis propriis viventes non versentur in discrimine salutis.

IN *oppositum* arguitur.

Cum sint tot Doctores Theologiæ, & utriusque juris, in ordinibus mendicantium, non videtur verosimile, quod oculis apertis cœci scienter errarent: Et similiter multi veri devoti in dictis ordinibus inviti suas conscientias macularent.

Secundo, sanctus Thomas ait: In qualibet communione necessario abstinere à carnibus, non ponitur, in regula beati Benedicti ut præceptum, sed ut statutum, quod non habet vim præcepti, sicut nec alia hujusmodi *statuta*. Ut *Monachus comedens carnem* eo ipso non peccat mortaliter, nec facit contra votum, nisi comederet ex inobedientia & contemtu. Sed incurrit pœnam, in statutis expressam & contentam. Et tamen comedere carnes non licet sanis sed infirmis. Sic similiter de *jejunio regulari*, quod non est institutum præceptoriè, sed sub pœna. Quod quis solvens non incurrit culpam, nisi propter præceptum vel contemtum, sed pœnam. Si ergo non servantes hæc duo non peccant, multo minus, qui non servant *minora* his duobus.

Tertio, sedes Apostolica sic dispensavit cum ordine *Prædicatorum*, quod *ter in hebdomada comedant carnes*, quia non semper prandia certa cum ovis habent, sed comedunt cibum, quem possunt habere, maxime in itinere, & in terris suis, quando sunt extra monasteria sua. Et eadem est ratio de aliis *Mendicantibus*.

Quarto, cum sint varii ordines, habentes varias regulas, quis poterit scire singulorum ordinum regulam, & pertinenter arguere contra excessus eorum.

Quinto, singulariter vivere non est contra paupertatem, obedientiam, castitatem. Quia sic vivere ex licentia & licita causa stat cum paupertate, obedientia, castitate. Ergo, sic vivere singulariter, non ponit, aliquem religiosum esse in statu damnationis.

Sexto, Romana curia scit & tolerat istam vitam: Ergo talem vitam videtur approbare. Consequentia tenet per istam Regulam juris: *Qui tacet.*

CAP. VI. *Sententia media.*

AD istam quæstionem pono aliquas scholasticas conclusiones.

Prima conclusio. Ad istam vitam religiosorum sequuntur multa mala, & inordinationes multæ, etiam abusiones & scandala, quibus laici contra religiosos insurgunt, & eis obloquuntur. Hæc *conclusio* patet ex experientia, quæ est rerum magistra, & per rationes ante oppositum.

Secunda conclusio. Prælatus dans licentiam sic singulariter vivendi suis subditis & religiosis, & videns hujusmodi abusiones oriri ex sua licentia, & non revocat hujusmodi licentiam, nec aliqua ponit remedia contra hujusmodi abusiones, in quantum melius potest, est in statu damnationis, & omnium malorum, & culparum, quæ ex tali sua licentia fiunt, est reus, & sanguis animarum subditorum suorum de manibus ejus requiretur. Patet hæc *conclusio*, Quia causam damni dat, ergo damnum dedisse videtur, per regulam juris, & per rationes ante oppositum motas.

Corrolarium hujus conclusionis, quod similiter Papa, vel Generales ordinum mendi-

mendicantium, vel Provinciales, vel superiores particulares monachorum, cooperantes ad hujusmodi licentias, super singulari vita, ubi tales abusiones sequuntur, sunt in consimili damnatione, sicut dicit conclusio. Patet ex eadem radice.

Tertia conclusio. Sive Papa, sive quicunque alii inferiores Prælati, dispensantes cum suis inferioribus, sine legitima causa, videntes ex dispensationibus suis hujusmodi dissipationes exoriri, & non revocant hujusmodi abusiones, sicut melius possunt, sunt in statu damnationis, & omnium malorum, quæ ex suis licentiis fiunt, sunt participes. Patet hæc conclusio ex præmissis, & rationibus ante oppositum motis. &c.

Correlarium istius conclusionis: Omnis dispensatio super votis, & proprietate religiosorum, ex quibus præfatæ abusiones sequuntur, sunt dissipationes, & non validæ dispensationes. Quia non fiunt ex rationabilibus causis, & non excusant Prælatos, sed magis accusant. Patet ex præmissis & rationibus ante oppositum.

Quarta conclusio. Nulla tolerantia vel dispensatio vel dissimulatio superiorum in præmissis abusionibus excusant subditos. Patet, quia non fit præscriptio culpis. Et de quanto diutius animam culpa detinet, de tanto reddit eam infeliciorem.

Quinta conclusio. Prælatus ex legitima causa potest cum suo subdito, uno vel pluribus, *dispensare*, ut usum aliquarum rerum habeat ad tempus ad voluntatem sui Prælati, ita, quod subditus nomine Prælati detineat hujusmodi res, ea tamen conditione quod sit semper paratus resignare hujusmodi res, quandocunque superiori placuerit, & quod non abutatur his rebus. Patet, quia subditus ex licentia superioris potest esse in Studio vel in peregrinatione, vel in Romana curia nomine monasterii ex legitima causa, & peculium ex licentia superioris potest detinere.

Et per has conclusiones sit *responsum* ad rationes hinc inde factas. &c.

CAP. VII.

Consilium cum pio voto monachis & Monialibus datum pro pacanda illorum conscientia.

Item super proprietate, qvam proh dolor continuare & palliare nemo potest, sic duximus amicabiliter interloqvendum: Qvod tales devoti inter vos, fratres vel sorores, qvæ hujusmodi salutare perfectionem religionis libentius sectarentur, ut merito tenentur, & propter penuriam & paupertatem monasterii, & alias, impeditæ, offerre debeant sponso suo Jesu Christo hujusmodi impedimenta, qvibus minus valeant, & promtam ac devotam voluntatem, qvæ semper eidem suo sponso Jesu Christo obedienter colatur, submittant, ut, qvod effectu non valeant, promta tamen voluntate anhelent. Hoc tamen, qvod ab eis Deo inspirante recte & regulariter postulatum est, omnibus vobis mandatum est. Qvamvis communem vitam, ad qvam tenemini, non tenetis, nihilominus ab observatione ipsius, si communicatur, nullatenus vos absolvit.

Qvare volumus & in Domino exhortamur, reqvirimus & monemus, qvatenus nec vos, nec aliqva vestrum, qvæcunqve etiam *sororum professarum*, saltem ab hujusmodi bona & promta voluntate voluntariæ paupertatis amplectenda, sitis & sit, alienæ aut aliena.

Et ut *discordia*, qvoad hoc inter vos amoveatur, sic dignũ duximus observandum, qvod nulla vestrum aliqvod proprium sine scitu & consensu præpositi & priorissæ possideat, sed exhibitis & præsentatis singulis bonis spontanee, & id vobis devote *petentibus*, usus eorum bonorum ad necessaria vestra, non superflua, ab eisdem benevole concedatur.

Per hoc tamen nulli vestrum licentiam proprii damus, aut aliqvo modo consentimus habendi. Sed verius putamus

tamus per hoc *conscientias alleviendas*, *quousq; omnipotens Deus gratia sua visitationis paradisum suum regularibus observantiis, quâ re possibilitas nondum habetur, dignetur misericorditer fructificare.* Id vero, quod sic de licentia superioris, sicut præmittitur, receperitis, cum debita & magna obedientia, & perfecto Dei timore, in usus necessitatis vestræ convertatis & percipiatis.

TOMI III. PARS XII. XIII.

De REBUS WICLEFI.

Longius hoc negotium, qvam ut hæ chartæ capiant. Satis hic fuerit, subindicasse, per plures annos ante Constantiense Concilium ex libris *Wiclefi* excerptos esse *articulos*, eorumqve præcipuos *XLV.* qvi, postqvam in Bohemia viderentur tradi ac propagari, non solùm Pragæ, sed & in aliis Academiis, imo in ipso tandem Romano Concilio A. 1412. sunt condemnati. Ægre ferens Hus hanc doctrinæ Wiclefi condemnationem, ejus in se suscepit defensionem, continuo ab adversariis Wiclefi rationem postulans condemnati cujusqve articuli. Quod negotium cum ad Constantiense Concilium esset delatum, Cardinalibus, Episcopis, aliisque Doctoribus, *plenum illorum 45. articulorum examen* Concilii decreto est commissum. Qvi jussa executuri censuras, refutationes, improbationes, condemnationes illorum longis ac diffusis partim, partim brevioribus scriptis, magno studio adornarunt. Qvorum consensus publicam dein genuit ac conciliarem istorum condemnationem, *A.* 1415. *d.* 4. *Maji*, solenniter publicatam, uti ex Actis *Tom. IV.* plenius constabit. En ergo *geminam censuram Constantiensem* magno olim molimine instructam, utramqve ex authenticis antiquissimis *variis Codicibus MSCtis* depromptam.

TOMI III. PARS XII.

Theologorum Constantiensium BREVIS CENSURA XLV. Articulorum WICLEFI.

A. 1415. in Concilio prodita.

Ex antiquo Codice MSCto Academiæ Lipsiensis.

Hoc in fine posito argumento: *Condemnatio XLV. articulorum hæreticalium WICLEFI.*

Conclusio I.

Substantia panis materialis & similiter substantia vini manent in sacramento altaris.

Supra scripta conclusio est falsa, erronea, & hæretica.

Patet *primò* per illud *Matth. XXVI. Accepit Jesus panem &c.* & ait: *Hoc est corpus meum &c. Et accipiens calicem, dixit: Hic est sangvis meus. Ubi B. Ambrosius in libro de Sacramentis:* Iste panis ante verba consecrationis panis est usitatus. Ubi autem accesserit consecratio, de pane fit corpus Christi.

Patet *secundò* per determinationem sacri concilii Lateranensis, *Decr. l.* 1. *t.* 1. *De summa Trinitate & fide catholica, c. firmiter*, ubi sic dicit: *Una vera est fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse sacerdos & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus & sangvis*

IOHANNES WICLEF, ANGLUS,
THEOLOGIÆ DOCTOR ET PROFESSOR
IN ACADEMIA OXONIENSI.
Obiit Anno 1387 Scripta ejus in Concilio
Constantiensi damnata Anno 1415. Sepulchro
ejecta ejus ossa combusta Anno 1428.

sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continetur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potentia divina.

Conclusio II.

Accidentia panis non manent sine subjecto in sacramento altaris.

HOc est falsum & erroneum, & sapiens hæresin universaliter intellectam. Quia si talis qvantitas, quæ fuit qvantitas panis, non manet sine subjecto in sacramento altaris, erit tunc vel in corpore Christi, vel in pane, vel in utroque, vel in aere circumstanti.

Non primum. Qvia corpus Christi non est quantum tali quantitate. Esset enim tunc monstruosum, tum qvia talem formam habet, qvalis in judicio apparebit, secundum Magistrum in *VII. distinc.* 12. *c. Si autem convertitur.*

Nec secundum. Quia tunc panis iste non esset conversus in corpus Christi, nec transsubstantiatus, contra *Decretalem De summa Trinitate & fide catholica.* Essent etiam falsæ istæ propositiones demonstrativæ: *Hoc est corpus meum, & hic est sangvis meus, Matth. XXVI.* Quod est hæreticum.

Nec tertium. Nulla enim substantia remanet in sacramento altaris, nisi corpus Christi, *De consʃ. dist.* 2. *c. Omnia.* Ubi sic, & sunt verba Ambrosii, & recitantur à *Magistro in IV. dist. II. c. Quidam vero. Panem illum, quem sumimus in ministerio illum utiq; intelligo. Quia manu spiritus sancti formatus est in utero virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis.* Unde *Joh. VI. Ego sum panis vivus.* Et *Joh. V. Panis quam ego dabo &c.*

Ex his duabus sententiis apertè potest intelligi, quod pánis iste & iste non sunt duo sed unus.

Nec quartum. Quia aer circumstans est locus illius quanti, vel ultima superficies ejus.

Patet etiam hæresis istius conclusionis: Quia, qui aliter sentit de sacramentis ecclesiæ, quàm Romana ecclesia, hæreticus est. Romana autem ecclesia sentit, Accidentia esse sine subjecto in sacramento altaris, *De celebratione missarum, Decretal. l.* 3. *t.* 41. *c.* 6. *Cum Martha. De hæreticis Dec. l.* 5. *t.* 6. *c.* 9. *Ad abolendam.* Ideo, &c.

Conclusio III.

Christus non est in eodem sacramento identicè & realiter in propria præsentia corporali.

ISta conclusio est falsa, erronea & hæretica.

Tum *primò*, probatur, *De consecrat. dist.* 2. *c.* 35. *Quia corpus.* Ubi sic habetur: *Nam invisibilis sacerdos visibiles creaturas insubstantiam corporis & sangvinis sui verbo suo secreta potestate convertit, dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et Augustinus, in libro Sententiarum Prosperi:* Fatemur ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura formavit, post consecrationem verò corpus Christi esse, aliàs, carnem & sangvinem, qvod benedictio consecravit.

Tum *secundo.* Quia qui de sacramento corporis & sangvinis Domini nostri Jesu Christi aliter sentire vel docere non metuunt, qvam sancta Romana ecclesia prædicat & observat, hæretici sunt censendi, *De hæreticis, Ad abolendam.* Sed ecclesia Romana observat & docet corpus Christi idem esse in sacramento. *De consecr. dist.* 2. *c.* 38. *In quibus.* Ubi dicitur, *quod sancta synodus, in urbe Romana congregata sub Leone, fatetur, quod in sacramento sicut corpus Domini verè est cibus, ita sangvis verè est potus, & est illud idem corpus, de quo dictum est: Caro mea verè est esca, & sangvis meus verè est potus, circa quod corpus aquila sunt, quæ alis circumvolant spiritalibus. Glossa* 1. *Virtutibus.* Unde & *idem corpus Christi edimus ut vita æterna possimus esse participes.* Et secundum *Magistrum, dist.* 10. *c. Sunt & alii.* Iste est error

error insaniam transscendens. Et secundum *Richardum dist. eadem*, summè debent omnes catholici detestari & & persequi errorem istum pessimum impiorum, qvi dicunt corpus Christi non contineri realiter in sacramento altaris, sed tantum ibi esse sicut in signo. Quem errorem retractavit *Berengarius* Romæ coram centum & tredecim episcopis, ut patet *De consecr. dist.* 2. *c. Nos autem.*

Conclusio IV.

Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, nec baptizat.

ISta propositio videtur temeraria & hæretica.

Qvia ex ea sequeretur, omnem ordinem aut collationem ejus in ecclesiastica hierarchia esse incertum & dubium. Cum nullus de communi lege sciat, an episcopus ordinatus vel sacerdos consecrans aut batizans sit in peccato mortali, aut non. Quia non scit homo, utrum amore vel odio dignus sit, *Eccles.* 9. *c.* Item apostolus 1. *Corinth.* 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Prædicta etiam propositio repugnare videtur dictis *B. Augustini*. Nam loquens de hæreticis in epistola contra Parmenionem, dicit: Quod sicut habent in baptismo, quod per eos dari possit, sic in ordinatione jus dandi. Item idem *Augustinus*, ut allegatur 1. *q.* 1. *c.* 97. *Quod quidam*, dicit sic: *Sacramentorum sanctitatem in perversis hominibus, sive qui intus sunt, sive qui foris, constat, impollutam & inviolabilem permanere.* Item idem *Augustinus* super Johannem *tractatu IV.* circa finem, loqvens de collatione baptismi, dicit: *Sic non teneo adulterum, non ebriosum, non homicidam. Quia Columbam attendo, per quam mihi dicitur: Hic est, qui baptizat in spiritu Joh.* 1.

Præterea præmissa propositio repugnat illi, quod habetur in legenda de corpore Christi, ubi dicitur: *Nihil à bono majis, nihil à malo minus perficitur sacerdote.*

Item prædicta propositio videtur esse contra determinationem ecclesiæ. Nam dicitur *De hæreticis*, *Ad abolendum*: Sentiendum est de sacramentis, sicut Romana sentit ecclesia. Sed ipsa sentit, Episcopos ordinare & sacerdotes consecrare & baptizare, sive sint boni sive mali, ut patet per *discursum primæ conclusionis* per totum.

Conclusio V.

Non est fundamentum in Evangelio, quod Christus Missam ordinaverit.

ISta conclusio est falsa & erronea.

Patet *primò* per illud, quod habetur *Luc. XXII. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem.*

Item *secundo* per illud, quod habetur 1. *Corinth. XI. Ego enim accepi à Domino.* Et infra: *hoc facite in meam commemorationem.* Ubi Ambrosius in libro de sacramentis: Ipse Christus istius sacramenti sacerdos, cujus institutionem sacrosancta servat ecclesia.

Conclusio VI.

Deus debet obedire diabolo.

ISta conclusio est falsa, malè sonans, piarum aurium offensiva; nec non simplicium ad obediendum diabolo inductiva.

Primum patet. Nam sequitur ex ipsa, quod Deus est debitor, & tenetur ex debito, & est obligatus diabolo obedire, & per consequens, quod diabolus licite possit sibi præcipere & imponere legem. Quia secundum *Ambrosium de Virginibus L.* 2. *super* isto verbo: *de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Ubi* exponit: Præceptum in subditos fertur, consilium in amicos. Nam ubi præceptum, ibi lex.

Tum

Tum, quia secundum rectam jurisdictionem, quam colligit *Gregorius in declaratione regularum fratrum minorum*, non habet imperium par in parem, nec à fortiori subditus in superiorem. Et per consequens in hoc Deus diabolo subderetur. Et sic in hoc casu in nomine Jesu non haberet omne genus flecti cœlestium nec terrestrium & inferorum, contra Apostolum *Phil. II.* Nec esset sibi data omnis potestas in cœlo & in terra, *Matth. ultimo.*

Imo etiam sequeretur, quod Deus posset peccare. Quia cum Deus posset hoc modo facere quod diabol' præciperet, licitè posset non facere, quod deberet, & quod facere teneretur.

Secundum patet. Quia si Deus debet obedire diabolo, posset credere quisque simplex, quod, à fortiori, quælibet creatura rationalis.

Conclusio VII.

Nisi homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

Ista conclusio videtur falsa, erronea & hæretica.

Tum primo. Quia est contra determinationem Doctorum, puta Chrysostomi, Augustini & Leonis Ex quorum verbis concludit *Magister*, *dist.* 17. *c. Secundum quod sacerdotibus*, Indubitanter oportere Deo primum & deinde sacerdoti offerre confessionem, nec aliter posse perveniri ad ingressum paradisi, si adsit facultas.

Tum secundo. Quia est contra scripturam. Nam *Jacobi* 5. *Cum infirmatur quis ex vobis, inducat presbyteros ecclesiæ. Et sequitur: Confitemini alter alteri peccata vestra.* Christus etiam hoc præcepit implicite in figura, cum dixit leproso mundato: *Vade, ostende te sacerdotibus*, *Matth. VIII.* ut patet in glossa.

Tum tertio. Quia est contra ecclesiam seu contra determinationem ecclesiæ, præcipientis Confessionem fieri, & quantum ad illum, cui confitendum, scilicet proprio sacerdoti, & quantum ad *tempus confitendi*, scilicet semel in anno, scilicet in paschate, & quantum ad *modum*, scilicet integrè, cum cordis contritione uni sacerdoti. *De pæn. & remiss. c. Omnis utriusq; sexus.*

Conclusio VIII.

Si Papa sit præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi forte à Cæsare.

Ista propositio est falsa & erronea. Quia non minorem potestatem habent à Deo sibi datam sacerdotes novæ legis quam antiquæ ratione officii, sive existant in peccato sive non, sive etiam sint præsciti. Quod soli Deo, & quibus revelat, notum est. Scilicet *Caiphas* malus, & ut præsumitur verisimiliter præscitus, quia ejus malitia legitur & non pœnitentia, tamen habuit protestatem à Deo sibi datam super fideles synagogæ. Ratione dignitatis Pontificiæ prophetavit, ut patet per textum & gloss. *Joh. IX. Cum esset Pontifex anni istius, prophetavit.* Multò magis Papa ex officio habet potestatem à Deo sibi datam, & non à solo Cæsare, etiamsi in peccato mortali existat.

Prout habetur in figura, quando Apostoli in cœna Domini responderunt Christo & dixerunt: Ecce, *gladii duo hic*, & ipse dixit: *Sufficit, Luc. XXII.* Habes etiam figuram in V. T. *Genes.* 1. ubi Deus fecit duo magna luminaria, unum ut præesset diei, & alterum nocti.

Item, cum præscientia Domini sit viatoribus ignota, de communi lege nullum habuerunt Papam certum & indubitatum, si Papa præscitus nullam haberet potestatem super fideles.

Conclusio IX.

Post Urbanum VI. non est alius recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

ISta conclusio est falsa, malè sonans, erronea & contra bonos mores, & hæretica maximè.

Quoad primum probatur primo. Quoniam illud est contra determinationem & *processum sacri Concilii Pisani*, quod quondam universalem ecclesiam repræsentabat & vices ejus gerebat, quæ spiritu sancto regitur, & errare non potest, in quo electus fuit sanctæ memoriæ *Alexander V.* & à dicto sacro concilio ut verus canonicus Papa receptus.

Item secundo quoad secundam partem: Quoniam nullus debet imitari schismaticos & hæreticos ab ecclesia præcisos, maximè in eo, in quo malè agunt secundum determinationem ecclesiæ. Sed Græci, sic vivendo legibus propriis absque vero & canonico pastore male agunt secundum determinationem ecclesiæ, Igitur &c.

Patet etiam illud tertiò, per autoritates sacræ scripturæ. Primo per illud quod habetur 2. *Corinth. VIII. Nolite jugum ducere cum infidelibus*, glossa; id est, eos imitari in legibus malis. *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis cum tenebris? Quæ autem communicatio Christi cum Belial, aut quæ pars fidelis cum infideli?*

Conclusio X.

Contra sacram scripturam est, quod viri ecclesiastici habeant possessiones.

Ista conclusio est erronea & seditiosa. Sacra enim scriptura non contradicit. Alias contrarium scripturæ sacræ necessario foret falsum. Habetur enim *Actor. IV.* qualiter in multitudine credentium nemo eorum, quæ possidebat, dicebat aliquid esse suum, sed erant illis omnia communia. Inter quos constat quod erant discipuli & multi alii viri ecclesiastici. Legimus etiam de Christo, quod ipse habuit loculos. Item 1. *Corinth. III.* & ad *Tit. I.* oportet episcopum esse bene præpositum domui suæ & esse hospitalem, quod esse non posset, nisi domum & hospitium possideret. Unde *Augustinus ad Bonifacium*, ubi loquens de se & *Bonifacio* Coepiscopo suo sic ait: *Si quæ privatim, quæ nobis sufficiunt, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum gerimus procurationem.* Item Jeremias sacerdos, cui præceptum ex parte Domini fuit possidere agrum Ananiæ sacerdotis, *Jerem. XXXII.* glossa: Intelligitur ager iste sacerdotalis, cujus emtio atque possessio Jeremiæ defertur.

Item est seditiosa & incitatoria secularium ad recipiendas possessiones ecclesiasticorum & clericorum.

Conclusio XI.

Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo, & qui excommunicat, fit hæreticus ex hoc, vel excommunicatus.

ISta conclusio videtur esse temeraria. Tum? Quia nullus est Dei secretarius & consiliarius, cui infallibiliter innotescat aliquem esse excommunicatum à Deo, cum Apostolus 2. *Cor.* dicat: *nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Tum secundo. Quia Dei excommunicatio est gratiæ subtractio: Quis est, qui per medium infallibile noscat, Deum alicui gratiam subtraxisse, sicut nec gratiam contulisse? Quia hoc sciri non potest per medium infallibile, nisi à revelatione, teste *Alexandro de Halis in Summa Libr. III.*

Tum tertio! Quia quandoque excommunicatur innocens, cum probatur crimen contumaciæ contra ipsum in foro judicii, nec tamen in hoc judex reprehenditur, secundum *Richardum.* Unde 3. *q. VII. c. judice*, dicitur, quod bonus judex nihil ex arbitrio suo facit & domesticæ proposito voluntatis, sed juxta leges & jura pronunciat, & sicut audit, ita judicat.

Tum quarto! Quia Ambrosius dicit:

cit: *Bonus judex nihil paratum & meditatum de domo refert*, & sicut audit, ita judicat, & sicut se habet causa, ita discernit. Sed stat, in judicio exteriori contra innocentem & justum per malos testos deponi & allegari. Igitur &c.

Tum quinto, ista conclusio est scandalosa & pacis turbativa, & pœnarum ecclesiæ, scilicet excommunicationis, suspensionis & interdicti conculcativa & vilipensiva, nec patet merenti.

Conclusio XII.

Excommunicans clericum, quia appellat ad regem & Consilium regium, eo ipso est traditor regis.

Ista propositio videtur falsa & perversa. Nam potestas spiritualis convenit Episcopis in suos subditos ex ordinatione Dei. Nec in hoc subsunt regibus aut Principibus secularibus & temporalibus, quia ex officio spirituales sunt, spiritualis autem judicat omnia & ipse à nemine judicatur, ut dicit Apostolus 1. *Corinth. II.* Ideo in concilio Chalcedonensi Imperatores Valentinianus & Martianus sacro concilio reliquerunt decisionem, ipsi vero eorum, quæ decisa sunt, susceperunt tuitionem & protectionem, uti patet per Chronica summorum Pontificum & Imperatorum.

Conclusio XIII.

Illi, qui dimittunt prædicare, sive verbum Dei audire, propter excommunicationem Prælati, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Christi habebuntur.

Ista conclusio est falsa, temeraria, contra bonos mores, & injuriosa.

Probatur primo. Quia pro justa causa juncta cum bona intentione, ordine juris servato, Prælatus potest præcipere sub pœna excommunicationis suo subdito ne prædicet, & ne aliquis eum audiat, maxime propter falsam & erroneam doctrinam. Ergo sic obediendo & præcipiendo, tales non sunt excommunicati, nec in die judicii Christi traditores habebuntur. Probatur consequentia, quia talis sic obediens conformat se dictis sacræ scripturæ & sanctorum Doctorum. Videlicet primo illi dicto *Matth. XXIII. Super cathedram Mosis sedent Scribæ & Pharisæi, Omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, facite.* Et per illud *Heb. XIII. Obedite Præpositis vestris & subjacete eis, ipsi enim pervigilant quasi pro animabus vestris rationem reddituri.* Et per illud Rom. X. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur.*

Secundo patet per Doctores. Quoniam sententia pastoris juste vel injuste lata, timenda est.

Conclusio XIV.

Omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynam sunt excommunicati.

Ista copulativa conclusio ad primam sui partem est hæretica, scandalosa & seditiosa.

Primo siquidem. Quia ex ipsa sequitur, quod Christus & Apostoli fuerint hæretici; qvod blasphemum & omnibus perhorrendum. Christus enim fuit mendicus, ipso testante *psalmo XLI. Ego enim mendicus & pauper sum.* Ibi glossa: *Loquitur Christus de se in persona servi.* Et sequitur in glossa: *mendicus est, qui ab alio petit, pauper vero, qui non sufficit sibi ipsi.* Idem vero habetur *psalm. VIII, Et persecutus est hominem inopem & mendicum compunctum mortificare.* Qui quidem psalmus secundum magistrum *Nicolaum de Lira* ad literam exponitur de Christo à Juda tradito & à Judæis occiso. Etiam patet per allegationem *B. Petri* exponentis hunc psalmum ad propositum prælibatum. Ubi glossa ordinaria; *Persecu-*

secutus est, inquit, *hominem inopem & mendicum, id est Christum.*

Item si omnes religiosi sunt hæretici, aut ut religiosi & suam religionem observantes, aut ut non observantes, aut in quantum assentientes oppositis articulorum fidei vel determinationis ecclesiæ. Non *primum*, Quia ut sic sunt virtuosi, vota sua & religionem observando. Nec *secundum*. Quia tunc ex sola transgressione voti, regulæ vel statuti, diceretur quis hæreticus. Quod est falsum. Nec *tertium*, Quoniam, cum asserens hujus conclusionis nesciat assensum, quem habent omnes religiosi, debet dubitare & potius oppositum affirmare. Cùm ubi non constat, semper est ad meliorem partem interpretandum.

CONCLUSIO XV.

Nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

Ista conclusio est falsa, erronea & temeraria.

Tum primum, Quia contra ejus primam partem est sacra scriptura. Nam *Roman. XIII.* dicitur: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subjecta*, Glossa: *Non tantum bonis sed etiam malis.* Et 1. *Petr. V. Servi subditi estote in omni timore Dominis non tantum bonis modestis, sed etiam discolis.* Et *Rom. III. Omni potestati resistit qui Dei ordinationi resistit.* Glossa: Id est, *habenti potestatem Dei ordinatione.* Et de potestate *bona* subdidit, quod patet. Quia eam Deus præfecit rationabiliter. De *malis* etiam, dum boni purgantur per eam, mali verò damnantur.

Et *Saul* cum à Domino esset reprobatus, Dei populum judicabat, & ejus judicium conversus populus exspectabat. Unde David post exprobrationem Saulis profitens ipsum Deum, dixit: *Propitius sit mihi Dominus, non extendam manum meam in Christum Domini.* 4. *Reg. XXIV.*

Et *David*, cum esset adulter & homicida, interrogatus à Propheta sententiam in divitem cedit, qui ovem pauperis rapuit, dicens judicium mortis viro: Hic ovem reddet, & quadruplum.

Et *Salomon*, cum amore mulierum Deos gentilium coleret, sicut dicitur 3. *Reg. XI.* universus Israel ad ejus judicium confluebat.

Tum secundo, Quia quoad ejus secundam partem de malis Prælatis Judæorum dicebat Dominus: *Quicquid dicunt, facite.* Falsitas etiam patet in *Caipha*, *Hanna*, & aliis in V, T. senioribus & Prælatis.

CONCLUSIO XVI.

Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia & possessiones ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus.

Ista assertio videtur favere avaritiæ & hæresi Juliani apostatæ, dicentis: *Christus vester dixit in Evangelio: Nisi quis renunciaverit omnib' quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et sic colorabat avaritiam suam, auferendo bona Christianis, ut habetur in Legenda sanctorum Johannis & Pauli. Sicut & asserens istam propositionem, invitat Dominos temporales ad avaritiam, rapinam & sacrilegia, contra bonos mores.

Nam *viri ecclesiastici possunt habere bona temporalia*, ut patet per Glossam super illud *Johann. XII. Loculos habens &c.* dicit glossa: *Exemplum Domini accipite, conversantis in terra, qualiter habuit loculos, cui angeli ministrabant, nisi quia ecclesia ipsius loculos habitura erat.* Ex quo patet, quod licet eis habere temporalia. Et Beda super canticum *Johannis III.* exponens illud verbum Johannis evangelistæ: *Nos debemus suscipere hujusmodi*, ut receptores simus veritatis,

Glossa:

Glossa: *Qui possumus supplere indigentiam eorum. Et sic qui omnia reliquerit, divitibus se comparat. Hoc ideo facit, ut alacriores eos reddat & promitores ad miserendum pauperibus, vel quia bona omnia ecclesiæ in manu sua erant.* Ex quibus sequitur, quod qui auferunt bona temporalia ab ecclesia, non solum ipsis ecclesiasticis possessionatis nocent, sed etiam pauperibus, quod esset crudele.

CONCLUSIO. XVII.

Populares possunt ad suum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.

ISta conclusio est falsa, scandalosa, pacis turbativa, contra bonos mores, & erronea.

Patet *primò*, Quoniam si sic, tunc perverteretur ordo politicus & civilis. Quod patet. Quoniam tunc data hypothesi, subditi possent exercere in suos superiores & Dominos judicium potestativæ jurisdictionis. Et si sic, tunc sequeretur, quod subditi essent superiores & non inferiores respectu Dominorum, quod est falsum.

Patet *secundò*, Quoniam istud est contra dictum Christi *Matth. X.* dicentis: *Non est servus super Dominum suum.* Item est contra dictum apostoli 1. *Cor. VI. Arbitrentur*, Et 1. *Petr. II. Servi subditi estote in omni timore Dominis vestris non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.* Item *Ephes. VI. Servi, obedite Dominis vestris corporalibus in timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut & Christo.*

CONCLUSIO. XVIII.

Decimæ sunt puræ eleemosynæ. Et parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad libitum ipsorum eis auferre ista corporalia.

PRo prima parte est falsa & erronea, & contra determinationem ecclesiæ universaliter intellectam.

Ad secundam partem est falsa, contra bonos mores, & seditiosa.

Primum patet. Quià tunc nullæ decimæ solvendæ cadent sub præcepto. Quod est contra illud, quod habetur *Malach. III. Decimas inferte in horreum meum.* Et *Levit. ultimo*: *Omnes Decimæ terræ, sive de frugibus vel de pomis arborum, Domini sunt* Et *Num. XVIII.* filiis Levi dat Deus *Decimas in possessione Israelis pro ministerio, quo serviunt in tabernaculo fœderis.* Item hoc est contra glossã super illo: *Decimas & primitias non tardabitis offerre.* Ubi sic dicitur: Si tardius dare peccatũ est, quanto magis peccatum est non dedisse. Item est contra glossam super isto verbo Christi: *Væ vobis Scribis & Pharisæis, qui decimatis mentam & cuminum, & relinquitis*, quæ graviora *sunt legis. Hoc oportet facere & ista non omittere.* Ubi sic ait glossa: *Præcipit Dominus omnium rerum decimas propter alimoniam sacerdotum.*

Item hoc est contra decretalem Alexandri IV. de decimis: *Mandamus quatenus parochianos ad solvendum decimas monere curetis, & si opus fuerit sub excommunicationis sententia compellatis.*

Item est contra decretalem Innocentii III. in concilio Lateranensi taliter continentis: *Illa quippe decimæ necessariò sunt solvendæ, quæ debentur lege divina vel consvetudine approbata.*

Secundum patet. Per istam secundam partem inducuntur debentes decimas ad non solvendum, & incitantur inferiores contra Prælatos & ecclesiam, & facit inferiorem & subditum judicem suprà superiorem & Prælatum suum sive rectorem, pervertendo jus naturale, divinum & etiam positivum.

CONCLUSIO. XIX.

Speciales orationes applicatæ uni personæ propter Prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem, quam generales, ceteris paribus.

Ista

ISta propositio est falsa & erronea.

Tum, quia sequitur primò, Quod *oratio B. Gregorii* applicata Gratiano non plus profuisset eidem, quàm aliis. Consequens inconveniens. Quia meritis istius est resuscitatus, & à gehenna pro sua infidelitate, quam meruerat, præservatus. Et non valuit ita aliis. Idem de Prælatis, ubi consensissent subdito, ceteris paribus.

Tum *secundò* sequitur, quod in consimili casu *oratio B. Stephani* in sua lapidatione non plus valuisset Paulo quam aliis, qui fortè erant dispositiores ad illam, secundum præsentem justitiam. Consequens est falsum per *B. Augustinum in sermone de B. Stephano*, dicentem: *Quo pracessit Stephanus, trucidatus lapidibus Pauli, illuc Paulus secutus est, adjutus orationibus Stephani.*

Sequitur *tertiò*, Subditum, qui ex injuncto Prælati pro aliis orat, non plus sibi proficere quàm aliis. Quod est falsum. Nam secundum Gregorium quisquis pro alio intercedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur.

Sequitur *quartò*, Quod iste, qui ex injuncto Prælati pro uno defuncto tenetur dicere unam missam, & pro alio aliam, si dixerit unam pro illis duobus, cuilibet solveret illud, ad quod tenetur. Quod est falsum.

Sequitur *quintò*, oratio quæ ex injuncto sufficeret ad plenam liberationem unius animæ de purgatorio, sufficeret ad liberationem aliorum, ad æqualem pœnam obligatorum.

Sequitur *sextò*, Ecclesiæ consvetudinem esse erroneam, quæ orationes ad Deum fundit pro specialibus personis. Quod non est sanum credere neque pium.

Conclusio XX.

Conferens eleemosynam Fratribus, est excommunicatus eô facto.

ISta assertio videtur consonare hæresi Diotrephes, qui prohibebat eleemosynã dare pauperibus fratribus, ut patet III. *Johannis* in textu & in glossa, ubi sic dicitur: *Qui primatum habet gerere in vobis, Diotrephes non recipit vos.* Et sequitur paulo post quasi ea non sufficiant, *Nec ipse suscipit fratres*; glossa: Id est, *indigentes. Et eos qui suscipiunt, prohibet.* Glossa, *ne impendant curam humanitatis.* Et subjungit ibi glossa: *Tu autem, scilicet, Gaje, perseverare debes operibus pietatis, quoniam scriptum est: Beatus, qui colligit super egenum & pauperem, in die mala liberavit eum Dominus, Psalm. XL.*

Ex hoc satis apparet, quod conficere eleemosynam fratribus, est opus pietatis. Et per consequens, qui hoc facit, non est excommunicatus eo facto.

Et confirmatur. Quia mulier Sareptatica, quæ pavit Eliam petentem ab ea aquam & panem, non propter hoc fuit vituperata. Et Dominus Christus dixit discipulis ad prædicandum missis: *In quamcunq; domum intraveritis & susceperint vos, in eadem manete edentes & bibentes quæ apud istos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua Luc. X.* Item *Matth. X. Quicunq; potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen, dico vobis, non perdet mercedem discipuli, aliàs, suam.*

Conclusio XXI.

Si aliquis ingreditur religionem privatam qualemcunque, tàm possessionatorum quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad observationem mandatorum Dei.

ISta conclusio est falsa, erronea, contra bonos mores & hæretica.

Et patet *primò*, Quoniam per ingressũ cujuslibet religionis privatæ, de qua ipse loquitur, potissime Medicantium, quilibet intrans fugit mundum, & per consequens occasionem illorum, quæ sunt in mundo, quæ sunt peccata, juxta illud 1. *Joh. II. omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut oculorum, aut superbia vitæ, quæ non sunt ex patre.* Sed intrans religionem aliquam

liquam de supradictis, potissime mendicantium, per *votum castitatis* fugit concupiscentiam carnis, & *per votum paupertatis* fugit concupiscentiam oculorum, per *votum obedientiæ* superbiam vitæ, ut patet de se. Ergo &c.

Item talis intrans religionem privatã de supradictis, conformat se dicto Apostoli *Rom. XII. Nolite conformari huic seculo.* Ergo non redditur per ingressum religionis ineptior & inhabilior ad servandum mandatum Dei.

Item talis etiam intrans religionem privatam, acquirit per hoc statum perfectionis & attingit, juxta illud *Matth. XIX. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes* &c. Quæ quidem ad votum seu consilium paupertatis pertinent.

Item istud etiam est contra determinationem ecclesiæ, quæ religiones mendicantium approbavit & confirmavit ac privilegiis diversis dotavit.

Item istud est expresse contra doctrinam Christi, qui consilia trium votorum prædicavit & docuit. Et sic arguitur: Christus nihil consulit, per quod quis redderetur inhabilis & ineptus ad observationem mandatorum Dei: Sed ipse expresse docuit & consuluit servare *consilia* tanquam perfectionis causam. Quæ quidem *consilia* fundamenta sunt & principia religionum, præcipuè Mendicantium.

Patent omnia supradicta per canonem vel textum Evangelii, qui habetur *Matth. XIX.* de juvene, qui Christo dixit: *magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? respondit Jesus: Serva mandata.* Dixit ei adolescens: *hæc omnia custodivi, quid mihi deest?* ait illi Jesus: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni & sequere me.*

Item: Divitiæ humanæ difficultant hominem ad ingressum regni cœlorum, quod per observantiam mandatorum acquiritur.

Patet etiam istud *Matth. XIX. Quam difficile est, divitem intrare regnum cœlorum.* Sed per ingressum religionis, potissimè Mendicantium, fugiuntur divitiæ mundanæ, Igitur, &c.

Item sequitur, quod *religio Apostolica* à Christo instituta omnibus communis, esset causa quoad suum ingressum, quã aliquis redderetur ineptior & inhabilior ad dominica præcepta servanda, Quod est manifestè falsum.

Item conclusio favet errori *Joviniani, qui pro nihilo ponit tria consilia*, utputa *obedientiam, paupertatem & castitatem.*

Conclusio XXII.

Sancti instituentes religiones præfatas, sic instituendo peccaverunt.

Ista est falsa, erronea, hæretica, & piarum aurium offensiva.

Ex ipsa enim sequitur, quod instituendo, ut aliquis voveat & observet Deo obedientiam, paupertatem & castitatem, peccat.

Item instituendo observantiam Evangelii & imitationem vitæ Apostolorum, etiam peccarent. Quod est blasphemum.

Imò etiam sequeretur, quod Christus sanctus sanctorum peccavit, instituendo religionem evangelicam & Apostolorum. Quo nihil blasphemius esse potest.

Item sequeretur, quod Innocentius III. Honorius III. Gregorius IX. Alexander IV. Nicolaus IV. & Clemens V. & alii multi summi Pontifices, prædecessores & successores eorum, approbando & confirmando religiones, sicut Nicolaus III. [*de Verborum Significat. c. Exiit qui seminat Libr. VI.*] Et Clemens, (*In Clementina. Exivi de paradiso,*) peccassent.

Videtur etiam esse malè sonans ex virtute vocabuli *religio*, quæ semper sonat in bonum, eò quòd habet religare virtutibus sive votis. Et opponitur dissolutioni, quæ semper sonat in malum. Inde dicitur *religio Christiana*, de quã *Jacob. I. religio munda & immaculata apud Deum patrem*, hæc est, *visitare pupillos & viduas in tribulationibus eorum, & im-*

& immaculatum se custodire ab hoc seculo. Et supra: *Si quis putat, se religiosum esse, non refrenans linguam suam, hujus vana est religio.*

Idcircò ironicè Jesus filius Sirach *Eccles. 37.* sic dicebat: *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate.* Ubi glossa: *Prævidenda est Consiliarii prudentia, religio, & voluntas.*

Conclusio XXIII.

Religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana.

Ista est falsa & temeraria.

Tum primo, Quia vitæ perfectio secundum *Augustinum epistola LXXXIII.* consistit in amoris elevatione ab infimis, in cordis reformatione, ac libidinum cohibitione in adhærendo Deo & summis. Sed in his trib⁹ consistunt religiones privatæ. Quia in *voluntaria paupertate* elevantur ab infimis, dicentes cum apostolis: *Ecce, nos reliquimus omnia* &c. Et in sincera *castitate*, quia impetus carnis cohibent & libidines, Quia, ut ait commentator super decimo angelicæ hierarchiæ: Castus intellectus, oculis castitas, & summus amor omnimodæ puritatis, incorruptionis & integritatis; Et in *obedientia*, quæ est voluntatis subjectio, teste *Damasceno, Libr. III.* quæ melior est quàm victimæ, & ideò melior, dicit *Gregorius Moralium ultimo*, quia per victimas aliena caro, per obedientiam voluntas propria mactatur. Igitur &c.

Tùm *secundò*, Quia cum vera religio sit, quâ unus Deus colitur, & purgatissima pietate cognoscitur, secundum *Augustinum De vera religione*: Ubi verius ista contigit requiri, quam in religionibus privatis, conformibus vitæ Christi & apostolorum ejus? præsertim, in abdicatione proprietatis, dicente *Nicolao III.* & ponitur *Lib. VI. c. Exivit*, Hæc est via perfectionis, quam Christus ostendens verbo docuit, & exemplo firmavit, & quam militantis ecclesiæ primi fundatores primo ut ab ipso fonte hauserant, in volentes perfectè vivere per doctrinæ ac vitæ ipsorum alveos derivaverunt.

Tùm *tertiò*, Quia ecclesiam catholicam errare non contingit, ut habetur in glossa super isto: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

Et ecclesia catholica approbat religiones privatas & regulas earundem, ut patet de Augustino, Basilio, Benedicto, & Francisco, cujus regula incorporatur in 6. *Decretal.* sub titulo *De verborum signif.*

Conclusio XXIV.

Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, non per mendicitatem.

Ista assertio est falsa, temeraria & erronea, & si intelligatur universaliter.

Patet. Repugnat enim glossa super illud *Matth. VI. Respicite volatilia cœli*, dicit glossa, *quod sancti meritò avibus comparantur, quia cœlum petunt, & quidam ita remoti sunt à mundo ut jam in terris nihil agant, nil laborent, sed sola contemplatione jam in cœlo degant.* Item *Gregorius* super Ezechielem in secunda parte, *homil.* 2. dicit, quod contemplatio vitæ est, charitatem Dei & proximi vita tota retinere, & ab exteriori accusatione quiescere, soli Deo conditori inhærere.

Ex his sequitur, quod *fratres ducentes vitam contemplativam* non tenentur per labores manuum victum acquirere.

Item, vacantes prædicationi evangelii licet de prædicatione evangelii vivere. Unde secundum apostolum 1. *Cor. IV. Dominus ordinavit his, qui Evangelium nunciant, de evangelio vivere.*

Item, licet eis Christum sequi, in cujus persona dicitur per psalmistam: Ego *autem mendicus sum & pauper, Dominus sollicitus est mei.* Igitur licet mendicando victum acquirere.

Item, est contra regulam fratrum minorum, incorporatam in *VI.* Ubi dicitur: Vadant pro eleemosyna confidenter, nec oportet eos abundare, quia Dominus

Dominus pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo.

Item est contra Decretalem Nicolas III. Ubi eximuntur à labore.

Conclusio XXV.

Omnes sunt simoniaci, qui obligant se orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

Ista conclusio si universaliter intelligatur, est falsa, temeraria, contra bonos mores & erronea.

Patet *primò*, Quoniam est contra charitatem & recognitionem beneficii accepti.

Item *secundò*, Quoniam tales subventiones temporales recipiens obligatur ex debito Dominum orare pro conferentibus.

Item istud est contra doctrinam Christi, qui docuit pro beneficio spirituali collato recipere temporale beneficium. Patet *Luc. X. Dignus est operarius mercede sua. In quamcunq; civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apud eos sunt, & curate infirmos, qui in illa sunt. Et* Matth. XX. *Voca operarios & redde eis mercedem.*

Item *tertiò* patet per istud, quod habetur 2. *Corinth. VI. Si nos vobis spiritualia seminavimus, si magnum est, si nos corporalia vestra metamus.* Item 1. *Cor. IX. Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Item *Gregorius* super isto verbo: *dignus est operarius, ait: Sumimus enim jam de mercede operarii ipsa alimenta sustentationis.* Et infra: Qua in re considerandum est, quod uni nostro operi duæ mercedes debentur, una in via, alia quæ nos in resurrectione remunerat.

Item Christus exemplo etiam reddere pro temporali spirituale docuit, *Luc. XIX.* dum zacheus publicanus eum hospitio recepit, Christus ei dixit: *Hodie huic Domui salus à Deo facta est, venit enim filius hominis quærere & salvum facere, quod perierat.*

Conclusio XXVI.

Oratio præsciti nihil valet.

Ista est falsa & erronea, si universaliter intelligatur.

Quia tunc sequeretur, quod opus bonum, de genere factum in charitate, & ex charitate, non esset meritorium alicujus præmii temporalis vel æterni. Contra istam regulam vulgatam: *Sicut nullum malum impunitum, ita nullum bonum irremuneratum.* Præterea bona opera facta in mortali peccato ad aliquid valent, saltem ad præmium temporale. Igitur, à fortiori, bona facta in gratia & ex charitate. Hæc enim est conclusio contra Augustinum in sermone ad Parmenionem sic dicentem: *Verba quæ populo dicuntur in precibus, etsi à malis dicantur episcopis, exaudiuntur tamen, non pro perversitate Præpositorum, sed pro devotione populorum.* Ideò Jacobus suæ canonicæ c. V. sic inquiebat: *Infirmatur quis ex vobis, inducet Presbyteris ecclesiæ ut orent pro eo, ungentes oleo sancto, & oratio fidei salvabit infirmum.* Ubi constat secundum Doctores, scilicet, *Magistrum dist. XXIV. L. IV. Et Hugonem, de sacramentis*, quod Jacobus instituit sacramentum unctionis extremæ, vel secundum alios Christus instituit, sed Jacobus promulgavit dictum sacramentum unctionis extremæ, quod datum est in præceptum, saltem ne contemnatur vel negligatur, secundum *Magistrum dist. XXIII.* Quod esset difficile ad implendum, imo impossibile, nisi ex revelatione divina, cum sine ista nesciatur, quis est præscitus aut prædestinatus.

Conclusio XXVII.

Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

ISta propositio est falsa & erronea. Quia ex ipsa sequitur *primò*, superflua esse præcepta, prohibitiones, leges, consilia, & monitiones. Omnia ista sunt absurda. Nam de monitione dicit *Augustinus in de libero arbitrio*: Qui existimat non esse monendum, hominem bene vivere, de numero hominum æstimandus non est. Et ita conformiter de *præceptis, prohibitionibus*, & similibus.

Et consequentia patet. Quis enim præcipiens prohibet, consulit, aut monet, solem oriri cras, pluviam non esse hodiè, & sic de aliis, quæ necessitate absoluta lege naturæ inevitabili current.

Sequitur *secundò*, obliquitates, deformitates & peccata tolli. Quia, teste Augustino, nemo peccat in eo, quod vitare non potest. Et *XXXIV. q. 1.* Nullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahitur, quod conditio necessitatis extorsit.

Sequitur *tertiò*, Omnem actum laudabilem, virtuosum, meritorium, & præmium, & liberum arbitrium excludi. Omnia ista sunt absurda. Nam *de pænitentia, dist. 2.* Liberi arbitrii condidit nos Deus, nec ad virtutes nec ad vitia trahimur. Alioquin, ubi necessitas est, corona non est. Et *Tullius de Fato & divinatione*, *Quæ debent necessitate evenire, quæ futura sunt fati necessitatem confirmant.* Et sequitur ibidem statim: *Illi hominem voluntate libera spoliant, necessitate fati devinciunt, quod tolerabile non est.* Hæ consequentiæ patent. Quia non laudamur nec vituperamur, meremur aut præmiamur, nisi de his, quæ sunt in potestate nostra, ad utramq; partem contradictionis flexibilis. Quæ non contingerent, si omnia necessitate absoluta evenirent.

Præterea sicut memoria nostra non cogit facta esse quæ prærerierunt, sic Dei præscientia non cogit facienda quæ facta sunt, per *Augustinum de libero arbitrio.* Sed propter nihil aliud, teste *Richardo L. III.* quam propter divinam præscientiam moventur homines errantes ad concludendum, omnia futura de necessitate evenire.

Conclusio XXVIII.

Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honorum.

ISta est injuriosa & erronea.

Infamat enim Prælatos de cupiditate lucri & honorum, contra illud quod dicitur *Exod. XXII. Diis non detrahes*, glossa, id est *Prælatis.*

Quod etiam sit falsa, patet, Quia illud, quod est de jure divino, & ecclesiastico, attribuit cupiditati. De jure enim divino soli Episcopi possunt sacerdotibus ordines conferre. Nam Dominus habuit discipulos quondam in numero duodenario, *Luc. XI.* quosdam in numero septuagenario, *Luc. X.* Primos *Apostolos* nominavit, suprà quos ecclesiam fundavit, *Ephes. II. Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* Et ipsis primo fuit collata potestas imponendi manus & consecrandi, non autem simplicibus discipulis, ut patet ex textu & glossa *Actor. VIII.* Apostolis vero succedunt *Episcopi*, & discipulis simplices *sacerdotes*, ut habetur *dist. XXII. c. 9.* Patet ergò, quod potestas ordinandi & manus imponendi seu confirmandi secundum formam ecclesiæ primitivæ *Episcopis* approprietur. Nimia enim esset confusio in ecclesia, si quilibet sacerdos posset sacros ordines conferre. Et periret ordo hierarchicus, si cuilibet presbytero liceret officia ecclesiastica hierarchiæ exercere, distribuendo honores & officia & gradus ecclesiasticos.

Item *consecranda* est ecclesia per Episcopum, uti patet *De consecr. dist. 1. c. 1.* Igitur &c.

Conclu-

CONCLUSIO XXIX.

Universalia studia, collegia, graduationes & Magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt ecclesiæ sicut Diabolus.

Ista conclusio est falsa, injuriosa, scandalosa, contra bonos mores, & in fide suspecta.

Patet *primò*, Quoniam illud, quod justè & recta intentione ac sancta in Dei ecclesia pro utilitate reipublicæ est introductum, non debet censeri quovis modo à sana mente vana gentilitate introductum.

Sed universitates, studia, collegia, graduationes, & magisteria, sunt hujusmodi. Igitur. *Major* est nota de se. Et *minor* probatur: Quoniam non est verisimile, nec etiam credendum, quod ecclesia sancta universitates, studia &c. fundaret & approbaret & privilegiis dotaret, nisi ipsa forent talia, sicut & fecit. Igitur &c.

Item, Omne illud, quod est autoritate ecclesiæ introductum, non est vana gentilitate introductum. Sed universitates, studia &c. sunt autoritate ecclesiæ introducta. Igitur &c. *Major* est vera de se. *Minor* probatur. Quoniam studia, universitates &c. autoritate sedis apostolicæ & nullius alterius sunt introducta &c.

Item per universitates & studia, graduationes & magisteria, & talia collegia valentes & notabiles personæ *vitâ & scientiis*, maximè sacræ paginæ, fuerunt dotatæ & in illis educatæ, quarum doctrinis, scientia, libris, vitâ, fulget ecclesia ut sol & Luna. Ut patet inter alios de Doctoribus sanctis, *Bernhardo, Anshelmo & Thoma de Aquino* & pluribus aliis Doctoribus.

Item istud etiam patet per concilium generale Ecclesiæ. *De magistris, Decret. l. 5. t. 5. c. 5. Super specula.*

Item *in antiqua lege* fuerunt *Doctores & Magistri*, qui non fuerunt vana gentilitate introducti. Patet *Luc. II. Invenerunt Jesum in templo in medio Doctorum sedentem, audientem illos & interrogantem.* Item *Johann. III.* de Nicodemo, cui Christus dixit: *Tu es Magister in Israel, & hoc ignoras?* Super quo *Hieronymus in prologo libri Ecclesiastici: Oportet laudare Israelis doctrinam & sapientiam.* Et infrà: *Hortor itaq; venire cum benevolentia & attentione, & studio lectionem facere.*

Item *in lege nova* fuerunt etiam *Doctores*, quos Christus instituit, qui non fuerunt vanâ gentilitate introducti. Ut patet *Eph. IV. ipse Christus dedit quosdam Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum & opus ministerii. Et Act. XIII. Erant autem in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ & Doctores, in quibus Barnabas, Simeon, Lucius. Et Saulus* sive Paulus fuit ecclesiæ universalis Doctor; Ergo &c.

CONCLUSIO. XXX.

Excommunicatio Papæ vel alterius Prælati non est curanda: Quia est censura Antichristi.

Ista conclusio, quantum ad primam partem ejus, est falsa & erronea, & contra determinationem ecclesiæ, ac clavium & jurisdictionis ecclesiasticæ & gladii spiritualis damnabiliter contemtiva. Quoad secundam partem est falsa & injuriosa & etiam scandalosa.

Primum patet in Decretis Gregorii, *De sententia excommunicationis, Excommunicatio.*

Item, Quia tunc Paulus optasset antichristi censuram, cum optat pseudoapostolis anathema.

Item Apostolus præcepit Corinthiis usum hujus censuræ. Unde mandavit turpem fornicatorem extra communionem poni, 1. *Cor. V.*

Item, Princeps spiritualis debet uti gladio spirituali ad correctionem malorum. Alias frustra haberet gladium. Qui quidem gladius est potestas excommunicandi, & contumaces ab ecclesia præscindendi.

N 3 Cete-

Ceterum *excommunicatio* etymologicè est *à communione ecclesiæ separatio*, *XI. q. 2. Nihil.* Quæ prodest interdum excommunicato, *ut erubescat*, & ne sacramentis misceat se indignè. Expedit etiam excommunicato: Quia *punitio* ejus transit ceteris in exemplum, & ne alios inficiat, *XXIV q. 3. Resecanda*, Et sunt verba *B. Hieronymi* sic dicentis: *Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis acaulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora corrumpantur per eas & intereant. Arrius una scintilla fuit. Sed quoniam non statim oppressus est, per totum orbem flamma ejus propalata est.*

Secunda pars patet. Quia per hoc contemnitur ecclesiastica censura excommunicationis, quæ est major imò maxima ecclesiæ pœna.

Est etiam injuriosa, excommunicationem papalem attribuere antichristo, quasi volens innuere, quod Papa sit antichristus. Ultimus antichristus talem censuram non poterit exercere, cum non habebit jurisdictionem in ecclesiastica hierarchia.

Conclusio XXXI.

Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

Ista conclusio est falsa, erronea, & sapiens hæresin.

Nam ex ista sequitur *primò*, Samuelem Prophetam fuisse diabolicum, *secundò*, Prophetas fuisse diabolicos. *Tertiò*, Johannem Baptistam fuisse diabolicum. *Quarto*, Christum & Apostolos fuisse diabolicos. Omnia ista sunt nefanda.

Primum patet. Quia religiosorum conventus primus *Samuelis*, qui instituit jugiter psallere coram Deo, ut ait Magister in historiis super illo: *Obvium habebis gregem Prophetarum.*

Secundum patet. Quia religiosorum personam gesserunt *Prophetæ* & eorum filii, ut patet in eodem. Et Hieronymus *in epistola 62.* Filii quidam Prophetarum, quos monachos in V. T. legimus, ædificabant sibi casulas prope pumina Jordanis, &, urbibus derelictis, polentâ & herbis agrestibus victitabant.

Tertium patet. Quia *Johannes Baptista* in eremo vixit, cui vestis aspera, zona pellicea, mel sylvestre, omnia virtuti & continentiæ præparata. Unde *Hieronymus epistol. XL. ad Eustachium*, Nosti, Josephum tales in secunda Judaicæ captivitatis historia descripsisse. Vitæ Anachoretarum autor Paulus, illustrator Anthonius, princeps Johannes Baptista.

Quartum patet. Quia filius Dei, cum esset dives omnium, factus tamen propter nos egenus, sacram religionem veraciter instituit & authenticavit, quando pauperes elegit divites in fide, ut relictis omnibus eum sequerentur, *Matth. IV. Venite post me.* Et de qua Apostoli gloriantur, *Matth. XV.* Ecce, nos reliquimus *omnia & secuti sumus te*, quod est apostolici fastigii, ut ait *Hieronymus epistolâ VIII.* Ex hoc fecit Apostolos, ait *Chrysostomus super Matth. homil. XLVI.*

Magna ergo apparet insania detrahentium religionibus privatis, imitantibus vitam Christi & apostolorum religionem, quam Christus discipulis tribuit & aliis prædicavit, *Si vis perfectus esse, vade & vende.* &c.

Conclusio XXXII.

Ditare clerum est contra regulam Christi.

Ista videtur falsa & erronea.

Cum regula Christi se extendat non solum ad contemplatores, sed etiam activos, ut patet per glossam *Luc. X.* Ubi comparat Mariam vitæ contemplativæ & Martham activæ. Prælati autem utramque vitam debent exercere, exemplo *Mosis*, qui ingrediebatur tabernaculum, & ibi vitam contemplativam ducebat, & sæpe egrediebatur, ad populum per vitam activam regendum, ut patet in libris *Levitico & Numerorum.*

Similiter *Johannes Evangelista* laudat *Gajum*,

Gajum virum religiosum, *in tertia canonica*, dicens: *Fideliter facis, quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimonium habuerunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos bene facis, deducens dignè Deo.* Et sequitur in fine: *Nos ergo debemus suscipere hujusmodi.* Ubi glossa videtur innuere, quod viri ecclesiastici tenentur & debent suscipere fratres peregrinos, qui pro nomine Dei profecti sunt, & eisdem humaniter impendere, providendo de necessariis.

Unde, sicut, Petro præcipiente, sacerdotes tenentur omni poscenti reddere rationem de ea, quæ in nobis est, fide, 1. *Pet. III.* ad confortandam fidem pusillorum: Sic valde utile est ad confortandam charitatem infirmorum, habere divitias, quibus sustententur. Exemplo B. Clementis, qui non sinebat pauperes, quos unda baptismatis renovaverat, publicæ mendicitati fieri subjectos, ne donis gentilium coinquinarentur, ut patet in ejus Legenda.

Conclusio. XXXIII.

Silvester Papa & Constantinus Imperator erraverunt ecclesiam dotando.

Ista conclusio est temeraria, scandalosa, in fide suspecta, contra bonos mores & erronea.

Patet. Quia quilibet homo tenetur de jure obsequi Deo, sive servire de bonis fortunæ. Sed quilibet, ecclesiam de bonis fortunæ dotando, servit Deo de bonis fortunæ. Ergo &c. *Major* nota est de se. Et *minor* probatur per illud quod habetur *Matth. X. Qui vos recipit, me recipit:* Loquebatur Christus de apostolis: *Et qui me recipit, recipit ipsum, qui me misit.*

Item Christus, quod ecclesiæ fit, sibi putat factum fore, *Actor. IX.* de Paulo, qui persequebatur ecclesiam, cui Christus dixit: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Et infra: *Ego sum Jesus Nazareth, quem tu persequeris.* Igitur, in hoc quod per Constantinum & Silvestrum in dotando ecclesiam factum fuit, non ex hoc ipsi erraverunt, cum Christus sibi factum fuisse reputet. Ut patet etiam per illud *Matth. XV.* Quod *uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis.*

Item patet per aliud. Quoniam ecclesiam ditare non est errare. Patet, Quoniam alias sequeretur, quod Moses ex præcepto Dei decimis, primitiis & aliis oblationibus synagogam ditando, quæ erat signum & figura ecclesiæ, errasset, quod est manifestè falsum.

Item etiam & vir fortissimus *Judas*, duodecim millia drachmarum argenti mittendo Hierosolymam sacerdotibus, errasset.

Item & *Patritius Romanus* ditando de omnibus bonis suis ecclesiam in honorem virginis Mariæ, errasset, quod est falsum. Patet. Quoniam virgo mater Christi oblationem acceptavit & miraculo nimis approbavit.

Item Papa Christi Vicarius est Dominus omnium temporalium, sicut est spiritualium, ut patet *XXII. dist. Omnes.* Ubi ista: *Deus B. Petro æternæ vitæ clavigero terreni simul & cælestis imperii jura commisit.* Dando igitur alicui, quod suum est, non est errare. Patet de se.

Item nulli tempore Apostolorum ditantes ecclesiam de bonis suis, erraverunt, uti patet *Actor. VIII. Neque enim quisquam egens erat inter illos*, supple, Apostolos & discipulos, in quibus tunc erat ecclesia. Quotquot enim possessiones agrorum aut domorum habebant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum.

Item Ananias & Sapphira uxor ejus, quia defraudarunt de pretio agri, quod erat multitudinis credentium, subitaneâ morte extincti sunt, *Actor. V.* Ergo, &c.

Conclusio. XXXIV.

Licet alicui Diacono vel Presbytero prædicare verbum Dei absque apostolicæ sedis vel Episcopi autoritate.

Ista conclusio est falsa & contra determinationem ecclesiæ, erronea & temeraria.

Unde, *De hæreticis, Decr. l. 5. t. 7. c. 12. Cum ex injuncto*, expressè ista conclusio damnatur, allegando illud apostoli *Rom. X. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Ubi etiam respondens Papa, ut satisfaciat illis, qui prætendebant, se à Deo invisibiliter esse missos, *c. praallegato* sic dicit: *Non sufficit cuiquam tantum asserere, quod ipse sit missus à Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseveret, sed oportet, quòd adstruat suam invisibilem missionem, vel operatione miraculi vel per scriptum testimonium speciale. Unde cum Dominus vellet mittere Mosem in Ægyptum ad filios Israel, quod crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, quod converteret virgam in Colubrum, & colubrum iterum reformaret in virgam, Johannes quoq; baptista suæ missionis testimonium speciale protulit ex scriptura, respondens sic sacerdotibus & Levitis, qui missi ad interrogandum, quis esset, & qualiter sibi baptizandi officium assumsisset:* Ego vox clamantis &c. Non est ergò ei credendum, qui dicit se missum à Deo, nisi de se testimonium proferat speciale de scripturis vel evidens miraculum operetur. Nam de his, qui missi dicuntur à Deo evangelista testatur, quod ipsi prædicaverunt ubique, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.

Item ex ista conclusione, quisque, non obstante inhibitione sedis apostolicæ, posset sacerdos vel diaconus prædicare, & sic hæretici non possent à prædicatione arceri. Quod temerarium est dicere, & ecclesiæ periculum non modicum immineret.

Conclusio. XXXV.

Ingredientes ordinem aut aliquam religionem, eo ipso sunt inhabiles ad observandum divina præcepta, & per consequens perveniendi ad regnum cælorum, nisi apostataverint ab eisdem.

Ista conclusio est falsa, erronea, & ad malum inductiva.

Tum *primò*; Quia via consiliorum difficilior est via præceptorum. Propter quod Christus de consiliis ait: *Qui potest capere, capiat.* Et apostolus: *De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Et Hieronymus epistola XCVI. *Grandis virtus est, & sollicitæ diligentiæ, servare, quod nactus sis, in carne non carnaliter vivere, tecum pugnare quotidie, & inclusum hostem Argi ut fabulæ ferunt, centum oculis observare.* Sed ingredientes religionem ad hujusmodi consilia se obligant, ut patet in tribus votis, & ista observare possunt, aliter se ad impossibile obligarent. Igitur. Et, à fortiori, ad præcepta.

Tum *secundò*, quia *Matth. V. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Insinuat Christus, per hanc paupertatem fundatam esse virtutem & beatitudinem. Sed ingredientes religionem ad hanc se obligant secundum exigentiam sui status propter Christum. Quod melius est, quam monasteria construere & pauperes sustentare, prout ait Hieronymus Epistola 40. Qualem vitam habuere credentes Alexandriæ sub Marco Evangelista, ut narrat *Philo*, vir doctus *Libr. I. Eccles. hist. c. XVI. Primum*, inquit, *omnes renunciabant cunctis facultatibus, & extra urbem egressi in hortulis & exiguis agellulis degebant, refugientes imparis propositi & vitæ dissimilis contubernia, scientes impedimento esse, hoc arduum volentibus iter virtutis incedere.* Multa sequuntur ibi stupenda, quorum nonnulla servantur à religionibus privatis.

Tum *Tertiò*, Quia extremæ dementiæ est, dicere, ingredientes religionem non posse pervenire ad regnum cælorum, nisi apostataverint. Cum sancti, per ecclesiam approbati & canonisati, ad ingressum eorum invitent. Ut patet in epistolis Beatorum Bernhardi, Augustini & Hieronymi. Unde *Hieronymus epistola 35. Licet parvulus ex collo pendeat infans, licet sparso crine & scis-*

sis

fis vestibus, ubera, quibus te nutriverat, mater ostendat, licet in limine pater jaceat, percalcato patre perge siccis oculis ad vexillum crucis. Evola. Solum pietatis genus in hac re est, esse crudelissimum.

Conclusio XXXVI.

Papa cum omnibus clericis suis possessiones habentibus sunt hæretici, eo quod possessiones habent, & omnes consentientes eis Domini seculares & ceteri laici.

Ista falsa videtur & temeraria. Quia non omnes clerici voverunt paupertatem. Nec videtur aliqua regula generalis data à Christo, quæ eos obliget, quando ipsi possunt saltem ut dispensatores recipere divitias, dicente *Augustino super Johannem, sermone LXII. Habebat*, inquit, *Dominus loculos, à fidelibus oblata conservans, ut suorum necessitatibus & aliis indigentibus subveniret.* Et tunc primum ecclesiastica pecunia instituta est, ut intelligeremus, quod præcepit, non esse cogitandum de crastino, non ad hoc fecisse præceptum, ut nihil pecuniæ servaretur à sanctis, sed ne Deo propter ista serviatur, & propter inopiæ timorem justitia deseratur.

Unde *S. Paulinus Episcopus* non contemsit ecclesiæ facultates, ut patet in ejus legenda.

Similiter *S. Hilarius Arelatensis Episcopus* non solum illa, quæ tunc habebat ecclesia, possedit, sed etiam acceptis fidelium munere hæreditatib⁹, ampliavit, ut habetur *XII. q. 1. Expedit.*

Item *B. Ambrosius in Libr. de vita & obed. c. Theodosius*, dicit, quod Constantinus eò, quod hereditatem fidei principibus reliquit, magnum locum meriti apud Deum reperit.

Item, si quis præsumeret hæreticare beatissimos Sixtum Papam & Laurentium Archidiaconum Romanæ ecclesiæ, qui habuerunt thesauros ecclesiæ, uti patet in eorum legendis.

Item *Levitæ* erant figuræ cleri novæ legis, & tamen de his dicit Deus Mosi: *Præcipe filiis Israel, ut dent Levitis de possessionibus suis, Num. XXXII.* Igitur à simili clerus iste potest habere possessiones, & per consequens non sunt hæretici, dummodo alias à fide non devient.

Conclusio XXXVII.

Ecclesia Romana est synagoga Sathanæ, nec Papa est immediatus & proximus Vicarius Christi & Apostolorum.

Illa conclusio est falsa, scandalosa, erronea & hæretica.

Patet *primò* quoad primam partem. Quoniam omne illud, extra quod non est salus, perveniendi ad vitam æternam, non est synagoga sathanæ. Sed ecclesia Romana est hujusmodi, Igitur. &c. *Major* nota est de se. Est minor probatur, *De summa Trinitate & fide catholica, c. Firmiter.* Ubi sic dicitur: *Una est fidelium ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.* Sed ista ecclesia una, extra quam non est salus, est Romana ecclesia, uti patet *Dist. 12. c. Non decet. Ubi dicitur: Non decet à capite membra discedere, sed juxta scripturæ testimonia omnia membra caput sequantur.* Nulli verò dubium est, quin catholica & apostolica mater sit omnium ecclesiarum, à cujus regulis nullatenus convenit deviare. Et sicut filius hominis venit facere voluntatem patris, sic & nos oportet implere voluntatem patris, sic & nos oportet implere voluntatem matris nostræ, quæ est ecclesia, cujus caput Romana consistit ecclesia. Igitur &c.

Item *secundo.* Omne illud, cujus de necessitate salutis oportet regulas insequi, non est synagoga sathanæ. Sed ecclesia Romana est hujusmodi. Igitur &c. *Major* nota est de se. *Minor* probatur *dist. 26. c. Sacrosancta.* Ubi sic dicitur: *Sacrosancta Romana & apostolica ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso Salvatore nostro primatum obtinet, B. Petro apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.*

Secunda pars probatur. Non aliter est

est sentiendum, quam quod Romana sentit ecclesia. Sed sancta Romana ecclesia sentit, quod Papa est immediatus & proximus Vicarius Christi, & apostolorum. *Major* patet, *De hareticis*, *c. Ad abolendum. Minor* est de se nota. Maximè cum Papa sit caput Ecclesiæ Romanæ, quæ est caput universalis ecclesiæ. Ex jam dictis decretis, & etiam per illud quod habetur *Libr. VI. De pœnis*, Ecclesia Romana omnium ecclesiarum caput est & Magistra, Et *dist.* 12. *c.* 1. Romana ecclesia caput est omnium ecclesiarum. Item, *Minor* patet per illud quod habetur *Johann, ultimò*: *Simon Johanna, diligis me plus his?* & dixit Jesus bis: *pasce agnos meos*, & postea: *pasce oves meas*. Cum igitur ex jam dicta *Decretal*: *Ad abolendam*, universalis ecclesia sentiat, Papam esse proximum & immediatum successorem Petri, & verum vicarium Christi Jesu, ut patet de se, & ex c. præallegato, Igitur prima pars est falsa.

Conclusio XXXVIII.

Decretales epistolæ sunt Apocryphæ & seductivæ à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui eas student.

ILla conclusio habet tres partes. *Prima pars* est contra determinationem ecclesiæ, *De constitutionibus*. Constitutiones sumorū Pontificium sunt servandæ. Et convenit dictum *Hilarii Papæ* 25. *q.* 1. *c.* 4. *Nulli fas*, ubi dicitur: *Nulli fas sit sine status sui periculo, vel divinas constitutiones vel apostolicæ sedis decreta temerare.*

Est etiam contra dictum Damasi Papæ, *Violatores, in eodem, c.* 5. Ubi dicitur: *Violatores Canonum voluntarii à sanctis patribus graviter judicantur, & à sancto spiritu, instinctu cujus ac dono ditati sunt, damnantur, quoniam blasphemare spiritum sanctum non incongrue videntur.*

Et est contra dictum Papæ Hormisdæ, *in eadem Causa, c.* 9. *Prima salus*, Ubi dicitur: *Prima salus est recta fidei regulam custodire, & à constitutionibus patrum nullatenus deviare.*

Et etiam contra decretalem Adriani Papæ, *ibidem c. XI. Generali*, Uti sic dicitur: *Generali decreto statuimus, ut execrandum anathema sit, & velut pravaricator fidei orthodoxæ semper apud Deum reus existet, quicunq́; regum seu Episcoporum vel potentum deinceps Romanorum Pontificum decretorum censuram in quocunq́; crediderit vel permiserit violandam.*

Ex quibus omnibus patet, quod Decretales non sunt apocryphæ summorum Pontificum.

Secunda pars est hæretica. Cum Decretales promoveant & profiteantur Christi fidem illæsam, ut, *de summa Trinitate, de celebratione missæ, de baptismo* & de aliis sacramentis: Insurgentes hæreses condemnando. Uti patet Decretalium volumina perlegendo.

Unde *Summus jurium vindex nostri ævi, Franciscus de Zabarellis, in sermone, quem fecit Padua de anno Domini MCCCXCII.* pro principio lectionis suæ, in laudem hujus scientiæ pulchrè sic inquit: *Quid enim leges, maximè Caonica, potissima, nisi ut illabefactam & incontaminatam mentem à terrestri contagione conservent, ducant in Dei notitiam, dilectionem & inhærentiam. Hæc est sola sapientea, præcipuè Canonica, quæ ab altissimo ante secula prodiens & in statu temporum ad creaturarum regimen donata hominibus, hominem gloriosè sublimat, à luxuq́; preservat, quibus utatur, instruit, & quo ordine, tempoporalibus, religionem svadet, ceremoniasq́; & earum cultus instituit, qualiter urbi quaq́; moderatione parentibus, agnatis, cognatis, affinibus, amicis, notisq́; & ignotis omnibus per officia pareamus.* Et idem in *sermore anni sequentis sic concludit: Hanc igitur amemus, hanc exquiramus, in ea versemur. Quoniam cum cetera per partes hominum erudiant, hæc secundum omnes numeros perficit, perq́; omnes gradus virtutum promptum reddit ac facilem: Quemadmodum Deus colendus, qualiter diligendus proxim', honore quoq́; celebrandi parentes, quali fide observanda tenenda augendaq́; patria, quis divinarum & humanarum sit ordo rerum, quis modus, quicquid deniq́; secundum omnes ætatum distinctiones hominem deceat. Hæc sacratissima sapientia Canonica tradit uberri-*

uberrime. In hac enim est perfecta virtus & sapientia. Et quicquid alibi quaeritur, hic perfectissime invenitur; 3. *dist.* 9. *Si e-tenim.*

Tertia pars est erronea, blasphema, & injuriosa, insurgens contra Innocentium III. Gregorium IX. Bonifacium VIII. Clementem V. & Johañem XXII. præcipientes Universitatibus, clericis, Doctoribus & scholaribus, tam Tholosanæ quam Bononiensis, quam etiam Avinionensis, quatenus eorum decretales aliqui ex supra dictis legerent & studerent.

Item patet, Quia decretales, quæ parti morali pro sui, magnâ parte subalternantur, fugant vitia & stultitiam, ut supra in secunda parte plenè demonstratum est. Et per consequens studendo in eis clerici non sunt stulti.

Conclusio XXXIX.

Imperator & seculares seducti sunt à diabolo, ut ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

Ista propositio est falsa & erronea.

Quia *Proverbio III.* dicitur: *Honora Dominum de tua substantia.* Imperator ergò honorando Deum in dotatione sponsæ Christi de sua substantia non est seductus à Diabolo, quoniam fecit quod debuit. Nam teste Gregorio, tanto quis debet esse humilior atque ad serviendum Deo promtior, quantò se obligatiorem conspicit.

Tùm *secundò.* Quia ratio naturalis dictat, quod Dei minister sustentetur de substantia divitũ & potentum, & quod seminantibus spiritualia debent ministrari temporalia, *Corinth. XIII. Si nos vobis spiritualia seminamus, non est magnum si corporalia vestra metamus.* Et super isto psalmi: *Sumite psalterium & date tympanum*, glossa: Id est, *sumite spiritualia & date temporalia.* Igitur Imperator & principes seculares, aliis ordinatione divina in temporalibus abundantiores, non fuerunt seducti.

Tùm *tertiò*, Quia Prælati sunt dispensatores bonorum ecclesiæ, teste Augustino ad Bonifacium. *Si privatim, quæ nobis sufficiunt, possidemus, non ista nostra sunt, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicando.* Seculares igitur Principes ecclesiam sic bonis temporalibus ad finem præmissum dotantes fecerunt opus pium & meritorium.

Propterea, cum sine fide salvationis implicita vel explicita nulli hominum poterat esse salus, *Actor. IV.* & in temporis processu fuerit secundum magis & minus monstrata, secundum *Alexandrum de in Halis in Summa, Lib. III.*

Et *primo, In natura Deitatis.* Hinc honorari debuit primitiis & primogenitis gregis Abel. Ut significaretur, quod iste, qui erat principium conditionis & primogenitus filius Dei, esset principium reparationis.

Secundò revelabatur *in natura creata*, in qua sumeret officium redemtionis, offerens oblationem placatiunis pro hominibus ad Deum. Hinc honorari debuit in victimis & sacrificiis.

Et *tertiò*, quod *in natura humana*, & non angelica expleret officium redemtoris, hinc honorari debuit in decima, in qua designatur natura humana, ut patet *Luc. XV.*

Igitur, cum tempore gratiæ omnia de Salvatore completa sint, debuit honorari in amplioribus à fidelibus Christianis, in bonis temporalibus, maximè Imperatore & Principibus, cum illi magis abundent, juxta dictum Christi: *Nisi abundaverit justitia vestra.* Et *Num. XXXVII. Præcipe filiis Israel, ut dent Levitis de possessionibus urbes ad habitandum & suburbia pecoribus ac jumentis.* Item. *Levitic. ultimo: Si quis agrum possessionis suæ dederit Domino, sanctificatus Domino erit, & possessio consecrata, & ad jus sacerdotum pertinebit.*

Seculares ergò Principes sic facientes Zelo Dei conformiter egerunt. Igitur sic agendo non sunt seducti à diabolo.

Conclusio XL.

Electio Papæ à Cardinalibus est per diabolum introducta.

Ista conclusio est erronea.

Quia contradicit determinationi Ecclesiæ in concilio Lateranensi congregato. Ubi sacro approbante concilio ponitur, quomodo Papa est à Cardinalibus eligendus. *De electione, c. Licet,*

Conclusio XLI.

Non est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse summam inter alias ecclesias.

Ista conclusio est falsa, temeraria & erronea ac hæretica, si intelligatur pro tempore præsenti.

Probatur *primò* sic: Omne illud, quod Christus fundavit & instituit tanquam summum, in via omnium ecclesiarum, est de necessitate salutis credendum. Sed ecclesia Romana est hujusmodi, Igitur. *Major* nota est de se. Et *minor* probatur *XXII. dist. c. Omnes*, ubi sic dicitur: *Omnes cathedras vel ecclesiarum cujuscunq, ordinis, dignitatem instituit Romana ecclesia. Illam verò ipse solus Christus fundavit, & suprà petram fidei mox nascentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clavigero terreni simul & cœlestis imperii jura commisit.*

Item *secundò* sic: Omne illud, cujus contrarium credere est hæreticum, est de necessitate salutis credendum. Sed Romanam ecclesiam sic credere, est hujusmodi, Igitur. *Major* nota est de se. *Minor* probatur, *dist.* 19. ubi sic dicitur. *Qui non obedit statutis Romanæ ecclesiæ, hæreticus est & excommunicatus.* Hoc est dictum secundum Johannem ibidem: Si talis dicat vel credat, Romanam Ecclesiam non esse caput universalis Ecclesiæ, nec posse canones condere.

Ista eadem conclusio. quod ad suam falsitatem & condemnationem, patet jam immediate allegatis Decretis in 35. conclusione. Igitur &c.

Item & per decretum, quod habetur 12. *q.* 1. *Romana*, ubi sic dicitur: Romana ecclesia caput est omnium ecclesiarum.

Item: Omne id credendum de necessitate salutis, ad cujus judicium majores ecclesiæ causas, ut principia fidei, oportet referre. Sed illud est Petri sedes, quæ est Romana ecclesia, Igitur. *Major* nota est de se. Et *minor* probatur *De baptismo & ejus effectu, c. Majores quorum.* Item 2. *dist.* decreti, *c. Omnis*, ubi sic: *Omnis qui Romanæ ecclesiæ privilegia ab ipso summo omnium ecclesiarum capite tradita auferre conatur, hic procul dubio in hæresin labitur ac est hæreticus.*

Conclusio XLII.

Fatuum est credere indulgentiis.

Ista conclusio est erronea, & contra bonos mores.

Ex ipsa enim sequitur, quod ecclesia in remittendo (hic in MSC. parva lacuna.) Et consequenter non esset verum verbum Christi: *Quodcunq, ligaveritis &c.* quod nequaquam intelligitur de reatus culpæ remissione sed etiam de pœnæ diminutione, & quoad episcopos de relaxione.

Item sequeretur, quod sponsus ecclesiæ universalis, & sponsi particularium ecclesiarum, suscitantes semen fratris sui Christi, ejusdem & eorum sponso priori non possent distribuere de bonis sponsi prioris, scilicet merito passionis ejusdem, relictis ad usum sponsæ.

Sequeretur etiam, quod non possent de bonis sponsæ & de peculio filiorum & filiarum ejusdem, dempta supererogatione martyrum confessorum & virginum, qui sunt thesauri ecclesiæ, sponsæ Christi. Quod asserere est contra leges divinas pariter & humanas.

Con-

CONCLUSIO XLIII.

Augustinus, Benedictus, Bernhardus, damnati nisi pœnituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt & intraverunt, religiones. Et sic à Papa, usque ad summum religiosum omnes sunt hæretici.

Ista conclusio infert blasphemiam contra Christi consilia sancta.

Nam sancti prænominati fundaverunt religiones suas & instituerunt secundum vitam apostolicam & consilia Christi, religando eos, qui veniunt, ad certas ceremonias & circumstantias, per quas melius, sincerius & securius possent mandata Dei observare unà cum consiliis.

Patet per discursum regularum ipsorum sanctorum & per omnes constitutiones ab ipsis introductas.

Item, Quare homo debet dici damnatus ex eo, quod offert votum Deo de omnibus bonis suis? Sed instituentes religiones prædictas & eas intrantes de omnibus suis offerunt votum Deo. Nam per votum *castitatis* Deo offerunt sua corpora, juxta illud *Rom. XII. Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Sed per votum *paupertatis* omnia bona exteriora Deo offerunt, juxta illud *Rom. XV. Obsequii mea oblatio accepta fiat in Hierosolymis sanctis.* Per votum verò *obedientia* offerunt Deo spiritum contribulatum, de quo psalmus: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.*

Quod vero dicit, Papam & religiosos esse hæreticos, ex præcedentibus ita patet esse absurdum, quod juxta sententiam Johannis evangelistæ, Ex quo non affert doctrinam evangelicam, & incidit in peccatum grave, non pro eo orandum arbitror, sed igne consumendum

CONCLUSIO XLIV *In MSC. non comparet.*

CONCLUSIO XLV.

Omnes religiones indifferenter introducta sunt à diabolo.

Ista conclusio est falsa, insana, scandalosa, temeraria, erronea & hæretica.

Patet *primò* ex superius allegatis in condemnatione XXI. conclusionis.

Item *secundo*, Quoniam, si sic, ut dixi in supra dicta conclusione, sequitur quod religio Christiana sit introducta à diabolo. Quod est absurdum & hæreticum dicere. Cùm constat, quod à Christo.

Item *tertiò*, Quoniam, si sic, ut dicit antedicta conclusio, sequitur, quod omne id, quod est vitæ æternæ meritorium, est introductum à diabolo. Quod est absurdum. Sed sequela patet, Quoniam ingressus religionis Christianæ & religionum approbatarum est vitæ æternæ meritorius. Et ibi concurrunt omnia requisita ad ingressum religionis.

Item *quartò*, quoniam, si sic, sequitur, quod omne id, quod est mundum & immaculatum apud Deum, est introductum à *diabolo*, sed id est falsum & erroneum. Falsitas consequentis patet per illud, quod habetur *Jacobi I: Religio munda & immaculata apud Deum & patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas &c.* Consequentia patet de se, Igitur &c.

Et hoc principaliter dicitur propter illum terminum, *indifferenter*, in ista conclusione positum.

Explicit Improbatio XLV. articulorum hæreticorum WICLEFI.

(oo)

TOMI III. PARS XIII.

THEOLOGORUM CONSTANTIENSIS CONCILII DIFFUSA CONDEMNATIO XLV. ARTICULORUM WICLEFI.

Ex tribus antiquissimis Codicibus MSCtis,

CÆSAREO VINDOBONENSI, Part. II. Act. C.C. f. 151. b.

h. tit.

Bona collecta in Concilio Constantiensi & masticata ab eodem contra articulos Johannis Hus (Wiclefi) præmissos.

Et ACADEMICIS LIPSIENSIBUS, uno in fol. altero in 4.

In quorum illo hæc inscriptio: *Compendium de reprobatione articulorum hæreticalium Bohemorum.*

In altero nihil in fronte scriptum.

ARTICULUS I.

Substantia panis materialis & similiter substantia vini manent in Sacramento altaris.

ARTIC. II.

Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento.

ARTIC. III.

Christus non est in eodem Sacramento identice & realiter in propria præsentia corporali.

QUia sancta mater ecclesia ex textib' & sententiis Evangelicis & Apostolicis determinavit clare & expresse in capitulo: *Firmiter credimus*, (*Decret. l. 1. tit. 1. c. 1.*) & ibi dicit, se firmiter credere, & simpliciter confiteri inter alia, quod sub speciebus panis & vini corpus & sangvis Christi veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sangvinem, potestate divina: Transsubstantiata dico, tali transsubstantiatione, qua panis & vinum secundum corporales eorum substantias sic convertuntur substantialiter, & transeunt in veras substantias corporis & sangvinis Christi, quod nequaquã illæ substantiæ panis & vini remanent in sacramento altaris, sed species panis & vini sine subjectis, sub quibus sicut speciebus peregrinis corpus & sangvis Christi veraciter continentur tanquam *cibus & potus sacramentalis & mysticus*, quo corpus Christi mysticum & sacramentale in loco peregrinationis suæ a Domino hic super terram habet cibari & potari, sacramentaliter & mystice, refici, sustentari, oblectari, nutriri, augeri, cum membris suis, & ad perfectam staturam sacramentalem & mysticam perduci.

Quod autem de tali transsubstantiatione, *in cap. Firmiter credimus* præ allegato, loquatur Ecclesia, & non de quacunque alia noviter ficte excogitata: Patet manifeste, quia jam per ducentos minus forte duob' annis à tempore *Innocentii III.* qui cum M CCC & XV. Prælatis, Romæ in concilio generali ecclesiastice in nomine Domini congregratis, illam prædictam determinationem fecit, (fecerunt) & illam fidem simpliciter confessus est, (confessi sunt) scilicet, *quod sub speciebus panis & vini corpus & sangvis Christi veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino*

& vino in sangvinem potestate *divina*: Ab illo inquam tempore Innocentii III. *per ducentos quasi annos* sola prædicta transsubstantiatio catholice famata, credita, tenta, intellecta & accepta est per universitatem Christianorum, per Romanam Ecclesiam, & per omnes alias inferiores, metropolitanas, cathedrales, collegiatas, parochiales, conventuales &c. Ecclesias, per communitatem Prælatorum, per communitatem sapientum Ecclesiasticorum, & scholasticorum fidelium, scripta in libris Theologicis & juridicis Doctorum catholicorum. Sola inquam prædicta *transsubstantiatio* sic *per ducentos* quasi *annos* ab Innocentio III. Papa famata, *credita*, tenta, intellecta & accepta est *in illis verbis* determinationis & confessionis Ecclesiæ, ubi dicitur, *quod sub speciebus panis & vini corpus & sangvis Christi veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sangvinem potestate divina &c.*

Et plenum est ratione, quod sancta mater Ecclesia sic determinavit, & sic confessa est simpliciter, & sic firmiter credit *secundum autoritatem Evangelicam & Apostolicam* de transsubstantiatione panis & vini in corpus & sangvinem Christi. Nam *Christus* secundum Evangelium *accepit panem materialem in manus suas, & benedixit, fregit & dedit discipulis dicens: Accipite, & comedite hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, Et similiter calicem*, hoc est vinum in calice, *& benedixit dicens: Bibite ex hoc omnes, hoc est sangvis meus Novi Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Et sicut Christus non confecit ibi, & consecravit panem materialem, & vinum corporale, cibum & potum de terra, terrenos, animales, pro corporib' hujusmodi terrenis & animalibus: Sed ibi de talib' confecit & consecravit sacramentalem & mysticum cibum & potum, de cœlo cœlestem & divinum, sub peregrinis specieb' panis & vini latentem, pro suo sacramentali mystico corpore, de cœlo cœlesti & divino, sacramentaliter & mystice reficiendo, nutriendo, agendo cum suis membris, & in statura sacramentali mystica perficiendo: Sic, cum dixit: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*: Et similiter: *Hoc est sangvis meus &c.* demonstrando ibi commendavit, & commendando demonstravit, cibum & potum sacramentalem & mysticum, sub peregrinis speciebus panis & vini ibi latentem, quo mysticum, sacramentale corpus suum cum membris, hic in loco pegrinationis a Deo peregrinans, cibaretur & potaretur sacramentaliter, mystice. Hujusmodi autem cibus & potus aptissime est verum corpus & verus sangvis Christi sub speciebus peregrinis panis & vini. Et sicut *vera, naturalis anima Christi*, supremæ & primæ via perfectionis deificata, est ex hoc *sacramentalis & mystica anima* sacramentalis & mystici corporis Christi & membrorum ejus: Sic valde proportionabiliter *verum naturale corpus Christi & sangvis* sub speciebus peregrinis panis & vini sunt cibus & potus ac nutrimentum sacramentale mysticum, illi' mystici sacramentalis corporis. Quo quidē nutrimento anima illa mystica in illo mystico corpore habet conservari, & habet corpus illud nutrire, augere, & in statura mystica mediante tali nutrimento perficere: Sicut anima naturalis mediante naturali nutrimento in corpore animalis conservatur, & illud nutrit & auget, & perficit in statura naturali.

Quia igitur Christus accepit *panem naturalem* in manus suas, & benedixit, dicens discipulis suis: *Accipite & comedite hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, & ibi sicut cibum sacramentalem, mysticum, quem consecravit & confecit, solum in illis verbis commendavit *accipiendum ad manducandum*: Sic ibi solum illum cibum demonstravit. Et quia solum corpus Christi verum erat, & sic hujusmodi sacramentalis mysticus cibus pro corpore mystico solum: Ergo veram substantiam sui corporis veri per pronomen *Hoc* ibi demonstravit. Et per consequens cum accepit panem naturalem cujus visibilis species remansit, & benedixit, & dedit discipulis suis dicens: *Hoc est corpus meum*, & ibi solam substantiam corporis sui demonstravit, opor-

oportebat panem ibi esse transsubstantiatum in veram substantiam corporis Christi, transubstantiatione certe tali, quæ supra dicta est.

Similiter de *vino* respectu sanguinis Christi est dicendum.

Patet ergo, quam supra modum *rationabilis* est *fides* & *confessio* sancta matris ecclesiæ *de tali transsubstantiatione*, cum dicit, confitendo, quod sub speciebus panis & vini verum corpus & sanguis Christi veraciter continentur, transsubstantiatis pane & vino in corpus & sanguinem, potestate divina.

Unde & sic potest argui: Vel in sacramento altaris manet ipsa substantia panis materialis, vel non.

Si non manet, & tamen ibi remaneat tota species per se sensibilis ipsius panis, quæ non potest esse in aliquo alio subjecto, quam in pane: Sequitur, quod talis species panis stetit ibi sine subjecto, & quod ipsa substantia panis tota *aut* transivit in nihilum, quod est penitus irrationabile in tali benedictione & consecratione Christi, *aut* transivit & conversa est totaliter ibi non in aliam rem, quam in verum corpus Christi, & in sacramentalem cibum & mysticum, sacramentaliter sub specie panis contentum, sicut credit fides Ecclesiæ prædicta. Et habetur intentum, quod ibi fiat transsubstantiatio sæpe dicta.

Si autem *manet* ibi substantia panis: Vel ipsa manet ibi sine supposito panis, vel manet in supposito panis.

Si primum, tunc illa substantia unietur suppositaliter corpori Christi, vel ipsi Christo. Sicut substantia humana sine humana suppositatione in Christo existens personaliter unitur filio Dei, & ejus deitati. Sed hoc consequens est irrationabile & inconveniens. Cum tunc corpus Christi, vel ipse Christus, secundum illam substantiam panis & ejus speciem ex tali unione suppositali essent figurata, quanta, colorata, sapida, frangibilia, corporaliter comestibilia, consumtibilia, & corruptibilia, sicut hostia non consecrata. Sicut enim ex unione suppositali naturæ humanæ ad divinam naturam & filium Dei, filius Dei homo est, substantialiter & accidentaliter dispositus, sicut habet disponi verus homo: Sic ibi ex unione suppositali naturæ panis ad corpus Christi & per consequens ad ipsum Christum, oporteret corpus Christi, aut ipsum Christum, esse materialem panem, & disponi substantialiter & accidentaliter sicut panis materialis disponi habet. Quod est inconveniens, ut dictum est.

Si vero dicitur, quod substantia panis manet in supposito panis, tunc ipsum suppositum vel subjectum panis, ibi manens cibus corporalis & animalis, aut est tantum figura & umbra corporis Christi cibi mystici & spiritualis, *aut* est veritas & lux, puta, ipsum corpus Christi.

Si primum, sequitur, quod supremum sacramentum novæ legis, scil. altaris, de quo Christus secundum adversarios dixerat: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, id est, *hoc figurat, & figuraliter continet corpus meum*: Et similiter: *Bibite ex hoc omnes, hoc est sanguis meus*, id est, *hoc vinum figurat, & figuraliter continet sanguinem meum*; Sequitur, inquam, quod tale sacramentum esset imperfectior figura & umbra, quam agnus paschalis veteris legis. Quia agnus Judæorum, existens quid vivum, esset potior figura agni Dei & similior quam panis materialis, non vivum, quod esset figura panis vitæ. Consequens autem est nimis irrationabile. Cum Christus in ultima cœna per sacramentum altaris, sicut per veritatem & lucem, voluit terminare, & fugare à nova lege agnum paschalem veteris legis, veluti puram figuram & umbram.

Si dicitur secundum: Sequitur, quod exile suppositum panis esset plus dignificatum, & plus venerandum, quam pretiosa persona genitricis Dei, & cujuscunque sanctorum infra illam. Quod est nimis absurdum. Et tamen consequentia patet. Quod illud suppositum panis esset vere & realiter corpus Christi vivum & glorificatum, & per consequens, à fortiori, suppositum Christi esset idem illud corpus suum. Et sic suppositum divinum Christi, & suppo-

suppositum panis esset unum & idem numero. Quia unum & idem numero corpus illud Christi, & sic etiam illud exile suppositum panis, esset vere & realiter illa inæstimabilis stola purpurea, puta corpus Christi glorificatum, quam stolam Christus vexit ad sedem Deitatis, sedens ibi in illa ad dextram patris ineffabiliter purpuratus.

Relinquitur ergo ex prædictis fides summe rationabilis in hac materia, quod sub speciebus panis & vini sanguis & corp' Christi veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, transsubstantiatione sæpe dicta.

Hæc prædicta tanta, quæ pro præsenti negotio videntur superflua, ideo dixerim, ut occasione talium ostendatur *primò* incredulis apostatis, quam rationabilis & recta est prædicta fides, & determinatio Ecclesiæ circa sacramentum altaris.

Ut ostendatur eis *secundò*, si fides & determinatio Ecclesiæ est tam supra modum rationabilis & recta, circa transsubstantiationem prædictam, quæ transsubstantiatio talibus incredulis videtur nedum ultra omnem aliam materiam difficillima ad credendum, sed etiam in toto incredibilis: Quod tunc ex hoc exclusa omni diffidentia & dubietate securi & certi sint, quicquid sedes Apostolica & Romana Ecclesia tenuerit & determinaverit pro fide Catholica, quod hoc sit fides recta, & quemcunque articulum determinaverit esse hæreticum vel erroneum, quod sit talis.

Nec plus cum errantibus oportet disputare, quando ostensum fuerit, quod si hoc tenet pro fide Ecclesia illa, quod hoc sit fides, & si pro errore, quod hoc sit error. Impossibile enim, quod fides Apostolica, & Romana ecclesia, in qua Papa vice Christi & successor Petri ut caput residens, & collegium Cardinalium, ut, corpus succedens aliis similiter Apostolis, in officio definiendi & determinandi circa universam materiam Catholicam & Ecclesiasticam & errores contrarios exterminandi: Impossibile inquam est, quod talis sedes & talis Romana Ecclesia aliquid determinet, & teneat pro fide Catholica & recta, quod non esset fides recta. Aliàs in tali casu sedes illa Apostolica & Romana Ecclesia esset hæretica & erronea, tenens tenaciter non fidem pro fide, aut fidem pro non fide.

Quomodo ergo ipsa esset mater & caput omnium Ecclesiarum, in omnibus tanquam magistra sequenda, ad quam in dubiis & arduis est recurrendum, quando circa fidem in aliquo dubitatur? Quomodo ipsa non habebit maculam, neque rugam? Quomodo ejus autoritati maximæ debet cedere usus seu consuetudo? Quomodo ejus Decretales sunt ejusdem autoritatis, sicut decreta in corpore canonum digesta? &c. Quomodo ei post Deum maxime erit obediendum, ideò quia ipsa est mater & caput omnium Ecclesiarum, contra quam si quis derogando loquitur, hæreticus reputatur? Quomodo ipsa valebit omnes judicare, de ea autem judicare nulli permittitur? Quomodo Christianus, qui ei obedire contemnit, peccatum infidelitatis incurret? Et ita de quampluribus laudabilibus in Corpore canonum de ea digestis. *Si appareret erronea & hæretica*, Quomodo ipsa esset securum & certum refugium omnium ecclesiarum, & universitatis Christianorum visibile in humanis, ad quod securè haberent confugere in omni materia catholica & ecclesiastica? Quale refugium requirunt, & necessariò exposcunt omnes ecclesiæ & Christianorum communitas, cum Christus sponsus totius suæ ecclesiæ tale infinite sciat, & immense faciliter potuit illi sponsæ ordinasse, ipsa tali refugio valde indigente.

Item ut ostendatur *tertio*, quod illi *primi tres articuli de quadringinta quinq;* sint hæretici.

Primus. *Substantia panis materialis & similiter substantia vini manent in sacramento altaris.*

Secundus *Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento.*

Tertius. *Christus non est in eodem sacramento*

mento identice & realiter, in propria præsentia corporali.

Nam supponendo ex quid nominis, & significatione vocabuli, quod substantia panis materialis dicitur, qua ipse panis substantialiter est panis materialis, tunc directè est contra prædictam transsubstantiationem per Ecclesiam determinatam, quod substantia panis materialis remaneat in sacramento altaris. Tunc enim non transsubstantiaretur panis in corpus Christi prædicta transsubstantiatione. Et similiter de vino est dicendum.

Secundus articulus est directè contra transsubstantiationem prædictam, in principio expositam, de qua, ut dictum est, loquitur Ecclesia in verbis suæ fidei & determinationis (in hac materia.)

Tertius etiam articulus est contra eandem determinationem. Nam si in sacramento altaris sub speciebus panis & vini corpus Christi & sanguis veraciter continentur, ut dicit determinatio: Tunc Christus secundum verum corpus suum est ibi vere, præsentia sua propria corporali. Et articulus dicit oppositum, Igitur &c.

ARTIC. IV.

Si Episcopus vel sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, nec consecrat, nec baptizat.

ILle articulus est hæreticus. Quia contra fidem sanctorum & Ecclesiæ, & contra sententiam sacræ scripturæ. Dicit enim *B. Augustinus* super Johannem: *Cum baptizat malus, illud, quod datum est, unum est, nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter hoc Evangelium: Hic est qui baptizat.* Et ibidem: *Talis est baptismus, qualis est ille, in cujus potestate datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur.* Et ibidem: *Dedit baptismum Judas: Et non est baptizatum post Judam. Dedit Johannes: Et baptizatum est post Johannem. Quia qui datus est a Juda baptismus est Christi, qui à Johanne Johannis erat, non à Juda Johannis. Sed baptisma Christi etiam per manus Judæ datum baptismo Johannis recte præponitur. Ideo quos baptisavit Judas, & Christus. Sic ergo quos baptizat ebrius, homicida, adulter, Christus baptizat. Hæc* Augustinus. *Idem* super Johannem: *Ego dico, & nos dicimus omnes, quia justos oportet esse tanti judicis ministros. Sint ministri justi si voluerint. Si autem noluerint esse justi, qui in cathedra Mosis sedent, securum me facit magister meus, de quo spiritus S. dicit: Hic est qui baptizat. Non exhorreat ergo columba, id est, Ecclesia ministerium malorum. Respiciat Domini potestatem. Quid facit minister malus, ubi bonus est Dominus? Neq; qui plantat, neq; qui rigat, aliquid est, sed, qui incrementum dat, Deus. Si superbus fuerit minister, cum Diabolo computatur. Sed non contaminatur donum Christi, quod per ipsum fluit. Purum est. Per lapideum canalem transit aqua ad areolas, id est hortos. In canali lapideo nihil generatur, sed hortus plurimos fructus aufert.* Hæc Augustinus.

Item *B. Bernhardus*, Sermone LXVI. super canticum, invehens contra hæreticos quosdam: *Ajunt*, inquit, *& successores Apostolorum & Apostolicos se nominant, nullum tamen signum sui apostolatus ostendere valentes, & ita dicunt se Ecclesiam. Sed contradicunt ei, qui dicit: Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Et infra: *Jam vero Ecclesiam non cognoscunt. Non est mirum, si ordinibus Ecclesiæ detrahant, si instituta non recipiunt, sed sacramenta contemnunt, si mandatis non obediunt prælatorum. Peccatores inquiunt sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, presbyteri. Ac per hoc nec dandis nec recipiendis sacramentis idonei. Numquid ista duo conveniunt, Episcopum esse peccatorem? Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus erat peccator, qui in Deum mortis dictabat sententiam. Si negas, eum esse Episcopum, arguet te Johannes dans testimonium, qui eum in testimonium sui Pontificatus etiam prophetasse refert. Apostolus erat Judas, & licet avarissimus sceleratissimus electus a Domino.*

Et

Et tu de illius apostolatu dubitas, quem Dominus elegit. Nonne, inquit, ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus est? Audis, electum Apostolum extitisse Diabolum. Negas, posse esse Episcopum, qui peccator est. Super cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi, & qui non obedierunt eis tanquam Episcopis, inobedientiæ rei fuerunt, etiam in ipsum Dominum præcipientem & dicentem: Quæ dicunt, facite. Hæc ille.

Ecce, quam clare constat ex fide sanctorum & sententia scripturæ, & sic ex fide Ecclesiæ, quod *in peccato mortali existens nihilominus est Episcopus vel sacerdos*, baptizans, consecrans, conficiens, ordinans, præcipiens autoritativè, & Prælative. Nec est minus opus officii Episcopalis, in peccato mortali in cathedra sedere, & in eadem prælatice præcipere subditis, ubi si non obedierint tanquam Episcopis, inobedientiæ rei erunt in ipsum Dominum Deum, quam in peccato mortali Episcopum baptizare, consecrare &c. Et, si Caiphas dictator sententiæ mortis in Deum, cum esset Pontifex añi illius, prophetavit supra modum altam prophetiam, quia Jesus videlicet moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum, ut dicitur *Joh. XII.* Quomodo obstabit, *criminosum*, cum sit Episcopus vel sacerdos, *baptizare* vel conficere &c. Cum officium Episcopale vel sacerdotale non sit gratia gratum faciens, secũdum quamqvis meritorie ad vitam æternam operari haberet opera sacerdotalia vel Episcopalia, sicut patet 1. *Corinth. XII. & XIII.* Sed donum gratis datum, secundum quod quis potest & habet juridice, legitime, canonice & idonee, etiamsi non habuerit charitatem, facere & exercere opera Episcopalia & sacerdotalia, utpute ordinare, consecrare, baptizare, absolvere, ligare &c. Sicut etiam filii, filiæ, vel alii cognati parentum vel cognatorum mortuorum hæreditatem relinquentium, juridice, legitime, canonice & idonee, etiamsi charitatem non habuerũt, in hæreditate succedunt, sicut patet *Num. XXVII.* Erat enim hoc filiis Israel sancitum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Mosi, ut dicitur ibidem. Hæresis ergo est, quod non ordinet, consecret, conficiat, vel baptizet Episcopus vel Sacerdos, si fuerit in peccato mortali.

Artic. V.

Non est fundatum in Evangelio, quod Christus missam ordinaverit.

Contra articulum istum hæreticum est fides Ecclesiæ, secundum textum Evangelii. Nam secundum Evangelium Christus ipsemet missam celebravit, dum secundum tres Evangelistas, Matthæum, Marcum & Lucam, gratias agens confecit & consecravit sacrificium altaris, non minus illud Deo offerens quam pascha, illud cum discipulis manducans. De quo paschate ipse *Luc. XXII.* dicebat: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar.* Et cum in figura illius sacrificii Melchisedech sacerdos Dei altissimi panem & vinum obtulit: Christus igitur secundum Evangelium gratias agens sacrificium confecit altaris. Illud sacrificium Deo obtulit, se & discipulos eodem cibavit & potavit, & hymnum cum discipulis post hanc mensam dixit.

Etiam, ad sacrificium veteris legis offerendum sacerdotes fuerunt consecrati, quibus solis licebat sacrificium in domo Domini sacrificare & offerre. Quanto magis Christus ad hoc venerabile sacrificium corporis & sangvinis sui conficiendum & sacrificandum sacerdotes novæ legis consecravit & constituit, dum dixit *Luc. XXII. Hoc facite in meam commemorationem.* Præcipiens in hoc, quod similiter missam celebrarent, sicut ipse, verbis Deum laudando, & muneribus sacrificii honorando. Igitur fundatum est in Evangelio,

gelio, quod Christus missam ordinaverit.

Item secundum Evangelium sacerdos novæ legis debet orare: *Pater noster*, & sacrificare sacrificium corporis & sangvinis Christi. Cum *Matth. VI.* dicatur: *Sic orabitis: Pater noster, qui es in cœlis &c. Et Luc. 22.* Præcipitur sacerdotibus: *Hoc facite in meam commemorationem*, scilicet Sacramentum altaris sacrificando.

Et quia in primitiva Ecclesia pro celebratione missæ sufficiebat orare *Pater noster*, & sacrificare sacramentum altaris. Sicut secundum veras historias refertur, sanctum Petrum, primum post Christum Pontificem novæ legis, missam celebrasse primam, dicendo solum *Pater noster* in partibus orientis.

Item celeberrimum & solennissimum Ecclesiasticum & sacerdotale officium ac opus est, celebrare missam: Tum, quia à supremo Pontifice usque ad infimum sacerdotem nullum aliud opus & officiũ Ecclesiasticum & sacerdotale tantum adornatur & solennisatur exterioribus ceremoniis, ritu, ornatu, & variatione corporali, & interiori mentis attentione, pietate, devotione, reverentia, tripudio, & solennitate: Tum quia in nullo alio officio Ecclesiastico & opere sacerdotali tam mira solennitate & celebritate, & tam admirabili Ecclesiastica pulchritudine & subtilitilitate complicantur, simul *verba* orationis, & *munera* sacrificationis: *Verba*, quibus laudetur, extollatur & exhilaretur Deus, *Munera*, quibus honoretur, glorificetur, oblectetur, & lætificetur Deus: *Verba*, quibus corpus Ecclesiæ & membra ejus commendantur Deo, *Munera* quibus conciliantur Deo: *Verba*, quibus corpus Ecclesiæ & membra ejus eriguntur in Deum, *Munera*, quibus reficiuntur, nutriuntur, augentur, & secundum mysticam staturam perficiuntur in Deo: *Verba*, in quibus currit oratio *Pater noster*, cum aliis, præstantissimi lectio Evangelii, cum aliis, validissima consecratio sacramenti altaris, Celeberrima *munera*, ubi verum corpus & verus sangvis Christi cum suis membris offeruntur Deo in sacrificium sanctificans, ubi etiam mysticum corpus Christi cum suis membris offertur Deo in sacrificium sanctificatum.

Et quis posset omnia magnalia hujus venerabilis officii & operis Ecclesiastici ac sacerdotalis edicere!

Cum autem dicat Christus *Joh. XIV. Paracletus spiritus S. quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia:* Quomodo igitur Christus per illum spiritum, quem & ipse à patre misit discipulis, Joh. XV. non docuit discipulos suis temporibus illud ineffabile opus sacerdotale, opus scil. missæ? Et per consequens, si Christus secundum Evangelium docuit per Spiritum S. de opere missæ, ipse secundum idem Evangelium ordinavit illud opus ineffabile.

Igitur hæresis est, quod non sit fundatum in evangelio, quod Christus missam ordinaverit. Igitur &c.

ARTIC. VI.

Deus debet obedire Diabolo.

QVamvis autem scribatur sic *Josue X. Tunc locutus est Josua Domino in die, qua tradidit Amoræum in conspectu filiorum Israel, dixitq; coram eis: Sol contra Gabaam ne movearis, & luna contra vallem Abialon, steteruntq; sol & luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est in libro justorum? Stetit itaq; sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spacio unius diei, Non fuit antea & posteatam* longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

Ex hoc textu adversarii dicunt: Si Deus obedivit voci hominis, quid repugnat, quod obediat Diabolo? Et quia Deus non obediret Diabolo, nisi deceret obedire Deum Diabolo & per consequens nisi deberet: Igitur Deus debet obedire diabolo. Sed si hoc esset verum tunc omnino debebunt homines obedire Diabolo, & voluntati ejus. Et cum

non

non velit, nisi iniqua & injusta & perversa, propter omnimodam perversitatem suam, igitur homines debebunt obedire Diabolo in iniquis injustis & perversis. Cum autem sit absurdum, eò, quod tunc contra Evangelium possit homo servire duobis Dominis, obediendo Deo, sicut debet, & obediendo Diabolo, sicut debet, juxta adversarium: Quanto incomparabiliter magis absurdum, quod Deus debet obedire Diabolo.

De hoc autem, quod dicitur, *stetit itaq; sol &c. obediente Domino voci hominis*, potest intelligi: Sol stetit &c. obediente Domino, id est, faciente Domino obedire voci hominis. Sicut in simili dicit Apostolus *Rom. VIII. Nam quid oremus, nescimus, ipse autem spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Postulat, id est, postulare facit.

Unde, quia textus dicit sic: *Tunc locutus Josua Domino in die, qua tradidit Amoraeum in conspectu filiorum Israel dixitq; coram eis: Sol contra Gabaon, ne movearis* &c. Ubi juxta tenorem verborum Josuæ non Domino sed soli ad obediendum præcepit: Et quia sol non potuit Josuæ in hoc obedire, nisi Deo divina sua potentia miraculosè faciente, sicque locutus est Josua Domino petitorie, dixitque præceptoriè soli: Sol ne movearis: Et quia non potuit sol obedire nisi hoc Domino faciente: Stetit itaq; sol in medio cœli &c. obediente Domino, id est, faciente obedire voci Josuæ (hominis)

Et dato, quod Deus obedivit voci hominis, id est, paruit, potentiâ divina efficere, quod non sibi sed soli præceptum fuit, ubi etiam non Deo, sed soli voce hominis præcipiebatur, ubi etiam Deus paruit, non, ut subditus, sed faciens ut Dominus, potentia sua divina miraculosè operante, quod soli mandabatur, faciens hoc miraculum Deus in testimonium justitiæ servi sui Josuæ. Unde in textu dicitur: Nonne *scriptum est hoc in libro justorum*. Absit tamen absurdissimum verbum, ut Deus debeat obedire Diabolo. Cum tunc Deus deberet parere, vel ut subditus, faciendo, quod diabolus sibi imperaret, vel deberet parere, ut Dominus, potentia sua miraculosè faciendo, quod diabolus alteri imperaret, sua perversa voluntate faciendo: Dico, eo modo, quo diabolus perversitate sua illud præciperet faciendum. Absit hoc à Deo simpliciter bono, quod acquiescat & consentiat in aliquo voluntati diaboli, in omnibus iniquæ.

Non obstante, quod Christus Deus permisit diabolo, *circa se ipsum* Christum in triplici tentatione, *circa Job*, circa ingressionem in porcos, & ita de aliis, exercere suam impiam voluntatem. Unde, cum Marci V. dicitur, *Et deprecabantur eum*, scilicet Christum, *spiritus* scilicet immundi, *dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et concessit eis Jesus statim*; Concessit, id est, permisit. Etiam dicens eis, *ite*, Matth. 9. Non voluntati impiæ ipsorum consensit. Consentiens enim & faciens pari pœna plectendi sunt. Qui autem voluntati impiæ obedit, eidem obediendo consentit.

Artic. VII.

Nisi homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

ISte articulus hæreticus est contra rationem veræ contritionis de peccatis, saltem mortalibus, consciis, nondum confessis. Talis enim vera contritio requirit propositum satisfaciendi, non secundum proprium judicium & arbitrium, sed secundum arbitrium & judicium judicis Ecclesiastici, in foro conscientiæ loco Dei constituti, scilicet sacerdotis. Ad hoc autem judicium & arbitrium celebrandum requiritur exterior confessio. Igitur debita contritio non excludit exteriorem confessionem sacramentalem, sacerdoti faciendam, tanquam inutilem & superfluam: sed eam expostulat, ut salutarem & necessariam, ad satisfaciendum, debito juris ordine, in judiciali

foro conscientiæ, ubi sacerdos est judex Ecclesiasticus, juxta ordinationem legislatoris Christi dicentis sacerdotibus: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt*, Joh. XX. Item, *quæcunq; ligaveritis supra terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunq; solveritis super terram, erunt soluta & in cælis. Matth. XVIII.*

Item iste articulus est dogma hæreticum contra vim sacramenti pœnitentiæ. Nam si ad contritionem debitam est inutilis & superflua confessio exterior sacramentalis sacerdoti in foro conscientiæ, & quia debet fieri non sine tali, sed ad talem applicatio sacramenti pœnitentiæ: Igitur debita contritio excluderet post se applicationem sacramenti pœnitentiæ, sicut inutilem & superfluam. Quod est abominabilis hæresis, & nimium deceptoria. Tanta enim est vis & pretiositas sacramenti pœnitentiæ, ut si homo attritus & nondum contritus, accedit ad sacerdotem confitendo peccatum suum, & sacerdos absolvendo applicat sibi sacramentum pœnitentiæ, & confitens non ponit obicem virtuti sacramenti pœnitentiæ, ex virtute talis sacramenti consequitur gratiam contritionis, quam alias non consequeretur. Salutare igitur & securum est refugium transgressoribus per exteriorem confessionem sacerdoti confugere ad venerabile sacramentum pœnitentiæ. Ubi dum peccator non ponit obicem, virtute sacramenti consequitur gratiam contritionis, & aliàs vix in attritione maneret.

Item per quodlibet mortale peccatum homo incurrit ad minimum excommunicationem minorem, quæ excludit à perceptione sacramentorum Ecclesiæ. Et per crimen hæresis & per nonnulla alia incurrit excommunicationem majorem, quæ est separatio à communione fidelium.

Sed dato, quod per debitam contritionem peccator resuscitaretur à morte animæ ad vitam, adhuc tamen manent vincula minoris excommunicationis vel majoris. Quarum *solutio* reservatur à Deo suo sacerdoti, & ligatio, ne potestas sacerdotalis ligandi & solvendi, remittendi & tenendi peccata, id est vincula peccatorum à Deo ordinata & tradita, contemneretur, sed honoraretur. Quod clare figuratum (signatum) est. Quia cum Christus ipsemet suscitaret Lazarum in sepulchro de morte ad vitam sine adminiculo discipulorum, eis tamen commisit solvere viventem Lazarum, adhuc secundum manus & pedes institis ligatum.

Propter quod, sicut valde cautum est, libenter confugere per exteriorem confessionem ad sacerdotem, ut per sacramentum pœnitentiæ, cui non ponit obicem, gratiam contritionis consequatur, ubi aliàs habet gratiam contritionis, quod illa virtute sacramenti sibi augeatur: Sic valde cautum est, libenter per exteriorem confessionem ad sacerdotem confugere, ut per potestatem solvendi solvat vincula minoris excommunicationis, si quam contraxit, etiam nescius. Delicta enim quis intelligat? Et si in nullis talibus vinculis est, incertus autem est, per absolutionem certificatur.

Articulus ergò hic septimus diabolicum & hæreticum dogma est, contra salutarem & Evangelicam Christi ordinationem. Quâ ordinavit & dogmatizavit evangelicè circa suscitationem Lazari, quod etiam debite contriti post contritionem petant solvi à vinculis per sacerdotes, ut tactum est.

Item dato, quod sicut sacerdotes veteris legis non habuerunt potestatem mundandi lepram corporalem, sed habuerunt potestatem sententiandi aliquem mundatum vel mundum à lepra, cui sententiæ standum erat, quod sic sacerdotes novæ legis haberent solum potestatem sententiandi aliquem mundatum vel mundum à lepra spirituali, & suis vinculis, cui sententiæ standum est ex ordinatione Dei dicentis: *Quæ solveritis &c. Et quorum remiseritis* &c. Et non haberent potestatem mundandi à lepra spirituali: Quamvis in rei veritate sacerdotes per applicationem sacramenti pœnitentiæm, inisterialiter, per applicationem virtutis illius sacramenti

menti, possint mundare, sicut per applicationem ignis aliquis potest stramen vel lignum incendere, non virtute sua, sed virtute ignis: Dato tamen illo, & cum quis incidit in peccatum mortale, redditur inhabilis ad percipiendum sacramenta Ecclesiæ, nec quisquam in causa propria debet esse sui ipsius judex, si liceat sibi post admissionem criminis accedere ad sacramentum ecclesiæ, vel si debeat abstinere. Imo, cum hæc sit causa solum Ecclesiastica, [Evangelica] igitur ad judicem Ecclesiasticum, ad sacerdotem scilicet alium à se, debet recurrere, & illius sententiam, si mundus vel immundus est, si liceat sibi accedere vel non liceat, debet audire, & illi stare.

Et huic salutari, catholicæ, & Evangelicæ doctrinæ contrariatur illud perversum dogma, articulus hic septimus.

Item iste articulus obviat salutari decreto sedis Apostolicæ, & sanctæ Dei Ecclesiæ, *Omnis utriusq; sexus.* Ubi salubriter instituitur & docetur, quod quilibet Christianus adultus semel in anno proprio sacerdoti circa festum paschæ confiteatur. *De pænit. & remiss.*

Articulus VIII.

Si Papa sit præscitus & malus, per & consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi forte à Cæsare.

Iste articulus ostenditur esse hæreticus per illa, quæ contra quartum articulum dicta sunt. Nonne Caiphas præscitus & malus habuit potestatem pontificalem super fideles à Deo datam, cum omnis potestas sit à Deo, *Rom. XIII.* Similiter & *Judas Iscarioth*, cujus episcopatum accepit Matthias. Nonne *Saul* præscitus & malus habuit potestatem Regiam à Deo sibi datam super fideles? Quem *David* fidelis testatur Christum Domini. Nonne *Imperatores Romani* tempore Christi & Apostolorum præsciti & mali, habuerunt potestatem imperatoriam super fideles? Cum & Christus dixit: *Date quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Et ipsemet pro se & Petro, primo vicario suo supremo, dignatus est dare didrachma Regi seculari. Et *Petrus* & *Paulus* & ceteri docuerunt & præceperunt fidelibus, obedire potestatibus Regum infidelium.

Et cum plenitudo potestatis Ecclesiasticæ vicariè loco Christi præsidendi Ecclesiæ Dei in terris, existens, à Deo sit non minus, non gratia gratum faciens, sed donum gratis datum: Sicut, esse Apostolum, esse Prophetam, Evangelistam, sunt dona gratis data, non gratiæ gratum facientes, ut patet 1. *Cor. XII. & XIII.* Igitur illa plenitudo potestatis Ecclesiasticæ non habet in se vim excludendi per modum formæ & habitus peccatum mortale, cum sola gratia gratum faciens habeat in se talem vim. Quomodo ergo non est possibile, quod illa stet in Papa cum peccato mortali, vel Papa existente præscito? Et quia talis plenitudo potestatis est major, quam potestas secularis imperatoria, hæresis est quòd sit à tali Imperatore. Et secunda hæresis est, quod non sit ab alio data, quam Imperatore tali terreno, cum sit à Deo, *Rom. XIII.*

Igitur hæretica est illa conditionalis: Si Papa est præscitus & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi forte à Cæsare. Sicut enim super cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi, præsciti & mali, & tamen quæcunque dixerunt & præceperunt, obediendum erat: Sic secundum illud Evangelium possibile est, malum & præscitum sedere super cathedram Petri Apostolorum Principis, qui erit Papa præscitus & malus, habens potestatem à Deo super fideles, cum Christus Deus secundum Evangelium illud præcipiat fidelibus, obedire suis præceptis &c.

Articulus IX.

Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

ISte articulus est erroneus, dogmatizans, quod post Urbanum VI. Christianus populus non debeat sedem Apostolicam, & Romanam ecclesiam, ubi Papa est caput, & collegium cardinalium corpus illius Ecclesiæ, non debeat, inquam, respicere per obedientiam. Cum tamen ibi vel nullibi alias super terram sint claves regni cœlorum, Petro & collegio residuorum Apostolorum & successoribus traditæ. Ut quæcunque solverint aut ligaverint super terram, sint secundum hoc soluta & ligata in cœlis: Et quorumcunque remiserint aut retinuerint peccata, sint secundum hoc remissa & retenta.

Vel si non sunt ibi tales validissimæ & maximæ claves cœlorum regni in terris, dent alibi, adversarii, hæretici, apertos, visibiles in humanis clavigeros talium clavium. Et nequaquam dabunt, contra fidem omnium Christi Ecclesiarum, in terris visibiliter in humanis congregatarum. Quæ fides ex instinctu Spiritus sancti tenet, claves illas semper fuisse & esse in tali Romana Ecclesia, in corpore illo mystico, quod manet in continuo unum & idem in numero quoad formam mysticam & Ecclesiasticam, a tempore Apostolorum usque in præsens & deinceps. Perversus ergo est articulus prædictus, quo populus Christianus induceretur ad inobedientiam respectu illius sedis & illius Ecclesiæ Romanæ, & illarum clavium regni cœlorum.

Item universitas ovium mysticarum Christiani populi, conversans visibiliter in humanis, indiget & requirit in suis suppositis per orbem terrarum diffusis illuminari visibiliter in humanis, informari, certificari, regi, dirigi, & universaliter pasci, in universa & tota materia, & vita Catholica, Ecclesiastica, & Christiana. Et per consequens requirit & indiget aliquo certo & securo sibi refugio, visibili in humanis, in quo sit sufficiens & abundans principium formale illuminandi, dirigendi, certificandi &c. ipsam primam universitatem totam in universa materia & vita Ecclesiastica, catholica, & Christiana. Ad quod etiam refugium recurrendum est de universis partibus Christianitatis in difficilibus, & ambiguis, sicut Spiritus S. docet *Deuter. XXII.* Alias infiniti seminarentur errores in Ecclesia Dei. Ibi tres vel plures dicerent se congregatos in nomine Christi, & sententiarent, unam partem contradictionis tenendam. Et alii similiter aliam. Vel illi unum contrarium, alii aliud contrarium: Et tertii medium. Et hodie illi sentiarent hoc pro fide tenendum, cras alii aliud, juxta capita sua & seductionem diaboli. Et nemo posset visibiliter in humanis, nec haberet talia corrigere, & talibus occurrere malis, quæ sunt multo pejora, quam furta, latrocinia, adulteria & cætera secularia, in regnis secularibus currentia.

Oportet ergo & secundum Scripturam sacram *Deut. XVII.* & secundum Evangelium, dicens *Matth. V. Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi*, item; *Quæcunq; solveritis, & quæcunq; ligaveritis, & Quorum remiseritis peccata &c.* item, *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit:* Oportet inquam secundum scripturas tales, sapienter simul comportatas, & secundum rationem, esse unum, certum & securum refugium visibile in humanis, ad quod universitas Christiani populi de universis mundi partibus habet recurrere secure, & respicere in difficilibus & ambiguis in fundamento fidei, & in universa, & tota materia catholica & Ecclesiastica. Et quid potius erat tale, quam sedes Apostolica & Romana Ecclesia, ubi Papa & collegium Cardinalium cathedram Petri & aliorum tenent Apostolorum.

Hoc autem tenet & credit universitas & communitas Christiani populi, & omnes Ecclesiæ metropolitanæ, cathedrales, collegiatæ &c.

Hoc

Hoc etiam sententiat Scriptura sacra *Matth. XVI.* ubi Christus a Petro & aliis Apostolis quærens sententiam veram de fundamento fidei Christianæ, sententiis vanis hominum rejectis, quærens inquam Christus ab eis: *Vos autem quem me esse dicitis?* Et respondens Petrus, sicut capitalis definitor, ait, *Tu es Christus Filius Dei vivi*: Quæ sententia est fundamentum fidei, quam Christus approbavit, dicens: *Beatus es Simon bar Jona &c.* Cum ergo quæsivit à Petro & Collegio aliorum Apostolorum sententiam definitivam in fundamento fidei, quam & approbavit, non ex carne & sangvine sed a Deo revelatam: Et quia Papa & collegium Cardinalium sedent in cathedra & autoritate definiendi & sententiandi, in cathedra dico Petri & collegii Apostolorum: Igitur illa Romana Ecclesia est illud securum & certum refugium visibile in huunis, de quo dictum est.

Et per consequens impius error est articulus prædictus, qui svadet, quantum in eo est, quod populus Christianus post Urbanum VI. non curet sedem Apostolicam & Romanam Ecclesiam, ubi Papa est caput, & collegium Cardinalium corpus: Sed qvod vivant sub legibus propriis more Græcorum. Qui ergo erunt legislatores talium propriarum legum? Et qui habebunt autoritatem puniendi transgressores? Nulli dabuntur, sed fiet in Ecclesia Dei confusio supra modum &c.

ARTIC. X.

Contra scripturam sacram est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

ISte articulus est contra legem divinam. Nam secundum legem divinam clerus veteris legis habebat XLVIII. civitates cum suburbiis suis, *Josua XXI.* habebat omnes decimas Israelis in possessionem, *Num.* 18. habebat sacrificia & oblationes Domini, primitias frumenti, vini & olei, lanarum partem ex tonsione ovium, *Deut.* 18. Similiter possessio consecrata, ut ager, animal, homo, sive quicquid talium fuerit, ad jus pertinet sacerdotum *Levit. ult.* Nec populus Christianus minus debet offerre domino sacrificia, oblationes, consecrare agros, possessiones & similia, domino dare decimas, quàm Judaica gens, sed magis. Nec *clericatus novæ legis* est minus idoneus habere sacrificia, oblationes, decimas Domini, possessiones consecratas, minus potens, minus sapiens, minus bonus administrare & dispensare, *quam clericatus veteris legis*, imo magis. Nam & Episcopum oportet esse hospitalem, & suæ domui bene esse præpositum, & similiter Diaconos filiis suis bene præesse & suis domibus, dicit Apostolus 1. *Tim. III.*

Nec est modicus honor Christi, postquam sua Ecclesia per bellum fortissimum gloriosorũ martyrum, spatio quasi trecentorum annorum durans, mundum cum suis possessionibus & divitiis subjugavit & quietavit, quod tunc, sicut antea Christus & ejus sacerdotes fuerunt humiles in ignominia, casti in angaria, pauperes in penuria, per trecentos fere annos illius belli cum mundo, quod sic certe illo laudabili novo modo, Episcopi & sacerdotes essent humiles in gloria, casti in deliciis, pauperes in divitiis, sicut & fuerunt sanctus Sylvester, sanctus Gregorius, & plurimi alii sancti Papæ, Episcopi & sacerdotes. Sic enim ad magnum honorem sancti Wenceslai martyris & Patroni nostri legitur, & canitur, quod ipse fuerit humilis in gloria, castus in deliciis, & pauper in divitiis. Est igitur articulus prædictus hæreticus.

ARTIC. XI.

Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo. Et qui sic excommunicat, fit hæreticus ex hoc, vel excommunicatus.

ISte articulus hæreticus nititur primo evertere ordinem Evangelicum. Nam Evangelium non dicit prælatis in persona Apostolorum: *Quæcunq; prius sciveritis ligata in cœlis, ligabitis super terram*: Sed e converso dicit: *Quæcunq; ligaveritis super terram, ligata & in cœlis.* Unde venerabilis *Hugo de Sancto Victore parte* 14. Sententiam Petri non præcedit sed subsequitur sententia cœli.

Secundo iste articulus prætendit reprehendere Christum in autorizando Prælatos de excommunicatione & in certificando. Nam ubi Christus quoad hoc dixit: *Quæcunq; super terram ligaveritis*, etiam excommunicatione, erunt ligata in cœlis, debuit secundum illum errorem ad autorisandum & certificandum Prælatos de activa eorum excommunicatione sic dixisse: *Quæcunq; prius sciveritis ligata in cœlis, ligabitis super terram.*

Tertio ille articulus imponit Christo quod ipse Prælatos Ecclesiæ induceret in periculum hæresis, & excommunicationis passivæ, ubi ipsi non, secundum verba hujus articuli, fulminarent excommunicationem, sed nude, ut autorisati & certificati sunt per verba Christi dicentis: *Quæcunq; alligaveritis super terram*, fulminarent excommunicationem in illos, quos reputarent excommunicandos secundum rectum judicium Ecclesiasticum.

Item tunc secundum illum articulum prælati, etiam facientes debitam suam totam diligentiam, essent insufficienter nimis & inefficiaciter autorizati & certificati de canonica & legitima excommunicatione excommunicandorum, per verba Christi, dicentis, autoritative & certificative, *Matth. XIIX. Amen dico vobis: Quæcunq; ligaveritis super terram erunt ligata & in cœlis.* Patet autem consequentia. Nam prælati, facientes suam totam debitam diligentiam, de quocunque, per eos debito excommunicari, dicerent: Ego non habeo à Deo revelationem per internam inspirationem, nec per exterius signum, nec per explicatam de illo Scripturam Sacram; nec certam & securam rationem, vel alias undecunq; manifestam securam probationem, quod Deus illum excommunicaverit excommunicatione majori, de qua est hic sermo: Non obstante etiam, quod ille meruerit tali excommunicatione excommunicari ex admisso per eum crimine mihi notorio & bene conscio, ut judici Ecclesiastico. Quia si homo, judex Ecclesiasticus, potest rationabiliter ex gratia vel causa rationabili ad tempus differre, cum pœna excommunicationis, vel alia, legitime pro admisso crimine inferenda, vel potest eam rationabiter non infligere, quanto magis Deus? Cum ergo prælatus a Deo non sit certificatus aliquo prædictorum modorum circa quemcunque, qui etiam notorie ipsi judici prælato admisit crimen, pro quo sententiâ excommunicationis puniri deberet juxta Evangelium, si Deus illum punivit sententia excommunicationis, vel pœnam adhuc differt inferre, dato, per adversarium, quod Deus prius tempore excommunicat quàm prælatus: Igitur secundum articulum prædictnm prælati nusquam deberent excommunicare aliquem, quem etiam sibi ipsis notorie scirent admisisse crimen pœna excommunicationis puniendum. Quia sic aliquem excommunicarent, nescientes prius eum excommunicatum a Deo. Ubi ex hoc, secundum illum articulum, fierent hæretici vel excommunicati.

Articulus ergo ille est nimium hæreticus contra verba Christi, quæ sufficientissime autorisant & certificant prælatos, ut quoscunq; prælati per sententiam excomunicationis excommunicarint super terram, quod tales erunt excommunicati & in cœlis, sic, quod in cœlis approbabitur vim ligationis habere, sive justa fuerit, sive injusta. Sicut baptizatio in nomine trinitatis à Sancta Trinitate approbatur vim mundationis habere, etiamsi ebrius, adulter, vel homicida baptizet. Quia Christus ibi baptizat & certificat. Similiter hic Christus excommunicat. Ergo nullum est periculum hæresis vel excommunicationis ipsis prælatis ex hoc, quod excommunicant aliquem, quem non

non prius sciunt excommunicatum a Deo. Et similiter in hoc, quod Christus non dicit: *Quacunq; fuerunt ligata in cœlis, alligabitis & super terram*, sed e converso: *Quacunq; ligabitis super terram, erunt ligata & in cœlis*, certificat ipse Dominus, quod sententia excommunicationis Dei in cœlis non præcedit temporaliter sententiam excommunicationis prælati in terris, sed eam sequitur concomitanter. Nam nec simpliciter dicit Christus: *Quacunq; alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis*, sed interponit conjunctionem *&*, dicendo, erunt ligata & in cœlis. Expresse per hoc significans, quod ad sententiam excommunicationis prælati in terris præcedentem subsequenter copulatur sententia excommunicationis in cœlis. Alias non daretur pertinens ratio, quare ita ponderose Christus per verbum *erunt*, de futuro, & per conjunctionem *&* dicit ad præcedens: *Erunt ligata & in cœlis.*

Et plenum est ratione, quod sententia excommunicationis in cœlis non præcedat temporaliter sententiam excommunicationis Prælati in terris, sed quod eam sequatur concomitanter. Nam si sententia in cœlis præcederet temporaliter sententiam in terris ipsius Prælati, tunc interim nec ipse excommunicatus, nec Prælatus, nec alii in terris scirent de illa eis abscondita in cœlis. Ad nihil ergo esset utilis illa interim sententia excommunicationis. Cum nec excommunicatus teneretur se secundum illam segregare à perceptione sacramentorum & communione fidelium, nec alii tenerentur eum vitare. Cum nec divinitus nec humanitus constaret eis de illa sententia.

Oportet autem sententiam cœli subsequi concomitanter sententiam Prælati in terris. Nisi enim sententia in cœlis approbaret vim alligationis sententiæ in terris, sententia in terris esset nulla & nullius valoris.

Sic itaque Christus per juramentum suum dicens prælatis Ecclesiæ: *Amen dico vobis, quacunq; alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis*, certificat ipse *primo*, quod sententia excommunicationis in cœlis non præcedat temporaliter sententiam Prælati in terris, sed subsequatur concomitanter, in approbationem & confirmationem sententiæ Prælati. Certificat *secundo*, quod prælati non habent prius scire, quod aliquis sit excommunicatus à Deo, antequam ipsum excommunicent. *Tertio* autorizat & certificat Christus, ut quicunque à judicibus suis Ecclesiasticis in foro Ecclesiæ per sententiam excommunicationis alligantur in terris, quod illi sint ligati quoad talem sententiam in cœlis, sive tales demeruerint illam pœnam, sive non, & sive sententia sit justa, sive injusta. Alioquin esset nimia perplexitas Christi fidelibus circa excommunicationis sententiam, cum de uno sicut de alio quocunque verterent in incertum, & ponerent in dubium, si sententia judicis illum ligat, vel non, & si debeant parere vel non, illi sententiæ. Veruntamen pœna excommunicationis justo excommunicato non nocet: Sed dum eam patienter fert, non improbans sed humiliter approbans juramentum Christi, dicentis: *Amen dico vobis, quacunq; alligaveritis super terram*, &c. ad magnum meritum cedit illi. Sicut passio Christi injustissime illata ad permaximum cessit meritum. Sed væ judici, qui injustam fert sententiam, & non servat diligentiam circa debitum ordinem juris & judicii Ecclesiastici. *Quarto* certificat Christus, quod prælati ex hoc non sint hæretici vel excommunicati, quod aliquem excommunicant, quem non prius sciunt excommunicatum à Deo &c.

Artic. XII.

Prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad Regem, & ad consilium regni, eo ipso traditor est Regis & regni.

ERror & scandalum ipsius articuli sic patet. Nam clericus per prælatum suum evocatus ad judicium, coram se in foro ecclesiastico, sub excommunicationis pœna tenetur stare in eodem foro coram illo prælato sub eadem pœna, nisi clericus ille legitime appellaret ad judicem superiorem. Nec licet tali clerico appellare à judice & foro Ecclesiastico ad judicem & forum temporale. Cum hoc esset appellare à majori ad minus. Sicut enim se habet spiritus ad corpus & regio spiritus ad regionem corporis, sic proportionabiliter judex Ecclesiasticus ad judicem terrenum, & forus ecclesiasticus ad temporalem. Spiritualis namque potestas terrenam potestatem instituere habet, ut sit, & judicare, si bona non fuerit. Sicut dicit venerabilis *Hugo de sancto Victore*, & sententiat hoc idem *Alexander de Halis* & alii Doctores & sacri canones. Et probant per illud 1. *Corinth. II. Spiritualis judicat omnia, & ipse à nemine judicatur.* Ubi igitur Prælatus evocat clericum sub pœna excommunicationis ad judicium in foro ecclesiastico, & clericus contumaciter rebellat venire vel stare ad judicium, & per indebitam & illicitam appellationem ad terrenum judicem & forum secularem nititur colorare & defendere suam contumaciam, inobedientiam & rebellionem, ibi prælatus habet legitimam causam clericum sic appellantem excommunicandi. Error est ergo scandalosus, quod prælatus eo ipso sit traditor Regis & regni, quia clericum in tali; causa ad concilium regni & Regem appellantem indebite & illicite, pro coloranda & defendenda sua inobedientia contumacia & rebellione, excommunicat, legitimam pœnam ex legitima causa inferendo.

Artic. XIII.

Illi, qui dimittunt prædicare sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Christi habebuntur.

Iste articulus est scandalosus, qui juxta materiam catholicam doctrinalem & regulativam habet principalem usitatam significationem & sententiam erroneam. Et in hoc est articulus erroneus. Principalis & usitatus sensus illius articuli est, quod illi indifferenter, quicunque fuerint, qui dimittunt prædicare vel audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, in hoc vel ex hoc sunt excommunicati, & in die judicii traditores Christi habebuntur. Et in hoc sensu principali & usitato etiam apud simplices, qui eum in tali sensu acciperent, ubi eis pro dogmate scriberetur aut prædicaretur, in hoc certe sensu est ille articulus erroneus. Absit enim, quod fideles sacerdotes, propter prohibitionem Papæ vel Episcopi, sub pœnæ excommunicationis lata sententia seu legitima & rationabili causa factam, pro loco & tempore dimittentes prædicare verbum Dei, sint in hoc vel ex hoc habendi pro traditoribus Christi in die judicii. Cum & illi magni prædicatores Paulus & Silas vetiti sunt à spiritu S. loqui verbum in Asia, *Act. XVI.*

Absit similiter, quod fideles laici propter similem prohibitionem pro tempore & loco, quando & ubi errores seminarentur, aut vehemens suspicio esset de seminatione colorata errorum & hæresium, dimittentes audire verbum Dei, essent in hoc & ex hoc excommunicati & habendi pro traditoribus Christi.

Alium sensum secundarium & sophisticum habet ille articulus, ut, posito casu, quod essent *duo sacerdotes, Petrus & Paulus*, qui essent præsciti & excommunicati propter occultam hæresin, quam tenerent, & quod iidem propter excommunicationem ipsorum, quam timerent coram hominibus publice pati, dimitterent prædicare verbum Dei, tunc arguitur sic: In tali casu Petrus & Paulus

& Paulus sunt isti, qui dimittunt prædicare verbum propter excommunicationem hominum, Igitur illi, qui dimittunt prædicare verbum propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Christi habebuntur. Consequentia est bona. Et antecedens est valde possibile, & forte verum non repugnans alicui veritati catholicæ. Igitur & consequens.

Et similiter potest poni casus de *duobus laicis*, quod tales essent præsciti & excommunicati à jure, & propter apertam excommunicationem (Episcoporum) ipsorum dimitterent pro loco & tempore audire verbum Dei, tunc potest argui, sicut argutum est de presbyteris.

Ubi juxta tales casus & talia argumenta articulus ille habet unum secundarium & sophisticum sensum, istum scilicet, quod illi *quatuor*, *duo sacerdotes* & *duo laici*, juxta casum positum dimittunt prædicare & audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, & illi sunt excommunicati, & habebuutur traditores Christi in die judicii. Et talis sensus est satis possibilis, non repugnans alicui veritati catholicæ.

Veruntamen sicut casus ille vel ali' posit' non ostendit veritatem illi' articuli, etiam quoad illum sensum secundarium & sophisticum, sic non tollit, quin articulus iste sit erroneus in sensu suo principali ex communi usu accepto. Nam secundum rectam regulam juris *verba ex communi usu sunt accipienda.* Sed nedum apud Theologos & fideles, sed etiam apud Philosophos & gentiles, circa materiam doctrinalem & regulativam verba affirmativa, indefinite pro singularibus vel individuis rebus prolata, ex communi usu accipiuntur indifferenter, non plus pro uno, quam pro alio, sed pro omnibus singularibus. Etiam verba talia ex communi usu accipiuntur, non ut prædicatum per accidens sed per se convenit subjecto.

Ergo ex communi usu principalis & verus sensus verborum est ille: Illi in differenter, qvicunqve fuerint, qui dimittunt prædicare vel audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, in hoc & secundum hoc sunt excommunicati, & traditores Christi habebuntur in die judicii. Et tunc sensus est impossibilis, erroneus, veritati catholicæ contrarius, ut supra patuit. Non obstante, quod supradictus secundarius sensus & sophisticus, non ex communi usu circa materiam doctrinalem & regulativam acceptus, sit possibilis non contrarius per se veritati catholicæ. Nec talis sensus secundarius & sophisticus excludit, quin articulus ille in se sit scandalosus & scandalum. Quia certe circa catholicam, doctrinalem & regulativam materiam de dimissione pro loco & tempore prædicationis vel auditionis verbi Dei, propter legitimam sub pœna excommunicationis prohibitionem hominum prælatorum, est articulus in se dictum minus rectum, præbens occasionem delinqvendi. Igitur per definitionem scandali est ipse scandalum in se. Qvia in se sic prolatus & affirmatus in prædicatione, ubi solum verbum Dei deberet prædicare, præberet ipse occasionem simplicibus credendi erronee: Qvod qvicunqve sacerdotes propter excommunicationem & prohibitionem prælatorum hominum dimitterent prædicare verbum Dei, & quicunque propter talem eandem prohibitionem dimitterent audire verbum Dei, quod omnes tales in hoc & ex hoc essent excommunicati & habendi in die judicii traditores Christi. Igitur articulus ille in se est scandalosus, & scandalum, & in sensu suo principali ex usu communi verborum est ipse erroneus. Igitur. &c.

ARTICULUS XIV.

Licet alicui diacono vel prebytero prædicare verbum Dei absq; autoritate sedis Apostolicæ, vel Episcopi Catholici.

innodentur, & nisi quanto citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur. Ecce ista constitutio a tempore Innocentii III. usque hodie per sanctam Romanam Ecclesiam tenta est firmiter, & tenetur, pro rationabili, justa, & sancta.

Sed quis nisi infidelis diceret, sanctam Romanam Ecclesiam per tot annorum spatia usque hodie errasse, irrationabile pro rationabili, injustum pro justo, execrabile pro sancto tenendo, asserendo, & per patentem scripturam textus Decretalium per omnes Ecclesias cathedrales, & universam Ecclesiam diffusam dogmatizando. Item à tempore illo usque hodie non est repertus aliquis sanctus aut fidelis, & approbatus Doctor Ecclesiasticus, qui huic constitutioni tanquam minus rationabili vel minus justæ fuisset ausus contradicere. Cum autem constitutio illa à tempore illo usque hodie fere ad ducentos annos fuit & est tenta per sanctam Romanam & universalem Ecclesiam pro rationabili, justa & sancta, & pro tali dogmatizata: Si constitutio illa fuisset & esset irrationabilis & injusta, tunc dogmatizatio illa fuisset infidelis & erronea in universa Ecclesia per tot annorum spatia. Quomodo ergo per ista spatia portæ inferi non prævaluissent contra Ecclesiam Christi in terris, cum publicè & sine reprehensione per ista tempora cucurrisset in tota ecclesia tale dogma infidele & erroneum, nullo fideli doctore & ecclesiasticó, de hæresi vel errore pernicioso insuspecto, in contrarium se ponente, nec ipsa universali Ecclesia, nec aliqua ecclesia metropolitana vel cathedrali. Quæ sunt inconvenientia.

Sancta igitur & justa & rationabilis & salutaris est illa constitutio, & per consequens articulus præsens illi contrarius est erroneus & scandalosus. Erroneus, quia illi catholicæ constitutioni & assertioni contradicit. Scandalosus vero, quia dictum minus rectum, præbens occasionem delinquendi. Quia præbens occasionem erroneè credendi simplicibus, quod scilicet cum Papa vel Episcopus sub pœna excommunicationis prohiberent rationabiliter sacerdotibus, prætendentibus speciem pietatis & profectum populi, quibus populus est secundum famam popularem affectus, ne prædicarent pro loco & tempore, vel simpliciter, quod talibus sacerdotibus etiam sine autoritate sedis Apostolicæ & Episcopi loci, imò & contra illorum prohibitionem, prædicare verbum Dei nedum liceat, sed expediat. Quia simplices dicerent, tales missos interna missione Spritus S. Propter hoc dicit Innocentius supra: *Quod si aliquis arguto diceret, se missum interna missione, quæ longe nobilior est missione exteriori, sicut divina missio, missione humana*, Respondet inquam Innocentius, quod *talis probet & ostendat hoc efficaciter apertis miraculis, vel per Scripturam sacram sibi singulare ad hoc testimonium reddentem.* Primum fecit Moses, qui in testimonium suæ missionis virgam convertit in colubrū & iterum virgam reformavit, colubrum in virgam convertendo. Secundum fecit *Johannes Baptista*, qui in testimonium suæ missionis protulit de se scripturam, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut Esaias prophetavit.* Sic & talis, qui dicit, se missum interna missione, probare debet altero illorum modorum, coram sede Apostolica aut Episcopo loci, Et ubi probaret hoc clare, haberet consensum sedis Apostolicæ vel Episcopi loci, & sic autoritate à sede apostolica, vel Episcopo catholico suscepta, licite prædicaret. Quod si non probaverit, nec autoritatem à sede Apostolica vel Episcopi loci ad prædicandum habuerit, sancte & rationabiliter per censuram Ecclesiasticam est prohibendus vel puniendus, alioquin quilibet hæreticus diaconus vel presbyter diceret, se interna missione missum ad suam hæresin prædicandam, Et Spiritus S. rector Ecclesiæ contra illud dogma erroneum & scandalosum, utpote, quod liceat alicui diacono vel sacerdoti prædicare absque autoritate sedis Apostolicæ, sic providit, ut etiam de Paulo & Barnaba diceret hominibus: *Segregate mihi Barnabam &*

Pau-

Paulum in opus, ad quod assumsi eos, scilicet in opus prædicationis. Actor. XIII. Et ipse Paulus ad Galat. I. fatetur, se post annos tres a sua conversione venisse Hierosolymam, videre Petrum, & mansisse cum eo diebus quindecim. Non dicit Paulus, se venisse Hierosolymum videre Mariam matrem Dei, sed Petrum. Quod non in illa, sed in Petro erat plenitudo Ecclesiasticæ potestatis & autoritatis capitalis & fontalis super terram.

Quod si forte diceret adversarii, quod in consecratione diaconi & sacerdotis dicitur: *Ite in orbem universum & prædicate &c.* Igitur ibi mittuntur, & talis missio sufficit. Respondetur, quod illa verba dicuntur in vim consecrationis, & repetuntur, non in vim præceptionis, præcipiendo universis diaconis, & sacerdotibus, quod irent ad prædicandum in universum orbem. Unde, si ibi quilibet diaconus aut sacerdos consecratus sufficienter mitteretur in universum orbem, tunc cuilibet tali liceret prædicare, quando vellet, & ubicunq; vellet, & haberet ad hoc jus ex illa missione. Ex hoc autem fierent infinitæ perturbationes & confusiones in Ecclesia Dei. Nam si quilibet haberet sufficienter jus & licentiam prædicandi, ubicunque vellet, & quando vellet, tunc uno volente prædicare in loco & in uno tempore, alius superveniret, imò tertius, quartus &c. dicens: Ego habeo sufficiens jus, & licitum est mihi; Ego volo nunc & hic prædicare. Et ita diceret quicunque de quocunque loco & tempore, & nullus haberet aliquem talem ab eo, ad quod haberet plenum jus & sufficientiam licentiæ, repellere. Ecce quam innumerabilis esset illa confusio & perturbatio, absque eo, quod etiam sine æstimatione errores & hæreses seminarentur per tales prædicationes. Erroneus est igitur & scandolosus articulus prædictus. Igitur &c.

Artic. XV.

Nullus est Dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

Iste articulus est hæreticus, sicut patet ex his, quæ dicta sunt contra quartum articulum. *Saul* enim fuit Rex & Dominus civilis, & *Caiphas* Pontifex, & *Scribæ* & *Pharisæi prælati*, & *Judas* Episcopus, cum fuerint in peccato mortali. Igitur &c.

Articulus XVI.

Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu, non solo actu delinquentibus.

Ut autem clarius intelligi possit, quomodo Scriptura S. cum sensu suo huic hæretico errori contrarietur, præsupponendum est ad præsens, quod, sicut Dominus Deus dignatur hic in terris habere regnum suum Ecclesiasticum, quod ipse vocat regnum cœlorum *Matth. XXIII. & XXV.* cujus ipse quodam spirituali, sed ineffabili modo dicitur Rex, qualiter non est, nec dicitur, Rex infidelium paganorum: Ita ipse consimili speciali quodam modo dignatur habere pro tali regno pro necessitate & corona talis regni quædam temporalia bona, per consecrationem & sanctificationem proportionabiliter sublimata super alia temporalia non consecrata, sicut illud regnum suum Ecclesiasticum sibi consecratum super alia regna non Ecclesiastica est dignificatum. Et illa bona consecrata, quæ dicuntur *bona ecclesiæ*, sunt hic specialiter bona Dei, bona regalia illius Regis magni, sunt bona divini juris illius summi Domini.

Sacrilegium igitur est subtrahere talia bona ecclesiastica illi Domino, & suo divino juri, auferendo ea ab Ecclesia. Con-

Consecrantur autem & sanctificantur talia bona temporalia Domino, institutione, possessione, per verbum Dei principaliter, active, & per orationem Ecclesiæ ministerialiter, impetrative. Sicut in simili dicit Apostolus de sanctificatione cibi per verbum & orationem 1. *Tim. IV.*

Secundum hoc patet ergo manifeste, quod error prædictus obviat directe Sacræ Scripturæ. Nam *Levit. ultimo dicitur: Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendentur, nec redimi poterit quicquid fuerit semel consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & omnis oblatio, quæ offertur, non redimetur, sed morte morietur.* Et in eodem capitulo dicitur post alia: *Possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.*

Quia igitur bona temporalia Ecclesiæ sunt sanctificata Domino, minus possunt temporales Domini talia ad arbitrium suum auferre ab Ecclesia, clero delinquente, quàm rustici possent ad arbitrium suum auferre bona regalia à corona terreni regni, ministris ipsius Regis delinquentibus. Christus enim Dominus Deus est Rex, habens regnum Ecclesiastasticum, ut dictum est, super terram, ad cujus regni coronam pertinent bona temporalia Domino consecrata. Propter quod Domini temporales non possunt juxta arbitrium suum illa auferre ab Ecclesia, etiam delinquentibus ministris illius Regis, puta clericis. Aliàs liceret illis temporalibus Dominis subtrahere illa Domino Deo, & suo divino juri. Quod est absurdum. Et cum servi talis Domini, scilicet clerici, sunt officiales & ministri Ecclesiastici in illo regno, possessio consecrata pertinet ad jus talium, scilicet sacerdotum, & non pertinet ad jus temporalium Dominorum. Quia tales non sunt ministri & officiales ecclesiastici, ut patet 2. *Paral. XXVI.* ubi *Usias* Rex Judæ, cum volebat in sanctuario adolere incensum, tenens in manu sua thuribulum, orta est lepra in fronte ejus, coram sacerdotibus. Qui hoc videntes festinanter eum expulerunt. Qui etiam eidem Regi ante dixerunt: *Non est officii tui, Usia, adolere incensum, sed sacerdotum.*

Quia igitur temporales Domini non sunt illius magni Regis ministri & officiales Ecclesiastici, sed temporales: Non ad jus eorum pertinet consecrata *possessio* bonorum temporalium Ecclesiæ, sed ad jus sacerdotum. Et per consequens administratio ac *dispensatio* talium bonorum temporalium Ecclesiæ suæ, ad officiales & ministros Ecclesiasticos pertinet, non Dominos temporales.

Propterea etiam sicut potestas regalis terrena non habet *judicare* potestatem sacerdotalem Ecclesiasticam, sed e contra: Sicut corpus non est institutum dirigere spiritum, sed e contra: Sic bona temporalia Ecclesiæ sacerdotalia & Ecclesiastica non habent subservire bonis temporalibus, regalibus, terrenis, sed potius e converso.

Item talis est *differentia possessionis consecratæ* ad possessionem non consecratam, qualis est vasis consecrati ad officium & ministerium divinum & Ecclesiasticum in eo peragendum ad vas non consecratum. Licet enim vas non consecratum possit pertinere ad jus Domini temporalis ab bibendum & comedendum ex eo: Non tamen vas consecratum. Unde *Balthasar Rex Babilonis* eadem nocte interfectus est, & à Daniele graviter præcorreptus, ipso Daniele sibi dicente inter alia pro una causa: *Quia vasa Domini allata sunt coram te, & tu & optimates tui & uxores & concubinæ tuæ vinum bibistis in eis*, ut ex historia patet *Dan. V.* Sic possessio non consecrata ad jus Domini temporalis pertinere potest, non autem consecrata.

Præterea Petrus, universalis & mansvetus Pastor Ecclesiæ & ovium Christi, dum alios peccatores infirmos umbra sua sanaret, Ananiam & Saphiram conjuges & sanos vocis flatu extinxit & interfecit, qui vendito agro fraudaverant de pretio agri, partem pro toto pretio mentiendo ad pedes Apostolorum ponentes. Ubi inter alia Petrus dixit: *Anania, non es mentitus hominibus, sed Deo.* Et Saphiræ: *Quia convenit*

venit vobis mentiri spiritui Domini? Quibus vicissim auditis exspirarunt, sicut patet *Act. V.*

In qua historia ostenditur *primo*, quod bona temporalia Ecclesiastica sunt bona Dei & non hominum, quomodo Anania & Saphira mentiti sunt Deo, & non hominibus.

Secundo, quod qui fraudat de bonis Ecclesiasticis, injuriatur Deo & non hominibus, iterum eo modo, quo Ananias & Saphira Deo & non hominibus mentiti sunt.

Tertio patet ex isto facto, quam gravis est culpa fraudare de bonis Ecclesiæ, & quam gravem iram Dei fraudantes incurrant.

Artic. XVII.

Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

Contra istam hæresin est, quod scribitur 1. *Reg. XXIV. Surrexit David, & præcidit oram chlamidis Saul silenter, post hac percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chlamidis Saul, dixitq; ad viros suos, propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, qui Christus Domini est.* Et infra: *Propitius sit mihi Dominus, ut non mittam manum meam in Christum Domini. Et confregit David viros suos sermonibus istis, & non permisit eos, ut consurgerent in Saul.* Et notorium est, quod Saul iniquissime persequebatur David & servos suos, graviter valde contra Deum & proximum delinquens.

Item 1. *Reg. XXVI.* dixit David Abisai: *Ne interficias eum,* scilicet Saulem. *Quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* Et dixit David: *Vivit Dominus &c. propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Christum.*

Item contra hanc hæresin est sententia Christi, *Matth. XXVI. dicentis: Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Cum ergo populares non habeant gladium super Reges, Principes, & Dominos suos, sed e contra: Et quia hoc possumus, quod jure & licite possumus: Non possunt ergo populares ad arbitrium suum corrigere Dominos delinquentes, sed ubi hoc attentarent, acciperent gladium, usurparent sibi potestatem correctivam & punitivam in Dominos potestate tali superiores. Gladio etiam perirent, quia peccarent mortaliter in tali usurpatione iniqua alienæ potestatis, & correctionis. Unde & gladio divinæ sententiæ morerentur in anima, & rei fierent secundæ mortis æternæ.

Item, cum Apostolus Paulus dicat *Rom. XIII. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et ad *Ephes. VI. Servi obedite Dominis carnalibus cum omni timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, non ad oculum servientes, quasi hominibus placeatis, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo.* Et ad *Coloss. III. Servi obedite per omnia Dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, in simplicitate cordis timentes Deum.* Et Petrus Princeps Apostolorum 1. Pet. 2. dicit: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam maleficorum, laudem vero bonorum.* Et infra: *Deum timete, Regem honorificate. Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.*

Hæc ergo & alia ostendunt, esse errorem hæreticum, quod populares possunt ad arbitrium suum Dominos delinquentes corrigere.

Quamvis enim ecclesia præsens, existens regnum cœlorum in terris, in quo est compositio ex corpore & capite illius regni super terram, cujus etiam *Ecclesia de per se sunt claves Papales*, Petro & successoribus traditæ, ac aliæ claves inferiores, *Petri* vero & aliarum personarum papalium sunt *de per accidens* claves illæ supremæ, semper

super

super terram remanentes in regno illo, cum Christus Petro dixit: *Dabo tibi claves regni cœlorum*, insinuans, quod *illa claves de per se* sunt *illius regni*, *de per accidens* autem Petri *capitis illius regni*: De per accidens, quoad personam suam. *Licet*, inquam, Ecclesia, propterea, quia de per se illas supremas claves & omnes inferiores habeat per se, persona autem papæ non de per se sed de per accidens, & sic longè inferius quam Ecclesia easdem papales claves habet, *possit ipsa ecclesia personam Papa in casu haresis deponere, degradare, seculari brachio tradere*, & similiter Imperium personam Imperatoris, tam enormiter delinquentem, possit deponere & aliis pœnis corrigere, & similiter regnum personam Regis, ducatus personam Ducis &c: Absit *tamen*, quod *populares*, qui respectu Dominorum habent subjici & non principari, tales, principatu consiliativo, & judicativa potestate cognoscendi & definiendi, taceo tunc, quod *proprio arbitrio*, Dominos delinquentes corrigere possint, *posse licito*. Quod solum est *posse*. *Posse* enim illicitum non est *posse*, sed *imposse*, si ita loqui *possumus*.

ARTICULUS XVIII.

Decimæ sunt puræ Eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum eas auferre.

QUamvis autem genus humanum, quod erat drachma decima perdita, & quod reducendum est in patriam cœlestem, sicut decima pars addita ad novem choros Angelorum, debeat proinde secundum ejus divinum jus decimare in regno ejus Ecclesiastico super terram, ut talis decima pars cedat ad sortem Domini, & pertineat ad jus sacerdotum, de sorte Domini existentium, eo quod Dominus ipse est hæreditas eorum, *Deutr. XVIII.* & similiter *Num. XVIII.* ubi dixit Dominus ad Aaron: *Ego pars & hareditas tua in medio filiorum Israel, Filiis autem Levi dedi omnes possessiones in decimas, in possessionem* &c. Articulus *tamen* hæreticus præscriptus ordinationem Dei hanc legitimam & ratione plenam nititur exterminare.

Quapropter ad ostendendum, esse ordinationem illam Dei legitimam, & ad confutandam prædictam hæresin, aliqua Scripturæ loca de multis commemorabimus.

Levit. ultimo dicitur: *Omnes decima terra, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.* Item *Exod. XXII. Decimas tuas & primitias non tardabis offerre.* Item *Gen.* 14. *Abraham ex omnibus dedit decimas Regi Salem, qui erat sacerdos Dei altissimi, & benedixit Abraha.* Item *Num. XVIII.*, ut prius tactum est: *Filiis Levi omnes decimas Israelis dedi in possessionem pro ministerio, quo serviant mihi in tabernaculo fœderis.* Et infra: *Pracipe Levitis, atq; denuncia: Cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino decimam partem decima, ut reputetur vobis in oblationem primitiarum. Et infra omnia, Qua offertis ex decimis & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt, dicesq; ad eos*, scilicet filios Levi, *si praclara & meliora quaq; obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis, quasi de horreo & torculari primitias dederitis. Et comedetis eas in omnibus locis vestris tam vos, quem familia vestra, quia pretium pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii.* Item *Mal. III. Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit Dominus, si non aperuere vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usq; ad abundantiam, & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terra vestra, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.* Item ad Ebr. VII. Et quidem de filiis Levi: *Sacerdotium accipientes mandatum habent decimas sumere à populo, secundum legem*, id est à fratribus suis. *Matth. XXIII. Va vobis, Scriba & Pharisai, hypocrita, qui decimatis mentham & anethum & cyminum, & linquitis qua gravi-*

graviora sunt legis, judicium & misericordiam, & fidem. Hoc oportuit facere, & illa non omittere.

Ex his & aliis clare patet, quod *decimæ* sint divini juris, sint oblationes Deo sanctificatæ, non ad libitum hominum, sed ex præcepro & lege divina, ad jus & possessionem cleri pertinentes, per mandatum Dei à manu & potestate laicali separatæ in usus & necessaria cleri.

Sunt itaque decimæ *oblationes*, quæ secundum legem divinam sunt ad honorem Deo offerendæ, & sorti suæ, puta clero, non ut indigentiori & abjectiori, sed ut majori ac digniori in hac parte tribuendæ, ut possessio ejus sibi debita, juste & divini juris titulo, & ut pretium justum pro ministerio in sanctuario Domini.

Sed quis, nisi insensatus, diceret, quod *pura eleemosyna*, alicui data, ut eleemosynario, esset ejus justum pretium? Pro ministerio? Deberetur sibi, ut possessio ejus, justo juris titulo? Daretur ei ut majori ac digniori? Daretur in sua quantitate, & mensura? Non ad libitum hominis, sed sub pœna mortis æternæ, ad præceptum Dei, & secundum legem divinam? Quis deniq; diceret, quod licitum est ei, cui justo titulo debetur in possessionem, auferre?

Nec *populus Christianus* tenetur minus decimas Deo, quam *Judaicus*, sed & magis. Nec *clerus novæ legis* non est magis extraneus, sed potius magis idoneus habere decimas Dei in possessionem justo titulo & in pretium, quàm *clerus veteris legis*.

Nimis ergo erroneum est, contra Scripturam sacram credere, quod decimæ sunt puræ eleemosynæ, & quod manus laicalis sacrilegium non committeret, dum illas divino juri subtraheret, & sorti Dei, puta clero, auferret, *etiam dum clerus* contra Deum & contra manum laicalem *peccaret*. Non enim sacerdos ex hoc, quod sic peccaret, cadit à jure decimarum, sicut nec *Rex*, nec *baro*, nec *miles*, sic peccans cadit à jure tributorum, sicut supra patet contra articulum quintum decimum.

Hanc etiam hæresin expresse confutat venerabilis *Hugo de sacramentis lib* 2. parte 9. sic inquiens: *Decimas quoquomodo usurpare aut retinere sine sacrilegii culpa non possunt, nisi ii soli, ad quorum sustentationem divina ordinatione constitutæ sunt. Hæc ergo differentia est inter decimas & cæteras Ecclesiæ possessiones, quod decimæ ex institutione & possessione ad sacra pertinent, cæteræ autem possessiones Ecclesiæ ad sacra pertinent sola possessione. Aliæ ergo possessiones Ecclesiæ ad alienos possessores sine commutatione rationabili transferri non possunt. Decimæ autem ab alienis omnino possideri non possunt. Illæ ergo non possunt auferri, istæ transferri. In illis Sacrilegium est si auferantur, in istis si transferantur.* Hæc ille. Igitur &c.

ARTIC. XIX.

Speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos, vel religiosos, non plus eidem prosunt, quam generales cæteris paribus.

Contra istum articulum hæreticum sunt plures scripturæ, & aliquas de multis hic inducemus. Nam *Levit. IV.* docetur, quod *pro peccato sacerdotis* specialis fiat oblatio, *pro peccato populi per ignorantiam* fiat specialis oblatio. Et semper exponitur, qualis oblatio. Et ibi additur; *Et rogante pro eis sacerdote propitius erit eis Dominus. Pro peccato principis per ignorantiam fiat specialis oblatio.* Et semper exponitur ibi qualis oblatio, & additur ibi: *Rogabitq;* scilicet sacerdos *pro eo*, puta Principe, *& pro peccato ejus, & dimittetur ei.* Pro peccato animæ communis de populo terræ, &c. & additur: *Rogabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato illius, & dimittetur ei.* Item *Levit. V.* post alia similia sic scribitur: *Anima, quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit depositum proximo suo, quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit, & inficiens insuper pejeraverit, & quolibet aliud*

ud e talibus fecerit, in quibus peccare solent homines, convictus delicti reddet omnia, qua per fraudem voluerit obtinere, integra, & quintam insuper partem reddat Domino, cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offerat arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti juxta æstimationem mensuramq; delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, qua faciendo peccavit.

Ecce hic lege divina præcipitur, quod uni personæ *speciales* applicentur per sacerdotem *orationes*. Quæ nisi plus eidem prodessent, quam *generales*, cæteris paribus, in vanum superflue orarent secundum illum articulum. Et per consequens nocive hoc fieret.

Et similiter specialis oblatio alia pro principe, & peccato ejus, pro sacerdote alia, pro communi anima de populo alia, similiter nocive fierent. Directe est hoc contra veritatem textus allegati. Igitur hæresis est articulus prædictus.

Item similiter dicit Apostolus 2. *Timoth. I. Obsecro igitur; primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim perbonum est, acceptum coram Deo Salvatore nostro, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Item *Jacobi ultimo: Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum & allevabit eum Dominus, &, si in peccatis sit, dimittetur ei.*

Item summus Pontifex *Christus* testatur huic catholicæ sententiæ, contra articulum prædictum, dicens: *Oravi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Luc. XX.* Imo *Matth.* 17. sic ait Dominus: *Audistis, quod dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos, & benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est. Si enim diligitis vos, qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne publicani hoc faciunt &c. Estote ergo perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.* Ubi patet, quod Christus vult, quod sicut diligentes nos non tantum generaliter diligimus, sed & specialiter, sic & inimicos specialiter debemus diligere, & specialiter pro eis orare, non solum generaliter.

Et quia in hoc perfectiores sumus, quod in speciali pro inimicis oramus, eos propter Deum diligendo, quàm ubi oraremus solùm generaliter pro proximis, indifferenter, amicis & inimicis: Ergo *specialis oratio* cæteris paribus *applicata uni personæ*, sicut est perfectior quoad unum orantem, quam generalis respectu inimici, sic cæteris paribus apta est plus prodesse, quam generalis alicui personæ applicata. Et nisi hoc esset, nunquam sacri textus præallegati & alii similes, sicut speciales oblationes, sic speciales, imò singulares orationes personis applicari commendassent.

Nec *usus ecclesiæ* sanctæ Dei, sanctæ Romanæ, & omnium aliarum Ecclesiarum catholicarum hoc ita sollicite frequentarent.

Sed quia, ut etiam gentiles Philosophi sciunt, res habet *esse perfectius & completius* secundum propriam speciem, quam secundum genus tantum: Ut Petrus habet esse perfectius & completius secundum quod est homo, quam quod est animal, cum bos ita bene sit animal sicut Petrus, & non perfectius & magis Petro quam bovi conveniat esse animal: Sic ceteris paribus *speciales orationes* alicui personæ applicatæ per prælatos vel religiosos, habent majorem vim prodessendi personæ cui applicantur, quam generales.

Si enim in regnis terrenis, ut docet experientia, aliquis de communitate per officialem Regis Regi precibus commendatus specialiter & singulariter, in hoc plus esset commendatus, & talis specialis & singularis commendatio esset plus proficua, & plus gaudiosa cæteris paribus, quam ubi solum generali commendatione in commu-

nitate cum aliis commendaret: Quanto magis apud illum Regem cœlestem est hoc ita. Ubi quis per officialem Regis, per Prælatum, qui gerit personam ecclesiæ, vel per aliquam communitatem Ecclesiasticam, precibus specialiter & singulariter sibi commendatur.

Et sicut in ordine prædicamentali non solum genera sed etiam species & individua: Sic etiam in ordine orandi pro personis sunt nonsolum orationes generales, sed etiam speciales & singulares faciendæ. Nonne eximius Propheta dicit David: *Miserere mei Deus.* Et sicut species per differentiam abundat à genere, ut dicunt Metaphysici & dialectici, sic specialis oratio, alicui personæ per prælatum, vel religiosos applicata cæteris paribus abundat à generali oratione, per differentiam, qua ad personam illam specificatur.

Artic. XX.

Conferens eleemosynam Fratribus, est excommunicatus eo facto.

Iste articulus est non tam erroneus, quam insanus.

Nam, posito per adversarium, concesso, esse Fratrem, Prædicatorem, Minorem, Augustinensem, vel carmelitam vel Servitam, [Eremitam] malum, & criminosum & vitæ Christianæ contrarium: Si tunc aliquis studiose svaderet alicui tali Fratri, quod status talis malus esset, & induceret Fratrem, quod eum dimitteret, numquid non talis secundum adversarium conferret magnam spiritualem eleemosynam fratri? Et quomodo ille adversarius diceret, quod sic conferens eleemosynam eo facto esset excommunicatus? Nisi forte, quia adversarius ille sententiat, quod non est conferenda fratribus, nisi talis jam in casu posito eleemosyna. Et indubitanter, qui fratribus istam adversarii impiissimam eleemosynam conferret, svadendo eis, quod à sua religione & suo ordine apostatarent & ad hoc induceret, indubitanter ad minimum minori excommunicatione esset eo facto excommunicatus. Sed absit, quod ille, qui conferret spiritualem vel temporalem eleemosynam talibus fratribus, illa intentione, ut professionem suam melius vel magis fulcire vel quomodolibet adniti, in obedientia, castitate, & voluntaria paupertate, deducerent & conservarent, servatis eorum licitis & expedientibus ceremoniis, religionibus, ritibus & moribus, observantiis, & ut orationis & meritis fratrum talium & communitatis eorum fieret particeps, quod talis inquam, in hoc facto, eo ipse esset excommunicatus. Absit hoc nedum à sententia, sed ab apparentia mentium piarum. Item absit, quod talis eo facto esset excommunicatus, qui fratribus etiam delinquentibus conferret eleemosynam, ut eos in vita naturali, animali & humana recrearet vel salvaret. Cum & Deus præcepit in lege Mosis, *Deutr. XXII. Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem & præteribis, sed reduces fratri tuo, etsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum, duces in domum tuam, & erunt apud te, quam diu quærat ea frater tuus, & recipiat.* Et infra: *Si videris asinum fratris tui cecidisse in via, aut bovem, non despicies, sed sublevabis eum.* Si igitur debemus subvenire vitæ bestiarum, quanto magis vitæ naturali hominum, *non obstante malitia in homine.* Quia vitam naturalem humanam non degradat à dignitate naturali super vita bestiarum.

Sed forte, quia adversarius asserit, quod ordo & religio specialis, quos fratres professi sunt, sunt contrarii religioni Christianæ & legi Evangelii, & proinde, qui fratribus conferret eleemosynam ad promovendum vel juvandum eos in suo ordine & religione, quod eo facto esset excommunicatus, quia peccaret mortaliter secundum illum adversarium: Ideo ad impugnandum hanc assertionem hæreticam transeamus ad XXI. articulum.

Arti-

ARTIC. XXI.

Si aliquis ingreditur religionem privatam, qualemcunque, tam possessionatorum, quam mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

Contra istum articulum hæreticum *primò* est ostendendum, quod *licitum* sit & *expediens*, esse religiones privatas in nova lege, quæ sint sicut quædam species, vel *partes* in modo religionis Christianæ.

Et pro illo arguitur sic. In *veteri lege* licitum fuit & expediens, fuisse religiones privatas quasi quasdam species, vel partes in modo religionis Judaicæ. Ibi fuit *privata religio Pharisæorum*, quam dicit Paulus Apostolus *Actor. XXVI.* certissimam sectam religionis Judaicæ. De qua fuerunt Paulus, Nicodemus, Gamaliel, & cæteri multi venerabiles Judæi. Unde Apostolus *Act. XXIII. Viri fratres*: *Ego Pharisæus* sum, filius Pharisæorum, licet inter Pharisæos currebat hæresis, quæ dicebatur Pharisæorum.

Quam etiam religionem Christus, sicut & *ordinem Scribarum*, approbat, cum dicit: *Super cathedram Mosis sedent Scribæ & Pharisæi*, non religionem Pharisaicam improbando sed mala facta eorum, hypocrisin & similia. Unde Christ' *Mat. XIII.* exprobrando malitiam Scribis & Pharisæis, non dicit absolute: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi*, sed addit: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ! Reprehendendo non ordinem sed malitiam scribarum, nec privatam religionem Pharisæorum.

Et poterunt *hujus sectæ* fuisse plures *magis speciales religiones Pharisaicæ*, variæ scilicet, arctæ & separatæ vitæ, ut ita dicamus, *Judaicæ*.

Nonne religio Judaica Nazaræorum & lex fuit quædam privata religio approbata à Deo? Cujus approbatio & diffusa institutio patet *Num. IV.*

Nonne & *ipsa Judaica religio* fuit signaculo circumcisionis, vestitu, victu, ceremoniis plurimis, ritibus, cultibus, judiciis & cæteris talibus varie circumstantionata ex Dei approbatione? Quibus populus Judaicus ad legem timoris servandam ducebatur, stringebatur & tenebatur. Circumstantiæ igitur illæ, scilicet in vestitu, signato in fimbriis, in victu speciali, in ceremoniis, &c. fuerunt licitæ & expedientes, ad legem timoris servandam. Quia antem *lex nova lex amoris*, vigens in obedientia contra vitæ superbiam, in castitate contra carnis concupiscentiam, in paupertate spiritus contra oculorum concupiscentiam: Talis certe lex, ut sic perfectius in his tribus verbis viget, & ut sic completius & plenius adhuc fulcita, adjuta, & promota, non minus; sed & multo magis, quam lex vetus, lex timoris, apta est fulciri, promoveri, adjuvari, limitatis & regularibus, vestitu, cibo, abstinentia, vigilia, orationibus, psalmodia, ceremoniis, ritibus, carentia proprietatum, & sic de aliis. Igitur, si in veteri lege licebat, & expediebat, esse privatas religiones, quæ erant sicut species vel partes in modo religionis Judaicæ, quanto magis licitum est & expediens in nova lege esse religiones privatas, quæ sint sicut species vel partes in modo religionis Christianæ. Ut religio Christiana pro complemento suæ pulchritudinis sit circumamicta varietate privatarum religionum. Sicut & ecclesia Christiana pulchra Ecclesiarum varietate est intexta, scil. Romanæ, patriarchalium, metropolitanarum, Cathedralium, Collegiatarum, Parochialium &c. Sicut enim testante Christo *in cathedra Mosis* præsidebant *duplices prælati spirituales* in Judaismo, Scribæ, appropriate quoad ordinem, *Pharisæi*, quoad religionem: *Scribæ*, in negotiis Ecclesiasticis, *Pharisæi* in religiosis: Sic, à fortiori, in cathedra Christi debent præsidere duplices prælati spirituales in Christianismo, alii *quoad ordinem* appropriatè in negotiis Ecclesiasticis, alii *quoad religionem* in factis religiosis. *Primi*, sicut Papa, Patriarchæ, Archiepiscopi,

piscopi, Episcopi &c. *secundi*, Patres, Abbates, præpositi, priores &c.

Propter quod sicut respectu *primorum* est magna & nimis pulchra varietas Ecclesiarum, Romanæ Ecclesiæ, parochialium &c. ut tactum est: Sic respectu *secundorum* debet esse multum pulchra varietas diversarum & privatarum religionum. Et primo *duplicium religionum*, una *possessionatarum*, absque proprietate, sive exproprietariè de bonis communibus communiter possessis viventium; Alia *religio mendicantium*, sine possessionibus, exproprietariè viventium.

Et utraque religio in suas species vel partes in modo pulchrè debet esse distincta. Quemadmodum ponuntur *Cistercienses, Benedictini*, *Præmonstratenses*, *Canonici regulares*, & ceteri de religione *possessionatorum*. *Minores vero*, *Prædicatores*, *Augustinenses*, & ceteri de religione *Mendicantium*.

Si enim sessio in cathedra Mosis duplicium prælatorum spiritualium, ut Pontificum & Pharisæorum, in Judaismo, juxta illud: *Super cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi* Matth. 23. & item: *Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium*, *Joh. XII.* Si, inquam, sessio illa fuerit figura sessionis in cathedra Christi duplicium prælatorum spiritualium in Christianismo, eo, quod omnia talia contingebant illis in figura, sicut & alia, de quibus 1. *Corinth. X.* Ergo multo magis in Christianismo, quam in Judaismo, oportet esse duplices prælatos spirituales, *primos* appropriate *super negotiis Ecclesiasticis*, *secundos*, super *factis religiosis*: *Primos* secundum ordinem clericalem à laicis appropriate separatos: *Secundos*, secundum religionem spiritualem à secularibus appropriate divisos: *Primos*, habentes appropriatè regere & præcipere in divinis juribus: *Secundos*, habentes appropriate regere & præcipere in Deificis moribus: *Primos*, sicut spirituales rectores generales spiritualium & secularium in Ecclesiasticis juribus: *Secundos*, veluti rectores speciales spiritualium in spiritualibus moribus.

Quapropter sicut tactum est, quomodo *respectu primorum prælatorum* in Christianismo est permagna varietas pulchra Ecclesiarum, ita *respectu secundorum prælatorum* oportet esse aliquam pulchram varietatem religionum præfatarum.

Et pulchre primâ divisione ponitur *duplex privata religio*, ut tactum, quæ aliquantas *subdivisiones* recipiunt. Ut sic generalis religio Christiana perfectum complementũ habeat in illis speciebus.

Quapropter etiam sicut hæreticum esset dicere, quod in Judaismo non licebat nec expediebat pro regulari disciplina Nazaræis, quod quasdam corporales ceremonias, *Num. VI.* pro eisdem descriptas, & observantias speciales custodirent: Ita hæreticum est dicere, quod in Christianismo non potest licere & expedire pro quadam communitate speciali quorundam spiritualium & pro regulari eorum disciplina specialis habitus in colore & figura, specialis victus, specialis abstinentia, vigilia, taciturnitas, cantus, horæ, & ita de aliis, tali intentione inventis & institutis, ut communitatem illam, & personas ejusdem communitatis juvent & promoveant, sive ut signa, sive ut res, ad custodiendum arctius, quadam speciali regularique necessitate & disciplina, novam legem amoris Dei & proximi, vigentem in obedientia contra vitæ superbiam, in castitate contra carnis concupiscentiam, & in paupertate spiritus contra concupiscentiam oculorum.

Et quid necesse est nos multum discurrere pro valido argumento, quod religiones privatæ, memoratæ superius & aliæ, sint laudabiles & utiles in religione Christiana? Et quod catholicum est, tales esse bonas & sanctas? Ecce validum & securum habemus argumentum, fidem scilicet Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, capitis omnium Ecclesiarum in terris, quæ firmiter credit, tales religiones esse sanctas & justas, sicut & eadem esse tales approbavit & confirmavit. Hoc ergo argumentum est nobis valde sufficiens ad hæresis confutationem contrariæ, dicentis: *Si aliquis ingreditur religionem privatam quam-*

quamcunq; , tam possessionatorũ, quam mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

Hoc idem argumentum est nobis æque sufficiens ad confutandum XXII. XXIII. XXXI. XXXV. XLIV. XLV. articulos, &c.

ARTIC. XXII.

Sancti instituentes religiones privatas sic instituendo peccarunt.

ARTIC. XXIII.

Religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

ARTIC. XXXI.

Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

ARTIC. XXXV.

Ingrediens religionem, aut aliquem ordinem, eo ipso inhabilis est ad observandum divina præcepta, nec per consequens perveniendi ad regnum cœlorum, nisi apostataverit.

ARTIC. XLIV.

Augustinus, Bernhardus, Benedictus, damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt & intraverunt religiones, & sic a Papa usq; ad infimum religiosum omnes sunt hæretici.

ARTIC. XLV.

Omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo.

CONtra omnes hos articulos hic enumeratos, & quemlibet eorum est argumentum validum, præclara scilicet fides prædicta sanctæ sedis Apostolicæ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Contra istos etiam est sententia Christi *Matth. XXIII.* sub allegoria Scribarum & Pharisæorum in cathedra Mosis sedentium in Judaismo, præcipientis obedire duobus generibus prælatorum spiritualium in Christianismo. Quorum generum unũ per *scribas*, aliud per *Pharisæos* allegorice figuravit & dixit. Sicut per Abraham, habentem duos filios, unum de libera, alium de ancilla, allegorice duo Testamenta dicta sunt, Gal. 4. Quorum generum Prælatorum unum appropriate præsidet in juribus Ecclesiasticis, aliud in moribus religiosis. Et sicut respectu primi generis prælatorum multifariam Ecclesiæ in Christianismo sunt distinctæ: Ita respectu secundi generis præsidentium pulchra varietate privatæ religiones in eodem Christianismo sancte & juste sunt divisæ.

Contra eosdem etiam est veritas catholica, ista videlicet: In Christianismo licitum est, esse aliquam communitatem specialem spiritualem, *bona communia in communi habentem*, etiam pro regulari speciali disciplina suorum suppositorum specialem vestitum in colore & in figura, specialem victum, specialem abstinentiam, speciale silentium, vigilias speciales, cantus speciales, ceremonias & observantias corporales in Ecclesia, & in dormitorio, oratorio, refectorio &c. Speciale votum obedientiæ, castitatis, voluntariæ paupertatis, tali intentione inventa, instituta, accepta, pro quadam speciali religione professa, ut communitatem illam specialem & personas ejus causa communitatis juvent & promoveant, sive ut signa

signa, sive ut res, sive ut signa & res simul, ad custodiendum arctius, sollicitius, libentius, expeditius, indistractius, perfectius, & liberius novam legem amoris Dei & proximi, de quanto lex illa potissimum in valle miseriæ viget in obedientia contra lasciviam, & in voluntaria paupertate contra avaritiam.

Et consimiliter licitum est, esse quandam specialem communitatem spiritualem *possessione bonorum temporalium carentem*, in membris suis sine proprietate sicut & priorem viventem, specialem vestitum, ceremonias & observantias corporales, & cætera talia pro speciali religione professa custodientem, tali intentione, quæ jam supra dicta est.

Si enim licitum est, in Christianismo esse quasdam *communitates speciales secularium*, sartorum, sutorum, fabrorum &c. Quomodo non erit licitum, in eodem Christianismo esse quasdam prædictas *duplices communitates spiritualium?*

Et cum omnia mihi licent, ut dicit Apostolus, *1. Cor. VI.* quomodo specialem communitatem spiritualium habere specialem vestitum & victum, & ita de aliis superius expressis, & subintellectis, in monasteriis, pro observandis approbatis, & non habere singula talia & omnia simul in uno volucro, sicut in communitatibus pro observandis habentur, non erit licitum? Cum hoc in se nec mortalis nec venialis peccati includat rationem.

Qualem enim *rationem* cujuscunque *peccati* includit, ipsum probatum & examinatum *vovere* obedientiam alicui prælato alicujus communitatis specialis? Cum dixerit Christus: *Super cathedram Mosis sederunt scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint, facite.*

Vovere castitatem, voluntariam paupertatem, & eodem voto se adstringere ad signa & res, ad habitus & privationes, & ceremonias, observantias &c. pro obedientia, castitate, paupertate, ad implendam dilectionem Dei & proximi expeditius: Et dicere, quod talia signa & res non possint juvare & promovere ad jam dicta bona gratuita, est nimia deliratio. Dicere etiam, quod intentio supra dicta sit impossibilis, illicita & irrationabilis, est nimis impius error.

Veritas ergo catholica, aliqualiter superius confuse commemorata, articulos prædictos plena ratione confutat.

Irrefragabile etiam *testimonium* inspectorum testium *sanctorum*, qui potius elegissent mori, quam deliberato animo falsum pro vero, vel incertum pro certo asserere. Sicut fuerunt Beatus *Benedictus, S. Martinus, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Bernhardus, Dominicus, Franciscus, S. Thomas de Aquino:* Et ita de aliis sanctis innumeris & sapientibus, qui testati, religiones privatas in Christianismo esse pias & sanctas, confutat validissime articulos prædictos, & eos ostendit hæretice esse erroneos. Et superfluum esset hic testimonia aliorum recitare.

Artic. XXIV.

Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, non per mendicitatem.

Istum articulum etiam condemnat fides sanctæ sedis Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ, quæ firmiter credit, licere & expedire fratribus Minoribus, Prædicatoribus &c. Victum per mendicitatem quærere, ut altissima paupertas eorum abundet in divitiis simplicitatis eorum, sicut Apostolus *2. Cor. VIII.* dicit, factum esse in Ecclesiis Macedoniæ, in quibus talis gratia data est, quam notam facit Corinthiis.

Quæ enim altior est paupertas, quam carere & indigere victu & amictu voluntarie quantum expedienter fieri potest: Et in tali carentia & indigentia eosdem quærere actu licito, secundum seque abjectissimo, simplicissimo, & secundum passionem verecundiæ pœnalissimo ad inquirendum & consequendum victum & amictum. Cum aut mendicitas vel mendicatio sit actus licitus quærendi & consequendi victum

victum & amictum, & sit in genere suo præ omnibus aliis licitis actibus quærendi & consequendi victum & amictum abjectissimus, simplicissimus & maxime pœnalis, secundum passionem gravem verecundiæ, non corrupti, sed vi laudabilis pudicitiæ vigentes.

Dum ergo fratres mendicantes ex voto & secundum religionem suam ad honorem Dei pro salute sua, & in ædificationem proximorum, sic militant contra oculorum concupiscentiam, ut victu & etiam amictu, in quantum licite fieri & expedienter possit, voluntarie careant, eis indigeant, & eadem consequi quærant licito actu in genere abjectissimo, simplicissimo, & passione verecundiæ durissimo ipsi animo, ad quærendum & consequendum hujusmodi victum & amictum, qualis est actus mendicitas vel mendicatio: Quis nisi infidelis negaret, quod talium fratrum in hoc facto altissima paupertas abundet in divitiis simplicitatis eorum? Sic sancti Francisci, S. Dominici, & aliorum verorum fratrum de religionibus mendicantium, in tali facto altissima eorum paupertas abundavit in divitiis simplicitatis eorum.

Sancta ergo *sedes Apostolica* hoc vigilanter & fideliter attendens, *approbavit*, & confirmavit *speciales religiones fratrum*, ut secundum religionem suam ex voto ad honorem Dei, pro salute sua, & in ædificationem Ecclesiæ & proximorum, in communitatibus & ordinibus suis sic militarent contra oculorum concupiscentiam, ut jam dictum est. Ubi eorum altissima paupertas supra descripta abundaret in divitiis simplicitatis eorum per actum & factum licitum, abjectissimum, in genere suo simplicissimum, & in animo amarissimum ad quærendum & consequendum victum & amictum, scilicet per mendicitatem, seu mendicationem.

Sancta ergo & recta est fides sanctæ sedis Apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ, quæ fides credit, fratribus licere & expedire ex voto & secundum religionem suam ad honorem Dei pro salute sua, & in ædificationem Ecclesiæ & proximorum, militando contra concupiscentiam oculorum, non per laborem manuū, sed per mendicitatem victum & amictum quærere. Et per consequens contrarium hujus est infidelis error, quod videlicet fratres per laborem manuum non per mendicitatem debeant victum quærere.

Ubi autem adversarii garriunt in contrarium, dicentes: Quod scriptum est *Deut. XIV. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos*; Ex quo videtur, quod fratribus non liceat, nec expediat mendicare. *Respondetur*, Quod hoc dictum non prohibeat simpliciter, esse indigentes & mendicos inter Judæos. Nam scriptum est *Deut. XVI. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum tuam fratri egeno & pauperi.* Nam & *Lazarus* in domo divitis mendicus erat. Et, qui *cæcus* erat natus, quem Christus illuminavit, mendicus erat, *Joh. IX.* Et *claudus* ex utero matris suæ, quem Petrus verbo sanavit, ponebatur quotidie ad portam templi, quæ dicitur speciosa, ut peteret eleemosynam *Act. III.*

Omnino ergo egenus & mendicus potest dici, cujus indigentia necessitatis non relevaretur, nec mendicatio petitum tale consequeretur. Sicque *non erit omnino egenus & mendicus inter vos, ut benedicat tibi Dominus*, dicit sanctus Moses.

Ex hoc autem non sequitur, quod non liceat & expediat, fratres per mendicitatem victum quærere.

Allegant illi adversarii adhuc aliud Sapientis, qui dicit *Proverb. III. Mendicantem paupertatem & divitias ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria.* Potest dici, quod ibi Sapiens loquatur in persona communis hominis vel communium hominum, communem vitam humanam ducentium, quibus in tali & secundum talem communem statum humanitus vivendi non expedit esse pauperes, vel habere divitias, ex causis ibi per Sapientem expressis. Sed quid hoc contra Christum, beatam virginem Mariam, sanctos Apostolos, & innumeros sanctos paupertatem gloriose tolerantes, amplectentes & tenentes?

Articulus XXV.

Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

Contra hunc errorem primo ostenditur, quod licitum sit se obligare ad orandum pro aliis. Nam & *Christus* sic se obligavit, cum promittens diceret discipulis *Joh. XIV. Si diligitis me, mandata mea servate, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis.*

Item licitum est pro subventionibus in temporalibus obligare ad retribuendum spiritualia. Sic enim *Christus* obligavit se pro subventione in temporalibus ad retribuendum spiritualia, cum promittens diceret *Luc. VI. Date, & dabitur vobis: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Unde & hanc promissionem & obligationem juramento confirmavit *Matth. X.* dicens: *Quicunq; potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

Ex istis clare patet, quod licitum est secundum Evangelium obligare *se* ad orandum pro aliis in temporalibus subvenientibus: Sicut pro stipendiantibus quodammodo *oratores divinos*, vel sicut pro subservientibus (subvenientibus) in subventione in temporalibus pro mercede orationis ad Deum. Ita quod subvenientes in temporalibus sint sicut quidam stipendiantes ipsos oratores ad orandum pro eis ad Deum, vel sint sicut ministri oratores, servientes eis subventoribus in temporalibus, pro mercede, quæ est oratio pro eis ad Deum. Sicut dans potum uni ex minimis istis, quos Christus monstravit, calicem aquæ frigidæ in nomine discipuli, in hoc servit pro mercede beatitudinis, secundum Evangelium.

Ex quibus patet ulterius manifeste, quod hoc est hæresis, ut pote quod sit simonia obligare se orare pro aliis in temporalibus subvenientibus, cum secundum Evangelium hoc sit licitum, puta, obligare se orare pro aliis in temporalibus subvenientibus.

Ex quo ulterius patet, quod erroneus est articulus jam dictus. Cum multi probi, religiosi, & communitates religiosorum obligant se orare pro aliis, in temporalibus eis subvenientibus, debito ordine recipientes ab aliis subventiones in temporalibus, ad hunc finem, ut pro eis orent; Non perverso ordine orantes ad Deum pro aliis, ad hunc finem, quod subventiones in temporalibus ab eis recipiant. Sicut in simili dicit *B. Augustinus: Comedamus ut prædicemus, non prædicemus ut comedamus.*

Artic. XXVI.

Oratio præsciti nulli valet.

Contra hanc hæresin est, quod scribitur *Matth. XVIII.* de præscito & oratione ejus, ubi dicitur: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi pro eo, quod rogasti me &c.* Et infra: *Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoad usq; redderet universum debitum: Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisq; fratri suo de cordibus vestris.* Ubi patet, quod præscitus oravit humiliter in fide & caritate, dicendo: *Patientiam habe in me, Domine, & omnia reddam tibi. Et misertus Dominus servi illius dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Oratio sua multum ei valuit, qua impetravit dimissionem omnis præcedentis debiti.

Et absit, quod gladius præsciti Imperatoris, Regis, Principis, vel alterius temporalis Domini increduli alicui non valeat, cum talis non sine causa gladium portet. *Dei enim minister est,* vindex in iram ei, qui malum agit. *Rom. XIII.* Et ibidem: *Dei minister est tibi in bonum.* Bonum fac & habebis laudem ex potestate talis Principis. Absit igitur, inquam, quod talis præsciti potestas & gladius alicui valeat; & præsciti oratio, ex caritate & secundum gratiam gratum facientem facta, nulli valeret.

ret. Cum secundum talem orationem charitativam, & grate Deo factam, quæ in hoc est justitia & opus justitiæ, ipse orans sit dignus & meritus beatitudinis, quæ est merces justitiæ, quam ex illo opere justitiæ consequeretur, si non ex post per peccatum mortale illam dignitatem gratuitam, & gratuitum illud meritum deperderet. Etiam talis charitativa oratio excludit peccatum mortale sibi in subjecto incompassibile. Potestas autem imperatoria, regia, etiam ipsius increduli, non reddit eum dignum & meritum beatitudinis, nec talis potestas peccatum mortale a subjecto in quo est excludit.

Etiam illa hæresis est contra illud, quod scribitur *Apoc. III. Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Ubi patet, quod præscitus oratione charitativa potest tenere per spem coronam beatitudinis, quam deperdit postea per peccatum finalis impœnitentiæ, & per alia. Et per consequens oratio præsciti multum valet.

Imo oratio præsciti sacerdotis, in persona Ecclesiæ, quam gerit, facta, etiam extra charitatem, ex officio sacerdotali, de se canonico & legitimo ad orandum pro populo non charitative de se ex officio multum valet, juxta illud *Levit. IV. Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & fecerit unum ex his, quæ lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemq́; peccati, qui orabit pro ea, quia nesciens fecit, & dimittetur ei quia per errorem deliquit in Dominum.* Et ibidem *Levit. IV.* fit repetitio pluries, quod sacerdos rogabit pro Principe & peccato ejus, pro populo & peccato ejus, pro anima communi de populo & peccato ejus, & remittetur ei.

Ecce, quomodo oratio sacerdotis valuit pro dimissione peccatorum. Numquid autem credimus, omnes sacerdotes veteris legis, taliter orantes ex officio pro peccato Principis, populi, vel animæ communis, fuisse prædestinatos & nullos præscitos. Et si oportuisset solius prædestinati sacerdotis oratio quid valuisse pro dimissione peccati, & cum Princeps, populus, vel anima communis de populo Judaico, de quolibet eorum sacerdote fuerunt penitus invicti, si esset præscitus vel prædestinatus, fuissent penitus incerti, si oratio ejus valuisset ad dimissionem peccati. Nunc autem, quia Dominus certificavit illos per legem suam, ut facta oblatione legali per eosdem, & oratione per sacerdotem, quod peccatum eis dimittatur: Igitur indifferens fuit, sive per præscitum vel prædestinatum sacerdotem talis oratio pro eisdem fieret. Igitur articulus est hæreticus.

ARTIC. XXVII.

Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

ISte articulus est nimis periculosa hæresis, contra Scripturam Sacram, contra rationem, dissuadens conciliari, negans dignitatem meriti, excusans totam culpam demeriti, inducens ab una parte desperationem, & alia parte præsumtionem, negans contra sensum, experientiam, rationem, & scripturam Sacram, omnem resistentiam, & omne impedimentum.

Nam juxta illam hæresin nihil potuit evenire, nisi quod eveniebat. Nec quicquam potest vel poterit evenire, nisi quod evenit, vel eveniet. Nec potest, potuit, vel poterit quicquam boni vel mali contigisse vel contingere, nisi de facto contingat, contigit, vel continget. Nec potuit quicquam boni vel mali, quod fuit, non fuisse, aut quod est, non esse, aut quod erit, non fieri, vel in futurum esse. Scriptura autem sacra manifeste sententiat contrarium.

Nam Christus dixit Petro *Matth. XXVI. Converte gladium tuum in locum suum. Omnes enim, qui accipiunt gladium, gladio peribunt. An putas, quod non possim rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus, quam duodecim legiones Angelorum, quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quod sic oportet fieri.* In his

verbis Christus reprehendit Petrum, quasi diceret: Tu unicus impotens, fragilis homo, conaris per gladium prohibere, ne captiver in mortem, non habes licentiam ad hoc. Nescis, quod unus Angelus Domini percusSit in castris Assyriorum 180. millia, *Esa. XXXVII.* Aut es infidelis, male & infideliter sentiens de me, & de patre meo? Quod non possim rogare patrem meum, & quod ipse ad rogatum meum exhibebit mihi, nedum unum talem Angelum, sed plus, quam 12. legiones Angelorum, ad defendendum me.

Ecce, quod Petrus male sensisset, si putasset, quod Christus non posset rogare Patrem, & quod Pater ad rogatum suum exhibuisset sibi plus, quam 12 legiones Angelorum. Sicut in simili dicitur in Psalmo: Et male locuti sunt de Deo: Dixerunt; *Num quid poterit Deus parare mensam in deserto?*

Cum ergo Christus potuit rogare patrem, ut Pater sibi exhiberet ad defensam plus, quam 12. legiones Angelorum, & non est ita factum: Potuit igitur fieri, quod non fiebat. Quod est contra Articulum prædictum, & ejus sententiam hæreticam.

Sed hic dicunt adversarii, hæretici, quod Christus non potuit rogare, nec Pater exhibere, sed, potuisset, si voluisset. Et ita debet intelligi, quod Christus potuit, i. e. potuit si voluisset.

Et ita glossant alias scripturas, quæ contra eos allegantur, dicentes, quod Deus non simpliciter potest facere, quod non facit, sed sub conditione, ut, si vellet, posset.

Sed contra istam hæreticam glossam arguitur. Quia tunc etiam potest dici, quod Deus potest se annihilare & destruere, & potest se æternaliter damnare seu condemnare. Et sic de aliis talibus summe hæreticis dictis.

Patet tamen contrarium. Quia qua ratione concedunt, quod Christus potuisset rogare patrem, &c. Ad talem sensum solum, quod Christus potuisset, si voluisset: Sic etiam ad consimilem sensum habent concedere, quod Deus posset se annihilare & destruere, id est, posset, si vellet. Et sic ego possum me facere omnipotentem Deum, hoc est, possem, si vellet Deus.

Hæretica est ergo illa glossa interimens catholicam Christi intentionem, & sententiam, quantum in ea esset, & inducens locutiones contra Deum summe blasphemas.

Ideo contra illum articulum hæreticum adhuc aliquæ aliæ Scripturæ inducantur. Scribitur autem *Marci XIV.* quod & Christus dixit: *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem à me hunc. Sed non quod ego volo, sed quod tu vis pater.* Ecce, quod Christus præmisit: *Pater, tibi omnia possibilia sunt*, & addit: *Transfer calicem hunc à me.* Vel igitur fuit patri possibile transferre calicem illum à Christo, vel non. Si *sic*, & cum pater non transtulit, sequitur quod pater aliquid potest facere, quod non facit. Et habetur intentum contra illum articulum, & sententiam ejus hæreticam. Si *non*, tunc Christus impertinenter & stulte oratione sua ad patrem, postquam dixerat: *Pater omnia tibi possibilia sunt*, subintulisset: *Transfer à me calicem hunc*, eo, quod transferre calicem illum à Christo, non fuit nec potuit esse unum de possibilibus Patri, juxta adversarios. Consequens autem est hæreticum nimis & blasphemum. Igitur & articulus prædictus.

Item sanctus *Johannes Baptista* Pharisæis & Sadducæis, qui venerant ad eum circa Jordanem, ubi baptizabat, inter alia dixit: *Et ne velitis dicere inter vos: Patrem habemus Abraham. Dico vobis, quod Deus potest de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Ubi secundum beatum *Chrysostomum Johannes* demonstravit lapides, qui de medio alveo Jordanis fuerunt exportati, dum filii Israelis per illum transierunt. Cum autem hoc Deus non fecerit, igitur potest facere, quod non facit, neque faciet vel fecit.

Item ad *Hebr. XI.* dicit Apostolus: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est, quod in Isaac vocabitur tibi semen. Arbitrans, quod & à mortuis suscitare eum potens est Deus.* Ecce quod Abraham fide arbitratus est, quod Deus potens est suscitare à mortuis

tuis *filium suum Isaac* ad procreationem seminis, quem Abraham voluit omnino occidere. Cum autem Deus illum non suscitavit à mortuis, igitur potens est Deus facere, quod non facit.

Item 1. *Cor. IX.* dicit Apostolus: *Numquid non habemus potestatem, sororem mulierem circumducere, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi &c.* Et infra: *Sed non sumus usi hac potestate.* Ecce, quod Apostolus habuit à Deo potestatem faciendi, quod non fecit. Potuit ergo de potestate illa aliquid fieri vel evenire, quod non evenit. Et sic non omnia de necessitate absoluta eveniunt, quæcunque eveniunt.

Item *Apoc. III. dicitur*: *Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Ecce, quod aliquis potest habere coronam beatitudinis, & potest eandem non habere. Quomodo alias diceretur consultivè, *Tene quod habes*, & adderetur comminative: *Ne alius recipiat coronam tuam*, nisi & posset coronam beatitudinis adipisci, & posset ad eam non pervenire. Nisi etiam, quod unus tenet per spem, posset alteri dari per rem, primo deperdente, quod sibi debetur, ut illud finaliter in re teneret, & possideret coronam, scilicet omnium sanctorum, quæ est Deus, Trinitas.

Item 2. *Reg. XXIV.* Trium optio dabatur David a Domino per Prophetam Gad, quod elegeret unum ex illis, quodcunq; vellet, ut Deus aut faciat sibi annis septem pati famem in terra Israel, aut tribus mensibus fugere adversarios persequentes, aut tribus diebus habere pestilentiam in terra. Ecce quodlibet illorum trium fuit possibile evenire. Alias ita stultum fuisset dicere: *Horum trium* prænominatorum *datur tibi optio, Elige unum, quod volueris, ex his ut Deus faciat tibi.* Sicut stultum fuisset dicere: Horum trium à Domino datur tibi optio, aut, quod tu David sis Deus omnipotens, aut quod tu annihiles Deum, aut quod pestilentia trium dierum sit in terra tua. Elige unum quod volueris. Quia igitur quodlibet illorum trium in optione David positorum fuit possibile evenire, & solum tertium evenit: Igitur est possibile evenire, quod non evenit. Et possibile est non evenire, quod evenit. Et per consequens articulus cum sua sententia est hæreticus.

Patet igitur ex his & aliis multis *scripturis*, quod nimis periculosa hæresis est contra scripturam sacram iste articulus.

Quomodo autem *ratio* obviet illi articulo, potest aliqualiter sic patere. Accipiamus unum, qui non timet Deum. Et arguitur sic: Iste juste debet timere Deum, juxta illud *Ecclesiast. ultimo*: *Deum time, & mandata ejus observa*, hoc est, *omnis homo.* Tunc sic: Iste juste debet timere Deum: Igitur rationabile est, quod timeat Deum: Et ab alia parte, quia ille non timet Deum, igitur, secundum articulum, non est possibile, quod ille timeat Deum. Et ex consequenti, si non est possibile, non est rationabile quod iste timeat Deum. Et sic erit rationabile, quod ille timeat Deum, & non erit rationabile, quod ille timeat Deum. Ecce expressa formalis contradictio. Hanc ergo contradictionem oportet concedere adversarios, vel dicere, quod solum timentes & diligentes Deum, & nulli alii tenentur & debent justo debito timere & diligere Deum, vel quod aliquis justo debito tenetur & debet timere & diligere Deum, & tamen non est rationabile, quod eum timeat & diligat, vel quod sit rationabile, sed nullo modo possibile quod ille Deum timeat & diligat, vel qvod sit possibile, quod ille Deum timeat ac diligat, & tamen si ille Deum timet & & diligit, Deus annihilabitur, quia ad impossibile simpliciter sequitur de necessitate quodlibet, & quia per adversarium est simpliciter impossibile, quod ille timet & diligit Deum, demonstrando eum, qui non timet & diligit Deum: Eligant adversarii quodcunque istorum prædictorum, & *ratio* manifeste eis est contraria, similiter & pia *fides*.

Quomodo ergo iste articulus dissvadet conciliari, manifestum est. Quia datis

datis quibuscunque duobus contradictoriis, inter quæ quis vellet conciliari unum illorum, juxta illum articulum, est simpliciter necessarium, sicut Deum esse, & aliud est simpliciter impossibile, sicut nihil esse. Igitur, quam stultum esset consulere super hoc, aut quod Deus sit, aut quod nihil sit, tam stultum esset consulere super hoc, aut quod hoc contradictorum illorum eveniat, aut quod illud. Et ita de quibuscunque signatis contradictoriis.

Quomodo autem ille articulus neget dignitatem meriti, quo quis habet mereri beatitudinem, ut meritus vel dignus est beatitudine, patet sic: Nam homini data est duplex naturalis libertas, libertas contradictionis, & libertas finalis ordinationis, contra duplicem necessitatem, scilicet coactionis ab extrinseco, & naturalis impulsionis ac inclinationis ab intrinseco.

Libertas contradictionis est data homini contra necessitatem coactionis ab extrinseco, ut homo non ab extrinseco aliqua necessitatione coactus sit, bene vel male velle, sed libere, contradictoriè, ut bene velit, gratia Dei assistente, aut non bene velit, gratia desistente.

Libertas etiam *finalis ordinationis* est data homini contra necessitatem naturalis inclinationis. Ut homo non ab intrinseco sit necessitatus ad tendendum, pergendum, & ingrediendum ad finem suum, qui est beatitudo patriæ: Sicut res merè naturales necessitate naturalis inclinationis sunt ab intrinseca necessitate ad tendendum, pergendum, & ingrediendum in fines suos: Sed quod homo libere, absque necessitate, aut gratia Dei adjuvante, præveniente & subsequente, tendat, pergat & ingrediatur in beatitudinem, aut quod gratia tali absente tendat, pergat & cadat in æternam miseriam. Dignitas ergo meriti in creatura rationabili est in tali duplici libertate sua, ut absq; necessitatione, ab extrinseco, vel intrinseco, bene velit, pergat & ingrediatur versus beatitudinem, gratia Dei adjuvante, præveniente & subsequente.

Et quia ille articulus hoc negat, ergo negat dignitatem meriti in creatura rationabili.

Quomodo autem infideliter excuset totam culpam demeriti, sic manifestum est. Quia sive peccator omittat bonum seu committat malum, semper juxta illum articulum a tota culpa excusatur. Nam si Christus in die judicii omittentibus bonum dicet: Quare non timuistis nec dilexistis Deum? Sicut Dominus præcipit vobis: Posset quilibet secundum istum articulem respondere: Nullo modo plus de omnipotentia tua potui hoc facere, quàm quod ego fuissem Deus, simpliciter infinite diligens, laudans & honorans, te, ac Patrem tuum ac spiritum S. tuum. Si ergo vis mihi primum imputare, imputa mihi & secundum. Cum autem secundum non potes mihi imputare, neque igitur primum imputa mihi. Quia, quam impossibile fuit & est secundum, ita & primum. Et per consequens, quam non rationabile fuit secundum, tam non rationabile fuit & est primum, quod te Deum timuissem, dilexissem. Et ita de omnibus omissionibus. Quomodo ergo Christus in die judicii dicet servo nequam, negligenti: *De ore tuo te judico, serve nequam.* Et infra: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum usuris exegissem utiq; illam*, de quo *Luc. XIX.*

Similiter de peccato commissionis diceret secundum illum articulum: Ego de omnipotentia tua & omni possibilite excogitabili non potui illud, quod mihi improperas, declinare. Igitur, sicut non potes mihi imputare, quod non fecisti me Deum omnipotentem ad diligendum, laudandum & honorandum te simpliciter, infinite, sic nec hoc, quod non declinavi peccatum commissionis. Et sicut ulterius non potes mihi imputare, quod non declinavi malum commissionis, vel a malo commissionis: Ita non potes mihi imputare, quod illud feci. Sicut enim bonum facere est una pars justitiæ, & declinare à malo alia pars: Sic facere malum est una pars injustitiæ, & non declinare a malo, alia

alia pars injuriæ. Igitur, qua ratione Christus unum imputare non possit, eadem ratione nec aliud.

Quomodo vero articulus iste ab una parte inducat desperationem, ab alia parte præsumtionem: Ecce nos, qui detestamur illum articulum, nescientes, si præsciti vel prædestinati, sumus omnino securi & certi, quod Deus potest nos salvare. Et sic securi possumus eum pro salute æterna invocare, omni prorsus dubietate & diffidentia & incertitudine procul mota. Plena securitate & tota certitudine securi & certi sumus, quod Deus simpliciter & omnino infinite potens est, sciens, benevolus, & voluntarius salvare nos, dummodo non posuerimus voluntarium obicem ex nostra sola & in nostra voluntate naturaliter libera, duplici libertate, contradictionis & finalis ordinationis. Scimus enim, quod potens est Deus omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus *Eph. III.* Et per consequens, quod superabundanter plus potest facere, quam nos possumus desiderare, cogitare, æstimare, apprehendere, aut intelligere. Sed quis nostrum non posset desiderare pro se æternam beatitudinem, cogitare, æstimare, apprehendere aut intelligere?

Miseri autem qui istum colunt articulum, dum in vita præsenti in toto incerti sunt si salvabuntur. Consequenter incerti sunt juxta suum articulum omnino, quod Deus de omnipotentia sua possit eos salvare. Qua ergo spe hoc attendentes possunt Deum invocare pro salute æterna, de quo nullam habent certitudinem, nec de quo possunt vere credere, quod ipse omnipotentia sua aliquo modo possit, comparatione improprie dicta, libentius velle illos in cœlo salvare, quam se ipsum in inferno damnare.

Articulus ergo ille ab una parte suis cultoribus inducit disperationem, totam veram spem excludens ab eis, ab alia vero parte præsumtionem inducit. Dum enim illi cultores apud se dicunt: Ex mihi dubio vel incerto, aut suppositione, ego de necessitate salvabor, & ex necessitate ego curro & curram, nunc per deviam, nunc per rectam viam, ad salutem, nec potero aliquo modo nunc malum declinare, nunc bonum non amplecti. Igitur vivam, sicut Deus ab una parte de necessitate permiserit, & ab alia parte, sicut de necessitate voluerit.

Ecce quomodo articulus hic ab alia parte suis veneratoribus præsumtionem inducit. Quomodo denique articulus ille negat contra sensum, experientiam, rationem & scripturam, omne impedimentum, omnem resistentiam.

Nam quod *resistentia* sit in rebus, testatur Scriptura *Act. VII.* ubi dicitur: *Duri cervice, & incircumcisi cordibus & auribus, semper spiritui S. resistitis, sicut patres vestri & vos.* Quod autem sensus & experientia percipiant ac ratio dictet *resistentiam* & impedimentum in rebus, testatur communitas sapientum & communitas simplicium.

Quod vero articulus iste hoc negets patet sic: Nam ex *quid nominis* non esset resistentia nec impedimentum, si penitus nullam rem nec ullum modum rei impediret, tolleret, privaret, vel negaret per negationem à parte rei evenire, quæ res, vel qui modus possibilis esset esse vel evenire. Sed quia juxta articulum & sententiam ejus nequaquam aliqua res, vel aliquis modus, possibilis existere vel evenire, potest impediri, tolli, privari, vel negari, ut non esset vel non eveniret: Igitur articulus talis negat omnem resistentiam, & omne impedimentum in rebus. Et licet mens divina existens simpliciter infinite communis, universalis, ac multiformis, prima causa rerum omnium possibilium, sit immensus sed omnino simplex & indivisibilis locus earum mentalis, ubi de necessitate absoluta in æternitate simul mentaliter & idealiter & intelligibiliter omnia sunt simpliciter infinita, in multitudine possibilia, immensa pulchritudine: Licet etiam effectualitas secundum rationem communis & communicabilis omnibus possibilib', sit quidam locus intelligibilis, in quo possibilia habent currere & existere effectualiter extra mentem divinam

vinam, non æternaliter simul, nec perpetuitate, nec temporaliter simul, neq; aliqua mensura durandi, neque etiam pulchritudine immensa. Unde & hic locus infinite minor & minus vigorosus est ad continendum possibilia, quam prior, qui est mens divina. Propter quod nullæ duæ possibiles contrariæ vel contradictoriæ veritates & infinite ab invicem distantes possunt habere simultaneam existentiam in hoc loco, secundum proprias eorum rationes existendi extra mentem divinam. Ibi autem necessario simul sunt in *nunc æternitatis* secundum eorũ proprias rationes mentales & ideales, idealiter & mentaliter essendi & rutilandi infinite pulchre in illo immenso speculo mentali. Propter quod etiam hic locus secundus est impossibilis recipere in se simul in eadem mensura durandi, vel per quorumcunque seculorum successionem omnia collectim possibilia in existentiam effectualem, extra mentem divinam. Mens autem illa hæc necessario omnia simul complectitur in se in eodem *nunc æternitatis* in existentiã mentalem, idealem. Propter quod tertio oportet, quod possibilia, quæ habent existentiam effectualem in hoc loco secundo, habeant talem existentiam contingentem, non absolute necessariam. Alioquin possibilia eis opposita, & eis incompossibilia in tali loco, non possent aliquo modo extra mentem divinam in talem locum à Deo constitui. Imo, si possibilia haberent extra mentem divinam existentiam absolute necessariam, tunc eorũ necessitas existendi effectualiter esset tanta, sicut necessitas essendi Deum. Cum eorum necessitas essendi, non esset minus simpliciter absolute necessitas, quam necessitas essendi Deum. Et per consequens existentia effectualis cujuscunque possibilis, esset præcise tam immense tanta, in gradu, & secundum gradum necessitatis suæ, quanta esset existentia Dei secundum gradum & in gradu suæ necessitatis essendi.

Igitur, licet prædicta de duobus jam dictis locis intelligibilibus sic se habeant, tamen prædictus articulus in verbis & sententia sua locum secundum in amplitudine continendi æquare contendit loco primo, & quemlibet abjectissimum effectum in effectuali sua existentia æquare existentiæ divinæ, ut jam tactum est.

Neget etiam omnipotentiam Dei circa possibilia. Cum secundum articulum hunc nequaquam posset Deus cogitare, velle, disponere, facere & ordinare, circa quodcunque exilissimum, magnum vel parvum effectum, quam de facto fit. Nec posset aliquomodo dare, disponere, facere vel destruere, nisi, sicut omnis necessitatus in facto dat, disponit, facit, &c. Cum tamen, parvuli Principes & Reges terræ plurimum verecundarentur, cum eis diceretur, quod sic ex toto exhauriant omnem suam potentiam, quod nequaquam possint amplius vel minus, alias vel aliter, dimittere, facere, dare, disponere, præcipere, coërcere, humiliare, punire &c. quam de facto faciunt.

Portat etiam articulus ille in dorso suo omnia inconvenientia, superius contra ipsum deducta, & multo inæstimabiliter abominabiliora. Propter quod merito articulus iste est hæresis hæresium, error errorum, sicut superbia, in qua sola concipitur, gignitur, fovetur, & defenditur. Est mater vitiorum & vanitas vanitatum. Veruntamen cultores hujus hæresis nituntur ipsam quibusdam pretiosis coloribus sacrarum Scripturarum persucare. Allegant namque quod scribitur *Matth. XIIX. Necesse est, ut veniant scandala.* Non minus autem, sed æque necesse, ut veniant indifferentia ad bonum & malum, & veniant bona per se.

Item *Luc. XVII. Impossibile est, ut non veniant scandala, væ autem illi, per quem veniunt.*

Item, quia scribitur *Lucæ ultimo: Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam.* Et infra: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.*

Ecce oportunitas & *necessitas* sine addito ponuntur, pro oportunitate & necessitate absoluta, Igitur absolute oportuit

tuit & necesse fuit, Christum sic pati.

Item *Gen. IX.* Quod Angelus, vel Dominus in Angelo, dixit ad Loth: *Festina, & salvare ibi. Quia non potero facere aliqua, donec ingrediaris illuc.* Ubi iterum innuitur necessitas absoluta secundum illos.

Hæc & alia adducunt illi adversarii. Sed salva solutione meliori & correctione, dicitur hic: Quod, sicut *triplex est entitas, & ens*:

Utpote, omnino simpliciter entitas & ens: Quomodo solus Deus est ens & entitas.

Secundum est ens & entitas, partim simpliciter & partim secundum quid. Incomparabiliter tamen est plus secundum quid ens & entitas respectu Dei, quam sit ens & entitas simpliciter respectu accidentis.

Tertium est pure & omnino secundum quid ens & entitas, ut accidens in substantia creata. Veluti, gratia exempli, albedo in lapide. Talis enim non est in se ens & entitas plus, quam sit forma & entitas lapidis. Cum autem sit omnino & pure secundum quid entitas lapidis, eo, quod lapis à sua albedine, nec est hoc ens, scilicet ipse lapis, nec aliud ens ab ipso lapide, ut notum, sed solum aliquale & alicujusmodi ens, utpote album ens: Et ita de aliis accidentibus: Igitur albedo & alia accidentia solum secundum quid sunt entia & entitates.

Sic *triplex* est *necessitas* & *necesse*.

Primum, omnino simpliciter. Sic necesse & necessitas est, esse Deum.

Secundum est necesse & necessitas partim simpliciter & partim secundum quid, incomparabiliter tamen plus secundum quid quam simpliciter. Sic necesse erat & necessitas, Christum pati. Sic etiam est necesse & necessitas ut veniant scandala. Non enim posset mundus purgari, & mundari à scandalis, nisi venirent scandala. Nec possent Dei operarii in terris gloriose scandala declinare, nisi evenirent. Nec posset rutilare decor Dei justitiæ vindicativæ & punitivæ scandalorum, nisi evenirent. Propter hoc & alia secundo modo necessaria necesse est scandala evenire, necessitate secundo modo dicta.

Tertium est necesse omnino secundum quid. Sicut dicimus: Ego necesse habeo ire ad amicum meum, qui modo venit. Sic dixit ille: Villam emi, & necesse habeo exire, ut videam illam *Luc. XIV.*

Sic etiam est dictum *triplex impossibile.*

Impossibile simpliciter omnino. Sic impossibile est, Deum non esse.

Impossibile partim simpliciter, & partim secundum quid. Sic dictum est *Luc. XVII. Impossibile, ut non veniant scandala.*

Tertium impossibile solum secundum quid, & impossibilitas. Sic dixit ille *Luc. XIV. Uxorem duxi, non possum venire.* Sic solemus dicere: Impossibile est, quod ille fiat amicus meus &c.

Optime ergo sic distinguitur *ens & entitas* secundum *triplicem gradum*, summum, medium & infimum. *Summum*, secundum quem res est omnino simpliciter ens & entitas: *Medium*, secundum quem est partim simpliciter, & partim secundum quid, infinite tamen plus secundum quid, quam simpliciter, ens & entitas. *Infimum*, secundum quod res omnino & solum secundum quid est ens & entitas.

Sic consimiliter optime secundum consimiles *tres gradus*, supremum, medium & infimum, dicitur *necesse & necessitas.*

Et ex opposito, *impossibile, impossibilitas.*

Et sicut ens medii gradus & entitas dicitur sine additione *ens & entitas*, non tamen dicitur ens & entitas omnino simpliciter vel absolute: Sic dicitur sine additione *necesse*, penes secundum gradum necessitatis, quod tamen non dicitur simpliciter & absolute necesse, Et suo modo de *impossibili*, secundo modo dicto.

Imo sicut *ens & entitas tertii gradus* sine aliqua additione dicitur ens & entitas, ut cum dicitur albedo dicitur ens & entitas, & sic de aliis: Nequaquam tamen illud ens tertii gradus dicitur ens & entitas simpliciter, sed solum secundum quid: Sic *necesse & necessitas tertii gradus* sine additione dicitur

tur circa aliquid necesse & necessitas: Nequaquam tamen circa quodcunque dicitur necesse & necessitas, simpliciter, sed secundum quid.

Et ita de *impossibili* & *impossibilitate tertii gradus*.

Et juxta hæc dicta patet, quod adversarii ex scripturis sacris quibuscunque, non possunt habere qualemcunque colorem pro illa hæresi & opinione irreligiosissima, quæ digna est, non verbis, sermonibus, & disputationibus, sed verberibus, plagis & tormentis à suis cultoribus extorqueri. Nam quantumcunque & qualitercunque atrociter percuterentur, urerentur, trucidarentur, non haberent quovis modo causari contra affligentes, dicentibus illis: Quod sic juxta tuam opinionem omnino oportet nos tecum facere. Neque aliquo modo possumus aliter de omnipotentia Dei, ubi etiam libenter vellemus aliud. Aut ergo cessa ab opinione, aut omnino non imputa nobis injuriam erga te, quicquid tibi fecerimus.

Ultimo tamen hic in confutationem hujus hæresis, dicimus, quod, sicut infinita dilectio Dei, qua diligit creaturas, non imponit eis infinitam amabilitatem, sic infallibilis scientia Dei, qua præscit futura, non imponit eis absolutam necessitatem. Sed sicut æternitas Dei creat impermanentissimam durationem, subitam, instantaneam: Sic absoluta Dei necessitas creat summam ad utrumlibet contingentiam. &c

ARTIC. XXVIII.

Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.

Iste articulus est contra fidem sanctæ sedis Apostolicæ, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ firmiter credit, autoritates illas Papæ & Episcopis juste & sancte reservatas.

Confirmatio namque *juvenum* reservata est Papæ & Episcopis ex sententia textus scripturæ *Act. VIII*, ubi dicitur: *Cum autem audissent apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepit Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Johannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum S. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati erant tantum in nomine Jesu. Tunc imponebant manus super eos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Ecce, quod *impositio manuum*, quæ est confirmatio post baptismum, fuit reservata Episcopis, Apostolis, & non concessa inferioribus discipulis.

Sicuti Philippus, qui non fuit Philippus Apostolus, sicut patet ex textu *Act. IIX.* sed inferior discipulus, cum convertisset multos in civitate Samariæ, & baptizaret viros & mulieres in nomine Jesu, non imposuit eis manus in confirmationem eorum, sed à collegio Apostolorum mittebantur Petrus & Johannes, Episcopi & Apostoli, ad imponendum manus, & confirmandum baptizatos per talem manuum impositionem. Ubi tunc dabatur Spiritus S. in signis visibilibus. Reservata ergo fuit confirmatio baptizatorum Episcopis & non communicata inferioribus sacerdotibus. Alias ille Philippus qui baptizaverat, confirmasset baptizatos per impositionem manuum, & non fuisset necesse descendere ad hoc faciendum Episcopos, Apostolos, majoresq; sacerdotes.

Similiter *ordinatio clericorum*, & præsertim in majoribus ordinibus, rationabiliter est reservata Episcopis ex autoritate scripturæ. Sic enim scribit Apostolus *ad Titum 1. Hujus rei gratia reliqui te, certe ut ea, quæ desint, corrigas, ut constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui.* Ecce Tito sicut capiti & superiori & non aliis presbyteris certe tradidit Apostolus autoritatem ordinandi ibi presbyteros & consequenter Diaconos &c.

Hoc idem etiam figuratum est *Num. III.* ubi dicitur: *Omnes levitæ, quos numeraverunt*

meraverunt Moses & Aaron juxta praeceptum Domini per familias suas in genere masculino à Mense uno, &c. supra, fuerunt duodecim millia. Ecce, quod ibi tacetur de filiis Aaron minoribus sacerdotibus, sed de ipso Aaron Pontifice fit mentio in numeratione & ordinatione levitarum.

Unde & *Act. VI.* multitudo discipulorum per Apostolos convocata, & allocuta, elegit Stephanum, & alios sex, & hos septem statuerunt ante conspectum eorum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus ipsi Apostoli, non alii inferiores discipuli, constituentes & ordinantes eos Levitas.

Propter quod & Apostolus Timotheo, scilicet Pontifici & Principi sacerdotum, & non aliis sacerdotibus secum existentibus scribit: *Manus cito nemini imposueris.* Cum & eidem, & non aliis inferioribus presbyteris ibidem scripsisset: *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* 1. *Tim. V.*

Ecce quod confirmatio juvenum, & clericorum ordinatio per impositionem manuum Episcopis est reservata, non inferioribus presbyteris concessa, licet dicatur Abbatibus aliquando concedi, ordinare clericos in minoribus ordinibus.

Et rationabile est, quod illorum duorum sacramentorum, scilicet confirmationis & ordinationis clericorum, praesertim in majori ordine, administratio, est reservata Episcopis, Pontificibus, & Principibus sacerdotum, & non inferioribus presbyteris. Nam sicut caput est supra manum, sic Episcopus, qui appropriate in Episcopum consecratur, per unctionem in capite sacro oleo, alte & capitaliter transscendit dignitate pontificali inferiorem simplicem sacerdotem, qui in talem consecratur unctus in manibus appropriate sacro oleo.

Unde & *Levit. XXI.* ponitur magna differentia Pontificis ab aliis inferioribus sacerdotibus. *Primo* enim praemittitur, quod sacerdotes & inferiores debent esse sancti legaliter, & cavere à contaminatione secundum legem. Quia sacerdos talis dicitur ibidem consecratus Deo suo, & panes propositionis offert. De Pontifice autem dicitur ibi: *Pontifex*, id est, sacerdos maximus, *inter fratres suos supra cujus caput fusum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotium consecratae sunt, vestibusq; est sanctis vestitus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum non ingredietur omnino, super patreq; & matre sua non contaminabitur. Et cetera multa.* Quibus ostenditur dignificatus super alios sacerdotes, non Pontifices, legendo in capitulo illo ea, quae ad eum & statum suum pertinent, & ea, quae ad statum aliorum sacerdotum.

Item, quia in administratione confirmationis appropriate datur Spiritus Sanctus, sicut patet *Act. IIX.* & supra allegatum fuit: Similiter in administratione ordinis, praesertim quoad ordinationem sacerdotum, etiam datur appropriatè Spiritus S. juxta illud *Joh. XX.* quo dixit Jesus discipulis suis: *Pax vobis, sicut misit me pater, & ego mittam vos; Hac cum dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum S. Quibus remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ideo sic Apostoli ordinantes Levitas *Act. VI.* orantes imposuerunt eis manus. Ad impositionem autem manuum per Apostolos Sanctus Spiritus dabatur in signis visibilibus. Unde *Act. IIX.* dicitur: *Cum conspexisset autem Simon, quod per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus S. obtulit eis pecunias.*

In administratione autem aliorum quinque sacramentorum appropriatè datur aliquid infinite minus, quam Spiritus S. Ut *in baptizatione* datur appropriate creata gratia baptismatis. In *paenitentia*, creata gratia remissionis peccatorum. In *eucharistia* corpus & sanguis Christi, & creata gratia unionis in corpore Christi mystico. Et ita de aliis duobus sacramentis Ecclesiae, *conjugio & extrema unctione.* Idcirco, quia Episcopi alte in dignitate transcendunt alios simplices sacerdotes, & in administratione illorum duorum sacramentorum, confirmationis & ordinis, datur

appro-

appropriate Spiritus S. In administratione autem aliorum confertur appropriate infinite minus donum gratuitum: Rationabiliter illorum duorum sacramentorum Ecclesiæ, scilicet confirmationis & ordinis, solis Episcopis administratio autoritative reservata est, aliorum vero quinque administratio sacramentorum aliis inferioribus est communicata.

Item si inferiores sacerdotes indifferenter ex sacerdotio haberent autoritatem & potestatem legitimam consecrandi sacerdotes, diaconos,&c. & consecrandi Ecclesias, & res sacras, pro altaribus &c. Sicut habent potestatem consecrandi & conficiendi sacramentum Eucharistiæ: Quot qvæso, & quales non fierent sacerdotes & levitæ? Quæ etiam domus & habitacula non consecrarentur? Qvæ etiam vasa vel vestes non consecrarentur pro vasis & rebus sacris? Et fieret supra modum nimia confusio in clericis, inhonoratio & inhonesta tractatio sacrorum vasorum, & consecratarum rerum.

Ideo propter hoc & non propter lucrum, & temporalem honorem reservata sunt hæc principibus sacerdotum. Quorum sicut est ordinare, & instituere ordinem cleri, à Pontifice per simplicem sacerdotem usque ad infimum clericum descendendo: Sic & eorum rationabiliter est consecrare vasa sacra, loca sacra, res sacras, in tali ministerio clericatus requisita.

Erroneus est ergo articulus supra dictus.

Articulus XXIX.

Universitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitas, vel vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ sicut Diabolus.

Iste articulus erroneus, & hæreticus dehonestat sanctam sedem Apostolicam, sanctam Romanam Ecclesiam, autorisantes, instituentes, approbantes, & confirmantes talia, sicut utilia & necessaria Ecclesiæ: Firmiter credentes talia prodesse plurimum Ecclesiæ Dei.

Quis, nisi insensatus, diceret, quod artificia secundum artes mechanicas, ubi sunt supremi, medii & infimi: *Primi*, sicut architectonici & principes, quorum videlicet est solum regere, & dirigere, in arte instituere ac instruere; *Medii*, qui habent veluti partim regere & dirigere, instituere ac instruere: *Infimi*, quorum est solum dirigi, instrui, regi: Quis, inquam, diceret, talia artificia, sutorum, sartorum, pistorum, textorum, carpentariorum, lapicidarum, fabrorum &c. non esse perutilia Dei Ecclesiæ, vana gentilitate, sed non ordinatione Dei instituta pro utilitate & bono Ecclesiæ?

Nonne scriptum est *Exod. XXX. Locutus est Dominus ad Mosen dicens: Ecce vocavi ex nomine Bezalael, filium Uri filii Churis de tribu Juda, & implevi eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia & scientia in omni arte, ad excogitandum fabre, quicquid fieri potest ex auro & argento & in ære, marmore, gemmis, & diversitate lignorum. Dedi quoq; ei socium Aholiabum, filium Achisamach e tribu Danis, & in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta, quæ præcepi eis, tabernaculum fœderis & arcam testimonii, propitiatorium & cuncta vasa tabernaculi, &c.*

Nonne etiam scriptum est 3.*Reg. VIII.* dicente Salomone in hæc verba: *Voluitq; David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israelis. Et ait Dominus ad Davidem Patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benefecisti hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est. Stetiq; pro David patre meo, & sedi supra thronum Israel, sicut locutus est Dominus, & ædificavi domum Domini nomini Dei mei Israel.*

Ecce, quod Salomon ex intentione & inspiratione & informatione Dei ædificavit

di ficavit domum nomini Domini Dei Israel.

Scibitur autem 3. *Reg. VI.* de eodem Salomone sic: *Elegit Rex Salomon operarios de omni Israel.* Et infra: *Fuerunt itaq; Salomoni LXX. millia eorum, qui onera portabant, & LXXX. millia latorum in monte, absq; præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium trecentorum, præcipientium populo, & his, qui faciebant opus.* Ecce iterum, quod ex inspiratione & ordinatione Dei in artificio mechanico operandi templum, & quæ ad ipsum pertinent, fuerint supremi, medii, & infimi: Sicut in artificiis completo ordine, secundum tres gradus, supremum, medium & infimum, ascendendi una via, & descendendi aliâ viâ, solent rationabiliter esse.

Si igitur ex ordinatione Dei in artibus mechanicis ad profectum Ecclesiæ debent esse artificia, & communitates artificum, ut sunt supremi, medii & infirmi, quanto magis in artibus septem liberalibus, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Musica, Arithmetica, Geometria, Astronomia. Cum tales prioribus sint digniores secundum se, & nobiliores, immediatius, dignius, & nobilibus subservientes ad opera & negotia Ecclesiastica & divina.

Debent enim perfecti lectores, pronunciatores, sermocinatores & prædicatores verbi Dei, esse boni Grammatici, Rhetores & Dialectici. Ut sermonem Dei secundum *Grammaticam*, infimo genere sermocinandi, congrue erga conceptum loquentis, secundum *Rhetoricam* autem, medio genere sermocinandi, diserte erga affectum audientium: Secundum *Dialecticam* verò, supremo genere sermocinandi, humanitus, diserte, discrete, & recte erga veritatem rei significatæ, artificiose & eleganter exprimant.

Perfecti *Cantores* canticorum Dei debent esse boni *Musici*, modulationes vocum cognoscentes, ut, triplices consonantias cum tonis & semitoniis, ternos modos, quibus omnis cantilena pulchra varietate contexitur, octavos usuales, cum differentiis & sine differentiis &c.

Et plurimum ad intelligentiam scripturæ sacræ & praxin *Arithmetica*, de cognoscendis & practicandis proprietatibus numerorum, in scripturis magno mysterio positorum, est necessaria.

Geometria similiter necessaria est ad cognoscendum & practicandum mysteria figurarum de arca, de templo, de tabernaculo, de altari, de propitiatorio &c. & de aliis secundum figuras Geometricas Bibliæ in scripturis.

Astronomia est necessaria ad cognoscendum & practicandum mysteria, in scripturis sacris tropice & allegorice dicta, per cœlos & sydera, per motus, situs, adspectus, & alias astronomicas proprietates eorundem, & ad debitam observationem intervallorum, festorum mobilium, annorum bissextilium, annorum solarium & lunarium. Et ita de aliis. Longum esset talibus immorari.

Ex ordinatione ergo & dispositione Dei ad magnum profectum Ecclesiæ debent esse communitates artificum in artibus liberalibus. Ubi sunt *supremi*, qui dicuntur *magistri in artibus* liberalibus. Quorum est veluti solum regere, dirigere, instituere & instruere in tali artificio *medios*, qui dicuntur *scholares & studentes* in eisdem.

Item, cum in scripturis divinis sæpe fiat locutio tropica per res naturales, secundum earum proprietates, necessaria est notitia *Philosophiæ naturalis*, qua res naturales secundum earum proprietates dignosci habent. Propter quod necessarium etiam est esse communitates, in quibus sunt Philosophi naturales, supremi, medii & infimi gradus, Primi veluti Magistri, medii Baccalarii, infimi scholares.

Sic similiter, quia est *Philosophia moralis* de humanis moribus, bonis & malis, & de virtutibus humanis & vitiis contrariis, talis est necessaria ad divinam sapientiam, in qua divini mores & virtutes, & contrarii mores & vitia dignoscuntur: Oportet iterum esse communitatem hominum, ubi sunt supremi, veluti rectores & doctores, tum alii

alii medii & alii infimi, circa talem moralem philosophiam.

Item quia sunt tres humanæ scientiæ communes, Sophistica, Dialectica, & Metaphysica, eò, quod quæcunque veritas humanitus noscibilis potest primo communiter secundum apparentiam æstimari, potest secundo communiter secundum probabilitatem credi, potest tertio secundum realitatem intelligi & sciri superartificialiter & scientifice: Igitur sunt *tres communes scientiæ*, sic communiter æstimandi, credendi & intelligendi.

Prima igitur ex communibus principiis est veluti de sola apparentia in communi quarumcunque rerum humanitus cognoscibilium. *Secunda* veluti de parte apparentia & partim existentia quarumcunque rerum talium. *Tertia* veluti de mera existentia rerum superhumanitus cognoscibilium.

Prima est, secundum quam res veluti remotissimæ in sola apparentia humanitus communiter apprehenduntur. *Secunda*, secundum quam res veluti partim remotæ & partim propinquæ in apparentia partim & in existentia partim, humanitus partim apprehenduntur, & partim percipiuntur. *Tertia*, secundum quam res veluti de prope tantum secundum existentiam scientifice communiter cognoscuntur & humanitus.

Et quemadmodum cortex est extremum, testa medium, & granum intimum, sic *Sophistica* est communis scientia humana, secundum quam quæcunque res communiter humanitus veluti in extremo sui artificialiter apprehendi potest. *Dialectica* est autem scientia communis humana, secundum quam res communiter humanitus veluti in medio sui scientifice percipi potest. *Metaphysica* vero est scientia communis humana, secundum quam res in intimo sui humanitus communiter & sapienter dignosci potest.

Sophistria disputat *de principiis* scientiarum apparenter, *Dialectica* probabiliter, *Metaphysica* veraciter.

Sophistria ex suis principiis *de quibuscunq;* rebus disputat apparenter in communi, *dialectica* probabiliter, *metaphysica* veraciter.

Sophistria facit in communi existimationem, circa rei apparentiam, *Dialectica* fidem, circa rei probabilitatem, *metaphysica* ex suis principiis certitudinem, circa rei veritatem.

Sophistica secundum sua principia manet circa apparentiam ad extra circumstantem. *Dialectica* attingit ad exteriorem speciem in re. *Metaphysica* ex communibus principiis penetrat humanitus ad intimam quidditatem rei, humanitus noscibilem.

Cum autem Scriptura S. cum remotè à veritate existentibus soleat disputare, gradatim eos trahendo, ut *primo* secundum apparentiam capiant existimationem de veritate, *secundo* secundum probabilitatem capiant fidem de veritate, *tertio* secundum realitatem capiant intelligentiam veritatis: Quod videtur aliqualiter figuratum *Marc. IIX.* ubi Christus exspuens in oculos cujusdam cœci impositis manibus suis interrogavit eum, si quid videret, & ille exspiciens ait: Video homines veluti arbores ambulantes: Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre. Et restitutus est ita, ut clare videret omnia. Quia igitur, ut inquam, sic est de scriptura & sapientia divina, oportet tres communes scientias humanas, metaphysicam, dialecticam, & sophistriam, in hoc subservire, ut ipsa divina scientia & Scriptura, per ministerium harum trium, cum hominibus in valle miseriæ de veritate salubriter æstimanda, credenda & intelligenda disputet gradatim, apparenter, probabiliter, & veraciter, pulchro ordine, homines ab infimo gradu per medium ad supremum hujus viæ tali disputatione deducendo, ut videlicet homines primo secundum apparentiam æstiment, secundo secundum probabilitatem credant, & ultimo perfectiores in valle hujus miseriæ secundum realitatem intelligant hujusmodi veritatem.

Propter quod rationabile & expediens est, esse *communitates artificum vel sciolo-*

sciolorum in hujusmodi tribus scientiis communibus humanis. In quibus communitatibus sunt quidam veluti supremi, alii medii, tertii infimi.

Primi ex quid nominis tenent gradum *magisterii*, secundi gradum *baccalarii*, *tertii* gradum *scholarium* vel studentium simplicium.

Et quia septem *artes liberales* non possunt perfecte humanitus haberi absque his tribus scientiis communibus, neque illæ septem cum his tribus absque humana naturali & morali philosophia: Rationabiliter & expedienter ordinatum est, ut una sit communitas artificum & sciolorum in his omnibus simul artibus & scientiis.

Quæ communitas in *universitatibus studiorum* solet vocari *facultas artium*. In qua communitate & facultate sicut alii supremi, qui summum gradum autoritatis & magisterii teneant in omnibus illis scientiis & artibus simul, alii medium, alii infimum. Ut, quemadmodum in corpore humano est secundum debitam ordinationem triplex regio, suprema capitis, media manuum, & infima pedum, sic in corpore illius communitatis debito ordine sit triplex regio, *suprema*, ubi *Magistri* in cathedra magistrali præsideant in docendo, & non subsideant in discendo; *Media*, ubi Baccalarii partim subsideant & partim præsideant; *Infima*, ubi scholares simplices tantum subsideant in discendo.

Præterea quia ars & *scientia medicinalis* humanitus tollendi & propellendi infirmitates corporales, & sanitatem inducendi & conservandi, est secundum se magis eligibilis, quam quæcunque ars humana, repellendi nuditatem, & famem corporalem, conquirendi, habendi & conservandi victum & amictum, quam quæcunque ars liberalis humana de septem prædictis, quam tres scientiæ communes, quam philosophia moralis & naturalis: Quid enim omnes illæ utilitatis, commodi vel gratiæ conferre possent illi, qui sanitate corporali humanitus recuperabili destitutus, & infirmitate corporali etiam humanitus curabili adeo fatigaretur, impediretur, anxiaretur, torqueretur, sensatis pœnis & doloribus cruciaretur, ut potius vellet carere vita, & sensu corporali, & consequenter omnibus scientiis & artibus prædictis, cum earum utilitatibus, commoditatibus, & gratiis, quibus non posset ab illa miseria curari, quam sine spe curationis illos cruciatus & dolores in vita corporali tam pœnaliter, & tam anxie deberet diu continuando sentire: Igitur rationabile & expediens est, esse communitatem artificum & sciolorum in tali arte in scientia *Medicinæ*, Physicæ & chirurgiæ. Quæ communitas secundum talem suam artem & scientiam est altior & dignior, quam communitas artificum & sciolorum immediate ante hanc posita superius.

In qua etiam secunda communitate debent esse sicut prius alii supremi, ut *Doctores medicinæ*, alii medii, ut *baccalarii*, & alii infimi, ut *simplices in Medicina* scholares.

Quia vero ulterius, nisi *legibus* & juribus genus humanum morbo & languore naturæ sauciatum regatur, dirigatur, stringatur, boni promoveantur & mali prohibeantur & coerceantur, quæ potest esse utilitas, commoditas, gratia, & pax in artibus mechanicis vel liberalibus, in tribus scientiis communibus, in moralibus vel naturalibus scientiis humanis, in tota arte medicinæ prædicta? Et nisi cognoscantur & sciantur *leges* & *jura*, non potest secundum eas genus humanum ratione utens dirigi, regi &c. Etiam non possent homines secundum eas regere, dirigere, nec alii recte obedienter regi, dirigi &c.

Quia etiam secundum perfectum gradualem ordinem triplices sunt leges & jura, in ecclesia: *Infima*, veluti totaliter humanæ; *Media*, partim humanæ & partim divinæ; *Suprema*, veluti totaliter divinæ: Igitur secundum hoc oportet esse in ecclesia triplices scientias legum & jurium, infimam, mediam, & supremum.

Et ex consequenti oportet esse communitatem sciolorũ docendi & discendi. *In infima* scientia legum & jurium veluti

luti totaliter humanorum, quæ vocatur communitas *legistarum*. Ubi etiam oportet esse in communitate illa, sicut prius, aliquos supremos, qui dicuntur *Domini legum*, medios, & simplices in legibus scholares.

Oportet secundo esse communitatem scholarium *secundum mediam scientiam*, legis & juris, partim humanæ & partim divinæ, quæ vocatur communitas *canonistarum*. Ubi supremi dicuntur *Doctores decretorum vel canonum*, medii *Baccalarii*, infimi simplices scholares vel *studentes in jure canonico*.

Oportet tertio esse *supremam communitatem* scholarium, secundum supremam scientiam legis & juris, & totaliter divinæ. Ubi etiam sicut prius, oportet secundum debitum gradualem ordinem docendi in scholis & discendi illam scientiam juris & legis totaliter divinæ, esse alios in autoritate docendi supremos, veluti architectonicos principes in illa communitate, ad docendum non subjectos ad discendum ibidem, qui vocantur *Professores Theologiæ*, alios medios, partim principantes in docendo, & partim subjectos in discendo, qui dicuntur *Baccalarii in Theologia*. Tertios infimos solum subjectos ad discendum in illa communitate, qui dicuntur *simplices scholares in Theologia*.

Quia autem beneficium juris & legis etiam penitus humanæ, est majus quàm beneficium medicinæ: Nisi enim esset beneficium illius juris & legis, quis posset gaudere de vita, de sanitate, de pace, de quacunque gratia, cujuscunque artis vel scientiæ humanæ: Meritò igitur scientia juris & legis humanæ præponitur arti medicinæ. Et per consequens communitas Juristarum & Legistarum communitati Medicorum præponitur, & Doctores Doctoribus, Baccalarii Baccalariis &c.

Sic similiter, quia beneficium juris & legis partim divinæ & partim humanæ est multo majus, quam beneficium juris & legis penitus humanæ: Igitur communitas sciolorum secunda priori merito antefertur.

Beneficium verò legis totaliter divinæ longe priora duo beneficia in dignitate antecedit. Igitur etiam *Communitas Theologorum* communitatem Juristarum præcedit.

Et patet, quomodo quintuplices jam dictæ communitates sciolorum docendi & discendi, non mechanicæ, sed liberæ, non Ecclesiasticæ sed scholasticæ, sunt gradualiter secundum dignitates suas ordinatæ, ut ultima, scilicet quinta, sit suprema, prima infima, & aliæ tres secundum quod tactum est, gradualiter sint mediæ.

Et cum illæ quinque communitates inter se in hoc conveniant, quod sunt communitates sciolorum, studiosæ, docendi & discendi, non mechanicæ sed liberæ, scholasticæ, & in hoc ab omnibus aliis communitatibus artificum & sciolorum docendi & discendi differant: Patet quam rationabilis & sancta est ordinatio, quod sicut quinque sensus particulares vel speciales in uno sensu communi in corpore conveniunt, quod sic illæ quinque veluti particulares & speciales communitates sciolorum docendi & discendi, non mechanicæ sed liberæ, non ecclesiasticæ sed scholasticæ, conveniant in una communi eis communitate sciolorum sic docendi & discendi.

Quæ communitas dicitur *universitas studii*, ex talibus quinque communitatibus vel *facultatibus* quasi materialiter resultans.

Patet etiam, quam rationabilis & sancta est ordinatio, quod in talibus universitatibus sint *graduationes & magisteria*. Ut sit debitus gradualis ordo in tota universali communitate & specialibus facultatibus talium sciolorum secundum triplices gradus perfecte descendendi & ascendendi, summus, medius & infimus.

Patet etiam, quam rationabile & sanctum est, quod in talibus universitatibus sint *collegia*, ubi sint veluti *stipendiati*, ab una parte aliqui ad docendum, alii veluti pro talibus laboribus factis præmiati, alii ad studendum, docendum vel discendum adjuti & sufficienter suffulti.

Non ergo talia sunt vana gentilitas, vel vana gentilitate introducta in Eccle-

Ecclesiam, sed dispositione & ordinatione Dei & suæ Ecclesiæ, juxta autoritates & sententias Scripturæ, quarum aliquæ superius adductæ fuerunt. Diabolicus ergo, insulsus, & erroneus est ille articulus his contradicens.

Artic. XXX.

Excommunicatio Papæ vel cujuslibet Prælati non est curanda. Quia est censura AntiChristi.

Iste articulus est hæreticus contra Scripturam Sacram, censuram Christi & suæ Ecclesiæ appellans censuram AntiChristi, dogmatizans populum contemnere censuras illas Christi, & Ecclesiæ Prælatis non obedire.

Quod excommunicatio Papæ & Prælatorum sit censura Christi & Ecclesiæ, patet *Matth. XIIX. & Joh. IV.*

Matth. XIIX. dicitur: *Si peccaverit in te frater tuus &c. Si te non audierit, adhibe adhuc tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audiverit eos, dic Ecclesiæ*, id est, *judici Ecclesiastico*, qui ut persona communis mystice gerit in se personam totius Ecclesiæ, cujus est judex Ecclesiasticus.

Etenim quod in tali residet capitalis & facialis potestas & autoritas judicandi ecclesiastice: Igitur, quod coram illo, in quantum talis est, dicitur, ante caput vel ante faciem Ecclesiæ dicitur. Et per consequens, quod illi, ut tali, dicitur, hoc certe ut capiti & faciei ecclesiæ, quoad capitalem & facialem potestatem & autoritatem Ecclesiasticam judiciariam, dicitur. Et per consequens, ubi sic capiti & faciei Ecclesiæ dicitur, ipsi Ecclesiæ dicitur.

Et non est intelligendum sicut hæretici volunt, uno modo, quod dicatur *Ecclesiæ*, id est, *congregationi fidelium* prædestinatorum, ad hoc convocatorum. Quis enim in terris posset sine speciali revelatione Dei unum fidelem prædestinatum demonstrare, quod ipse talis esset. Taceo tunc de pluribus & de multis.

Nec etiam *alio modo*, quod dicatur *Ecclesiæ*, id est *multitudini & congregationi omnium*, qui sunt de ecclesia, ad hoc convocatæ. Quando enim hoc fieri posset? Quomodo etiam agricolæ, sartores, sutores &c. possunt esse judices in causis Ecclesiasticis & spiritualibus, altis, difficilibus & arduis? Cum Reges & Principes seculares rationabiliter eos non admittant, sed prohibeant tales esse judices in altis & arduis causis, civilibus & secularibus. Alias enim in regno cœlorum Christi super terram & in regnis terrenis, fierent infinitæ confusiones, intolerabiles.

Si autem ecclesiam in suo capitali judice, & in hoc ipso Ecclesiam non audiverit, dicit Christus: *Sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

Quomodo autē talis inobediēs debeat fidelibus esse sicut ethnicus & publican⁹, significatur *Joh. IV.* ubi mulier Samaritana dixit ad Christum: *Quomodo tu, Judæus cum sis, libere à me poscu? Quæ sum mulier Samaritana. Non enim conversantur Judæi cum Samaritanis.* Debet ergo ille inobediens Ecclesiæ, esse Ecclesiæ judici & fidelibus sicut ethnicus & publicanus, sic, quod non conversentur sibi. Ita quod separatus à communione fidelium, & in ecclesiasticis, & civilibus, ut qui est inobediens & rebellis Ecclesiæ in capite & in facie ejus, contemnens eam audire, excludi merito debet à perceptione sacramentorum & fidelium communione, & ab Ecclesia & membris ejus contemni & vitari, ut membrum præcisum, publice mortuum & infectum debet sic contemni & vitari. *Una de causa*, ut sic punitus, confusus & damnificatus ad cor & pœnitentiam ac obedientiam redeat; *Alia de causa*, ne alia membra inficiantur lepra suæ inobedientiæ, contumaciæ, & rebellionis, in facie Ecclesiæ publica. Et ne judices Ecclesiastici Ecclesiam vel membra ponant in dubium vel incertum: Quod postquam judex Ecclesiasticus in eum, cujus est judex talis, fulminat sententiam illam, & censuram excommunicationis, quod tunc

tunc talis liget, & cum eum à tali solverit, quod tunc solutus sit: Ideo Christus, Matthæi, ubi supra, postquam dictavit, & promulgavit, & instituit censuram excommunicationis, cum juramento assecuravit, & ligationem per sententiam & vinculum excommunicationis ab omnibus talibus Ecclesiasticis judicibus esse validam, & similiter solutionem, dicens: *Amen dico vobis: Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis. Et quæcunque solveritis super terram erunt soluta & in cœlis.*

Nec hoc dixit solis Apostolis, sed & omnibus successoribus, judicibus in foro Ecclesiæ. Cum non solum tempore Apostolorum, sed continue post, usque ad finem seculi, Ecclesia debet habere judices Ecclesiasticos, qui hujusmodi autoritatem & potestatem habeant ligandi & solvendi, ligandi inobedientes & rebelles, & solvendi redeuntes & pœnitentes. Aliàs regnum cœlorum Christi in terris esset longe minus provisum, quam regna humana & terrena, judices ligatores & solutores in foro civili & seculari. Et regnum illud cœlorum non haberet secum in terris visibiliter in humanis conversantes judices in foro Ecclesiastico spirituali.

Et ne dicerent Christi fideles: *Ecce Prælati & judices Ecclesiastici, qui nituntur excommunicare, male vivunt & turpiter, aperte, & ad experientiam: Igitur non tenetur audire eos cum excommunicationibus eorum, ubi alios excommunicant, & mandant nobis eos vitare*: Hoc tollit Christus *Matth. XXIII.* figuraliter & allegorice de judicibus Ecclesiasticis Judaismi dicens: *Super cathedram Mosis sederunt scribæ & Pharisæi, omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, ut servetis, servate & facite, sed secundum opera illorum nolite facere.* Ecce Christus non solum dixit: Omnia quæ *tales*, etiam *mali in operibus*, dixerint: Nec solùm dicit, Quæcunque *tales* dixerunt: Sed sic simul, *omnia quæcunque dixerint, servate & facite.* Innuens per hoc, quod talibus in omnibus dictis & præceptis est obediendum. Nisi *purum bonum* non prohibuerint, explicite vel implicite, nec *purum* facere *malum* præceperint.

Et ne iterum reputent fideles, *modicum esse, ubi præceptũ talium paruerint, vel ubi non audierint*: Ideo Christus in contrario ostendens, hoc esse magni pendendum, dixit etiam *inferioribus LXXII. discipulis*: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me Luc. X.*

Planum est ergo ex his, quod articulus hic tricesimus est hæreticus, blasphemus, censuram Christi & Ecclesiæ asserens censuram Anti Christi, & dogmatizans, quod populus vilipendat magnam justamque censuram excommunicationis, & mandata Prælatorum, ubi Evangelium expresse oppositum docet, Igitur &c.

Artic. XXXI.

Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

Contra istum articulum satis est dictum superius circa articulum vicesimum primum. Et licet non sit homo qui non peccet, 3. Reg. 8. licet etiam contingat aliquos esse viros diabolicos, qui ingrediuntur claustra: Tamen articulus ille non ad talem acceptionem sophisticam, sed secundum communem usum verborum in hac materia erroneus, sententians, quod peccatum & illicitum sit fundare claustra, & diabolicum sit talia ingredi. Et hoc est erroneum & hæreticum contra fidem sanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ.

Numquid non est bonum & licitum in Ecclesia Dei fundare quædam loca specialia ad custodiendum legem amoris Dei & proximi, arctius, sollicitius, expeditius, indistractius, perfectius, & liberius: Et ad militandum istis eisdem modis in *obedientia* contra vitæ superbiam

perbiam, in *caſtitate* contra laſciviam, in *voluntaria paupertate* contra oculorum concupiſcentiam?

Numquid etiam non eſt bonum & expediens, *viros ac mulieres* intrare hujusmodi loca, ad hoc ipſum quod jam dictum eſt, faciendum? Sed fundare clauſtra tali intentione eſt fundare talia ſpecialia loca. Et ingredi clauſtra tali intentione eſt ingredi talia ſpecialia loca ad tales laudabiles & ſanctos fines jam tactos. Sicut quilibet ſentire & experiri habet, qui etiam habet minimam experientiam ſpiritualem.

Unde manifeſtum eſt, quod hæretici articulum prædictum in ſenſu erroneo & hæretico pertinaciter dogmatizantes & tenentes contra fidem ſanctæ Romanæ & univerſalis Eccleſiæ, & plurimarum ſanctarum communitatum, ſapientum Eccleſiaſticorum & ſcholaſticorum, ſunt inſenſati, nec minimum ſenſum verum, ſpiritualem habentes, quo ſentire & experiri poſſent ſpecies bonas prædictorum duplicium bonorum, de fundatione clauſtrorum, & ingreſſione.

Et non mirum. Nam, qui unum hæreticum articulum pertinaciter tenet, eo ipſo totalis ejus credulitas circa materiam catholicam eſt hæretica. Et ſic talis à fundamento religionis Chriſtianæ in vera fide catholica conſiſtente ſecundum ejus totalem hæreticam credulitatem eſt evulſus.

Artic. XXXII.

Ditare clerum eſt contra regulam Chriſti.

Contra illum articulum hæreticum ſunt illa, quæ contra articulũ decimum ſcripta ſunt. Si enim clerus veteris legis, plus novæ legis, ut ibi dictum eſt, debent ſecundum legem Dei habere decimas, ſacrificia, oblationes, poſſeſſiones Domino conſecratas. Et in hoc ditatur clerus ſecundum legem Dei. Qui tamen *clerus* debet eſſe *pauper in divitiis*, & non velle dives fieri: Sed in paupertate ſpiritus illas Eccleſiæ & cleri divitias ſalubriter adminiſtrare, & diſpenſare.

Et cum hæreſis ſit, quod regula Chriſti ſit contra legem Dei, ideo articulus iſte eſt hæreticus. Igitur &c.

Artic. XXXIII.

Sylveſter Papa, & Conſtantinus Imperator, erraverunt Eccleſiam dotando.

Iſte articulus erroneus confutatur, ſicut decimus, & ſicut præcedens. Et confutatur per fidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & omnium Eccleſiarum inferiorum per fidem communitatum ſapientum Eccleſiaſticorum & communitatum ſapientum Scholaſticorum in Eccleſia.

Et abſit, quod unquam aliquis ſanctorum & approbatorum Doctorum in ſcriptis ſuis authenticis inſeruiſſet, ſanctum Sylveſtrum in facto illo erraſſe. Sed ſibi, & ſequacibus, poſſeſſionem bonorum Eccleſiæ cuſtodientibus, omnem reverentiam detulerunt & honorem.

Artic. XXXIV.

Omnes de ordine mendicantium ſunt hæretici, & dantes eis eleemoſynam ſunt excommunicati.

Iſte articulus eſt non tam hæreticus, quam inſanus. Ut patet ex dictis contra articulum viceſimum primum, & alios ibi memoratos.

Artic. XXXV.

Ingrediens religionem, aut aliquem ordinem, eo ipſo inhabilis eſt ad ſervandum divina præcepta, & per conſequens perveniendi ad regnum cælorum, niſi apoſtataverint ab eiſdem.

Iste articulus est hæreticus, sicut præcedens superius satis confutatus est.

Et si hic articulus est verus, tunc etiam verum erit, quod Christus recedens à seculo, ingrediens eremum, ibi jejunans quadraginta noctibus, existens cum bestiis, ibi post esuriens & tentatus à Diabolo, fuisset eo ipso inhabilis ad servandum divina præcepta, & per consequens perveniendi ad regnum cœlorum. Sed cum hoc sit blasphema hæresis, igitur articulus iste jam prædictus est hæreticus. Igitur &c.

Artic. XXXVI.

Papa cum omnibus clericis suis, possessionem habentibus, sunt hæretici, eo quod possessionem habent, & omnes consentientes eis, scilicet Domini seculares & laici ceteri.

Iste articulus hæreticus sententiat, quod Christus cum suo collegio Apostolorum fuissent hæretici, quia possederunt bona mobilia, pecunias scilicet in communi. Et talem possessionem in communi habuerunt, sicut patet *Joh. XII.* ubi dicitur de Juda Ischariot: *Quia fur erat, loculos habens, ea, quæ mittebantur*, scilicet Christo, & suo collegio, *portabat, & possidebat.* Possidebat igitur Christus Papa, & clerus, suum collegium Apostolorum, pecunias, in communi, de quibus procurabantur, Juda collectore, portatore & procuratore existente.

Et similiter Apostoli, & cæteri discipuli post missionem Spiritus Sancti fuissent hæretici, quia possederunt pretia possessionum venditarum. Nec ibi quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, neque quisquam egenus erat inter eos, ut dicitur *Act. IV.*

Et quid refert quoad occasionem avaritiæ, lasciviæ & superbiæ, possidere pecunias, vel possidere res immobiles? Cum nonnunquam, imo frequenter, & avari, lascivi & superbi, plus student possidere pecunias, aurum & argentum, quam possessiones imobiles, cum per illas res mobiles citiꝰ & facilius possint consulere suæ avaritiæ, lasciviæ & pompæ, quàm per res immobiles.

Quod autem Apostoli non tenebant possessiones immobiles in primitiva Ecclesia, agros, & vineas, prata &c. una causa fuit tacta superius, contra decimum articulum.

Etiam alia causa, quia debebant mundum peragrare ad disseminandum & dilatandum fidem Christi, & non in certis locis & limitibus permanere, sicut hodie Episcopi, plebani, religiosi, collegia, monasteria &c.

Artic. XXXVII.

Ecclesia Romana est Synagoga Sathanæ, nec Papa est immediatus & proximus vicarius Christi & Apostolorum.

Ista hæresis superius confutata est in dictis contra articulum nonum.

Et licet persona Papæ, & ille, vel aliæ personæ cardinalium possent esse vitiosæ criminaliter, in quibus regnaret Diabolus, & eos defœdaret, absit tamen, quod Ecclesia Romana, cujus Papa est caput, collegium vero Cardinalium corpus, absit, inquam, quod illa sit synagoga Sathanæ. Talis enim, ut alibi dictum est cum declaratione, est compositum mysticum, ex parte formali & materiali. Pars formalis est mystica forma, seu mysticum formale principium, officio & ministerio visibiliter in humanis illuminandi, informandi, certificandi & dirigendi universitatem Christianorum in universa materia Catholica & Ecclesiastica. Et talis forma se habet sicut anima in animali & ejus corpore.

Et quemadmodum in anima animalis ab una parte est sensus communis, non partialiter & particulariter, sed totaliter & universaliter sentiendi universam & totam materiam per se & per accidens

accidens sensibilium, ab alia parte sunt sensus particulares, partialiter & particulariter sentiendi talem totam materiam: Sic in illo principio formali, mystico, est ab una parte veluti sensus communis, autoritas & potestas Evangelica officialis, non partialiter cognoscendi & definiendi in universa & tota materia catholica & Ecclesiastica, & etiam civili & seculari, de quanto illi subalternatur, & in illam materiam ut per se finem ordinatur, ab alia verò sunt veluti sensus particulares, autoritates speciales & particulares in universa illa materia cognoscendi &c.

Et sicut ibi in anima non est sensus communis sine particularibus: Nec è contra: Sic nec autoritas illa universalis sine particularibus. Et sicut ibi anima non est principaliter forma capitis nec residui corporis in composito naturali universali, sed principaliter forma totius compositi ex capite membris & residuo corpore: Sic hic forma illa mystica prædicta non est solùm & principaliter capitis Ecclesiastici in mystico composito, nec residui corporis, sed totius compositi ex capite Papa, & residuo corpore collegio Cardinalium.

Et sicut in animali sensus communis est in capite, sensus autem particulares in aliis inferioribus organis sensitivis & in residuo corpore: Sic hic autoritas tota & universalis Ecclesiastica est informative in capite Papa, autoritates autẽ primæ post illam, minus generales, in cardinalib' & collegio Cardinalium.

Et sicut ibi manet continue idem compositum in numero, quoad formam naturalem, & animalem, manente eadem ánima, licet partes materiales possent advenire & defluere: Sic hic manet continue à tempore Christi & Apostolorum idem in nnmero, quoad formam, compositum mysticum & Ecclesiasticum, defluentibus & advenientibus partibus materialibus, ut personis Paparum & Cardinalium, manente continue illa eadem forma mystica, illo mystico formali principio prædicto, quod ita oportet continue & semper remanere idem, sicut continue & semper oportet remanere easdem claves regni cœlorum. Et sicut ibi posset manere compositum animale acephalum, sic hic contingit idem compositum remanere in numero quoad illam formam aliquando acephalum, id est, sine persona Papæ, quæ esset materialiter caput in illo composito respectu talis formæ mysticæ.

Et sicut ibi in composito animali rationali, peccatum non potest imputari ex parte partis pure materialis, ut ex parte corporis circumscripta anima, sed ex parte partis formalis, puta ex parte animæ: Sic hic illi composito mystico, quod est illa prædicta Romana Ecclesia, non potest imputari peccatum ex parte partis pure materialis, ut ex parte personæ Papæ, & personarum Cardinalium circumscripta illa forma mystica: Sed ex parte illius formæ mysticæ imputari deberet. Nunc autem, quia talis non potest peccare, tamen, quia ipsa est eadem forma, quæ mystice performavit compositum mysticum ex capite Christo, dum visibiliter in humanis in terris præsedit, & ex collegio Apostolorum, quæ etiam post performavit compositum mysticum, ubi dictus Petrus erat caput, & collegium residuorum Apostolorum corpus: Igitur, sicut ibi non potuit peccare, sic nec hodie. Tum etiam, quia talis forma est principium solum dirigendi, & non deviandi: Igitur peccare non potest. Propter quod talis *Ecclesia Romana* appellatur *sancta*, non habens rugam, neque maculam.

Et sicut universitas Christianorum, visibiter in humanis conversans, indiget valde & requirit habere visibile in humanis compositum mysticum, & refugium, in quo sit talis forma mystica, & tale formale mysticum principium, supra jam descriptum: Et Christus infinitus amator illius universitatis potest tale compositum & refugium securum & certum illi suæ sponsæ, valde & maxime de tali indigenti, & tale requirenti, dare infinite facilius & delectabilius, quam quisquam ex nobis posset digitum, oculum, vel aliud membrum movere: Sic luce clarius est, communitati Christi fidelium esse tale mysticum

cum compositum tale securum refugium, & certum, in quo sit tale formale principium mysticum prædictum, in quo Christus existens mystica anima totius corporis Ecclesiæ residet, sicut anima animalis residet in viribus sui corporis, & in principuis præcipue, & communitas illa ad tale compositum & tale refugium secure confugit in universa & tota materia Catholica & Christiana, cum forma illa mystica, illud formale mysticum principium, & mystica anima, puta Christus, non possit in dirigendo deviare vel deficere. Quomodo enim, secundum beatum Augustinum, ille vel alii secure crederet etiam Evangelio, nisi certus esset, quia secure credit Ecclesia, quæ regnum credendi, & credentium recte in Christo. Quomodo autem sic certus esset, nisi credulitate explicita vel implicita securitatem haberet, quod in tota illa Ecclesia per orbem terrarum diffusa est quædam summa summa, capitalis, compendiosa Ecclesia, in qua est summus principatus, summa plenaque autoritas & potestas visibiliter in humanis, cognoscendi & definiendi, approbandi, docendi, assecurandi universaliter, quid credendum, quidve discredendum: Et quod talis capitalis Ecclesia perse, vel etiam cum aliis in partem sollicitudinis vocatis, assecuravit, & assecurat tota Scriptura Sacra, & habet securare de tota materia credendi.

Et sicut beatus *Petrus* non fuit immediatus & proximus vicarius Christi in vita & gratuita virtute gratum faciente: Cum beata virgo *Maria* secum in terris vivens fuit incomparabiliter altioris vitæ, & virtutis gratuitæ gratam facientis: Sed ipse S. Petrus fuit immediatus & proximus vicarius Christi, in suprema & altissima autoritate & potestate Ecclesiastica. Quæ non fuit gratia gratum faciens, caritative gratum faciendi, & meritorie regendi, dirigendi, pascendi, oves Christi per orbem, sed erat gratia gratis data, potestas & autoritas Ecclesiastica, & officialis, legitima, & canonica regendi, pascendi & dirigendi universas oves Christi in terris, in universa materia catholica & Ecclesiastica. Regendi, dico, pascendi, dirigendi &c. canonice, juridice & legitime.

In hoc certe summo principatu, & summa autoritate, potestate & dignitate, sic legitime, canonice, principandi, fuit sanctus Petrus immediatus & proximus vicarius summi principis Christi. Cum sibi & non sanctæ Mariæ fuit dictum: *Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaris super terra, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris &c.* Et item fuit sibi, non partialiter & particulariter, sed indefinite & indifferenter dictum: *Pasce Oves meas*, Non particulariter *illas*, vel *istas*, sed indifferenter *has*, *illas*, & *istas*.

Et quia talem principatum oportet continue remanere in terris pro regimine regni cœlorum super terram, qui Papæ & nulli alteri inest, juxta securam credulitatem communitatis Christianorum, communitatis omnium Ecclesiarum in terris, communitatis sapientum Ecclesiasticorum, communitatis sapientum Scholasticorum: Igitur Papa est proximus & immediatus vicarius summi Principis Christi, secundum illum principatum summum in terris sicut fuit sanctus Petrus.

Multa alia sunt alibi cum declaratione circa has materias scripta. Sed hæc ad præsens hic sufficiant ad confutationem præsentis articuli hæretici & erronei.

Artic. XXXVIII.

Decretales Epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt a fide Christi, & clerici sunt stulti, qui eas student.

Iste articulus juxta communem usum accipiendi verba ejus, ostenditur esse hæreticus & erroneus ex aliquibus dictis contra articulum XXIX.

Nam cum in regno cœlorum super terram, quod est præsens Ecclesia, circa homines divinos, & homines humanos, ejusdem regni oporteat esse ab una parte

parte extrema jus & legem velut totaliter divinam, & ab alia parte extrema jus & legem totaliter humanam: Igitur ibi oportet esse de medio jus legemque, partim divinam & partim humanam &c.

Et sicut *Lex Divina* & scientia ejus traditur textualiter in libris scripturæ divinæ, & *Lex totaliter humana* traditur textualiter cum scientia sua in textibus legalibus, sicut in *Codice*, in *Institutis*, in *Digestis &c.* Sic jus & *Lex media* cum scientia sua traditur textualiter in *Epistolis decretalibus*, à sede Apostolica & Romana Ecclesia aliis Ecclesiis & universitati Ecclesiarum super terram missis.

Articulus igitur præsens, dogmatizans indefinite & indifferenter de epistolis Decretalibus hujusmodi, quod sint apocryphæ, & seducant à fide Christi, & clerici sint stulti, qui eas studeant, est hæreticus & insanus.

Præterea *Act. XV.* scribitur sic: *Quidam descendentes de Judæa docebant fratres, quod, nisi circumcidamini, secundum morem Mosis non potestis salvari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversus illos, constitutum fuit, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione. Quam quæstionem Apostoli & seniores fratres ibidem definiverunt.* Ecce, quod ad definitionem & decretum Apostolorum & Seniorum in Hierusalem mittebantur ab una parte Paulus & Barnabas Apostoli, & ab alia parte quidam alii, ubi etiam Apostoli & Seniores in Hierusalem per epistolam decretalem materiam illius quæstionis definierunt.

Et quia sedes Apostolica & Romana Ecclesia habent eandem autoritatem, & easdem claves regni cœlorum, in universa materia Catholica & Ecclesiastica cognoscendi & definiendi, quæ vera & Catholica sint, quæ falsa & erronea, quæ bona & eligenda, quæ mala & fugienda, quæ facienda & dimittenda, quas habuerunt Apostoli, presbyteri & Seniores tunc in Hierusalem: Igitur sicut illi autoritate & clavibus illis habuerunt cognoscere & definire, & per Decretales epistolas cognita, definita, & decreta mittere: Sic sedes Apostolica & Romana Ecclesia.

Fideles igitur & catholicæ sunt *epistolæ decretales* illius sedis, & omni, qua decet, reverentia accipiendæ.

Item *Act. XV.* dicitur, quod Paulus perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum. Et *Act. XVI.* dicitur de ipso, cum aliis, quod cum pertransiret civitates, tradebant iis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus, qui erant Hierosolymis.

Sciebat enim Paulus cum aliis per assertionem Christi *Matth. V. & XVI. XVIII. & Luc. X.* & in aliis locis, quod *Apostoli* cum Senioribus in Hierusalem tunc ex principio formali mystico, & Ecclesiastico, communi, & universali, illuminandi officialiter & visibiliter in humanis dirigendi, regendi, certificandi, pascendi, &c. & ex clavibus regni cœlorum universaliter cognoscendi & definiendi in universa materia illius regni cœlorum, essent *Ecclesiasticum & officiale sal terræ*, lux mundi, & civitas posita supra montem, quæ abscondi non potest, & quæcunque ligaverint super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solverint super terram, erunt soluta & in cœlis, & quorum remiserint peccata, remittuntur eis, & quorum retinuerint, retenta erunt: Et quod haberent pascere oves Ecclesiæ, Petrus, universali potestate pascendi, & alii secum, primis post illam minus generalibus potestatibus; Et qui illos audiret, Christum audiret, & qui illos sperneret, Christum sperneret.

Cum igitur illud idem principium formale, & eædem claves sint apud sedem sanctam Apostolicam, & sanctam Romanam Ecclesiam: Igitur sicut custodienda erant dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus in Hierusalem: Sic &, quæ fuerint decreta à sede Apostolica & Romana Ecclesia.

Non ergo nisi insanus hæreticus diceret, quod indefinite & indifferenter Decretales epistolæ sint apocryphæ, id est, nullius autoritatis, & non authenticæ, &c. Ut dicitur in articulo.

præsides, & judices seculi non possent humanitus expedite resistere adversariis, protegere bonos, compescere malos, censuras seculares exercere, officium & statum suum tenere in foro seculari, nisi talibus & similibus temporalibus adjacentibus essent suffulti & adjuti: Sic etiam, ut potestates, Prælati, & judices Ecclesiastici in foro Ecclesiæ.

Unde, cum pastores & judices Ecclesiastici, habentes censuras Ecclesiasticas, sint pastores & judices, nedum clericorum in causis temporalibus & spiritualibus, sed etiam in causis Ecclesiasticis, imo & in temporalibus, de quando subalternantur & ordinantur in causas spirituales, sunt judices Ecclesiastici, nedum laicorũ popularium, sed & Dominorum secularium: Quomodo possent tales Ecclesiastici judices & prælati, industria humana non in eis supervacua, quantum fieri debet, sed & potest, humanitus expedite judicare, & processibus judiciariis cum debita censurarum Ecclesiasticarum appositione procedere contra inobedientes, contumaces, rebelles, & nocivos clericos & laicos, ad suum forum Ecclesiasticum pertinentes, armatos vi, fraude, potentia, & cæteris hujusmodi, si non essent supra dictis temporalibus, & eis similibus suffulti & subadjuti.

Ad experientiam enim videtur, quod ubi pastores & judices Ecclesiastici in talibus deficiunt, quod ibi modicum, vel nihil possunt facere, veritate & rigore sui judicii, contra rebelles, majores & minores. Nec Deus semper vult facere miracula, ut *miraculose divinitus* fiat talis veritas & rigor Ecclesiastici judicii, sed & *industriose, humanitus*: Ne industria, cursus humanus, & naturæ cursus sint frustra, ad faciendum per homines, judices Ecclesiasticos, humanitus conversantes, veritatem illam & rigorem Ecclesiastici judicii, etiam contra potentes & magnos, ubi necessum fuerit, & expediens, subministrantibus & subservientibus temporalibus bonis, ad hoc ipsum expeditius faciendum à Deo ordinatis.

Alia causa. Quia, cum pastores Ecclesiastici debent plus intendere, & providere ovibus Christi pauperibus, quam alii: Et cum tales indigeant alimentis & tegumentis corporalibus: Ubi deficiunt, ibi patres & pastores illi debent intendere & providere præ aliis: Rationabile igitur & necessum est, pastores Ecclesiasticos habere temporalia bona talia Ecclesiæ, de quibus præ aliis, sicut magis præcipui patres, pastores & rectores, ovibus, filiis, & subditis indigentibus provideant in alimentis & tegumentis.

Alia causa, ut personæ spirituales & Ecclesiasticæ talibus temporalibus bonis sint stipendiatæ, appretiatæ, & subministratæ, ut pro secularibus apud Deum interveniant orationibus, oblationibus, sacrificiis, servitiis, & ministeriis Ecclesiasticis, & ita de consimilibus. Talibus igitur & aliis similibus piis & sanctis intentionibus Imperator & Domini temporales justi & pii dotarunt Ecclesiam de bonis temporalibus.

ARTIC. XL.

Electio Papæ a Cardinalibus per Diabolum est introducta.

ISte articulus probatur hæreticus & erroneus ex iis, quæ contra nonum & 37. articulos sunt dicta.

Nam, cum collegium Cardinalium sit supremæ Ecclesiæ in terris, scilicet Romanæ, collegium & capitulum, si sic habet dici, sit etiam veluti corpus in illa Ecclesia Romana, & in illo composito mystico, ubi & persona Papæ est caput, in quo etiam corpore, dum illud compositum ad tempus sit acephalum, reservatur forma mystica & Ecclesiastica illius mystici compositi, quod est illa Ecclesia Romana: Etiam id Collegium est proximum capiti illius Ecclesiæ: Propterea cum electio Papæ pertineat ad homines aliquos, & ad communitatem aliquam hominum, cum in hominibus, & in communitatibus hominum sit naturaliter, non frustra & supervacue, vis electiva humanitus principum Ecclesiasticorum, & secularium, primorum & & se-

& secundorum, cum eis in principando visibiliter in humanis conversantium, & possunt meritorie & fructuose eligere, assistente eis gratia Spiritus Sancti, super ipsos ad hoc invocata & impetrata, & demeritorie desistente tali gratia, ubi Deus primam electionem justissime potest velle, secundam autem justissime permittere: Et etiam, quia autoritas & potestas legitima, canonica & juridica, Papam eligendi humanitus ex tali autoritate canonice, legitime & juridice, etsi non charitative & gratum facienter, ex tali autoritate, quæ est solum gratia gratis data: Talis, inquam autoritas rationabiliter habet esse in quibusdam hominibus, & quadam communitate hominum, sicut & aliæ autoritates canonicæ & legitimæ ac officiariæ, seculares & Ecclesiasticæ, rationabiliter ex Dei ordinatione hominibus insunt: Et quia universitas Christianorum non posset simul congregari ad electionem, nec Principum & Prælatorum, Ecclesiasticorum & secularium, nec universitas totius cleri, nec omnium Episcoporum & Abbatum, & Prælatorum, de mundo possent ad hoc semper compendiose congregari, dum Papa est eligendus, propter nimium dispendium: Nec est pertinens, quod sit unica persona humana in terris, cui conveniat talis autoritas: Quæ enim, & cujus status deberet illa persona esse? Et illâ mortua, cum deberet fieri Papæ electio, quis eligeret? Oportet *ergo* esse unam quandam, permanentem, compendiosam communitatem hominum, cui secundum se & omnia ejus membra insit talis autoritas.

Cum igitur deficiente Papa *collegium Cardinalium* sit quædam compendiosa communitas, in tali casu prima & proxima ad caput Ecclesiæ, scil. Papam, suo tempore existentem, in qua tunc est illa suprema, & dignissima officialis forma Ecclesiastica, sive principium formale dirigendi, regendi &c. universitatem Christianorum in universa & tota materia catholica & Ecclesiastica, quæ tunc est corpus illius Romanæ Ecclesiæ, cujus caput debet eligi: Propter hoc ergo, & alia ejus merita, excellentias, dignitates, & privilegia, ultrà omnes alias compendiosas communitates, Ecclesiasticas vel seculares, rationabilissime ex ordinatione Dei inest ei, secundum se & omnia ejus membra, autoritas canonica eligendi juridice, canonice & legitime Papam, dum Ecclesia tali caruerit.

Articulus ergo ille est hæreticus, sententians, & dogmatizans, autorisationem Dei, qua Collegium Cardinalium & Cardinales autorisavit autoritate legitima & canonica eligendi Papam, esse autorisationem & introductionem Diaboli.

ARTIC. XLI.

Non est de necessitate salutis, credere, Ecclesiam Romanam esse supremam inter Ecclesias.

Iste articulus, quia in sensu suo primario, secundum communem usum accipiendi verba ejus, contrariatur fidei catholicæ, quæ credit & docet, Romanam Ecclesiam esse matrem & caput omnium Ecclesiarum, 3. *q. XII. Dudum.* Quæ etiam credit, & docet, ei post Deum ideo magis esse obediendum, quia ipsa est mater, & caput omnium Ecclesiarum, *d. XII. Non decet.* Ideo articulus ille est hæreticus.

Nec Sophisma habet hic locum vel colorem: Quia ecclesia triumphans est super omnem Ecclesiam militantem, & sic super Romanam, per consequens, Romana Ecclesia non est suprema inter Ecclesias. Sicut enim longe alterius rationis est, communitatem aliquam hominum adhærere Deo per fidem, & communitatem aliquam possidere Deum in re vel per spem: Sic longe alterius rationis est, esse Ecclesiam militantem in terris, & esse Ecclesiam triumphantem in cœlis.

Et sic multipliciter & æquivoce dicitur nomen Ecclesiæ de Ecclesia triumphante, & de Ecclesia militante.

Igitur, cum secundum communem usum

usum *nomen Ecclesia* debet sumi univoce in articulo, & non æquivoce, oportet, quod ille accusativus, scilicet *Ecclesias*, sumatur in articulo pro Ecclesiis triumphantibus tantum, aut pro militantibus tantum. Non primum, quia tunc esset sensus: Non est de necessitate salutis, credere, Romanam Ecclesiam militantem esse supremam inter Ecclesias triumphantes. Quæ locutio & comparatio esset secundum Grammaticos tam inepta & incongrua, sicut hæc: Leo est fortissimus lyncum.

Ut ergo articulus ille habeat sensum proportionalem & significationem congruam grammaticalem, oportet, quod talem sensum habeat, scilicet: Non est de necessitate salutis credere, Romanam Ecclesiam esse supremam inter Ecclesias militantes. Et hic sensus est hæreticus. Nam si de necessitate salutis fuit populo Judaico in arduis & difficilibus recurrere ad summum sacerdotem, qui pro tempore præerat cum suo collegio, & eisdem sub pœna æternæ mortis obedire, sicut patet *Deutr. XVII.* Quanto magis de necessitate salutis est populo Christiano?

Quod & ostensum est *Act. XV. ubi* Paulus & Barnabas ascenderunt ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem super quæstione facta de circumcisione gentium. Uti etiam post Paulus in suis Ecclesiis præcepit custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.

Et *Act. XVI.* ipse cum aliis tradebat custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus, qui erant Hierosolymis.

Cur igitur tenebantur ultimate in terris recurrere ad Ecclesiam Apostolorum & Seniorum in Hierusalem, & illis præcipue obedire de necessitate salutis, nisi quia erat suprema Ecclesia officio & autoritate Ecclesiastica?

Et sicut de necessitate salutis tenebantur ibi, sicut ad supremam recurrere, & sic eidem supremæ Ecclesiæ in officio & autoritate docendi & præcipiendi tenebantur obedire omnes aliæ Ecclesiæ extra Hierosolymam & Christi fideles: Ita tenebantur de necessitate salutis credere, habitu vel actu, in communi vel distincte, implicite vel explicite, illam esse supremam inter Ecclesias.

Et quia necesse est, permanente universitate Christianorum in terris, remanere hujusmodi Ecclesiam supremam in officio & autoritate docendi & præcipiendi, ad quam populum Christianum oportet in arduis & difficilibus recurrere, & ei obedire: Et talis ex quid nominis vocatur & est Romana Ecclesia, ubi Papa caput est, & collegium Cardinalium corpus: Igitur de necessitate salutis est credere, Romanam Ecclesiam esse supremam inter Ecclesias.

Est enim supra modum necessarium & expediens in universitate Christianorum per orbem terræ diffusa, esse quandam permanentem, compendiosam communitatem, apertam & manifestam populis Christianis, in qua sit summus principatus Ecclesiasticus in terris, cum summa autoritate præcipiendi, docendi, regendi, judicandi, cognoscendi, & definiendi universaliter de universa materia catholica & Ecclesiastica, quæ tunc sit in loco compendioso, similiter noto populis.

Talis igitur communitas existens ex *quid nominis* Romana Ecclesia de necessitate est suprema Ecclesia in terris, sicut in ea est summus in terris principatus Ecclesiasticus.

Sicut ergo populos Christianos de necessitate salutis oportet habere respectum & obedientiam ad illam Ecclesiam, sicut ad communitatem in summo principatu Ecclesiastico: Ita de necessitate salutis oportet eos credere, ipsam esse supremam inter Ecclesias; Credere, sicut dixi, habitu vel actu, implicite vel explicite &c.

De illa autem Ecclesia Romana, & partibus ejus qualitativis & quantitativis, & de multis ejus dignitatibus, proprietatibus & conditionibus, latius dictum est supra, & alibi.

Articulus XLII.

Fatuum est credere indulgentias Papæ & Episcoporum.

SI iste articulus non est hæreticus, quomodo ergo dictum est *Joh. XX.* a Christo Apostolis, & eorum successoribus, Papæ & Episcopis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis?* Quomodo etiam Apostolus 2. *Cor. II.* vere diceret: *Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* Nisi ergo Episcopus ille in persona Christi indulgentias donasset, non vere ita dixisset.

Quod si Episcopus ille autoritate Episcopali indulgentias in persona Christi, ut vicarius Christi, donavit, quomodo ergo non est hæreticum, quod Papa & Episcopi, ille autoritate Papali, & illi Episcopali autoritate, non possunt donare indulgentias?

Etsi judices seculares in foro seculari autoritate sua judiciaria rationabiliter possunt dare *seculares indulgentias* de injunctis pœnis vel pœnitentiis, in illo foro: Ut, gratia exempli, ei, cui in foro illo pro delicto injunctum est, rationabiliter sedere, & pœnitere in carcere, cippo & ferro, XL. diebus, judex temporalis ex causa potest legitima indulgere vel omnes illos dies, vel aliquot, juxta arbitrium suum, de injuncta pœnitentia: Quomodo non multo magis judices Ecclesiastici autoritate sua judiciaria possunt legitime dare *indulgentias Ecclesiasticas*, de injunctis pœnitentiis, in foro Ecclesiastico?

Veruntamen, quia inferiores judices Ecclesiastici, Cardinales & Episcopi infra Papam, sunt vocati a sede Apostolica, in qua est plenitudo potestatis, in partem sollicitudinis, rationabiliter *autoritas illorum est limitata* ad certum numerum particulariter & partialiter dandi indulgentias.

Autoritas vero Papæ, quia non est particularis & partialis, sed totalis & universalis in terris, ad dandum indulgentias: Igitur non est limitata, sed potest legitime, totaliter & universaliter hominibus indulgere, dando plenam remissionem peccatorum a pœna & a culpa.

Est autem hic advertendum, quod sicut Rex terrenus cum suis secularibus & temporalibus potestatibus judiciariis facit pactum, ut si pœnas vel pœnitentias seculares in foro seculari injunxerint subditis delinquentibus, vel injunctas indulserint, quod hoc ipse Rex ratum & gratū habeat: Alias judiciariæ potestates injungentes vel indulgentes, & subditi, quibus indulgeretur, vel injungeretur, totaliter improvisi & insecuri starent, nec illi judices deberent irrequisito Rege injungere vel indulgere, nec subditi talia suscipere, cum essent penitus insecuri & incerti, si forte nollet talia pro rato & grato habere: Sic, a fortiori, Rex cœlestis Christus, in suo regno cœlorum super terram, cum suis spiritualibus Ecclesiasticis potestatibus judiciariis in illo regno fecit pactum, sub juramento, cum dixit: *Amen dico vobis: Quæcunq; alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunq; solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis, Matth. XXVIII. Joh. XX. Accipite spiritum Sanctum*, quasi in signum securi pacti, *ut quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt:* Fecit, inquam, pactum cum eis, ut quascunque pœnas vel pœnitentias in foro Ecclesiæ vel conscientiæ injuxerint, vel injunctas indulserint, quod hoc gratum & ratum habeat.

Est etiam advertendum, quod, sicut in foro seculari rationabiliter & legitime aliquæ pœnitentiæ vel pœnæ pro excessibus injunguntur *a jure civili scripto*: Sicut aliæ & aliæ nonnunquam civitates habent alia & alia sua legitima jura municipalia scripta de pœnis & pœnitentiis in foro seculari pro aliis & aliis excessibus: Aliæ autem pœnæ vel pœnitentiæ injunguntur *ab homine judice in tali foro*: Et sicut in foro Ecclesiastico alia est legitima excommunicatio major ab homine, alia a scripto jure, canonico & Ecclesiastico: Sic etiam in illo regno cœlorum super terram sunt quædam legitimæ *pœnitentiæ* injunctæ *ab homine* in foro conscientiæ

circa

circa confessionem sacramentalem, ubi sacramentum pænitentiæ applicatur, ubi etiam pœnæ & pœnitentiæ sunt arbitrariæ, ad arbitrium sacerdotis confessoris: Sunt etiam pœnitentiæ *a jure scripto*: Ut, quod pro peccato vel scandalo mortali quis pœniteat septem annis, quod laicus pro tali vel tali enormi crimine carena procellatur, clericus sic vel sic delinquens tot vel tot dies pœniteat, & ita de aliis: Secundum ergo tales pœnitentias in jure legitime scriptas, sive pro venialibus, sive pro mortalibus culpis, & si hoc, sunt aliæ dabiles pœnitentiæ eodem jure explicabiles, nondum explicatæ: Sed secundum tales, inquam, pœnitentias sunt ipsi venialiter vel mortaliter, minus vel majus enormiter peccantes vel scandalisantes, ab ipso Ecclesiastico jure legitime astricti pœnitere, *annis*, *diebus*, *carenis &c.* & eodem jure, talis pœnitentia, vel talis vel tanta, sic vel sic peccanti est injuncta.

Tertio advertendum, quod, sicut pro excommunicatione ab homine lata reservatur *absolutio* tantum pro eo, qui illam tulit, vel sibi superiori in hac parte: Alias duo vel plures judices Ecclesiastici respectu ejusdem subditi, ubi unus quoad tales potestates judiciarias non esset alteri subordinatus, nec contra, ubi unus excommunicaret, alius solveret primo non volente, & contra, fieret nimia involutio & perplexitas: Absolutio autem excommunicationis a jure non est sic restricta, & alligata, sed secundum quosdam omnis autoritas episcopalis, quæ habet absolvere a culpa, pro qua excommunicatio a jure infligitur, habet absolvere & a tali excommunicatione: Sic Papa & Episcopi solent non dare indulgentias, dimissionem vel laxationem pœnitentiarum injunctarum ab homine, sed pœnitentiarum injunctarum a jure, ad quas vel proportionales *in purgatorio* legitime quis tenetur, si ibi pervenerit, & hic non solverit, vel indulgentiam non est consecutus.

Sicque Papa, Cardinales & Episcopi dant indulgentias pœnitentiarum à jure injunctarum, quod si homo pro unico peccato mortali legitime tenetur ad pœnitentiam septem annis, modo pœnitendi in jure descripto, & suo modo de magnis vel mediis venialibus culpis. Quot autem interdum unus homo mortalibus culpis est obnoxius? quot vero etiam majoribus venialibus culpabilis fuerit, qvis enumerabit.

Injuncta est ergo tali homini a jure multa & multa pœnitentia satisfactoria de congruo.

Igitur necessum, perutile, & salutare est, recurrere humiliter ad gratiam indulgentiarum papalium & episcopalium super talibus pœnitentiis, quas indulgentias misericorditer, gratiose & legitime possunt & habent Papa, Episcopi, & Cardinales de infinito thesauro Ecclesiæ, ex merito Christi Dei, sanctæ Mariæ, sanctorum totius corporis Christi mystici, recondito, cujus Papa, Cardinales, & Episcopi sunt dispensatores: Habent, dico, & possunt facere, & dare vere pœnitentibus, confessis & contritis, limina sanctorum visitantib⁹, eleemosynas vel subsidia erogantib⁹ &c.

Nec Papa, Cardinales & Episcopi, ubi ex officio suo, canonice & legitime, etiamsi non in charitate existentes, dant indulgentias hujusmodi, ut Episcopi 40. dies, Cardinales 80. Papa dies plures, annos plures, vel etiam plenam remissionem, in hoc dent occasionem populis delinquendi.

Nec est in hoc facilitas veniæ, quæ præbet incitamenta delinquendi. Sed quantum est in tali datione, & modo suo, populi Christiani potius retrahuntur à vitiis, & alliciuntur ac inducuntur ad timorem, reverentiam & amorem erga Deum & Christum ejus, erga totum meritum Christi in labore, passione, morte &c. erga patres & pastores spirituales & Ecclesiasticos.

Papa enim, Cardinales & Episcopi exhibent & dant hujusmodi indulgentias non illis, qui non volunt pœnitere, nec dolere, nec confiteri de peccatis, sed vere pœnitentibus, confessis & contritis, & ad aliquas certas pietates se convertentibus. Unde & in datione indulgentiarum secundum talem modum incitant, alliciunt, provocant,

trahunt

ipsum jurare ad confirmandum contractus & commercia divina cum hominibus.

Quod si *Deus*, qui nullo modo potest se regere in contractibus suis divinis cum hominibus, ut sibi diffideretur quovis modo, quod posset aliquo modo immutare vel non tenere voluntatem, verbum vel dictum suum circa contractum vel commercium, nihilominus dignatus est *persemet jurare*, *& repromittere*, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est Deum mentiri, aut fiendo perjurus aut fiendo fidefragus, fortissimum solatium habeamus, ut dicitur *Ebr. VI.* Quomodo non erit licitum, imo necessarium, aliquando ad confirmandum contractus arduos humanos, & civilia commercia interponere homines jusjurandum, ut tali stringantur, ne voluntatem, verbum & dictum suum circa contractum vel commercium immutent, in fraudem, & injuriam, & in nocumentum partis. Ubi si voluntatem, verbum vel dictum immutarent, nisi manifesta, legitima causa interveniret, perjurium & notam infamiae possent incurrere. Quod homines plus debent & habent fugere, quàm omne humanum incommodum & damnum ab una parte declinare, & omne commodum & lucrum humanum ab alia parte adipisci.

Unde & Apostolus ad *Ebr. VI.* in confirmationem hujus, quod licitum est jurare homines ad confirmandum contractus & commercia sua humana & civilia, & tollendum controversias, non reprobando, sed approbando, ita dicit; *Homines enim per majorem sui jurant, & omnis controversia eorum finis ad confirmationem est juramentum.* Si igitur secundum hanc approbativam scripturam Apostoli, homines per majorem sui jurant, in contractibus, commerciis, & judiciis humanis & civilibus, & juramentum est ad confirmationem finis totius controversiae ipsorum talium hominum: Et etiam *Deutr. VI.* dicitur: *Jurabis per nomen illius*: Et in Psalmo; *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*: Igitur secundum hanc & alias scripturas sacras *licita* sunt *juramenta*, quae fiunt ad confirmandos humanos contractus, & commercia civilia in judiciis & extra.

Et per consequens iste articulus est haereticus.

Artic. XLIV.

Augustinus, Benedictus, Bernhardus, sunt damnati, nisi poenituerint de hoc, quod habuerunt possessiones, & instituerunt & intraverunt religiones. Et sic a Papa usque ad infimum religiosum omnes sunt haeretici.

Iste articulus primo reprobat Christum Deum, qui habuit possessionem auri, thuris & myrrhae, à Regibus sibi oblatam, & habuit possessionem pretiosi unguenti, quo in capite & pedibus ungebatur, & habuit possessionem in communi cum fratribus suis, in iis, quae mittebantur, quae Judas Ischariotes habens loculos portabat.

Item iste articulus dogmatizat, sanctos Augustinum, Benedictum, Bernhardum, & alios permansisse usque in finem vitae in peccato mortali: Quia usque ad finem vitae non poenituerant de hoc, quod habuerunt possessiones, instituerunt & intraverunt religiones, Et hoc secundum illum articulum fuit peccatum mortale, & contra legem & & regulam Christi, habere scilicet possessiones, instituere & intrare religiones.

Ex quo ulterius sequitur, secundum eundem articulum, quod omnis Ecclesia errat, quae aliquem talem, qui usque ad finem vitae permansit in peccato mortali impoenitens, nec de quo scit, quod in fine poenituerit de tali peccato, quod certe aliquem talem colit & celebrat, ac solennizat, ut sanctum.

Imo, si sciret, talem aliquem in fine primo de hoc poenituisse, non deberet habere eum pro beato, nisi sicut latronem,

nem, qui in fine vitæ circa Christi crucem pœnituit.

Et sic omnis Ecclesia celebrans & solennizans tales, cantando & legendo de eis institutas horas de confessore Pontifice, vel confessore non Pontifice, in hymnis, psalmis, lectionibus, antiphonis, responsoriis, missis &c. turpiter mentiretur.

Et similiter omnis clericus vel laicus, talia de eis sentiens, & dicens, quod de eis sic cantantur & leguntur.

Tertio articulus ille omnes Papas, Cardinales, Episcopos, Ecclesias, religiosos, Ecclesiasticos & seculares, quicunque à tot centenis annorum, à quot religiones sancti Benedicti & aliorum duraverunt, crediderunt firmiter, quod aliqua talis religio esset justa & bona: Omnes, inquam, tales damnat pro hæreticis.

Quis unquam fidelis posset reputare, talem articulum non esse insanissimam hæresin.

Articulus XLV.

Omnes religiones indifferenter introductæ sunt a Diabolo.

Iste articulus sententiat & dogmatizat, quod diabolus sit pater omnis religionis, & omnium religiosorum, & sic, quod ipse sit religiosissimus. Et sic ipse erit supremus de religione munda & immaculata, quæ est, immaculatum se custodire ab hoc seculo, & visitare pupillos & viduas in tribulationibus eorum, sicut dicit beatus *Jacobus I. cap.* suæ canonicæ.

Ergo diabolus erit par vel major Christo Deo homine in vita munda & immaculata.

Quod si cultor hujus hæreseos dicat, articulum illum intelligendum *de religionibus privatis* possessionatorum & mendicantium, iterum in hac parte diabolum præponit Christo. Cum secundum eum Diabolus scit, potest, vult, facit, instituit personas utriusque sexus, singulariter & varie religiosas, singularibus, variis, multis & magnis religionibus. Christus autem secundum eundem non sic potest, scit, vult, & facit.

Quid plura? Si aliquis in eo, quod est religiosus singularis, errat secundum hunc articulum, ergo sanctus *Johannes Baptista* graviter erravit, quod fuit singularis eremita. Et sic *Christus* gravius, qui singularior. Et *virgo mater Dei*, quæ se patitur cantari virginem singularem.

CONCLUSIO OPERIS.

Et ecce 45. *isti articuli* contra verissimum regnum Dei, infinite pulchrũ & præclarum, in cordibus infidelium faciunt falsissimam tyrannidem diaboli, ineffabiliter horridam, confusam, tetram & tenebrosam.

Et tam ineffabilis est in istis articulis insania, ac etiam tam palpabilis, plus quam tenebræ, quæ in Ægypto propter densitatem palpari poterant, *Exod. X.* Quod videtur stultum, quærere fidelem, qui talem insaniam, veluti immanifestam velit exponere & manifestare fidelibus ad ipsam abominandum.

Veruntamen, *dispendium*, diminutum & defectuosum, quod in multa imperitia ac *librorum carentia* a principio sui usque huc in finem attentans feci, *vellem* in insipientia mea *devenire in* aliqualem *occasionem* Ecclesiasticis & scholasticis:

Ecclesiasticis majoribus, ut armis suæ potentiæ Ecclesiasticæ perniciosissimos illos errores, hæreses & scandala, atque nefandos illorum cultores invadant ex animo, & de finibus Ecclesiæ exterminent. Longe enim plus sunt debitores, sunt & melioribus armis potentiæ dotati, ad persequendum, detestandum & exterminandum tales errores, hæreses & scandala, ac cultores eorundem, fabricatores & fautores, quam Principes & judices seculares, contra homicidia, latrocinia, spolia, incendia, furta, &c. & contra talium factiones.

Ecclesiasticis minoribus: Ut alii verbo prædicationis, alii devotione orationis similiter

similiter contra prædicta instent & laborent.

Scholasticis: Ut vigilanter studeant & laborent, Ecclesiasticos instruere & informare in Scholis ad bellandum, in campo & foro Ecclesiastico contra errores & hæreticos, argumentis fidei capiendos, confutandos, vincendos & exterminandos, personis hominum de vinculis & captivitate errorum liberatis, & in veritate fidei salvatis, dummodo non voluerint esse finaliter in malitia indurati. Sicut dimicatores in Scholis suis habent docere, instruere & informare milites & armigeros ad bellandum in campo militiæ secularis contra fures, latrones, raptores, oppressores violentos, reipublicæ turbatores &c.

Sed tamen adhuc, quia de nullis vel minimis est, scripturam hanc incomtam sic in occasionem aliquam, ut prætactum est, devenire: Ideo simpliciter *exoptamus*, *sententiam* claram & puram *contra hos articulos* à longe hic salutatam vehementer movere corda fidelium Ecclesiasticorum, Scholasticorum & laicorum, ut modis sibi congruis contra illos articulos efficaciter decertent: Vehementer etiam corda deceptorum movere, ut ab iis ad veritatem catholicam feliciter convertantur.

Si quid autem in præmissis contra sententiam & fidem sanctæ sedis Apostolicæ & sacræ Romanæ Ecclesiæ, cujus caput est Papa, collegium vero Cardinalium est corpus, ignoranter vel insipienter admixtum esset, revocamus & habemus pro nihilo.

Et secundum hujusmodi protestationem hæc, hic dicta sub directione, & correctione ejusdem beatæ sedis & sacrosanctæ prælibatæ Ecclesiæ Romanæ & hujusmodi SACROSANCTI CONCILII CONSTANTIENSIS GENERALIS, ad præsens sufficiant. De quibus Deus sit benedictus. Amen. *Finita feria secunda post Luciæ.* *Clausula in Cæsareo Vindobonensi MSCto.*

TOMI III. PARS XIV. XV. &c.

DE REBUS JACOBELLI
Sive
JACOBI DE MISA
A CONSTANTIENSIS CONCILII PRINCIPIO USQUE AD CONCILII HUJUS FINEM.

M*Agnum & hæ res Constantiensis Concilii* confecerunt *momentum*. Etsi enim Husso addicti essent Jacobitæ, aliud tamen negotium Pragæ orsus, absente Husso, Pragensis Ecclesiastes, *Jacobus de Misa*, quod ab Husso antea neque proditum neque tactum, & in carcere demum Constantiensi non sine admiratione ab illo auditum, ac tandem approbatum. Ut adeo hoc *negotium*, in Constantiensi mox Concilio ventilatum, *ab Hussitico & Wiclefitico* prorsus sit *diversum*, quod neutrum illorum agnoscat autorem aut propagatorem. Tantoque ponderosius atque gravius hoc *Constantiensis Concilii argumentum*, quanto majores Concilio, Bohemiæ, universæque Germaniæ peperit scrupulos, atque difficultates, diris & diuturnis bellis haud diremptas.

Ut igitur paucis rem prælibemus, uberius *in Prolegomenis* explicandam: Bohemiam vix ac ne vix quidem reliquerat Hussus, quando inter ejus & Wiclefi sectatores, in Bohemia reliquos, in publicam statim lucem prodiit, inscio Husso, Constantiæ in Concilio hærente, *Jacobus de Misa*, *Bohemus*, *Ecclesiæ S. Michaelis apud Pragenses Pastor*. Qui, nemine expectante vel augurante, in Cathedra Academica Pragensi, suæque mox Ecclesiæ suggestu, *Communionem laicorum sub utraq; specie*, *primus* publice tradere atque urgere cœpit. Contigit

hoc in in principio anni 1415, sub Constantiensis Concilii exordium, Husso Constantiæ degente, & harum rerum haud conscio, multo minus autore.

Memorant quidem aliqui, *Petrum* quendam, virum eruditum, *Jacobi Miseni* familiarem, privatis colloquiis Jacobo hanc rem Pragæ suggessisse. Tametsi verò privata isthæc colloquia *Petri & Jacobi de communione sacra, sub utraq; specie, panis & vini, populo indulgenda*, præcesserint, *Jacobo* tamen *Miseno* origo istius doctrinæ & ritus in Ecclesia publicè resuscitati ab omnibus illius ætatis scriptoribus uno ore est tributa. Ut *inventor & autor* illius constanter appellaretur. Quippe qui *primus in Cathedram Academicam* hanc rem deferret, publicis *disputationibus* proponeret & defendendam susciperet. Dein & *in suggestum* deportaret, plebi inculcaret, ritumque ipsum introduceret, adjuvantibus aliis Pastoribus ac Doctoribus. Quemque tanquam caput mox adorirentur *Theologi Professores, Pragenses* non minus atque *exteri*, qui de novo hoc ejus & magno facinore inaudiverant. Hinc adeo motus multo majores ex *Jacobo de Misa*, quam ex *Husso & Hieronymo*. Et verosimile, Hussi memoriam citius fuisse futuram extinctam, ni Jacobus de Misa novâ materia Hussi rogum aluisset, novaque Hussitis ex communione subutraque dedisset fidei arma. Neque verò Pragæ novum hoc negotium intra *disputationes* solùm atque *orationes sacras* substitit, sed in *magna* atque *numerosa scripta, ultro citroq; edita*, est diffusum. Ea quidem contentione, ut *Concilium Constantiense*, quo intuente hæc gerebantur, rem hanc novam, Hussiticis multo tenaciorem, à se examinandam atq; excutiendam vel & definiendam esse, judicaret, Jacobo de Misa vel à sua sententia abstracto, vel præter excommunicationem Pragensem, graviori pœna plectendo, ceteris ejus asseclis vel verbo vel ferro in pristinam viam reducendis.

Magna proinde *Constantiensis Concilii pars* quod erat hæc nova *Jacobi Miseni* controversia *de Communione plebis sub utraq; specie*, operæ fuit pretium *potissima monumenta*, sub Constantiensi Concilio, & in eodem, hac de re utrinque prodita, *hactenus haud visa*, lectori sistere, ut quæ illius seculi, & Constantiensis Concilii negotia, fata, totaque scena fuerit, dilucide constet.

Ordine proinde suo, ut in tantis antiquarum rerum & scriptorum sepultorum tenebris dignoscere vel & deprehendere licuit, singula hic sistimus monumenta. Non immemores, plura alia latere in scriniorum tabularumq; reconditarum angulis hujus argumenti scripta antiqua, utrinque sub Constantiensi Concilio edita: Ast sufficere tantisper *præcipua* hæc autumamus, ex *antiquissimis MSCtis* non sine pertinaci labore eruta & resuscitata. Manemus autem intra *Constantiensis Concilii* terminos, aliis scriptis, anno 1418. inferioribus, quorum permulta in nostris sunt manibus, jure meritoque missis.

Ceterum *Jacobelli primam disputationem*, Pragæ in Cathedra Academica publice habitam, cum ejus fatis descripsit *Hagecius*, cujus vestigia legerunt alii. Qua de re supra in *Prolegomenis hujus Tomi III.* videre est.

Edidit mox *tractatum* novum, quo Patrum non minus ac Scripturæ dicta comprehendit, quibus usus communionis laicalis sub utraque specie roboraretur. Quod *opusculum Jacobelli* hic in fronte posuissemus, nisi *Mauritius de Praga, Theologus & Professor Academiæ* Pragensis, in Concilio Constantiensi existens, suo contra Jacobellum alteri opusculo attexuisset. Hoc itaque *Jacobi Miseni opus* cum *responsione Mauritii de Praga*, infra *Parte XXII.* oculis lectoris curiosi & solliciti sese offeret.

Quam telam scribendo orsus erat *Jacobus Misenus*, eam non solum perorando in suggestu, sed & variis scriptis pertexere annisus est, variis *Theologorum, Pragensium* non magis atque exterorum, editis refutationibus pellectus vel compulsus. Nec enim unum duntaxat *Jacobus* deprehendit adversarium, sed permultos, qui scriptis, pro illo seculo admodum plerumque prolixis, illius libel-

los hac

los hac de re editos discuterent atque examinarent. Ex hoc exercitu damus hic *duces inclytos*, quorum armis ceteri postmodum longa serie numeroque usi sunt milites Ecclesiastici.

TOMI III. PARS XIV.

ANONYMI THEOLOGI

In Concilio Constantiensi, ad apparet, tunc degentis,

LONGA EPISTOLA ELENCHTICA

Ad

JACOBUM DE MISA BOHEMUM THEOLOGUM ET PASTOREM PRAGENSEM

Præcipue

CONTRA COMMUNIONEM PLEBIS SUB UTRAQUE SPECIE,

A JACOBO de MISA illo tempore resuscitatam.

A. 1415. Tempore Constantiensis Concilii *scripta. Et à fine Concilii An.* 1422. *renovata.*

In antiquo *Volumine Miscellaneo Coloniensi Anni* 1484. posterior, toto cœlo à priori distans, hoc comparet titulo: *Epistola Hussitarum, quæ missa fuerat ab uno venerabili Doctore Catholico ad quendam literatum & doctum virum, Hussonem & seductorem Christianæ religionis.*

Nos primam ideam longe diversam à Coloniensi, integram & emaculatam damus

Ex antiquo MSCto ACADEMIÆ HELMSTADIENSIS.

CAP. I.

De obedientia in rituum sacrorum observatione per Jacobum de Misa Prælatis haud præstita.

ELoquenti viro Domino N. *verbi Dei seminatori in Pragâ* hæc epistola detur, fratri in Christo dilecto.

Pro salutatione in Christo JEsu Domino nostro dilectione fraterna & charitate non fictâ ante omnia præporrecta, abs omnis adulationis scrupulo, & offensa qualibet procul motâ, cum desiderio salutis animæ & corporis. Quia quid mundi prosperitas valeret in hac præsenti vita, si damnatio animæ & corporis sequeretur in futura vita? Teste Salvatore *Matth.* 16. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, anima autem sua detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Melius fuisset, si non fuisset natus homo iste, teste Salvatore, *Matth.* 25. de Juda & sequacibus ejus, cui Salvator ait: *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de ipso: Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur. Bonum erat illi, si natus non fuisset homo ille.* Quia illos nihil sequitur aliud, nisi vermis continue rodens, & ignis perpetuus, ut patet *Esai* 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*

Ideoque Domine N. *frater mi in Christo dilecte*; Nosti dictum Salvatoris bene, ut ego, *Matth.* 18. *Si frater tuus peccaverit in te, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum, & si te non audierit, adhibe te-*

cum unum vel duos. Quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ, id eſt ſecundum gloſſam, Prælatis Eccleſiæ. *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

Hoc eſt, *frater mi dilecte*, quod pervenit meam ad audientiam multorum ex relatu, tibi notorum & *te ſequentium*, qui timore Dei & reverentia, doctrina, & correctione tuorũ Prælatorum poſtpoſitis, eis es inobediens, dum tamen non una vice ſed pluribus fuiſti requiſitus ad eorum obedientiam per correctionem fraternam Prælatorum: Sed omnia poſtpoſuiſti, quo ſpiritu ductus, neſcio.

Vides quippe, *frater mi dilecte*, quod immemor es *juramenti* tui, quod feciſti in aſſumtione ordinis ſacri, promittens *Prælatis* tuis in omnibus ſalutaribus *obedire*, quod minime feciſti, & facis, ut filius inobedientiæ, magnum tibi in periculum, præſens & futurum, & in dedecus permaximum: Utpote omni die audis, & proprio auditu percipis ab hominibus utriusque ſexus. Non enim tantum in communi foro, ſed etiam multo magis in Eccleſiaſticorum choro, magnum peccatum eſt perjurare. Quia qui perjurat, Deum blasphemat, quem pro teſte invocabat. Quia jurare, ſecundum *Thomam* 2. q. 89. nihil aliud eſt, niſi Deum pro teſte invocare. Unde *S. Hieronymus ſuper Matthæum* dicit: *Qui jurat, aut veneratur, aut diligit eum, per quem jurat.* Ideo teſtis tuus fuit Deus, quando juraſti Prælatis tuis obedientiam. Et qui inobediens eſt prælatis ſuis, in licitis, privatur participatione omnis boni in Eccleſia Dei ſancti, ut patet per *S. Auguſtinum ſuper illud Symboli Apoſtolorum: Sanctorum communionem*, ubi ſic dicit: *Qui frangit fidem, fit hæreticus, & qui inobediens eſt, ſchismaticus eſt, & qui non habet charitatem, fit excommunicatus.*

Studeas igitur prælatis tuis obedire. Quia oportet te rationem de illo reddere coram Deo tuo, teſte. Unde *Pſalm.* 9. *Vota mea Domino reddam in conſpectu timentium eum.*

Ideo, *frater mi dilecte*, non te delectet multitudo turbarum, te præcedentium & ſequentium, plus, quam obedientia Dei & Prælatorum tuorum. Quia non omnes, qui te præcedunt, & qui te ſequuntur, & concomitantur, dixerunt vel jam dicunt: *Benedictus, qui venit in nomine Domini; Hoſianna in excelſis, Matth.* 21. Sed (proh dolor!) multi dicunt & dixerunt: *Maledictus, qui venit in nomine Diaboli de abyſſis, Commovit populum per univerſam terram Bohemiæ.*

Et cum intraſti *Pragam civitatem*, commota eſt univerſa civitas, dicens: *Quis eſt hic?* Et quidam dicentes: Hic eſt prædicator veræ fidei; Alii autem dicebant, non. Sed ſeducit turbas.

Et ſic, frater mi dilecte, quamvis plures tibi blandiuntur, quorum voluntatem imples, & qui ex tuis promotionibus temporalibus & momentaneis utuntur: Diligenter tamen tibi proſpice, ne aliquando tibi poſtea venenum infamiæ infundant acrius, quam ſcorpio, qui volens hominem interficere, leviter linit, dormientem excitans, cum venenum ei infundit. Quo maxime inflatur, nec mederi poteſt, niſi in aquis vallium.

Itaque, *frater mi dilecte*, noli inflari veneno ſuperbiæ & jactantiæ, ex levi linitione, i. e. adulatione te præcedentium & ſequentium. Sed merge te in aquis vallium, i. e. in humilitate & obedientia, virtutibus, ut Salvator conſulit *Luc.* 18. *Qui ſe exaltat &c.* Quia ſuperbis non datur gratia, ſed humilibus, ut patet *Jacob.* 4. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.*

Et ſic, *frater mi dilecte*, vide utilitatem virtutum. In quantum potes, fuge earum oppoſitum, ut in præſenti vita aliquid boni merearis, qui futura viſione Dei beatifica æternaliter frueris, & ne ex vitiorum ſcoria in profundum inferni deprimaris, & malorum ſpirituum horrori ſocieris, proſpice.

In contrarium jam vide *obedientiæ utilitatem*, per quam mundus ſalvatur. Et per cujus transgreſſionem totus mundus in maligno poſitus eſt, & in miſeriis innumerabilibus, ut patet, *Gen.* 4. in primis noſtris parentibus & in toto genere humano. Quia ſine obedientia

nemo

nemo placet Deo, nec salvari quis potest, secundum affirmationem sanctorum Doctorum. Quorum primus est S. *Hieronymus*, qui exprimit obedientiæ utilitatem, & inobedientiæ nocumentum, sic dicens: O quantum vitium inobedientiæ, quo Angelus cœlum, Adam paradisum, Saul regnum, Salomon amorem divinum perdidit. Et S. *Augustinus*, *m.* 69. sic dicit: Si jejunaveris, si diebus ac noctibus orationes feceris, si in sacco vel in cinere pœnitentiam egeris, si nil aliud feceris, nisi illud, quod tibi præceptum est in lege, & tibi ipsi sapiens visus fueris, & obediens Patri tuo spirituali non fueris, omnes virtutes perdidisti. Hæc ille. Et Christus fuit obediens Patri usque ad mortem, *Philip.* 5. Et S. Bernhardus dicit: *Attendite fratres obedientiam Salvatoris nostri; Ne perderet obedientiam, perdidit vitam.*

Sed, *frater mi dilecte*, forte diceres ex *Actor.* 5. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Verum est, si tamen salvari vis, oportet te etiam obedire prælatis, & esse membrum Catholicæ Ecclesiæ. Quæ sic describitur: *Catholica Ecclesia est Ecclesiastica totius Christianitatis bonorum & malorum congregatio.* Bene vero *Catholicus* dicitur, *fidelis Deo & proximo suo.* Ideoque qui contra illam est, *infidelis* est.

Quæ *Catholica Ecclesia* habet se in respectu ad Christum, sicut membrum humanum corporis ad caput. Quia Christus est caput Catholicæ Ecclesiæ. Ut patet *Ephes.* 5. Ubi sic S. Paulus ait: Quoniam vir caput est mulieris, sic Christus est caput Ecclesiæ Catholicæ in membris suis. Ecclesia in Electis habet se ad Christum sicut membra humana in corpore ad caput suum, Christum, à quo omnes justi in suo ordine gubernantur, ut membra humana corporis à capite. Cujus capitis Christi in Ecclesia Catholica *Oculi* sunt Prophetæ, qui futura prædixerunt, & prædicunt in veteri lege: In nova lege fuerunt Apostoli, & nunc sunt prædicatores veri, qui alios de via erroris ad lumen fidei & justitiæ deducunt. Ut tu esses unus ex illis!

Aures autem Ecclesiæ sunt obedientes. *Nares* sunt discreti. *Phlegma*, quod per nares ejicitur, sunt hæretici & erronei, qui judicio decretorum de capite Christi emunguntur. *Os* sunt Scripturæ. *Dentes* sunt S. Scripturæ compositores. *Manus* Ecclesiæ sunt defensores. *Pedes* sunt agricolæ Ecclesiarum, pascentes Ecclesiæ rectores. Porro *Fimus*, qui ventre partis egeritur, sunt immundi & alii facinorosi intra Ecclesiam, qui ventrem matris Ecclesiæ onerant, quos per mortis egestionem Dæmones, ut porci devorant. Quod totum corpus Ecclesiæ compagine charitatis conglutinatur.

Ideoqve, *frater mi dilecte*, si vis oculus esse Catholicæ Ecclesiæ, cujus caput est Christus, & si vis bene prædicare, & futura prædicere, infidelibus infernum prophetando, bonis vero regnum cœlorum promittendo, sis membrum sanctæ matris Ecclesiæ per obedientiam, & non eruas te per inobedientiam & tuæ mentis malam voluntatem. Quia qui extra Ecclesiam Catholicam, infidelis est, judicatus est, teste Salvatore *Joh.* 3. Qui dicit: Qui non credit, jam judicatus. Nam utique oculus qvi extra caput est, oculus non est. Et sicut oculus ad motum capitis movetur localiter, & non vice versa: Sic qvilibet fidelis, ut membrum Ecclesiæ, debet se movere ad motum sanctæ matris Ecclesiæ, non ad motum oculi, i. e. unius singularis personæ, aut paucorum, qui volunt, ut per eos Ecclesia regatur, & non ipsi per Ecclesiam. Cum tamen constet, pupillos plures latitudinem specierum capere, quam unus non poterit capere. Caput militantis Ecclesiæ est Papa, & immediatus vicarius Jesu Christi, cui dixit Christus in personâ S. Petri, *Joh.* 21. *Simon Johanna, diligis me plus his, pasce oves meas.* Quia, antequam vocarem te, novi te, & super plebem te constitui, & claves regni cœlorum tradidi tibi, & omnia regna. Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Quæ omnia & singula Christus ad successores S. Petri futuros notat, qui debent etiam Ecclesiam

clesiam regere, & quibus omnes Christiani per obedientiam in salutaribus debent obedire & subjici. Et non tantum ipsis, sed etiam eorum substitutis in diœcesibus & in diversis locorum partibus.

Et hoc est contra illos, qui dicunt, quod Papæ, Episcopis, cæterisque Prælatis non sit obediendum. Illi contrariantur dicto Salvatoris, qui dixit *Luc.* 10. ad Apostolos & eorum successores: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum, qui me misit.* Et S. Paulus ad Rom. 18. sic dicit: *Omnis autem anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo.* Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaqve qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit, qui autem ordinationi divinæ resistit, sibi ipsi damnationem acquirit.

Sed forte, *frater mi dilecte*, dicis, aliquorum mala informatione, qvi se excusant ab obedientia prælatorum, dicentes: *Prælati sunt Simoniaci, avari, luxuriosi, superbi, & aliis peccatis obnoxii.* Non est obediendum eis. Audi Salvatorem dicentem *Matth.* 23. *Super cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo, quæ dixerint vobis, servate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere.* Et S. Petrus Canonica sua prima c. 5. sic ait: *Subjecti estote omni creaturæ humanæ propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive Ducibus tanquam à Deo missis ad vindictam malorum, laudem vero bonorum, quoniam sic est voluntas Dei. Et benefacientes obmutescere faciatis.* Et ibidem ulterius dicit: *Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.*

CAP. II.

De excommunicatione à Jacobello & sociis Bohemi contemta.

ET sic *Græci* propter inobedientiam stant in periculosa salute à multis centenis annorũ curriculis, qui sunt & fuerunt in majori excommunicatione, in qua etiam sunt mortui multi & continue moriuntur.

Hoc idem timendum est de *te & te sequentibus*, qui dicitis, *quod* excommunicatio Papæ & aliorum Prælatorum nihil sit.

Audi igitur *S. Gregorium*, qui dicit *distinct.* 81. *Peccatum paganitatis incurrit, quicunq; fore se Christianum asserens & sedi Apostolicæ per inobedientiam contradicit.* Et *S. Chrysostomus* super una Epistola ad Hæbreos sic dicit: *Nemo contemnet vincula Ecclesiastica. Non enim est homo qui ligat, sed Christus per hominem, cui hanc potestatem dedit, quia homines Deos fecit & tanti esse honoris. Et S. Ambrosius de Sacramentis in Decreto dicit: Non vitam nec merita personarum Deus considerat, sed officium & auctoritatem concessam.* Et *Gregorius* dicit: *Sententia judicis pastoris sive sit justa sive injusta timenda est.* Imo homo justus non ostendens innocentiam suam fit injustus, propter inobedientiam suam quam non advertit.

Sed forte dicis: *Nemo debet excommunicari nisi à* Christo & non ab alio. Ubi te scire, *frater mi dilecte*, desidero, quod duplex est excommunicatio, quædam occulta, & impropria, quæ à solo Christo procedit. Sic tali excõmunicatione solus Christus excommunicat, ut Deus, hominem omnem pro mortali peccato secludens & regno cœlorum & societate omnium sanctorum. Alia *excommunicatio est manifesta*, quæ fertur à judice aut à jure. Et talis procedit ab hominibus. Et tali excommunicatione homines excommunicantur pro mortali peccato & pro inobedientientia, qvæ semper includit peccatum mortale. Et non tantum inobedientes excommunicantur, sed etiam eis participantes. Quia videtur eorum crimen conforme, & incurrit canonem De excommunicatione, qui dicit: Qui excommunicato scienter aut sponte participat, eadem sententiâ excommunicationis innodatur, nec absolvi potest nisi per sedem Apostolicam. Quia canones dicunt, quod facientes & consentientes pari pœna sunt puniendi. Et excommunicati ab officio dignitatis exercendo sunt suspensi, aliàs si exercuerint, mortaliter peccant, quia sunt indigni

indigni & in mortali peccato, quod privat omni utilitate omnium bonorum operum quoad vitam æternam. Et hoc patet in corporibus excummunicatis multorum mortuorum. Quia quamdiu excommunicantur, integra manent: Sed absolutione superveniente mox solvuntur. Ideo excommunicati officia parvæ utilitatis, imo mortaliter peccat, præter horas dicendos Quia ibi debitum solvit obligatum. Et quia tunc nō missi, sed sententia excommunicationis vinculati, dicentes, quod possunt ubique & semper prædicare quando vellent. Quod est contra S. Paulum *ad Rom.* 10. Qui dicit: Quomodo *prædicabunt, nisi mittantur. Et Innocentius* Papa *cap. I. De hæreticis* excommunicatis, dicit: *Nonnulli sacerdotes authoritatem prædicandi vendicant sibi, & usurpant non missi. Illis contrariando mandamus omnibus Episcopis, ut prohibeant talia fieri,*

CAP. III.

An Jacobus de Misa divinitus sit vocatus & missus.

SEd dices, frater mi dilecte, cum cæteris, in hoc facto tibi adhærentibus: Missi sumus à Christo, *Matth ult.* Qui dicit: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.*

Ibi, frater mi dilecte, scire te cupio cum cæteris, quod *duplex* est *missio*, quædam *habitualis* & alia *localis*. Habitualis fit à Christo per Episcopi consecrationem. Et alia fit per Prælati loci admissionem. Quamvis quilibet sacerdos, qui vult, utiliter, ita ut Deo placeat, & hominibus proficiat, prædicare, debet secundario mitti à loci Prælato.

Et de istâ *secunda missione* intendit S. Paulus & Papa Innocentius.

Sed miror de te, *frater mi dilecte*, quomodo sine illa missione *ausus fuisti Ecclesias multas visitare*, ibidem *prædicando*, & ultra illarum Ecclesiarum prælatorum voluntatem. Non advertendo, quod hoc fecisti in præjudicium S. Scripturæ & sacrorum Canonum, & in animæ tuæ condemnationem, & in maximam populi dissensionem utriusque sexus. Non per ostium sed desuper cathedram adscendendo, immemor es dicti Salvatoris, qui dicit *Joh.* 4. *Amen, amen, dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed adscendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.*

CAP. IV.

An decimæ clericis sint solvendæ.

ET etiam ibidem prædicas, dicens quod non sit offerendum plebanis & sacerdotibus. Quia nullibi habeatur in scriptura, quod debeant ipsis offerre.

Per hoc considero *in te & tibi adhærentibus*, quod aliis abstrahendo intenditis vobis usurpare, & tacitè mercedem aliorum recipere. Cum lex hoc prohibeat, dicens: Quod tibi non vis &c. Ibi, *frater mi dilecte*, vide, quod laicalis populus non inducitur ad offerendum avaritiâ sacerdotum, ut tu dicis, cum cæteris, sed Dei mandatum est. Ut colligitur ex S. Scriptura V. & Novæ legis, & sanctorum Doctorum.

Nam dicitur de offerentibus primo *Exod.* 34. *Ter in anno apparebis coram Domino; & munera offeres, festa celebrando.* Et in Evangelio Christus ait 5. *cap. Matth. Si offers munus tuum ante altare,* & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habeat aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade, prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens *offer munus tuum.* Et in eodem Evangelio c. 8. dixit Salvator leproso: *Vade & ostende te sacerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moses in testimonium.*

Et S. Paulus 1. *Cor.* 8. *Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat? Quis militat stipendiis unquam? Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum si vestra corporalia metimus.* Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos?

nos? Nescitis, qui altari servit, de altari participat. Ita Dominus ostenderat his, qui Evangelium enunciant, ut de Evangelio vivant. Et S. *Gregorius* 7. *distinct. cap.* 1. dicit: *Omnis Christianus procuret ad missarum sollennia aliquid Deo offerre.* Nam homo si offert, non offert plebano sed Deo, licet plebanus nomine Dei accipiat. Quid mihi & tibi de pecccato plebani, dum ego aut tu facimus illud, ad quod obligati sumus ex mandato Dei.

Etiam, *frater mi dilecte*, non vereris dicere, in dissensionem populi, & in confusionem Prælatorum, cum unus ex illis eras, in sermonibus tuis, quod *decimæ sint puræ eleemosynæ*, & quod *propter peccata suorum prælatorum & sacerdotum possint Domini temporales ad libitum suum eas auferre.* Hoc non est verum. Quia *eleemosyna* est libera donatio & voluntas aliquid pro peccatis exhibere. *Decimæ* non sunt tales donationes voluntariæ, imo sunt præceptoriæ & involuntariæ. Ut patet 1. *Paralip.* 31. ubi dicitur: *Decimas dabunt filii Israel jussu regis, & secundum legem.*

Vide, quomodo decimæ sunt Dei. Quod patet *Num. & Deuteron.* 18. ubi Dominus dixit ad Aaron: *Ego sum pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel. Filiis autem Levi decimas omnes dedi in promissionem & pro ministerio. Et Levit.* ult. dicitur *Omnes decimæ terræ de frugibus sive de pomis arborum Domini sunt, & illi sanctificantur. Et Exod.* 22. *Decimas & primitias non tardabis offerre. Et Malach.* 3. *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero cataractas cœli, & effundam benedictionem usq; ad abundantiam, & interpellabo pro vobis devorantem & non corrumpet fructum terræ vestræ, & non erit sterilis vinea in agro dicit Dominus exercituum.* Et S. Paulus ad *Hebr.* 7. *Et quidem filii Levi, sacerdotium accipientes, debent sumere decimas à populo secundum legem.* Et in libro *Num.* c. 32. legitur, quomopo descripta fuerant oppida Levitarum, quotque in numero habebant. Quod figura fuit Sacerdotum novæ legis, ad possidendum temporalia. Et sic Abraham dedit decimas de omnibus, quæ possidebat, Regi Melchisedech, qui erat sacerdos altissimi Dei, & benedixit Abrahæ, *Gen.* 14. c. Et in nova lege *Constantinus Imperator* dedit decimas largas, dotando Ecclesiam decimis & censibus, & sui multi successores. Et specialiter in terra vestra *Bohemiæ, S. Wenceslaus*, & plures ejus successores, ut patet in Ecclesiarum dotatione & multorum altarium fundatione in civitate & diœcesi Pragensi.

Sed forte dicis: Quare Deus mandavit hominibus V. & Novæ legis dare decimas sacerdotibus? Respondetur, Quia homo est drachma decima perdita, quæ debet decimam partem Angelorum in novem choris implere, loco malorum Angelorum, secundum merita ascendendo. Et solus Christus obtulit Sacerdotibus, Luc. 2. ut legem impleret, ut ait *Matt.* 5. *Cap. Non veni solvere legem sed adimplere.*

Prospice jam intuendo scripturas, quod sacerdotes Novæ legis non adinvenerunt offertoria nec decimas, sed Deus mandavit & ordinavit offerre & dare decimas. Quas decimas & offerroria nec propter peccata sacerdotum quis Patronorum & Dominorum, ut tu dicis, cum ceteris potest retinere vel auferre ad libitum suum sine culpa peccati mortalis. Imo tenetur etiam malis gratibus & sub pœna excommunicationis eas dare, ut patet per *Venerabilem Hugonem de sacramentis libr.* 3. *part.* 9. ubi dicit: *Decimas quoq; usurpare aut retinere sine sacrilegii culpâ non possunt, nisi hi solum, quorum sustentationi instituta sunt. S. Gregorius* dist. 106. sic dicit, *Quis dubitat, sacerdotes Christi regum principum omnium fidelium patres & magistros censeri? Nonne insaniæ miserabilis esse cognoscitur, qui iniquis obligationibus illum sibi & sua potestati subjicere conatur, à quo credit non solum in terra sed etiam in cœlo se ipsum ligari & solvi.* Et Gelasius Papa Imperatori Augusto sic scribit: Tu Imperator pendeas ex illorum judicio, non illos posse redigi ad tuam voluntatem. Et idem Gelasius Papa, 100. *dist. Quippe cum tu videris Regum & Principum colla submitti genibus* sacerdotum,

& osculata eorũ dexterâ, eorum credũt orationib' communicari. Ideò qui Papæ, episcopo, vel sacerdoti cuiquã maledicit crimen sacrilegii incurrit, ut dicitur q. 14. Et alia Scriptura dicit: *Qui maledicit Principi, morte moriatur.* *Exod.* 21. *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Et non tantum carnali sed etiam spirituali. Item Prælato sanctæ matris Ecclesiæ. Ideo videant illi, ne eis contingat, sicut Datan & Abiran contigerat *Num.* 16. Qui cum omni familiâ suâ submersi sunt in profundum inferni propter murmur, quod fecerunt contra Mosen principem suum detrahentes ei pro indignitate prælationis, volentes esse ita digni Prælaturâ, sicut ipse fuit. Quam non dedit illis Deus, sicut Mosi dederat.

CAP. V.

De Ecclesiarum visitatione per Jacobellum inter Bohemos instituta.

ET etiam in iisdem *Ecclesiis, quas visitas,* prædicando, officiando, &c. interdictum violando, maximam clavium Ecclesiæ & S. Evangelii in offensam. Ut patet *Matt.* 8. ubi sic Salvator ait Ecclesiæ Prælatis: *Amen, Amen, dico vobis*: *Quæcunq;* ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis. *Et quæcunq;* solveris super terram, erunt soluta & in cœlis.

Ideo tales omnes, interdictum sic violando, in contemtum clavium Ecclesiæ, aut qui ad hoc conferunt consensum, tales omnes tam facientes quam consentientes redduntur inhabiles ad omnes actus Ecclesiasticos. Et si eis in principio super tali excessu non providerunt, legitimas causas adsignando: Alexandri Papæ 3. perpetuæ damnationis sententiam incurrunt, ut beneficiis & dignitatibus priventur, & si religiosi fuerint, in arcta monasteria detrudantur.

Et laicales populi, intrantes ad missas & officia profanorum sacerdotum, quadruplici peccato mortali peccant. *Primo* contra obedientiam peccant, non servantes mandatum superiorum. *Secundo* peccant, quia excommunicatis participant. *Tertio* peccant, quia alios, qui mandatum superiorum non observant scandalisant. *Quarto* peccant mortaliter, quia pertinaces profanos & excommunicatos conservant, in malitia eorum communicantes in divinis. Et de istis peccatis patuit late in Scriptura: Et canones in præcedentibus qui qui vult oculo aperto considerare.

Et sic, *frater mi dilecte*, omnia ista quæ in alios retorques, & in te relucent, tibi in præsentem & futuram infamiam. Cum non timeas Deum, nec verearis homines, nec à Prælatis missus, te intromittis de eorum officiis, dignitatibus cathedralibus, in magnum præjudicium Dei & Christi præceptorum & intellectum totius S. Scripturæ. Quia dixit Deus, *non concupisces rem alienam.* Quia, cum minimum non servas præceptũ Domini Dei tui, impossibile est te majora servate. Et cum minimum trangrederis, jam transgressus es omnia. Ut patet in Canonica Jacobi, c. 2. ubi dicit sic: *Quicunq; totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Et S. Johannes in Canonica sua prima, c. 5. Ubi dicit sic: *In hoc scimus, quod cognoscimus Deum, si mandata ejus observamus. Qui se dicit nosse Deum, & mandata ejus non servat, mendax est, & veritas in eo non est. Qui autem servat verbum Dei, vera charitas in eo est perfecta. Hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in Christo manere, debet ut quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare.* Sed Christus ambulavit, nulli malum nec bonum inordinatum suggerendo, nulli maledicendo, nulli detrahendo, nullum spoliando, nullum in odium alterius adducendo, & de nullius se dignitatibus seu bonis intromittendo, *sicut forte tu facis cum cæteris tibi adhærentibus*, fratres tuos ita bonos vel meliores, odiendo & spiritu oris occidendo. Modo memorare dictũ Salvatoris *Matt.* 5. ubi sic ait: *Qui dixerit fratri suo Racha, &c.* Et hoc sicut Johannis in sua Canonica prima cap. 3. dicit: *Qui odit*

odit fratrem suum, homicida est, & scitis quod omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Si ergo dilexerimus nos invicem, Deus in nobis manet, & charitas perfecta in nobis est. Intelligimus, quoniam in Christo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis. Sed qui non servat mandata Dei, & odit fratres suos, maledicendo ipsis, detrahendo, & forte auxilio vel consilio spoliando, & totum vulgus utriusque sexus contra eos incitando, non est spiritus veritatis in eo, sed spiritus erroris. Ut ipse S. Johannes testatur prima Canonica c. 4. ubi dicit sic: *In hoc cognoscimus spiritum erroris. Carissimi, diligamus invicem. Quia Charitas a Deo est, & omnis, qui diligit, ex Deo natus est* & cognoscet eum. Qui autem non diligit, non novit eum. Quoniam Deus charitas est. Imo eodem capite dicit S. Johannes: *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate, si ex Deo sunt. Quia multi Pseudo Prophetæ exierunt in mundum, & omnis spiritus, qui solvit hujusmodi, ex Deo non est, & hic est AntiChristus. Audistis, quia venit, & nunc est in mundo. Ideo fugite peccatum odii fraternitatis.* Quia ipse S. Johannes in Canonica sua prima cap. 3. dicit: *Qui facit peccatum, & odio habet fratres, ex Diabolo est. Quia ab initio Diabolus peccavit* peccato odii, invidens hominibus de eorum bonis operibus, ne intrarent locum ejus, quem cum aliis propter superbiam deseruit. In hoc apparuit filius Dei, ut solvat opera Diaboli.

CAP. VI.

De statu primitivæ Ecclesiæ, an ad eum clerus possit reduci, quoad vitam & quoad possessionem bonorum, quod urgebat Jacobus de Misa.

ET forte tu dicis ad prædicta: *Ego volo cum aliis, in hoc facto mihi adhærentibus, clerum reducere ad tempus & statum Apostolorum*, ut nihil possideant, & verbum Dei liberius prædicent, & pompam, avaritiam, luxuriam, & alia peccata non admittant nec exerceant.

Frater mi dilecte. Quis dedit tibi istam potestatem vel cuiquam alteri, ut potestatem infinitam posses facere finitam. Cum Philosophus dicat, *Cœli potentia infinita interminabilis est.* Et vis potentiam Dei limitare, quod Deus nollet nec posset aliter, quam voluit tempore Apostolorum. Cum tunc Christus multa servaverit successoribus eorum, quæ tunc in primitiva Ecclesia Apostolis non revelavit, nec etiam aliis. Ut patet *Joh.* 16. ubi dixit: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

Et sic ex informatione Spiritus S. Ecclesia moderna modo honoratiori in devotione meliori est quam primitiva Ecclesia. Quia Apostoli in primitiva Ecclesia plus soliciti erant de conversione gentium ad fidem Christi quam de ornatu Ecclesiæ vel devotione, vel de ornamentis ministrorum Ecclesiæ. Ut patet *Actor.* 5. ubi dixit S. Petrus: *Pœnitentiam agite & baptisetur unusquisq; vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus S.* Sed jam Ecclesia Sancta instinctu Spiritus S. informata, ad devotiorem modum & ornatiorem imo ad omnia meliorem deduxit quævis, quam modus Ecclesiæ primitivæ fuit. Scilicet tunc Spiritus non omnia revelavit Apostolis; sed multa servavit pro eorum successoribus. Ut patet in omni processu Ecclesiæ.

Sed videas, ne sermonibus tuis *Bohemiæ terram* in errorem talem deducas, sicut fuit deducta terra Asiæ & partes ejus provinciales. Quia cum illuc venerunt Pseudo Prophetæ, reduxerūt clerum ad tempus & statum Apostolorum, possessionib' eū privando potentia Principium & multitudine simpliciū. Et cum privati fuerunt omnibus possessionibus, gravius cœpit populus peccare sine Dei timore, cum non per sacerdotes corriperentur pro peccatis eorum. Expulerunt omnes, & demum populus carens sacerdotibus conversus est in

in paganismum usque in hodiernum diem.

Ecce, quam malum est, clerum nihil habere, possidere, aut eum spoliare. Nam populus quandoque adspiciens cleri potentiam, timet graviora peccata perpetrare & admittere. Nam omnis prælatura super hoc donata est, ut Prælati omnes errores suffocent, & falsa & erronea eorum doctrinâ comprimant, ne populum simplicem seducant, & nobiles & civitates per simulatam sanctitatem ad defensionem eorum attrahant. Quia erronei quadruplici astutia se armant contra potentiam Prælatorum & claves Ecclesiæ. Quibus difficile est resistere sine impensis magnis & expensis.

Quia *primo* erronee ostendunt sanctitatem, & maxime ab extra, in omnibus differentes ab aliis, ut sic crederent eis & in eos.

Secundo quærunt potestatem Principum & nobilium, ut defendantur ab eis contra jurisdictionem Ecclesiæ & Prælatorum. Ut faciant illi, quæ velint, sive sint bona sive mala, vel bona inordinata: Nihil aliud advertentes, nisi ut velle suum prosequantur.

Tertio quærunt & retrahunt ad se simplices homines utriusque sexus adulationibus, & aliis exquisitis novitatibus, & cantationibus, ut eos sequantur, & eis subveniant pecuniis & aliis necessitatibus, ut resistere possint Ecclesiæ clavibus & prælatis, qui eos excommunicant, vel, aliis in jurisdictionibus, cohortantur & retrahunt, ne homines simplices sic seducant.

Quartò, omne malum, quod excogitare vel edicere possunt, edicunt super prælatos & alios omnes, qui eos non comitantur. Ut malum eorum, quod ipsi faciunt occulte sive manifeste, cooperiant, & sancti ultra omnes alios appareant.

Ideo Spiritus S. instructor veritatis à quo & per quem regitur sancta mater Ecclesia, & membra ejus & Christi fideles docuit & suggessit, ut spirituales & seculares dotarent Prælaturas ad resistendum malis & erroneis, ut patet per Johannem 14. Capite. Ubi sic Christus ait: *Ille vos docebit omnia, quæcunq; dixero vobis.*

Et sic studeas diligentissime fugere a peccatis, quælibet mandata Dei servando. Quia cum es in peccato mortali, & non servas mandata Dei, ut Deo placeas, nec tibi nec aliis proficis. Patet Psalmo 49. Ubi sic loquitur Deus: *Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum. Tu verò odisti disciplinam meam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitiâ, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, adversus filium matris tuæ ponebas scandalum, hæc fecisti, & tacui.* Et aliàs sapiens dicit: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.*

Sed dicis. Nolo aliter videri quàm appareo. *Frater mi dilecte*, hoc est hypocritarum, quorum vita brevis, ut dicit Jobus 2. Cap. Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis, & gaudium est hypocritæ ad instar puncti. Et S. *Bernhardus* in Epistola ad Suggerium Abbatem S. Dionysii, dicit sic: *Blanda sed periculosa laus, cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur.* Et S. Gregorius in Pastorali: Periculosa laus est, cum non pro recto opere laus transitoria acquiritur. Æterna retributione digna res vili venditur. Et Seneca in libro de moribus dicit: *Bonum est laudari, sed præstantius est esse laudabilem. Neminem citò laudaveris. Vitium est omnia credere, Vitium est nihil credere. Seneca* in quadam epistola de quatuor virtutibus: *Sit tibi tam triste à turpibus laudari, quasi lauderis ob turpia.*

CAP. VII.

Communionem plebis sub utraque specie, à Jacobo de Misa Pragæ introductam, pugnare cum intentione Christi.

ET præfatis omnibus & singulis præmissis, in admiratione pl' admiror, nec mirari sufficio: Quia qua præsumtione audes *populum Laicalem sub utraq; specie sacramentali communicare*, nescio, hoc faciendo contra voluntatem Christi & Dei, & contra intellectum totius S. Scripturæ, & contra canones & contra statuta sanctæ Matris Romanæ Ecclesiæ.

Quod hoc sit *contra voluntatem Christi & Dei*, patet per executionem ultimæ cœnæ Christi, & per omnes Evangelistas, qui de ea testimonium perhibent, & omnes satiationes, quibus multa millia hominum Christus satiavit.

Quoniam si Christi & Dei voluntas fuisset, populum Laicalem sub utraque specie sacramentali communicare, ad eandem cœnam ultimam, in qua dedit corpus & sangvinem sub utraque specie sacramentali, advocasset Christus matrem suam, Mariam, vere gloriosam, quæ tunc dignior fuit omnibus Apostolis. Quia tunc illa fuit ter sancta, ut dicit *S. Thomas in Compendio Theologicæ veritatis*; & septuaginta duos discipulos, & hospitem cum familia, apud quem fecit cœnam suam ultimam, quia multum dilexit eum, & Josephum ab Arimathia, Nicodemum, & alios familiares, qui comitabantur eum. Sed hoc non fecit. Ideo voluntas ejus ad hoc non fuit, ut populus Laicalis sub utraque specie sacramentali communicaret.

Sed forte dicis, quod Christus dixit ad omnes *Matth. 26. Bibite ex eo omnes, & Luc. 22. Dividite inter vos.* Verum est, quod Christus hoc dixit ad omnes collectos propter Judam traditorem suum, ne furorem S. Petri excitaret & aliorum Apostolorum contra eum. Et ut ostenderet, quod non tantum det se bonis, sed etiam malis det se ad manducandum. Et non dixit ad omnes distributos tunc in futuros & præteritos. Quia multi mortui fuerunt & salvati, antequam Christus natus fuit, & multi tunc, quando natus fuit, ut innocentes pueri, & S. Johannes Baptista, & multi tunc, quando Christus ascendit salvati sunt. Et erant non manducantes nec bibentes sacramentaliter corpus Christi & sanguinem sub utraque specie panis & vini. Et hoc probat S. Marcus Evangelista, 14. c. sic dicens: *Et biberunt ex eo omnes*, i. e. illi 12. Apostoli tantum, & non plures. Alias Evangelista dixisset falsum de præterito. Quod est erroneum, quod Evangelista falsum diceret. Et ibi tunc porrigendo iis corpus & sanguinem sub utraque specie sacramentali consecravit illos in Episcopos & Cardinales, dicens sic: *Accipe & comede, hoc est corpus meum.* Designans per eos in futurum omnes offerentes tantum, non laicalem populum, qui debet tantum sub una specie communicare, & non sub duabus speciebus sacramentalibus.

Hoc idem patet ex satiationibus Christi, quas Christus fecit turbis & discipulis suis ante mortem & post resurrectionem suam. Et primo patet Matt. 8. Ubi Christus satiavit quatuor millia hominum septem panibus & paucis piscibus. Et Joh. c. 6. ubi Christus satiavit quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piscibus. Et non dicit, *potavit* sed *satiavit*. Et *Luc. ult.* ubi Christus cum duobus discipulis recumbens in Emaus, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrexit eis panem, secundum *Augustinum in Homilia*, i. e. corpus suum, & non dedit vinum. Ubi Christus ostendit, quod non fuit nec est voluntas ejus, ut populus laicalis debeat communicare sub utraque. Quia si voluntas ejus fuisset ad hoc, tunc in illis satiationibus potasset turbas & discipulos aliquo potu. Quod tamen non fecit. Ideo voluntas ejus ad hoc non fuit quod populus laicalis sub utraque communicaret.

CAP. VIII.

De figuris V. Testamenti pro Communione laicorum sub una.

Nunc, *quod sit contra sacramentum Scripturarum*, primo patet per *Vetus Testamentum*, quod quodammodo prænoscitum est signum significans exemplariter & quodammodo proportionaliter aliqua in futuro novæ legis, quæ debent evenire, ut dicit S. Thomas. Quia oportet quod veritas in nova lege correspōdeat verbis in veteri lege.

Ubi lex antiqua ostendit multis figuris, quod tantum offerentes debent sub utraque specie sacramentali communicare, & populus laicalis sub una specie tantum, panis, & & non vini. Quod patet. Gen. 14. ubi Melchisedech, Rex Salem, obtulit panem & vinum, & erat sacerdos altissimi. Et in Reg. 20. legitur, quod Elias surrexit & comedit panem subcineritium, & bibit aquam], & ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem Domini. Et erat Propheta altissimi. Et in Levitico legitur, ubi non licebat filiis Israel uti libaminibus, id est offerendis in fluido, ut vino, oleo & melle, nisi Aaron & Levitis tantū, qui portabant figuram offerentium. Et *Deuteron*. 12. dicitur filiis Israel: *Carnibus hostiarum tuarum ipse vesceris, sed sanguinem fundes in altari.* Committens solum sacerdotibus consecrare & sumere sanguinem Christi sub specie vini in altari. Et S. Thomas figuram ponit utriusque specie in virga Jonatæ mellita. Ubi præfigurabatur, qui deberet offerre. Quia Jonathas sacerdotem figurat, & per favum mellis significabatur sanguis Christi, ibi cum devotione offerendus. Quod officium est sacerdotis.

Et quod laicalis populus tantum debeat cōmunicare sub una panis specie, patet figura Exod. 12, ubi multitudo filiorum Israel immolabant agnum ad vesperam Paschæ, & comedebant azymos panes, & non bibebant vinum. Quia agnus figurabat Christum & vinum sanguinem ejus. Item manducabant manna in deserto, sed non bibebant vinum. Iterum alius dicit: *Angelorum escâ nutrivisti populum tuum*, & non, potasti vino. Et sic de aliis figuris patet in multis locis V. T. quas longum & tædiosum esset omnes ponere. Et hoc de antiqua lege.

CAP. IX.

De dictis Novi Testamenti, quo sensu agant de communione sacra.

Nova vero lex hoc idem ostendit. Et specialiter Evangelium S. Johannis c. 6. quod populus *laicalis* non debet sub utraque specie sacramentali communicare, sed tantum sub una specie panis. Quia quandocunque Christus loquebatur ad turbas de corpore suo mystico sacramentali, nunquam fecit mentionem de vino, nisi tantum de pane. Ut patet Johan. 6. cap. ubi Christus dicit, *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis, quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Litigabant ergo Judæi, ad se invicem dicentes: *Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Et alias modicum infra dicit in eodem Evangelio: Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Ecce non dicit: Qui bibit hoc vinum. Ecce quando loquebatur ad turbas, nullam fecit mentionem de sanguine pro laicis.

In MSCto nostro Helmstadiensi nullum quidem spatium hic obvium, lacunæ indicium. Contextus tamen videtur arguere aliquem defectum. Resarcire itaque quomodocunque ex altera libelli hujus *editione A.* 1422. prodita, ope *antiqui Codicis Coloniensis, A.* 1484. *impressi, è re fore visum.*

En ergo seriem.

Sed si opponis textum *Joh. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Respondeo, quod hoc dixit ad

Aposto-

Apostolos & ad futuros offerentes. Et tunc implevit illud in ultimâ cœnâ & & nunc in sacerdotibus per se offerentibus. Sed in sacerdotibus infirmis & captivis & populis laicalibus non sic fit. Quod ostendit Christus in sequenti textu, ubi sic dicit: *Spiritus est, qui vivificat, caro autem non prodest quicquam. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*, Id est, sunt spiritualiter intelligenda & non sacramentaliter tantum. Nam nullus sanctus, nec aliquis Doctor S. Scripturæ, prædictum textum, scil. *Nisi manducaveritis carnem filii* hominis, exponit de manducatione sacramentali, demptis hæreticis videlicet *Nestorio* & *Pelagio* & eorum sequacibus. Sed omnes exponunt de manducatione & bibitione spirituali, imitantes Christum, dicentem *Joh. 6. Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt* id est spiritualiter intelligenda & non sacramentaliter. Et S. *Augustinus super Joh. 6. Caro mea vere est cibus*, &c. in *Homilia* 24. dicit: *Hoc est, manducare illam escam, & bibere illum potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Et qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi.*

Sed, *frater mi dilecte*, dicis: Textus sonat: *Qui non manducat ejus carnem, & non bibit ejus sanguinem*, sacramentaliter, *non habet vitam*, id est æternam beatitudinem.

Pro quo volo te scire, quod secundum intentionem *Gorræ super Johannem* ponitur duplex manducatio. Quædam spiritualis tantum, quæ fit per fidem, spem & charitatem. De qua Christus hoc dictum intellexit. Et de qua *S. Ambrosius & Augustinus* dicunt: *Ut quid paras ventrem & dentes? Crede & manducasti.* Talis manducatio est de necessitate salutis, sine quâ nemo salvari potest, & requiritur in adultis, sicut baptismus in parvulis, in fide, spe & charitate. Alia vero *manducatio* est *sacramentalis.* Et ista non est de necessitate salutis, licet sit magnæ utilitatis. Nam secundum *Gorram* illa manducatio sacramentalis nec dat vitam gratiæ, nec gloriæ. Et cum non sint plures vitæ necessariæ ad perpetuam vitam, nisi illæ duæ: Ideo illa manducatio sacramentalis non est de necessitate salutis.

Patet primo, quod non dat *vitam gratiæ & remissionem peccatorum*: Quia illa vita, scil. gratiæ, datur per baptismum, per contritionem & confessionem & veram pœnitentiam, quæ omnia requiruntur ad illam dignissimam manducationem sacramentalem. Alias communicans non perciperet sacramentum ad salutem sed ad damnationem, 1. Corinth. 11. *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Ut patet in Judâ & in multis ejus sequacibus.

Etiam secundo, quod non *vitam gloriæ* dat, patet, quia, qui perseverat in vita gratiæ usque in finem, hic salvus erit *Matt.* 10. Quia statim post talem vitam corporalem sequitur cum vita gloriæ, beatitudo æterna & visio Dei ineffabilis.

Tertio etiam, si illa manducatio sacramentalis esset de necessitate salutis, tunc omnes homines à principio usque ad passionem Domini nostri Jesu Christi essent damnati. Quod tamen falsum est. Quia multi Patriarchæ, Prophetæ, Reges, & alii multi Patres, ut Adam, Abraham, Isaac, Jacob, Jeremias, David, & de aliis multis Patribus V. T. sunt salvati, & *post adscensionem Domini, à mille quadringentis viginti duobus annis huc usq;*, qui non manducaverunt sub utraque specie. Hoc patet *Actor.* 2. ubi dicitur: *Erant Apostoli perseverantes in doctrina & communicatione in fractione panis.* Nec ibi ponitur potio vini. Quomodo *tui Patroni*, scil. *S. Wentzeslaus, S. Ludivilla, S. Albertus, S. Procopius, & omnes S. Christiani Bohemi*, secundum errorem tuum sunt salvati? Ex quo patet dictum tuum esse horrendum & hæreticum. Nam nullus eorum porrexit, nec aliquis eorum manducavit ex utraque specie sacramentali, præter sacerdotes offerentes. Sed procul dubio ipsi manducaverunt non tam sacramentaliter, sed spiritualiter

tualiter, fide spe & charitate, ut informamur 1. *Cor.* 9. ubi dicitur: *Nolo vos ignorare fratres, quoniam omnes patres vestri sub umbra fuerunt & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus.* Et S. *Augustinus in dist.* 9. *de Sacramentis scribit* Bonifacio Papæ contra Pelagianorum hæresin, dicens: *In Ecclesia Salvatoris non cogites, quod illi, qui non sunt expertes corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, dicente Domino Joh. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c. sint omnes damnati. Tunc unumquemq; fidelem corporis & sanguinis Domini participem fieri dico, quando in baptismo membrum Christi efficitur. Et si tales baptizati ante perceptionem Sacramenti discesserint, participatione hujus sacramenti non privantur, nec ejus beneficio.*

Et forte dicis, quod tempore & loco opportunis debet quilibet sacramentaliter manducare & bibere. Dico, quod non est præceptum Christi manducare ejus carnem, & bibere ejus sanguinem sacramentaliter, ut supra multipliciter patuit. Nec aliquis S. Doctorum exponit sic illud præceptum Christi, *tempore & loco opportunis.* Quod si sic esset, ut tu exponis, tunc homo, quando vellet, mandatum Dei impleret, & quando nollet, dimitteret, pro tempore & loco. Cum mandatum Dei semper sit implendum.

Ubi, *frater mi*, te scire volo, quod manducatio diversorum est *diversa.* Quia *quidam* sunt, qui non manducantes manducant, ut viri comtemplativi, probati, & pueri innocentes baptisati, & alii, qui decesserunt in fide, spe & charitate, ut martyres Domini, de quibus dicit B. Augustinus: Crede & manducasti. Alii sunt, qui manducantes non manducant, ut in peccato mortali sumentes sacramentum, de quibus 1. *Corinth.* 11. *Qui manducat indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Tertii* sunt, qui manducantes manducant, ut fideles, contriti, confessi & pœnitentes. De quibus *Joh. 6. Et qui manducat hunc panem vivet in æternum. Quarti* sunt, qui non manducantes manducant, ut homines desperati, plus delectantes esse in fæcibus peccatorum quàm in gratiâ Dei. Et qui semel in anno non communicant, tales debent â fidelibus excludi, & sepulturâ Ecclesiasticâ prohiberi, nisi signa manifesta ostendent, ut patet *De pænit. & Remiss. Omnis utriusque sexus.* Unde *spirituales* offerunt sub utrâque specie sacramentali panis & vini. *Laicalis* verò populus tantùm sub specie panis.

Sed forte dicis, quod S. Paulus *I. Cor. II.* scribit: Quod uterque populus debeat communicare sub utrâque specie; ubi dicit: *Ego enim accepi â Domino, quod & tradidi vobis* &c. Dico, quod S. Paulus non aliter scribit Corinthiis, nisi sicut accepit â Domino Jesu. Sed quia Dominus Jesus non dedit corpus suum & sangvinem sub utrâque specie sacramentali, nisi duodecim Apostolis, quos & prius consecravit in sacerdotes, & qui figura fuerunt omnium sacerdotum offerentium tantùm, & non aliorum sacerdotum vel laicorum communis gregis, ut quidam dicunt, quod illi duodecim Apostoli fuerunt figura omnium Christi fidelium degentium in hâc vitâ, qui deberent communicare sub utraque specie panis & vini, sicut obtulit in cruce in crastino pro salute omnium fidelium. Et pro tunc Christus constituit duodecim Apostolos offerentes & non simpliciter communicantes. Quia S. Paulus in fine Epistolæ hujus scribit, quod laicalis populus debet tantùm sub specie panis communicare, sicut dicit: *Itaque fratres mei, cum convenietis ad manducandum invicem expectate, si quis esurit, domi manducet, & non in judicium conveniat, cætera, cum venero, disponam.* Ecce S. Paulus dicit, *ad manducandum*, & non dicit *ad bibendum.* Ubi ostendit, quod populus laicalis debet tantùm sub specie panis communicare, & nullo modo sub specie vini. Et nunquam fuit de intentione ejus, quod populus laicalis debet communicare sub utrâqve specie. Quod si præceptum, indubitanter S. Paulus præcæteris aliis Romanis scripsisset & Hebræis, cum tunc Romani erant caput Judæorum &

Hebræorum: Et Judæi specialiter erant electus populus Dei. Et præsertim mandatum Christi cum sit de salute hominum, utiqve scribere non omisisset. Sed ex quo hoc non est factum, patet, quod non est Christi *mandatum*, sed forte *consilium*. Unde *S. Ambrosius in libro de viduis* sic dicit: Etenim *præceptum in subditos fertur, consilium amicis datur. Et ubi præceptum est, ibi lex est, & ubi consilium est, ibi gratia est.* Ex his patet, quod communicare laicales sub utrâqve specie, non est Christi præceptum, ut priùs patuit & postea patebit ex S.Scripturâ tam V. quam N. legis, & multis sacris canonibus. Et ideo S.Paulus solis Corinthiis scripsit. Qvia Corinthii sic fuerunt inducti per malos Pseudo & Prophetas. Et ne tamen illud indignè facerent, dixit: *Probet autem seipsum homo*, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qvi enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini *I.Cor. XI.*

Et ut breviter videamus aliqvas *auctoritates*, qvibus ipsi se armant, inducendo populum laicalem ad communionem sub utrâqve specie sacramentali: Primò accipiunt auctoritatem *S.Gregorii* in *libro Dialogorum*, ubi dicitur: *Ejus quippe caro pariter & ejus sanguis non in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur.* Ibi, *frater mi dilecte*, bene scis, qvod sacrum corpus Christi non partitur per manus aliorum, nisi per manus sacerdotum hoc offerentium, & non aliorum infirmorum aut captivorum, & in illorum ora sangvis Christi debet fundi, quem offerunt sub specie vini, & non aliorum sacerdotum nec laicorum simplicium.

Sed si *dicis, Laici sunt fideles*, ideo sangvis Christi debet fundi in ora eorum; *Respondeo*, qvod cum corpus Christi porrigitur fideli laico sub specie panis, infunditur etiam sibi sangvis Christi concomitativè, licet non sub proprio signo vini. Qvia ubi est corpus Christi, ibi etiam est sangvis ejus. Aliàs error maximus seqveretur, qvod sangvis Christi separabiliter se haberet à corpore.

Tunc ad auctoritatem *S. Thomæ*, propter qvam multi dicunt, qvod corpus Christi & sangvis ejus debet dari sub utraqve specie sacramentali laicali populo. Qvia scribit *in tertiâ parte suarum distinctionem q.16.* dicens: *Quamvis totus Christus sit sub utroque sacramento, non tamen frustra. Nam in primo repræsentat passionem Christi, in secundo sanguinis effusionem, tamen conveniens est usui hujus sacramenti, ut seorsum exhibeatur fidelibus.* Propter hoc dicunt, quod sub utraque specie sacramentali debeat dari corpus & sanguis Christi fidelibus laicis. Et hoc & falsum. Quia male intelligunt S. Thomam. Nam plus quam in ducentis locis dicit, quod sub specie panis tantum debeat dari laicalibus corpus Christi, & non sanguis ejus. Et ideo sic debet intelligi auctoritas *S. Thomæ*. Quod conveniens est usui, id est, quod usus est & consuetudo, ut hoc sacramentum seorsum exhibeatur, id est offeratur in altari pro fidelibus ac pro peccato omnium fidelium, sed non in dando in laicis sub utraque specie sacramentali.

Tunc ad *Gelasium Papam* dicentem: *Divisio unius ab altero sine Sacrilegio & peccato non potest provenire.* Unde fertur, quod *glossa super eodem Capitulo* dicit, quod dictum Gelasii Papæ intelligitur de sacrificante aut de conficiente. Et hoc Christus voluit *Luc.* 22. dicens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Johannes Andreæ dicit in glossa: *Hoc in meam commemorationem facite, id est conficite.* Quia sacerdos celebrans non debet dimittere secundam speciem, f. vini, alias committeret sacrilegium. Sicut quidam fecerunt antiquitus, habentes plures Ecclesias, in omnibus officiantes, in ultima celebratione sumebant sub utraque specie sacramentum, sed in primis missis tantum sub una specie scil. panis. Et tales sacerdotes corrigit hic *Gelasius* de sacrilegio, & non laicalem populum.

Tunc ad *Cyprianum martyrem*, qui dicit in *epistola* 24. *ad Cecilianum de sacramentis*: *Quidam in calice sacrificando plebi ministrando hoc non faciunt, quod Jesus hujusmodi sacrificii auctor fecit & docuit. Si quis in illo errore adhuc tenetur, luce perspecta ad radicem veritatis redeat.* Ad Canonem Cypriani: Tunc Cyprianus locutus fuit secundum consuetudinem primitivæ Ecclesiæ, & credidit esse bonam, laica-

les sub utraque specie communicare. Ideo in hoc puncto, & in multis aliis, Ecclesia non tenet eum. Nam etiam dixit, quod hæretici non possunt baptisare, & quod talis baptismus esset lavacrum Diaboli. Quem S. Gregorius M. Innocentius Papa & Anastasius in illo condemnaverunt cum 80. Episcopis, ut patet in *Decreto distinct.* 20. Aut sic potest responderi, quod in primitiva Ecclesia ex simplicitate nude textum *Nisi manducaveritis carnem filii hominis* &c. intellexerunt. Et ideo errabant, quod sub utraque specie sacramentum populo laicali porrigebant. Nam quidam intingentes hostiam, & sic illam populo laicali porrigebant. Alii uvas vineæ adponebant, & sub specie vini solum sumebant. Et laicalibus communicantibus uvas intinctas dabant, & pro infirmis in sacrario reponebant. Alii pannum lineum in musto tinctum per totum annum servabant. De his erroribus & pluribus habetur *De consecratione distinct. 5. cap. Cum omne.* Et sic errantes Cyprianus correxit, eo quod non faciebant, sicut Christus instituit.

Et forte plures fuerunt qui communicaverunt populum laicalem in primitivâ Ecclesia sub utraq; specie sacramentali. Verum est, sed diversimodè. Quia communicaverunt populum sub utraque specie sacramentali ex pia devotione, ut *S. Cyprianus & B. Donatus.* Sed quando citò fuit eis revelatum per intellectum S. Scripturæ, aut per visionem miraculorum: Quia S. Donato fuit revelatum per fractionem calicis, quod non deberet populum laicalem sub utraque specie sacramentali communicare: Mox retractavit & pœnituit, nec unquam de cætero aliquem laicum aut laicam sub specie vini communicavit, & aliis consuluit, ut idem facerent, quod & factum est. Alii vero communicaverunt populum laicalem sub utraque specie ex pura malitiâ, ut erronei & hæretici. Sic fecit *Nestorius* & *Pelagius*, & eorum sequaces. Hoc Nestorius idem fecit, quia sub specie panis dixit tantum esse corpus Christi, & sub specie vini tantum sanguinem Christi, & adsignabat rationem talem, quod in magnâ sextâ feriâ corpus fuit divisum à sanguine & sanguis divisus à corpore, & sic etiam in sacramento esse. Et hoc est error pessimus. Quia ubi est corpus Christi, ibi etiam est sanguis ejus, & è converso. Et ideo idem *Nestorius* adjudicatus est pro hæretico, & omnes sui sequaces. *Pelagius* autem & sui sequaces communicaverunt populum laicalem sub utraque specie sacramentali.

Sed quando Christus dixit Joh. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, intelligebant literaliter & carnaliter, non spiritualiter, ut prius dictũ est. Et sic decepti errore illo pessimo inducebant, ut pueri post baptismũ comunicarent sacramentaliter & sub utraque specie sacramentali. Et si speciem panis sacramentalis deglutire non possent, qvod contereretur cum sanguine, & eis in os infunderetur. Et si ejicerent, combureretur. Allegantes Scripturam, *Exod.* 12. *Si quid residuum fuerit, igne comburatur.* Rationem assignabant quare pueri debeant communicare sub utraque specie sacramentali: Quia innocentes, non superbi, non avari, non luxuriosi, nec aliis peccatis obnoxii. Quorum hæresi repugnavit *S. Thomas in quartâ parte suarum distinct.* dist. 98. Quod pueris non datur hoc sacramentum, quia ad hujusmodi sacramenti susceptionem non sufficit sola innocentia, sed alia plura requiruntur. Primo requiritur cognitio inter cibum corporalem & sacramentalem. Et talem cognitionem non habent. Igitur non datur eis. Secundo requiritur devotio. Ideo non datur dementibus nec pueris, quia non habent devotionem, nec sciunt se ad eam disponere. Tertio requiritur discretio. Ideo non datur fatuis nec pueris, quia non habent discretionem. Nam tales sunt sicut bruta sine cognitione & discretione. Quarto requiritur peccatorum confessio. Propter hoc non datur mutis, nisi aliqualiter certa signa videantur & cognoscantur cum cæteris circumstantiis,

Et diceret aliquis: Si non datur pueris hoc ſacramentum, non datur eis ſalus; Reſpondetur, quod hoc non eſt verum. Quia per hoc ſacramentum non datur eis ſalus, ſed per baptiſmum.

Tunc ad hymnum: Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & triſtibus ſanguinis poculum, dicens, accipite, quod trado vaſculum: Omnes ex eo bibite. Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit ſolis presbyteris, quibus ſic congruit, ut ſumant & dent cæteris. *Gloſſa*, fragilibus id eſt Apoſtolis Chriſtum negantibus, & ab eo fugientibus, & triſtibus, id eſt de morte Chriſti dolentibus, dedit corporis ferculum & ſanguinis poculum. Et ſic illud officium i.e. offerre, ſolis presbyteris committi voluit: Primo Apoſtolis, primis ſacerdotibus poſt Chriſtum, poſtea omnibus offerentibus & ſacerdotale officium in offerendo exercentibus, & non aliis, ut ſumant ſub duplici ſpecie ſacramentali prout Chriſtus inſtituit & dedit cæteris, id eſt laicis, ſuo modo ſub ſpecie panis tantum & non ſub ſpecie vini. Et ratio poſtea videbitur in ſeqventibus.

Sed forte dices, quare Chriſtus hanc manducationem & bibitionem ſub duplici ſpecie ſacramentali inſtituit ſolum in immolatione & oblatione, & non in ſimplici communione? Hoc declarat *S. Gregorius, De conſecratione diſtinct. 2. & S. Auguſt. eadem diſtinct. cap. Utrum. Chriſtus ſciens, ſe corporaliter ab hoc ſeculo receſſurum ad patrem, & homines continue peccare & in peccata labi, & ipſum de cætero mori non poſſe pro peccatis noſtris, reliquit poſt ſe ſalutare ſolatium, conſolamen & medicinam peccatoribus, corpus ſuum offerendum in altari pro remisſione omnium peccatorum omnium fidelium, in memoriam ſuæ pasſionis, & ſanguinis effuſionis, ſub duplici ſpecie, ut duplex habeatur memoria, videlicet ſui corporis in cruce immolatio per panis ſignificationem, & ſanguinis ejus effuſio, per vini ſignificationem.* Manducatio autem & bibitio (extra officium) non fit in remiſſionem peccatorum omnium, ſed ſolum proſit ſimplici perſonæ recipienti. Talis autem duplex ſignificatio non requiritur apud laicales ſub duplici ſpecie, ex quo eorum ſumtio non ſit remiſſio omnium peccatorum fidelium. Sufficit ergo laico ſub ſpecie panis habere corporis & ſanguinis Chriſti memoriam, & non ſub ſpecie vini, propter majorem cautelam. Nam incongruum eſt, imo maximum peccatum, ſanguinem Chriſti per pepla mulierum fundere, virorum barbas madidare, vel terram irrigare. Et hoc eſt contra illos, qui incaute & indiſcrete ſanguinem Chriſti fundunt, dicentes: Quod prius fuerit fuſus in terram. Illi ſciant, quod ſanguis Chriſti fuit fuſus in terram pro ſalute omnium fidelium, nunc autem funditur per malam voluntatem hominum. Et quia ſanguis Chriſti jam eſt glorificatus, & glorioſo corpori Chriſti unitus inſeparabiliter, qui prius fuit mortalis & diviſibilis: Sed jam non eſt mortalis nec diviſibilis: Ideo illi permaxime peccant, qui ita incaute & indiſcrete ſanguinem Chriſti fundunt, & cum hoc faciunt laicalem populum ſub ſpecie vini communicare. Nam prius fuit maximum peccatum, ſanguinem Jeſu Chriſti fundere violenter, mortalem & diviſibilem. Nunc autem eſt permaximum, fundere ſanguinem Jeſu Chriſti immortalem & indiviſibilem, & magna pœna eos ſequitur, ut patet per *Pium Papam, De conſecratione, capitulo: Si per negligentiam diſtillaverit gutta ſanguinis ſuper terram aut ſuper pallam, pœnitere debet 40. diebus per jejunium & orationes, & à celebratione miſſarum debet ſuſpendi ad tempus, & gutta ſtillata lambatur, & palla aut pannus comburatur. Et ſi lapis eſt, radatur, & raſura ad ſacrarium reponatur pro reliquiis. Sed ſi in terram ſtillaverit, ſanguis Chriſti cum lingua reſumatur, & terra ad ſacrarium reponatur. Si talis pœna debetur ſacerdotibus pro effuſione ſanguinis Chriſti per negligentiam facta in pallam, & talis palla debet comburi*, multo major pœna debetur laicis, qui ſi madidant barbam aut veſtem perfundentes ſanguine Jeſu Chriſti, debent cum tota veſte & barba cremari & in profundum inferni reponi, ſi nollent pœnitere & cavere ſecundum ſtatuta & canones à ſanctis patribus editos

editos & confectos. Quia tales omnes, laicalem populum sub utraque specie sacramentali communicantes, & sanguinem Jesu Christi incaute fundentes, *excommunicantur* per Lucium Papam, ut patet in antiquis jurib9 *De hæreticis abolendis*, ubi sic dicit Lucius Papa: *Universi, qui de sacramento corporis Christi aliter sentire & docere non metuerint, quam SS. Romana Ecclesia prædicat, & observat, vinculo perpetui anathematis innodamus, cum Romana Ecclesia caput sit & mater omnium Ecclesiarum, ut dicit Gelasius Papa*, distinctione 20. Nec Apostoli, nec aliqua Synodus, sed solus Christus primatum Ecclesiæ Romanæ instituit, cujus Ecclesiæ primum Pontificem pastorem Petrum Christus ordinavit, cui dedit potestatem ligandi & solvendi, à quo ligare & solvere, Roma testante, originem accepit, h. e. à Romano Pontifice, tanquam à primo latore, omnis Ecclesiastica fluit potestas & autoritas, tanquam à summo Principe. Item *Honorius Papa*, De consuetudine: *Inhibemus, ne absque consensu superioris immutetur Ecclesia consuetudo adprobata, novam inducentes: Si quam forte fecistis, irritam decernatis.* Et S. Gregorius, *De electione & de electi potestate. Non malum est, ab imitatione & observatione sedis Apostolica recedere?* Quasi dicat, valde malum est. Et *Nicolaus Papa distinct.* 21. & dist. XI. dicit in canone de his: *Omnis transgressor observationum Ecclesiæ puniendus est.*

Et hoc idem patet *in lege civili*. Nam qui frangit observationem & consuetudinem civitatis, punitur per legem civitatis.

Itaque si alicui contingit populum laicalem communicare sub utrâque specie sacramentali, aut sanguinē Christi fundere, provideat sibi de pœnitentia salubri priusquam moriatur, ne in perpetuum damnetur.

Et sic portare Christi sanguinem ad infirmos, longè ab Ecclesiis distantes, per sylvas, campos, montes & colles, eundo, equitando, esset valde incautum & periculosum, propter lapsum tam hominis quam jumenti.

Si autem dixeris: Sufficit infirmis, tantum sub una specie scil. panis communicare. Tum etiam sufficit laicis sub una specie panis communicare tantum.

Si etiam servaretur sanguis Christi, prout hostiæ servantur, de facili mutaretur sacramentum vini in acetum.

Tertio, multi ponerentur in periculo salutis. Quia quam plures sunt, qui non possunt vinum bibere, nec odorare, ut patet in Rege Poloniæ & in multis aliis.

Quarto, quia pro magna plebe, præsertim tempore pestilentiæ, oporteret vasa magna præparare.

Quinto, in bello justo si essent multa millia hominum, qui omnes vellent sub utraque specie communicare, ubi tam magnus calix sumeretur? quis posses elevare?

Sexto, possent credere communicantes, quod sub specie panis non esset totus Christus, nisi sub utraque specie. Sic daretur causa & occasio erroris, quæ non est danda simplicibus, qui manducant tantummodo secundum sensum.

Septimo, ut veritas respondeat umbræ, id est nova lex veteri. Quia in veteri lege sanguis super altare fundebatur, ut patet *Deuteron.* 12. & prius de illo satis dictum est.

Specialiter laicales non sunt sub utraque specie sacramentali communicandi propter hæresin Nestorii & suorum sequacium: ut prius dictum est. Quia quicquid sacerdos in altari sub duplici specie offert, hoc totum fidelis laicus sub specie panis accipit: Ideo sufficit laico, cum eandem rem, id est Christum totum, cum offerente recipit. Quia peccatum est fieri per plura, quod æque bene potest fieri per pauciora.

Et sic patet, quod laicalis populus sub unâ specie non minus nec defectuosius recipit quam sacerdos offerens sub utraque panis & vini, qui uterque, tam laicus quam sacerdos offerens, nisi unicam rem recipiunt, scil. Christum.

Etiam si qvis diceret, quod sub duplici specie major gratia, major devotio, major contritio acquiritur, & sic de aliis affectibus, quam sub una: Respondetur

detur, quod quandoque sub unâ specie acquiritur major & multiplicior gratia, & devotio, & contritio, & sic de aliis affectibus, qvam sub duabus speciebus. Quia constat, alium laicum esse bonæ vitæ, & sacerdotem esse indignum, quia profanus, excommunicatus, & erroneus & aliis peccatis obnoxius. Tunc sub una specie acqviritur major gratia, major devotio. Qvia laicus aliqvando magis est dispositus post contritionem & devotionem, qvam sacerdos sub duabus speciebus. Et hoc patet & patuit in his, qui non omni die communicaverunt, sed aliqvando cum bene fuerunt dispositi. Scilicet, non ut qvidam nunc faciunt, qvi sine omni devotione & reverentia, imo sine confessione, accedunt ad hoc venerabile sacramentum. Et è converso sacerdos recipit sub utraque specie sacramentali. Quia dignior est omni laico officio suo sacerdotali. Et qvia etiam in sacerdote bene disposito viget major gratia, major devotio & major contritio, qvam in laico. Et sic nulla distantia in illa dictura.

Sed diceres: Sub duplici specie fit distinctior memoria passionis Domini, qvam sub una specie panis. Qvia laicus sub specie panis memoratur passionem Christi in cruce & per speciem vini memoratur sanguinis effusionem. Respondetur ad hoc, quod laicus duo potest distincte memorare sub una specie scil. panis. Imo passio Christi, & effusio ejus sanguinis, potest omni hora à qvolibet fideli memorari distincte extra communionem.

Sed qvia Christus hanc cœnam instituit offerendam pro omnibus fidelibus, vivis & defunctis, sub duplici specie: Non propter laicalem communionem, qvia talis stat in dispositione Ecclesiæ & sanctorum Patrum, qvaliter disponeretur, quod sic celebretur: Sed instituit eam sub duplici specie, ut sub duplici offeratur in altari pro omnibus fidelibus. Oblatio enim panis in altari repræsentat & significat Christi passionem in cruce, & immolationem qua se ipsum obtulit in cruce pro peccatis nostris. Vini oblatio signat & repræsentat sanguinis ejus effusionem. Hæc duo debent distincte memorari à sacerdote in altari, qvando offert pro omnibus fidelibus. Et qvod hæc dicta sint vera, quod in offerendo duplici specie debet Christus memorari, patet per S. Ambrosium in epistolam ad Corinth. ut ponitur *in decreto De consecratione*, ubi dicitur: *Quia morte Domini liberati sumus, ut hujus rei memores, carnem & sanguinem, qua pro nobis oblata sunt, significemus.*

Et S. Augustinus, *distinct.* 2. sic dicit: *Iteratur autem quotidie hac oblatio, licet sic Christus semel passus. Nos autem quotidie peccamus, peccatis, sine quibus humana fragilitas subsistere naturaliter non potest. Ideo quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis immolatur. Intra Catholicam Ecclesiam in ministerio corporis Christi, nihil à bono magis, nihil à malo minus perficitur sacerdote.*

Et S. Ambrosius, *De consecratione, distinct.* 2. dicit: *Sicut enim quod ubique offertur, & unum est corpus, & non multa corpora; ita unum sacrificium: pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit, & nos mundam ipsi offeramus & nunc, qua tunc oblata est, & consumi non potest. Et illud nos facimus in commemorationem ejus quod factum est. Dixit enim: hoc facite in meam commemorationem*, i. e. secundum Johannes Andreæ, conficite, *in meam commemorationem.*

Et quia perlectis omnibus Sacræ scripturæ Doctoribus nullus prohibet sub una specie panis laicales communicare, etiam nullus mandat aut præcipit, sub utroque Sacramento laicales communicare, dempto *Cypriano* ab Ecclesia abrogato, qvoad illam partem, & quoad baptismum hæreticorum cum 80. Episcopis: ut prius & in præcedentibus late est declaratum.

Sed multi Doctores consulunt & mandant, ut laicales sub una specie panis communicentur.

Et primo *S. Augustinus in libro de Civitate Dei*: ubi sic dicit: Corpus & sanguinem Domini dicimus illud, quod de fructibus terræ acceptum, prece mystica consecratum, sumimus ad salutem, in memoriam Dominicæ passionis. Hic illo verbo ostendit S. Augustinus,

nus, communionem laicalem sub una specie tantum, cum dixit, *ex fructibus terra & ex frumento.* Item in canone Gelasii patet, *De consecratione*, in canone, *Comperimus.* Et in glossa dicitur, qvod sacerdotes extra celebrationem missarum sub una specie tantum sumant sacramentum, ut in infirmitate aut captivitate. Si sacerdotibus præcipitur communicatio sub una specie panis tantum & non sub specie vini, à fortiori laicales debent communicare sub una specie panis tantum, ex præcepto Ecclesiæ. Ideo S. Bernhardus ponit solum effectus hostiæ & non vini, sanguinis, ut credat laicus se recepisse totum sub specie panis &c. sic dicens: *Corpus Christi est ægrotis medicina, peregrinantibus ducatus, debiles confortat, languorem sanat, sanitatem conservat, fit homo mansuetior, patientior, ardentior & gratiarum actione devotior.* Hic ille nullam mentionem facit de sanguine, ostendens, qvod laicales communicentur tantum sub specie panis & non sub specie vini. Quia Christi sangvis datur eis cum specie panis.

Et hoc probat *S. Thomas super quarto sententiarum, & in Compendio Theologicæ veritatis*, in sententia de Sacramentis, ubi expresse dicit, qvod laicis datur sangvis Christi cum corpore in modum unionis. Quia non est corp' sine sàgvine, licet sangvis recipiatur divisim à sacerdote celebrante, in signum, quia fuit divisus à corpore tempore passionis Christi. Et ideo dictum est eis: *hoc facite in meam commemorationem.* Et qvod recipientes corpus Christi sub specie panis recipiunt sangvinem Christi, hoc probat B. Thomas, dans exemplum in simella imbibita vino, qvando dicta simella comeditur, tunc etiam bibitur per modum potus sub specie panis, videlicet simellæ. Sic etiam in aliquibus similitutudo in Sacramento panis, cum fidelis recipit corpus Christi sub specie panis, bibit & sanguinem ejus concomitative, licet non bibat sub proprio signo, scil vino, quod signum nihil facit laico ad salutem, sed in oblatione sacerdotis multum valet, qvando offertur pro peccatis omnium fidelium, & defunctorum & in purgatorio existentium. Qvod laicalis communio non repræsentat, nisi utilitatem tantum recipientis, si est bene dispositus, alias non. Quia si non esset bene dispositus, damnationem sibi accepit, ut patuit prius per scripturam, 1. Cor. XI.

Et quod recipientes corpus sub specie panis recipiant & sanguinem Christi, hoc etiam probat *S. Gregorius in libro Dialogorum* in multis miraculis, quod non credentibus sanguinem Christi illa species panis versa fuit in digitum carneum & sanguinolentum. Ut patet in tribus eremitis, una mulierum, quæ dabat panem album S. Gregorio ad conficiendum.

Et S. Thomas in *summâ sacramentorum* mandat dare laicis simplex vinum aut aquam non consecratam pro ablutione dentium, & non propter mysterium aliquod, sed ut laventur ora sumentium, ne remaneant aliquæ reliquiæ sacræ Eucharistiæ infra dentes & gingivas, & ut non servetur corpus in ore propter maleficium exercendum, ut expertum fuit tempore S. Ambrosii, quando in trunco apum hostia consecrata per unam mulierem fuit servata & abscondita. Cujus miraculi quod ibi accidit signum hodie habetur in Mediolano in unâ monstrátiâ cereâ, quâ apes corpori Christi tunc formaverunt.

Et sic patet *de secundo*, quod, qui porrigunt sanguinis Christi sacramentum laicalibus sub utraque specie sacramentali, *peccant contra scripturam Veteris & Novæ legis & S. Patrum ab Ecclesia adprobatorum.*

CAP. X.

Quod communio sub utraque pugnet cum Romanæ Ecclesiæ constitutione ac consuetudine.

R Estat jam *tertium* videre, quomodo peccat communicans populum laicalem sub utrâque specie sacramentali *contra Catholicam Romanam Ecclesi-*

Ecclesiam. Nam Catholica & Romana Ecclesia videns & considerans, quod multi errabant communicantes populum laicalem sub utraque specie sacramentali, contra catholicam & Romanam ecclesiam; S. Cyprianus & S. Donat', & alii plures, ut prius patuit: Et Nestori' & Pelagius, & eorum sequaces, & Pseudo Prophetæ, qui deceperunt Corinth. dicentes sic: Quod nec Moses, nec Samuel nec Christus mandavit, sed S. Paulus consulit, ut mulier non velato capite Ecclesiam non intret, alias si non esset velata, tondeatur in turpitudine 1. Cor. XI. Sed Christus mandavit ut ejus carnem bibamus, Joh. 6. *Nisi carnem filii hominis manducaveritis.* Ista astutia Pseudo deceperunt Corinthios, quod ipsi sub utraque specie sacramentali communicaverunt, non tantum sacerdotes, sed etiam laicalis populus. Quod tamen Christus nulli mandat, nec per Evangelium prius allegatum, quod laicales debeant sub utraqve communicare, nisi offerentes tantum, ut prius ostensum est per Scripturam Veteris & Novæ legis.

Considerans *Catholica & Romana Ecclesia* errores illos, circa multos, comportans veterem legem ad novam, id est figurans ad figuratú, quæ figuræ ostenderunt & ostendunt, quod laicales debent tantum sub specie panis communicare & offerentes sub duabus speciebus scil. panis & vini, propter rationes jam præmissas, *statuit*, sanxit, firmavit, canonibus, decretis & decretalibus, ac bona consvetudine & multis centenis annorum curriculis, *sub pœna anthematis*, & perpetuæ damnationis, ut àmodo nullus communicare populum laicalem sub utraque specie sacramentali deberet. Quam sanctionem quilibet fidelis sacerdos debet observare, ut non porrigat laicalibus sacramentum sub utraqve specie sacramentali scil. panis & vini. Et hoc debet observare omnis laicalis populus, ut non suscipiat corpus & sanguinem Domini sub utraque specie sacramentali, sed sub una tantum, scil. sub specie panis, & sub specie vini non, sub pœna præmissa. Et hoc quilibet fidelis debet facere, statuta observare, sanctionem, confirmationem, & consvetudinem S. Romanæ Ecclesiæ. Quia auctoritas Catholicæ & Romanæ Ecclesiæ est major autoritas & caput omnium autoritatum post Christum in mundo. Quam autoritatem catholicæ & Romanæ Ecclesiæ S. Augustinus præferebat Evangelio, in libro secundo contra Faustum, *Ego Evangelio non crederem, si me auctoritas Catholicæ Ecclesiæ non commoveret.* Et cum hoc ipsa Catholica & Romana Ecclesia tenet, quod non dat sacramentum Domini laicalibus sub utraque specie sacramentali, sed tantum sub una specie panis, hoc idem debet tenere quilibet fidelis sacerdos. Quia Ecclesia regitur Spiritū S. Et qui facit oppositum Ecclesiæ, peccat in Spiritum S. quod peccatum non remittitur ei nec hic neque in futuro seculo, teste Salvatore in Evangelio. *Imo dico vobis, omne peccatum & omnis blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur:* & qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur, Qui autem verbum contra Spiritum S. non remittetur, nec in hoc neque in futuro seculo.

Et ideo quicquid observat Catholica & Romana Ecclesia, ab omnibus Christi fidelibus observandum est. Quoniam membra non debent discedere à capite, ut pouitur in *decret. dist.* 12. Non decet membra à capite discedere. Et *dist.* 2. Innocentius Papa scribens Decentino Episcopo sic dicit: *Ab omnibus debet observari, quod Romana observat Ecclesia. Te Decentine scire volumus, ut nobis indicare non differas, quia scire volumus*, qui sunt hi, *qui novitatē inducunt, alterius* quam Romanæ Ecclesiæ æstimant consvetudinem est observandam. Cum Romana Ecclesia sit mater omnium Ecclesiarum, à cujus regulis & præceptis nullatenus convenit deviare.

Et S. Gregorius *distinct.* 19. *Quisq; Apostolicus aut Ecclesia voluerit contriari* præceptis aut consuetudinibus Domini, inter sacerdotes non habeat locum, nec de judicio ejus quisquam habeat curam, quia jam damnatus est.

Et in *eadem distinct. dicitur: A S. sede A-*

de Apostolica atque ejus obedientia si quis aliquando dubitaverit aut recesserit, majori excommunicatione aut dejectione abjiciendus est. Igitur talia non sunt facienda.

CAP. XI.

De Concionibus Jacobi de Misa, & libertate plebi data, confitendi quando & cui velint, & communicandi, quoties velint.

ET *tu frater mi dilecte*, non tantum facis non facienda, sed etiam prædicas non missus, horrenda, non advertens canonem Innocentii Papæ *de hereticis, Excommunicatus*, ubi sic dicit: *Nonnulli sacerdotes auctoritatem prædicandi eis vendicant, & usurpant, non missi, Apostolo contrariando, qui dicit, Rom.* 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Mandamus igitur omnibus Episcopis ut prohibeant talia fieri.*

Insuper *prædicas*, qvod qvilibet homo, qvando vult, cui vult, ubi vult, potest confiteri & communicare, non advertens suum plebanum, forte avarum, superbum, luxuriosum, simoniacum &c.

Memorare, *frater mi dilecte*, Apostolum dicentem: *Qui alium judicat, seipsum condemnat.*

Et Nicolaus Papa Ludovico Imperatori scribit exemplum Constantini Imperatoris, qui dixit: *Si vere propriis* oculis meis vidissem sacerdotem peccantem cum muliere, chlamide mea eum cooperuissem, ne ab aliquo videretur confusus.

Ubi nunc sunt tales cives, & alii omnes simplices, qui vellent peccata aliorum occultare, ut ille Imperator fecit! Sed, proh dolor, jam omnes tam spirituales, quam seculares, non tantum peccata hominum manifestant, quibus obnoxii sunt, sed etiam multo plura & majora, quibus inscii sunt, prædicantes edicunt, ut sua peccata occultent, qvæ plus sunt nociva, pejora, & ignominiosiora aliorum omnium. Cum tamen veniant in cognitionem eorum in hora mortis & in die judicii, ut patet *Luc.* 21. ubi dicitur: *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum potestate magna.*

Ideo adverte *canonem De remissionibus: Omnis utriusque sexus.* Ubi dicit *Clemens Papa* 3. *Omnes fideles utriusque sexus tenentur in sua Ecclesia confiteri & communicare, nisi causa rationalis excuset. Si quis aliter fecerit, quod alteri confiteretur sine voluntate pastoris sui, sciat se esse non absolutum.* Nam nemo debet mittere falcem in messem alienam. Et sic communicans indigne communicaret: Quia in peccato mortali corpus Christi sumeret. Quia alter sacerdos peccata sibi remittere non potuit, ut patet in Cap. in Glossa, *Omnis utriusque sexus.*

CAP. XII.

De libera quorumcunque confitentium absolutione a Jacobo de Misa exercita.

ETiam prædicas & dicis, quod Papa non sit majoris dignitatis quam simplex sacerdos, & assignas rationem istam: Quia sicut Apostoli fuerunt ejusdem dignitatis & auctoritatis, cum S. Petro, sic etiam sacerdotes cum Papa sunt ejusdem autoritatis.

Per hoc dictum considero, *te, & in hoc facto tibi adhærentes*, absolvere in omnibus peccatis, in quibus & cum quibus *ad te venient.* Cum tamen sint quædam peccata quæ tantum Papa absolvit. *Primum*, qvi incendit vel frangit vel violat Ecclesiam. *Secundum*, qvi scienter vel sponte communicat in crimine excommunicato. *Tertium*, qui falsificat literas Papæ. *Quartum*, qvi sciens se excommunicatum à divinis, celebrat. *Quintum*, qvi simoniam vel sacrilegium committit. *Sextum*, percussor cleri, vel personæ religiosæ. Quam percussionem cleri tu cum tuis modicum ponderas,

deras, cum sit gravissimum peccatum, ut patet per Alexandrum Papam *De excommunicatione*, dicentem: *Nulli dubium, quod hi, qui violentas manus in clerum injecerunt, aut in religiosum, aut conversum, ex institutione concilii generalis sententiam excommunicationis eo facto incurrant.* Nec nisi in articulo mortis sine Pontificis dispensatione vel de jure excommunicati possunt beneficium absolutionis impetrare. Et vocatur sententia excommunicationis juris vel à jure, licet nondū super eos transierit sententia judicis, Archi-Episcopi vel suorum.

Et qvædam sunt peccata qvæ spectant ad absolutionem vicariorum in spiritualibus. Ut sunt ista peccata. *Primum* est incestus. *Secundum*, defloratio virginum, & maxime violenta. *Tertium*, homicidium. *Quartum*, fornicatio cum persona religiosa, ut cum moniali. *Quintum*, violenta injectio manuum in parentes. *Sextum*, Sodomia, ut & vitium contra naturam. *Septimum*, transgressio voti. *Octavum*, perjurium. *Nonum*, sacrilegium, commissum in sacramentis Ecclesiæ. *Decimum*, incendium domorum vel segetum. *Undecimum*, prolis oppressio. *Duodecimum*, blasphemia in Deum & in sanctos ejus. Unde alii scandalisantur. *Tredecimum*, hæresis, sive errans in fide Catholica, sive sit perversor sacramentorum, sive simoniacus. *Decimum quartum*, adulterium, qvod fit aliquando per virum, aliquando per mulierem, aliquando ex parte utriusque.

Ideo quicunque sacerdotem *in casibus* præmissis absolvit, non habens desuper auctoritatem Papæ vel Episcopi aut suorum vicariorum in spiritualibus, non absolvit, nec absolvere potest nisi in articulo mortis. Sed omnes animas sibi confitentes decipit, & in profundum inferni demergit, nisi pœnituerit. Quia ita Ecclesia sancta & Romana statuit, sanxit & confirmat, ut prius patuit.

CAP. XIII.

De Papæ & Episcoporum autoritate, quam Jacobus de Misa autoritati sacerdotum æquaverit.

ET quod *Papa aut Episcopus* sit *majoris auctoritatis quam simplex sacerdos*, patet ex officio, per S. Anacletum 22. *distinct. cap. sacrosancta.* Ubi dicit, quod inter Apostolos fuit quædam discretio. Et licet omnes essent Apostoli cum Petro, tamen Petro concessum est, & ipsi inter se voluerunt ad ipsum, ut reliquis Apostolis præesset, & quod Cephas diceretur, & principatum teneret Apostolatus.

Et hac *distinct.* 19. *cap. Ita Dominus*, ibi idem dicit, quod S. Petrus fuit caput Apostolorum, ut ab ipso dona sua in omne tempus diffunderent. Et sic illi maximè peccant, qui detrahunt Papæ, dicentes: Quod non Papa sit majoris auctoritatis quam simplex sacerdos, nec debet vocari *Summus Pontifex* sed *frater* cum aliis sacerdotibus: Quia *Apostoli* vocabant se invicem *fratres*. Et sic illi errant, sicut quidam hæretici de secta *Græcorum*, qui errabant, dicentes, quod Papa non sit majoris autoritatis quam simplex sacerdos. Licet Apostoli quoad charitatem fuerint æquales: Et hoc idem esse debet inter Papam & simplices sacerdotes: Tamen inæquales fuerunt quo ad potestatem prælationis & quoad auctoritatē. Quia Petrus erat caput & prælatus generalis totius orbis, quia fuit Princeps Apostolorum. Et sibi fuit potestas data ligandi atque solvendi ultra alios Apostolos. Nam sibi dictum fuit & nulli alteri, *Pasce oves meas.* Quilibet prælatus debet vocari *frater* quoad charitatem & *princeps* quoad dignitatem.

Item quidam errant dicentes quod *Papa malus non debeat adpellari Sanctus*, nec debeat scribi titulus, *Sanctissimus in Christo*, alias mendosè scriberent, cum malus homo & peccator *sanctus* non sit. Respondetur, quod tales errant. Nam S. *Ambrosius de sacramentis, in Decreto dicit: Non vitam nec merita personarum Deus considerat, sed officium, dignitatem & auctoritatem concessam. Nam dignitas Papalis*

palis est dignitas, in quantum in se est, hominem sanctificans, si homo capax est. Et cum de quolibet Papa præsumatur, quod sit unus de aliis sanctis Patribus & Apostolicis, quod sit sanctus aut sanctificans: Tunc ratione illius dignitatis scribitur ipse titulus *Sanctissimo.* Non quod persona sit sancta, sed ideo, quod utitur dignitate sancta.

Tunc dicitur ad illos qui dicunt, quod in Ecclesia non sit orandum pro Papa, nec petendum, quia sanctus: Sed ipse pro nobis petat; Quia sancti non indigent orationibus nostris, sed nos indigemos orationibus eorum. Ibi respondetur, quod pro ipso petitur tanquam pro singulari persona, si & in quantum est in peccatis, ut Deus præcibus ipsum liberaret & solveret à peccatis. Et quia in Ecclesia dicimus eum esse sanctum ratione dignitatis, nec ratione personæ dicimus eum sanctum: Ideo dicitur *VI. de constitutionibus, capitulo Licet. Quod Roman' Pontifex omnia jura habet in scrinio cordis sui* ad interpretandũ.

Sic etiam illi errant, qui dicunt, quod *indulgentia* nihil sunt in remissione peccatorum.

Ubi sciendum, quod tria sunt in Ecclesiâ Dei militante maximè utilia, *primum* claves, quibus prælati ligant & solvunt, *secundum* auctoritas, qua prælati sunt digni ad ligandum & solvendum, *tertium* est thesaurus Ecclesiæ, qui constat ex septem sacramentis Ecclesiæ & indulgentiis prælatorum. Et ille thesaurus ex passione Domini nostri Jesu Christi, & ejus sangvinis effusione & meritis sanctorum Martyrum & aliorum sanctorum, & ex meritis totius Ecclesiæ & ex misericordia Omnipotentis Dei provenit. Et hoc trahitur ex dictis Decretorum, *de pæ. & re. cap. Cum ex eo, cap. penult. & ult. libro 6. Decretalium.* Illa tria maxima & utilia commissa prælatis à Christo, specialiter cuilibet Papæ in sede S. Petri residenti. Et qvi hoc non tenet cum S. Romana Ecclesia, male est dispositus ad salutem.

CAP. XIV.

De officio sacerdotum Deo serviendi.

ETiam, *mi frater dilecte*, prædicando, caritatem postponendo, maxime excitas populum, spiritualem & secularem, contra prælatos, cæterosqve sacerdotes, imo & totum clerum, qvi nolunt officiare infra interdictum, asserendo, qvod plus libeat sacerdotibus observantius interdum servire Diabolo, quam Deo.

Ubi te scire volo, qvod *duplex est servitus hominum*, qvoad Deum. *Una* servitus est occulta & tacens. Et illa servitute tenentur omnes & singuli servire Deo, semper & in omni loco. De qva dicitur *Deuteron. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, & per nomen ejus non jurabis.* Illam servitutem homo omittens, & Diabolo postea adhærens, ei servit & aliis non, ut volunt profani & excommunicati, qvi maledicunt eis, qvi nolunt cum eis profanari & excommunicari. Ratio qvare homo debet servire Deo, est, qvia Deus fecit & creavit eum ad imaginem suam, & constituit eum Dominum omnis creaturæ. Ut patet per *S. Augustinum libro 9. de S. Trinitate* cap. 1, ubi sic dicit: *Ita Deus condidit hominem, ut dominetur piscibus maris, & volatilibus cœli, & omnibus reptilibus quæ reptant super terram.* Rationalem factum ad imaginem suam, voluit dominari nisi irrationalibus: Scil. hominem pecori. Judæi primi pastores pecorum magis qvam reges hominum constituti sunt. Ideo S. Paulus 1. ad Thessalon. 5. dicit: *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu Domino nostro in omnibus vobis. Omnia probate, qvod bonum est, tenete, ab omni specie mala abstinete vos.* Et qui vult illo servitio Deo digne servire, debet esse justus ab omni peccato, ut patet *Eccles. 2. Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, prapara animam tuam ad tentationem, deprime cor tuum & sustine & inclina aurem tuam.* De illis servitoribus dicit Christus *Joh. 12. Qui mihi ministrat,*

nistrat, me sequatur, & ubi sum ego, illic erit & minister meus.

Secunda servitus est manifesta & clamorosa, quæ fit per clerum in Ecclesiis ad laudem Dei & devotionem populi, & solennitatem sanctorum. Et illa servitus multoties arrestatur per Prælatos propter excommunicatos, & profanos & alios notorios peccatores. Et tales non tantum excommunicantur à prælatis jurisdictionem habentibus, sed etiam à Deo, ut patet per Psalmistam, qui dicit: *Increpasti superbos, maledicti, qui declinant à mandatis tuis.*

Et illi, qui officiant propter suum singulare bonum vel favorem hominum, interdictum violando, & mandatum Dei & prælatorum non advertendo, non serviunt Deo, sed Diabolo: Patet per exemplum in Evangelio *Matth.* 6. ubi sic dicit Christus: *Nemo potest duobus Dominis servire. Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Et omnes profani incurrunt iram Dei & pœnam perpetuam, si non pœnituerint. Unde Psalmista: Ubi sic Deus dicit. *Si justitias meas profanaverint, & mandata mea non custodierint: Visitabo in virga ferrea iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea, Neque profanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.* Et alias in Cantico: *Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, ut labatur pes eorum. Quia gens absque consilio est, & sine prudentia, utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent.* Et tales omnes qui hominibus placent, Deo & sanctis displicent. Ut patet apud *Gregorium* super Ezechielem: *Nemo potest in una & eadem re Omnipotenti Deo servire, atque hostibus ejus gratis existere. Nam Deus illum inimicum suum æstimat, qui placet ejus inimico.* Et tales profani non solum ipsi peccant, sed cum omnibus eis adhærentibus. Ut prius patuit per canones, qvi dicunt, Tam facientes quam consentientes pari pœna sunt puniendi.

Ideo omnes Deo simpliciter servientes merentur & salvantur, ut patet *Matth.* 25. Ubi sic ait Salvator: *Euge serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Quia alias servientes non bene, sunt servi inutiles, & non sequitur eos aliud, nisi pœna perpetua. Ut patet *Matth.* 25. ubi sic dicit Christus: *Inutilem servum projici in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium.*

CAP. XV.

De novo ritu publice in Ecclesia cantandi, plebi per Jacobum de Misa indulto.

Memorare itaque, *frater mi dilecte,* Dei & prælatorum observare mandata, non tantum cantando & prædicando, & laicos per angulos docendo, sed actu implendo. Prout voce prædicas, ita & ostendendo facias. Sicut Deus mandavit *Lev.* 2. Ubi sic dicit: *Ego Dominus Deus vester, custodite leges meas.*

Primo legem naturæ, quæ dicit: Quod tibi non vis, minime fac aliis. De qua etiam ait Salvator, Matth. *Prout vultis ut faciant vobis homines, & vos similiter facite eis.* Et *ad Rom.* 2. *Quicunq; in legem peccant lege punientur. Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciant, & hujusmodi legem non habentes sibi ipsis lex sunt, quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.*

Secundo legem Mosi scriptam in duabus tabulis mandata continentibus: Prima, quæ sunt quoad Deum, secunda quæ quoad hominis proximos. Patet Exod. 20. Et ad Cor. 6. c. ubi sic dicit S. Paulus: Itaque lex est mandatum sanctum, pro justum.

Tertio legem Evangelicam & gratiæ. De qua dicit *Matth.* 6. *Audistis, quod dictum est antiquis &c.*

Sed de impletione duarum legum illarum dicit Salvator *Matth.* 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata Dei.*

Et hoc est, contra multos spirituales & seculares, qui credunt se salvari

per

per angulos prædicando, & cantilenas ab Ecclesia non approbatas in Ecclesiis in foro & in tabernis cantando. Qui tales tamen incidunt in canones S. Gregorii & Innocentii Papæ *cap. Sicut in uno corpore*: ubi dicunt: *Verendum est, ne tales laici sub specie virtutum vitia subintrent. Mandamus Episcopis quatenus interdicant laicis cujuscunque ordinis censeantur, à talibus abstinere & ne expositionis aut prædicationis sibi officia usurpent.* Hoc enim idem decantilenis inhibetur ab Ecclesia non prolatis, quas in Ecclesiis, in foro, in tabernis, in præjudicium prælatorum, & in rixam maximam populorum, cantant. Quapropter Innocentius Papa, *De hæreticis*, contradicit, quod talia non fiant nisi in privato loco. Prohibetur autem laicis, scripturam exponi, ut dictum: à fortiori, in publico cantari. Quia par est ratio de uno, sicut de reliquo.

Et si tamen diceres: Quod laudare Deum bonum est, quădo quis scit, orando vel cantando: Verum est: Sed tantum ab Ecclesiâ confirmatum & non ab alio cantum; propter multa mala quæ exinde proveniunt audientibus, sicut nautis per Syrenes in mari. Et non cantu exquisito & novo debent Deum laudare pro suo placito & laude humana. Et aliis confusionem in illo cantu inferendo. Quia tales omnes in oppositum facientes Ecclesiæ & bonæ consvetudini, incidunt in canones & excommunicationem SanctorumPatrum.

CAP. XVI.

De Canonibus & statutis Ecclesiæ observandis.

SEd si diceres: *Canones & statuta sunt humana traditio*: Non est eis obediendum. Audi Salvatorem dicentem ad Apostolos & eorum successores, *Luc.* 10. *qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit, & qui me spernit spernit eum qui me misit. Et S. Paulus Rom.* 13. *sic ait: Omnis autem anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non enim est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt, ita quod qui potestati resistunt ordinationi divinæ resistunt. Qui autem resistunt ordinationi divinæ, sibi ipsi damnationem adquirunt.* Nam principes non sunt timori bonis subditis sed malis. Vis ergo non timere potestatem, fac bonum, & habebis laudem ex illo. Minister enim Dei est tibi in bonum. Si autem malum quid feceris, time eum. Non enim sine causa portat gladiũ. Dei minister est enim vindex in rectum ei qui malum fecit. Ideoque necessitate subditi estote, non solum propter timorem, sed propter conscientiam. Hæc ille. Et 1. Pet. 2. dicitur *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regibus, qui præcellunt, sive Ducibus, tanquam à Deo missis ad vindictam malorum, laudem vero bonorum, quoniam sic est voluntas Dei.* Coloss. 3. *Filii obedite parentibus vestris per omnia, hoc enim placitum Deo. Servi obedite per omnia Dominis vestris carnalibus, non ad oculum servientes quasi hominibus placentes sed in simplicitate cordis vestri. Ideo S. Paulus* Hebr. 13. *dicit: Obedite præpositis vestris & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, non gementes. Hoc enim expedit vobis.* Et S. Bernhardus in libro *de dispensatione & præcepto cap.* 9. dicit: *Obedientia, quæ majoribus debetur, Deo exhibetur. Quamobrem quicquid vice Dei præcipit homo, omnia accipienda sunt ac si præcipiat Deus.* Et S. Augustinus de opere Monachorum: *Quid iniquius est, quam velle sibi obtemperari à minoribus* & nolle obtemperare majoribus? Patet 1. Reg. 15. ubi sic dicitur: *Numquid vult Dominus holocausta & victimas? & non potius ut obedietur voci Domini. Melior est obedientia quam victima & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idolatriæ, nolle adquiescere.*

Ambrosius in libro *de natura boni cap.* 35. *Non prohibuit Deus homini arborem tangere, tanquam mala esset, sed ut ostenderet animæ rationalis naturam non suæ potestate, sed Dei esse subjectione, & ordinem suæ salutis per obedientiam custodire, & per inobedientiam corrumpere. Ideo etiam adpellat arborem scientiæ boni & mali* Quia si eam contra vetitum tetigisset expe-

experiretur pœnam peccati & eo dignosceret quid inter obedientiæ bonum & inobedientiæ malum.

Idem *S. Augustinus* in libro *de verbis Domini*, *Sermone* II. *Non potuit perfectius demonstrare Deus quantum sit bonum obedientia, nisi cum prohibuisset hominem ab eâ re, qua non erat mala. Nam obedientiâ sola tenet palmam, sed sola inobedientia invenit pœnam.* Hoc similiter patet Deuteron. 21. Ubi sic dicitur: *Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris & matris imperium, & correptus obedire contemserit, apprehendet eum pater & producet ad seniores civitatis illius & ad portam justitia, dicens ad eos: Hic filius noster contumax & protervus est monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, & luxuria, atq; conviviis: Lapidibus obruat eum omnis populus civitatis, & moriatur. Et sic auferant malum de medio eorum, unde universus Israel audiens pertimescit.* Et Salvator *Matth.* 25. sic dicit de inobedientibus & hominibus malis: *Discedite à me maledicti in ignem æternum &c.*

Ideo audi consilium Dei Deuteron. 30. *Elige vitam, ut tu vivas, & semen tuum atq; obedias voci ejus. Ipse enim vita tua est, & longitudo dierum tuorum.*

Et sic, *frater mi dilecte*, si qui te seduxerunt ab obedientiâ Dei & prælatorum tuorum, & extraxerint te de sinu matris Ecclesiæ, audias consilium Salomonis docentis I. cap. ubi sic dicit: *Custodi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, & addatur gratia capiti tuo & torques collo tuo. Fili mi si te lactaverint peccatores, non adquiescas eis. Si dixerint tibi veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra deglutiamus eum, sicut infernus viventem integrum, quasi descendentem in lacum, omnem pretiosam substantiam recipiamus, implebimus domus nostras spoliis. Sortem mitte nobiscum. Marsupium sit unum omnium nostrum. Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. Frustra enim jacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur & moliuntur fraudes contra animas suas.* Et S. Paulus 1. Corinth. I. sic dicit: *Sine offensione estote Judais, & gentibus, & Ecclesia Dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo. Non quærens, quid mihi utile est, sed ut omnes salvi fiant. Si Judais & gentibus debemus conversari sine offensione, multo magis Christianis. Nullus de se confidens sit, sed semper casum peccati & mortis expectans,* ut consulit S. Paulus 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat, ne cadat.* Et *Eccles.* 9. *Nescit homo, an amore vel odio dignus sit.*

Et hoc contra multos, qvi magnam confidentiam de se habent ad salvandum, *sanctos* se appellando, & omnes alios à se tam bonos vel meliores in toto condemnando. Quibus contrariatur *Cato*, dicens: *Nec te collaudes, &c.* Et sapiens dicit: *Non te laudet os tuum, sed alienum.* Unde Job. 9. *Os meum condemnat me.*

Et in factis tuis, quæ operaris, memorare Philosophum, *De cœlo*, dicentem: Qvi sic ait: *Nullum violentum perpetuum.*

CAP. XVII.

Exhortatio ad Jacobum de Misa.

Ideo, *frater mi dilecte*, omittens transitoria & violenta, provide tibi qvæ sunt permanentia & perpetua, regnum cœlorum & gloriam ineffabilem in societate Sanctorum. De quibus perpetuis bonis ait *Psalmus* 83. *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in seculum seculi laudabunt te.*

Ideo non sit tibi confidentia in mundi Principibus, nec in multis simplicibus, sed in Domino Deo tuo. Ne veniat super te maledictio Domini Dei tui, *Jerem.* 12. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit* carnem brachium suum, & à Domino recedet cor ejus. Quia sic homo moritur in anima sua, hic in præsenti à vita gratiæ, & in futuro à vita gloriæ. Ut patet Ezechielis 18. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Et S. Jacobus in Canonica sua Cap. 2. *Quicunque voluerit amicus esse hujus mundi, inimicus Dei constituitur. Ergo pondera,* nume-

numera & divide peccata tua à te, ut consulit Daniel Propheta 5. c. *Mene tekel upharsin*.

Sed confidentia sit in Domino Deo tuo, ut consulit Psalmista, 17. c. Bonum est confidere Domino &c. De quibus tamen habes magnam confidentiam, & non tantum in principibus sed etiam *in simplicibus tibi adhærentibus*. Cum tamen omnes morientur, & tanquam aqua dilabentur. Et tu quo devenies, nescio! Deus scit, qui bonis tribuit vitam æternam, & malis pro demeritis pœnam perpetuam.

Et si vis, *Frater mi dilecte*, istis auctoritatibus simpliciter conglutinatis, conscriptis, & perlectis, cave, ne videas festucam in oculo fratris tui, & trabem quæ in oculo tuo est, non consideras. Ejice primò trabem, quæ in oculo tuo est, & sic videbis ejicere festucam de oculo fratris tui Matth. 7.

Et si comperies, quod in aliquo tali deliquisti, vel peccasti, vide damnationem meretricis magnæ, animæ tuæ *Apoc.* 17. peccatricis, & aliarum animarum, quas forte in dissensionem maximam deduxisti, & in odium malignum excitasti. Miserere animæ tuæ, placens Deo, i. e. si vis placere Deo. Et continue congrega cor tuum, in sanctitate ejus Eccl. 30. & revertere ad Dominum Deum tuum, & ad sinum S. matris Ecclesiæ, prout consulit Dominus per *Jerem.* 30. sic dicens animæ peccatrici: *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, revertere ad me & ego suscipiam te.*

Et etiam, frater mi dilecte, audivi à pluribus te in sermonibus tuis dicere: Si aliquod sinistri diceres vel teneres, quod velles informari ad viam meliorem à quolibet homine. Modo adest tibi illa informatio in hoc Chiragrapho, si vis informari non ab homine tantum, sed ex tota sacra scripturâ. Quam si intellexeris & observaveris absque dubio abscedet à te omne illud, quod tibi nunc nocet, & ut plurimum in murmur vertitur. Et si non averteris animum tuum ab aliquibus, illa tibi in perpetuum nocebunt.

Ideo omnia ista, *frater mi dilecte*, tibi scribo ex inspiratione Dei, & charitate fraterna non ficta, nec dolosa, sed firma, ex informatione Jesu Sirach, *Eccl.* 19. ubi sic dicit: *Corripe amicum tuum* forte non intellexerit, & dicat non feci. Aut si fecerat, ne iterum addat faciens. Corripe amicum: sæpe enim confictio, & non omni verbo credas. Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est qui non deliquerit in linguâ suâ. Corripe proximum, antequam commineris, & da locum timore altissimi. Quia omnis sapientia timor Domini est, & in illa time Deum. Et in omni sapientia dispositio legitur. Non est sapientia nequitiæ disciplina, & non est cogitatus eorum. Peccatorum prudentia est nequitia & maxima est excæcatio. Et est insipiens, qui non munitur sapientia. Melior est homo, qui munitur sapientia, & deficiens sensu in timore Dei, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi. Et solertia trita & ipsa iniqua. Et est qui emittit verbum tritum, enarrans veritatem.

Dilecte, visis istis & perlectis, noli mihi irasci, quia scribo tibi. Quia hoc facio, Deo teste, & totâ curia cœlesti, desiderans animæ tuæ, meæ, & omnium aliorum salutem. Sic, frater mi dilecte, si quid in hoc chirographo posui incongrue vel male vel quod tibi displiceret, peto ignoscas mihi *simplici confratri tuo*, optans mihi hoc, quod rogo, desidero, & opto tibi. Et subjicio me correctioni tuæ, & omnium quorum interest tales corrigere, & ad viam veritatis deducere.

Et hoc peto à te & ab omnibus tibi faventibus, si aliquando contingeret, te hanc Epistolam simplicem & forte tibi displicentem, aliis ostendere, ut supportes me, una cum aliis in Christo Jesu Domino nostro & in desiderio salutis omnium animarum Christianorum. A M E N.

VEl *animum addidisse* vel *viam monstrasse* ceteris videbitur omnibus *Anonymus* ille *Theologus*, quisquis fuerit, sive *Nicolaus de Dinkelspuel*, sive alius. Iisdem quippe

qvippe argumentis usi reliqui omnes, qui cum *Jacobello* & Bohemis ad seros usqve annos dimicarunt. *Broda* sane, *Theologiæ Doctor & Professor in Academia Pragensi*, postquam ex officio suo, *Jacobelli* novum facinus, plebem sub utraqve communicandi, oppugnare constituerat, easdem pene argumentorum machinas adhibuit. Ceterum *Brodam* non solum brevibus hujuscemodi opusculis sed & fusioribus scriptis Jacobellum oppugnasse, constabit ex proximis Jacobelli prolixis vindiciis contra Brodam pro Communione sub utraque. Cui operi ex majori scripto Brodiano magnos plerumque inseruit passus. En ergo hic breviusculum *Brodæ* monumentum, *Jacobello* A. 1415. ut ipse notat, oppositum.

TOMI III. PARS XV.

ANDREÆ BRODÆ

Doctoris & Professoris Theologi in Academia Pragensi

DISPUTATIO ACADEMICA

contra

JACOBUM DE MISA

Pastorem Ecclesiæ Pragensis

CONTRA COMMUNICATIONEM PLEBIS SUB UTRAQUE SPECIE.

Sub Constantiensi Concilio

Pragæ A. 1415. conscripta

Stylo superioris Epistolæ adornata.

Ex antiquo Codice MSCto

CÆSAREO VINDOBONENSI.

CAP. I.

De dicto Joh. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: An spiritualiter debeat intelligi, an literaliter?

N*Isi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis &c. Joh. VI.* Hæc verba Christi *eodem capitulo* docuit intelligi & exponi, dicens: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt:* Dicit *Augustinus super Johannem, homil. 24. id est, spiritualiter intelligenda sunt.*

Et sic ea verba, quæ B. Paulus ad *Cor. 1.* exponit, dicens: *Nolo vos ignorare de dormientibus fratres, Quoniam patres vestri omnes sub nube fuerunt, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt, Biberunt autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus.*

Et postpositis pluribus, quid *Salvator* dicat, audiamus. *Caro* inquit *mea verè est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Augustinus ubi supra dicit: *Hoc est ergò manducare illam escam, & illum potum bibere, in Christo manere & Christum manentem in se habere. At per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem, & sic tanta rei sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit.*

Ex hoc potest intelligi verbum *Salvatoris* quod dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*, id est, si non eritis *membra corporis mei mystici*, & non manseritis in me, nec ego mansero in vobis, ideo non habebitis vitam in vobis.

Videant

Videant Chriſti fideles hunc ſanctum Doctorem, quomodo *non literaliter*, ſed ſecundum Chriſti ſententiam *ſpiritualiter* hunc textum exponit, ſequens Chriſtum & ejus Apoſtolum Paulum, qui dicit: *litera occidit, ſpiritus autem vivificat.*

Quod autem *multa verba Chriſti* non ad literam ſed ſpiritualiter capienda ſint, patet. Nam Salvator dixit: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue & projice abs te.* Si mille oculos, manus vel pedes haberemus, & ex eis orta frequentia ſcandala, à nobis abſcinderemus vel erueremus?

Item, Chriſtus: *Niſi quis renunciaverit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Si verbum hoc literaliter intelligeretur, quomodo Reges, Barones, milites, nobiles, clientes, cives & alii ſalvarentur? Legimus tamen Joſeph Arimathiâ, diſcipulum Domini, divitem fuiſſe, Zachæum, S. Carolum, *S. Wenceſlaum*, & alios ſanctos opulentiſſimos extitiſſe. Sed quis ita præſumptuoſus eſt, ut iſtos omnes & ſingulos audeat condemnare?

Item Chriſtus dicit Apoſtolis: *Qui habet tunicam, vendat, & emat ſibi gladium.* Si hoc ad literam accipi voluiſſet, præſumtio daretur, quod non voluntarie pro nobis pati voluiſſet, ſed potius à morte per diſcipulorum gladios ſe defendi procuraſſet. Quod impium eſt fidelibus cogitare.

Item dixit: *Nihil tuleritis in via, neque peram neq; baculum, neq; calceamenta, neq; duas tunicas habeatis.* Si literaliter intelligi debet, quomodo Chriſtus aut ſui diſcipuli hoc ad literam impleverint? Utique Chriſtus habuit veſtimenta. Uti patet *in Johanne XIII. Surgit à cœna & ponit veſtimenta ſua.* Item habetur baculus Pauli. Item ſandalia habuit Bartholomæus. Item & Petrus caligas habuit, & per conſequens calceamenta. Vide *Actor. XII.*

Nec audeat adverſarius dicere, Chriſtum hic dixiſſe verba *præceptivè* vel *obligativè.*

CAP. II.

Quod communicare plebem ſub ſpecie vini aut ſub utraque ſpecie, ſit contra voluntatem Chriſti.

Ex hoc colligitur, quà præſumtione *quidam audent populum communem laicalem communicare ſub utraque ſpecie ſacramentali?* Neſcio. Quia hoc faciunt contra voluntatem Chriſti, & contra intellectum totius ſacræ ſcripturæ, contra canones ſanctæ matris eccleſiæ Romanæ.

Primo, ſi *Chriſti voluntas* fuiſſet laicalem populum ſub utraque ſpecie ſacramentali communicare, ad ultimam cœnam, in qua diſcipulis dedit corpus & ſanguinem ſuum, *Chriſtus advocaſſet matrem* ſuam Virginem Mariam, quæ fuit dignior omnibus Apoſtolis, quia ter fuit ſanctificata & ſancta, ut dicit *S. Thomas in compendio Theologicæ veritatis, Lib. 4. c. 3.* Ubi dicit de ſanctificatione mariæ, quod *tres ſanctificationes fuerunt matris Dei. Prima in utero, & habuit tres effectus, ſcilicet originalis culpæ expiationem, & gratiæ infuſionem, & fomitis tantam reſtrictionem, quod non poſſet in aliquod peccatum ducere, licet ipſe fomes maneret ſecundum eſſentiam. Secunda fuit in ſpiritus ſancti obumbratione & filii Dei conceptione. Quæ tribus præmiſſis duo ſuperaddit, ſcilicet commodam fomitis extinctionem & conſummationem in bono, ita quod prius poterat peccare, jam non poſſet peccare. Hos duos effectus expreſſit angelus Luc. I. Spiritus ſanctus ſuperveniet in te. Quantum ad tertium: Iſta confirmatio non fuit liberi arbitrii ablatio, ſed ejus per gratiam completio. Præterea Spiritus Sanctus venit in eam nonſolum ad ſanctificandum ſed etiam ad fœcundandum. Ejus in virtute virgo concepit, virgo peperit, virgo poſt partum permanſit.* Tertia *ſanctificatio fuit in filii inhabitatione, qui manſit novem menſibus in utero ejus. Et hac omnibus prædictis effectus duos addit. Unus fuit, quod omnes diſpoſitiones fomitis ablatæ fuerunt, ſive morbus curatus eſt, dum adhuc interdum remanent reliquiæ curandæ. Secundus fuit dedicatio ad divina, ita quod*

licitis usibus mundanis, scilicet matrimonialibus, eam aptare esset impossibile, Quia tunc non solum mens, sed etiam corpus luce divinitatis resplenduit.

Etiam tunc temporis discipulos alios *septuaginta duos* & *hospitem* cum familia vocasset, quando fecit cœnam suam ultimam. Quia multum dilexit eum. Etiam *Josephum ab Arimathia* & *Nicodemum*, & alios comitantes sibi.

Sed objicit adversarius: Tamen Christus dixit *Matth. XXVI. Bibite ex eo omnes. & Luc. XXII. Dividite inter vos.*

Verum est, quod Christus dixit ibi tunc omnibus collectis, propter Judam traditorem suum, ne separando ab aliis eum ostenderet suum traditorem, & furorem Petri excitaret, & aliorum Apostolorum contra eum. Ut & ostenderet, quod non tantum bonis sed etiam malis dat se manducandum.

Et non dixit ad *omnes*, distributos tum in futuros & præteritos. Quia multi mortui fuerunt & salvati, antequam Christus natus fuit, ut innocentes pueri, Johannes Baptista. Et multi, antequam Christus ascendit, salvati sunt. Et erant non manducantes nec bibentes sacramentaliter corpus & sanguinem Domini sub utraque specie panis & vini. Et hoc probat *Marcus XIV. Et biberunt ex eo omnes*, id est *illi duodecim Apostoli* & non plures. Alias evangelista falsum diceret.

Et ibi tunc porrigendo eis corpus & sanguinem suum sub utraque specie sacramentali *consecravit eos in Cardinales & episcopos*, dicens: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum*, designans per eos in futurum omnes *offerentes tantum*, & non laicalem populum, qui debet tantum sub una specie panis communicare.

Hoc etiam patet ex *satiationibus Christi*, quas fecit turbis & discipulis ante mortem & resurrectionem suam.

Et primò patet *Matth. VIII.* ubi ipse Christus satiavit quatuor millia hominum de septem panibus & paucis piscibus. De *secundo Johann. VI.* ubi Christus satiavit quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piscibus & non potavit. Et *Luc. ultimo*, ubi Christus cum duobus discipulis transivit in Emaus, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat eis panem, secundum *Augustinum in homilia*, id est corpus suum, & non vinum.

Ex quibus patet, qvod non est voluntas Christi, ut populus laicalis debeat communicari sub utraque specie. Alias utique Christus discipulos & turbas *potasset* aliquo potu, qvod non fecit.

CAP. III.

De symbolis Veteris Testamenti, quod tantum sacerdotes sub utraqve specie debeant communicare: Populus autem sub una.

EST etiam *contra vetus testamentum*, videlicet ubi lex divina antiqua ostendit multis sigillis, quod *tantum offerentes* debent sub utraque specie sacramentali communicare.

Nam *Genes. XIV. Melchisedech Rex Salem obtulit panem & vinum, erat autem sacerdos Dei altissimi.*

Et 3. Reg. XIX. legitur quod *Elias surrexit & comedit panem subcineritium, & bibit aquam. In fortitudine cibi illius ivit usq; ad montem Dei Horeb. Et erat Propheta Altissimi.*

Et in *Levitico* legitur, ubi non licebat filiis Israel uti libaminibus, id est offerendis in fluido, id est vino, oleo, & melle, nisi Aaron & Levitæ tantum, qui portabant figuram offerentium.

Et in *Deuteron. c. XII.* dicitur filiis Israel: *Carnibus hostiarum tuarum ipse vesceris, sanguinem fundes in altari*, id est committes sacerdoti, qui dicitur spiritualiter vas consecratum & sanctum altare, dignum ad sanguinem Domini suscipiendum.

Quod autem *populus* laicalis debeat communicari *sub una specie* panis, patet *Exod. XII.* Ubi multitudo filiorum Israel immolabat *agnum* ad vesperam Paschæ, & comedebant azymos panes & *non bibebant vinum.* Ille agnus Christi significat corpus & vinum sanguinem ejus.

Man-

Manducabant & *Manna* in deserto, *Exod. XVI. & non bibebant vinum.* Item, Deus *panem* cœli dedit eis, & *non vinum.* Angelorum *esca* nutrivisti populum tuum, & non, *potasti*,

CAP. IV.

De dictis Novi testamenti, quibus de communione sub utraque videatur agi. Et an usus sacræ cœnæ sit de necessitate salutis.

Item *nova lex* hoc idem ostendit. Videlicet in *Johanne VI.* Ubi Christus dixit ad turbas: *Ego sum panis vivus qui de cælo descendit. Siquis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergò Judæi ad invicem dicentes: Quis potest dare nobis carnem suam ad manducandum.*

Et alias modicum infra dicit in eodem capite: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Et non dixit: *Bibite hoc vinum.* Ecce nullam fecit mentionem de *vino* pro laicis.

Sed quando Christus dixit: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis*: Quoad literam, & prout verba sonant, Christus *dixit tantum ad discipulos* & futuros offerente. Quod implevit in ultima cœna & implevit nunc in sacerdotibus offerentibus, & non aliis sacerdotibus, ut infirmis & captivis, nec in laicis communicantibus tempore suo.

Et quod non tam *literaliter*, prout verba sonant, *Nisi carnem filii hominis manducaveritis*, exponeremus, sed plus *spiritualiter*, dicit Christus: *Spiritus est, qui vivificat, Caro verò non prodest quicquam, verba mea, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita*, id est spiritualiter sunt intelligenda, non sacramentaliter tantum.

Et ista verba prædicta magis *intelliguntur de fide & spe & charitate*, quàm sacramentali manducatione. Ante ista verba in longo passu sic dicit Christus: *Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet unquam. Et Augustinus* sanctus super illo *Joh. VI. Caro mea vere est cibus*, dicit *homil.* 24. *Hoc est, manducare illam escam & bibere illum potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Et per hoc qui non manet in Christo, & in quo, id est in illo, Christus non manet, procul dubio non manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem.* Hæc ille.

Si forte diceres: Sed dicitur: *Qui non manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem, non habebit vitam in semetipso*, id est, æternam gloriam, ut dicit Christus: Ibi scire te volo, quod secundum intentionem *Gorra super Johannem*, duplex est *manducatio*: Quædam *spiritualis tantum*, quæ fit per *fidem*, *spem* & *charitatem*, de qua Christus hic intelligit, & de qva Augustinus, Ambrosius: *Crede & manducasti.* Et tunc manducatio est de necessitate salutis, sine qua nemo potest salvari. Et de illa dicit Christus: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis*, scilicet *spiritualiter.* Quia talis manducatio frequens requirit post baptismum fidem, spem & charitatem.

Alia est *manducatio sacramentalis.* Et ista non est de necessitate salutis, licet sit magnæ utilitatis. Nam secundum Gorram manducatio nullam vitam dat, nec vitam gratiæ, nec vitam gloriæ. Cum non sint plures viæ necessariæ ad perpetuam vitam nisi illæ duæ tantum. Nam illa *manducatio sacramentalis non est de necessitate salutis.*

Et quod non det *vitam gratiæ, id est remissionem peccatorum*, patet, quia illa vita datur per baptismum, contritionem, confessionem, veram pœnitentiam. Et illa vita requiritur ad illam dignissimam manducationem sacramentalem. Alias non acciperet ad salutem, uti patet per sanctum Paulum *1. Corinth. XI. Qui enim manducat & bibit, calicem indigne judicium sibi manducat & bibit non dijudicans corpus Domini.* Uti patet in Juda & multis aliis sequacibus suis.

Et quod non det *vitam gloriæ*, patet: Qui perseveraverit, in vita gratiæ usque ad finem vitæ corporalis, statim sequitur

ſequitur eum vita gloriæ, id eſt beatitudo æterna & viſio Dei ineffabilis. Uti patet in pueris, qui decedunt poſt baptiſmum.

Quia ſi iſta manducatio ſacramentalis eſſet de neceſſitate ſalutis, tunc omnes homines à principio mundi usque *ad paſſionem Chriſti* omnes damnarentur & damnati eſſent. Quod falſum eſt. Quia multi Patriarchæ & Prophetæ & alii ſancti Patres ſalvati ſunt, ut patet in Adam, Abraham, Iſaac, Jacob, & aliis multis patribus V. T. Et quod *poſt paſſionem Domini*, MILLE & QVADRINGENTIS QVINDECIM ANNIS, HUC USQVE, non porrigentes & non manducantes omnes eſſent damnati. QVOD eſt falſum. Quia tunc omnes Apoſtoli, omnes Papæ & omnes ſancti Chriſtiani damnarentur. Quod eſt erroneum. Quia nullus illorum manducavit ſub utraque ſpecie, nec aliquis illorum porrexit ſub utraque ſpecie ſacramentali, præter ſacerdotes offerentes; Scil. quia manducaverunt non ſolum ſacramentaliter, ſed etiam ſpiritualiter, ſcilicet fide, ſpe & charitate.

A. 1415. hic libellus ſcriptus.

Et de hac informat nos ſanctus Paulus I. *Cor. X.* dicens *Nolò enim vos ignorare, fratres, quoniam patres veſtri omnes ſub nube fuerunt & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moſe baptizati ſunt in nube*, id eſt *in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt, biberunt autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.*

Et S. Auguſtinus, *diſt. 4. de conſecratione ſacramentorum*, Bonifacio Papæ contra Pelagianorũ hæreſin ſic dicit, c. 130. *In eccleſia Salvatoris. Non cogites, quod illi vitam habere non poſſint, qui expertes corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, dicente Domino: Niſi manducaveritis carnem filii hominis. c. 131. Nulli eſt aliquatenus ambigendum, quemq; fidelium corporis & ſanguinis Domini noſtri participem fieri, quando in baptiſmo membrum Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; conſortio etiamſi antequam panem illum comedat & calicem bibat de hoc ſeculo abſcedat Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur. &c.* *Non omnes ſacramentaliter* manducantes carnem filii hominis & bibentes ejus ſanguinem, ſalvabuntur, niſi bene diſpoſiti.

Sed fortè diceres, *tempore & loco opportunis debent ſacramentaliter manducare & bibere.*

Ubi ſcias, ſi eſſet *præceptum* Chriſti manducare ejus carnem & bibere ejus ſanguinem ſacramentaliter, tunc tantum illi ſalvarentur qui manducarent carnem ejus & biberent ſanguinem ejus ſacramentaliter, & non alii. Quod falſum, ut prius dictum eſt.

Et nullus Doctorum exponit *præceptum* Chriſti *pro tempore & loco opportunis.* Quia ea ratione omne mandatum Chriſti exponeretur. Et ſic homo, *quando vellet* impleret mandatum Dei, & quando vellet, dimitteret, *pro tempore & loco.* Cum mandatum Dei idem ſemper ſit implendum.

Ubi tamen, *frater mi dilecte*, ſcire velis etiam, quod manducatio & bibitio eſt diverſa diverſorum. Quia quidam ſunt, qui *non manducantes manducant*, ut viri contemplativi probati, pueri innocentes: Et alii, qui decedunt in fide & charitate, ut martyres Domini. Bene *S. Auguſtinus* dicit de illis, *Crede & manducaſti.*

Secundi ſunt, *qui manducantes ſumunt.* De quibus S. Paulus dicit *I. Corinth. XI. Qui ſumit indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.*

Tertii ſunt, qui *manducantes manducant*, *fideles Chriſtiani* contriti & confeſſi. De quibus dixit Chriſtus *Johann. VI. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Quarti ſunt, qui *non manducantes non manducant*, ſcilicet omnes *deſperati* & delectantes ſe in peccatis plus quam in gratia Dei, & qui ſemel minimum in anno non communicant. Et illi debent à fidelibus excludi. Quia illis eccleſiaſtica negatur ſepultura, niſi ſigna maniſeſta aliud oſtendant, uti patet in *canone: Omnis utriusq; ſexus, De pœnitentia & remiſſione*, Et illis dixit Jeſus *Joh. VI. Niſi carnem filii hominis manducaveritis & biberitis ejus ſanguinem, non habetis vitam in vobis.*

Spi-

Spirituales sunt offerentes sub utraque specie scilicet panis & vini, & laicalis populus. Scribit hoc *idem* etiam, ut communicarent omnes spirituales laicales sub utraque specie, dicens: *Ego enim accepi à Domino, quod etiam tradidi vobis.* Fecit, sicut accepit. Respondetur, quòd S.Paulus non scribit aliter ad Corinthios, nisi à Domino accepit. Scil. quia Dominus Jesus non dedit corpus suum & sangvinem suum sub utraqve specie sacramentali nisi *duodecim Apostolis*, ut prius patuit, qvos & prius consecravit in sacerdotes, qui fuerunt figura omnium sacerdotum offerentium, & non aliorum, vel laicorum communis gregis. Ut qvidam dicunt, qvod illi *duodecim apostoli fuerunt figura omnium Christi fidelium* degentium in hac vita, qvi deberent communicare sub utraque specie sacramentali, propter fragilitatem. Hoc non est verum. Quia Christus, quando dabat corpus & sangvinem suum, offerebat corpus & sangvinem suum Apostolis sub utraqve specie, scilicet sub specie panis & sub specie vini, quod corpus obtulit in cruce in crastino pro salute omnium fidelium. Et sic Christus tunc instituit Apostolos illos duodecim offerentes & non simpliciter communicantes.

Et cùm fuerunt Corinthii decepti per pseudos & Prophetas ad communicandum sub utraque specie: Scripsit eis, utrum hoc dignè vel indignè facerent, dicens: *Probet autem se ipsum homò &c. qui enim manducat indignè* & inordinatè, *judicium sibi manducat & bibit*, non dijudicans corpus Domini.

CAP. V.

De Patrum & Doctorum dictis, qui communionem sub utraque asserere videantur.

ET nunc etiam videamus alias *autoritates*, quibus quidam armant se ad inducendum populum laicalem sub utraque specie.

Et *primò* sumunt *Gregorium in Dialogo*, ubi sic dicit: Ejus quippe caro partitur, ejus quippe sangvis non in manus infidelium sed in ora fidelium infunditur. Ubi, *frater mi dilecte*, benè scire debes, quod sacramentum non partitur, nisi per manus aliquorum sacerdotum, & hoc offerentium tantùm, & non captivorum vel infirmorum. Et in illorum ora offerentium debet *sangvis* infundi. Quando offertur *sub specie panis*, ibi totum corpus sumunt, sangvinem cum carne simul & semel sumtum.

Item diceres: Dicitur verò, *in ora fidelium*: Et laici boni sunt fideles. Debet ergò sangvis infundi in ora fidelium. Ibi dico, quando corpus Christi porrigitur fideli laico sub specie panis, infunditur sibi etiam sangvis Christi concomitativè. Qvia, ubi est corpus Christi, ibi est & sangvis. Aliàs error maximus sequeretur. Qvia est sanguis Christi glorificatus, unitus est corpori Christi inseparabiliter. Nos scimus, quia Christus vivus est. Igitur non est sine sangvine, sed in se habet verum sangvinem. Ergò sacerdos porrigens laico fideli sub specie panis, porrigit sibi Christum.

Sed ad autoritatem *S. Thomæ*, quam multi allegant, dicentes: Qvòd corpus Christi & sangvis debet dari sub utraq; specie laicali populo, quam *Thomas* scribit *in P. III. suarum distinctionum, q.76.* Ubi sic dicit: *Quod quamvis totus Christus sit sub utroque sacrato, non tamen frustratim. Nam in primo repræsentat passionem Christi, in secundo sangvinis effusionem:* Tamen *conveniens est usui hujus sacramenti, ut seorsim exhibeatur fidelibus.* Dicunt, quod sub utraque specie sacramentali debet dari corpus Christi & sangvis ejus fidelibus laicis. Hoc est falsum, quia Sanctum *Thomam* malè intelligunt. Nam plus quam in ducentis locis dicit, quòd laicali populo sub una specie scilicet panis dari debeat corpus Christi & sangvis ejus. Quomodo hic contradiceret sibi ipsi? Oportet intelligi autoritas sancti Thomæ, quod *conveniens est usui*, id est usus & consvetudo est, quod hoc sacramentum

tum seorsim exhibeatur, id est offeratur in altari pro peccatis omnium fidelium. Et sic hoc sacramentum debet exhiberi pro peccatis omnium, & non laicis dando sub utraque specie sacramentali.

Et tunc ad *Gelasium Papam*, qui dicit: *Divisio unius ab altero sine peccato & sacrilegio non potest provenire.* Respondetur ad hoc *eodem c.* quòd dictum Papæ intelligitur *de sacerdote* aut conficiente. Et hoc Christus voluit *Luc.* XVII. *Hoc facite*, id est, conficite, *in meam commemorationem.* Quia sacerdos non debet dimittere in altari secundam speciem celebrando, scilicet vini. Aliàs committeret sacrilegium. Sicut quidam fecerunt antiquitus, habentes plures ecclesias, & in omnibus officiantes. Et sic in ultima sumebant sub utraque specie, & in primis missis tantùm sub specie panis. Et tales sacerdotes corrigit Gelasius Papa de sacrilegio, & non laicalem populum,

Et tunc ad *Cyprianum martyrem*, dicentem in epistola ad Cecilianum: *Sacerdotes quidam in calice Domini sacrificando & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus hujus sacrificii autor fecit & docuit. Igitur siquis in isto errore adhuc tenetur, &c.* Ad hunc canonem sciendum, quòd Cyprianus locutus fuit secundum consuetudinem tunc primitivæ ecclesiæ, & credebat esse bonum modum. Sed in hoc puncto & in aliis multis ecclesia non tenet eum. Vel potest sic responderi, quod in primitiva ecclesia ex simplicitate, & nude textum intelligentes: *Nisi carnem ejus manducaveritis*, multi errabant, sub utraq; specie comunicantes sacramentali. Nam quidam hostiam in sangvinem intingentes populo laicali porrigebant, alii uvas vino apponebant, & sub specie vini soli hi sumebant & laicalibus populis uvas intinctas dabant, & pro infirmis in sacrario reponebant. Alii pannum lineum per totum annum intinctum servabant, & in tempore sacrificii aquâ partim lavabant. Alii lac pro sangvine dabant. Et de his erroribus & fortè pluribus, habetur de *Consecr. dist.* 2. *c. Cum autem.* Sic errantes Cyprianus correxit, quòd non faciebant, sicut Jesus instituit.

CAP. VI.

De praxi primitivæ Ecclesiæ, quoad communionem plebis sub utraque.

ET forte diceres, quod *plures* fuerunt, *qui communicaverunt populum laicalem in primitiva Ecclesia* sub utraque specie sacramentali. Verum est, sed diversimodè. Quia quidam communicaverunt ex simplicitate & pia devotione, ut *B. Cyprianus & S. Donatus.* Sed quam cito fuit eis revelatum per intellectum sacræ scripturæ, vel visionem Dei in miraculis, *sicut Donato* revelatum fuit per fractionem calicis, quod non debet populus laicalis sub utraque specie communicare, mox cessavit & pœnituit, & nunquam aliquem amodo ita communicavit, & aliis consuluit. Alii vero communicaverunt populum sub utraque specie sacramentali ex pura malitia, ut erronei & hæretici. Sic fecerunt Nestorius & Pelagius & eorum sequaces. Ut *Bohemi faciunt*, dicentes, quod sub specie panis sit corpus, & sub specie vini tantum est sanguis Christi. Idcirco divisim communicant populum laicalem sub utraque specie sacramentali. Quod est error maximus, imo & hæresis est. Quia ubicunque est corpus Christi, ibi est & sanguis, & è converso.

Et illi, scilicet *Pelagius* & sui sequaces, nude intelligentes textum illum *Joh. VI. Nisi manducaveritis* &c. ubi intelligebat sacramentaliter & non spiritualiter, prout prius dictum est.

CAP.

CAP. VII.
De communicatione infantum sub utraque.

ET sic decepti errore illo pessimo etiamdixerunt, quod pueri post baptismum propter innocentiã, cum non sint superbi, nec avari, nec luxuriosi, &c. debeant communicari sub utraque specie sacramentali, nude intelligentes. Quorum hæresi repugnat *S. Thomas in Part. IV. suarum distinctionum, dist.* 9. ubi dicit: *Dementibus, pueris, fatuis, & mutis, confiteri non valentibus, nisi aliqualiter circa signa videantur & signentur & cognoscantur peccata cum circumstantiis, non detur. Quia de perceptione hujus non sufficit sola innocentia, sed alia plura. Quia primo requiritur cognitio inter cibum corporalem & sacramentalem. Et talem cognitionem non habent pueri. Secundo requiritur devotio. Et propter hoc non datur fatuis nec mutis. Nam tales habent se sicut bruta sine cognitione & & distinctione. Quarto etiam requiritur peccatorum confessio. Et propter hoc non datur mutis, nisi aliter circa signa cognoscantur, & hoc cum circumstantiis.*

Et, si aliquis diceret: Quoniam pueri privantur hoc sacramento, etiam salute privantur: Hoc non est verum. Quia per hoc sacramentum non datur eis salus, sed per baptismum.

CAP. VIII.
Quare sub utraque specie solùm à sacerdotibus communicare sit institutum.

SEd forte diceres: Quare hanc manducationem & bibitionem sub duplici specie sacramentali instituit solum in oblatione & immolatione, & non in simplici communicatione? Hoc declarat *S. Gregorius De consecrat. dist.* 2. Et S. Augustinus *eodem c. Utrum, & distinct. eadem: Christus sciens se corporaliter ab hoc seculo recessurum ad patrem & homines quotidie peccare & in peccata labi, & ipsum de cetero non mori pro peccatis nostris, reliquit post se salutare solatium, consolamen & medicinam peccatoribus, corpus suum offerendum in altari pro remissione omnium peccatorum fidelium, ob memoriam suæ passionis & sanguinis effusionis sub duplici specie, ut dupliciter habeatur memoria, videlicet sui corporis in crucis immolatione per panis significationem, & sanguinis effusione, per vini significationem.* Manducatio & bibitio extra officium non fit in remissionem omnium peccatorum.

CAP. IX.
De variis periculis & impedimentis usus calicis in communicatione plebis.

SUfficit ergo laico sub una specie panis habere corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi memoriam, & non sub specie vini, *propter majorem cautelam.* Nam incongruum est, imo maximum peccatum sanguinem Jesu Christi fundere violenter mortalem, nunc autem majus permaxime fundere sanguinem Jesu Christi immortalem. Hoc patet per *Pium Papam, De consecrat.* qui dicit: *Si per negligentiam sacerdotis stillavit gutta sanguinis Christi super terram aut super pallam, pœnitere debet quadraginta diebus jejunium & orationes, & à celebratione missarum debet suspendi, & gutta stillata lambatur, & palla aut pannus comburatur, si autem est lapis, radatur, & rasum ad sacrarium reponatur.* Si talis pœna debetur sacerdotibus propter effusionem sanguinis Christi, per negligentiam factam in pallam, quod debet cremari, multo major pœna debetur laicis, barbas, pepla aut vestem perfundentibus sanguine Christi, & debent cum barba cremari & in infernum poni.

Et contra illos, qui incaute & indiscrete sanguinem Jesu Christi fundunt, dicentes: Quod fusus fuit pro salute fidelium in terra: Dicendum est, quod sanguis Domini nostri Jesu Christi jam est glorificatus & gloriosus, corpori Jesu Christi inseparabiliter unitus, qui prius fuit

us fuit mortalis & divisibilis. Ideo illi permaxime peccant ita incaute & indiscrete sanguinem Jesu Christi fundentes & populum laicalem sub specie vini communicantes. Quia tales per canones, statuta & Decreta, & de consuetudine sanctæ matris Ecclesiæ, *excommunicantur.*

Et sic portare longe *ad infirmos*, vel per sylvas aut campos, colles & montes, eundo vel equitando, esset valde incautum & *periculosum*, propter lapsum tam hominis quam jumenti.

Si autem diceres: Sufficit *infirmis* tantum sub una specie panis. Respondebo: Sufficit etiam laicis sanis tantum sub specie panis.

Item si sic conservaretur sanguis Jesu Christi, prout hostia reservatur, de facili *in acetum transmutaretur* sacramentum vini.

Tertio *pro magna plebe* & præsertim *tempore pestilentiæ* oporteret *magna vasa* præparare.

Quarto, quando *multa millia hominum* sunt in parochia, qui omnes vellent communicare, ubi *tam magnus calix* sumeretur, & quis posset eum elevare?

Quinto possent credere communicantes, quod totus Christus non esset sub utraque specie. Et sic daretur occasio errori, qvæ non est danda simplicibus, quod tam sacerdos offerens quam laicus communicans unam rem recipiunt, licet alter offert sub duplici specie, & alter sumit sub una, scilicet panis.

CAP. X.

Solvitur objectio Jacobi de Misa: Majorem vim & gratiam esse in communione sub utraque.

DIceret quis: *Major gratia*, devotio & contritio, & sic de aliis effectibus, acquiritur, *quam sub una specie.* Respondetur: Quod quandoque sub una specie acquiritur major gratia &c. quam sub duabus speciebus. Quia aliquando fit, quod laicus est bonæ vitæ & dignus, & sacerdotem esse indignum, quia est excommunicatus, erroneus, ut illi, qui communicant laicalem populum contra novum Testamentum & vetus, contra statuta Ecclesiæ &c. Et tunc sub una specie major gratia & devotio acquiritur. Quia laicus magis est dispositus per devotionem & contritionem, quam sacerdos. Et hoc patet in illis, qui non omni die communicant, sed semel in anno, quando bene sunt dispositi. Sed non, ut quidam jam faciunt, qui sine omni contritione & confessione & sine devotione accedunt ad hoc venerabile sacramentum.

Et è converso sacerdos recipit sub utraque specie sacramenti majorem gratiam; Et quia dignior omni laico, officio suo sacerdotali, & quia etiam major devotio & contritio viget in sacerdote qvam in laico. Quia intelligit qvod legit, qui tractat; Hoc non est in laico. Et sic nulla distantia in illo dicto.

CAP. XI.

Solvitur dubium: Quod distinctior sit memoria passionis Christi sub utriusque speciei communione.

SEd diceres: Quia sub duplici specie fit distinctior memoria passionis Domini, quam sub una. Respondetur, qvod *laicus* potest distincte memorare sub una specie: Imo passionis & sanguinis effusionem omni hora, ex qvalibet fideli memoria, distincte, extra communionem. Sed Christus instituit hanc fiendam pro omnibus fidelibus, vivis & defunctis, sub duplici specie, non propter laicalem communionem. Et id instituit, ut sub duplici specie offeratur in altari pro omnibus fidelibus, qvia panis oblatio significat & repræsentat Christi passionem & immolationem in cruce. Quia ipse obtulit semetipsum pro nobis in cruce. Et vini oblatio significat sanguinis Christi effusionem, & re-

& repræsentat, quod pro nobis effusus est. Hæc duo debet distinctim memorare *sacerdos*, quando offert in altari pro omnibus fidelibus.

Et quod hæc dicta sint vera, quod Christus debet in offerendo memorari, patet per *S. Ambrosium in Epistola ad Corinth.* & ponitur in *Decreto De consecratione, dist.* 2. *c.* 50. ubi dicit: *Quia morte Domini liberati sumus, hujus memores, carnem & sanguinem qua pro nobis oblata sunt,* significamus. *Et S. Augustinus dist.* 2. sic dicit: *Iteratur autem quotidie hac oblatio, licet Christus semel passus est, nos autem quotidie peccamus Peccatis, sine quibus mortalis infirmitas subsistere non potest, & ideo, quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis immolatur. Intra Catholicam Ecclesiam in ministerio corporis Christi nil à bono majus nil à malo minus perficitur sacerdote. Et S. Ambrosius distinct.* 2. *c.* 53. *De consecr.* sic dicit: *Sicut enim, quod ubique offertur & unum est corpus & non plura corpora, ita & unum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam offeramus etiam nunc, qua tunc oblata est & consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem sit ejus quod factum est. Hoc enim facite, ait, i. e. secundum Johannem Andrea, conficite, in meam commemorationem.*

CAP. XII.

De triplici potu sanguinis Christi.

ET quia perlectis omnibus sanctis & sacræ scripturæ Doctoribus, *nullus prohibet sub una specie communicare laicalos*, etiam *nullus præcipit* & mandat sub utraque specie laicos communicare, *excepto Cypriano*, qui ab Ecclesia abrasus est propter talem partem, & quoad baptismum hæreticorum, cum octuaginta Episcopis, ut prius est declaratum: Ultimo *ad dicta* respondeatur sic: Quod *potus Jesu Christi est triplex*, scilicet *sacramentalis, intellectualis & spiritualis.*

Sacramentalis est, qui à solis sacerdotibus sumitur sub specie vini de calice.

Intellectualis, qui à populis Christianis sumitur sub specie panis de ipso Christi corpore.

Spiritualis est, qui ab omnibus salvandis sumitur de pia passionis Christi meditatione.

Primo modo sumtus peccata quotidiana relaxat, *secundo*, fidelem mentem dulcedine delectat, *tertio*, totam animam irrigando fœcundat.

Primus potus sumitur quotidie à sacerdotibus in altari de calice, *Matth.*26. *Accipiens Jesus calicem benedixit & dedit eis, dicens: bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis meus*, omnes scilicet Apostolos designans, sacerdotes omnes offerentes, exceptis captivis & infirmis.

Secundus potus sanguinis Christi est intellectualis, qui sumitur à populo Christiano sub specie panis de corpore Salvatoris. Sicut sub specie vini consecrati sangvis Christi est per transsubstantiationem, & corpus per annexionem. Unde sicut sacerdos sumit sanguinem Christi sacramentaliter de calice, ita fidelis populus sumit eum intellectualiter de ipso Christi corpore. *Jobi XXXIX. Pulli aquila lambunt sangvinem:* Pulli aquilæ sunt subditi ecclesiæ, hi lambunt sangvinem Jesu Christi de ipso corpore, quasi de calice. Hic sangvis fidelem mentem dulcedine sua delectat, *Cant.*1. *Botrus cypri dilectus meus.* In botro duo sunt, uva & cibus, & in uva dulcis sangvis, id est potus.

Tertius potus est spiritualis sangvinis Christi, qui ab omnibus spiritualiter sumitur de passione Christi pia meditatione. *I. Corinth. XI. Patres nostri omnes eundem potum spiritualem habuerunt & biberunt.* Sicut patres boni de foraminibus petræ biberunt aquam, & illo sangvine passionis figuratum sangvinem crediderunt, & per fidem spiritualiter gustaverunt; Sic boni Christiani de vulnerum Christi meditatione sangvinem ejus solent spiritualiter bibere.

CAP. XIII.

De autoritate Romanæ Ecclesiæ quoad statutum communionis laicalis sub una.

RESTAT jam *tertium* dicere, quomodo communicans populum laicalem sub utraque specie sacramentali peccat *contra Catholicam Romanam ecclesiam.*

Nam Catholica Romana ecclesia, videns & considerans, quomodo multi errabant communicantes populum laicalem sub utraque specie sacramenti, quidam ex simplicitate, ut B. *Cyprianus* & S. *Donatus* & alii plures, ut prius patuit, alii verò ex pura malitia, ut erronei & hæretici, ut *Nestorius & Pelagius, & sequaces eorum Bohemi*, Pseudæ & Prophetæ, qui deceperunt Corinthios, sic, quod nec Moses nec Samuel nec Christus mandavit, sed S. Paulus consuluit, ut mulier non velata capite ecclesiam non intret, aliàs si non est velata, tondeatur in turpitudine, 1. *Corinth.* XI. Sed Christus mandavit, ut ejus carnem manducemus & ejus sangvinem bibamus, *Joh. VI. Nisi carnem filii hominis manducaveritis, non habetis vitam in vobis:* Et ista astutia pseudo Prophetæ deceperunt Corinthios, quod ipsi sub utraque specie sacramentali communicaverint non tantùm sacerdotes, sed etiam laicalem populum, quod tamen Christus nullibi mandavit, nec per evangelium prius allegatum, nisi offerentibus, ut prius dictum est per scripturam veteris & novæ legis: Considerans autem errores illos circa multos *ecclesia Catholica & Romana*, ducens veterem legem ad novam, id est figuram ad figuratum, quæ figuræ ostenderunt & ostendunt quod laicales debent tantùm sub una specie communicare scilicet panis, & offerentes sub duabus speciebus, scilicet panis & vini, propter rationes jam præmissas, *statuit*, sanxit & confirmavit canonibus, & decretis & decretalibus, & bona consvetudine à multis centenis annorum curriculis, *sub pœna anathematis* & perpetuæ damnationis, *ut àmodo nullus communicaret populum laicalem sub utraque specie sacramentali.*

Quam *sanctionem* quilibet sacerdos fidelis debet observare, quod communicet populum sub una specie panis & non vini, sub pœna præmissa.

Et hoc ideò, quia *autoritas Romanæ ecclesiæ* est major auctoritas & caput omnium autoritatum post Christum in mundo. Quam autoritatem S. *Augustinus* præferebat evangelio, uti patet in *Libr. XI.* contra Faustum, & contra epistolam in libro fundamenti sic dicit. *Ego evangelio non crederem, nisi me ecclesiæ Catholicæ autoritas commoveret*, quod non dat sacramentum laicali populo sub utraque specie sed tantùm sub una specie scilicet panis.

Quæ ecclesia sancta regitur spiritu sancto. Et qui facit in oppositum ecclesiæ, peccat in spiritum sanctum, quod peccatum non remittitur nec hic, nec in futuro, testante salvatore in evangelio *Matth.* XII. ubi sic dicit: *dico vobis: omne peccatum & omnis blasphemia remittitur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittitur. Et quicunque verbum dixerit contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit verbum contra spiritum sanctum, non remittetur ei usquam, neque hic neque in futuro.*

Et ideò quicquid observavit Romana ecclesia & Catholica, ab omnibus Christi fidelibus est observandum, quia membra non debent descendere à capite, ut ponitur in *decreto, dist.* 12. *Non decet membra à capite descendere.* Et *Innocentius Papa, dist.* XI. *Te, Decentine, scire volumus, ut nobis indicare non differas, quod scire volumus, qui sunt hi, qui novitates inducunt, alterius quam Romanæ ecclesiæ existimant consvetudinem esse observandam, cum Romana ecclesia sit mater omnium ecclesiarum, à cujus regulis nullatenus convenit deviare.* Et *S. Gregorius* dist. 18. *Quisquis apostolicis aut ecclesiæ contrariatur præceptis, aut consuetudinibus, deinde inter sacerdotes non habeat locum.*

Ulterius *in eadem distinctione*: A sancta sede apostolica atque obedientia ejus aliquo modo qui declinaverit, majori

jori excommunicatione & dejectione abjiciendus est.

Igitur *Lucius Papa, de hareticis c. Ad abolendum*, dicit sic: *Universis qui de sacramento corporis & sangvinis aliter sentire & docere non metuerint, quam sacrosancta Romana Ecclesia pradicat & observat, vinculo perpetui anathematis innodamus.*

Nam dicit Gelasius Papa: *Non apostoli nec aliqua synodus, sed Christus Primatum Romana ecclesia instituit, cum ecclesia Principem & pastorem ordinavit Petrum, cui dedit potestatem ligandi & solvendi. Est hodierno die à Romano Pontifice tanquam à primo latore omnis ecclesia potestas & autoritas.*

Item *Honorius Papa* dicit *de Consvetud. Jubemus, ut neque absque consensu superioris immutetis consvetudinem ecclesia approbatam, novam inducentes, si quam forte fecisti.*

Et S. *Gregorius, De elect. clerici*: Nonne malum, ab ordinatione & observatione sedis apostolicæ resilire, contradicere valdè malum est? *Nicolaus Papa, dist. X. & XI.* dicit: *Omnis transgressor observationis ecclesia puniendus est.*

Etiam patet *in lege civili*, qui frangit consvetudinem & observationem civitatis, punitur per legem civitatis.

Sed hic & alii sui sequaces, non solùm fecerunt non facienda; sed etiam prædicant non missi horrenda, Canonem Innocentii Papæ non advertentes, *De hareticis*, ubi sic dicit: *Nonnulli sacerdotes autoritatem pradicandi eis vendicant & usurpant non missi, apostolo contrariando, qui dicit: Quomodo pradicabunt, nisi mittantur. Mandamus igitur episcopis, ut prohibeant talia fieri.*

CAP. XIV.

De libertate per Jacobum de Misa plebi concessa, quando velint & cui velint confiteri & communicare.

Etiam dicunt & *pradicant*, quod *quilibet homo, quando vult, cui vult, ubi vult, potest confiteri & communicare*, non advertens plebanum suum, superbum, avarum, luxuriosum, simoniacum.

Non memorantes Apostolum, qui dicit: *Qui alium judicas, seipsum condemnat.* Et *Nicolaum Papam*, qui Ludovico Imperatori scripsit exemplum Constantini Imperatoris, qui, Constantinus, dixit: *Si propriis meis oculis vidissem peccantem sacerdotem cum muliere, clamyde meo cooperuissem, ne ab aliquo videretur confusus.* Ubi nunc tales sunt, qui peccata hominum occultarent?

Sed proh dolor jam omnes spirituales & seculares non peccata manifestant, sed multò plura & majora, quibus inscii sunt, prædicantes narrant & edicunt, ut sua peccata occultent, quæ plus sunt nociva & ignominiosa aliorum omnium: Cùm tamen venient in cognitionem hora mortis & in die judicii, uti patet *Luc.* 21. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & majestate.*

Ideò advertere debent *Canonem de remissionibus: Omnis utriusque.* Ubi dicit Clemens Papa III. *Omnis fidelis utriusq; sexus tenetur in sua ecclesia confiteri & communicare, nisi causa rationabilis & voluntas pastoris excusaret. Quod si aliquis aliter faceret, sciat se non esse absolutum. Quia nemo debet falcem in messem aliorum mittere.* Et sic communicans indignè communicaret: Quia in peccato mortali corpus Christi sumeret. Quia aliter sacerdos sibi peccata dimittere non potuit, uti patet *in c. omnis utriusque sexus &c.*

TOMI III. PARS XVI.

JACOBELLI

Sive JACOBI DE MISA

Aliàs de STRZIEBRO

BOHEMI

Pastoris in Ecclesia & urbe Pragensi

VINDICIÆ

contra ANDREAM BRODAM

Doctorem & Professorem Theologum in Academia Pragensi,

Pro COMMUNIONE PLEBIS SUB UTRAQVE SPECIE.

Sub Constantiensi Concilio Anno 1415. editum opus.

Ex antiquissimo Codice MSCto

CÆSAREO VINDOBONENSI,

h. t.

Tractatus Magistri JACOBI de MISA, alias de Strziebro, contra Doctorem BRODAM, De Communione utriusque speciei.

PARS I.

De Dictis Scripturæ & sententia Patrum de communione sacra.

CAP. I.

Post exordium, proposita sententia, sub utraque specie esse communicandum.

V. supr. f. 336. & infra Part. XXII.

PRæmissis *positione scholastica & tractatulo*, in qvo sanctorum *antiquorum auctoritates* sunt succinctè collectæ, & præsertim Domini JEsu Christi & sui Apostoli Pauli *de communicatione calicis in plebe Christiana:* Jam restat *ad quædam in oppositum dicta*, quantum ex alto dabitur, *respondere*, Protestando, sicuti & prius *protestatus sum in universitate Pragensi*, qvod in hac materia utilissima ac salubèrrima populo Christiano, sicut & in alia qvacunqve, non intendo qvicqvam dicere, scribere aut asserere præsumtuose, qvod foret contra sanctam Ecclesiam Catholicam Christi Jesu, vel contra veram fidem Christianam & legem Dei immaculatam. Qvod si aliqvid talium me fortè dicere contingeret, qvod absit, ex ignorantia mea seu inadvertentia ac imperfectione, qvam fateor esse in me multam nimis, id revoco & retracto: Rogans haberi pro non dicto. Et subjicio me correctioni omnium, ad qvos spectat scilicet errantes corrigere, & ad viam reducere veritatis.

Qua protestatione præhabita, est advertendum, qvod sicut olim *in primitiva* fuit tenta *Ecclesia*, sic & in novissima Christi Ecclesia debet observari ista *fides Evangelica*, puta, *quod Dominus JEsus*, Deus & homo, cujus perfecta sunt opera, *memoriale fecit mirabilium suorum* ante

ante mortem ſuam, *inſtituens magnam cœnam ſacramentalem, completam & perfectam ex cibo & potu ſacramentali.*

Quam quidem *cœnam ſacramentalem*, ſcilicet *completam & perfectam*, ipſe Dominus ſuis *tradidit diſcipulis*, & in ipſis toti communitati Eccleſiæ, *ad comedendum & bibendum ſacramentaliter corpus & ſanguinem ſub utraque ſimul ſpecie ſacramentali.* Quod mandavit obſervari usqve ad conſummationem ſeculi.

Quam & magnus *Paulus* à Domino accepit & Eccleſiarum communitatibus tradidit tenendam.

V. infra Parte XXII.

Hoc enim prædicavi & *ſcripſi*, *& in pluribus alibi jam tractatibus*, plurimis ſcripturis multorumqve ſanctorum auctoritatibus, prout potui, oſtendi, & prout valui, declaravi.

CAP. II.

De dicto Chriſti Johann. VI.

Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſangvinem, non habebitis vitam in vobis.

V. ſupr. in Prolegomenis hujus Tomi.

Inter cetera autem dicta mea in iſta materia poſui, qvod *iſta fides Evangelica fundaretur ſuper iſtud Evangelicum Joh. VI. Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Andreas Broda.

Quidam autem *Doctor*, utinam veritatis, nititur *impugnare* ſententiam hujus fidei Evangelicæ multipliciter. Et *objiciens* plurima de hac materia per me introducta intendit dicere, quod *hac fides non fundatur ſuper iſtud Evangelicum: Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Broda argumentum.

Arguit enim ſic contra hoc: *Iſtam ſcripturam Joh. VI. ſi capere vult adverſarius, veluti ſonat, tunc omnes parvuli, id eſt omnes infantes & omnes poſt perceptionem baptiſmatis immediatè morientes, omnesque ſine copia ſacramenti Dominici decedentes, non haberent vitam in ſemetipſis, & vitâ, quæ verè vita eſt, æternaliter privarentur. Sed quis hanc impietatem apprehendit? pius enim eſt Dominus Deus & miſericors, cujus miſerationes ſuper omnia opera ejus. Quis enim dicere præſumat ita durum & crudelem, ut perdat animas innocentes, eo, quod ſuum ſanguinem in re non biberent, ſeu ſuam carnem effectualiter non manducarent, quam nec opportuno tempore habere potuerunt. Et jam graviter univerſalis erraret Eccleſia, ſanctificando illos beatos & innocentes, quos Herodes occidit, quoniam non manducaverunt carnem ejus, nec ſanguinem ejus in re biberunt, cum non fuiſſet inſtitutum hujuſmodi ſacramentum, imo feſtum eorum per totam Eccleſiam indebitè tolleretur. Sed quis ita ſtolidus, ut talia de matre ſua, ſancta ſcillicet Eccleſia, præſumat autumare? Nam ſecundum literalem illius textus intelligentiam hi, de quorum ſalute major eſt certitudo, damnarentur, & de quibus timetur, ſalvarentur. Et ſic veniret in Eccleſiam ſanctam intolerabilis error & ſcandalum gentium ac Judæorum. Oportet ergo fideles hæc verba ſancti Evangelii ſic accipere & intelligere vel exponere, ſicut Chriſtus accepit, ea poſuit ac intellexit. Nam infra modicum poſt allegata verba Chriſtus ita ſubdit: Verba, quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt, ſpiritus enim vivificat, caro non prodeſt quicquam, Joh. VI. Igitur verba præmiſſa ſpiritualiter ſunt intelligenda, non carnaliter ſeu literaliter, ideſt, prout ſonant.*

Et adducit iterum *Doctor* Auguſtinum ſuper Johannem, homil. 23. dicentem: *Hæc utique non cadaveribus, ſed viventibus loquebatur. Unde ne ad iſtam vitam intelligentes & de hac re litigarent, ſecurus adjunxit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Hanc ergo non habet, qui iſtum panem non manducat, nec iſtum ſanguinem bibit. Nam temporalem vitam ſine illo habere poſſunt, æternam vero omnino habere non poſſunt. Qui ergo non manducat ejus carnem, nec bibit ejus ſanguinem, non habet vitam &c.* Et infra: *Hunc itaque cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta Eccleſia in prædeſtinatis vocatis & juſtificatis & glorificatis ſanctis & fidelibus ejus.* Hæc Auguſtinus.

Poſt

Broda. Post subdit *Doctor: Ecce, non sicut sonant verba, sed spiritualiter beatus ea exponit Augustinus. Unde postponit verba Domini dicentis: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Et infra: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo, Joh. VI. Quod idem S. Augustinus exponens ad præcedentia dicit: Hoc est ergo manducare illam escam & illum bibere potum, in Christo manere, & eum in se manentem habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem, etiamsi tanta rei sacramentum ad judicium sibi manducet & bibat. Hæc ille & cetera. Item in homilia 24. dicit: Diximus enim, sanctis Dominum hac commendasse & manducatione carnis suæ & potatione sanguinis sui, ut in illo maneamus, & ipse in nobis. Multis autem interpositis, exponens istud verbum Christi: Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Quid spiritus & vita sunt? Spiritualiter intelligenda sunt.* Hæc Augustinus.

Broda. *Ex his potest intelligi*, inquit *Doctor*, *verbum Salvatoris, quo dixit: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c. id est, si non eritis membra corporis mystici, & non manseritis in me, nec ego mansero in vobis, non habebitis vitam. Nam præcisum à vivo corpore hominis non vivit, sed manens in vivo corpore & sano vivit. Ille ergo, qui manet in Christo, & in quo Christus manet, spiritualiter manducat corpus Domini & bibit sanguinem Christi. Ergo Christiani martyres innocentes manducaverunt carnem, & sanguinem Christi biberunt, quia in Christo manserunt & Christus in eis. Videant Christiani fideles hunc sanctum Doctorem, quomodo non literaliter, sed secundum Christi sententiam spiritualiter textum hunc exposuit, sequens Christum & ejus Apostolum Paulum, qui dicit: Litera occidit, spiritus vivificat.*

Conf. supr. Parte XV. f. 394. Et post adducit *Doctor* multa impertinentia, scilicet, quod dicit Salvator *Matth. XVIII. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te, & si manus tua vel pes tuus scandalizat te &c.* Item verbum Salvatoris: *Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et multa alia *Doctor* ponit huic jam materiæ impertinentia, quæ dimitto causa brevitatis.

In hac diffusa argumentatione & excessiva allegatione *multa vera* narrantur & catholica per *Doctorem.* Sed ut considero, in principio suarum argumentationum ponens quædam *vera*, postea admiscet eis sua *falsa* de suis propriis sententiis, ut simplices callidius seducantur. Sic enim diabolus secundum Chrysostomum miscet multa vera cum mendaciis suis, ut populus in ipsis mendaciis citius sibi credat, ut claret pensanti supra dicta. *Jacobelli responsio.*

Nam primo assumit sic: *Istam scripturam Joh. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. si capere vult adversarius veluti sonat, tunc omnes parvuli, id est infantes, & omnes post perceptionem baptismatis immediatè morientes, omnesque sine copia sacramenti Dominici decedentes, non haberent vitam in semetipsis. Et sic æterna vita privarentur.* Hæc Doctor. *Broda.* Ubi circa assumtum est notandum, quod prædicta verba Evangelica Christi JEsu non debent sonare fidelibus, sicut sonus vel vox absolute, quasi sine aliquo modo significandi ad Dei beneplacitum, sed debent sonare *secundum vim significandi his verbis inditam.* Nec debent sonare fidelibus aliquem sensum reprobum sinistre concipientium: Sed hæc verba sicut & aliæ scripturæ debent sonare secundum suam virtutem significandi in cordibus fidelium ad intellectum dicentis Domini Jesu Christi & spiritus ejus. *Jacobellus.*

Quis autem sit *sensus verus* prædicti verbi Evangelici: *Nisi manducaveritis carnem filii &c.* Est secundo notandum, secundum glossam super isto 1. *Cor. XI. Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur &c.* Quod sicut in vita naturali corporali primo est generatio, secundo geniti nutritio, sic in vita spirituali præcedit generatio prima spiritualis *per baptismum.* Et secundo ad continuandam hanc vitam spiritualem sequitur spiritualis nutritio fidelium, quæ fit *per divinissimam Dei eucharistiam.*

In generatione vero naturali generans non conjungitur genito secundum substantiam, sed solum secundum virtutem:

tutem: In nutritione autem cibus conjungitur nutrito secundum substantiam. Sic similiter in vita spirituali Christus in sacramento baptismi solum est secundum virtutem, sed in sacramento eucharistiæ, quod est alimentum spirituale & secundum substantiam etiam, sub duplici specie, scilicet panis & vini, datur, ut per hoc spiritualis perfecta refectio designetur.

Sicut ergo illud verbum Evangelicum *Joh. III. Amen, amen, dico vobis, si quis non renatus fuerit de novo, non potest videre regnum Dei*, de prima generatione spirituali communitatis Ecclesiasticæ, id est baptismo, debet sonare fidelibus, de virtute significandi indita ad intellectum & sensum dicentis & intendentis Domini nostri Jesu Christi & spiritus ejus: Sic illud verbum Evangelicum *Johannis 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, &c. ad continuandam vitam spiritualem, quoad nutritionem spiritualem in divinissima euchatistia debet sonare fidelibus, de virtute significandi sibi indita ad intellectum dicentis Domini Jesu Christi, & intendentis spiritus sancti.

Primum autem verbum Evangelicum de prima generatione spirituali communitatis Ecclesiasticæ absolute propositum, scilicet: *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*, quomodo debeat sonare fidelibus de virtute sua significandi ad intentionem dicentis, postea ipse doctor dicens *exponit*, iterans eundem sensum aliis verbis, *Amen, amen, inquit, dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.*

Sicut ergo hoc verbum debet sonare fidelibus de generatione prima spirituali per baptismum, ut dixi, cujus materia est aqua sensibilis: Sic illud prædictum verbum Evangelicum, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis* &c. primo simpliciter propositum, ad quem sensum Domini dicentis debeat sonare fidelibus de virtute significandi sibi indita, postea *in facto exposuit*, ante mortem suam cœnam magnam instituens, dum tradidit Ecclesiæ totius communitati in suis discipulis corpus suum ad manducandum sub forma panis, & sanguinem suum sub forma vini ad bibendum, uti patet ex consensu Evangelistarum, *Luc. XXII. & Matth. XXVI.* Oportet ergo quod nutritio spiritualis ad continuandam spiritualem vitam in communitate Christianorum fiat per manducationem corporis, & bibitionem sanguinis Christi in divinissima eucharistia formæ duplicis sacramentalis.

Unde Augustinus super prædictum verbum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem &c.* dicit, quod Doctor truncando periculose omisit: *Quasi diceret: Quomodo quidem detur, & quidam sit modus manducandi istum panem, ignoratis. Veruntamen, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c.* Ibi etiam dicit glossa interlinialis: *Usque modo non fecit mentionem de comestione sacramenti altaris. Sed si ignoratis, quis sit modus manducandi vel dandi, tamen nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, quasi diceret, quamvis adhuc ignoretis hunc modum futurum sacramentalem postea instituendum & manifestandum, tamen modo illo, scilicet sacramentali, quem jam ignoratis, postea vero scietis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis &c.*

Et istam glossam de comestione altaris approbant multi sancti, secundum qvod dicit *glossa* super illo verbo seqventi: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem &c.* glossa: *Exponunt quidam sancti de comestione altaris, & benedicunt.* Et subdit: *Sed quæritur, quomodo in vitam æternam, cum quidam ad mortem? Unde dicit Apostolus: Siquis comedit in altari cum hac comestione, de qua hic agitur, scilicet cum fide operante ex dilectione, hic comedit in vitam æternam. Si quis vero aliter, in mortem.* Hæc glossa.

Cui *glossa* ab Ecclesia approbatæ, consonæ operi Christi & praxi Apostolicæ, citius est credendum & adhærendum, qvam cujuspiam glossæ infundatæ.

Ex qvo patet, qvod hoc verbum Evangelicum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* non solum intelligitur de manducatione corporis Christi & bibitio-

bibitione ſanguinis ejus ſpirituali tantum, ſed etiam ſacramentali, ut etiam infra patebit per Auguſtinum.

Sed ut prædicta melius intelligantur, & ut fidelibus plane detegatur, in quo *Doctor* paralogizat, (id eſt, defectuoſe arguit,) contra Evangelicam iſtam fidem: Et etiam ut ad poſteriores objectiones reſpondeatur facilius: Ex alibi declaratis eſt *tertio* notandum cum diligentia, quod qvamvis dicat *gloſſa in canone De conſecr. d.* II. ſuper illud: *Quicunque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indigne &c.* 1. *Cor. X.* Quod triplex eſt modus manducandi corpus Chriſti, & proportionabiliter dicitur de modo triplici bibendi ſanguinem Chriſti: *Spiritualiter ſolum, quod eſt ſolum bonorum, vel ſacramentaliter tantum, quod eſt ſolum malorum, vel ſacramentaliter & ſpiritualiter ſimul, quod eſt ſolum etiam bonorum*: Tamen prout ad propoſitum cauſa deſervit, *Spiritualis manducatio* ſive *bibitio* adhuc *diſtinguenda* eſt ut multiplex.

Nam *unus modus manducandi ſpiritualis* dicitur eſſe valde generalis, pro *participatione cujuscunque gratiæ Chriſti* in corpore myſtico Eccleſiæ. Et ſic omnis devotio, auditio verbi Dei, meditatio legis Dei, vel lectio, imo participatio gratiæ novæ in baptiſmo, & omnis fruitio chariſmatum divinorum in Chriſtianis ſine mortali peccato exiſtentibus, dicitur eſſe quodammodo manducatio panis vitæ, & potatio quodammodo ſpiritualis aqvæ, ſapientiæ & ſcientiæ, Quæ omnia vel ſunt apti actus, venientes ex unione animæ cum Chriſto, ſeu diſpoſitiones & dignificationes animæ ad unionem in ſpiritu cum Chriſto & veritate. Sic namque dicitur *Matth. IV. Non in ſolo pane vivit homo, ſed de omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Ut ſic omnis paſtus ſpiritualis animæ in Chriſto Jeſu diceretur manducatio vel bibitio ſpiritualis.

Et ſic *Auguſtinus, Hieronymus, Origenes*, & alii, capiunt manducationem ſive bibitionem ſpiritualem generaliter. Sic ſecundum Apoſtolum patres V.T. manducaverunt ſpiritualiter eſcam ſpiritualem, qvæ ſcilicet manducatio fit per fidem, ſpem & charitatem. Et hoc eſt *manere in Chriſto, & Chriſtum in ſe manentem habere* fide, ſpe & charitate. Etiam in corpore Chriſti myſtico univerſali per ſpiritualem fratrum amorem, & in ſocietate ſanctorum manere, & in unitate ſpiritus per voluntatem, concordiam, per donorum omnium participium; dicitur ſic generaliter *manducare ſpiritualiter*.

Secundo, ſpecialius *manducare ſpiritualiter*, eſt, *ſumere realiter & ſecundum ſubſtantiam corpus Chriſti de virgine natum, in cruce paſſum, ex mortuis reſuſcitatum, ſpirituale & glorificatum. Bibere* qvoqve illo modo dicitur *ſumere realiter & ſecundum ſubſtantiam verum ſanguinem Chriſti olim in cruce fuſum, ſpiritualem jam & glorificatum*, & in ſpiritu & in veritate deguſtare tam corpus qvam ſanguinem, ac ore novi hominis ſpiritualis & interioris, qvi ſecundum Deum creatus eſt, ſpiritualiter ruminare.

Et talis *propria manducatio ſpiritualis* corporis Chriſti & bibitio ſanguinis ejus, adhuc eſt *duplex*. Nam *quædam* eſt ſic ſpiritualis manducatio corporis Chriſti, qvæ fit *ſine ſacramentali*: *Quædam* vero ſpiritualis manducatio hujusmodi *in ſacramentali* manducatione, ſub forma panis à Domino inſtituta.

Et proportionabiliter dicendum eſt de *bibitione ſpirituali* ſanguinis Chriſti, qvod qvædam eſt ſic ſpiritualis, qvod eſt *ſine ſacramentali*; Quædam vero & ſpiritualis eſt, ſed *in ſacramentali* ſub forma vini à Chriſto inſtituta.

Secundum primum modum manducandi & bibendi ſpiritualem proprie dictum corporis & ſanguinis Chriſti *ſine modo ſacramentali*, manducant & bibunt ſpiritualiter tantum *Angeli* & ceteræ *ſanctorum animæ* in futura beata vita. Et aliqvi *ſancti in hac vita* ſupra humanum modum viventes, per mentis exceſſum modo angelico manducaverunt & biberunt corpus & ſanguinem Chriſti interdum ſpiritualiter & non ſacramentaliter. Ut patet in *Paulo*, in raptu ad tertium cœlum, & *Maria Magdalena*, qvæ ſæpius rapiebatur ad fruitionem Angelorum vel Domini Jeſu Chriſti.

Modus autem ſpiritualis proprie dictus

ctus *in forma sacramentali duplici* manducandi & bibendi corpus & sanguinem Christi, est, *sumere verum corpus Christi in forma panis, & bibere ejus sanguinem in forma vini.*

Pro qvo adhuc *quarto*, ut latius ista materia intelligatur, est notandum, qvod qvidam est *status communis vivendi communitatis Ecclesiæ*, in via mandatorum Dei & legis Christi, existentis adhuc *in humanis*. Alius est *status vivendi sanctorum* perfectorum & consummatorum, viventium qvoddammodo *extra communem vitam & statum communitatis Ecclesiæ; viventium* jam qvodammodo non in humanis, sed *in spiritu & in cœlestibus.* Sic enim canit Ecclesia de virginibus: Angelicam hæc vitam duxerat in carne, dum præter carnem vixerat.

Et tunc dico, qvod tales *viri* & sancti Heroici, idest, *divini*, manducant corpus Christi spiritualiter & realiter secundum substantiam, & bibunt sanguinem ejus, interdum sine manducatione & bibitione sacramentali, modo perfectiori, ad modum angelorum, in spiritu, non autem in ægnimate sacramentali. Ad qvem sensum dictum est Augustino: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me.*

Sed *communitas fidelium* sumit corpus & sanguinem Christi spiritualiter & *sacramentaliter, modo* magis in humanis *visibiliter præparato.* Sicut hujusmodi communitati adhuc fragili in primo statu communi modus talis manducandi & bibendi optime congruere potest. Qvia ad spiritualem tantum modum pauci & solum perfecti & qvodammodo extra statum communitatis & communis vitæ positi perveniunt, qvi non ita indigent sumere in sacramento corpus & sanguinem Christi.

Et de isto *utroque modo spirituali* manducandi & bibendi corpus & sanguinem Christi videtur intelligi verbum Evangelicum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* Nam illi sancti perfecti, non jam qvodammodo in humanis viventes, vita communi fidelium, in observantia legis Christi, sed in spiritu & in cœlestibus, modo angelico, nisi manducarent corpus Christi & biberent ejus sanguinem, ad minimum spiritualiter tantum, sine sacramento, non haberent in se vitam æternam. Et omnes in communitate Ecclesiæ positi, viventes communi vita in observantia legis Christi, adhuc in humanis & fragiles, qvia illam abditam manducationem & spiritualem bibitionem tantum & angelicam sine sacramentali, non possunt bene attingere, tanqvam fragiles: Ideo tales, nisi manducaverint carnem filii hominis, manducatione scilicet spirituali & sacramentali sub forma panis, & nisi biberint sanguinem ejus, bibitione scilicet spirituali etiam & sacramentali sub forma vini, modo quasi ipsis imperfectiori & magis sensibili, viventes scilicet in humanis, non valentes attingere ad alium modum spiritualem tantum, & abditum, & eis nimis altum, supra humana non valentibus se elevare.

Qvia ergo, tam *sancti*, perfecti, qvodammodo attingentes proxime ad vitam angelorum, supra humanam, spiritualiter tantum manducantes corpus Christi & bibentes ejus sanguinem sine forma sacramentali, qvam etiam *fideles in statu communitatis* & in humanis viventes, manducantes corpus Christi in forma visibili panis, & bibentes ejus sanguinem sub forma vini, qvodammodo magis incorporantur corpori Christi mystico, & magis ac magis uniuntur Christo & eo fruuntur: Ideo *Augustinus* & alii dicunt, qvod qvicunqve manducant corpus Christi & bibunt sanguinem ejus, sive spiritualiter tantum, ut perfecti, non jam in humanis viventes, sed extra statum & vitam communitatis Ecclesiæ, sive qvicunqve manducant corpus Christi spiritualiter in forma visibili panis, & bibunt spiritualiter sanguinem ejus sub forma visibili vini, manent in Christo & Christus in eis. Et sic manducare corpus Christi & bibere sanguinem ejus, vel spiritualiter tantum, vel spiritualiter & sacramentaliter sub duplici specie, est manere in Christo & Christum in se manentem habere, aliis, ut dixi, sine sacramento, aliis sub Sacramento.

Et per hoc tunc patet responsio ad dicta *Augustini* in oppositum allegata, & ad alias plures objectiones. Nam illi *fideles*, qvi sunt de communivita Christianorum, in communitate in humanis viventes, propter suam fragilitatem non valentes attingere spiritualem tantum manducationem corporis Christi & bibitionem sanguinis ejus, nisi manducaverint spiritualiter & sacramentaliter sub forma panis, & biberint sanguinem ejus etiam spiritualiter & sacramentaliter sub specie vini, tempore & loco opportunis, & dum fideles hujusmodi possunt comodose habere hoc divinum sacramentum utriusqve speciei: Sicut fideles ex præcepto Dei tenentur eleemosynando pro Christianis opera misericordiæ exercere, habendo facultates, tempore & loco opportunis: Qvod si non habuerint facultates, tunc sufficiet eis affectus & compassio bonæ voluntatis ad proximos indigentes: Sic fideles de communitate Christianorum, communi vita in observantia legis Christi sine criminibus viventes, dum comodose, tempore & loco opportunis, possunt habere, hoc divinissimum sacramentum utriusqve speciei debent suscipere ad salutem.

Et veri pastores sive sacerdotes tenentur docere & pascere communitatem fidelium, qvæ est grex pusillus Domini, his pascuis sacramentalibus uberrimis ex præcepto Christi amoris, secundum Evangelium Salvatoris *Joh. XX.* trina repetitione dictum: *Si diligis me, pasce oves meas.*

Si enim cuncti fideles, habita facultate ac opportunitate loci & temporis tenentur indigentioribus eleemosynare, & pascere ac reficere pauperes cibis & potibus corporalibus, qvanto magis sacerdotes Christi veri tenentur ex officio suo communitatem fidelium esurientem & sitientem mentaliter, non solum verbo, sed cibo & potu sacramentalibus & spiritualibus, secundum formam duplicem à Domino institutam cibare & potare.

Dum vero fideles de communitatibus Ecclesiæ esurientes secundum interiorem hominem hunc cibum sub forma panis, & hunc potum sub forma vini sitientes, non possunt habere à sacerdotibus, cœcis forte & partinacibus, vel forte, qvia non sunt ab eis docti ad accedendum, vel si essent, capti vel incarcerati, sic qvod eis prohiberentur dare sacramenta, & aliunde essent boni & justi, & in eis non essent defectus, *non* eo ipso, qvod non possunt, nec docentur sumere hoc divinissimum sacramentum utriusq; speciei, *sunt de damnandis.* Qvia in qvantum mali sacerdotes & cupidi, non affecti ad salutem hominum, abstrahunt communitati fidelium cibum & potum sacramentalem duplicis formæ, de tanto sperandum est, qvod summus Pontifex futurorum bonorum, Dominus Jesus Christus, non deficit suæ fideli & electæ communitati in illis necessariis, qvando spiritualiter tantum tunc cibat eos suo corpore & potat suo sanguine.

Porro sacerdotes carnales, mundo dediti, nescientes Dominum, nec officium sacerdotum apud populum, retrahentes electam communitatem à sacrificio Domini, grande peccatum habent nimis coram Domino, ut tangitur figuraliter 1. *Reg. II.* Qvamvis ergo, qvantum est ex parte modernorum sacerdotum cupidorum, maxima committatur negligentia de salute hominum, tamen, ut dicere cœperam, supremus Pontifex, qvi dixit esse cum suis fidelibus usqve ad consummationem seculi, non deficiet eis in necessariis ad salutem. Et sicut qvilibet intrans Ecclesiam Christianorum tenetur suscipere baptismum aqvæ, & tamen interdum in casu potest aliqvis non illo sed alio baptismo purgari: Unde *Augustinus de Ecclesiasticis dogmatibus* sic dicit ad propositum; *Baptisatis tantum iter salutis credimus. Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota baptismi sacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem suam coram sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc & martyr coram persecutore facit, qui & confitetur fidem & interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aqua vel tingitur, & hic vel aspergitur sanguine vel tingitur.*

gitur igne. Ille manus impositione Pontificis accipit spiritum sanctum, hic habitaculum efficitur spiritus sancti, dum non ipse, qui loquitur, sed spiritus Patris, qui in illo est, loquitur. Ille communicat eucharistia in commemorationem mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actionibus renunciaturum, hic ipsi renunciat jure. Huic peccata omnia remittuntur, in isto exstinguuntur. Hæc Augustinus. Sic fideles Christiani de communitate Ecclesiæ debent suscipere divinissimum sacramentum corporis Christi & sanguinis Christi, secundum duplicem formam à Domino traditam, dum possunt habere, habita opportunitate loci & temporis. Potest tamen fieri, qvod secundum Prophetiam Danielis eis auferatur hoc juge sacrificium. Et tunc pro eo Dominus daret ipsis fidelibus corpus suum manducare & sanguinem suum bibere tantum spiritualiter, adhoc tamen eos habilitando ut sint idonei. De communi tamen casu in statu communi, in qvo est multa adhuc nimis fragilitas, gratiose datum est & concessum, atqve institutum & præceptum communitati fidelium, bibere & comedere spiritualiter & sensibiliter integrum sacramentum, dum haberi potest. Sic enim optime congruet fragilitati communitatis.

Unde *discipuli in cœna Domini ante Christi mortem*, qvia erant adhuc fragiles, gerentes vicem futuræ communitatis fragilis in Ecclesia, susceperunt corpus Christi sub forma sensibili panis & sanguinem ejus sub forma sensibili vini. Ad designandum, qvod futura communitas populi Christiani, degens adhuc in communi vita in observantia mandatorum, nihilominus multam habens in se fragilitatem, debet sic manducare & bibere spiritualiter & sensibiliter sub utraqve specie à Domino instituta.

Ad qvem sensum videtur canere Ecclesia, dicens: *Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & tristibus sanguinis poculum, dicens: Accipite, quod trado Vasculum, omnes ex eo bibite. Sic sacrificium istud instituit* in duplici specie, cujus *officium consecrandi committi voluit solis presbyteris, quibus sic congruit*, scilicet, sub duplici specie, *ut sumant & dent ceteris.*

Et tales tam *fragiles*, degentes tamen sine criminalibus vitiis, indigent *sapius, & plus*, sicut necessarium, accedere ad hoc integrum sacramentum, dum possunt habere, qvam perfecti & solidi, qvodammodo extra vitam & statum communitatis, non tam in humanis, sed in spiritu & in cœlestibus viventes, qvi spiritualiter tantum & modo perfectiori fruuntur corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi.

Posito ergo, qvod ita sit, ut *Doctor*, vacillando, non habens scripturam solidam, dogmatizat, qvod scilicet beata virgo ad hoc sacramentum cum discipulis non accessisset, non mirum esset. Qvia non fuit ita fragilis ut discipuli. Sed ex hoc non seqvitur, qvod postea fragilis sexus fœmineus non deberet accedere ad utramqve speciem. Qvia sic nec ad primam accederet speciem.

Propter hoc etiam, qvia parvuli post baptismum habent innocentiam sanctam & gratam, sine superbia, avaritia & dolo, videntur esse magis idonei secundum qvosdam ad hanc divinam eucharistiam. Ideo olim tempore martyrum, ut vult *B. Cyprianus* in una suarum epistolarum, dabatur eucharistia post baptismum. Et si parvuli primam speciem non valebant deglutire, tunc infundebant de calice guttulam sanguinis Christi sub specie vini in os parvuli. Hanc enim facilius deglutit puer, qvam speciem panis. Qvod ut audio, adhuc hodie faciunt in qvibusdam remotis regionibus. Unde *Innocentius in sua summa, de hoc sacramento* loqvens, c. 9. ita dicit: *Quia eucharistia augmentum dat gratia, ideo dixerunt quidam, quod parvulis danda esset eucharistia in forma liquida sanguinis Dominici, vel in forma panis comminuta & contrita in aqua. Quia si eis aliquid subtraheretur, de gratia aliquid diminueretur, & ita minus haberent in cælo præmium. Unde privaret, qui eis eucharistiam subtraheret. Alii dixerunt, quod non est danda eucharistia parvulis, propter periculum ejectionis, quia nihil eis valeret, nisi deglutirent. Sed adhuc dixerunt quidam*

magni viri, quod non exigitur in eucharistia sumtione, nisi quod gustus inveniatur & sapor sentiatur, sicut fit, cum dicitur baptizando: Accipe salem sapientia. Constat enim, quod non deglutit salem, & tamen ex solo gustu salis habet effectum exorcismus in in parvulo. Unde pium esset dare eucharistiam omni parvulo, cum tali cautela, quod si post gustum parvulus ejiceret, colligeretur ista ejectio, & igni combureretur. Sicut dicitur in Exodo: Si quod residuum fuerit, igni comburetur. Hæc Innocentius. Ecce ibidem *antiquorum* sanctorum *traditionem*, qvod & *parvulis deberet ministrari eucharistia secundum duplicem formam* à Domino traditam, si potest fieri utrumqve. Qvod si non potest fieri secundum primam speciem, qvod saltem fieret secundum alteram. Qvod si fit, ex negligentia, ut dixi, per sacerdotes, sacerdos ille in æternum secundum ordinem Melchisedech, qvi promisit esse cum suis usqve ad consummationem seculi, finaliter non deficit eis, sed seipsum dat eis tantum spiritualiter secundum corpus & sanguinem suum. Sed non propter hoc, qvi possunt habere integrum sacramentum, deberent vel possent ipsum omittere sine peccato.

Distincte respondetur ad primum argumentum Brodæ.

Ex istis ut cunqve declaratis patet intelligentibus, qvod hoc *primum argumentum Doctoris* non valet: *Istam scripturam Joh. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. si capere vult adversarius velut sonat, tunc omnes parvuli, id est omnes infantes, & omnes post perceptionem baptismatis immediate morientes &c. non haberent vitam in semetipsis.* Nisi poneret Doctor, qvod omnes, qvi *possunt habere* eucharistiam totam, & ex deliberatione *contemnunt* eam suscipere secundum formam duplicem in primitiva Ecclesia tentam, & à Domino traditam gratiose. *Assumtum* enim Doctoris, scilicet, *Ista scriptura:* Nisi manducaveritis, *si capitur ut sonat*, scilicet ad intentionem summi legislatoris, est *verum*, ex supra declaratis. *Consequens* autem est *falsum*, scilicet, qvod omnes parvuli, id est omnes infantes &c. ut declaravi de illis perfectis jam qvodammodo extra communem statum viventibus, & de ceteris, qvi non contemnunt accedere, dum commodose possunt habere, sed desiderant ad utramqve speciem accedere. Sed si hoc sensibile sacramentum aufertur eis per sacerdotum negligentiam, & non in eis sed in sacerdotibus est defectus, tunc gratiosus & clementissimus Dominus & Pontifex Christus, ut confido, seipsum dat suis spiritualiter tantum ad fruendum. Claret ergo, qvod *consequentia Doctoris* non valeat, & antecedens verum & conseqvens falsum. Et tamen ex conseqvente falso inconvenientia deducit & horrenda, ut simplicibus fides Evangelica, de communione sacramentali utriusqve speciei ad populum, appareat erronea & hæretica. Sed de *probatione malæ consequentiæ* tacet, non valens eam deducere nec probare. Qvod si in assumto velit Doctor illud verbum Evangelicum: Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. formare ad aliqvem sensum reprobum & impossibilem, tunc concederem conseqventiam argumenti, eo, qvod ad impossibile seqvitur qvodlibet, & tunc assumtum ad hujusmodi sensum reprobum simpliciter negarem.

Concedam etiam *dictum Augustini* allegatum truncatim per Doctorem, qvod illud verbum Salvatoris: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, debet spiritualiter intelligi & non carnaliter, & ad sensum spiritualem hoc verbum debet sonare in auribus fidelium, sed non sic spiritualiter, qvod non etiam sacramentaliter, sicut Doctor prætendit. Qvia communitas laicalis, sine peccatis mortalibus vivens communiter in observantia mandatorum Dei, in sumtione integri sacramenti manducat spiritualiter corpus Christi, & debet sic manducare sub prima specie & bibere ejus sanguinem sub altera specie. Unde *Augustinus* super prædicto verbo: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* post multa verba per Doctorem allegata sic dicit: *Hujus rei sacramentum id est unitatis corporis & sanguinis Christi, alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum in Dominica mensa præparatur, & de mensa Dominica sumitur, quibusdam ad vitam, & quibusdam ad exitium.* Ecce qvomodo Augustinus loqvens de spirituali manduca-

ducatione & bibitione corporis & ſanguinis Chriſti, loqvitur de ea, ut eſt in ſacramentali ſub ſpecie panis & vini. Item *Auguſtinus* ſuper illo: *Spiritus eſt, qui vivificat, caro non prodeſt quicquam*, dicit *homil*. 24. *An vita non prodeſt quicquam, caro non prodeſt quicquam? Sed quomodo illi intellexerunt? Carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur & in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur. Provide ſic dictum eſt: Scientia inflat. Num ergo deberemus odiſſe ſcientiam? Abſit. Sed quid eſt*, Scientia inflat? *ſcilicet ſola, ſine charitate. Ideo adjunxit*: Charitas vero ædificat. *Adde ergo ſcientiæ charitatem, & utilis erit ſcientia, non per ſe, ſed per charitatem. Sic etiam nunc*. Caro non prodeſt qvicqvam, *ſed ſola caro. Accedat ſpiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad ſcientiam, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro nihil prodeſt, verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis. Si per carnem nobis profuit multum Chriſtus, quomodo caro nihil prodeſt? ſed per carnem ſpiritus aliquid pro noſtra ſalute egit. Caro vas fuit. Quod habebat, attende, non quod erat. Apoſtoli miſſi ſunt. Numquid caro ipſorum nihil nobis profuit? Caro Domini poterat non prodeſſe? Unde enim ad nos ſonus verbi niſi per vocem carnis, unde ſcriptio? Iſta opera carnis ſunt, ſed agitante ſpiritu tanquam organum ſuum. Spiritus ergo eſt, qui vivificat, caro non prodeſt quicquam. Sicut illi intellexerunt carnem, non ſic ego do carnem meam.* Hæc Auguſtinus. Iſta Doctor adducere omiſit ad planiorem intellectum.

Sed ex his patet, quod tàm ſenſibilis quàm corporalis ac ſacramentalis manducatio & bibitio ſe ſolo non *prodeſſet*, niſi ibi adeſſet ſpiritualis. Non ergò ſecundum Auguſtinum ſpiritualis manducatio & bibitio corporis & ſangvinis Chriſti excludit ſacramentalem, prout ſonat argumentatio Doctoris.

Item paulò antè dicit *Auguſtinus*: *Exponit autem modum attributionis hujus & doni ſui, quomodo daret carnem ſuam manducare, dicens*: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſangvinem, in me manet, & ego in eo. *Signum, qui manducat & bibit, hoc eſt, ut ſi manet & manetur, ſi habitat & inhabitatur, & ſi habet, ut non deſeratur. Hæc ergò nos docuit & admonuit myſticis verbis, ut ſimus in ejus corpore ſub ipſo capite in membris ejus, edentes carnem ejus, non relinquentes virtutem ejus. Sed qui aderant plures non intendendo, ſcandalizati ſunt. Non enim cogitabant hæc audiendo, niſi carnem, quod erant.* Hæc Auguſtinus. Ecce, quod ſecundum quandam prædicationem habitudinalem effectus ad cauſam, dicit Auguſtinus, quod manducare corpus Chriſti ſub prima ſpecie & bibere ejus ſangvinem in ſacramento ſub alia ſpecie, eſt manere finaliter in Chriſto, & Chriſtum in ſe manentem habere, in adverſis ab eo non retrocedere. Et quod ſic ſe habere eſt ſignum bonæ manducationis ſpiritualis corporis ſub prima ſpecie & bibitionis ſangvinis ſub ſecunda. Et ita verba Auguſtini de ſpirituali manducatione & bibitione multum alludunt fidei evangelicæ de communione ſacramentali utriusque ſpeciei ad populum, ſed non contradicunt, licet Doctor ſiniſtrè capiens & truncans prædicta Auguſtini verba contradicat fidei ſuprà dictæ.

Item infra poſt longum paſſum dicit *Auguſtinus*, adhuc loquens de ſpirituali manducatione & bibitione corporis & ſangvinis Chriſti in ſacramento ſub utraque ſpecie: *Sed quid eſt*, inquit, *quod ait*: Qui manet in me & ego in illo, *quid, niſi quod martyres audiebant. Qui perſeveraverit usque in finem, hic ſalvus erit. Quomodo manſit in illo S. Laurentius, cujus hodie feſta celebramus, manſit usque ad tyrannicam conſummationem, manſit usquè ad peremtionem, parum eſt, usque ad inanem exuſtulationem manſit, non enim occiſus eſt citò, ſed cruciatus in igne diu vivere permiſſus eſt, imò dum diu vivere permiſſus eſt, tardè mori compulſus eſt. Ergò longa mora in illis tormentis, quia benè manducaverat & benè biberat, ſcilicet in ſacramento utriusque ſpeciei, tanquam illa eſca ſaginatus & iſto calice ebrius tormenta non ſenſit. Ibi enim erat qui dixit: ſpiritus eſt, qui vivificat. Caro enim ardebat, ſed ſpiritus animaque vegetabat. Non ceſſit, & in regnum ſucceſſit. Dixerat autem illi Sixtus Martyr ſanctus, cujus die quinto ab hodierna die, feſta celebravimus: Noli mærere,*

 fili.

filî. Episcopus enim ille erat, iste Diaconus. Noli mœrere, inquit, *sequeris me post triduum. Triduum autem dixit medium inter diem passionis S. Sixti & diem hodiernæ passionis S. Laurentii. O consolatio! Non ait: noli mœrere fili, desinet persecutio & securus eris; Sed, noli mœrere, quò ego præcedo, tu sequeris, nec consecutio tua differetur triduum medium, & mecum eris. Accepit oraculum, vicit diabolum, pervenit ad triumphum.* Hæc Augustinus.

Ista singula dicta *Augustini* non obsunt sententiæ supra dictæ, sed plurimum suffragantur, dum benè & catholicè intelliguntur.

CAP. III.

De objectis à Broda incidenter Scripturæ locis, qvæ aliter videantur intelligenda ac verba sonant, ap. Matth. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c.* Et, *Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Broda. POst *Doctor* exiens à proposito dicit sic: *Quod autem multa verba Christi non ad literam, sed spiritualiter intelligenda sunt, patet. Nam dixit Salvator Matth. XVIII. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te, etiam si manus vel pes &c.* Hæc *Doctor*.

Jacobellus. O utinam *Doctor*, ad sensum spiritualem verè de se cognosceret, quod prætendit se esse, ducem cœcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege, & per consequens *oculum*, qui istis & plurimis dictis suis, obvians evangelicæ fidei de communione calicis & aliorum punctorum, plurimos *scandalizat*. Qui alium docet, se ipsum non docet, qui prædicat non furandum & furatur, scilicet verba Dei, atque sensum fidei, truncando verba sanctorum, & ea in alium sinistrum sensum inducendo. Qui dicit, non mœchandum, & tamen adulteratur verbum Dei, qui in lege gloriatur, & per prævaricationem legis Deum inhonorat, in tantum, quod per eum & alios similes nomen Dei blasphematur inter gentiliter viventes. Numquid iste oculus, qui per sua infundabilia scripta atque dicta ita plurimos scandalizat, non esset meritò eruendus? utique. Nam nemo fidelium hujusmodi dogma evangelicæ legi contrarium debet suscipere, sed subterfugere ut venenum.

Item assumit verbum Salvatoris: *Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Litera ista evangelica non debet fidelibus sonare, nisi ad sensum proferentis Domini Jesu.

Istud tamen circa hoc verbum debet esse notum fidelibus, quod, sicut *status pastorum*, Doctorum ac Petri Vicariorum, in ecclesia Dei est, & debet esse multò altior ante Deum, quàm *status laicalis* sive brachii secularis: Sic gradus disciplinatus proportionabiliter in statu spirituali pastorum, Doctorum ac Petri Vicariorum, multò debet esse perfectior, quàm disciplinatus in statu laicali, vel militari, sive regali. Et per consequens major abrenunciatio temporalium requiritur in statu pastorum, Doctorum & Christi Vicariorum. Nam in statu laicali vel seculari ad minimum reqviritur, quod in affectu abrenuncient temporalibus, quamvis populo vulgari licitum sit occupare cum moderamine temporalia, ad proficiendum proximis, eis opera misericordiæ exhibendo. Pastores verò & Doctores, etiam Vicarii Christi, non solum in affectu abrenunciare temporalibus debent: sed omnia impeditiva spirituale officium pastorale, Vicariatus & Doctoratus, ad debite & dignè Deo exequendum, sunt cum eorum curis & solicitudinibus resecanda. **De abdicatione bonorum temporalium apud clericos.**

Modi autem abrenunciandi temporalibus in statu spirituali, cleri in apostolorum vicem succedentium, sunt isti. *Primus* enim modus est status, quem Christus instituit. Et hic est perfectissimus, scilicet, quod *clerus secludatur à mundo, recipiendo à laicis alimenta & tegumenta necessaria ad laborem*, quibus retribuet necessariores eleemosynas spirituales. Per hunc itaque modum & statum excluderetur

deretur *simonia, sacerdotalis insolentia, & monstruositas discolorum.*

Secundus modus & status est laudabilis, sed minus validus est, quod clerus plenè reciperet *decimas*, oblationes & privatas eleemosynas, sicut in V. T. Quæ sors divideretur in quatuor partes secundum decretum B. Gregorii, ut *una* pars signetur principali pastori pascenti & laboranti cum sua familia, *secunda* clericis, qui debent esse adjutores spiritualis pastoris, *tertia* debet dari pauperibus, & *quarta* pro ecclesiæ necessariis reparandis, & non superfluis & sumtuosis ædificiis, ut patet *XII. q. 2. Mos est.*

De usu decimarum.

Tertius modus sive status inferior est, in quo clerus recipit à laicis non solùm prædictam partem Domini, sed *prædia* ac *dominia laicalia, sub forma tamen & titulo eleemosynæ,* ut invigilent officio sacerdotali attentius, & residuum eleemosynæ distribuant prudentius usibus egenorum. In isto autem statu est major declinatio à via apostolorum ad seculum. Et sic undique majus periculum. Quod si aliqui in tali statu possent habere felicem exitum & salutem beatitudinis finaliter consequantur, ita hoc miraculosum reputo, sicut aliquem à mortuis suscitari.

De possessione prædiorum in clero.

Quartus status sive modus est ethnicus, infundabilis in scriptura, quando scilicet clerus, dimisso sacramentali officio sibi debito, abjectoque eleemosynarum titulo, dominationem secularium & temporalium, instar dominorum judicialium, super bonis temporalibus vindicat. Ad quod necessario consequitur, negotiis secularibus implicari. Et *per istud venenum* (fermentum) *fere totus clerus est infectus.* Et timeo heu, quod Doctor hoc veneno (fermento) sit in dispendium animæ suæ venenatus, (fermentatus) Eò quod ipse, qui olim frequenter facto & verbo publicè & privatim clericis & populis habere uni plures præbendas multipliciter reprobabat: Jam verbo & facto & vita privatim & publicè fucatè colorando contrarium dogmatizat, oblitus sequelæ humilis & pauperis dominatoris Jesu Christi.

De dominio clericali.

Et de ista materia, quia extravaganter movit Doctor, facio etiam mentionem, ad cognoscendum fidelibus, nunc periculosa tempora. De aliis autem suis exemplis huic materiæ impertinentibus tractare omitto causa brevitatis.

CAP. IV.

De dicto Christi: *Bibite ex hoc omnes.* An præceptive & obligative sit dictum?

Broda.

CONsequenter *de materia ad propositum* sic loquitur: *Nec audeat adversarius dicere, Christum hæc omnia verba dixisse præceptivè & obligativè. Nam si verba hæc Salvator dixisset præceptive vel obligative, tunc præcepisset quibusdam impossibile, vel ad impossibile obligasset, quod plurimum sua derogat pietati. Nam sunt nonnulli qui vinum glutire vel bibere non possunt. Cum ergo sacramentum Domini sit universalis medicina, sicut pro omnibus institutum est fidelibus, sic universaliter ab omnibus debet sumi. Quod si non spiritualiter verba Salvatoris exponentur, & præceptive vel obligatorie capientur, multos ad impossibile obligabunt. Etiam ex hoc videtur sequi, Christum improvide suum corpus & sangvinem sub duplici specie omnibus tradidisse, cùm multi alteram illius speciem, scilicet vini, sumere non possint; & non esset omnisciens, nec esset sapientia patris, quia multorum damnum, ut sic non providisset. Sed quis hoc asserere præsumit, & non potius turpiter erubescit?* Hæc Doctor.

Jacobellus.

Doctor iterum nimis peccat in forma & in materia. Cùm enim sic assumit: *Nec audeat adversarius dicere, Christum hæc dixisse verba præceptivè & obligativè.* Imò audeo dicere, quod Christus dixit præceptivè & obligativè legem evangelicam de divinissima eucharistia utriusq; speciei ad communitatem fidelium. Nam si corporalis Medicus, constituens infirmis optimam medicinam relevantem à morbis ad mortem tendentibus, solet præcipere infirmis, ut obediant in hoc ei, & sumant hanc securam medicinam sub obtentu futuræ sanitatis, si obedi-

obedierint, & sub pœna periculi mortis imminentis, si non obediverint: Unde *Augustinus super Johannem hom. XI. Quantum in medico est, sanare venit ægrotum, sed intermoritur, qui præcepta Medici observare non vult* : Quantò magis summus Medicus, animarum summam constituens medicinam, scilicet integrum & divinissimum sacramentum utriusq; speciei communitati fidelium Christianorum, præcipit eidem propter suum melius sub obtentu gratiæ & futuræ sanitatis acqvirendæ obedientibus, sub pœna futuri magni damni & periculi, qvod solet evenire, non accedentibus digne ad hoc magnum & divinissimum sacramentale convivium. Nam hæc est dominica cœna illa magna, ad qvam vocatur communitas fidelium populorum sub obtentu gratiæ. Qvod si aliqvi de communitate vocati non venerint, indignationem omnipotentis Dei incurrunt. Sic enim dicitur Luc. XIV. Et cœperunt se omnes simul excusare. Et infra. Et reversus servus nunciavit hæc Domino suo. Et seqvitur ad propositum: Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo &c. Ecce, qvod vocatis non venientibus ad cœnam magnam Dominicam irascitur Dominus. Et per conseqvens præceptum est communitati sub obtentu gratiæ accedere & venire ad cœnam hanc sacramentalem. Hinc est, qvod dicit *Remigius in homil. super illud* sæpius jam dictum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* sic loqvens: *Ad hanc spiritualem alimoniam, ad hoc mysticum epulum & divinum nos Dominus invitat, tanquam necessitatem sumendæ hujus alimoniæ nobis indicit, ut aliter vitam in nobis habere non possimus, nisi carnem ejus manducaverimus & sanguinem ejus biberimus.* Et infra: *Mysterium sui corporis & sanguinis quotidie à fidelibus per ministerium sacerdotum mandat fieri rationabili sacramento.* Hæc ille. Ecce qvod mandatum est sic fieri.

Item qvando Dominus in cœna accepit panem, gratias agens fregit & dedit discipulis suis in persona Ecclesiæ, dixitqve: *Accipite & comedite*, de calice vero dixit: *Bibite ex hoc omnes*: Qværitur, an discipuli debuerunt in hoc Domino obedire, ac manducare & bibere corpus & sanguinem, vel non debebant sibi in hoc obedire? Non potest dici, qvod non debebant, eo, qvod tunc discipuli non debuissent accipere à Domino sub utraqve specie, & per conseqvens recipiendo peccassent, suadente ad hoc Domino, qvod nefas est dicere. Si vero debebant sibi obedire, manducareqve & bibere jussa, ipso jubente, seqvitur, qvod obligati fuerunt ad illud debitum, & per conseqvens fuit eis hoc *præceptum.*

Qvia vero ipsi *discipuli tunc gesserunt vicè totius communitatis Ecclesiæ*, ut posteà probatur, seqvitur, qvod dando discipulis præceptum, in hoc dedit toti communitati Ecclesiæ. Et qvia alias adduxi pro isto *Bedam*, *Bernhardum*, *Cyprianum*, *Albertum M.* & alios fide dignos, qvod scilicet ministratio & susceptio divinissimæ eucharistiæ in populis Christianis sit *præceptum*: Ideo hic dicta eorum causa brevitatis omitto. *Vid. inf. Parte XXII.*

Sed dicto de antecedente, deveniendum est ad *consequentiam* Doctoris, qvando sic arguit: *Si verba hæc Salvator dixisset præceptivè vel obligativè, tunc præcepisset quibusdam impossibile, vel ad impossibile obligasset.* Nego hoc suum argumentum. Nam incarcerati, qvibus nec daretur sub prima specie, nec sub secunda sacramentum, licet desiderarent, excusati sunt, si in eis aliunde non est defectus. Præceptum enim de communione eucharistiæ non ligat, nisi de qvanto commode possunt habere & suscipere vel ministrare. Sicut eleemosynæ, & opera misericordiæ corporalia indigentibus facere, est præceptum; & tamen multi deficientes in temporalibus non possunt eleemosynare, etiamsi vellent. Dum non suppetit eis facultas dandi, tunc ipsis sufficit bona voluntas.

Et cum probat dicens: *Multi sunt qui non possunt vinum bibere vel glutire*, nescio qvis talis esset, qvi non posset saltem minimam guttulam suscipere vini, dum sibi offerretur vel funderetur in os. Imo prima species panis infirmis & parvulis infantibus videtur difficilius deglutienda, qvam secunda, & tamen dedit

dedit modum Innocentius etiam infantibus post baptismum porrigendi primam speciem sacramentalem, ut suprà tactum est. Quod si in casu aliquis nullo modo possit accipere primam speciem neque secundam, & aliunde non poneret obicem ut suprà dictum est, talis non obligaretur ad actualem exteriorem & sensibilem sumtionem sacramenti. Requiritur enim ad hoc, ut dixi, possibilitas & opportunitas loci & temporis, cum ceteris circumstantiis. Patet ergò, quomodo *Doctor* deficit in consequentia, similiter in ejus probatione.

An ad impossibilia obligemur à Deo.

Dicto de consequentia vel argumento, quod non valet, dicendum est modicum de *consequente*, scilicet, *An Deus præcipiat impossibile.* Et videtur, quod *sic.* Quia præcepta evangelica, ut est de dilectione totius cordis ad Deum, & alia, videntur impossibilia, & tamen Deus nos obligat ad ista ex præcepto. Unde dici potest, quod aliquid est *impossibile quoad nos* & non quoad Deum. Et tale nobis præcipit Deus, & obligat nos ad illud. Aliud verò est *impossibile simpliciter quoad Deum*, & ad tale nos non obligat. Nam abnegare se ipsum, suam crucem tollere, & sequi Christum, cognoscere verè omnes laqueos & eos fugere, constantem esse in in adversis, & perseverare in bono usq; in finem, charitatem habere usque ad inimicos, esse misericordem & perfectum, sicut pater cœlestis: Ista & alia saluti necessaria, nobis, quantum est ex nobis, sunt impossibilia, Deo tamen, nobis dare promtè & gratiose, & ad illa nobis auxiliari, est valdè possibile. Ideò *Matth.* XIX. Quando apostoli dixerunt: *Quis ergò potest salvus fieri?* Aspiciens Jesus dixit eis: *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt, & Luc. I. Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

Obligat ergò gratiosissimus Dominus ad impossibile quoad nos, quæ ex nostra insufficientia non valeremus implere. Sed hoc non derogat suæ pietati, eò, quod ipse dat nobis posse, velle & perficere bonum, & illa, quæ mandat nobis, præsenter in nobis operatur, ipso dicente: *Pater meus usque modo operatur & ego operor.* Ideò sufficientia nostra ex ipso est. Derogaret enim suæ pietati, si mandando nobis & ex nobis impossibile post lapsum, non juvaret vel non daret facere, quod præcipit. Inde est, quod rogat *B. Augustinus in Soliloquiis*, dicens: *Domine da, quod præcipis, & præcipe quod vis.*

Non ergò argumentatio Doctoris habet processum, cùm peccet tàm in materia, quàm forma.

CAP. V.

An Christus, dum in sacra cœna instituit sacramentum, utramque speciem solis sacerdotibus an & laicis dederit.

Broda.

Consequenter dicit *Doctor*: *Et verum, quod Christus dedit suis hoc venerabile sacramentum sub duplici specie, sed non laicis. Patet hoc per textum evangelistarum, ubi dicitur: Discubuit & duodecim discipuli cum eo, Matth. XXVI. Luc. XXII. Marc. XXIV.* hæc Doctor.

Jacobellus.

Jum dictum est suprà de hoc. Et suppositum, quod *discipuli in cœna Domini*, adhuc nimis fragiles ad peccandum existentes, tunc *gesserunt vicem & figuram totius communitatis futuræ fidelium* usque ad consummationem seculi, in suscipiendo corporis & sangvinis Christi sacramentum sub utraq; specie, nunc probatur sic. *Primò*, quia Apostoli tunc suscipientes sacramentum sub utraque specie habuerunt se per modum gregis spiritualis, & non per modum pastoris sive sacerdotis. Qui quidem grex spiritualis tunc pascebatur à pastore & summo sacerdote, & non ipsemet grex tunc pascebat. Ergò tunc illa turba discipulorum habuit se per modum plebis, quæ pasci debet, & non per modum pastorum, qui activè pascere debent. Consequentia patet. Quia de *per se*, habere se per modum gregis spiritualis, qui debet pasci, & non per modum pastoris debentis pascere, est

Discipulos in cœna Christi vicem gessisse omnium fidelium.

ſe habere per modum plebis ſuſcipientis paſcua, & non per modum paſcentis paſtoris. Et per conſequens, Apoſtoli geſſerunt ibidem vicem, modum ſive rationem plebis fidelis. Futura autem plebs fidelis, degens ad finem ſeculi, quoad illum modum ſuſcipiendi paſſive paſcua & non active paſcendi, eſt ejusdem rationis cum plebe vel grege puſillo diſcipulorum Domini in cœna.

Item, *eisdem verbis* Domini Jeſu Chriſti, quibus Dominus alloquendo diſcipulos confecit & inſtituit hoc diviniſſimum ſacramentum utriusque ſpeciei, poſtea *primitiva Eccleſia* auctoritate ejusdem Domini Jeſu Chriſti confecit idem ſacramentum, & miniſtravit plebibus. Juxta qvem ritum adhuc hæc confectio euchariſtiæ obſervatur eisdem verbis Domini Jeſu Chriſti. Igitur Dominus Jeſus per hæc conſecrationis verba alloquendo diſcipulos alloquebatur futuram plebem Chriſtianorum. Quia per eadem verba conſecrationis diſcipulis conſecrando innuebat conſecrationem euchariſtiæ ſumendam futuræ plebi. Et per conſeqvens diſcipuli virtute illorum verborum ſumentes euchariſtiam utriusqve ſpeciei, figurabant in hoc, quod poſterior plebs fidelis virtute eorundem verborum deberet eandem euchariſtiam ſumere ſub utraqve ſpecie. Et hoc voco in propoſito *diſcipulos gerere vicem futuræ plebis Chriſti.*

Et patet hoc totum argumentum cum antecedente. Quia aliàs ſacerdotes in canone miſſæ per verba ſacramentalia Domini Jeſu Chriſti non bene conficerent euchariſtiam & plebi miniſtrarent, ſi verba Chriſti dicta ad diſcipulos non fuiſſent dicta ad futuras plebes in diſcipulis deſignatas. Item ſecundum *Auguſtinum libro de contemtu mundi*, Quædam ſunt præcepta Dei concernentia generaliter omnes fideles, aliqua ſolum ſacerdotes, ut ſunt, prædicare, conficere, miniſtrare ſacramenta, & cetera hujusmodi. Communia concernentia omnes, ſunt, ex qvibus unum eſt illud: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*, & cetera ſimilia. Sicut ergo ſecundum *Chryſoſtomum* hoc dictum ſive præceptum: *Si quis vult venire poſt me, &c.* dictum eſt diſcipulis & non ſolum diſcipulis, ſed in eis toti communitati fidelium: Et per conſequens diſcipuli, ut ſic, gerebant vicem futuræ communitatis: Sic, à pari, diſcipuli Domini ſuſcipientes diviniſſimum ſacramentum ſub utraqve ſpecie, per modum gregis pupilli paſcua ſuſcipientis, & per conſeqvens in ſic ſuſcipiendo, paſſive geſſerunt vicem futuræ plebis Chriſtianorum. Tenet argumentum per locum à ſimili.

Item confirmatur per *Auguſtinum ſuper Johannem in homil. ultima* dicentem, quod *Petrus figuravit totam futuram Eccleſiam militantem ædificatam ſuper petram, Chriſtum*, dum erat ſibi dictum *Matth. XVI. Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et per conſequens Petrus geſſit figuram ſive vicem futuræ Eccleſiaſticæ communitatis. Sic à ſimili Dominus Jeſus dicendo diſcipulis: *Accipite & bibite ex hoc omnes*, dixit hoc futuræ communitati eccleſiæ & plebi. Igitur diſcipuli geſſerunt vicem ipſius plebis futuræ.

Quod ſi diſcipuli tunc non geſſerunt vicem futuræ plebis in ſuſcipiendo hoc diviniſſimum ſacramentum ſub utraqve ſpecie: Tunc per idem, nec geſſerunt vicem populi ad ſuſcipiendum tantum ſub prima ſpecie. Eo, qvod non datur ratio diverſitatis. Et per conſeqvens, ſicut non eſſet fundamentale, in prima inſtitutione evangelica Dominicæ cœnæ, quod communis plebs communicaret ſub utraque ſpecie, ſic non eſſet fundamentale in eadem inſtitutione, quod communis plebs communicaret tantum ſub prima ſpecie. Et ſi non fundaretur communio ſacramentalis plebis in iſta inſtitutione evangelica Dominicæ cœnæ, tunc neſcio ubi alibi in Evangelio certius fundaretur.

Item, *Marc. XI.* dicitur diſcipulis, *Quod vobis dico, omnibus dico.* Notum eſt, qvod hoc dixit in eis futuris omnibus. Et per conſequens etiam in hac inſtitutione, dicendo diſcipulis: *Bibite ex hoc omnes*, dixit generaliter omnibus poſteris fidelibus, qui hoc ſacramentum utri-

utriusqve speciei commodose possent habere, loco & tempore opportunis.

Item, sicut *Matth. ultimo* dicens discipulis, *Vobiscum sum usque ad consummationem seculi*, non solum hoc dixit illis duodecim discipulis, cum illi non debuerunt nec esse potuerunt in hoc mundo in mortali vita usq; ad consummationem seculi: Ergo Christus, in dicendo eis, hoc dixit futuris electis usqve ad consummationem seculi. Et per conseqvens tunc discipuli gesserunt vicem Ecclesiæ electorum. Sic eadem ratio est de sacramento utriusqve speciei.

Et ergo Christus, porrigendo venerabile sacramentum eis sub utraqve specie, & unam speciem sine alia non dando, instituit sic porrigendum omnibus communitatibus fidelium sub utraqve specie.

Unde qvando floruit martyrium, sic sancti hanc Christi institutionem à spiritu sancto intellexerunt: *Adsit populis porrigendum hoc sacramentum sub utraque forma.* Cui intellectui sanctorum, sic à spiritu Jesu procedenti, multo amplius est fidelibus standum, qvam infundabili glossæ Doctoris sic dubie somniantis.

Item, si in cœna Domini laici non fuerunt, & sic nec tunc in cœna laicis dedit Christus hoc venerabile sacramentum sub utraqve specie, & si ex hoc secundum Doctorem seqvitur, qvod usqve in diem judicii in futurum non est dandum hoc sacramentum sub utraqve specie ipsis laicis: Tunc ex eadem ratione seqvitur, qvod usq; in diem judicii hoc sacramentum nec sub prima specie deberet porrigi laicis, ob hoc, qvia dum dabat Christus primum sub prima specie, illi laici non fuerunt, ut vult Doctor, nec tunc Christus dedit laicis sub prima specie. Ergo non est fundatum in lege Christi, qvod etiam laicis sub prima specie deberet postea unqvam dari hoc divinissimum sacramentum. Conseqvens hæreticum. Ergo & assumta glossa Doctoris.

Unde Dominus dando discipulis intendebat instituere hoc futuræ communitati fidelium utriusqve sexus, sive laicorum sive clericorum, indifferenter, sine acceptatione personarum. Alias enim magnus sanctus Paulus non diceret: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, nisi per spiritum sanctum sciret, qvod ista, qvæ Christus dixit & instituit discipulis in cœna, hæc dixit & instituit futuris communitatibus indifferenter qvorumcunqve statuum sine acceptione personarum.

Unde *Beda*, *in Octava ascensionis*, *in homilia super isto Luc.* 24. *Hæc sunt verba, quæ locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum*, sic loquitur: *Ascensurus de eis, primo de mysterio suæ fidei diligenter instruere curavit discipulos, ut tanto certius hanc mundo prædicarent, quanto eam ab ipso veritatis ore percepissent, & Prophetarum ore jam dudum præsignata fuisse cognoscerent. Apparens enim post resurrectionis triumphum, juxta hoc, quod modo, cum Evangelium legeretur, audivimus: Hæc sunt*, inquit, *verba, quæ locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum, id est, cum simile adhuc vobis corpus corruptibile & mortale gestarem. Quoniam necesse est adimpleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosis & Prophetis & Psalmis de me. Implet a dicit in se sacramenta, quæ Moses & Prophetæ & Psalmi prædicarunt. Unde liquide patet, quod una est Ecclesia in omnibus sanctis ejus, eadem fides electorum omnium, præcedentium videlicet & subsequentium carnalem ejus adventum. Quia nimirum, sicut nos per fidem transacta incarnationis, passionis, resurrectionis illius, salvamur: Ita & illi futuram ipsam resurrectionem, passionem ac incarnationem certissimè credentes, per eundem vitæ auctorem se salvari sperabant. Quod bene duo viri illi, qui botrum de terra repromissionis ad populum in deserto expectantem in vecte portabant, insinuant. Botrus quippe vecti impositus Dominus est in cruce exaltatus*, qui dicit: *Ego sum vitis vera. Et alibi poculum vitæ discipulis porrigens: Hic est*, inquit, *calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis fundetur.* De quo Ecclesia, *Botrus Cypri*, inquit, *dilectus meus mihi. Portant autem in vecte duo viri botrum, per quem populo ubertatem terræ repromissionis adstruant. Quia prædicatores utriusque testamenti gloriam patriæ cœlestis, Domino revelante, didicerunt, id est passionis illius* arca-

arcanum populis intimare non cessant, quo per hoc convinci possit, quanta fidelibus præmia daturus sit in cœlis, qui pro istorum salute filium suum unigenitum passurum misit ad terras. Et cetera ibidem. Et quæ subdit iterum ad propositum: *Nec prætereundum, quod Bethania in latere montis oliveti posita narratur. Sicut enim Bethania obedientem Domini mandatis Ecclesiam, ita mons oliveti ipsam redemptoris nostri personam multum decenter exprimit, qui in carne apparens & altitudine dignitatis & spiritualis gratia virtutis, omnes qui puri homines sunt, sanctos antecellit. Unde & illi canitur in psalmis: Quia unxit te Deus tuus oleo lætitia præ consortibus tuis. Et ipse, sicut etiam præsens sancti Evangelii lectio testatur, ejusdem sanctæ unctionis munus suis consortibus, hoc est fidelibus, promisit, nec multo post tempore, sicut novimus, quod promiserat, misit. Si autem delectat audire, quomodo domus obedientiæ i. e. sancta Ecclesia in ejusdem montis oliveti sit latere constructa, legamus Evangelium Johannis, ubi passione illius completa in cruce unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua. Hæc etenim sacramenta sunt, quibus Ecclesia in Christo nascitur & nutritur, aqua videlicet baptismatis, qua abluitur à peccatis, & sanguis calicis Domini, quo confirmatur in bonis.* Hæc venerabilis Beda. In quibus verbis vocat Ecclesiam hanc omnium electorum, cujus Ecclesiæ Christus est vitis sive botrus juxta illud allegatum *Cantic. I.* Quæ Ecclesia, ut dicit Beda, sanguine calicis Dominici in bonis confirmatur. Propter qvam confirmationem in bonis merito communitas fidelium laicorum debet accedere ad communionem calicis sub specie vini.

Injuriam autem magnam facit *Doctor* laicali communitati, eo, quod quantum in eo est, aufert sibi tàm magnum bonum salutis.

CAP. VI.

An Maria adfuerit in sacra Christi cœna?

Broda. POstea iterum arguit sic *Doctor: Si enim hoc erat pro lege sive pro fide tenendum, ut asserit adversarius, videlicet, ut sacramentum venerabile à laicis aliuque fidelibus sub utraque specie sumi debuit: Quomodo ergò Christus suam unicam & gloriosam matrem, quam tenerrimè dilexit, etiam super omnes & singulos Apostolos, ab hac tàm grandi & utili lege seu fide demisit exsortem? Scit enim totalis ecclesia ipsam in illa cœna ultima non fuisse.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Adhuc nec vidi, nec audivi efficaciter probare Doctorem, quod gloriosissima virgo & mater Domini non fuisset in eadem domo tunc temporis cum Christo & suis discipulis, & quod non suscepisset divinissimum sacramentum sub utraque specie. Prælertim cùm non sequitur: Non ponitur exprefsè de ea, quod ibi fuisset, vel quòd suscepisset sub utraque specie, Ergò non fuit ibi, vel ergò non recepit divinissimum sacramentum sub utraque specie.

Et quamvis dicatur, quod fuerunt ibi duodecim discipuli; Supposito tamen per Doctorem, quòd beata virgo non fuisset ibi in domo tunc temporis, vel quod non suscepisset divinissimum sacramentum utriusque speciei, tamen, sicut suprà tactum est, hæc fides & lex instituta est principaliter pro fragilibus & infirmis pronis ad malum, qualis est communitas omnium fidelium, cujus vicem tunc gerebant discipuli Domini, tunc fragiles valdè & debiles ad resistendum tentationibus & adversis. *Beata* autem *virgo* fuit tunc temporis extra statum fragilem hujus communitatis. In spiritu & cœlestibus vivens miro modo supernaturali, non ita indiguit, sicut discipuli fragiles & futura communitas. Quia alio modo, perfectiori & altiori fine sensibili sacramento fruebatur suo filio perdilecto secundum corpus & sangvinem ejus. Quod si aliquando postea accessit ad hujusmodi divinissimum sacramentum, hoc fecit ad confirmandam fidem novis Christianis circa hujusmodi di-

viniſſimum ſacramentum, ſicut fecit *Maria Magdalena* ſemel ante mortem. Et ne etiam per hoc ſcandalum poſteris in eis remaneret.

CAP. VII.

De dicto Act. II. *Erant perſeverantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione fractionis panis & orationibus.*

Broda. ITerum *Doctor* arguit ſic contra prædictam ſententiam fidei: *Ex ritu primitivæ eccleſiæ & ex ſcriptura colligimus, contrarium eſſe verum. Nam Actor. II. dicitur: Erant autem perſeverantes in doctrina apoſtolorum & communicatione fractionis panis & orationibus. Ibi per totum librum, ſi verum recolo, non fit mentio de bibitione ſanguinis Chriſti laicis ſeu fidelibus promiſcui ſexus. Item non legitur Chriſtus hoc ſacramentum ſub duplici ſpecie ſeptuaginta diſcipulis tradidiſſe. Nec in ſacris codicibus legimus, eos ſic, ut præmiſit adverſarius, ſub utraque ſpecie ſacramenta Domini recepiſſe, ſed tantummodo illos duodecim, inter quos & Judas traditor ſic accepit, prout eſt ſuperius allegatum.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Hic miror de Doctore, quod non erubeſcit in publicum producere deductiones ſic debiles & inanes, quod non timet minores Logicos, qui conſpectis his Doctoris probationibus mox ex veris ſuis rudimentis Logicalibus clamabunt, hoc argumentum Doctoris non valere: *Actor. II. dicitur: Erant perſeverantes, & cetera, uſque, promiſcui ſexus. Ergò non eſt verum, quod communitas laicorum debeat ſuſcipere diviniſſimum ſacramentum utriusque ſpeciei.* Quaſi ſic argueret: Iſta fides evangelica de communione calicis ſub ſecunda ſpecie ad vulgus fidele, non eſt ibi fundata vel poſita in illo c. *Actor. II.* vel in illo libro vel alio: Ergo iſta fides evangelica non eſt vera. Vel quaſi ſic argueret: Iſta fides ibi non exprimitur, ergò nullibi in lege Domini iſta evangelica veritas fundatur. Quis dubitat hoc argumentum non valere, ex eo, quod ab inferiori negativè ad ſuum ſuperius Rudimenta parvulorum verè teſtantur conſequentiam non valere. Quemadmodum nec hoc ſimile argumentum valet: In iſto capite bibliorum, vel in iſto libro nulla eſt mentio expreſſè de illa fide catholica, quod Deus ſummus eſt trinus in perſonis & unus in eſſentia: Ergò iſte articulus de benedicta Trinitate non eſt verus. Et idem eſſet argumentum ad deſtruendum alias veritates catholicas, ſi deberent habere proceſſum iſtæ tàm vanæ deductiones Doctoris.

Sed ulterius penſandum eſt hoc, quod dicitur Actor. II. *Erant perſeverantes in doctrina apoſtolorum & communicatione fractionis panis*, ſic, quod non in communicatione calicis ſub ſpecie vini. Quam ſequelam videtur Doctor innuere in ſuis probationibus jam ante dictis.

Et ille textus *Actor. II.* ſe ſolo ſic poſitus ſi concluderet ſufficienter, quod vulgus fidele non deberet accedere ad communionem calicis ſub ſpecie vini, ex eodem textu concluderetur, quod nec ſacerdotes deberent ſumere communionem calicis ſub ſpecie vini. Sed quia hoc non poteſt ſequi ex illo textu, Ergò nec primum ſeqvitur.

Sicut ergò *Luc. VII.* dicitur: qvod rogabat Jeſum qvidam Phariſæus, ut manducaret cum illo: Tamen credimus, qvòd Dominus Jeſus manducando cum illo Phariſæo etiam bibit cum iſto: Sic veriſimile eſt, qvod communiter fideles, cùm manducaverunt, etiam biberunt. Et manducatio & bibitio communiter ſunt ſimul connexa. Qvandoqvidem dum exprimitur unum in ſcriptura, datur ſubintelligi & reliqvum.

Utinum ergò *Doctor* iſte perſeveraret in doctrina apoſtolorum, ſicut olim fideles, & tunc nunqvam contradiceret huic evangelicæ veritati.

CAP. VIII.

De septuaginta discipulis Christi, an illi sub utraque specie communicaverint?

Broda. ITa iterum expressè defecit in argumentis, scilicet arguendo: *Non legitur, Christum hoc sacramentum sub duplici specie septuaginta discipulis tradidisse. Nec in sacris codicibus legimus, eos sic, ut præsumit adversarius, sub utraque specie sacramenta Domini recepisse, sed tantummodo* &c.

Jacobellus. Et ex hoc in *majore* vult inferre, qvod fides evangelica, de communione sacramentali populis sub utraque specie, non esset vera. Sed qvia hic in eadem forma arguendi deficit, ut prius, ideò eodem modo refellitur. Non enim seqvitur: Expresse non legimus, qvod septuaginta susceperunt hoc sacramentum sub utraqve specie: Nec expressè legimus, qvod sub una specie, primâ tantùm, receperint: Ergo in veritate, nec sub utraqve, nec sub prima tantum specie receperunt. Stat enim, antecedens esse verum, conseqvente existente falso. Nam si olim communiter fideles perseverabant in communitate fractionis panis, vel communione calicis, ut supra tactum est, qvid obest, septuaginta discipulos minores fuisse de numero illorum, qvi scilicet qvotidiè in in communione panis & calicis perseverabant. Iterum non seqvitur: In sacris codicibus non legimus nisi duodecim suscepisse sub utraqve specie, Ergo nullus post modum debet suscipere. Sicut non seqvitur: In sacris codicibus non legimus expresse, qvod moderni sacerdotes debent suscipere hoc venerabile Sacramentum sub utraqvè specie: Ergo non recipiunt, nec debent suscipere. Et sic communiter in forma arguendi deficit.

Assumtum etiam non est verum. Cum in sacris scripturis legimus, qvod traditio sacramenti utriusqve speciei per Paulum Ecclesiis est evangelizata, & tenta. *Scimus enim ex Evangelio per magnum Paulum prædicatorem, quod dominicam cœnam, constitutam ex cibo potuque sacramentali, fideles ecclesiæ*, ut dixi, *à magno Paulo fideliter susceperunt & tenuerunt*, ut dicit *Glossa ordinaria super* 1. *Cor. XI.* Et secundum *Petrum de Tarantasio* usqve in hodiernum diem tenent. Qvomodo dicit *Doctor*, qvod nusqvam legimus *præter duodecim apostolos* recepisse sacramentum sub utraqve specie. An non legit *Doctor* ipsum Apostolum dicentem: *Probet se ipsum homo, & de pane isto edat & de calice bibat*, & post infra dicit: *Propter hoc multi ex vobis infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Et qvid sibi hoc vult, nisi qvod communitates fideles Ecclesiarum accedebant ad utramqve speciem sacramenti, & ex his multi indigne.

Intelligentibus ergo *motiva* ista *debilia* contra fidem istam nihil deducunt, sicut contra solidam petram. Et multa in sacris codicibus leguntur & à multis non intelliguntur.

Sed utinam *Doctor* perseveraret in doctrina Apostolorũ, seqvendo Christum, sic, ut sibi daretur nosse mysteriũ. Tunc enim cognosceret se multas veritates fidei legisse, qvas nec scivit se legisse, nec intellexisse. Qvod non solum sibi sed & mihi idem desidero, ut simul in eodem spiritu non hominum consuetudinem sed pure evangelicam veritatem sinceriter & unanimiter testaremur.

CAP. IX.

An verba Christi, Bibite ex hoc omnes, collective an distributive debeant intelligi?

Broda. POst hæc dicit *Doctor*; *Respondebo ad verba Christi jubentis & dicentis: Bibite ex hoc omnes, Matth. XXVI. quod Christus Jesus loquebatur hæc verba collectivè & non distributive, præsentes videlicet denominans, non omnes & singulos absentes.*

Jacobellus. Patet ex præcedentibus, qvod hæc sua glossa non valet. Tum, qvia præsentes Apostoli omnes & singuli divisim susceperunt hoc divinissimum sacramentum sub utraqve specie: Tum, qvia omnes & singuli posteri sacerdo-

dotes,

dotes, etiam pro tunc absentes, ceteriqve fideles, viventes secundum observationem legis in communi vita adhuc fragili, habentes facultatem & opportunitatem accedendi, debent accedere. Et talibus simul & divisim dictum est: *Bibite ex hoc omnes.* Item, 1. *Cor. XI.* dicitur, *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Hæc Paulus tradens communitatibus ecclesiarum, qvomodo qvæso auderet sic docere communitates in isto puncto, vel auderet dicere: *Ego enim accepi à Domino sic dicente: Bibite ex hoc omnes, Nisi esset ibi in verbis Christi pro omnibus & singulis futuris communitatibus fidelium, opportunitatem habentibus accedendi, distributio.*

Miror ergo, qvod audet hanc glossam leviter excogitatam, nunqvam in veris glossis antiqvorum sanctorum repertam, dare in publicum sine omni ratione & sine autoritate. Qvomodo enim instituereturr, Apostolos hoc facere, qvotiescunqve oportuerit, usqve ad ultimum adventum judicii, cum scitum est, qvod Apostoli non debuerunt, neqve potuerunt in hac vita usqve ad diem judicii esse. Oportet ergo, qvod in hoc signo, *omnis*, fiat *distributio pro omnibus & singulis, capacibus* & opportunitatem habentibus, succedentibus sibi alternatim & successive, usqve ad consummationem seculi. Qvæ qvidem *capacitas* consistit *in fide, spe, & charitate*, in humiliatione sui ipsius, & probatione, firmo & bono proposito. *Quæ in communitate vulgi fidelis major & crebrior fit, quam in pseudo sacerdotibus invenitur.*

Non ergo huic glossæ suæ concordat *Marcus Evangelista*, dicens: *Biberunt ex eo omnes.* Non enim hoc dictum est solum de præsentibus, sed per præteritum, more Prophetico de futuris fuit distributio pro omnibus, ut dixi, capacibus, & opportunitatem accedendi habentibus usqve ad diem judicii. Sic enim Prophetæ locuti sunt de futuris novissimis & periculosis temporibus per facta præterita.

CAP. X.

De hospite domus, in qua Christus cœnavit, an interfuerit cœnæ?

Broda. ET ex eodem patet, qvod iterum non seqvitur, sicut *Doctor* dicit, *Si omnes dicens, nullum exclusit, tunc hospes illius domus in qua cœnam facere dignatus est, eum tota familia sua sic accepit.* *Jacobellus.* Si fuissent fideles & capaces atque opportunitatem ad hoc habentes, qvare non communicassent? Nescit autem *Doctor* efficaciter ostendere, qvod tunc temporis tantummodo *soli discipuli* ibi fuissent, & sub utraqve specie communicassent, sic, qvod non alii. Cum textus evangelicus non dicat, qvod *soli discipuli* ibi fuerunt, & non alii. Qvamvis bene verum sit, qvod de solis discipulis mentionem facit. Nec scit probare, an tunc alii fuerunt capaces vel incapaces, vel si alii digne vel indigne, vel nullo modo accesserunt.

Qvod si, ut supponit *Doctor*, soli discipuli tunc acceperunt, sit ita. Quia ergo tales, sic adhuc fragiles, gesserunt vicem tunc communitatis futuræ omnium in vita communi degentium credendorum: Non seqvitur, qvod ergo laicis non deberet dari hoc sacramentum utriusqve speciei.

Et qvid, qvæso, fuisset inconveniens, si tunc hospes domus cum tota familia sua, existentes capaces & opportunitatem habentes, accepissent sic sub utraqve specie? Plane nullum.

Ex his patet, qvod male infert, dicens, *Et ex eodem fundamento gentiles & Judæi sumere sic deberent.*

CAP.

CAP. XI.

An sub una specie panis sumatur simul corpus & sanguis Christi?

Broda.

CONsiderans autem *Doctor*, qvia in ista glossa non potest finaliter persistere, velut in arena maris, dat se ad *aliud subterfugium*, dicens: *Vel ita potest dici: Omnes bibunt sanguinem Christi, qui sub specie panis devote ac fideliter sumunt corpus Christi.* Et æstimans se hoc probare, subdit: *Nam hoc est corpus Christi vivi & non mortui Christi. Sed scimus, quod vivus Christus non est sine sanguine, sed vivum in se sanguinem habet. Ergo sumens corpus Christi bibit sanguinem Christi. Quod si non, tunc oporteret concedi Christum sine sanguine esse, & non esset verus homo.* Hæc Doctor.

Jacobellus.

Hic respondetur, qvod Dominus Jesus porrigendo corpus suum sub prima specie, solum dixit: *Accipite & comedite.* Et non dixit: *Bibite.* Et porrigens suum sanguinem in secunda specie, solum dixit: *Bibite ex hoc omnes.* Et non dixit ibi: *Comedite sub ista secunda specie.* Est ergo, dare modum bibendi sacramentalem & spiritualem sanguinis Christi sub specie vini, qvem Christus Dominus ex summa sapientia instituit ad magnum nimis profectum animarum. Et secundum istum modum bibendi, sic à Domino institutum, accedentes tantummodo ad primam speciem sacramentalem & non secundam, non bibunt sanguinem Christi modo prædicto, scilicet sacramentaliter.

Concedo ulterius Doctori, quod Christus est vivus & non mortuus, imò est vita animarum. Et iterum concedo, quod vivus Christus non est sine sangvine: Sed verum in se sangvinem habet. Sed non seqvitur ex isto, qvod Christus, dum dat se degustare secundum corpus per modum cibi sub prima specie, qvod ergo tunc sub eadem specie prima det se secundum sangvinem per modum spiritualissimi & pretiosissimi potus degustare. Sicut non sequitur, Christus dat se degustare capacibus sub secunda specie secundum sangvinem per modum potus: Ergo ibidem dat se eisdem degustare secundum corpus per modum cibi. Nam *solum dixit & promisit* sub prima specie accedentibus dignè dare se secundum corpus per modum cibi, cum dixit, *Accipite & comedite*, & sub secunda specie dignè accedentibus *solùm dixit & promisit* dare se secundum sangvinem per modum potus, calicem porrigens cum secunda specie, & dicens: *bibite ex hoc omnes.* Ergò non seqvitur, Totus Christus vivus est in prima specie, ergò ibi bibitur sangvis modo suprà dicto. Si enim Christus vivus totus in prima specie daret se secundum quodlibet sui, tunc ibi biberetur sangvis Christi. Sed quia secundum unum Christus dat se in una specie, & secundum aliud in alia specie: Ergo, sicut non dat se nisi per modū cibi secundum corpus, spiritualiter & sacramentaliter, in prima specie, & non dat se secundum sangvinem, nisi per modum potus in specie secunda, sacramentaliter & spiritualiter: Sic juxta Christi institutam formam nec bibitur sangvis sacramentaliter in prima, nec comeditur corpus Christi in secunda.

Aliàs si in una specie esset comestio & bibitio sacramentalis & spiritualis, seqvitur, qvod altera species superflueret. Qvod non convenit tali legislatori, ut qvicqvam superfluum instituat vel diminutum.

Probet ergò *Doctor* istam conseqventiam: *Christus existens vivus & habens in se corpus & sangvinem in prima specie, ergò cuilibet dignè accedenti tantùm sub prima specie ad sacramentum dat se per modum potus secundum suum sangvinem, sicut sub secunda specie.* Et tunc concedam, qvod omnes fideles accedentes tantùm ad primam speciem bibunt sangvinem Christi. Sed Doctor adhuc non probat istam conseqventiam, & tamen ex non probata conseqventia postea multa infert inconvenientia ex conseqvente, sed in cassum.

Si autem *Doctor* præter evangelium tum

tùm propoſitum, æqvivocando, *verbum bibitionis analogice* & pro comeſtione ſpirituali ad ſuum placitum & propoſitum vult ſumere, quia tranſcendenter loqvendo in illis divinis propter nimiam ſpiritualitatem, idem eſt cibus & potus: Hoc non erit ad propoſitum. Cùm aliud ſit corpus Chriſti, velut cibus, ſub prima ſpecie, aliud ſangvis, velut potus, ſub ſecunda ſpecie. Primum ad manducandum dignis ſpiritualiter & ſacramentaliter, ſecundum ad bibendum ſacramentaliter & ſpiritualiter fidelibus communitatibus laicorum ſub ſecunda ſpecie. Et patet *ſolutio argumenti.*

CAP. XII.

De loco Deut. XII.

Sanguinem beſtiarum fundes in altari, carnibus autem ipſe veſceris.

Broda. Jacobellus. DE hoc autem, qvod allegat *Deuteron. XII.* dicens: *Sangvinem beſtiarum fundes in altari, carnibus autem ipſe veſceris:* Sanè poteſt intelligi, qvod ſancti tunc, qvando pro Chriſto ſangvinem fundebant, Chriſto & in Chriſto ipſum ſic offerentes, qvaſi in altari ſangvinem fundebant, & ſic carne verbi Dei veſcebantur. Etiam figuravit hoc, qvod ſangvis in altari crucis debebat pro nobis effundi, & ſic qvod noſtra memoria paſcatur, memorando, qvod tunc caro Chriſti fuit ſeparata & diviſa à ſangvine. Non autem per hoc textus iſte vult, qvod vulgus fidele non ſumat hoc ſacramentum ſub utraqve ſpecie.

Modus autem ſumendi ſangvinem Chriſti, qvem *Doctor* excogitat fieri in manducando corpus Chriſti ſub prima ſpecie tantùm, videtur eſſe figuraliter prohibitus ibidem *Deuter. XII.* Ubi dicitur hoc ſolùm: *Cave, ne ſangvinem comedas. Sangvis eorum enim pro anima eſt, Et idcircò non debes animam comedere cum carnibus, ſed ſuprà terram fundes, quaſi aquam.*

Verba Brodæ. *Sed contra hoc objiceret adverſarius: Si argumentum concluderet per ſufficientiam unius ſpeciei, ſequeretur ex eodem, quod nec ſacerdotes offerre ſacrificium ſub duplici ſpecie tenerentur. Quod eſt contra concilium Toletanum, prout habetur in canone de conſecrat. diſt. 2. c. Relatum. Reſpondeo, Secus eſt de ſacerdotibus & laicis. Nam laici non offerunt, nec offerre ſacrificium hoc debent, ſed tantummodo Domini ſacerdotes, ut dicitur Ebr. IV. & cetera per longum.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Quia autem ego ſic non arguo, ſed *Doctor* arguit, ut vult, & ſibi reſpondet, ut ſcit: Ideò per ſingula mihi impertinentia, hic non intendo me occupare. Sed conſtat qvod non poteſt benè inferri per modum conſeqventiæ, ſicut *Doctor* infert, dicens: *Sufficit ergò laicis fidelibus ſub una ſpecie panis ſumere.*

Probat tamen *conſequens* hoc ex alio illatum impertinenter ex prioribus, iſto modo: *Quia tota unitas corporis & ſangvinis Chriſti ſumitur ſub ſpecie panis.* Hoc conceſſo, non ſeqvitur, Ergò ſufficit laicis ſumere tantùm ſub una ſpecie. Sed ſi omnis modus ſumendi communitati fidelium perutilis eſſet, inſtitutus in prima ſpecie tantùm, etiam ille modus, qvi eſt ſumendi ſub ſecunda ſpecie, ſecundum qvodlibet ſui eſſet in prima, & ſic eſſet à Chriſto inſtitutum ſecundum omnem modum ſuſcipere in prima ſpecie. Et tunc benè inferretur, qvod laicis fidelibus ſufficeret accedere ad primam tantùm ſpeciem. Sed tunc concedendo conſeqventiam, antecedens negarem. Et qvia de hoc jam eſt ſuperius tactum, ideò hæc omitto amplius declarare.

Et eadem ratione ex prioribus *malè infert, quod ſolùm ſacerdotes ſumant ſub utraque ſpecie.*

CAP. XIII.

An sacerdotes pro laicis sumant sub utraqve specie, juxta illud:

Quod quis per alium facit, ipse fecisse putandus.

Broda. SEd pro se *Doctor* arguens dicit: *Canones dicunt: Qui per alium facit, per se fecisse videtur.*

Jacobell9. Sed si hoc deberet pro fide teneri, tunc populus non indigeret nec sub prima specie tantùm accedere. Qvia sufficeret sibi, qvod sacerdotes pro eo reciperent sacramentaliter. Et populo sufficeret tantùm spiritualiter. Sed hoc est impium dicere. Ideò iste modus probandi Doctoris non valet.

CAP. XIV.

De Juda proditore, qui indigne sacra usus cœna. Et an satius sit spiritualiter quam sacramentaliter frui, propter periculum indignitatis.

Broda. SAnè, inqvit, *rei veritas est, quod hi, qui dignè bibunt Christi sangvinem spiritualiter, plus gratiæ consequuntur, quàm ceteri, dati vel dandi, qui sensualiter & carnaliter dentibus premunt, atque palato gustant sacramenta corporis sangvinisq; Domini Jesu Christi. Exemplum hujus in Juda patuit traditore. Plus enim beata virgo Maria gratiæ suscepit pro tunc temporis, qua spiritualiter comedit corpus Christi & sangvinem bibit, quàm ipse Judas traditor, qui corporaliter sumsit.* Hæc Doctor.

Jacobell9. Concedendo istud, qvid hoc erit ad propositum inferendum? Non enim ex hoc seqvitur, qvod laici fideles non debeant recipere hoc venerabile sacramentum sub utraqve specie. Sicut nec ex hoc seqvitur, qvod ergò laici non debeant sub una sumere specie tantùm. Non enim, qvia nonnulli perfecti extra statum communitatis fidelium specialiter privilegiati sumserunt spiritualiter, & qvodam modo angelico secundum ecstasin, corpus & sangvinem Christi & fruendo modo altiori ipso Domino, qvam communitas in statu communi & fragili indigens, & vix attingens modum ænigmaticum sumendi sub speciebus panis & vini: Qvod ergo communitas non deberet communicare sub utraqve specie.

Et iterum ex hoc non seqvitur: Qvia multi reprobi vel hypocritæ cum Juda indigne sumunt sibi sacramentum ad judicium, qvod ex hoc communitas fidelis vulgi electorum prohibenda sit digne & meritorie accedere ad integrum sacramentum utriusqve speciei secundum integram fidem. Cum qua qvidem fideli communitate Dominus fœdus percussit, qvod qvotiescunqve digne & meritorie, qvantum est in ipsa, accesserit ad hoc integrum sacramentum, recipiat charismata ampliora.

CAP. XV.

Quod variis modis Christiani frui possint sacra cœna. Et an ideo sufficiat sub una specie?

ET post ponit *Doctor*, qvod multis modis solent Christiani sumere corpus & sanguinem. Et allegat ad hoc *glossam ordinariam super 1. Cor. XI.*

Broda. Sed iterum nimis impertinenter infert ex præmissis, dicens: *Patet igitur diligenter intuenti, quod sufficit laico fideli sub specie panis tantum sumere Domini sacramentum.*

Jacobell9. Imo patet cuilibet diligenter intuenti, qvod non seqvitur. Et communiter in suis probationibus *Doctor* peccat vel in materia vel in forma, contra dictamen & rectam Logicam.

CAP. XVI.

De ſanguine Chriſti poſt ſurrectionem corpori unito, & ab illo inſeparabili: An ideo cum corpore ſumatur ſanguis?

Breda. *PRo quo eſt ſciendum, quod licet in paſſione Chriſti ſanguis ejus fuit ſeparatus à corpore, usqve ad horam, qua reſurrexit à mortuis, & per conſequens qui conſecraſſet infra triduum mortis, & ille ſub ſpeciebus panis habuiſſet ſine ſanguine corpus Chriſti, ſub ſpecie vini habuiſſet ſine corpore ſanguinem Chriſti, tamen in hora reſurrectionis Chriſtus reaſſumſit totum ſanguinem effuſum, & poſt reſurrectionem Chriſti ſemper ſanguis manſit unitus corpori inſeparabiliter, & in æternum ſic manebit.*

Jacobello. Concedo, qvod Chriſtus poſt reſurrectionem reaſſumſit totum ſanguinem, & qvod poſtea ſemper eſt unitus ſuo corpori in æternum. Et qvod Chriſti ſanguis fuit ſeparatus à corpore infra triduum mortis usqve ad horam reſurrectionis excluſive, etiam concedo. Sed ſi qvis infra triduum conſecraſſet hoc ſacramentum utriusqve ſpeciei, qvod tunc fuiſſet corpus Chriſti tantummodo ſub ſecunda ſpecie ſine ſanguine, & ſanguis tantummodo ſub ſecunda ſpecie ſine corpore, hoc *Doctor* nondum probavit.

Nam qværitur à Doctore: In cœna Dominica, qvando Chriſtus Dominus inſtituit hoc ſacramentum, an totus Chriſtus ſecundum corpus & ſanguinem fuit ſub utraqve ſpecie, vel non? Secundum non audebit dicere, ergo dicet primum. Qvod ſi hoc venerabile Sacramentum Dominicæ cœnæ fuiſſet reſervatum usqve ad illud triduum mortis Chriſti, incluſive, qvare adhuc non totus Chriſtus fuiſſet ſub utraqve ſpecie, ſicut prius in cœna? Nam licet corpus & ſanguis fuerunt tunc ſenſibiliter ſeparata, tamen potuiſſet fieri, ſi Deus voluiſſet, qvod fuiſſent ſimul alio modo, ſcilicet ſpirituali in ſacramento, ſicut in cœna Domini. Ideo non ſeqvitur: Corpus & ſangvis Chriſti tunc ſenſibiliter fuerunt ſeparata, ergo tunc oportebat ſpiritualiter & realiter ac localiter ea eſſe ſeparata. Cum idem ſecundum fidem in uno loco poteſt eſſe ſenſibiliter, & alibi realiter & ſpiritualiter.

CAP. XVII.

De Presbyteris, an ſint vicarii Chriſti, quibus ſufficiat in memoriam paſſionis Chriſti utramque ſpeciem ſumere.

Breda. SEd iterum *Doctor* infert ex ſuis dictis, dicens: *Ideo presbyteri, ſunt vicarii Chriſti, ut innuant mortem Chriſti, in qua ſanguis ſeparabatur à corpore Chriſti, juxta Salvatoris dictum, Matth. XXVI. Hoc eſt enim corpus meum. Et infra: Hic enim calix ſanguinis mei &c. Subdens hæc, Quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis. Sed quia laici non ſunt Vicarii Chriſti, Ergo &c.* Hæc Doctor.

Jacobello. Hic dico, quod non ſolum *presbyteri* debent vivaciter & fructuoſe memorare mortem Chriſti, in qva ſanguis ſeparabatur à corpore, ſed etiam *laici* fideles. Et circumſcripta confectione ſive conſecratione aut oblatione ſacramentali ſacerdotalis officii, laici aliqvi poſſunt ita meritorie guſtare ſanguinem Chriſti ſub ſpecie vini, ſicut aliqvi presbyteri. Offerre autem ſacramentaliter, conficere ſive conſecrare, presbyteris Chriſti vicariis ſolis attribuendo, tunc reſidua guſtatio digna ſanguinis Chriſti ſub ſpecie vini eſt ejusdem rationis in presbytero, ſicut in laico, & è converſo. Qvemadmodum deguſtatio vera corporis Chriſti ſub prima ſpecie tantum, eſt ejusdem rationis in presbytero, ſicut & in laico. Ergo circumſcripta confectione & oblatione ſive

sive consecratione, gustatio sanguinis Christi sub specie vini, sicut convenit presbyteris, sic & laicis devotis, ad commemorandam mortem Christi, in qva separatus fuit sanguis à corpore.

Ergo Doctor, sicut sæpe, deficiendo in modo probandi non potest habere propositum, qvod scilicet solum sacerdotes & non laici debeant sumere utrumqve. Ergo si Doctor argueret sic: Laici non sunt presbyteri & Vicarii Christi: Ergo non debent consecrare. Sed non seqvitur, qvod non debent laici gustare sanguinem Christi sub specie vini.

CAP. XVIII.

An laici sub una specie panis æque corpus & sanguinem accipiant ac presbyteri?

Broda. POstea addit *Doctor*, dicens: *Quod laici nihil minus de veritate corporis & sanguinis sub specie panis, quam presbyteri sumunt.*

Jacobellus. Jam dictum est de hoc prius. Sed adhuc ad declarandum planius fidelibus istam fidem, non piget me repetere, qvod, licet eadem veritas tota, qvæ est totus Dominus Jesus, est & sumitur à fidelibus, dignis sacerdotibus vel laicis, tamen aliter dat se in prima specie, aliter in secunda. In prima enim dat se per modum cibi, in secunda per modum vitis veræ, optimum spirituale vinum de se derivantis. Et primam degustationem corporis Christi sub prima specie Dominus vocat comestionem sive manducationem, dicens: *Comedite, hoc est corpus meum.* Secundam degustationem sanguinis Christi sub specie vini vocat bibitionem, dicens: *Bibite ex hoc omnes.* Ecce, qvod alio modo gustandi ista veritas, qvæ est Christus, dat se degustare sub prima specie, & alio modo sub secunda. Et sicut primus modus gustandi non est frustra à Domino institutus, sed est capacibus electis fructuosissimus, sic & secundus. Eo qvod Deus & homo Christus nihil potest facere frustra. Ergo qvoad minoritatem modalem & formalem eadem veritas Christus in prima specie dando se per modum cibi minus se dat, sic se solo secundum illum modum dando, qvam, cum etiam adhuc se dat in secunda specie per modum potus degustare. Et sic pepigit fœdus cum communitate fidelium, dare se scilicet duobus modis, sub duplici forma. Et dando se tantum sub primo modo, & communitas recipiens tantum primo modo, sub prima specie, minus reciperet, qvam secundo modo in secunda specie, sub ratione secundi modi, scilicet gustandi per modum potus sacramentaliter & spiritualiter. Et patet conseqventia.

Broda. Male infert *Doctor* post ex suis dictis, dicens: *Sufficit laicis, ut sub una tantum specie sumant.* Et iterum qvod dicit: *Explet sacerdos ministerium per Christum institutum, & nullo modo pertinet ad laicos.*

Jacobellus. Imo ex jam declaratis multum pertinet ad laicos hoc sacramentum utriusqve speciei. Qvia ibi eorum salus & summa est recondita medicina. Et licet, ut dixi, non ad consecrandum, ut sacerdotibus, tamen ad meritorie degustandum.

CAP. XIX.

De loco Pauli, 1. Cor. XI.

Ego accepi a Domino, prout & tradidi vobis, &c.

Broda. D*Ehinc adversarius allegat beatum Apostolum Paulum 1. Cor. XI. ubi dicit: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: Quod Dominus Jesus &c. usque, In meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. Conceditur ille textus*, inqvit Doctor. *Verus etenim est. Et beatus apostolus sicut accepit à Domino sic & ecclesiis dedit Corinthiacis. Nihil ex illo*

illo inferre potest adversarius pro sua parte. Dedit enim hac ea nocte qua tradebatur discipulis duodecim, prout jam dictum est. Et non constat ex divinis Codicibus, quod interfuerit aliquis alienus. Hæc Doctor.

Jacobellus.

Sed ad hoc jam supra dictum est, qvod discipuli tunc tenuerunt vicem futuræ communitatis ecclesiæ Christi. Ergo in hoc, qvod dedit Christus discipulis hoc sacramentum utriusqve speciei simul, non separando unam speciem ab altera, datur intelligi, qvod dedit futuræ suæ communitati vulgarium fidelium hoc integrum sacramentum utriusq; speciei. Et quod tali communitati non debet dividi una species ab altera, dummodo est facultas & opportunitas utrumqve habendi.

Et qvod in cœna Domini non erat aliqvis extraneus, sed discipuli cum Juda: Figurabatur, qvod in futurum extranei à fide Catholica non admittantur ad hoc sacramentum, sed solum domestici fidei, mixtim mali cum bonis, sorte tamen inæqvali.

Broda.

Subjungit *Doctor* deviè, dicens: *Infert ex hoc adversarius correlaria satis mala. Primò dicit: Ex his verbis patet, quod non solùm unus & primus modus sacramentalis manducandi sub specie panis traditus est à Domino & ab ipsius apostolo Corinthiis: Verum etiam modus bibendi de calice sub forma sacramentali vini. Quia dicit Apostolus: Probet se ipsum homo, & de pane illo edat & de calice bibat, id est, sumat modo sacramentali corpus Christi sub specie panis & modo bibendi sacramentali sangvinem ejus sub specie vini.*

Jacobellus.

Istud correlarium non est malum, ecclesiæ Dei salutiferum, explanans verba Apostoli.

Broda.

Sed ad hoc potest responderi, inquit Doctor, *quod textus hic cùm glossa adjecta de solis sacerdotibus est intelligendus, & non universaliter pro quovis homine. Nam ex allegato textu non sequitur, quod laici vel homines sexus promiscui debeant sub utraq; specie sumere, prout vult adversarius, hoc admirabile sacramentum. Verùm, juxta mentem apostoli, probare se debet homo, secundum glossam, id est examinare & purgare, ut si peccata sunt quotidiana, vel non sunt mortifera: Et dicat confessori accessurus ad altare, & dicat, Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et sic securus accedens, de pane illo edat & de calice bibat. Debet se ergò quilibet, qui ad hoc sacramentum vult accedere, benè probare, sive fuerit sacerdos sive laicus, & probando se juxta modum præscriptum. Et amplius: Sic de pane illo edat, scil. ille, qui secundum consuetudinem ecclesiæ sic debet accipere, sub una tantùm specie, & sacerdos sic probatus de pane illo edat & de calice bibat. Non concludit ex hoc textu pars adversa, quod laicis liceat sub utraque specie communicare.* Hæc Doctor.

Jacobellus.

Contra hanc infamem glossam, ex propriis frustra elaboratam, fideles debent *primò* supponere, quod apostolus Paulus de hac communione sacramentali integra & admirabili locutus est ad conversas communitates ecclesiarum & domesticos fidei, & non ad extraneos infideles, ut posuit suprà.

Secundò debent supponere, quod regula evangelica de communione dominicæ eucharistiæ utriusq; speciei à Domino accepta per Paulum, & ecclesiis tradita, est universalis, non solùm pro Corinthiis communitatibus sed etiam pro omnibus communitatibus ecclesiæ per universum orbem existentibus. Quia aliàs nostræ communitates ecclesiæ non acceptarent per se hanc regulam de sacramento utriusque speciei per Paulum traditam Corinthiis, si ad eas non pertineret ita bene sicut ad Corinthios. Ergò prædicta regula licet explicitè communiter quodammodo quoad vocem ponatur indefinitè, tamen juxta modum loquendi sapientium Catholicorum & gentilium *indefinita* in materia præsenti pro omnibus communitatibus fidelium ad salutem, *valet universalem*. In illa ergò universali regula: *Probet seipsum homo*, significatur, quod probet se ipsum omnis homo conversus ad fidem, invitatus & vocatus ad cœnam Dominicam utriusque speciei.

Tertiò debent fideles supponere ex suprà dictis, quod ibi, Probet se ipsum homo, *homo* significat principaliter *communitates hominum conversorum* ad veram fidem Christi, adhuc in humanis per obser-

observantiam mandatorum Dei degentes sine criminibus, in quibus adhuc viget multa fragilitas & infirmitas ad bonum & multa pronitas ad malum. Quæ omnia indigent multa medicina, refectione atque confortatione quadam sensibili, ut verbo Dei & suis verisimilibus sacramentis. Sed quia hæc multa fragilitas & infirmitas humana communiter invenitur in omnibus statibus communitatum ecclesiæ, tàm in sacerdotibus, quàm in vulgari populo, contra quam fragilitatem humanam & infirmitatem specialis & præcipua medicina una data est degustatio corporis Christi sub specie panis: Et alia secunda medicina tàm ardua, & ad primam condependens, hæc est, scilicet degustatio vera sangvinis Christi sub specie vini. Si ergò ista *duplex medicina* isto modo & forma est reposita contra tàm multiplicem infirmitatem & fragilitatem hominum: Tunc ubicunque tanta infirmitas & fragilitas in hominibus fidelibus reperitur, rationale est & expediens hanc duplicem medicinam his duobus modis applicare, scilicet modum gustandi corpus Christi sub specie panis, & modum gustandi sangvinem Christi sub specie vini.

Sed qvia, ut dixi, hæc plurium *infirmitas & fragilitas* reperitur *in vulgari populo fideli*, planè sequitur, qvod rationale & expediens est, huic *vulgo* hanc medicinam duplicem sub forma duplici applicare. Quilibet ergò hominum in ecclesia, in communitatibus positus, sive sacerdos sive laicus, probet seipsum, & sic de pane illo sacramentali edat, & non solùm hoc, sed & de calice sacramentali bibat, scilicet sangvinem Christi sub specie vini.

Confirmatur. In illa regula, *Probet autem seipsum homo*, *ly homo* supponit personaliter communiter *pro omnibus hominibus conversis*, in communitatibus ecclesiæ Christi degentibus. Qvibus eisdem singulis & non aliis volunt convenire ista prædicata. *Primò* quod quilibet talis homo probet seipsum, *secundò*, qvod quilibet talis homo de pane illo edat, scilicet sub prima specie, & non solùm quilibet talis sic edat, sed & de calice bibat, secundum hanc duplicem gustationem & duplicem formam. Ergò non solùm sacerdotibus, sed & ceteris communitatibus debetur secundum hanc universalem regulam utrumque.

Confirmatur. Sicut eadem est ratio medicinalis manducandi corporis Christi sub specie panis, data contra multam fragilitatem humanam & infirmitatem in vulgari populo fideli & in cœtu sacerdotali: Sic eadem ratio medicinalis, condependens ad priorem, bibendi sangvinem Christi sub specie vini, adjuncta est contra eandem fragilitatem humanam & multiplicem in cœtu sacerdotali & in populo vulgari, circumscripto officio spirituali sacerdotali, ad consecrandum, offerendum vel ministrandum. Ergò qva ratione *à sacerdotibus* sangvis Christi sub specie vini pro eorum fragilitate & infirmitate relevanda degustatur: Eadem ratione & *à laicis* pro eadem vel simili infirmitatis fragilitate, eadem & similis medicina, scilicet sangvinis Christi sub specie vini, meritorie juxta evangelicam traditionem sumitur & potatur.

Ex quo ergò eadem est ratio fragilitatis & infirmitatis humanæ, tàm in vulgo, quàm in sacerdotali clero: Et iterum, contra hanc infirmitatis fragilitatem humanam eadem est ratio medicinalis bibendi sangvinem Christi sub specie vini tàm in sacerdote quàm in laico: Planè seqvitur, quod sicut *quilibet homo sacerdos* de communitate Christiana, sic & *quilibet homo laicus* de communitate, secundum hunc præfatum sensum catholicum, à sanctis patribus tentum, in regula apostoli expressum, debet probare se ipsum, & sic de pane illo edere & de calice bibere.

Et hunc sensum expressit sapientissimè summus legislator hujus evangelicæ constitutionis de hoc magnifico sacramento, istiusque speciei, dicens *Matth. XXVI. Hic est enim sangvis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Quasi diceret: Iste sangvis meus est, qui debet sumi sub specie vini, & memorari effusio ejus in remissionem peccatorum pro

pro multis. Ecce summus Medicus animarum discipulis & in eis communitatibus fragilibus futuris in ecclesia instituit, quod iste suus sangvis sub specie vini bibatur, cùm viva memoria effusionis ejus pro multis in remissionem peccatorum. *Peccata* autem multorum sunt fragilitates & infirmitates, tàm cleri, quàm vulgaris populi. *Et remissio peccatorum* est per bibitionem sangvinis. *Et viva commemoratio* effusionis ejus pro multis, id est pro multitudinibus in communitate ecclesiæ, sive cleri sive vulgi, est relevatio à fragilitate & infirmitate humana, quæ invenitur tàm in sacerdotibus quàm laicis. Cùm ergò ista infirmitas animæ invenitur in vulgari populo, quæ sit in sacerdotibus, contra quam constituta est medicina hæc, scilicet sangvis Christi ad bibendum sub specie vini: Patet ex verbis evangelicis, quod in remissionem peccatorum & in relevationem eorum fragilitatis infirmæ, sicut sacerdotibus sic & laicis ista medicinalis bibitio sangvinis Christi sub specie vini, quam non gratis Dominus instituit, est applicanda.

Et sic loqvitur Decretum, Ambrosius, *De consecr. dist.* 2. Si quotiescunq; effunditur sangvis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere, qvi semper pecco, debeo semper habere medicinam.

Prava ergò & falsa est *glossa Doctoris* & venenosa, sine omni autoritate sanctorum & ratione divinæ scripturæ sic leviter prolata, quæ crudeliter & inhumanè prohibet populo fragili fidelem & firmum bibere potum summe medicinalem sub forma vini, & fructuosissimè à summo Medico animarum institutum ac gratiosissimè populis condonatum. Et si glossa prædicta Doctoris super isto Apostoli: *Probet seipsum homo* &c. sic voluntaria, sine auctoritate scripturæ & rationibus proposita, deberet habere processum, pari evidentiâ omnis lex novi testamenti perverteretur in sensum fidei contrarium & blasphemum. Communitates enim & ecclesiæ Corinthiorum non receperunt verba prædicta Apostoli ad sensum hunc reprobum Doctoris, sed receperunt hæc verba ad sensum catholicum, quod scilicet post probationem sui corpus Christi ederent sub forma panis & sangvinem ejus biberent sub forma vini. Et sic in facto ad hunc sensum regulam hanc Apostoli observaverunt.

Unde *glossa ordinaria* super isto *I. Cor. XI. Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum*, dicit sic: *Notat illos, qui munera, quæ offerebant altaribus, sibi resumebant, nec aliis non habentibus communicare sinebatur. Offerebant enim divites panem & vinum abundanter, ut benedictione & consecratione sacerdotali sanctificarentur, & Dominici corporis & sangvinis conficeretur sacramentum. Post celebrationem verò sacri ministerii & consecrationem panis & vini suas oblationes vendicabant, & aliis non communicantes soli sumebant, ut inde etiam inebriarentur, aliis esurientibus* &c. Ecce, quod vulgares Corinthi secundum doctrinam Apostoli de pane isto edebant & de calice bibebant. Nec eos de hoc Apostolus redarguit. Sed de ebrietatibus & inhumanitate sive crudelitate ad pauperiores, circa sumtionem hujus integri sacramenti utriusqve speciei currentibus, eos fideliter reprehendit. Ut patet ibidem ex glossa.

Et patet, quod benè & catholicè dictum est in *secundo Correlario meo*, quod iste ritus porrigendi sangvinem Christi sub specie vini, à summo Pontifice Christo institutus, non debuit nec debet cessare nostris temporibus in sua practica, sed debet durare cum suis electis usque ad diem judicii. Quia regula apostoli & Domini Jesu traditio de sumtione hujus totius & venerabilis sacramenti utriusque speciei, in vulgo debet durare ad diem judicii. Ergò sicut Doctor cum sua prava glossa non poterit mutare antiqvum sensum catholicum sanctorum in verbis apostoli: Sic veritatem *Correlariorum* inde sequentium non poterit improbare.

Unde, qvia discipuli habebant officium sacerdotale, post resurrectionem & ascensionem plene eis collatum, & secundo gerebant vicem futuræ communitatis ecclesiæ: Interdum ergò aliqva in-

indixit eis, officium concernentia, ut conficere, ministrare &c. aliqua autem indixit eis, ut vicem communitatis futuræ habentibus, ut est sumere sacramentum utriusqve speciei. Qvod dando discipulis non solum ratione officii, sed ratione illius, qvod tenuerunt vicem futuræ communitatis, instituit, sic eis dando ad sic sumendum communitatibus vulgaribus. Qvia sacerdotes debent esse ministri communitatis, ergo vicem ejus gerentes receperunt à Domino totum sacramentum integrum, qvod ex integro postmodum communitatibus tradiderunt.

Broda. *Subdit adversarius: Quod autem de hoc modo duplici sacramentali scripsit Apostolus, & dedit communitatibus fidelium, & non solum sacerdotibus: Patet ex principio exordii sua epistola &c. Et infra dicit: Adhuc dico verum esse, quod epistola jam dicta non solis scribitur sacerdotibus, sed omnibus fidelibus in Corintho. Nec ex hoc scripto, si diligenter perviseris, habetur, quod laici sub forma duplici hoc sacramentum venerabile sumere debent. Advertit ad principium epistola, sed ad medium non advertit. Dixit apostolus in eadem epistola 1. Cor. XI. in fine: Cetera, cum venero, disponam. Si adversarius textum hunc advertisset, ad practicam sua sententia non ita cito manum posuisset. Nam B. Augustinus* in libro Responsionum ad Januarium *dicit: Salvator quo vehementius commendaret mysterii hujus altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoria discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine sumeret populus, per quas ecclesias dispositurus erat, servat docendum. Etiam glossator exponens verba ista posita, scilicet:* Cetera, cum venero, disponam, *dicit: Quasi diceret: Hoc tenete, qua definivi. Non legi scripturam authenticam per adversarium introductam, qua concluderet intentionem supra positam penitus observari.* Hæc Doctor.

Jacobell^o. In principio istorum suorum verborum Doctor videtur implicite consentire, qvod bibitio sanguinis Christi sub specie vini secundum epistolam Pauli non solum sacerdotibus sed & communitatibus vulgariter in Corintho pertinet ad omnes communitates ecclesiæ, eo, qvod Paulus magnus hic tradit, dicens: *Probet se ipsum homo, & sic de pane,* &c. scripsit ecclesiæ Dei qvæ est Corinthi: *Omnibus, qui nomen Domini nostri Jesu Christi invocant, &c.* Sed qvia hoc nolenter ex indirecto dicit, alium prætendens sensum: Ideo statim subdit: *Nec ex hoc si diligenter scriptura pervideretur, habetur, quod laici,* & cetera, ut supra ponitur. Imo si diligenter supra dicta pensentur, habetur, qvod laici deberent accedere ad utrumqve.

Sed de hoc qvod dicit Doctor, qvod ego non adverterim ad illud 1. *Cor. XI. Cetera, cum venero, disponam,* planum est, qvod Apostolus non intendit constitutionem evangelicam de integro sacramento utriusqve speciei deponere vulgo Corinthiorum, vel immutare aliter, qvam à Domino accepit, & ipsis tradidit. Nam dicit signanter, *Cetera.* Qvasi diceret: Non eadem mutabo vel deponam, sed cetera adjacentia vel alia ad salutem reqvisita, cum venero, disponam. Super qvo dicit *glossa ordinaria: Quasi diceret: Hoc tenete, quod dixi, cetera autem de eodem, id est, qua ad ejusdem sacramenti ordinem pertinent, cum venero, disponam. Sed his carere non potestis. Ecce, inquit Ambrosius, caput salutis ordine agendum ostendit, ubi erratur, non leve est peccatum. Cetera vero, qua ad adificationem ecclesia pertinent, in adventu suo ordinare promittit.* Hæc glossa.

Ecce secundum glossam innuitur, qvod ista, qvæ sunt tradita per Apostolum de communione utriusqve speciei, mandat teneri & observari & ea non immutari.

Et penset *Doctor*, qvod dicit *glossa Ambrosii: His,* inqvit, *carere non potestis,* qvæ scilicet tradita sunt ad faciendum de hoc integro sacramento. Ex hoc enim seqvi videtur, qvod communitates, qvibus tradidit apostolus à Domino hanc sacramentalem communionem utriusqve speciei, non possunt carere his traditis sic ad salutem necessariis. Doctor autem non solum dicit, qvod hæc traditio de communione utriusqve speciei non est necessaria ad salutem, vel qvod ea carere homines possunt, tanqvam impertinenti ad salutem;

tem; Sed qvod hæc nullo modo debeat convenire communitati.

Pensandum est *secundo* in glossa qvod dicitur: *Ubi si erratur, non leve est peccatum.* Revera non leve est peccatum, cum erratur circa institutionem hujus sacramenti, cum non sic peragitur, nec sic ministratur, sive accipitur, sicut Christus instituit.

Tertio pensandum, qvod dicit glossa: *Cetera vero quæ ad ædificationem ecclesiæ pertinent, in adventu suo ordinare promittit.* Ecce secundum glossam non intendebat apostolus eis immutare traditionem de communione utriusqve speciei, sed alia disponere, ad ædificationem spiritualem ecclesiæ pertinentia.

Nec Doctori suffragantur verba *Augustini* ad suum propositum probandum, in qvibus dicit: *Salvator, quo vehementius commendaret*, usqve, *servat docendum.* Planum est, qvod hæc verba non prohibent populum bibere sanguinem Christi sub specie vini. Sed præsupposita fide de sumtione hujus sacramenti integri, non ponitur expresse modus aliqvis per accidens, sed reservatur postea spiritui sancto ad inspirandum cordibus, qvibus modis debeat hoc sacramentum postea ministrari, an in parva sive in magna qvantitate, an per cannas, vel aliis modis. Et si & in qvantum aliqvibus modis deberet infirmis ministrari. Qvia sacerdotes verbi Christi & alii Christiani debent spiritu Jesu dirigi, juxta illud *Rom. VIII. Qui filii Dei sunt, spiritu Dei aguntur.*

Illi enim modi per accidens currentes circa ministrationem & sumtionem hujus Dominicæ eucharistiæ totalis, qvia non sunt talia multa & omnia de substantia sacramenti, possunt secundum loca & tempora opportuna & secundum alias circumstantias variari. Etiam juxta instinctum spiritus sancti talia in futurum reservantur & ad statim non omnia explicantur.

Ergo allegata per Doctorem non militant adversus hoc evangelium de bibitione sanguinis Christi sub specie vini ad populum vulgarem. Nec habet aliqvam solidam scripturam, qvam pertinenter adduceret contra istam evangelicam fidem.

CAP. XX.

De Decretalibus quid sententiendum sit in hoc negotio.

Broda. *Post hac recurrit adversarius ad decretum. Memini me audivisse ab adversario, nec non ab ejus in parte sociis: Quid decretum! Humana traditio! Quid Decretales epistola! Verius coopertoria Papa! Quid, inquam ego! Non aliud revera, quam isti. Quicquid est vel esse videtur pro eis, recipiunt. Si quid autem in sacro canone contra ipsos fuerit, respuunt & contemnunt.*

Jacobello. Planum est, qvod in nonnullis *Decretalibus* sunt, qvæ devia, & qvæ immutantur & non tenentur, & qvæ sub specie pietatis qvæstum sapiunt. Et minima traditio excessiva valde impedit observantiam legis Christi. Nec ad tenendum vel sulciendum aliqvem errorem intendo aliqva scripta sanctorum recipere, qvasi pro parte erronea probanda, & alia scripta vera sanctorum abjicere tanqvam huic parti erroneæ contraria.

Ostendat ergo Doctor primum me aliqvem errorem tenere, & tunc post ostendat, qvæ pro mea parte recipio sanctorum dicta fidei consonantia, & qvæ non. Et si de errore aliqvo per eum doctus fuero, volo humiliter corrigi per qvoscunqve. Si pro veritate evangelica defendenda multa scripta accipio sanctorum, & aliqvorum, qvi videntur esse aliqvid, qvæ incerta vel contraria veritati, non accipio, qvod cuilibet fideli est faciendum, gratis Doctor posuit verba supra dicta.

CAP. XXI.

De Decreto Gelasii Papæ, *De Consecrat. dist.* 2. *c.* 12. Pro communione sub utraque specie.

AD *decretum Gelasii Papæ*, dicentis: *Comperimus autem, quod quidam sumta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant: Quare procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire:* Doctor respondet, dicens de me: *Miror,* inqvit, *eo, cur immediate præcedens capitulum non posuerit. Æstimo, si posuisset quilibet ad capitulum* Comperimus *respondere promtissime potuisset. Ego*, inquit, *ponam quod ille subdole prætermisit. Sic ponit Gratianus ex concilio Toletano: Relatum est nobis*, quosdam de sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur offerre. Sed si in una die plurima offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendunt, & in sola tantum extremi officii oblatione communionis sanctæ gratiam sumunt. Quasi non sit toties illis vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce Apostolus dicit: Nonne, qui edunt hostias, participes facti sunt alterius? Certum est, quod hi qui sacrificant, si non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicunque ergo sacerdotum deinceps altari sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa, qua se indecenter privat gratia communionis, anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit sacrificium, cujus nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Ergo modis omnibus tenendum est, ut quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat. *Statim post hac sequitur canon Gelasii Papæ*, Comperimus, &c. Hæc Doctor.

Broda.

Jacobell.

Ex supra dictis patet, quod in necessitate, pro ædificatione populorum, sacerdos in una die non tantum unam missam per plures peragere & pluries communionem in die suscipere potest.

Sed respondendo ad objecta Doctoris, pensandum, quod Doctor allegat *præcedens caput de sacerdotibus*, volens quasi per hoc probare, quod hoc *secundum caput*, scilicet *Comperimus*, de solis sacerdotibus intelligatur. Quod si sic, tunc à pari argumentor, quod postea quodlibet sequens caput deberet intelligi de solis sacerdotibus. Frustra ergo adduxit Doctor tam longum capitulum præcedens, expresse positum de solis sacerdotibus, ad innuendum, quod ex hoc etiam sequens caput *Comperimus*, de solis sacerdotibus intelligatur. Et licet *c. Comperimus* fuit scriptum Majorico & Johanni presbyteris vel Episcopis, non tamen ex hoc sequitur, quod de solis sacerdotibus intelligatur. Nam poterat fieri, quod nonnulli sacerdotum & laicorum tunc sumerent tantum sub una specie portionem sacramenti: Vel quod sacerdotes aliis laicis dividendo sacramentum tantum sub una specie porrigebant populis.

Et patet, quomodo *Doctor* circa suas probationes deficit communiter in modo arguendi. Nec valet *glossa*, quæ dicit: Quod hoc decretum debet intelligi de conficiente. Quia si divisio unius ejusdemque mysterii apud sacerdotem conficientem absque grandi sacrilegio non potest provenire, eadem ratione apud sacerdotem porrigentem plebi tantum primam speciem, & apud plebem suscipientem partem tantum unam, ut videtur, divisio sacramenti non potest provenire absque grandi sacrilegio. Præsertim cum, ut supra dictum est, sumtio sacramenti est ejusdem rationis in sacerdote & in laico, circumscripta confectione auctoritativa sacerdotali. Tunc, qua ratione quoad sumtionem sacramentalem divisio unius ejus-

us ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non est, eadem & apud laicum quoad sumtionem sacramenti divisio unius ejusdemque sacrificii non erit sine grandi sacrilegio, tempore scilicet & loco opportunis.

Et si hoc de solis sacerdotibus intelligitur, tunc, quando sacerdotes dividebant hoc sacrificium, & unam partem sumebant, & aliam omittebant: Quæro quò faciebant secundam portionem sacram sacrificii? Et ad quid debuisset eis secunda portio sub specie vini remanere? An ad populis ministrandum? Et tunc fortè pro tanto hoc poterat fieri. Qvia sibi abstrahebant alteram portionem sacerdotes & populis ministrabant, non pro se, cùm sine illa primam solùm sumebant. Non ergò videtur hoc intelligi de solis sacerdotibus, cùm frustra eis remansisset secunda sacra portio secundæ speciei: Sed magis convenit aliis laicis, quibus per sacerdotes quosdam ministrabatur prima portio sacramenti sub forma panis sine secunda portione sacramenti sub specie vini.

Et si *Doctor* dicit, quod *C. Comperimus* solùm intelligitur de sacerdotibus, tunc seqvitur, quod sacerdotes soli magna sexta feria committerent sacrilegium, sumentes solùm primam sacram portionem sacrificii sine secunda: Cùm secunda non conficitur in sangvinem Domini. Et Doctor volens subterfugere leviter potest incurrere crimen sacrilegii.

Non ergò facio injuriam *Gratiano*, nec suo *Glossatori*, cùm, ut mihi videtur, non consentio falsæ glossæ. Allegando ergo Capitulum integrè, nihil deposui, nec apposui, quod non debui. Et secundum hunc canonem, sacerdotes in ministrando sacramentum, si dividunt vinum à reliqvo, sacrilegii crimen videntur incurrere.

Pòst dicit *Doctor*, quod quædam mea *correlaria ex decreto Gelasii* dant laicis & sacerdotibus offendiculum, & quod sunt *scandalosa*. Sed *non* dicit, quod sint *falsa*: Sed de per se præbent offendiculũ talia Correlaria. Si sic, tunc & *decretum* ipsius *Gelasii* ex se præberet scandalum. Ideò ista Doctoris levia motiva pertranseo tanquam indigna memoria. Sciunt enim fideles, quod sacramentum dividitur vel frangitur sensibiliter, sed non res sacramenti, qvæ est corpus Christi vel sangvis ejus.

CAP. XXII.

De Wilhelmi de Lauduno sententia de Communione utriusque speciei.

Broda. AD *Wilhelmum de monte Lauduno*, qui dicit, quod *recipiendo corpus, totam veritatem recipit, non totum sacramentum. Ideò in multis locis communicatur cum pane & vino & cum toto sacramento*: Respondet Doctor, sic dicens: *Istius verba Doctoris Ecclesiæ ritum immutant. Verba namque istius Wilhelmi in continenti jus non faciunt. Si tamen hoc in locis aliquibus observatur, nescio. Nec teneor credere cuilibet Doctori. Cum multi tales heu erraverunt.* Hæc Doctor.

Ecce Doctor in respondendo ad *Wilhelmum*, non vult credere omnibus Doctoribus, & specialiter isti *Wilhelmo*, in quantum veritatem loquitur. Et mihi imputat, quod ego nolo credere omnibus Doctoribus, & præcipuè contra evangelium loquentibus. Jacobellus.

CAP. XXIII.

De effato Bernhardi.

Broda. *AD verba B. Bernhardi, dicentis in sermone ad Petrum de corpore Christi: Quod Christus discipulis suis hujus sacramenti formam præscripsit, efficaciam explicuit, idem fieri præcepit. Et ideò sub una specie corpus & sub altera tradimus sangvinem: Respondeo*, inquit Doctor, *de sacerdotibus hoc esse intelligendum.* Et cetera ibi per Doctorem posita.

Dico, qvod non assumit *Doctor* hic ex Jacobellus. integro

integro verba *B. Bernhardi*, principium in finem ponens. Nam dicit *B. Bernhardus, quod Dominus sponsæ suæ ecclesiæ nobile dotalitium indulsit, ut sic ipsa tanquam columba teneret dulcissimum memoriale dilecti sui.* Et tunc quale sit illud dotalitium subdit: *Ordinavit sacrificium corporis & sangvinis, seorsim panem seorsim tradens & vinum.* Ex cujus verbis patet, quod in dando Christus sacramentum utriusque speciei discipulis, non solùm ipsis nec solis sacerdotibus sed toti ecclesiæ sponsæ suæ, principaliter instituit sumendum secundum modum & formam duplicis speciei. Cum ecclesia sponsa sancta sit electorum suorum congregatio, degens hic in observantia legis suæ. Ergò Doctor non potest benè & pertinenter hoc exponere de solis sacerdotibus, ut patet cuilibet diligenter intuenti.

Et de hoc, quod infert, quod est hoc præceptum sacerdotibus, & non aliis, aliàs Deus obligasset ad impossibile. Ad hoc pro nunc non respondeo. Quia an Deus possit aliquem aliquo modo obligare ad impossibile, prius dictum est. *Sup. c. IV.*

CAP. XXIV.
De Cypriani Martyris sententia.

Deinde *Doctor* respondet ad verba *B. Cypriani*, in *epist.* 24. *ad Cæcilium* de sacramento Dominici calicis dicentem: *Quidam Episcopi vel ignoranter vel simpliciter, id est ex simplicitate, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod Jesus Dominus noster, sacrificii hujus auctor & doctor, fecit & docuit*, & cetera alibi plenius adducta. Respondet, inquam *Doctor*:

Broda. *Quod ignorabant multi Episcopi modum communicandi, non modum sanctificandi. Poterat enim esse diversitas apud illos, qualis modus ab adversario attentatur, & qualem heu populus idiota jam apprehendit. Videbant scripturas ecclesiasticas, quas alii sic alii sic intelligebant, & illi quidem sangvinem porrigebant plebi, alii verò contrarium faciebant. Videns hoc Cyprianus, volens porrectionem sangvinis prohibere plebi, dicit: Quidam Episcopi &c. non hoc faciunt, quod Jesus Christus &c. ut suprà. Sed quia Cyprianus ipse intellexit, Christum solummodo duodecim discipulis corpus suum & sangvinem sub duplici specie tradidisse, non mulieribus, non quibuslibet laicis; Igitur reprehendens Episcopos, literas scripsit, quatenus attenta factione doctrinaque Christi, se illi, quantum est possibile, conformarent. Non autem dicit Cyprianus, quod episcopi laicis sub utraq; specie porrigant. Cùm in suis verbis non de laicis sed de sacerdotibus faciat mentionem.* Hæc Doctor.

Jacobell. Sed miror, quod Doctor audet per contrarium hunc B. Cyprianum exponere sic temerè, quasi originalem suam epistolam non vidisset. Et ista sancti Martyris verba, quæ allegat, sinistrè & per contrarium exponit, quod quilibet sanæ mentis, legens supradicta verba Cypriani, & verè eum concipiens, potest sentire. Nam dicit, *Quidam episcopi vel ignoranter vel simpliciter, id est ex simplicitate, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faciunt &c.* Ecce expressè *B. Cyprianus* imputat quibusdam episcopis quod ignoranter vel simpliciter, id est ex simplicitate, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Christus fecit & docuit. Imputat enim Episcopis, quod non sic sanctificarunt, nec sic ministraverunt plebi Dominicum calicem, sicut Christus docuit & fecit. Et in tantum eis hoc imputat, quod dicit hoc esse errorem.

Ideò Doctor sic contrariè respondens verbis sancti Martyris dubiè nimis & incertè loquitur, dicens: *Poterat enim esse diversitas apud istos* &c. Manifestè hic *plebs* nominatur, & reprehendit expressè, quod quidam episcopi non ministrabant Dominicum calicem *plebi* fideli. In vanum ergò Doctor per oppositum glossat verba sancti Cypriani. Intellexit enim Cyprianus, quod discipuli tunc temporis gesserunt vicem futuræ plebis & communitatis in ecclesia Dei, & quod per hoc instituebatur qvod plebibus deberet ministrari Dominicus calix per episcopos vel sacerdotes. Et hoc Christus docuit & fecit in discipulis.

Et

Et postea dicit & concedit *Doctor*, quod *nemo debet ea, quæ Christus fecit & tradidit suis apostolis, immutare saltem in essentialibus.* Cùm ergo utraque species sit essentialis totius sacramenti traditi plebibus à Domino per apostolos, patet, quod Doctor non debet immutare plebi sacramentum venerabile utriusq; speciei.

Broda. Post ad *Correlaria* respondens, consequenter dicit inter cetera: *Non sequitur: Christus dedit duodecim apostolis sub utraque specie suum venerabile sacramentum, ergò sacerdotes debent taliter laicis fidelibus ministrare.*

Jacobello. Scito, Doctor, quod hoc sequitur. Adjuncto isto verbo, quod supra dictum est, quod discipuli gesserunt tunc vicem futuræ plebis Christianorum, ut suprà patuit, tunc planè sequitur: Christus dedit duodecim discipulis hoc sacramentum sub utraque specie, & in sic eis semel porrigendo instituit sic ministrandum futuræ plebi: Ergò sacerdotes ex officio debent plebi fideli sacramentum utriusque speciei ministrare. Ibi enim sub utraque specie sunt uberrima pascua plebi reposita, ut supra dictum est, quibus pascuis sacerdotes vicem Petri gerentes tenentur sic pascere, jubente Domino, in Petro: *Si diligis me, pasce oves meas.* Licet aliqua alia commisit discipulis officium concernentia appropriate, quæ laicis non sunt data.

Unde *Doctor* considerans aut timens suam responsionem insufficientem & indirectam ad intentionem Cypriani, dat se ad aliud subterfugium, aliter respondendo, sic dicens: *Etiam potest ad omnia dicta Cypriani responderi tali modo:* *Broda.* *Ecclesia sancta non omnia dicta B. Cypriani martyris approbavit. Unde B. Augustinus dicit: Ego scripta Cypriani non approbo, cujus martyrium veneror, cujus ingenium laudo, quia ecclesia non approbat, ubi malè sensit, purgatus est igne passionis. Unde & opuscula ejus non omnia per ecclesiam sunt recepta.* Hæc Doctor.

Jacobell. Sed contra hæc sic non sequitur: Non omnia dicta B. Cypriani recepta sunt ab ecclesia, ergò ista epistola, de Dominico calice ministrando plebi, non est accepta ab ecclesia. Antecedens enim est verum, & consequens falsum, eò, quod expressè concordat cum evangelio & apostolo Paulo in ista materia, ut patet ex supra dictis. Nam in *quarto sententiarum, dist.* 6. solùm de rebaptizatione post hæreticum baptizantem accipitur ibi. Ubi dicit *glossa*, quod non propter hoc erravit in fide B. Cyprianus. Qvia non est articulus fidei, nec dum explicitè per ecclesiam fuit declaratum, sicut ista evangelica lex de communione sacramentali secundum utramqve speciem ad plebes fideles.

Ergò iterum responsio *Doctoris* non potest satisfacere verbis Cypriani pro suo proposito, eò, qvod glossæ ejus maximè discordant cum verbis & intentione Cypriani.

CAP. XXV.

De decretis, *De Consecrat. dist*, 2. *cap.* 6.7.

De ministratione vini in sacramento.

Broda. POsteà notat *Doctor ex canone, De Consecrat. dist. 2. c. 6. Didicimus, & c. 7. Cùm omne crimen &c.* multiplices errores, qui ibi prohibentur.

Jacobello. Sed miror, cur *Doctor* hoc inferat hic, tanquam ministrare sangvinem Christi sub specie vini plebi esset etiam unus de numero illorum errorum prohibitorum. Sed constat, quod ministrare sangvinem Christi sub specie vini plebi in præfatis duobus capitulis non ponitur inter errores, nec ibi prohibetur, Imò magis hoc docetur in illo *C. Cùm omne crimen.* Dicitur enim ibidem sic: *Nam quòd de expresso botro, id est de uvarum granis, populus communicat, valdè est omninò confusum. Sed si necesse fuerit, botrus in calice comprimatur & aqua permixtus debet offerri.* In quibus verbis *primò* notatur, omninò esse confusum quod populus communicat de expresso botro, id est de uvarum granis specie con-

consecratis sine admixtione aquæ. *Secundo* notatur in eisdem verbis: *Sed si necesse fuerit* &c. hoc est, si necesse fuerit populo communicare, tunc ad communicandum populum, si necesse fuerit, id est si populus desideraverit, tunc botrus in calice comprimatur & aqua misceatur. Cujus ratio subditur ibidem. *Quia*, inquit, *calix Dominicus juxta canonum præceptum vino & aqua permixtus debet offerri, & specie sic populis ministrari. Quia videmus*, inquit canon, *in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergò cùm in calice vinum & aqua miscetur, Christo populus adunitur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut mixtio ista non possit reparari*, & cetera ibidem.

Patet ergo, quod prædicta *duo capitula* in *canone*, scilicet *Dicimus*, &, *Cum omne crimen*, non deserviunt Doctori pro suo proposito probando una cum suo notabili. Sed, quod calix Domini, juxta canonum præceptum vino & aqua permixtus, consecratus in sanguinem Christi, sub specie vini debet offerri & populo ministrari, hoc ibi habetur.

CAP. XXVI.

De mente Ambrosii.

Broda. AD verba B. *Ambrosii, De consecr. dist.* 2. *dicentis: Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo merito semper accipere, qui semper peto medicinam sanguinis &c. Respondeo*, inquit Doctor, *quod per hunc textum adversarius suum propositum non probat. Nam sacerdos potest quotidie sub utraque specie sumere pro peccatis tam suis, quam populi. Quia quotidie peccamus. Ex hoc tamen non sequitur, laicos similiter facere debere.* Hæc Doctor.

Jacobell'. Patet diligenter ad supra dicta attendentibus, qualiter ista responsio Doctoris non valeat. Nam si propter hoc, quod B. *Ambrosius* quotidie peccavit, & quotidie in se fragilitatem ac infirmitatem animi experiebatur, quotidie debebat bibere sanguinem Christi sub specie vini, tanquam summam medicinam contra hujusmodi tam frequentes interiores infirmitates: Ponamus, quod & in aliis laicis eadem peccata quotidiana inveniantur & eædem infirmitates, tunc tales laici boni debebunt sumere medicinam contra similes infirmitates. Scil. cum eadem sit ratio medicinæ & eadem ratio morbi in utrisque. Et gustare sanguinem Christi sub specie vini non habet rationem officii sacerdotalis, in se, sed secundum se, cujuscunque status sit, conditionis, dignitatis vel officii alicujus, dummodo est prædispositus vera fide & gratia præveniente ad hoc disponente, gustare habet meritorie sanguinem Christi sub specie vini, sine acceptatione personarum; sive sit sacerdos sive laicus, simul in unum dives & pauper.

Beatus ergo *Ambrosius* humilians se, *primo* in illis verbis ponit se in numero peccatorum infirmorum. Et post *secundo* talibus infirmis ponit se in exemplum. Ut, sicut ipse, sic & alii infirmi, sive laici sive quicunque alii sint, accedant ad summam medicinam bibendo sanguinem Christi sub specie vini.

CAP. XXVII.

De Alberti Magni pronunciato.

DEinde ad verba *Alberti M.* videtur respondere. Sunt illa: *Christus sub una specie panis corpus suum tradidit, & sub altera specie vini tradidit sanguinem, & sic servandum instituit. Et cùm Christi actio nostra sit instructio, pro certo hæc duo nobis servanda præcepit. Et ideo sub una specie corpus & sub altera tradimus sanguinem.* Broda. *Respondeo*, dicit Doctor, *quod ex his verbis adversarius non habet propositum.* Hæc Doctor.

Jacobell'. Imo ego dico, quod intuentibus verba & sensum maxime propositum habetur probatum.

Et

Broda. Et dicit Doctor: *Testimonium evangelistarum est, quod Christus servandum sic instituit, intellige apostolis seu conficientibus.* Ecce oppositum dicit Doctor *Alberto M.*

Jacobell'. Nam *Albertus* dicit: *Tradimus, id est porrigimus sanguinem.* Et quibus? Nisi fidelibus quibuscunque capacibus, indifferenter, sive laicis sive quibuslibet aliis.

Et quod hoc prætendat *Albertus*, patet, quia ipse ibidem *in eodem tractatu* sic dicit: *Unde Levitic. XI sic dicitur: Animal quod non ruminat, immundum erit. Hinc est, quod de duobus quæ sunt in hoc sacramento, materia cibi & potus, dicitur Hosea VII. Super triticum & vinum ruminabunt. Hæc enim duo ab omnium fidelium ore ruminanda sunt, frequentata memoria in sacramento. Quia hæc duo maximum fidelium bonum sunt in materia posita, juxta illud Zachar. IX. Quid enim bonum ejus est & quid pulchrum ejus? Nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines, id est, virgineas, castas & fide integras mentes.* Hæc Albertus.

Ecce, quid expressius potest dici de bibitione sanguinis Christi sub specie vini ad omnes fideles, quam cum dicit: *Hæc enim duo ab omnium fidelium ore ruminanda sunt, scilicet triticum & vinum mystice consecrata, & quod omnes concernit & non solos sacerdotes.*

Broda. Ulterius dicit: *Et cum dicit: omnis Christi actio & nostra instructio, verum est; non tamen præcipitur, ut omne, quod Christus egit, & nos similiter faciamus. Nam non possumus cælum creare, nec mortuos suscitare.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Ecce non ego *Jacobus*, sed *Albertus* assumsit in suis verbis, quod omnis Christi actio est nostra instructio. Ideo Doctor reprobans reprobare videtur, sed non vere, verba Alberti. Et sic hic non salvat, sed negare videtur Doctor Magnum Albertum. Cum tamen ipse Albertus dicat: Omnis Christi actio est nostra instructio, scilicet quoad sumtionem corporis & sanguinis Christi sub utraque specie omnibus plebibus fidelium, quoad ministrationem sacerdotum ad plebes sub utraque specie.

Et etiam magnum sanctum martyrem *Cyprianum*, plenum spiritu Dei, negat in ista materia. Et ita communiter, vel negat verba sanctorum antiquorum, vel sinistre interpretatur.

CAP. XXVIII.

De Communione sacerdotali die Parasceves sub una specie.

Broda. *NUnc allegat antiqua Missalia pars adversa. Debeo ex eodem libro suis persuasionibus respondere. Quid respondebit ad officium diei parasceves? Aut quid dicet ad antiquissima Breviaria de ipso die? Aut quid ritui universalis ecclesiæ respondebit, quæ ipso die sub una tantum specie corpus & sanguinem sumit? Dicat, si hoc sufficit Papæ & omnibus episcopis & presbyteris, ipso die parasceves officium tenentibus, cur hoc non sufficit laicis? Aut oportet adversarium dicere, totam ecclesiam sacrilegii crimen incurrere, aut pluribus annorum centenis turpiter erravisse. Sed quis hoc vult dicere de Romana ecclesia vel de omnibus ejus subjectis, & non potius erubescit, in quibus universitates famosæ solennesque sunt aut fuerunt. In quibus viri magni, sancti, graves, oculati, imo arbuta floruerunt. Quomodo inquam illi tam grave peccatum, tam erroneum scandalum ac animarum periculum clausis oculis pervidissent! O heu grave malum, imo Judæis & gentibus scandalum ex istis præsumtis ac temerariis novitatibus inde surgit. Possunt dicere Judæi: Nostra fides potior est, non habet aliquas novitates nec aliquas varietates, ut fides Christianorum jam sic jam aliter immutatur. Ipsimet Christiani nesciunt quid credere debeant. Hoc ipsum gentes de nobis dicere possunt. Sed væ illi, per quem scandalum venit. Videbuntur motiva fortia, aut parti adversæ insolubilia. Cur tam arduam causam solus temere definivit? Cur super hoc consilium ab ecclesia non petivit? Cur coram patribus in sancta synodo non institit, ut ejus sententia per totam ecclesiam sumeretur. Temeritatis heu magnum indicium, sine magno maturoque consilio rem tam arduam attentasse.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Hic Doctor in suis verbis more suo fucatis, magnificando traditionem & consuetudinem modernorum Prælatorum supra apostolicam & evangelicam traditionem, comminatur & graviter impu-

imputat mihi temeritatem & alia plura mala adscribendo.

Sed *primum* potest scire Doctor, quod ego in asserendo, quod sanguis Christi sub specie vini plebibus fidelibus & desiderantibus debeat ministrari, non dico, quod ergo ex præcepto & sub pœna mortalis peccati quotidie ab omnibus plebib9 bibendus est sanguis Christi sub specie vini. Si ergo aliquo die plebes non sumerent sanguinem sub specie vini, & hoc vel ex aliqua incurabilitate vel ex aliquibus certis causis, rationabilibus vel irrationabilibus, adhuc hoc evangelicum & apostolicum dictum est verum, quod plebes fideles probantes se ipsos debent de pane illo edere & de calice bibere.

Argumentum ergo Doctoris, quod videtur implicare in suis verbis, non valet: *In die parasceves, nec sacerdotes nec plebes sumunt corpus & sanguinem Christi sub utraque specie:* Ergo nec aliis diebus debent sumere sub utraq; specie. Item si pastores veri animarum haberent in se divinum desiderium ad pascendum plebes uberrimis pascuis, secundum ritum, modum sive formam à Domino Jesu institutas, tunc, sicut prædisponunt multitudinem hostiarum, oblatarum consecratarum sub prima specie, servando cum reverentia, ut decet, sic possent disponere magna & munda vasa calicum consecrata, & magna quinta feria in eis sanguinem Christi sub specie vini post consecrationem reservare, etiam reverentia, qua decet. Nam de mensura unius Zeidlini plures quam ducentæ personæ possunt gustare, singuli guttatim sanguinem Christi sub specie vini.

Et hæc sufficerent jam pro responsione ad comminationem & suscitatam exprobationem. *Amplius* tamen *dico*, quod *rubrica*, à quibusdam introducta hominibus, sive Prælatis, sive aliis, in clerum, quod *in die parasceves officiantes non sumunt sub utraque specie, neque consecrant*, quia ab hominibus est instituta, occurrentibus convenientibus circumstantiis, tempore & loco opportunis, *potest rationabiliter immutari.* Cujus immutationis rationabilis causa potest esse ista: Plebes in casu fideles, divino desiderio motæ, possunt rationabiliter desiderare & postulare in die parasceves à sacerdotibus sibi dari divinissimum sacramentum sub utraque specie, secundum traditionem apostolicam. Imo & boni sacerdotes in ipso die parasceves possunt accendi cum bonis laicis magno desiderio ad gustandum sanguinem Christi sub specie vini, vivaciter memorando ignominiam crucis Christi Jesu. Tunc in tali casu valde expediens esset, tam sacerdotibus, quam laicis bonis, sic tali desiderio accensis, ipso die sumere corpus & sanguinem sub utraque specie secundum antiquam & primævam legem Christi & traditionem apostolorum suorum.

Melius enim tunc esset, quod lex & mandatum Christi, ac apostolorum prudentissima institutio, ad diem judicii tenenda, observaretur, & conditio *rubricæ* prædictæ, quam postea *homines peccabiles invenerunt*, immutaretur in meliorem Christi ritum. Quod ergo videtur inconveniens, *si in ipso die parasceves* traditio posteriorum hominum cederet traditioni evangelicæ antiquæ primitivæ ecclesiæ?

Et quantum ego considero, hic Doctor in suis dictis videtur sibi ipsi implicite contrarius. Nam concedit in suis dictis, *decretum Gelasii, de consecr. dist. 2. Comperimus*, verum esse & catholicum. Ubi dicit: *Comperimus autem, quod quidam, sumta corporis sacri portione à calice sacra cruoris abstineant. Quare procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Verum dicit Doctor esse hunc canonem, sed de solis dicit sacerdotibus intelligendum & verificandum. Et tamen magnificat illam *rubricam: In die parasceves*, tanquam nullo modo immutabilem.

Illa autem *duo*, scilicet *rubrica & decretum*, videntur sibi *contraria* quodammodo & incompossibilia. Et utraque ista contraria concedit Doctor. Et sic videtur sibi ipsi esse contrarius. Concedit enim vere secundum *decretum Gelasii*, ut

ut generaliter sacerdoties aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, & quod divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire. Et ex illo concesso, ut videtur, oportet ipsum concedere, quod nec Papa nec Episcopi, nec alii presbyteri, in die parasceves officium tenentes & integra sacramenta non percipientes, sed sumentes corporis sacri portionem, scilicet primæ speciei, eam quoque plebibus etiam solam ministrantes, sint sacrilegi, & quod pluribus annorum centenis turpiter errassent. Et Doctor incidit in foveam, quam mihi vel verius sibi fecit. Et ex alia parte *rubricam* illam magnificat supra Pauli evangelium de communione calicis inplebibus, ut superius ostensum.

CAP. XXIX.
An Ecclesia possit errare & falli.

ET sic videtur, quod Doctori intersit conscientia angustiæ, sicut undique. Et hoc forte ideo, quia reputat pro impossibili, quod Papa posset errare cum Cardinalibus & ceteris multis Episcopis & aliis multis Prælatis. Mihi autem videtur, quod Papa, Cardinales, Episcopi, Prælati, sunt homines valde fragiles & peccabiles. Possunt enim esse valde avari & Simoniaci, non intrare per ostium sed aliunde, ceterisque vitiis possunt esse irretiti. Et omnium talium congregationem vocando *Romanam Ecclesiam* communiter, dico, quod talis ecclesia potest sic peccare & errare in facto & in verbo, dicendo bonum malum & lucem tenebras, & e converso. Et hinc isto modo ecclesia etiam fallit & fallitur, ut fatetur, Papa, *V. Decretalium, de sententia Excommunicationis, Cap. A nobis.* Confitetur enim ibi Papa de sua Ecclesia, quod sæpe fallit & fallitur, etiam de excommunicatione & absolutione, ut jam maxime in proximis apparet. Si autem Romana Ecclesia, sic capta, potest falli & fallere, tunc potest errare.

Quo possibili posito in esse, his novissimis temporibus subjectis per eam & seductis, quare deberem erubescere, confiteri hanc veritatem, cum ita esset in re? Scilicet, Quia magnum bonum olim in primitiva Ecclesia veniebat, plebibus accedentibus frequenter digne ad sacramentum sub utraque specie, quare adhuc & hodie sic digne & meritorie accedentibus non eveniret magnum bonum?

CAP. XXX.
De variis scrupulis, ex novitate, Judæorum offendiculo, Academiarum statutis &c.

ET istud mihi & aliis sacerdotibus prædicare fideliter, non est *novitas*, sed antiqua fides evangelica.

Et non est nobis grande malum, sed magnum *bonum*. Dummodo ex radice charitatis & ad Dei gloriam perveniret. Nec veritas hæc evangelica sic in primordiis Ecclesiæ prædicata, est scandalum, licet oculo nequam sit petra scandali & lapis offensionis.

Nec propter hoc tam ardua veritas & fructuosa est culpanda & redarguenda, etsi *Judæi* possint dicere, occasione male attenta, quod fides eorum sit potior, non habens novitates & varietates, quam fides Christianorum quæ aliter & aliter immutatur. Ego tamen Christianus confiteor, unam fidem invariabilem, veritatem evangelicam, esse durabilem usque ad consummationem seculi, licet consuetudines & traditiones hominum, quæ ignorantibus apparent esse fides, continue varientur. Melius enim est, quod scandalum oriatur, quam quod veritas relinquatur.

De hoc autem quod dicit *Doctor* de *V. supme: Videbuntur motiva fortia aut forte ad* c, 28. *versa parti insolubilia.* Ibi dico, quod omnia scripta Doctoris hic posita non possunt destruere fundamentum hujus sententiæ, ab Apostolis antiquis & sanctis patribus observatæ. Et existimo, si ampli-

amplius voluerit Doctor obsistere, non prævalebit.

Item similiter sapientes mundi in *universitatibus* solennibus quoad mundum possunt inflari in sua sapientia & extolli, & tradi in sensum reprobum & errare.

Sed dicat Doctor nominatim *sanctos antiquos* approbatos, qui contradicerent, plebes capaces bibere sanguinem Christi sub specie vini.

Broda. V. sup. c. 28. Subdit *Doctor: Cur tam arduam causam solus temere definivit? Cur super hoc ab Ecclesia consilium non petivit?* Jacobellus. Respondeo, quod non ego, sed Dominus Jesus & suus Apostolus ab ipso definivit, dicens: 1. *Cor. XI. Quotiescunque manducaveritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*

Et super hoc recepi *consilium ab antiqua sanctorum Ecclesia*, quæ sic tenuit, docuit, & observavit, ut patet legentibus scripta eorum. In fide enim quam Christus & sua Ecclesia instituerunt & observaverunt, non debeo titubare. *Multo* enim *plus in punctis fidei credendum est antiqua Ecclesiæ, quam modernis Prælatis*, qui vocantur Ecclesia Romana.

Sic ergo in hoc conformare se Ecclesiæ antiquæ non est *temeritatis*, sed ut spero, pro electis Dei maximæ *utilitatis*.

CAP. XXXI.

De antiquorum Missalium testimonio.

Allegavi ergo aliqua de *Canone* & *missali*, huic veritati evangelicæ deservientia, præsertim, quod *in antiquis Missalibus* scribitur: *Communicando alios sacerdos sub prima specie dicit: Perceptio corporis Domini nostri Jesu Christi prosit animæ tuæ & corpori tuo in vitam æternam. Et tunc porrigendo calicem eisdem plebejis dicit: Sanguis Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in remissionem omnium peccatorum in vitam æternam, amen.* Quod non esset scriptum, nisi quia ab antiquo ministrabatur plebejis sanguis Christi sub specie vini.

Sed ad hoc Doctor non dixit, propter Zelum vehementem, quo me invasit gravius exprobrando &c.

CAP. XXXII.

De Legenda Donati, aliorumq; sanctorum.

Broda. *Non cessat adversarius testimonia qualiacunque cumulare. Allegat legendam S. Donati, & narrat B. Gregorius in libro Dialogorum, ubi scribitur ita: Cum autem quadam die missa celebrata populus communicaret, & Diaconus communicantibus sanguinem Christi propinaret, subito paganorum impulsu Diaconus cecidit & calicem confregit. De quo cum ipse & omnis populus plurimum mœstus esset, Donatus fragmenta calicis colligens, oratione ipsum in formam pristinam restauravit. Et sequenter contra me allegat legendam in Passionali contentam. Et negat legendam sanctorum, Catharinæ nec non Margarethæ, virginum. Negat eas orasse pro se venerantibus cum tamen ecclesia canat de S. Catharina.*

Expecto pro te gladium,
Jesu rex bone. Tu meum
Da paradiso spiritum.
Et fac misericordiam,
meam agentibus memoriam.

Similiter canit ecclesia de sancta virgine Margaretha:

Ad mucronem cervix tensa
erat voce cum immensa
pro se venerantibus.

Rogo istum meum adversarium, ut mecum, imò cum ecclesia, sanctorum legendas piè suscipiat. Quod si non vult, nec Donatum laicis fidelibus sic alleget. Verum tamen dicere volo de isto calice S. Donati, si fuisset aureus vel argenteus, cupreus, stanneus, ferreus aut plumbeus, quô casu Diaconi calix iste in partes frangeretur? Si autem fuit vitreus aut luteus, quid opus implorandi miraculum? cùm in illis partibus vasa vitrea aut testea in multa copia habebantur. Nonne melius erat petere, ut sangvis Christi profusus in terram, ut dicitur, conservetur, & usu

& usui communicantium rursum praebeatur? Sed ne putet me quasi velle sanctis illudere, dico, qui potuit calicem integrum restituere, potuit illum suum venerabilem sangvinem in ipsum calicem denuo reponere, nequid ejus vestigium in terrâ remaneret. Gloriosus est enim in sanctis suis & quotidiè per sanctos suos mirabilia operatur. Quid autem dicendum sit ad hanc legendam, & respondendum fuerit, ex parte secunda, si Deo placuerit, apparebit. Vel dici potest, quod pius Deus tempore Donati potius permisit frangi calicem, ne populus sumeret, quod non deberet. Hæc Doctor.

Jacobellus. Doctor malè de me percepit, non audita alia parte. Quod ego negarem legendam Catharinæ, nec non Margarethæ, virginum, vel quod negarem eas orasse pro illis, qui eas debitè venerantur: Malè utique attribuit mihi Doctor. Cùm & egomet ex insufficientia mea nitor, quantum valeo vel debeo, *sanctos venerari.* Imò prædico & dogmatizo in populis, ut fideles Christiani venerentur sanctos, non solùm in personis eorum, sed in vita & moribus, per sequelæ imitationem in eorum verbis & doctrina.

De veneratione sanctorũ.

Et miror, quod Doctor existens in tanta fama apud Prælatos audet publicè in scriptis ponere *dubia & incerta*, imo falsa pro veris. Et conformiter videtur quòd alia multa audivit *de me* Doctor falsè *dici* erronea vel hæretica, qvæ mihi nec ad animum ascendunt, quibus fidem credititiam adhibuit, & ex suspecto judicio suis occultis machinamentis me persequitur ut blasphemum.

Sed ad propositum redeundo qvoad istas *legendas*, consulo fidelibus, *ne amplius amplectantur istas legendas passionalium*, quàm *solidam legem Dei summè necessariam & sufficientissimam ad salutem.* Et, ne nimis excessivè fideles occupantes se cum *nimia multitudine legendarum & passionalium* minus utili, negligant meliora, certiora & saluti viciniora, in lege Domini pura & immaculata posita & expressa.

De Legẽdis Sanctorum.

Omnia namque *in lege Domini* posita sunt vera & secura. *In passionalibus* verò non sunt ita secura. Sed licet multa vera sint & conformia legi Dei, & exemplaria ad nostræ vitæ emendationem: Tamen *in talibus legendis multa falsa* sunt inserta, *quæ sub specie pietatis sapiunt questum.*

Et hæc *cupiditas pseudocleri* ut æstimo est operata. Ut est illud, quod legitur *de S. Thoma Apostolo.* Cum sederet in convivio nuptiarum, & puella Hebræa, fistulam manu gestans, unumquemque laude aliqua commendabat, vidensque Apostolum, intellexit hunc esse Hebræum, eò quod non manducaret, sed ad cœlum oculos fixos haberet. Cumq; puella hebraicè coram illo caneret, dicens: Unus est Deus Hebræorum, qui creavit omnia & fundavit maria: Apostolus eadem ipsam repetere faciebat. Videns pincerna, quod non manducaret nec biberet, sed tantùm oculos fixos in cœlum haberet, Apostolum Dei in maxillam percussit. Cui apostolus: Melius est, ut in futuro detur tibi venia & transitoria plaga reddatur tibi in præsenti. Non hinc surgam, donec manus, quæ me percussit, à canibus huc afferatur. Quod posteà factum dicitur esse &c. Hanc hujusmodi ultionem factã reprobat *Augustinus in libro contra Faustum*, & à pseudo asserit hoc fore insertũ.

Absit quod omnia, quæcunq; & qualitercunq; & à quibuscunq; inserta *passionalibus* vel *legendis*, susciperentur pro vero. *Multa* enim *sunt ibi contra legem Dei & contra fidei veritatem subdolè introducta.*

Sed longè ab isto istud, quod de me suspicatur. Ergò talia cautè sunt legenda. Et aliqua conformia legi Dei piè sunt tanquam vera sumenda; non autem ita firmè, ut Dei lex & fides ejus articulorum & veritatum in lege Dei positarum. Alia *contra legem Dei* conscripta, superstitiosa, *quæ sapiunt questum pseudosacerdotum*, fugiant ut venenum.

Necesse est ergò in talibus habere *spiritum discretionis*, ad separandum pretiosum à vili.

Nec illud, quod adduxi de communione calicis circa miraculum S. Donati, inserui ego, solùm in legenda inventum, tanqvam dubium & incertum, sed quia hoc ponit magnus sanctus *Gregorius in libro dialogorum* tanquam certum & se-

& securum, cui fides præcipuè in ista materia est adhibenda. Unde si Doctor non credit Legendæ in hoc, credat libro dialogorum B. Gregorii, & eadem difficultas stabit. Et in hoc probabiliter concordo cum Doctore, quod ad orationem S. Donati non solùm calix est restauratus, sed pretiosus sangvis in calicem denuò repositus.

Sed, supposita veritate miraculi, Doctor in respondendo, si postea melius non solvet, jam satis malè solvit, dicens, *quod pius Deus tempore Donati potius permisit frangi calicem, ne populus sumeret, quod non deberet.* Nam ex quo mihi pro grandi peccato computas admittere vel promovere plebem ad bibendum sangvinem Christi sub specie vini, tunc utique secundum existimationem tuam grande peccatum fuisset tàm magno sancto episcopo & vero pastori gregis Dominici, quod admisit plebem bibere sangvinem Christi de calice sub specie vini. Et si iste sanctus in hoc tàm gravi peccato deliquisset, tunc indubiè non fuisset dignus ex Deo faciendi miraculum ad restaurandum calicem cum Christi sangvine pretioso. Nec propter hoc tàm grande peccatum verè sanctus tunc appellaretur.

Sic dici posset de omnibus *martyribus*, veritatem evangelicam prædicantibus & confitentibus tempore & loco opportunis, cùm patiebantur persecutiones, incarcerationes, mortem, martyrium, propter nomen Domini & salutem animarum ex radice charitatis, quod propterea passi sunt, quia fecerunt, quod non debuerunt. Sic amici Job judicaverunt. Sicut *nunc*, ut æstimo, multi simplices innocentes, veritatem fidei tenentes & confitentes, *patiuntur multa adversa* à pseudoclero, de quibus Doctor dicit cum aliis, *meritò patiuntur, quia faciunt, quod non debent.*

Cogitet ergò Doctor, si potest, de solutione alia meliori, aut sine subterfugiis acquiescat planè sanctorum auctoritati, ad bibendum sangvinem Christi sub specie vini plebem invitanti fidelem. Quia reverà non est Doctoris evangelici, tàm magnorum & approbatorum sanctorum & martyrum gloriosorum, ut *Cypriani, Donati, & B. Gregorii*, factum præfatum sancti Donati approbantis, facta & scripta tàm sinistrè in malum interpretari. Eoque ministrationem sangvinis Christi sub specie vini tempore Martyrum observatam, aut omninò negat, aut in grande peccatum eis convertit. Eò quod plus appreciet præsentem consvetudinem, tanquam zelator improvidus modernarum traditionum, quàm legis Christi & apostolorum saluberrimam institutionem.

CAP. XXXIII.

De Gregorii & Augustini judiciis.

Broda. POst hac ad verba *B. Gregorii, dicentis de consecrat. dist. 2. c. 73. 79. Cujus caro in salutem populi participatur, ejus sangvis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur.* Similiter ad verba *B. Augustini, dicentis: Dum frangitur hostia, dum sangvis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusque sangvinis de latere effusio significatur:* Respondet Doctor ad ambas istas auctoritates, dicens: *Isti ambo sancti dicunt, quod in ora funditur fidelium, sacerdotum intellige, sed non omnium laicorum.* Hæc Doctor.

Sed contra hanc solutionem, imò non solutionem, sed evasionem, animadvertant cuncti fideles, quomodo Doctor in suis solutionibus solùm *sacerdotes* vocat *fideles*, & *laicos*, quantumcunq; timentes Deum, hìc non vocat *fideles*. Et audet hoc adscribere sanctis, Augustino & Gregorio, quod ipsi per *fideles* solùm intelligerent *sacerdotes*, & non alios de aliis statibus Deum fideliter colentes. Et tunc ex hoc videretur, quod soli sacerdotes haberent, & alii non possent habere veram fidem, quâ deficiente in laicis tunc nullus Christianus posset dignè accedere ad primam tantùm speciem præter sacerdotes. Sic enim in auctoritate Apostoli, illa scilicet: *Probet se ipsum homo, & de pane isto*

edat

edat, & de calice bibat, solvendo & respondendo glossavit præsumtuosè, quod hoc intelligitur de solis sacerdotibus. Et oporteret, qvod ibi *homo* significet & supponat secundum suam primariam sive principalem significationem *pro sacerdotibus* solis conversis, & non pro aliis conversis Christianis. Quasi alii non essent homines. Sed suprà satis latè, prout potui, hanc glossam improbavi, quod non valet, nec potest fundari solidis sanctorum dictis.

Ergo, sicut superiores auctoritates multorum sanctorum & legis Christi sinistrè expositæ sunt de solis sacerdotibus, ut claruit in deductionibus superius declaratis, sic nec ista glossa Doctoris ex eodem priori fundamento convincitur valere.

Item confirmatur in istis auctoritatibus sanctorum hoc, quod est, *fideles non debent capi pro solis sacerdotibus*. Nam *B. Gregorius* alibi in aliis suis verbis *in homilia paschali*, tractans illud *Exod. XI. Sument de sangvine agni, & ponent super utrumque postem*, dicit, sic ad populum prædicando: *Quis namque sit sangvis agni, non jam audiendo sed bibendo didicistis*. Ecce ad communem populum prædicando dicit: *bibendo sangvinem didicistis*. Quod autem intellexit iste sanctus de bibitione sub specie vini, patet, quia conseqventer addit, dicens: *Qui sangvis super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroque enim poste agni sangvis est positus, cum ori ad redemtionem expositum fuerit, ad imitationem quoque, intenta mente cogitatur.* Hæc Gregorius. Ecce quomodo ista auctoritas exponit verè præcedentes duas, quod sangvis Christi funditur & debet fundi sub specie vini in ora, non solùm fidelibus sacerdotibus, sed & ceteris plebibus. Ergò responsio doctoris cum sua solutione non valuit.

CAP. XXXIV.
De Hieronymi consensu.

Broda. AD *Hieronymum in Sophoniam*, 1. q. 1. dicentem: *Sacerdotes, qui eucharistia serviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes, eucharistiam imprecantis verba facere, non vitam, & necessariam esse tantum solennem orationem, non sacerdotum merita. De quibus dicit: Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino.* Respondet Doctor adhuc pejus, quam prius, dicens: *Non tantum pro adversario, quantum pro nobis loquitur sanctus Hieronymus. Sic enim inquit:* Sacerdotes, qui eucharistiæ deserviunt, & sanguinem ejus populis dividunt, impie agunt in legem Christi. *Adverte, inquit, lector, verba hujus sancti:* Sacerdotes, *ait*, qui sanguinem populo dividunt, impie agunt in legem Christi. *Talis proh dolor, est adversarius cum suis complicibus in hac parte.* Hæc Doctor.

Jacobell. Miror, quod non erubescit Doctor sic extraneam glossam iterum dare ad verba hujus Sancti. Qui enim vult perpendere verba B. Hieronymi, & ad glossam ejus ordinariam respicere, tunc primo in illis verbis ponitur & supponitur, quod *sacerdotes serviunt eucharistiæ & sanguinem Domini populis dividunt.* Sed ideo ponit & dicit Hieronymus, quod sacerdotes servientes eucharistiæ & sanguinem Domini populis dividentes impie agunt in legem Christi, *putantes, eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantum solennem orationem, non sacerdotum merita &c.* Ecce, quod sacerdotes in hoc impie agunt, quod putant, eucharistiam solum *imprecantis* facere *verba* non vitam, secundum glossam, quantum ad rem sacramenti, vel ut digne conficiant, & necessariam esse tantum solennem orationem non sacerdotum merita. Sed non vult B. Hieronymus, quod sacerdotes impie agerent in hoc, quod dividunt sanguinem Christi populis sub specie vini. Attendant omnes fideles, quod Doctor per suam somniatam glossam injuriam facit B. Hieronymo & suis verbis, aliter ea exponendo, quam ipse catholice prætendebat. Impium ergo est credere secun-

secundum Hieronymum in verbis supra dictis, *quod solum verba imprecantis sacerdotis facerent eucharistiam, i. e. rem vel fructum eucharistiæ in eis, sine bona vita*, vel quod *solum solennes orationes in ecclesiis cum clamoribus & aliis ceremoniis sufficerent* ad salutem sacerdotibus & non merita sacerdotum. Et iste sensus est verus secundum Hieronymum. Sed præsupponit alium, quod suis temporibus dividebant sacerdotes sanguinem Christi de calice populis, sed non dicit, quod in hoc impie agerent, sed præsupponit, quod hoc debuit fieri de lege Domini.

Ista ergo glossa & aliæ prius positæ quia sunt contra veritatem evangelicam & fundamentum non habent, sunt exsufflandæ tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ. Nam sancti primitivæ ecclesiæ sacerdotes, dividentes sanguinem Domini populis sub specie vini, eo ipso non impie egerunt. Quia hoc secundum evangelicam institutionem fecerunt.

Sic & nunc *ego cum aliis sacerdotibus*, in hoc priores sanctos imitando, dum *dividimus sanguinem Christi sub specie vini populis plebeis*, non ideo impie, sed pie agimus, ut fortiter speramus.

CAP. XXXV.

De alio Cypriani loco.

Broda. *Cyprianus expeditus est per B. Augustinum. Non oportet me cum illo occupare.*

Jacobellus. Sed nusquam ostendit Doctor, quod alicubi S. Augustinus loquitur contra sanctum Cyprianum, quod sanguis Christi sub specie vini non debeat ministrari fidelibus plebibus. Sed magis *B. Augustinus* autorizat idem cum B. Cypriano. Sicut ergo prius nec verba *Cypriani*, nec *Augustini*, vere & pertinenter in ista materia scivit improbare, vel glossas suas fictas contra fidei veritatem aliqualiter fundare: Sic & hic contra solidam veritatis petram prævalere non valens, dicit: *Cyprianus expeditus est, non oportet me cum illo occupare.*

Sed adhuc pro ista fide adduxi *Cyprianum, in epistola tertia* dicentem, quod cuidam puellæ infanti, propter timorem à parentibus relictæ apud idololatras, panem vino mixtum idolo oblatum tradiderunt. Quam postea recipiens mater secum detulit ad ecclesiam, ipso Cypriano præsente & sacrificante. Solennibus vero adimpletis, calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit. Accipientibus ceteris, ejus scilicet puellæ locus advenit, faciem suam parvula instinctu divinæ Majestatis, os labiis ejus obturantibus premere, calicemque recusare perstitit. Tamen diaconus licet reluctanti de sacramento calicis infudit. Utique sic narrat *B. Cyprianus*, qui præsens aderat huic facto.

Ex quibus verbis patet, quod Diaconus auctoritate B. Martyris non solum puellæ, sed & multis aliis adultis de plebe, & de sacramento calicis infudit. Quia ita fuit tentum tempore martyrum. Et B. Cyprianus non erubuit hoc in sua epistola ponere in futurum ad perpetuum memoriale ad nostram doctrinam, præcipue cum nescivit Diaconus, quod puella sumsisset aliquid de idololatrico.

Broda. Cur ergo addit *Doctor*, dicens: *Miror de adversario, quod hanc verecundiam non est veritus allegare B. Martyris Cypriani.*

Jacobellus. Credo & spero, quod sanctus Cyprianus de ista ministratione sanguinis Christi sub specie vini plebibus non erubuit, nec hodie erubescit coram Deo, imo maxime gloriatur. Nam dicit *epistola 34. Quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere.* Et quod parvulis infundebatur prius post baptismum sanguis Christi sub specie vini, dictum est superius, & allegatum per Innocentium tunc adhoc, quod dixi.

CAP. XXXVI.

De conſuetudine primitivæ Eccleſiæ communicandi ſub utraque.

PAtet ergo ex his omnibus, quod iſte *modus*, de quo ſuperius tactum eſt, fuit *obſervatus in primitiva Eccleſia*. Et ex quo Dominus Jeſus hunc modum communicandi inſtituit, & ſic Paulus tradidit omnibus Corinthiis, ſecundum quod à Domino dicit ſe accepiſſe, & ſic docuerunt ſancti & fecerunt: Et tota Eccleſia hoc tenuit per longum tempus, ſicut ſuperius jam eſt planè oſtenſum: Quis tam frontoſus & audax audebit tam ſolenni (*alias* ſalubri) inſtitutioni Chriſti Jeſu & tantæ multitudini ſanctorum contravenire? Niſi forte ſit agitatus ſpiritu Anti Chriſti, hoc attentare non præſumet.

Nullus ergo contradicat huic *modo*, *à Chriſto inſtituto & à ſanctis ſuis approbato*. Nullus remurmuret, nullus condemnet, nullus impediat, nullus derideat, ſed magis promoveat & veneretur. Quia durum eſt contra ſtimulum ſummi Pontificis recalcitrare. Quia, ſecundum *Johannem Andreæ & Hoſtienſem* in titulo, *Qui filii ſunt legitimi*, *c. Per venerabilem*, §. *Paulus*, in iſta materia non recurritur ad fabulas, exempla vel mendicata ſuffragia, nec ad poſitum, quod ponitur vel deponitur, in quo eſt ſæpe pro ratione voluntas; ſed ad jus divinum & impermutabile. Et ſic iſte modus communicandi tam à miniſtris quam accipientibus ſine grandi peccato omitti non poterat.

CAP. XXXVII.

De jure mutandi ritum antiquum Eccleſiæ communicandi ſub utraque.

Broda. COntra iſta *Doctor* ſic loquitur: *Reſpondere volens ad verba præmiſſa, peto adverſarium, quatenus dicat, quando eccleſia noſtra cœpit conſuetudinem primitivæ eccleſiæ immutare? Et quantis temporibus hoc in eccleſia primitiva fuerit univerſaliter obſervatum. Neſcio, ſi dare poterit. Nam inter apoſtolos non legimus hoc obſervatum. Sic enim legitur Actor. II. Erant perſeverantes in oratione & communicatione fractionis panis. Nil ibi dicitur de communione ſanguinis Chriſti. Et nominat hic Antichriſtum, dicens: Quis tàm frontoſus & audax audebit tàm ſalubri inſtitutioni Chriſti Jeſu & tantæ multitudini contravenire, niſi fortè ſit agitatus ſpiritu Antichriſti? Dico quod diſcipulus Antichriſti frequentat & ingeminat voluntatem Antichriſti. Et frontoſus imò cervicoſus eſt, qui non ſuſcipit vocem & ſententiam Jeſu Chriſti. Chriſtus Jeſus Dominus noſter dixit Matth. 23. Super cathedram Moſis ſederunt ſcribæ & Phariſæi, omnia quæcunque dicunt, facite, ſecundum opera illorum nolite facere. Etiam Petro dixit & ſuis ſucceſſoribus: Quodcunque ligaveris ſuper terram &c. Ubi dicit Auguſtinus: Hoc eſt, Ego Dominus & omnis militia cœleſtis exercitus laudat & approbat, quod ligatis & ſolvitis. Sanè frontoſus videtur adverſarius, qui excommunicatus prædicat & officiat, ſacramentumque Domini ſub utraque ſpecie aliis, ut dicitur, porrigit ac miniſtrat. Frontoſus etiam & criminoſus eſſe videtur, qui contra eccleſiam ſub una tantùm ſpecie laicis ipſum venerabile ſacramentum porrigere videns, præſumſit & præſumit. Et temerè, ſpiritu Antichriſti, velut præſumit, agitatus, tantæ multitudini non erubuit obviare. Præſumitur hic adverſarius eſſe antichriſtus, quia voluntatem ejus ſeminat & opera facit. Nam antichriſti proprium eſt pacem rumpere, charitatem turbare, unionem duplare & diſcordiam multiplicandam inter notos & proximos ſeminare. Nunquam legimus Chriſti diſcipulos ſpolia procurare, homicidia, adulteria, furta, perjuria & quævis laicorum vitia molliter palpare, claves eccleſiæ contemnere, excommunicatos miſſare ac prædicare, & in caſibus à jure reſervatis abſolvere, quæ modò faciunt, veluti dicitur à pluribus hujus ſectæ & novitatis inventoribus. Conſideret,*

quaſo,

quæso, seipsum adversarius, & inveniet, prout vehementer timeo, se esse prædicatorem & discipulum antichristi. Nam dicitur his temporibus ad tantum odium excrevisse, quod rara domus sit, ubi non sint dissidentes & charitatem non habentes. Hæc revera sunt opera & negotia seductorum, videlicet antichristi, hæc sunt vestigia discipulorum & sequentium antichristum. Salvator docuit arborem bonam vel malam ex fructibus nosci. Judicet lector, si hi sunt arboris bonæ fructus. Rogo etiam instanter & supplico, ut adversarius dicat, quid sentiat de persona antichristi, utrum videlicet venire debeat in persona propria, sicut Christus Jesus venit: An secuturum Antichristum fideles intelligere debent quemlibet hominem facientem opera contraria Christo Jesu, sic, quod non esse debeat singularis persona antichristi. De hoc puncto per adversarium ipsum cupio certus esse. Subdit adversarius, ex quo ergò Dominus Jesus hunc modum communicandi instituit, & Paulus tradidit omnibus Corinthiis: Respondeo prout suprà: Christus suum corpus & sanguinem non nisi duodecim apostolis tradidit, & hoc Paulus apostolus non aliter intellexit, prout superius declaravi. Item ad Johannis Andreæ verba & Hostiensis dici potest: verum est, quod heic, puta in materia fidei, recurritur & debet recurri ad jus divinum & impermutabile. Hoc enim non mutabitur usq; ad diem novissimum, videlicet quod sacerdotes Domini sub duplici specie sumant ipsius Domini sacramentum & efferant. Nec tamen ex hoc laicis fidelibus dabitur facultas, ita, ut per adversarium dicitur, communicandi. Hæc Doctor.

Jacobell9. Per istam autem tàm longam exprobrationem contra me non respondet plenè, & ex directo ad propositum. Sed respondendo non potest fundare, sicut nec prius fundavit, nec in futurum fundabit, quod modus sumendi divinissimum sacramentum sub utraque specie, impermutabilis usque ad diem judicii, solis sacerdotibus debeat & non aliis convenire. Eò, quod antiqui sancti, imbuti spiritu Dei, institutionem Christi de isto sacramento verè intelligentes & credentes, sic docuerunt plebibus hoc sacramentum ministrare sub utraq; specie, & sic ministraverunt eorum temporibus & nobis in scriptis faciendum posuerunt. Ergo tàm levi glossæ infundabili sine ratione positæ, neque solida scripturâ fundatæ, quis fidelis vult credere? Revera nemo fidelium debet eam accipere, licet pluries inutiliter & infundabiliter repetatur.

Et si ille *modus communicandi sub utraque specie est impermutabilis* usque ad diem judicii, ut mihi Doctor concedit: Et quod olim fuit frequentatus iste modus in populis: Ergò adhuc non deberet immutari usque ad novissima &c.

Sed petendo primum *Doctor* à me, *Quando cœpit ecclesia nostra consuetudinem ecclesiæ primitivæ immutare, & quantis temporibus hoc in ecclesia primitiva fuerit universaliter observatum?* Cur hæc Doctor quærit à me? Cùm propter odium, quô me persequitur, etsi veritatem dixero, à me non suscipiet, neqve credet. Sed remitto Doctorem ad scrutandum scripturas. Quando cœpit videri abominatio desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, & quando cœpit stare in loco sancto: Quando incepit superabundare iniquitas & refrigescere charitas longè & latè per orbem ecclesiæ: Quando impii impiè agentes, neq; intelligentes, ut prophetavit Daniel, cœperunt polluere sanctuarium fortitudinis: Quando per orbem ecclesiæ impii cœperunt intestatum simulare fraudulenter: Tunc incepit auferri à plebium multitudine juge sacrificium, secundum hunc modum communicandi, sacramentalem simul & spiritualem, sub utraque specie, ut impleretur illud *Threnorum ultimo: Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos, pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ. Aquam nostram pecuniâ bibimus, ligna nostra pretio comparavimus, cervicibus nostris minabantur, lassis non dabatur requies. Ægypto dedimus manum & Assyriis, ut saturaremur pane &c.*

Legat Doctor scripturas divinas, ut mysteria intelligat, quando per mille annos regnarunt sancti in ecclesia, & quando & quomodo post mille annos solutus est sathanas de carcere suo, quando exivit & seduxit gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Ma-

& Magog, & quando eas congregavit in prælium, quarum numerus est sicut arena maris, quando ascenderunt super latitudinem terræ, & circuiverunt castra sanctorum & civitatem dilectam, ut dicitur *Apoc. XX.* Qui liber, secundum *Hieronymum ad Marcellam de quinq; quæstionibus novi testamenti*, totus est spiritualiter intelligendus. Et sicut in *Prologo bibliæ* dicit, tot habet sacramenta, quot verba.

Et ex illis perpendat Doctor, quando nimia *hypocrisis* redundavit *in populo Christiano*, & maximè *in clero*, & super modum *in clero Romano*, cùm ecclesia summa pace hujusmodi divitiis & gloria cœpit abundare. Quando de aperto puteo abyssi fumus exhalavit, & de fumo exiverunt locustæ nimium multæ & nocivæ, hoc est, quando *hypocritæ* totam ecclesiam sanctorum nimis repleverunt & gravarunt.

Ista trutinet Doctor, & pulset, ut ostiarius aperiat ostium scripturæ, & intelligat, quomodo & quando ablatum est juge sacrificium. Et facta dictis compenset. Quod si *in Annalibus* priorum temporum gesta voluerit revolvere, divinum ad hoc auxilium promerendo, quod quærit, & si columbina simplicitate instabit, poterit invenire.

Et quamvis *non est meum nosse tempora & momenta* determinatè & distinctè usque ad ultimum, tamen *tempus*, non secundum meam, sed secundum aliorum sententiam, utcunqve *alibi declaravi, quando consvetudo antiqua ecclesiæ cœpit immutari*, aut quantis temporibus hoc in ecclesia primitiva fuerit universaliter observatum. Sufficit hic de hoc aliqua jam dixisse, & aliqua scrutanda imposterum reservare.

Sed quod consequenter addit *Doctor*, dicens: *Nescio si dare poterit. Nam inter apostolos non legimus hoc observatum, sic enim legitur Actor. II. Erant perseverantes in oratione & communicatione fractionis panis. Nihil ibi dicitur de communione sanguinis Christi.* *Broda.*

Jam sæpè est repetitum hoc Doctoris motivum, ipsummet, sed non me, fallens. De quo jam dictum est superius. *Jacobell9.*

Ex eodem casu & *à simili* arguerem; *Quod solus sanguis Christi sufficeret pro omnibus fidelibus sub specie vini. Nam Exodi XI. præcipit Dominus, quod sumant de sangvine agni & ponant super utrumque postem.* Quod *S. Gregorius* exponit *in homilia paschali*, ut supra allegatum est, quod intelligit de sangvine Christi sumendo sub specie vini. Et ibi in illo loco nihil ponitur de corpore Christi sumendo sub specie panis, nec expresse, nec figuraliter ut videtur: Ergò nec alibi est de illo scriptum, vel, quod ergò fideles non deberent sumere corpus Christi sub specie panis. Planum est, quod hoc argumentum non valet. Sic nec deductio Doctoris valebit, cùm procedat per locum ab auctoritate negativè. Talibus in præsens solutis & declararis, ad quantum deficiant in probationibus, pro nunc non oportet amplius immorari.

CAP. XXXVIII.

De admittenda autoritate Ecclesiæ etiam in excommunicatione.

Sed ad hoc, quod vocat me *discipulum Antichristi* frequentantem & ingeminantem vocabulum Antichristi, & frontosum & cervicosum, non suscipientem vocem & sententiam Christi Jesu, dicentis: *Super cathedram Mosis sederunt scribæ &c.* Respondeo, negando Doctori, ista verba evangelica me non suscepisse. Imò suscipio, in corde ea amplector & ore confiteor. Sed, sequendo expositionem sanctorum, Augustini præcipuè & aliorum, super prædicto textu: Nunquam didici, quod scribis nostris & Pharisæis in his, quæ sunt contra legem Dei, debeam obedire. Non enim illa simulata, in se erronea & perversa, sub coloratissima apparentia boni & veri, ad quæ Doctor concitat, includuntur tanquam aliqua bona & vera sub hoc, quod est, *Quæcunque.* Ergo ex hoc sic solo non probat me esse discipulum Antichristi.

Deinde ad hoc quod dicit, me non suscipere Petro dictum & suis successoribus: *Quodcunque ligaveris super terram* &c. Ubi dicit Augustinus, hoc est, *Ego & omnis cœlestis militia exercitus, laudat & approbat, quod vos ligatis & solvitis.* Hæc Doctor. Respondeo, quod Doctor truncat verba B. Augustini, vel quia non vidit completam clausulam verborum *Augustini in libro de vera & falsa pœnitentia*, vel si vidit, tunc non fuit ausus completè exprimere residua verba Augustini ad eorum sensum requisita, quæ contra se allegasset & pro me. Ibi enim sic dicitur: *Quodcunque ligaveris super terram, hoc est, ego Dominus & omnes ordines cœlestis militiæ & omnes sancti in mea gloria laudantes, vobiscum confirmant, quod ligatis & solvitis. Non dixit, quos putatis ligare & solvere, sed in quos exercetis opera justitiæ, alia autem opera vestra in peccatores non cognosco.* Hæc Augustinus.

Broda.

Jacobell'.

Item beatus *Dionysius* in *commento* suo *de ecclesiastica hierarchia*, loquens de ecclesiasticis clavibus, sic ad propositum dicit: *Episcopi claves habent, quibus fideles ab immundis segregant, tanquam manifestativi divinorum judiciorum. Non quod divina judicia irrationabilibus motibus episcoporum obsequantur, ut dicitur vulgariter, sed quod justi, à Deo dignè secundum merita discreti, recitative ab episcopis spiritus sancti instinctu segregentur. Juxta quod Dominus in Apostolis autoritatem clavium ecclesiasticis conferens, ait: Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Et beato Petro divinis revelationibus illuminato dicit Dominus: Quodcunque ligaveris &c. tanquam ipsi Apostolo, & consimilibus ipsi episcopis, secundum factas ipsis revelationes divinas divinorum judiciorum, manifestando ipsa divina judicia, assumendo bonos sicut Dei amicos, & expellendo per excommunicationem reprobos sicut impios. Teste enim Domino in Matthæo, B. Petrus non proprio motu, nec revelatione carnis & sanguinis, sed Deo ipsum docente, intelligibiliter protestatus est: Tu es Christus, filius Dei vivi.* Hæc ibi.

Talem ergo ordinatum modum supermundanum, & divinum, non humanum, solvendi & ligandi, inclusum in illis verbis: *Quodcunque ligaveris &c.* iterum fideliter amplector ad sensum catholicum Augustini, Dionysii, Hieronymi & aliorum.

Sed quod ego dogmatizo, plebes fideles debere suscipere sanguinem Christi sub specie vini, hoc non est contra legem Dei, imo est lex Dei, neque hoc usque modo probatum est esse erroneum vel hæreticum, neque sanctorum patrum constitutionibus esse contrarium. Nec hoc in se est moraliter malum, cum absolute de se hoc potest bene fieri, alias nec apud sacerdotes posset bene fieri. Et nec sum citatus nec vocatus.

CAP. XXXIX.

De Jacobo de Misa excommunicato.

NEc circa istam *excommunicationem*, propter hoc contra me fulminatā, est ordo juris observatus. Nam cum quadam vice coram *Vicario in spiritualib'* comparerem, quæsivi ab eo informationem vel causam impediendi hoc evangelicum opus. Ibi certe nullam reperi informationem, nec causam aliquam rationabilem, propter quam non deberet ministrari sanguis Christi plebibus sub specie vini. Unde firmiter credo, quod ex hoc ipso vere coram Deo non sum excommunicatus, licet prætense videar frivola excommunicatione vel ligatione apparenti in facie hominum, ex quorundam irrationabilibus motibus, irretitus.

Sed, si aliunde non peccarem, ista prætensa *apparens maledictio*, si eam humiliter sustinuero, *vertetur mihi in benedictionem.* Cum magni sancti ab antiquo ipsam creberrime ac gaudenter sustinuerunt. Quia juxta sententiam sanctorum supra allegatorum *justitia divina non obsequitur irrationabilibus motibus talium simoniacorum.*

Imo tales injuste alios excommunicantes seipsos excommunicant, ut habetur

betur *XI. q.* 3. sub auctoritate Augustini. *Illud plane non temere dixerim, quod si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injuste, ei potius oberit, qui facit, quam ei qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus nostris, qui non agit perperam. Pax ecclesiæ dimittit peccata, & ab ecclesiæ pace alieno tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei. Petra tenet, petra dimittit, columba tenet, columba dimittit. Item Salomon: Sicut avis in ventum volans, & passer, quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum venit super illum qui misit illud.* Hæc Augustinus.

Item *Gregorius homil.* 26. 2. XI. q. dicit: *Plerumque contingit, ut judicis locum teneat, cujus ad locum vita minime concordat. Ac sæpe agitur, ut vel damnet immeritos vel alios ipse ligatus solvat. Sæpe in solvendis vel ligandis subditis suæ voluntatis motus non autem causarum merita sequitur. Unde fit, ut ipse ligandi & solvendi potestate se privet, quod hanc pro suis voluntatibus & non pro subditorum moribus exercet. Sæpe fit, ut erga quemlibet proximum moveatur pastor. Judicare autem digne de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur.* Hæc Gregorius.

Et quia sancti multi perfectissimi, sic ex odio & irrationabilibus motibus Pontificum & sacerdotum *prætense excommunicati*, prædicaverunt, officiaverunt, & sacramenta plebibus ministrarunt: Ut patet in *B. Johanne Chrysostomo*, qui fuit excommunicatus & ejectus & postea revocatus, contra voluntatem superiorum, existens sic prætense excommunicatus, populis prædicavit: Quare *ego* non deberem imitari in hoc sanctos, in prædicando, officiando, vel sacramenta ministrando plebejis, non obstante ista prætensa excommunicatione?

Nunc autem *Doctor* in facie hominum etiam excommunicatur. Sed istam excommunicationem sibi illatam reputat prætensam & nullam, sed quæ contra me fertur, reputat justam. Sed valde timeat Doctor, ne forte non solum coram hominibus, sed in conspectu Dei sit juste excommunicatus. Eo, quod hæc excommunicatio contra me fulminata habet ortum ex quibusdam subdolis accusationibus & subordinationibus, ut fertur, contra regulam fraternæ charitatis. O Domine Jesu, sis pax nostra & aufer ista mala de medio nostri.

CAP. XL.

De accusata præsumtione ac temeritate Jacobi de Misa, qui à consuetudine cleri abeat.

Etiam non sequitur: *Magna multitudo cleri* ex longa jam consuetudine omittit dare sacramentum sub utraq; specie, sed tantū sub prima specie ministrat populo, Ergo *ego* ex mala *præsumtione* audeo ministrare hoc venerabile sacramentum plebeis sub utraque specie. Nam in hoc non de me præsumo, sed de *solida veritate legis evangelicæ, & de primitiva ecclesia*, quæ ita ex spiritu sancto sensit, & hunc modum ministrandi plebibus sub utraque specie observavit. Et sic nos debem' sentire & observare hunc modum, & non aliter, in substantialibus sive essentialibus hujus communionis, plebibus nihil diminuendo.

Consuetudo enim *cleri obvians veritati debet cedere veritati.* Unde *Augustinus de unico baptismo, Libro* 2. & habetur in *canone, dist.* 8. *Veritate manifestata, cedat consuetudo veritati. Plane quis dubitet veritati manifestatæ consuetudinem cedere.* Item, *Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat. Quia consuetudinem ratio & veritas semper excludunt.* Item Augustinus de baptismo parvulorum dicit: *Qui contemta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres invidus est & malignus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est.* Et canon sub auctoritate Cypriani, *dist.* 8. dicit idem: *Consuetudo, quæ apud quosdam irrepserat, impedire non debet, quo minus veritas*

ritas prævaleat & vincat. Nam consuetudo sine veritate vetustas erroris est. Propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes, quia apud Esdram veritas vincit, prout scriptum est: veritas prævalet & invalescit in æternum. Hæc Cyprianus.

Quia ergo nimis sunt multiplicati *carnales sacerdotes, hypocritæ*, excesſive, ſuper numerum ſanctorum Chriſtianorum: Velut in diebus Regum Ahab, ubi Elias unus fidelis ex parte Dei & quadringenti falſi Prophetæ ex parte regis hujusmodi ſunt inventi: Et in tempore Domini Jeſu paucisſimi fuerunt, & tota communitas in Hieruſalem & Magiſtratus templi, principes ſacerdotum & ſeniores populi, erant ex parte regis hujusmodi: Ita accipiendum eſt de falſis Prophetis, amicis hujusmodi Chriſtianis carnalibus his diebus novisſimis, qui induti veſtimentis ovium i.e. ſpecie religionis, ex ſola conſuetudine, & ſpeciebus pietatis & confeſſione Chriſti verbali & exteriori cultu ex conſuetudine à juventute imbuti, ſecundum mandata & doctrinas hominum, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Ad quorum multitudinem & inveteratam conſuetudinem non oportet attendere plus quam ad legem Chriſti.

Tendere autem ſic ad obſervantiam legis Chriſti, non eſt duci ſpiritu antichriſti. Sed ut ſpero, ſeu credo, hoc eſt agi ſpiritu novi teſtamenti in ejus ſanguine. Et tendere ad obſervantiam legis Chriſti, non eſt facere voluntatem vel opera antichriſti, ſed odiſſe. Et perſequi hanc legis Chriſti obſervantiam, ſub aliqua ſpecie apparenti pietatis, eſt veraciter voluntas & ſeminarium ac opus antichriſti.

CAP. XLI.

De ſcrupulo objecto: Rumpi concordiam Eccleſiæ.

VErum autem eſt, quod antichriſti proprium eſt *rumpere pacem* divinam, non quam mundus, vel ſpiritus hujus mundi dat, charitatem non fictam turbare, & unionem ſpiritus duplare, quantum in eo eſt, & diſcordiam malam & multimodam inter notos & proximos in Chriſto conjunctos ſeminare, principali intentione & per ſe prima voluntate mala. Sed obſervare ſic legem evangelii ad ſalutem electorum & Dei beneplacitum, hoc in ſe *non turbat charitatem*, ſed magis eam pacificat & auget. Hoc enim per ſe fructus perceptionis hujus ſacramenti ſub utraque ſpecie in electis Dei operatur.

Sed æſtimo, quod *ſimulata pax* in divitiis, deliciis & gloria ſeculi & mundana confœderatione, turbatur per hoc occaſionaliter. Et ſicut alia divina chariſmata, ſic & hoc *ſacramentum* aliis eſt in judicium condemnationis & *ſcandalum*, aliis in ſalutis profectum.

Pacem malorum rumpendam dixit Salvator: *Non veni pacem mittere ſed gladium.* Veritas enim evangelica de communione utriusque ſpeciei, ſicut & aliæ veritates, dividit electos à reprobis, ſecundum diſparem vitam & diſpares voluntates.

Sic namqve tempore Apoſtolorum occaſione prædicationis evangelicæ eorum multæ diviſiones oriebantur in populo. Unde *Chryſoſtomus de laudibus Pauli: Repugnabant & in commune omnes & ſpecialiter adverſus eos ſinguli dimicando. In commune quidem quaſi contra eos, qui publicæ diſciplina & legum ſcita deſtruerent, ſpecialiter vero, quaſi ſingulorum domos diviſionibus, divortiisque diſſolverent. Nam & filium tunc impugnabat pater, & filius patrem negabat, & maritum uxor oderat, & uxorem maritus. Filia quoque cum matribus disſidebant, cognati cognatos, amici impugnabant amicos. Eratque per omnes domos varium iſtud ac multiforme bellum, propinquos ſeparans, diſpergens curiam, judicia conturbans, cum utique mores patrii ſolverentur, feſtivitas & cultura dæmonum pelleretur, quæ alii legumlatores imprimis cuſtodienda decreverant. Cumque his omnibus etiam tyrannidis orta ſuſpicio undique eos faciebat expelli, & qui de proprio genere erant & deſtructionem legis impingerent, dicentes: Non enim ceſſat, inquiunt, loquens verba contra legem & locum ſan-*

sanctum. Veruntamen, undique invidiæ igne succenso, à domibus, ab urbibus, ab agris, à solitudine, à terra, à mari, à gentibus, à Judæis, à principibus, à plebibus, à regibus, à regum ministris, cum omnes se ad credulitatem mutuam coarctarent. Hæc Chrysostomus.

Si ergo propter evangelizationē tam magni Pauli tot erant disturbia, tot divisiones, quid *ego*, pulex vivus & canis mortuus, quod propter veritatis hujus evangelizationem multi occasionaliter scinduntur & scandalizantur! Alii ex hoc ad partem veritatis accedunt, alii in pœnis proficiunt. Dolendum autem est valde, quod perversi quasi innumerabiles occasionaliter in evangelizatione & expletione veritatis scandalizantur.

Non tamen evangelizatio & observatio veritatis, per quam electi proficiunt, est deserenda. Quia sicut prius dictum est, melius est, quod scandalum oriatur, quam quod veritas relinquatur. Propter quod dicitur *Apocal. ultimo: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui justus, justificetur, & sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.*

CAP. XLII.

De remissa correctione plebis & cleri: deq; libera absolutione plebis apud Jacobum de Misa impetrata.

Broda. AD hoc autem quod dicit *Doctor: Nunquam legimus Christi discipulos spolia procurare, homicidia, adulteria, furta, perjuria &c.*

Jacobell'. Verum est, quod hoc non pertinet ad Christi discipulos talia mala inducere. Sed si *Doctor* suspicatur de me talia, *ego* nihil mihi conscius sum. Sed quod ego quævis vitia laicorum molliter palparem, non audeo me excusare in toto. Nam timeo quod nonnunquam tempore & loco opportunis utiliter non corrigo gesta prava in proximis, & eos ad Christi legis observantiam non reduco.

Timeat ergo *Doctor*, qui conversatur quasi quotidiè cum *simoniacis* & aliis sceleratis, quod non corrigit affectuose talia in clero vitia, sed quod molliter ista palpat.

Ambo ergo, ego cum Doctore, hunc defectum desidiæ & pusillanimitatis, quantum in nobis est, primum reprehendamus. Et postea irreprehensibiliter & sine crimine viventes excussa vecordi pusillanimitate in aliis laicis & & clericis crimina arguamus. Aliàs, etsi personaliter adulteria, homicidia, fornicationes & simoniacam hæresin & alia vitia non faceremus, tamen si talia facientes non reprehendimus, & pusillanimitate dejecti molliter palpamus, tacendo quasi consentimus, & cum talia adulteria, homicidia, furta agentibus, societatis scrupulo non carebimus. Quia non solùm qui talia agunt, sed qui consentiunt, rei censentur.

Timeo etiam, quod Doctor, non solùm quia tacet, vel molliter palpat *vitia Prælatorum*, debet reprehendi, sed quod sic *avidè insistit pro pluralitate beneficiorum* per forense litigium, per sumtuosas impensas, per taxas, & cambia, & commutationes simoniacas, ut timeo, est vehementer *suspectus de simonia.* Utinam reverteret ad cor, & ageret de hoc pœnitentiam fructuosam.

Sed de hoc, quod dicit, quod *in reservatis casibus à jure* absolverim: Respondeo, Feci hoc sæpe præhabita auctoritate. Et cum aliqui repelluntur in confessionibus, nec volunt eos absolvere in aliis parochiis, nec in castro: Considerans, quod sacerdotes sic Christi fideles ex odio persequuntur, quia ad sermones verbi Dei cum magno desiderio concurrunt, *talibus venientibus ad me* in articulo necessitatis offero me ad fideliter consulendum, in quantum ingenii mei parvitas suppetit, ne desperent. Hoc enim teneor ex *officio meo sacerdotali*, quod sim paratus reddere rationem de fide, & de his, quæ ad fidem & salutem pertinent, omni poscenti consilium, & informationem fideliter tribuendo.

CAP. XLIII.

Disputatio inter Brodam & Jacobellum de Anti-Christo.

Broda. DEinde quærit *Doctor* & rogat instanter, ut dicerem, *quid sentirem de persona Antichristi? Utrum* scilicet venire debeat *in persona propria*, sicut Christus Jesus venit? An solum antichristum fideles intelligere debeant quemlibet hominem facientem opera contraria Jesu Christo, sic quod non esse debeat singularis persona Antichristi?

Jacobell^o. Sed puto, quod *Doctor* quærit hoc à me, tentans & capere me volens, non ad charitative conferendum pro investiganda salutifera veritate. Cum veritatem catholicam, ad salutem hominum necessariam, ex hoc, quod à me in populis prædicatur, non acceptat. In cujus rei signum *adversarium me* vocat. Si enim non haberet odium ad me, sed charitatem non fictam gereret erga me, verisimile est, quod ex corde me *adversarium* non vocaret, sed fratrem in Christo Jesu reputaret.

Veruntamen, volentem scire aliquid *de Antichristo*, remitto ad magnum discipulum, quem Jesus diligebat, ad illum, qui in cœna Dominica supra pectus Domini recubuit & scrutatus est ibi: Quis est ille Antichristus occultissimus, qui eum in Ecclesia tradet in persona Judæ? Et ibi doctus à Domino postea, quid de hoc sentiendum sit, nobis expressit, dicens 1. *Joh. IV. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Quoniam multi pseudo prophetæ exierunt in mundum.* Et sequitur ad propositum: *In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est: Et hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit, & nunc jam in mundo est.*

Ubi est notandum, quod Dominus Jesus habet *triplicem unitatem. Unam* cum patre & spiritu sancto; in divinæ essentiæ identitate, *Joh. X. Ego & pater unum sumus. Secundam* unitatem habet cum natura humana in personalitate, nam natura divina & natura humana in Christo non faciunt duas personas, sed tantum unam personam. *Tertiam* unitatem habet cum illis, qui sunt regenerati per ipsum in dilectionis conformitate. Quia qui adhæret sibi per charitatem & amorem, efficitur unus spiritu cum eo.

Secundum ergo hanc *triplicem unitatem* in Christo, posset aliquis in Christo *triplicem solutionem* facere, & tripliciter Christum solvere.

Ut solvendo Christum in divinis à patre, scilicet dicendo, quod filius non esset ejusdem sed alterius naturæ à patre, ut dixerunt Arriani, sic solventes Jesum.

Secundo modo solverunt Jesum, dicendo, quod non fuisset verus homo Christus in unitate personæ divinæ, ut sunt Manichæi, qui dixerunt Christum non habuisse veram carnem.

Tertio modo, quando quidam illam unitatem, quæ est inter Christum & sua membra, per dignam susceptionem sacramentorum & observationem legis Christi, solvunt per pravam doctrinam, per abominabilem vitam. Vel quando mali in statu spirituali vel seculari potestative impediunt inductiva seu inducentia ad illam unitatem, ut verbum Dei & communionem divinissimi sacramenti utriusque speciei ad populum.

Talem ergo *unitatem sub specie pietatis* in Christi fidelibus *solvere* & persequi, non est esse ex Deo. Et hic est Antichristus.

Tota ergo multitudo hypocritarum, quæ sub specie religionis nititur destruere, ne fideles sint unum in Christo per imitationem ejus vitæ, habentes supra se suum caput, omnes simul & cum capite sunt unus Antichristus & una persona, sicut & ecclesia electorum cum Christo est una singularis persona cum Christo. Caput autem corporis Antichristi est individuum, officiale, aggregatum, supremum, potens in malitia per membra sua ad impedien-

dum

dum in Ecclesia Christi ordinationem per suas coloratissimas subordinationes. Et sic solvens Jesum est Antichristus, & totalis magna persona, & partialis simplex persona, in supremo potentissimo officio Antichristiano.

Rursum *duplex est esse Antichristi*, quantum ad propositum, quoddam *esse materiale*, aliud *formale*. *Esse formale* dicitur *capitale & officiale*, potentissimum in malitia, sub nomine Christi nomen suum magnificans. *Materiale esse* sunt personæ succedentes in esse Antichristinum. Materiale ergo esse Antichristi, continue variatur, formale capitale longo tempore durat. Quando cœpit, quando destruetur, dimitto.

Sed hæc modica sic debiliter posita possunt intelligentes docere occasionem accipiendi residua in ista materia. Sic enim scriptum est: *Da occasionem sapienti & sapientior erit.* Et alibi *plura posui in Schola in Quodlibeto* probabiliter *de Antichristo*: Ista ergo sufficiant pro præsenti de ista materia.

CAP. XLIV.

De mente Cypriani, quoad imitationem Christi in usu S. cœnæ.

ITem ad Cyprianum allegatum in alia epistola dicentem: *Quod constat Dominum fecisse, faciamus*, scilicet *in sumtione ac ministratione sacramenti sub utraque specie*, scilicet *tam sacerdotes, quam laici*: Respondet *Doctor*, male iterum dicens: *Quod ipse Episcopus*, scilicet *B. Cyprianus, loquitur ad Cœcilium Episcopum, qui in eo, quod sacerdos, sub utraque specie sumere debuit.* Broda.

Sed veraciter respondendo dico: Notum fore ex prioribus dictis *Cypriani*, quod loquatur de ministratione sacramenti hujus *ad plebem*: Sicut enim Christus fecit ministrando discipulis, gerentibus vicem futuræ plebis fragilis in illo loco: Sic Episcopi, pastores, sive sacerdotes, debent etiam plebibus sub utraque specie ministrare. Priores ergo auctoritates Cypriani antepositæ declarant istam melius, quam Doctor, per contrarium exponens. Jacobell.

Et patet, quod responsiones Doctoris ad auctoritates omnino nihil valent.

Ad hoc autem, quod dixi, scilicet, quod iste *modus communicandi in plebibus sub utraque specie* est ab isto *institutus*, qui omne opus suum valde rationabiliter & utiliter fecit, puta *à Domino Jesu Christo*, magistro optimo: Respondet *Doctor*, dicens: *Certum est, quod est utilis valde his, qui sic sub utraque specie sumere debent, puta presbyteris. Sed inutilis, imo gravis fortasse & mortifer est modus his, qui sic sumere non debent.* Broda.

Iterum more suo restringit meum dictum ad solos presbyteros. Sed notum est, quod *laici humiles* & in gratia capaciores ad sumendum sibi ad vitam, quam *presbyteri hypocritæ, avari & simoniaci*, sumentes sibi ad judicium & damnationem. Ut patet de Usa, qui ob hoc, quod tetigerat arcam, subito mortem non evasit. Jacobell.

CAP. XLV.

De opinione Thomæ de Aquino de usu S. cœnæ.

DEinde ad *Thomam de Aquino*, dicentem: *Quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Quia hoc est usui hujus sacramenti conveniens, ut seorsim exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum. Quia corpus exhibetur pro salute corporis & sanguinis pro salute animæ.* Respondet *Doctor* more suo, *quod hic per fideles intelliguntur soli presbyteri. Quasi nullus alius Deo esset fidelis, nec posset esse fidelis, nisi presbyteri.* Broda.

Sed jam de hoc supra dictum est, qualiter istæ glossæ & responsiones sint leviter excogitatæ sine fundamento scripturarum & rationis. Jacobell.

Ideò subjungit aliam responsionem *Doctor*, dicens: *Vel sic, ut seorsim exhibeatur fidelibus, scilicet laicis, corpus Christi in cibum, & sanguis in potum, sub una specie panis tantum.* Broda.

Sed

Jacobell°. Sed hoc est contra institutionem, ut superius declaravi.

Broda. Adducit Doctor post *Thomam, in P. III. Summæ, q.* 70. ubi dicit: *Provide in quibusdam ecclesiis observatur, ut populo sangvis Christi sumendus non detur, sed solùm à sacerdotibus sumatur.*

Jacobello. Sed pensanda sunt ista verba. Non enim dicit *Thomas*, quod ubilibet populo non datur sangvis, sed dicit solùm *in quibusdam ecclesiis*, sed *non in omnibus*. Cujus oppositum dixerat ante Doctor quod per totam ecclesiam ubique laicis daretur sub prima specie tantùm.

Et non habet iste Doctor *antiquos sanctos* pro sua sententia, nisi *modernos scholasticos, qui opinative & scholasticè locuti sunt & in multis errarunt. Thomas* enim erravit in hoc, quod dixit, quod imagines sunt adoratione latriæ adorandæ, hoc est expresse contra legem & fidem Christianorum. Ideò periculosè palpitat circa dubia & incerta.

CAP. XLVI.

An propter periculum aliquod externum possit quid omitti ab institutione Christi?

Tunc ad hoc, quod dixi: *Nec iste modus debet omitti propter aliquod periculum corporale incertum & præter voluntatem.* Quia dicit *Can. Lib. ult. Decretalium de Regulis Juris: Qui scandalizaverit &c.* Melius est, quod scandalum oriatur, quàm quod tam ardua & necessaria institutio relinquatur. Et statim Doctor reputat mihi pro inconvenienti, quod non posui: Melius est quod scandalum oriatur, quàm veritas relinquatur. Sed non curo hoc. Quia pro eodem in proposito potest convenienter accipi.

Broda. Sed respondet ulterius *Doctor. Dato illo, sicut ponitur, tunc adhuc institutio Christi non relinquitur. Quia in sacerdotibus impletur.*

Jacobellus. Sed contrarium hic constat. Quia licet ista Christi institutio non relinquitur quoad sacerdotes, relinquitur tamen quoad plebes, ex quo non modicum venit dispendium animarum.

Broda. Postea *Doctor* adducit *glossatorem circa regulam juris de triplici veritate, vitæ, doctrinæ & justitiæ*, dicens: *Quod duæ ultimæ veritates possunt interdum omitti, ne scandalum oriatur. Sed prima veritas, scilicet vitæ, propter nullum scandalum debet omitti.*

Jacobellus. Ego autem hic plus dico, quod *veritas doctrinæ*, tempore & loco opportunis, ut est *de institutione sacramenti utriusque speciei ad plebes*, tempore & loco opportunis, non debet omitti.

Similiter plebes gustare sangvinem Christi sub specie vini, est *veritas vitæ*. Ergo ad minimum tempore & loco opportunis nullo modo debet omitti à plebibus.

Et tunc ad *canonem Augustini, XXIII. q. 5. De occidendis: Absit*, inquit Augustinus, *ut ea, quæ propter bonum aut licitum facimus, aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur* &c. respondet *Doctor*, *Broda.* quod *iste canon loquitur de homicidio præter voluntario.*

Hæc concedo Doctori: Et per hoc *Jacobellus.* datur intelligi *conformiter de aliis præter voluntatem contingentibus* circa bona & salutifera opera, ut contingit circa bibitionem sangvinis Christi sub specie vini plebibus.

Sed *Doctor* addit cum *glossatore*, dicens: *Broda.* *Si fuerit ferox bestia, cujus sævitiam posset cognoscere fortis, si non interciperet, vel impediret, secundum legem Domini puniretur, prout habetur Exod.* xxi.

Hoc iterum concedo Doctori. Sed *Jacobello.* quando tunc infert à simili, dicens: *Sic ad propositum, postquam ecclesia recepit in Broda.* *consvetudinem sub una specie communicandi laicos, & cur hanc communionem assumserit, expressit causas, pericula assignans: Quis contra Papam periculo se submiserit? Non venialiter peccat. Et præsertim, cùm præter autoritatem ecclesiæ, contra etiam consuetudinem patriæ, se ad pericula determinata submittit.* Ibi potest responderi, *Jacobell°.* quod, æquivoce in *Ecclesia:* Sicut ecclesia recepit in consvetudinem *simoniam* contra legem Dei, sic recepit eadem ecclesia

ecclesia consvetudinem communicandi laicos sub prima specie tantùm. Sed hoc, ut jam suprà declaravi, est contra legem Christi. Et supra etiam dictum est, quod talis debet cedere veritati. Quam quidem veritatem antiqua ecclesia sanctorum docuit, & in facto erga plebes observavit. Nec fidelibus debet verti in dubium, quod lex Christi docet, & *antiqua ecclesia* in facto exposuit & approbavit. *Moderna* nostra *ecclesia* (æquivocando in *Ecclesia*, ut suprà dixi) fallit & fallitur sæpè. Ut, *De sententia excommunicationis, Decr. l.5.t.39. c.28. A nobis*, 2. dicitur: *Nos igitur consulendo tibi bene, respondemus, quod judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, semper innititur. Judicium autem ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit & falli.* Ubi glossa dicit: *Judicium ecclesiæ, divinum debet imitari judicium, in quantum potest, 11. q.3. Tunc vera est.*

Et quia plebibus fidelibus sumere sangvinem Christi sub specie vini est divino judicio institutum, & ab antiquo per sanctos observatum, ut suprà patuit: Ideò fideles in isto non debent dubitare, sed firmiter tenere & amplecti, Quia non solùm est licitum plebejis gustare sangvinem Christi sub specie vini, sed est valdè expediens ad salutem.

Nec sequitur, *Christus ad triginta annos omisit prædicare veritatem, ergò nos veritatem ab antiquo prædicatam, & nobis ad observandum traditam omittere debemus*, ut malè Doctor arguit. Et per hæc multa motiva *Doctoris* solvuntur, ut, de omissione altaris, &, quod Deus distulit salutem nostram per multa millia annorum, quæ causa brevitatis hic omnia adducere omitto. Nam qui habet intellectum fidei, videbit, quod talia Doctoris motiva nimis debilia nihil concludunt. Nec bibitio sangvinis Christi sub specie vini plebibus fuit solùm aut est humana consvetudo, sed est divinum evangelium, quod per nullam consvetudinem debet immutari.

CAP. XLVII.

An consuetudo Ecclesiæ sit mala, communicandi sub una.

POst hæc, ad hoc quod dixi: *Nec aliqua consuetudo mala vel dissvetudo ab hac divina institutione retrahat vel removeat, vel aliquod præceptum hominis de novo factum. Quia Dei veritatem, non hominum consvetudinem nos sequi oportet. Neque oportet sequi in hoc hominum præceptum contra Christi evangelium*: Respondet Doctor: *Consvetudinem hanc ecclesiæ non esse malam. Nec hoc est præceptum hominis, sed est usus ecclesiæ sanctæ Dei, quæ est sponsa ejus, quam Deus ita diligit, quod quicquid ipsa fecerit, ratum & gratum habet. Patet hoc Matth. XVIII. Si duo ex vobis consenserint super terra de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est.* **Breda.**

Jacobell'. Primò dicit *Doctor*, plebes suscipere sacramentum tantùm sub prima specie & non sub altera, non esse *consuetudinem malam.* Hoc non potuit, nec poterit probare Doctor. Sed qvod ista *consuetudo* sit *mala*, probatur ex prioribus. Quia omnis consuetudo, contra observantiam evangelicam ab antiqua ecclesia tentam introducta, est mala: Sed plebibus ministrare hoc sacramentum tantùm sub prima specie & non sub altera, est consuetudo contra observantiam evangelicam antiquam sanctorum ecclesiæ, Ergò talis consvetudo est mala. *Consequentia* nota est. Et *major* patet. Quia secundum evangelicam observantiam olim tempore martyrum & antè ministrabatur plebi sub utraqve specie, ut superius est deductum. Nunc autem contradictoria est consvetudo, quia non sub utraque specie, sed tantùm sub una specie ministratur. Ergò etiam & *minor* est vera.

Similiter, si est *mala consvetudo*, tunc hoc est etiam *malus usus.* Et si per aliquem superiorem episcopum vel Prælatum præcipitur iste usus malus contra observantiam evangelicam, non est obediendum sibi in hoc. Quia oportet Deo plus obedire, quàm hominibus.

Sed cùm addit, quod hic sit *usus ecclesiæ sanctæ*: Ibi notandum est secundum *Augustinum de doctrina Christiana*, quod aliquando est hæc *ecclesia simulata*, vocata *sancta*, & in facto non existens hu- **Breda. Jacobell'.**

jusmodi. Et ista fortè introduxit illum *usum*, imò verius *abusum*. Et quia illam non inhabitat spiritus sanctus, ideò non eam in illo, sicut nec in alio usu malo sequi debemus. Aliquando est ecclesia sanctorum, in qua habitat spiritus sanctus. Modo notum est, qvod hanc sponsam Christi non movit spiritus Christi ad illum usum tenendum contra evangelicam observationem & institutionem Domini nostri Jesu Christi, eò, quod spiritus sanctus spiritus veritatis est, qui nunquam movet ad tenendum aliquid contra veritatem, quæ est Christus.

Propterea *Doctor* ad probandum suum propositum non potest invenire, ubi vel qvando ecclesia sanctorum convenisset in nomine Domini Jesu Christi, & quod decrevisset plebibus sumere hoc venerabile sacramentum sub prima specie tantum. Nec enim hoc scit probare ex *Decretalibus*, nec ex *Decreto*, nec aliquibus sanctionibus sanctorum.

Verum enim est istud evangelicum: *Si duo vel plures ex vobis consenserint super terram.* Dicit enim, *ex vobis*, scilicet *electis & sanctis*, tunc de omni re quamcunque petierint, fiet illis. Sed ostendat Doctor, quando *ecclesia sanctorum*, quæ agitur & dirigitur spiritu Jesu, fuit ad hoc congregata in nomine Christi *in Concilium*, ut consentiret, plebem sumere hoc sacramentum sub prima specie tantum. Nisi forte *ecclesia simulata*, prætendens se sanctam, non cito admittens ad suum concilium filios Dei, qui spiritu Jesu aguntur, antiquam consuetudinem in isto magis observet, quam evangelium.

CAP. XLVIII.

De periculo, ne laici officium sacerdotale sibi vindicent.

Broda. ADdit Doctor: *Et timeo ne paulatim crescente hominum temeritate, laici vel non ordinati clerici, imo & quæ proniores ad malum seu in vetitum sunt, mulierculæ, conficiendi sacramentum Dominicum audaciam assumant. Nam temeritate sua eos instigante dicere possent: In quo differimus a presbyteris? Sumimus & sumere debemus, prout jam docemur, corporis & sanguinis Christi mysteria, quemadmodum presbyteri, sub duplici forma: Quis nobis prohibere poterit legere collectas, epistolas & evangelia Christi, nec non & alia ad missam pertinentia, cum illa sint valde bona. Nonne bonus laicus melior & dignior coram Deo est, quam concubinarius, & alius pravus sacerdos? Ex his & similibus argumentationibus timendum est ne ponerent se tales ad missarum solennia peragenda. Ut ergo notabilis inter bonos laicos & presbyteros appareat differentia, placuit spiritui sancto, ut presbyteri sub duplici, laici vero tantum sub una communicent forma.* Hæc Doctor:

Jacobell'. Hic animadvertant cuncti fideles, quod argumentum non valet. *Doctor* timet, ne *laici* sumentes sacramentum sub utraque specie *usurpent sibi officium sacerdotale*: Ergo laici debite se præparantes & humiliter, non debent sumere hoc sacramentum sub utraque specie. Sicut nec hoc argumentum valet: Ego timeo, quod nimis multi sacerdotes avari & simoniaci indigne accedentes judicium sibi manducent, sumentes hoc sacramentum sub utraque specie: Ergo nullus sacerdotum debet accedere, nec potest accedere meritorie ad utramque speciem. Multi enim sacerdotes ita abominabiliter viventes accedentes ad utramque speciem tam graviter peccant, & gravius peccant, quam laici, si sibi officium sacerdotale usurparent, & tamen non propter hoc sacerdotali statui totali prohibetur accessus ad utramque speciem.

Verum quidem est, quod quilibet accedendo ad hanc sacram communionem utriusque speciei debet rationabiliter timere, ne sibi judicium manducet & bibat, spe tamen in Dominum debet erigi, & humiliter accedere & confidenter, non omittat.

Et quare *antiqua ecclesia non sic timuit de laicis*, quod prohibuisset eos ab accessu secundæ speciei? Scivit enim hoc primæva ecclesia. Non, ob hoc, quod reprobi abuterentur hoc divinissimo sacramento, quod ergo boni & electi prohiberentur meritorie accedere ad utrumque.

Vide

Videtur ergo Doctor eſſe de numero iſtorum, de quibus ſcriptum eſt: *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Nec ipſe forte de hoc multum timet, niſi quod quærit fucatum colorem ad impediendum evangelicam obſervantiam. Sed non proficiet. Et non timet, quod plebs ſumens ſacramentum ſub prima ſpecie uſurpet ſibi officium ſacerdotum. Timet autem ſi ſumeret ſub ſecunda ſpecie, quod uſurparet ſibi officium ſacerdotum. Qui habet intellectū judicet hoc dictum hujus Doctoris eſſe deriſione dignum.

Sed addit Doctor, quod canit eccleſia: *Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit ſolis presbyteris.* Sed fidelis plebecula non aufert hoc officium ſacerdotibus, nec hic deſiderat ſibi hoc uſurpare. Sed adjungit eccleſia: *Quibus ſic congruit, ut ſumant & dent ceteris.* Ecce, quod ſic congruit ex officio ſacerdotibus, ut ſumant ſub utraque ſpecie, & ſic dent ceteris. Sicut Chriſtus *dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & triſtibus ſanguinis poculum, dicens: Accipite, quod trado vaſculum, omnes ex eo bibite.* Quod ſupra declaratum eſt. Et iſtud Doctor nolens plus adducit contra ſe quam pro ſe.

CAP. XLIX.

De intermittendis variis Eccleſiæ traditionibus.

Broda. POſtremo *reſtat ad B. Cypriani martyris verba, prout dabitur, reſpondere. Sic dicit Cyprianus, & habentur in canone, diſt.* 8. Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, ſed quid ante nos omnes Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem. Cum per Eſaiam loquatur Dominus & dicat: Sine cauſa colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Hæc ille. *Ad hoc reſponderi poteſt,* inquit Doctor, *ſi ſcripturam hanc ita ſtricte veluti ſonare videtur ceperimus, multas traditiones eccleſiaſticas omittemus. Nos presbyteri horas canonicas non dicemus, nam Chriſtum eas legiſſe non invenimus. Non utemur caſulis, ſtolis albis, aliisque ſacerdotalibus veſtimentis. Non pulſabimus campanis. Nam nec albis uſus eſt Chriſtus. Non feſtivabimus dies Dominicos, nec ſanctorum celebrabimus feſta. Sed quis hæc ſine verecundia dicet? Sane reliquit hæc Chriſtus & alia plurima in eccleſia Dei per ſpiritum ſanctum ordinanda. Ipſe enim dixit apoſtolis: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, cum autem venerit iſte ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquitur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur, & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis, Joh. XVI. Etiam, ſi ſolum facere debebimus, quæ Chriſtus fecit, ſolis presbyteris dabimus corpus Chriſti & ſanguinem Chriſti, ſicut Chriſtus ſolis apoſtolis ſub duplici ſpecie præbuit ſua pretioſiſſima ſacramenta, & laici nedum ſanguine Chriſti ſub ſpecie vini, ſed & corpore Chriſti ſub ſpecie panis privabuntur. Si quis ergo aliquid in conſuetudinem contra Chriſtum vellet inducere, vult Cyprianus hoc non ſequi, ſed potius Chriſtum. Et ſic facimus & fecerunt patres noſtri, ſcilicet antiqui prædeceſſores presbyteri, communicantes ſub utraque ſpecie, laicis vero ſub ſpecie panis tantummodo porrigentes.* Hæc Doctor. Jacobell.

Concedo ego cum Doctore, quod auctoritas B. Cypriani deberet teneri non ſolum ſecundum ſuperficiem, ſed ad intentionem dicentis. Et tunc *multas traditiones in eccleſia ſuperfluas & oneroſas eccleſia omitteremus,* impedientes obſervantiam legis Chriſti.

Memini enim Doctorem remurmuraſſe contra inſtitutionem multitudinis horarum, orationum, vocalium pſalmorum & multi cantus clamoroſi, exceſſivi & ſuperflui, quæ ſunt ad faſtum ſecularium & avaritiam cleri adinventa, quibus carnales clerici & ſeducti laici plus innituntur, quam ſequelæ & legi Domini Jeſu Chriſti.

Et quid eſſet inconveniens, ſi talia *ſuperflua* & impeditiva ſalutis ſub hypocriſi, deponerentur? Ad quid tam *exceſſivus pulſus & ſumtuoſus pro divitibus morientibus?* Vel ad quid *pompoſa curatio funerum,* cum exceſſiva ſplendentia exequiarum vel ſepulchrorum? Revera ſecundum *Auguſtinum L.* 1. *de C. D.* illa

magis sunt solatia vivorum, quam suffragia mortuorum.

Non tamen volo negare, quin *consuetudines laudabiles*, non impeditivæ, sed promotivæ, facilitativæ ad observantiam legis Christi, sint *cum moderamine tenendæ*, non tamen tantum, sicut lex Christi, neque præponderantius supra Christi mandata, heu ut modo contingit generaliter per orbem ecclesiæ.

Hinc est, quod olim valde imputabat *Doctor* patribus illis, qui *tantis traditionibus* oneraverunt ecclesiam, perdurantibus usque modo.

Nec talia superflua excessiva & impeditiva, à spiritu veritatis, sed à spiritu mendacii sunt inventa. Sic enim simulata ecclesia per spiritum mendacii posset introducere infinitas traditiones in populum Christianum, graviores & plures, quam erant Judæorum in veteri lege, & legem Christi ponerent Christianis in oblivionem, & asscribere possent hoc spiritui sancto, quod tamen altitudo satanæ operaretur.

CAP. L.

De dicto Christi Joh. XVI. Adhuc multa habeo dicere.

ET valde impertinenter *Doctor* adducit ad propositum illud *Johannis XVI. Adhuc multa habeo vobis dicere* &c. Numquid, si Christus dixisset discipulis de pulsatione campanarum, de casulis, ornatibus, & horis, & aliis nunc currentibus consvetudinibus, discipuli non potuissent ista percipere? Numquid tàm gravia sunt ista ad intelligendum & graviora quàm ista, quæ Christus dixit discipulis? Nisi fortè *Doctor* vellet dicere, quod hoc, scilicet plebes sumere sacramentum sub prima specie tantùm, discipuli non potuerunt capere, sed imposterum hoc est reservatum sibi Doctori citius & facilius capiendum, quàm discipulis, qui hoc à Christo nunquam audierunt.

Broda. Deinde dat *Doctor* sensum verborum *Cypriani: Quod si quis aliquid in consvetudinem vellet introducere, vult Cyprianus hoc non sequi, sed potius Christum.*

Jacobell'. Cùm ergò antiqua ecclesia sic accepit à Christo, scilicet plebem suscipere sacramentum sub utraque specie, & tenuit & docuit tenendum usque ad novissima tempora: Patet, quod non ministrare plebibus sub utraque specie sed sub una tantùm, est consvetudo contra Christum institutorem & suam legem, ut supra posuit & adhuc prætendit. Ergò Doctor cum illa glossa non potest auctoritatem Cypriani subterfugere commodosè. Et Doctor committit fallaciam figuræ dictionis sic arguendo: Si solùm facere debemus, quod Christus fecit, solis presbyteris dabimus corpus Christi & sangvinem, sicut Christus dedit solis apostolis sub duplici specie. Nam ibi discipuli in cœna non solùm ratione, qua fuerunt tunc sacerdotes, receperunt sub utraque specie, sed tenuerunt tunc temporis rationem & vicem plebis futuræ fragilis & debilis, ut supra dictum est. Nec op' est quod sacerdotes dent sacerdotibus, nisi fortè infirmis. Ergò sequitur quod sacerdotes dent plebibus sub utraque specie.

Et revera *Doctor* ex omnibus dictis suis non habet scintillam solidæ scripturæ vel rationis contra istam sententiam evangelicam primitivæ ecclesiæ. Sed omnes suæ deductiones sunt sophisticæ non intelligentibus, & apparentes. Nec autoritatibus sanctorum contra se allegatis potuit satisfacere. Idcircò adhuc veritas permanet immobilis & secura.

Unde malè infert, dicens: *Et hæc sufficiant simplicibus ad respondendum obtrectationibus adversantis.* Broda.

Ultimò concludit, dicens: *Si minus bene posui, vel dixi, quod non debui, paratus sum corrigi, & malè posita, si quæ sunt, studiosius emendare.*

O utinam ad cor rediret Doctor, ut, sicut hìc in verbis dixit, in facto ista melius emendaret, redeundo ad primordia antiquæ ecclesiæ, confitendo, quod porrigere plebibus sacramentum sub utraque specie est evangelicum & catholicum, à sanctis antiquis patribus observatum. Jacobellus.

PARS II.

De jure mutandi antiquos Ecclesiæ ritus.

CAP. I.

De vero consensu Patrum primitivæ Ecclesiæ aliorumque Doctorum, quoad communionem sub utraque.

SEquitur *alia pars deductionis* apparentis & non existentis *Doctoris*, quæ, instar primæ, est parvulorum in Christo & simplicium seductiva. In cujus *exordio* sic loquitur Broda, *Doctor: Prima pars hujus opusculi respondit, prout valuit, objectionibus cujusdam & motivis cujusdam, porrigentis & ad porrigendum inducentis sub duplici forma, panis videlicet & vini, laicis fidelibus corporis & sanguinis venerabile sacramentum. Sed quia nonnulli notabilis opinionis viri tentum hoc asserunt in ecclesia primitiva: Quomodo ergo plures ecclesiæ, non dico nostris temporibus, sed longè ante nos, hoc immutaverunt, & an hoc ipsum facere poterant, & propter quas causas hoc fecerunt, videamus.* Hæc Doctor.

Jacobello. Primum considero Doctorem dicere, quod viri notabilis opinionis tentum hoc asserant in ecclesia primitiva. Ex quo concipio, quod Doctor asserit *magnos viros ita sensisse de communicatione sacramentali plebium sub utraq; specie*, & quod ita fuit tentum. Quare ergò Doctor non adhæret illis magnis viris, hanc sententiam approbando, in quibus magis spiritus Domini Jesu indubitanter viguit, quam cum modernis contrarium periculosè sentiendo, qui in comparatione ad priores magnos viros valde deficiunt à spiritu Domini Jesu, & per consequens, quorum moderna consuetudo est multo periculosior, quam contraria consuetudo illorum magnorum virorum in ecclesia primitiva, tota pulchra, amicta sole, quæ terribilis extitit, ut castrorum acies ordinata?

Et quæritur à Doctore, qui sunt vel fuerunt, qui ita senserunt vel tenuerunt, sive tentum asseruerunt? Nonne *B. Cyprianus, Donatus, Gregorius, Origenes, Beda, Augustinus, Albertus M.* Imo magnus *Paulus* cum suo Domino & cum tota ferè residua *primitiva ecclesia.*

Cur ergo Doctor talium sanctorum virorum magnorum verba & auctoritates sinistrè glossavit, in contrarium sensum trahendo? Nam dicit, quod sic tentum asserunt in primitiva ecclesia, & per consequens sic suas auctoritates intellexerunt in ista materia. Ergo *Doctor* non debuit exponere per contrarium, aliter quam senserunt.

Et sic ipse Doctor in suo processu videtur sibi ipsi contrarius, & injuriam facere illis magnis viris & sanctis primitivæ ecclesiæ, quod communicare plebes sub utraque specie sacramenti haberent solum pro opinione, & non pro lege seu veritate evangelica, scita sive firmiter credita, eò, quod non habuerunt solum de hoc æstimationem debilem cum formidine ad oppositum, quia sic fuissent nimis perplexi, sed *firmissime crediderunt*, tenuerunt, & in plebibus observarunt, & quamdiu vixerunt, nequaquam ausi fuerunt hoc aliqualiter immutare. Ad quid jam heu deventum est, quod nonnulli Doctores in ecclesia, qui deberent firmiter sine hæsitatione tenere evangelicam veritatem, eamque firmiter defendere & prædicare, jam eandem vel in hæresin vel errorem vel minimum in opinionem converterunt!

CAP. II.

De mutato per Ecclesiam ritu, post cœnam & feria quinta communicandi.

Broda. PRosequitur *Doctor* ulterius partem suam, dicens: *Si ritus & consuetudines ecclesiæ primitivæ tenebimus, antequam dicam* de aliis, communicare debebimus post *prandium*, aut post cœnam corporalem, & non nisi feria quinta, qua

ta, quæ Cœna Domini *nuncupatur. Sic enim Christus fecit ipso duntaxat die, & nusquam legimus Christum alio tempore ante vel postea hoc fecisse. Peribitq; frequentia missarum & communionum. Sufficiet enim cuilibet ante mortem imminentem semel & non plus communicare. Quod est contra canonem cap.* Omnes utriusque sexus, De pœnitentia & remissione. *Et si modo ad hoc faciendum semel in anno quosdam vix compellimus, quid tunc fiet, si omnimoda vel ad horam ultimam dabitur libertas. Sed videns sancta mater ecclesia hanc sumtionem seu communionem serotinam, vel saltim non sobriam, multis periculum esse, rationabiliter* ritum *illum in sobrietatis consuetudinem immutavit. Sumebant à Christo discipuli* non jejuni, *prout omnes evangelistæ ponunt. Attamen hoc immutans ecclesia sanxit, ut de cetero, solum excepta necessitatis causa, non nisi à jejunis debeat sumi. Unde B. Augustinus in libro responsionum ad Januarium dicit:* Salvator quò vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat: &c. servavit docendum. *Non est ergo calumniandum universa ecclesia, quod à jejunis semper accipitur. Placuit enim Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intret, quam ceteri cibi. Per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos Dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum adimplendum convenire debent. Aut sicut faciebant, quos Apostolus redarguit & emendat, mensis ista miscere. Propter quod de hoc sacramento loquens dicit:* Cum convenitis ad manducandum, invicem expectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad judicium conveniatis. *Statim subjungit:* Cetera verò, cum venero, ordinabo. *Ubi datur intelligi, quod multum erat, ut in epistola totum illis agendi ordinem insinuaret, Quod universa per orbem servat ecclesia, ab ipso ordinatum esse, qui nulla horarum diversitate variatur. Hæc inquit Augustinus, & habentur De consecr. dist. 2. c. 54. Liquido. Etiam hoc apostoli magni post ascensionem Domini mutaverunt, Actor. II. Erant perseverantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis. Nullaq; per totum librum illum fit mentio de sanguinis Christi sub specie vini potatione, vel alia sumtione.* Hæc Doctor.

Attendant hic per rudimenta veræ Logicæ mitrati, quod Doctor in his verbis ponit unam *conditionalem* falsam, æquivalentem malæ consequentiæ, scilicet istam: *Si ritus & consvetudines ecclesiæ primitivæ tenebimus, communicare debebimus post prandium, aut post cœnam, & non nisi quinta feria.* Hæc enim conditionalis valet hanc malam consequentiam: *Ritus & consuetudines primitivæ ecclesiæ debemus tenere vel tenebimus: Ergo debebimus communicare post prandium. Antecedens* enim est verum indefinite *de aliquibus ritibus* & consuetudinibus primitivæ ecclesiæ, qui debent teneri ab ecclesia usque ad finem seculi. Nam multiplex observantia evangelica præceptorum & consiliorum consveta, est multiplex ritus & consuetudo sancta, quæ debet à fidelibus observari. Et tamen *consequens* falsum, quod sine necessitatis articulo debemus post prandium aut cœnam carnalem, & non nisi quinta feria, quæ cœna Domini nuncupatur, communicare. — Jacobell.

Si autem assumeret pro antecedente Doctor: *Si omnes & ritus & consvetudines tenebimus, tunc communicare debebimus, &c.* Tunc negaretur *assumtum*, quod omnes ritus & consvetudines debeamus tenere. Nam *multi ritus & consuetudines in primitiva ecclesia adhuc tenebantur de veteri lege*, ut patet de *circumcisione* corporali, & aliis plurimis, quæ jam non oportet observari. Nam non sunt instituti *in lege nova* Christi ad tenendum plebibus usque ad finem seculi.

Ritus autem & consuetudo, quæ est ministrare plebibus, & suscipere sacramentum venerabile sub utraque specie, est ritus & consuetudo *in nova* posita, & instituta plebibus fidelibus ad tenendum & observandum usque ad diem judicii.

Cum autem iterum sic arguit Doctor: *Christus sic fecit, scilicet dedit* sacramentum *hoc, de sero, post cœnam, & non nisi* — Broda.

niſi feria quinta: Argumentum hoc iterum non valet. Quia quamvis *feria quinta* poſt cœnam typicam inſtituit Chriſtus hominibus fidelibus & ſeipſos probantibus de pane illo edere & de calice bibere usque ad finem ſeculi: Non tamen ſic hoc facere inſtituit, ſcilicet, quod fideles hoc *ſolum poſt ſuam cœnam corporalem* facerent, & *non niſi quinta feria*. Sic quod quamvis inſtitutio activa, qua inſtituit hoc venerabile ſacramentum duplicis ſpeciei plebibus, facta eſt quinta feria poſt illam typicam cœnam, non tamen intendebat, quod obſervantia hujus inſtitutionis poſtea *ſolum* fieret feriis quintis & poſt cœnam corporalem noſtram. Non enim voluit, quod imitaremur eum præciſè in omnibus illis circumſtantiis, ſcilicet *ubi* & *quomodo*. Hoc enim maniſeſtè ſolus Chriſtus dixit: *Hoc quotiescunq; feceritis*. Quaſi diceret: Filii Dei eritis & eſtis & ſpiritu Dei dirigimini, & ex illo ſpiritu quoties volueritis, loco & tempore opportunis, & non ſolum quinta feria, vel poſt veſtram poſtea cœnam, manducabitis. Verumtamen plebes eccleſiæ ſuſcipere debent hoc ſacramentum ſub utraque ſpecie jam poſt cœnam illam typicam veteris teſtamenti. Hæc enim cœna Dominica ſacramentalis duplicis ſpeciei, perdurans usque ad diem judicii, incipit & manet jam continuè, & ſumitur poſt iſtam typicam cœnam à Domino terminatam.

Et concedo quod *Eccleſia bene providit*, quod hoc diviniſſimum ſacramentum utriusque ſpeciei, excepta cauſa neceſſitatis, *non niſi à jejunis ſumatur*. Neç aliquam vidi certam ſcripturam, quod poſt reſurrectionem in primitiva eccleſia fuiſſet conſuetudo alicubi, ſumere fidelibus hoc ſacramentum tantum poſt cœnam corporalem & ſolum quinta feria. Et ad hoc, quod fideles *jejuni* accedere debeant, eſt auctoritas *B. Auguſtini* adducta per Doctorem, *in libro reſponſionum ad Januarium*, quam ego concedo. Nec ibi eſt aliquid in ea contra me, vel hanc ſententiam evangelicæ veritatis.

Sed ex hoc *Doctor* non poteſt inferre, quod communicatio plebi ſub utraque ſpecie ex eadem ratione potuit & debuit immutari. Quia ſecundum legem Chriſti injunctum eſt plebi ſumere ſub utraque ſpecie usque ad diem judicii. Ergo hoc non potuit nec debuit deponi.

Sumere autem ſacramentum ſolum *poſt noſtram cœnam & non niſi quinta feria*, hoc non eſt ſic injunctum. Ideo non mirum, ſi variatur & mutatur. Ergo per ſuum proceſſum diffuſum non poterit habere intentum.

CAP. III.

De jure Eccleſiæ, mutandi ritum communicandi, ita ut aqua paſſim admiſceretur vino.

SEd quod communicatio plebis ſub utraque ſpecie potuit deponi vel immutari, arguit ulterius *Doctor* per longum paſſum paralogizans, & hoc ſic: *Quod autem hoc immutare poterat apoſtolorum, vel etiam ſequentium eccleſia, videamus. Fides noſtra Deum unum, Dominum unum, unum Ducem legiferum omnipotentem, omniſcientem & incommutabilem profitetur. Qui cum ſit incommutabilis, prout ipſe dicit:* Ego Deus & non mutor, *Leges tamen varias ſecundum exigentiam & diverſitatem temporum dedit. Ipſe verus & opportunus muſicus (alias cytharædus) citharam mundi hujus optima volens harmonia diſponere, nunc chordas aliquas surſum attrahere, nunc alias voluit ſubmittere, quatenus ex debitis proportionatisq; conſonantiis dulciorem promeret melodiam. Sic ad propoſitum. Non etiam ſimul & ſemel prout potuit, diſponere voluit, ſed interpellatim & ſucceſſive, jam iſta, jam alia, jam ſic, jam aliter poſuit & inſtituit, ac etiam hac & alia, prout ſuæ majeſtati placuit, immutavit. Hoc per Ezechielem Dominus præcinuit, Dabo, inquit,* vobis novas leges, in quibus qui ambulaverit, vivet. *Hoc Paulus Apoſtolus ad Ebræos luculenter explanavit.* Hoc teſtamentum *inquiens* quod diſponam domui Iſraël. Poſt illos

Broda.

los dies, dicit Dominus, dabo leges novas in mentes eorum, & in cordibus eorum superscribam eas &c. *Et infra*: Dicendo nova, vetera amovit, *ut patet Ebr. VIII. Dedit, inquam, Dominus leges varias, ut aliter homo in statu naturæ, aliter in statu legis, aliter in statu gratiæ salvaretur. Non quod tunc alia nec alia fides esset, sed una eademq; per quam omnes justi ab Abel adeò usq; ad novissimum placuerunt Domino. Nam scriptum est*: una fides, unum baptisma; unus DEUS & Dominus omnium. *Item 1. Cor. X. Paulus inquit*, Nolo vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt; Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, Petra autem erat Christus. *Hæc mutatio non fidei sed legum, non Domini, sed ceremoniarum à Domino traditarum. Non legimus Christum aquam ad vinum in institutione hujus sacramenti affudisse, neq; oculos elevasse, nec* Novi & æterni testamenti *dixisse. Et tamen hoc universalis ecclesia tenet.* Hæc Doctor.

Jacobell9 Ex istis verò sermonibus *Doctoris*, jam dictis ante vel post, non oportet sequi, quod traditio Christi, plebi Christianæ de sumtione sacramenti utriusq; speciei data ad tenendum usque ad finem seculi, debeat deponi vel immutari. Nec ex hoc, quod *aqua* miscetur ad vinum, sicut Christus fecit, ut notat *Cyprianus in una suarum epistolarum.* Nihil horum potest infringere hanc veritatem. Ergò quando dicit Doctor inter cetera: *Ecce quod ecclesia facit, apponit aquam, quam Christus non apposuit, & facere videtur quod Christus non fecit.* Hoc negatur Doctori, quod Christus non apposuisset: Et facere videatur, quod Christus non fecit. Hoc negatur Doctori, quod Christus non apposuisset aquam ad vinum. Et si arguit: Non legimus Christum aquam ad vinum in institutione hujus sacramenti affudisse, Ergò Christus non affudit. Negatur consequentia. Et de antecedente dico, quod si Doctor non legit, tamen *B. martyr Cyprianus*, plenus spiritu sancto & spiritu veritatis, non audens falsum dicere, dicit verè epistola 34. *Calicem*, inquit, *docuit exemplo magisterii sui vini & aquæ communicatione misceri.* Et infra modicum dicit: *Qua in parte invenimus, calicem mixtum, quem Dominus obtulit, & vinum fuisse, quod sanguinem suum dixit. Unde apparet, sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici, & sacrificium Dominicum legitima satrificatione non celebrari, nisi celebratio & sacrificium nostrum responderit passioni. Quomodo autem de creatura vitis novum vinum cum Christo in regno patris bibimus, si in sacrificio Dei patris & Christi vinum non offerimus, nec calicem Domini Dominica traditione miscemus?* Et infra: *Invenimus, non observari à nobis, quod mandatum est, nisi eadem, quæ Dominus Jesus fecerit, nos quoq; faciamus, & calicem pari ratione miscentes à divino magisterio non recedamus.* Et ante circa principium ejusdem epistolæ dicit: *Nunquam alìud fiat à nobis, quam quod Dominus prior fecerit. Ut calix, qui in commemoratione ejus offertur, mixtus vino offeratur. Et infra: Venite & edite, inquit sapientia, de meis panibus, & bibite vinum quod miscui vobis. Vinum mixtum declarat idem, calicem Domini aqua & vino mixtum Prophetica voce pronunciat, ut appareat in passione Dominica id esse gestum, quod fuerat ante prædictum.* Hæc sanctus Cyprianus.

Quibus verbis ostenditur, quod *calix* quem Dominus benedixit, fuit *mixtus* aqua & vino. Et sic non est additum postea. Sed sine posteriori additione debet teneri ab Ecclesia, tanquam à Domino Jesu institutum.

Et tangitur hoc aliqualiter in canone *de consecr. distinct. 2. Sicut in sanctificando calice.*

CAP. IV.

De jure Ecclesiæ, mutandi aut abolendi ritum circumcisionis antiquum; Nec non circumstantias temporis in celebratione Paschatis.

Et postea multa adducens *de circumcisione, in veteri lege tenta & in nova deposita, ut patet Actor. XV.* post hæc omnia infert: *Ecce sublatio imò annullatio circumcisionis, quæ debuit, sub pœna mortis lata ab ipso Domino, æternaliter observari.* Hæc Doctor. (Broda.)

(Jacobell⁹.) Sed si circumcisio debuit æternaliter observari, tunc & in lege gratiæ & post diem judicii debuit observari juxta istam carnalem observantiam. Quod non est verum, sed solum debuit durare ea carnalis circumcisio usque ad introductionem novæ legis gratiæ, & spiritualis circumcisionis in interiori homine in abscondito. Et usque ad illud constitutum temp⁹ non debebant omittere tempore & loco opportunis, nisi peccando omissivè.

Sic plebibus Christianis sumere venerabile sacramentum secundum utramque speciem est observatio evangelica à Domino Jesu tradita usque ad præfinitum terminum, scilicet ad diem judicii, quæ debet observari tempore & loco opportunis, & non debet omitti, nisi peccando omissivè.

Et si Doctor vocat *secundum quod æternum* quodcunque *ævum* vel *seculum*, quoad aliquid incognitum, & *secundum quid interminatum* quoad intellectum gentis vel nationis alicujus: Tunc *ævitas circumcisionis*, si est vel meretur aliquo modo dici æternitas, ad introductionem novæ legis gratiæ cessat. Sicut sumtio utriusque speciei sacramentalis cessare debet in fine seculi.

(Broda.) *Et de celebratione pascha, quod ecclesia limitavit tota observari tempore Aprilis, & in hoc orientales & occidentales prius discordes postea concordaverunt.*

(Jacobell⁹.) Hoc etiam concedo, sed ex illis non sequitur, quod ergo evangelium, de communione calicis in plebibus, sicut & de aliis veritatibus, constitutum ad tenendum plebibus usque ad finem seculi, per quoscunque posset immutari, vel deponi ante terminum à Domino Jesu præfinitum.

CAP. V.

De jure Ecclesiæ, mutandi communionem sub utraque.

(Broda.) Ideo frustra consequenter subinfert *Doctor*, dicens: *Sic ad propositum, poterat fieri à principio, quod quædam ecclesiæ sub utraque specie sacramentum Domini porrigebant: Aliæ verò sub specie panis duntaxat. Nunc verò totalis ecclesia fidelibus laicis sub una specie panis porrigere usitavit.* Hæc Doctor.

(Jacobell⁹.) Ad hoc breviter dicitur, quod istæ ecclesiæ, quæ sub utraque specie sacramentum porrigebant, benè fecerunt secundum observantiam evangelicam. Illæ verò ecclesiæ, quæ sub specie panis tantùm porrigebant, malè fecerunt. Quoniam ante hoc tota ecclesia potius & melius tenuit evangelium de sumtione utriusque speciei.

Nunc verò *totalis multitudo cleri*, quæ refriguit in charitate, si vocetur ecclesia, quia omnes dormitaverunt, omnes simul, & dormierunt, etiam cum prudentibus, ut Dominus prophetavit, *Matth.* 25. in hoc male faciunt prohibendo plebes, nec eas docendo sumere sacramentum secundum utramque speciem.

CAP. VI.

De Jure Ecclesiæ, traditiones veteres mutandi.

(Broda.) Infert autem iterum *Doctor* ex dictis suis, iterum dicens: *Quapropter licet idem sit rector & Dominus ecclesiæ, post passionem Christi & ante, potuit tamen sponsa Christi, nostra mater ecclesia, quasdam traditiones ex causis rationabilib⁹ immutare,*

Concedo etiam hoc, quod ecclesia Christi sanctorum aliquas certas *traditiones* potest instituere rationabiliter *ad tempus permansuras*, & postea potest eas deponere ex certis causis, videlicet accidentales & extrinsecas, ut suprà tactum est. Sed *evangelicas traditiones* à Domino Jesu sponso rationabilissimè institutas ad tenendum plebibus & clero usque ad finem seculi, non potest rationabiliter, nec debuit deponere ecclesia vel immutare. Propter quod nec ex *conciliis generalibus*, nec ex *decretis sanctorum* invenitur hoc approbari, quod duntaxat sub una specie plebs debet communicare.

Nec hoc figuratum est in *Rebecca Genes. 27.* quæ induit Jacob filium suum vestimentis Esau odoriferis. *Ecce*, inquit Doctor, *quomodo mater dispositionem filii mutavit, quam à Deo susceperat: Quia lævis & non pilosus erat, quatenus benedictionem acciperet, & accepit.* **Broda.**

Jacobell. Sed in hoc, quod mater volente Deo mutavit dispositionem filii, non potest verè figurare, quod sponsa ecclesia deponeret vel immutaret traditionem sive dispositionem de communione utriusque speciei, in populis usque ad diem judicii tenendam, à sponso & Deo supremo injunctam.

Sed videat Doctor *glossam ordinariam*, vel sanctos alios, & inveniet in ista figura aliud latens mysterium.

CAP. VII.

An sufficiat plebi, sub una specie panis corpus Christi sacramentaliter edisse & sangvinem spiritualiter bibisse?

Broda. Iterum *Doctor* infert sensum, sic dicens: *Ex quo patet, quod fidelis laicus & sine mortali peccato, sumens corpus Christi sacramentaliter sub forma panis, sumit spiritualiter sangvinem Christi.*

Jacobellus. Ad hoc dicitur, quod, cùm Dominus Jesus non dixit, nec manifestavit bibitionem sangvinis sui spiritualem & sacramentalem veram in prima specie, sed solùm in secunda: Quomodo Doctor certificatus est, quod laicus tantum recipit in prima specie sic sola, quantum reciperet sub utraque specie? Præsertim cùm commodosè utraque species possit haberi à laico tempore & loco opportunis. De hoc supra plus tactum est.

Broda. Insuper addit *Doctor*, dicens: *Quod videns ecclesia pro salute hominum sufficere, voluit ex causis illam moventibus à porrectione sangvinis sub una specie potius abstinere, quam ad periculum vel ad irreverentiam tanti sacramenti populum ipsum submitteret improvisè.*

Jacobell. Ibi respondendo dico, quod laico fideli capaci in acceptione primæ speciei datur gratia secundum certam mensuram limitatam donationis. Et in secunda acceptione secundæ speciei datur modus alius certus gratiæ secundum aliam mensuram donationis à prima mensura donationis gratiæ. Quia est ad certum gradum: Non sufficit se solo homini fideli laico, nisi assit alia certa mensura donationis ad alium certum gradum, dum potest haberi commodosè, tempore & loco opportunis.

Et illi duo gradus sive *duæ mensuræ donationis* sunt *conjuncta* & colligatæ. In cujus rei signum Christus conjunxit illas duas species simul, scilicet formam panis & formam vini, & unam sine reliqua non dedit.

Et sicut in dando primam formam discipulis, in hoc etiam dedit laicis futuris & constituit dandum, sic & secundam formam vini dando discipulis ordinavit dandam illis, quibus & primam.

Ego videtur, quod sicut humano corpori naturali non sufficit cibus naturalis sine potu, sic conformiter in spiritualibus & ecclesiasticis juxta Christi institutionem, non sufficit laico bono manducare corpus Christi sub specie panis tantum, nisi etiam bibat sangvinem Christi sub specie vini, dum scilicet commodosè possunt haberi tempore & loco opportunis.

Ergo *multitudo cleri carnalis*, quæ vocatur ecclesia sancta, non benè vidit, quod sufficeret pro salute hominum tantum prima species, dum potest secunda haberi commodosè.

Nam *antiqua ecclesia* vidit oppositum.

CAP.

CAP. VIII.

An ob metum periculi primævus communicandi modus ſit mutandus?

Breda. SEcundo dicit *Doctor: Eccleſia moderna voluit laicos abſtinere à ſecunda ſpecie propter periculum.*

Jacobell. Reſpondeo, quod *eccleſia antiqua* melius fecit, quod non omiſit ſecundam ſpeciem plebibus miniſtrare *propter imminens periculum futurum.* Eò quod plus ſpiritu Jeſu agebatur, ergò melius in hoc egit antiqua eccleſia.

CAP. IX.

An altera ſpecies, nempe vini, plebi potuerit ſubtrahi ob metum contemtus Sacramenti?

Breda. TErtio vult *Doctor, quod ſecunda ſpecies depoſita laicis eſt, ne contemneretur tantum ſacramentum.*

Jacobellus. O quantum contemnitur hoc diviniſſimum ſacramentum à multitudine ſacerdotum ſimoniacorum, concubinariorum, avarorum & hypocritarum, qui ſemper in prava & ſcandaloſa vita perdurantes, evangelicam veritatem ſemper perſequentes, quaſi quotidie accedentes turpis lucri gratia, & ibi ſine timore Dei ſemetipſos paſcentes, qui in divino & ſacramentali convivio ſunt ſibi ipſis maculæ.

Hi ridentes, leviter nimis, ex conſuetudine & obligatione, ſine deſiderio accedentes, vitam ſuam pravam nunquam in melius mutantes, vere nimis contemnunt hoc venerabile ſacramentum.

Et hoc eſt *gravius periculum damnationis* tantæ multitudini hypocritarum & perverſorum ſacerdotum. Et tamen eis non deponitur ſecunda ſpecies.

Attendant igitur omnes Chriſti fideles, qualiter omnia iſta ſcripta Doctoris ad ſtabiliendum ſuum propoſitum non habent robur vigoris. Apparent enim ſacerdotibus non intelligentibus aliquid, ſed nihil ſunt.

Non eſt enim timendum plebibus fidelibus Dei, quæ ſpiritu Jeſu aguntur, quod ex communi contrectatione ſacramenti nimia ejus familiaritas & *contemtus* pullularet. Hoc enim eſt & eſſe ſolet ſolum *in rebus corporalibus*, & ſecundum judicium carnis & hujus mundi. *In rebus* autem *divinis*, prout eſt hoc ſacramentum, nullum tale debet intelligi, ubi ſolum & principaliter ſpiritus Domini judicium operatur.

Quod ſi non ſunt de una fide, ſed fermento hypocriſis fermentati, tunc ſive ſint ſacerdotes ſive laici, vel quicunque alii, accedentes ad hoc terribile ſacramentum, ſive ſecundum unam ſpeciem tantum ſive ſecundum utramque, quia ibi non guſtant in interioribus in ſpiritu & veritate, quam ſuavis eſt Dominus: Talibus leviter vileſcit hoc mirabile ſacramentum, parvi pendentes ipſum, plus optantes vitam mundi, qui ſibi judicium manducant & bibunt, non dijudicantes corpus Domini. Talibus, inquam, venit in contemtum, præſertim magnæ multitudini cleri, avari, & cupidi, & nemo eſt, qui prohibeat eis utramque ſpeciem.

Plane ergo invalida ratio eſt, quod ſcilicet propter contemtum aliquorum reproborum electæ plebi Dei non deberet illud ſacramentum ſub utraque ſpecie miniſtrari.

CAP. X.

Eccleſiæ non eſſe jus mutandi primævas conſtitutiones ſacras.

SEd adhuc ut oſtendatur efficacius, quod noſtra evangelica inſtitutio, data plebibus ad tenendum & obſervandum usque ad finem ſeculi, non debet deponi vel immutari per quantumcunque magnos in Eccleſia, probatur per illud *Proverb. XXX. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt omnibus ſperantibus in ſe.*

Ne addas quicquam verbis illius, ut arguaris inveniarisque mendax. Cum ergo evangelica hæc totalis institutio est quidam sermo Dei, patet, quod non licet sibi *addere* ad meliorandum & perficiendum ipsum melius, quam Christus Deus & homo. Et, si non licet alicui addere ad meliorandum, tunc omnino, à pari vel majori, non licet *diminuere* vel deponere aliquid alicui de perfecta institutione evangelica.

Et quia communicatio utriusque speciei sacramentalis est evangelica institutio perfecta, data plebibus Christi usque ad diem judicii, ut supra patuit, patet, quod per nullos superiores hæc institutio diminui vel dividi, vel secundum aliquam sui partem plebibus deponi debeat.

Item *Apocal. ultimo* dicitur : *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto, & si diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ & de civitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto.*

Cum ergo communicatio divinissimi sacramenti sub utraque specie plebibus Christi tradita ad diem judicii non sit minor quam prophetia libri apocalypsis: Videtur sequi, pari evidentia, quod si quis aliquid deposuerit plebibus de ista communicatione sacramentali totali utriusque speciei, Deus auferet partem suam de libro vitæ & de civitate sancta.

Item *Deuter. IV.* mandat Dominus : *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo, custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.*

Item *Chrysostomus* super illud *Matth. VII. Erat enim docens, sicut potestatem habens & non sicut scribæ eorum & pharisæi,* dicit sic: *Omnis Doctor servus est legis, quia neque supra legem aliquid addere potest de suo sensu, neque subtrahere aliquid secundum suum intellectum, sed hoc tantum prædicat, quod habet in lege. Neque enim potest mens humana dirimire sive deponere, quod sapientia divina dictavit. Sicut enim ait Salomon: Non addas verbis Domini, neque detrahas inde: Qui ausus est hoc facere, putat se sapientiorem esse, quam Deum, & incipit esse falsus testis. Quia illud dicit, quod nec audivit, nec vidit. Christus autem legis Dominus est &c. Ideo mirabantur, quia non quasi servus legis sub potestate constitutus illud docebat, quod fuerat jussum, sed quasi Dominus legis & habens potestatem sua auctoritate addebat.* Hæc Chrysostomus.

Item 25. *q.* 1. dicit *Urbanus Papa*: *Sunt quidam dicentes, Romano Pontifici semper licuisse novas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quod inde novas leges condere potest, unde evangelistæ aliqui nequaquam dixerunt. Ubi verò aperte Dominus vel ejus apostoli & eos sequentes patres sancti sententialiter aliquid definiverunt: Ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debebit. Si enim quod docuerunt apostoli & Prophetæ destruere, quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Sed hæc procul sint ab his, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.*

Item ibidem *Marcellinus Papa* dicit: *Omne, quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia.* Et infra : *Nequaquam quod contra evangelicam vel apostolicam vel Propheticam doctrinam constitutionemve eorum sive patrum sanctorum actum fuerit, stabit.*

Item *dist.* 14. *Sicut*, dicit Leo Papa : *Id noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum invenitur adversum.*

Item *dist.* 10. *Symmachus Papa* dicit : *Non licet Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata præsumere, nec quicquam quod evangelicis aut apostolicis regulis obviet agere.*

Et Augustinus *de unico baptismo, Libr.* 2. *& habetur dist.* 9. *Quis* inquit, *nesciat sanctam scripturam Canonicam tam veteris quàm Novi testamenti certis terminis suis contineri, eamq; posterioribus omnibus episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum verum & utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit. Episcoporum autem literis quæ post confirmatum canonem vel scripta sunt, aut scribuntur, etiamsi per sermonem fortè sapientioris cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum episcoporum graviorem*

viorem auctoritatem, doctioremq́, prudentiam, & per concilia licet reprehendi, siquid in eis forte a veritate deviatum est. Hæc Augustinus.

Item *XI. q. III.* decretum B. Isidori dicit: *Si is, qui praest, ferat quicquam, quod est à Domino prohibitum, aut facere jusserit, vel quod praeceptum est, praterierit aut praterire mandaverit, sancti Pauli sententia sibi est ingerenda, dicentis: Si nos vel angelus de cælo evangelizaverit vobis, praterquam evangelizavimus, anathema sit.* Idem; *Si quis prohibet vobis, quod à Domino praceptum est, vel rursus imperat fieri, quod Dominus prohibet, exsecrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum.* Idem: *Is, qui praest, si prater voluntatem Dei vel quod in scripturis sanctis evidenter pracipitur, dicit aliquid vel imperat, tanquam falsus Dei testis aut sacrilegus habeatur.* Hæc ille.

Ex quibus omnibus patet, quod nulla evangelica institutio tradita communitatibus ecclesiæ, observanda usque ad consummationem seculi, debuit deponi, vel quomodolibet immutari. Nec sponsa, sancta ecclesia, quæ spiritu Jesu agitur, potuit quicquam ex eodem spiritu de evangelica ordinatione sui sapientissimi sponsi deponere, cum tunc spiritus Jesu esset contra dictum Jesum, & sponsa sponsi sui ordinationem abjiceret, & contemneret, & aliam sibi regulam vivendi meliorem inveniret. Quod dicere est absurdum.

CAP. XI.

Communionem sub utraque, esse Christi institutionem & ecclesiæ antiquæ observantiam, eamque haud esse mutandam.

QVod autem sumere plebibus corpus Christi sub specie panis & sangvinem ejus sub specie vini est à Domino institutum ad tenendum usque ad diem judicii, patet: Quia, non obstantibus fictis ac derisibilibus glossis Doctoris, cunctis plebibus fidelibus ex parte Domini præcipiendo & scribendo, *Paulus* dicit: *Probet seipsum homo, & de pane illo edat, & de calice bibat.*

Et sic plebes ab apostolo hanc observantiam de utraque specie intellexerunt, quod de pane illo ederent, & de calice consecrato sive sacramentali liquore biberent.

Et hunc modum & formam observarunt, eò, quod secundum glossam ordinariam suprà allegatam offerebant divites panem & vinum abundanter, ut benedictione & consecratione sacramentali sanctificarentur & Dominici corporis & sangvinis conficerent sacramentum. Post celebrationem verò sacri mysterii & consecrationem panis & vini, suas oblationes sibi vendicabant, & aliis non communicantes soli sumebant, ut etiam inebriarentur, aliis esurientibus. Ubi apostolus non reprobat *Corinthios*, qui sumebant sub utraq; specie, imò laudat eos: Sed hoc non laudat, quod inebriabantur, aliis esurientibus. Ecce *observantia evangelica tenta in primitiva ecclesia.*

Sed quod hoc debuit & *debet observari* sic plebibus usque ad diem judicii, patet ibidem per apostolum, dicentem plebibus: *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Ubi glossa ordinaria: *Quasi diceret: Mortem Domini pro vobis factam annunciabitis, id est, repræsentabitis. Quod utique faciendum est, donec Dominus veniat ad judicium. Quia hoc non mutabitur usque tunc, sicut sacramenta Judæorum, scilicet usque ad Christi adventum primum.*

Ecce solida scriptura, quod communicare plebem sub utraque specie est institutio evangelica, ad tenendum & observandum plebibus usque ad diem judicii, quam nulli hominum licet immutare.

CAP. XII.

De judicio Thomæ de Aquino, propter effusionis periculum plebem arceri à calice.

ET ex istis ante declaratis potest patere nutrito in recta fide, quid sit dicendum ad *objectiones Doctoris* superius motas & dictas, & jam ultimò finaliter memorandas.

Unde adhuc in suis deductionibus Doctor quasi languendo procedit *contra me*, imò non contra me, sed contra

Broda. evangelicam veritatem, sic: *Approbant hunc ritum sancti famosique Doctores. Et primò B. Thomas de Aquino in P. III. summa sua, q. 70. sic dicit:* Circa hujus sacramenti usum possunt duo considerari, unum ex parte sacramenti hujus, secundum ex parte sumentium. *Ex parte hujus sacramenti, convenit, quod utrumque sumatur corpus & sangvis. Quia in utroque consistit perfectio sacramenti. Et ideò quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, (aliàs, conficere,) nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reverentia & cautela, ne aliquid accidat, quod ingerat injuriam tanti mysterii: quod præcipue possit accidere in sanguinis sumtione, qui quidem, si sic incautè sumerent, de facili posset effundi. Et quia crescente multitudine populi, in qua continentur senes & juvenes & parvuli, eorum quidam non sunt tanta discretionis, ut cautelam debitam circa usum hujus sacramenti adhiberent: Ideò providè in quibusdam ecclesiis observatur, ut populo sanguis Christi sumendus non detur, sed solùm a sacerdote sumatur.* Hæc Thomas.

Jacobell⁹. Sed pensemus verba hæc *Thomæ de Aquino*, quod solum dicit, quod in *quibusdam* ecclesiis observatur, ut populo sanguis sumendus non detur. Si intelligit S. Thomas, quod sub prima specie non datur sanguis Christi populo communi, tunc erit hoc directe contra Doctorem, superius dicentem, quod laicis etiam sub prima specie porrigitur sanguis Christi. Si autem Doctor glossavit Thomam, quod populo sanguis sumendus non datur, id est, quod non datur sub secunda specie: Quare sic non intellexit Doctor, de bibitione sanguinis Christi, alios priores solidiores sanctos de bibitione sanguinis sub secunda specie? Hunc Thomam de Aquino de bibitione sanguinis exponit de bibitione sub secunda specie, sed ante allegatos antiquos sanctos, loquentes de bibitione sanguinis Christi, restringit ad suum placitum de bibitione incognita & incerta sub prima specie, de qua lex Christi nihil nobis expressit. Quare non eodem modo exponit sanctum Thomam de bibitione, sicut exposuit sinistre prius antiquos sanctos? Et ideo non est suis confictis glossulis credendum.

Et sanctus *Thomas*, dicendo, quod in quibusdam ecclesiis observetur, quod populo sanguis Christi sumendus non detur, per hoc non redarguit illas ecclesias, in quibus dabatur sanguis Christi sub specie vini. Si ergo Doctor est inhabilis ad consentiendum plene magnis sanctis, plenis spiritu Jesu, in primitiva Ecclesia, quod plebibus est dandum sacramentum sub utraque specie, non redarguat, si in in aliquibus Ecclesiis ministretur sanguis Christi sub specie vini.

Sed quando dicit sanctus Thomas, quod providè observaretur in *quibusdam* ecclesiis, quod sanguis non datur populo, loquitur *probabiliter, secundum suam scholasticam opinionem*, non demonstrans hoc ex solidis scripturis, neque efficacibus rationibus.

Nimius enim *timor*, & incauta, ut sic dicam cautela, indistinctè homines removens à bibitione sanguinis Christi sub specie vini, ne aliquid accideret, quod vergeret in injuriam tanti mysterii, *non* debet esse *ratio sufficiens*, neque rationabilis causa ad omittendum plebi bibitionem sanguinis Christi sub specie vini. Quia sic plebes possent moveri, quod propter inordinatum nimium timorem, quem haberent ad corpus Christi sub prima specie, usque ad mortem non manducarent corpus Christi sub prima specie. Sed planum est quod hoc esset irrationabile. Ergo & reverentia inordinata & *excessivus timor* & inordinatus, non debet movere plebes, ut omittant bibere sanguinem Christi sub specie vini.

Cum ergò *S. Thomas sit multo posterior quàm antiqui sancti*, pleni spiritu Dei in primitiva ecclesia, & *multa falsa posuit*: Ut, quod imagines arte humana fabricatæ sint adoratione latriæ adorandæ, & alia plura quæ mitto; In hac parte debet cedere antiquæ ecclesiæ primitivæ sanctorum, in quantum est eis contrarius.

CAP.

CAP. XIII.

De periculo effusionis & erroris, à Bonaventura jactato pro calice plebi subducendo.

Broda. Deinde *Doctor* adducit *Bonaventuram, super quarto sententiar. dist.* XI. dicentem: *In sacramento duo sunt, efficacia & significantia. Esse ergò de integritate sacramenti dupliciter contingit: Aut quantum ad efficaciam, & sic neutra species est de integritate, sed in qualibet est totum, quod habet efficaciam: Aut quantum ad significantiam, & sic sunt de integritate illa dua species, quia neutra per se exprimit res hujus sacramenti sed in utraque simul. Et hoc patet sic: Christus est cibus perfectè reficiens manducantes spiritualiter & sacramentaliter: Perfecta autem refectio non est in pane tantum, nec in vino tantùm, sed in utroque simul.* Et infra ad argumentum primum respondens dicit: *Etsi totum in utraque specie contineatur, non tamen per alteram perfecte significatur. Et ideò fideles perfectum sacramentum recipiunt, quantum ad efficaciam. Sed quantum ad significantiam sufficit, quod ecclesia facit in eorum præsentia. Nec oportet, quod ipsi recipiant, propter periculum effusionis, & propter periculum erroris. Quia non crederent simplices in altera specie totum Christum recipere. Exemplum patet de eo, cui exivit sanguis de hostia. Quia non credebat quod esset sangvis in specie corporis.* Hæc Bonaventura.

Jacobell9. Sed respondendo ad hunc Doctorem, scilicet *Bonaventuram*, adverto *primò*, quod dicit, *quantum ad efficaciam neutra species est de integritate sacramenti, licet quantum ad significantiam utraque species est de integritate sacramenti.* Videtur istud dictum, salva informatione meliori, non esse verum. Nam *significantia prima speciei* propter vim & auctoritatem imponentis Domini Jesu utiq; est alicujus certæ efficaciæ. Cùm excitat & movet hæc prima species, secundum suam significantiam, efficaciter, corda vivæ fidei, ad cogitandum, timendum, summâ reverentiâ exhibendum & afficiendum ad Dominum Jesum, appropriatè secundum corpus beneficum ibi existens. Et *significantia secunda speciei* iterum propter vim & auctoritatem imponentis Domini est alicujus alterius certæ efficaciæ, ad cogitandum de Christo iterum secundum aliam rationem, puta ut suum sangvinem fudit pro nobis in cruce, & prout potat mentem sitientem. Et ita sicut est alia & alia significantia specierum, sic est alia & alia efficacia proportionabiliter.

Ergò sicut ad integritatem hujus sacramenti requiritur significantia utriusque speciei, sic videtur, quod de integritate sacramenti hujus sit efficacia certa & specialis alia & alia utriusque speciei.

Item sicut est insita virtus efficaciæ naturalis à Deo stellis, herbis, soli, Lunæ: Sic videtur, quod modo supra mundano his duabus formis sacramentalibus à Deo sunt insitæ speciales efficaciæ distinctæ. Eò quod *prima species* movet fideles mentes capaces ad sumendum Christum in se per modum cibi. *Secunda* autem *species* movet efficaciter mentes capaces ad sumendum in se Christum per modum potus. Et ista est utique alia efficacia quàm prima. Et utraque illarum efficaciarum sicut & significantiarum requiritur ad integritatem sacramenti. Et sic tunc manducare sacramentaliter & efficaciter corpus Christi sub specie panis, & bibere sangvinem Christi sub specie vini, utrumque est de integritate sacramenti. Sic utriusque speciei efficacia, existens alia & alia, est de integritate hujus sacramenti. Ergò dictum Bonaventuræ non videtur esse verum.

Et per consequens *non sufficit, quod ecclesia faciat in eorum præsentia.* Quoniam nec primitiva ecclesia voluit in hoc satis habere.

Nec *propter periculum effusionis* debuit omitti bibitio sanguinis Christi in plebe.

Tum, quia *maximum periculum est sacerdotibus* avaris, simoniacis, hypocritis, concubinariis, in peccatis mortalibus perdurantibus, accedere ad altare, & su-

& ſuſcipere hoc ſacramentum diviniſſimum ſub utraque ſpecie. Hoc enim periculum eſt æternæ damnationis,quo majus non poteſt eſſe, cum ſibi judicio manducant & bibunt.

Tum, quia *ſapientior olim primitiva eccleſia* ſanctorum noluit omittere miniſtrationem utriusque ſpeciei plebibus propter hujusmodi periculum futurum incertum, quod poteſt evenire vel non evenire.

Tum,quia *ſapientisſimus legislator* Dominus *Jeſus* providit omnia talia pericula, & tamen non omiſit hoc ſacramentum ſecundum utramque ſpeciem conſtituere communitatibus eccleſiæ usque ad diem judicii, ut patet ex ſupra dictis.

Et magnus *Paulus* in cœleſti Schola edoctus propter hujusmodi pericula non omiſit plebibus fideliter dicere: *Probet ſeipſum homo, & ſic de pane iſto edat, & de calice bibat.*

Nec iterum, ut dicit Bonaventura, *propter periculum erroris* plebs debet omittere ſanguinem Chriſti ſub ſpecie vini: Eo quod, ut dicit, non crederent ſimplices ſub altera ſpecie totum Chriſtum recipere: Propter cauſas, ut prius.

Nam *multi inveniuntur doctiores & de ſpiritu Jeſu plus habentes in ſtatu laicali, quam cœci ſacerdotes plurimi.* Et tales indocti, cœci, poſſunt de facili ita cito, ſicut laici,errare circa utramque ſpeciem hujꝰ diviniſſimi ſacramenti. Et de facto errant,modicum vel nihil concipientes ſive credentes viva fide de hac utraque forma ſacramenti, ad quid ſit & propter quid ſit, & quibus, & quamdiu inſtituta, omnino ignorantes. Et tamen non prohibentur ab hac utraque ſpecie ſacramenti. Et labia ſacerdotis debent cuſtodire ſcientiam legis Dei,& debent docere plebes, quod non errent circa alteram nec circa primam ſpeciem. Sicut primitiva eccleſia etiam propter periculum erroris non omiſit,ſed docuit plebes, quid debuerunt credere circa hoc ſacramentum utriusque ſpeciei.

Ideo nec ſuffragatur *miraculum* allegatum de eo, cui exivit ſanguis de hoſtia, ſi ita eſt: Quia non credebat, quod eſſet ſanguis in ſpecie corporis. Quia ſi ſic *ſacerdoti erranti* contingeret,tunc nec ſacerdotes deberent ſumere ſub utraq; ſpecie. Imo tunc nec ad primam ſpeciem laici deberent accedere, cum aliquis laicorum erraret circa primam ſpeciem.

Nec *miraculum* allegatum per B. Gregorium, de muliere, quæ non credidit ibi eſſe verum corpus, neque ſanguinem Chriſti, probat intentum Doctoris. Quia tunc neque laici, vel ad minimum nullæ mulieres, deberent accedere ad aliquam ſpeciem.

Oportet ergo *Bona venturam* cum *ſancto Thoma de Aquino* cedere antiquæ eccleſiæ plenæ ſpiritu Jeſu, & ei humiliter & firmiter aſſentire.

CAP. XIV.

De Hieronymi ſententia quoad communionem calicis.

Breda. POſthæc *Doctor* ad confirmandum errorem ſuum, inqvit: *Poteſt etiam pro ritu ſupra poſito B. Hieronymus allegari. Et habetur in canone 1. q. 1. Sacerdotes, qui euchariſtiæ ſerviunt, & ſanguinem Domini in ſacramentum ſanguinis populis ejus dividunt, impie agunt in legem Chriſti.*

Jacobellꝰ. Sed non audet addere & ſumere complete integra verba *S. Hieronymi* dicentis ſic: *Sacerdotes, qui euchariſtiæ ſerviunt, & ſanguinem Domini populis dividunt, impie agunt in legem Chriſti putantes euchariſtiam imprecantis facere verba non vitam; Et tantum neceſſariam eſſe ſolennem orationem non ſacerdotum merita. De quibus dicitur: Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino.* In quibus verbis, ut ſupra expoſui, ſupponitur, quod tempore ſancti Hieronymi, ſacerdotes dividebant populis ſanguinem Chriſti. Sed hoc non dicit, quod in hoc ipſo impie agerent in legem Chriſti,imo ſecundum legem Chriſti, ſed quod *putabant, euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe tantum ſolennem orationem & non ſacerdotum merita*, ad ſenſum ſupra expoſitum, ut patet intuenti gloſſam circa hunc textum.

Non

Non ergo ausus fuit *Doctor* complere verba ex integro, ne manifeste appareret sensus verus Catholicus, communionem calicis in plebibus confirmans. Sed truncavit, ne alius sensus erroneus legentibus appareret.

Quod *si veniet suus tractatus ad publicam audientiam*, cum ista dolosa truncatione & allegatione auctoritatis B. Hieronymi, & cum tam sinistra & expresse extranea glossa, numquid honorem & gloriam reportabit?

CAP. XV.

De Lyræ effato de calice.

Broda. POst hæc subjungit *Doctor*, allegans *Liram* super isto verbo: *Probet autem se ipsum homo, & de pane isto edat, & de calice bibat*, 1. *Cor. XI.* Ubi sic dicit: *Fit autem hic mentio de duplici specie. Nam in primitiva ecclesia sic dabatur hominibus fidelibus. Sed propter periculum effusionis modo datur sub specie panis tantum. Sacerdos tamen celebrans recipit sub utraque specie, non tantum pro se, sed pro aliis.* Hæc Lira.

Jacobell. Unam partem dicit hic *Lira*, scilicet, quod *in primitiva ecclesia dabatur sub utraque specie, & non omittebatur propter periculum.* In quo nos docet, ut supra tactum est, quod nec postea debet omitti propter periculum.

Ideo *Lira cedat auctoritati primitivæ ecclesiæ* cum S. Thoma & Bonaventura, & aliis, primitivæ Ecclesiæ contradicentibus.

CAP. XVI.

De sensu verborum Pauli 2. *Cor. XIII. Cætera, cum venero, disponam.*

Broda. POst Doctor, nesciens aliud subterfugium, subdit, dicens: *Possumus tamen dicere, quod, licet ita primitus fecerint Corinthii, non tamen erat de mente Pauli apostoli, ut sic semper imposterum sumere deberent. Propter quod in fine cap. dixit:* Cetera, cum venero, disponam. *Sed quia non venit, quamvis ter ad eos venire proposuerit, ut patet* 2. *Corinth. XIII. Ideo, quod Paulus non ordinavit, supererat, ut sancta mater ecclesia disponeret ac ordinaret.*

O quam super incerta sibi, imo omnino falsa glossa Doctor ædificat. Dictum enim est jam, quod expresse est hoc de mente apostoli, dicentis: *Quotiescunque manducaveritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Ubi glossa ordinaria dicit, *id est, ad diem judicii.* Nec hoc intendebat mutare, dicendo: *Cetera autem, cum venero, disponam*, quod jam superius declaratum est. Nec postea sancta mater ecclesia oppositum ordinavit Paulo, sed magis, quod sanctus Paulus accepit à Domino, & tradidit ecclesiæ, hoc ecclesia primitiva post Paulum tenuit & observavit, ut jam sæpe patuit.

CAP. XVII.

De alio Liræ cantu.

ET eodem modo dicitur ad *Liram* super illud *Johannis VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.* Ubi dicit: *Non est intelligendum, quod hoc sacramentum sub utraque specie sit fidelibus exhibendum, sed tantum hoc modo à sacerdote sumendum. Licet enim populus in primitiva ecclesia sub utraque specie communicaret, tamen postea provide ordinatum est, ut non communicet sub specie vini, propter periculum effusionis, & quia sub specie panis accipitur quodammodo sanguis, in quantum ibi continetur. Quia sub utraque totus Christus, aliter tamen & aliter. Quia sub specie panis est vera caro Christi ex virtute sacramenti, cetera vero sunt ibi ex concomitantia. Eodem modo sub specie vini est.* Hæc Lyra.

Planum est, quod *in hoc Lira non est tenendus.* Quia, si sub utraque specie est Christus aliter & aliter, tunc à quibuscunque sumitur meritorie sub utraque specie, alio modo & alio meretur: Ergo & in laicis secundus modus meritorius sumendi sub secunda specie non est omittendus.

Et patet ex supra dictis, quod *plus est credendum in hoc primitivæ ecclesiæ, quam Liræ.* Non enim sequitur: Christus est totus sub utraque specie, ergo non debet à plebe sumi sub specie vini, propter causas superius allegatas. Nam postquam sumitur à plebe sub prima specie per modum panis sive cibi, etiam juxta modum & formam à Christo traditam postea debet sumi per modum potus sub specie altera.

CAP. XVIII.

De variis causis sublati calicis, maxime pristino religionis ardore extincto.

Sed volens adhuc *Doctor* se justificare coram hominibus in ista sententia, prosequitur deductiones suas, sic inquiens: *Fortassis adhuc aliquis diceret: Si sic erat in primitiva ecclesia, ut sacramentum Domini sub utraque specie sumeretur, quid movit hanc, ut ita fatear, novissimam ecclesiam ritum pristinum immutare? Dici potest, quod heu crescente malitia hominum decrescit & diminuitur devotio, & pene totius boni religio pejoratur. Nam proh dolor, superabundante malitia, refriguit charitas multorum. In ecclesia primitiva erat multitudinis credentium cor unum & anima una, Actor. IV. Nam charitas Dei diffusa erat in cordibus hominum, ut etiam certatim pro fide Christi ad mortem currere festinarent. Eo tempore necessarium erat hoc salubre viaticum ad mortem quotidie properantibus. Tunc etiam temporis nedum ipsum corporis & sanguinis Domini sacramentum in maxima reverentia habebatur, sed & sacerdotium magnopere à Christi fidelibus colebatur. Unde B. Marcus evangelista dignitatem perpendens sacerdotii, amputasse sibi post fidem pollicem dicitur, ut sic sacerdotio reprobus haberetur. Sic dicit de eo B. Hieronymus in prologo. Sed heu peccatis nostris exigentibus nedum sacerdotium, sed ipsum venerabile Domini sacramentum in minori, proh pudor, quam ante reverentia jam habetur. Vulgare proverbium est: Quod rarum carum, vilescit quotidianum. Ut ergo prædictum sacramentum corporis & sanguinis Christi charius habeatur, & devotius ac ardentius appetatur & sumatur, & ut pericula, quæ circa sumtionem possunt currere, studiosius evitentur, placuit sanctæ matri ecclesiæ tantummodo sub una specie videlicet panis sacramentum fidelibus ministrare. Nã summopere cavenda sunt pericula circa tam venerabile sacramentum. Quod Petrus de Tharantasio dicit: Omne, quod periculosum est circa sacramentum, cavendum est: Sed tradi populo sanguinem Christi sub specie vini, est periculosum, propter effusionem, ergo non est faciendum.* Hæc Doctor. *Broda.*

Cui concedo, crescente malitia in populo Christiano, quod decrevit & immutata est devotio, & totius boni religio pejorata, & superabundavit iniquitas & refriguit charitas. Sed in ecclesia primitiva erat multitudinis cor unum & anima una, & charitas diffusa erat in cordibus hominum, ut pro fide Christi ad mortem festinarent. Sed unde hoc, quod in primitiva ecclesia sic erant plebes dispositæ, nisi ex crebra ac meritoria sumtione corporis & sanguinis Domini sub utraque specie? Quia hujus sacramenti primus & principalis est effectus, ecclesiam in Christo unire, & membra ecclesiæ, quæ Christi corpus, cuilibet secundum ordinem ordinare, id est conjungere, quorum typum præfigurant res illæ, in quibus est hoc sacramentum commendatum, prout dicit *B. Augustinus in homil: Quemadmodum panem unum multa grana faciunt, & in unum vinum multi rami confluunt, ita hoc sacramentum sua virtute divina multitudinem populi facit unum, juxta illud psalmi: Qui facit unius moris habitare in domo.* *Jacobellus.*

Sicut ergo in primitiva ecclesia, posita illa causa, ponebatur ille effectus in plebibus

plebibus, sic in novissimis deficiente illa causa, scilicet crebra & digna sumtione integri sacramenti sub utraque specie, deficit & effectus, scilicet unitatis & charitatis in populo Christiano.

Ponamus ergo & *introducamus* causam in populum, scilicet *sumtionem sacramenti sub utraque specie, & resuscitabitur fervens spiritus in cordibus fidelium.*

Ergo Doctor, dicendo, quod in primitiva ecclesia fervebant in devotione & charitate plebes, sumendo creberrime vel quotidie divinissimum sacramentum sub utraque specie: Et, quod jam in novissimis superabundavit iniquitas, quando non sumitur hoc sacramentum sub utraque specie: Videtur in hoc agere contra se, scilicet, quod ad restaurandum unionem spiritus & fervorem devotionis & charitatis in plebibus, oportet, quod ministretur eis sub utraque specie.

CAP. XIX.

De calice plebi olim dato & dando ob persecutiones & martyria.

ULterius, ut Doctor tangit, sicut olim necessarium erat hoc *salubre viaticum ad mortem quotidiè properantibus*, ut plebes sumerent hoc sacramentum sub utraque specie: Sic ego similiter dico, quod in his novissimis & periculosis temporibus, in quibus Principes sacerdotum, magistratus templi, & Pharisæi, in divitiis, deliciis, & gloria hujus seculi viventes, fidem Christi cum ejus evangelicis veritatibus condemnant, sub coloratissima specie pietatis, & omnes, qui piè volunt vivere in Christo, crudelissimè persequuntur, necesse est Christi fidelibus quotidiè vel sæpè contra has antichristinas tribulationes sumere hanc divinissimam eucharistiam sub utraque specie, ad perseverandum usque in finem. Ad quod nos hortatur *B. Cyprianus, suarum epistolarum epistola* 14. sic dicens: *Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse cœpisse & occasum seculi, atque Antichristi tempora appropinquasse, ut parati ad prælium constemus, nec quicquam nisi gloriam vitæ æternæ & coronam confessionis Dominicæ cogitemus. Nec putemus talia esse, quæ veniunt, qualia fuerunt ista, quæ transierunt. Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta & virtute robusta parare se debeant milites Christi, considerantes se idcircò quotidiè sangvinis calicem bibere, ut possint & ipsi propter Christum sangvinem fundere. Hoc est enim velle cum Christo inveniri, sc. id quod Christus & docuit & fecit imitari.* Hæc sanctus Cyprianus.

Ergò sicut fuit necessarium olim plebibus Christi propter pericula & persecutiones, sic hodiè eisdem plebibus Christi quotidie vel sæpè bibere sangvinem Christi sub specie vini est necessarium.

CAP. XX.

De calice plebi subducto, ut carius haberetur sacramentum.

SEd de hoc tertio, quod dicit *Doctor*, sangvinem Christi sub specie vini plebibus *non porrigi, ut prædictum sacramentum carius habeatur*: Quia dicit, Quod rarum carum, vilescit quotidianum: Ad hoc Doctori respondetur, quod sancti ponunt differentiam inter esum & potum corporales & spirituales. Quia primi quantò excessivius sumuntur, tantò plus transeunt in nauseam & fastidium, alii verò in fructum & lætitiam.

Broda. **Jacobell9.**

Unde *Gregorius in homilia* super isto: *Homo quidam fecit cœnam magnam*, sic ad propositum loquitur, dicens: *Hoc distare, fratres charissimi, inter delicias cordis & corporis solet, quod corporales delitiæ, cùm non habentur, grave in se desiderium accendunt. Cùm verò habitæ eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem*

tem vertunt. At contra spirituales deliciæ cum non habentur, in fastidio sunt, cum vero habentur, in desiderio, tantoque à comedente amplius esuriuntur, quanto & ab esuriente amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis autem appetitus vilis est, experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat: In istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales deliciæ desiderium in mente, dum satiant. Quia quantò magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur, quod avidius ametur. Et idcircò non habitæ, amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat, quod ignorat? Providè nos psalmista admonet, dicens: Gustate & videte, quoniam svavis est Dominus. Acsi apertius dicat: svavitatem ejus non agnoscitis, si hanc minimè gustatis. Sed cibum vitæ Christi palato cordis tangite, ut probantes ejus dulcedinem amare valeatis. Hæc Gregorius.

Unde *Ecclesiast. XXIV.* dicit sapientia: *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.*

Et de isto plus habetur *In Positione, quam feci in universitate de hac materia.* *Vid. sup. f. 416.*

Dicitur ergo, quod cùm plebes Christi quotidiè vel frequenter degustarent hoc sacramentum secundum utramque speciem, plus appretiarent hoc sacramentum, & in majori multò haberent reverentia. Eò quod res eximias intus absconditas gustando magni penderent. Præsertim tales plebes Christi, quæ spiritu Jesu aguntur, quæ non sola exteriori assvefactione vel obligatione humana ad hoc commoventur. Qui enim sola assvefactione vel obligatione humana ad hoc moventur, qui interius non degustant in spiritu & veritate, non mirum, quod vilescit eis utraque species. Uti patet hoc in pravis, avaris & aliis criminibus irretitis sacerdotibus. Quibus tamen tanquam indignis nulla species sacramenti prohibetur. Sed in bonis plebibus sive sacerdotibus non vilescunt sacramentales species, eò, quod Spiritus Jesu & charitas innovat in eis desideria vitaliter in intimis, ad corpus & sangvinem Christi percipiendum. In quo namq; est ignis charitatis, nequaquam sinit sacramentum Dei venire homini in nimiam familiaritatem vel contemtum aut levitatem, fastidiumque ex quotidiana eucharistiæ utriusque speciei susceptione, sive sit in sacerdotibus sive in laicis. Reprobi autem in fide Christiani, sive clerici sive laici, quicquid religionis Christianæ extrinsecus faciunt, ex sola consvetudine vel obligatione humana faciunt, & ex habitu introducto, ut gentilis vel Judæus. Ideò insipidè & sine gaudio intimo operantur, & citò eis ea, quæ sunt divina, veniunt in quandam vetustatem, & per consequens in levitatem & contemtum, tàm clericis quàm laicis.

Propter tales autem reprobos, boni, qui Spiritu Jesu aguntur, de plebe non sunt prohibendi à meritoria communicatione utriusque speciei.

Ergò per Doctorem contra electos Dei plebejos non est allegandus contemtus & reverentia, ad impediendum eos communicare sub utraque specie. Et Doctor in suis probationibus frustrà laborat.

CAP. XXI.

De variis periculis, & obstaculis, propter quæ calix negatus.

Sed quia causæ jam positæ ad prohibendum plebibus bibere sangvinem Christi sub forma vini non erant convenientes: Attentat & quærit *Doctor alias causas* convenientiores, consequenter dicens: *Quaeruntur autem causæ, propter quas est ita, ut præmittitur ordinatum. Primò, propter infirmos longè ab ecclesia distantes. Nam pro talibus oporteret nos sangvinem Christi etiam in sacrario reservare: Et eum per campos montes & sylvas currendo vel equitando ad egros deferre. Quod esset periculosum, propter lapsum tàm hominis quàm jumenti. Quod si dicis: Sufficeret infirmis tantum sub specie panis; Sufficiat etiam laicis sanctis tantummodo* *Broda.*

modo sub specie panis. Etiam, si sic servaretur, prout hostiæ reservantur, de facili in acetum transmutaretur. Item pro magna plebe & præsertim in tempore pestilentiæ oporteret magna vasa præparari. Item in bello justo, ubi essent multa millia hominum, qui omnes vellent communicare, & deberent, mortem præstolantes: Ubi quæso sic magnus sumeretur calix, & quis posset eum elevare? Item, possent credere communicantes, quod totus Christus non esset sub utraque specie. Et daretur occasio erroris. Quæ non est simplicibus danda, qui judicant tantummodo secundum sensum. Item, ut veritas respondeat umbra, quia in lege sangvis super altare fundebatur, Deuter. XII. Carnibus bestiarum tuarum ipse visceris, sangvinem fundes in altari. Item, ad vitandum periculum effusionis. Nam in multitudine frequenter fit pressura, & veniunt homines tremuli, barbati, infirmi, circa quorum sumtionem periculum effusionis immineret, ergò tutius est abstinere. Nam qui se voluntariè & ex proposito subdit periculo peccati mortalis, iste peccat mortaliter. Sed sacerdos porrigens sangvinem Domini laico grosso vel mulieri cuicunque, subdit se ex proposito periculi peccati mortalis, scilicet effusioni vel destillationi divini sangvinis. Ergo talis mortaliter peccat, ut videtur. Tutius est ergò, communem ecclesiam sequi: cùm illis auctoritas sit nimis magna. Hæc Doctor.

*Jacobell*⁹. Aliquæ hæ causæ prius tactæ tanto jam inutilius quanto pluries repetuntur, scilicet de periculis & aliis difficultatibus, de quibus jam supra dictum est.

Sed quia nec propter istas causas jam adductas periculorum & difficultatum, nec propter consequentias alias futuras imminentes, Dominus *Jesus* summe sapiens continuit se ab ordinatione hujus communicationis utriusque speciei pro suis fidelibus, sed ex sua infinita charitate ad plebes suas constituit eis sic usque ad finem seculi observandum: Nec sanctus *Paulus* & eadem ratione, ut ceteri apostoli, in eodem spiritu, propter istas vel alias causas, difficultates & pericula, prohibuerunt plebes sanguinem Christi sub specie vini: Nec post apostolos *antiqua ecclesia*, abundans spiritu sapientiæ & veritatis, propter similes causas ausa fuit hæc prohibere plebibus: Ergo adhuc nec ad novissima tempora hoc idem deberet eis prohiberi. Præsertim cum *Christus* dictam communionem instituens, & *apostolus* cum aliis sanctis prædicando, non erant immemores aut dubii omnium periculorum hic allegatorum.

Et quod objicitur de *infirmis*, responderi potest revera: Quod si sacerdotes haberent illum triplicem gradum diligendi Christum, qui debet præsupponi in eis, juxta illud *Johan. XXI.* ter repetitum: *Pasce oves meas*, profecto excutientes vecordem torporem vehementer moverentur ad pascendum oves Christi pascuis uberrimis reconditis aut repositis pro omnibus sub una specie. Nil enim esset difficile sic amantibus. Si enim Paulo non fuit difficile peragrare terras, maria, & multas persecutiones & pericula subire pro salute animarum: Omnino sacerdotibus sic Christum Deum amantibus, non implicantibus se negotiis secularibus & aliis non necessariis ad salutem, sed vacantibus his, quæ Dei sunt, esset facile in missa consecrare calicem & in sacrario reponere, & post biduum vel triduum renovare, & iterum consecrare ne acesceret, & in mundo vase ad hoc dedicato infirmos visitare, & utrumque simul ad eos cum reverentia deportare, & hoc vel pedites & equites in jumentis.

Multa enim contingunt pericula sacerdotibus visitantibus infirmos tantum cum prima specie, non tamen propter hoc debent omittere visitare cum prima specie. Et eadem est ratio de secunda.

Cum vero sacerdotes sic laborantes cum plebe essent pleni charitate ad sic visitandum infirmos cum sacramentis, & in tali fideli labore *præter intentionem & præter voluntatem*, & omnem quantum in eis est diligentiam adhibitam, accideret eis aliquid hujusmodi sensibile & corporale *periculum*, videtur mihi, quod in hoc criminaliter *non peccarent*. Cum secundum Augustinum, *Peccatum adeo est solum peccatum, in quantum est voluntarium.*

Et quod inconveniens esset, quod pro magna plebe tempore necessitatis disponerentur *plura & majora vasa*, sive tempore pestilentiæ sive alio tempore necessitatis? Dummodo debita reverentia & cetera paria servarentur.

Et quare *in bello justo*, ubi essent multa millia hominum, & vellent ac deberent communicare, mortem præstolantes in expectanti, non possent *plures sacerdotes* proportionabiliter ad multitudinem populi multas missas celebrare coram populis, & eis eucharistiam divinissimam sub utraque specie ministrare cum calicibus æque magnis, ut prius, vel modico majoribus.

Et si ibi non adessent multi sacerdotes, pro tanta multitudine necessarii, sicut potest accidere, quod nullus ibi adesset sacerdos, sic quod plures tunc non possent habere sacramentum, nec de prima specie nec de secunda, tunc in tali articulo necessitatis, summus Pontifex Christus potest supplere vicem aliorum, & dare suum cibum & potum realiter & spiritualiter tantum, sine sacramento. Sane ex hoc non sequitur aliquid hæreticum, sive erroneum vel falsum.

Et si possent aliqui communicantes credere, quod totus Christus non est sub utraque specie: Sic & sacerdotes aliqui possent credere hoc idem. Non tamen ex hoc electis Dei, justis de plebibus & bene credentibus, est prohibendum sumere secundam speciem sacramenti propter illos, qui sic possunt errare. Sicut nec toti statui cleri prohibendum est sumere sub utraque specie propter hoc, quod aliqui sacerdotes possunt errare circa hoc venerabile sacramentum. Nec propterea boni darent scandalum vel occasionem erroris errantibus, cum facerent, quod deberent.

Nec figura *Deuter. XII.* prætendit falsam sententiam Doctoris. Scilicet quod populus plebejus Christi vescatur sua salutari hostia sub specie prima, & quod sanguis Christi per ora fidelium plebejorum sub secunda specie super altare cordis fundatur.

Nec *propter pressuram multitudinis* in ecclesia, vel ejus periculum, dictus modus sumendi est omittendus. Possunt enim disponi fideles in multitudine, quod *ordinatè & successive* unus post alterum accederet, sic quod nullum periculum eveniret. Quod si unquam accideret periculum tale aliquod, per hoc ille modus non debet universaliter in plebibus impediri.

Et *barbati* possunt suas barbas ita temperare, & in eis ita superflua & nociva deponere, quod barba non impediret. Ut patet de sacerdotibus veris orientalibus & multis Romanis etiam barbatis.

Sic & *pro tremulis & pro barbatis* possunt disponi *cannæ*, per quas plebeji sumerent reverenter unusquisque parvam guttulam.

Nec sequitur ex prædictis suis sic debilibus persuasionibus, quod tutius sit abstinere à bibitione sanguinis Christi sub specie vini. Nam propter nullum tale corporale periculum suspicatum, est plebi, vel clero Christi, abstinendum ab animarum suarum saluberrima medicina. Imo sic abstinendo, contra Christi ordinationem, incurrit eò majus periculum, sicut infirmus incurrit periculum mortis, abstinens à sua optima & securissima medicina.

Doctor tamen sic arguit amplius: *Qui se voluntarie & ex proposito subdit periculo peccati mortalis, iste peccat mortaliter. Sed sacerdos porrigens sanguinem Domini laico grosso vel mulieri cuicunq; subdit se ex proposito periculo peccati mortalis, scilicet effusioni vel destillatione divini sanguinis: Ergo talis mortaliter peccat.* Broda.

Minor istius consequentiæ est neganda. Nam sacerdos ex officio suo bonâ intentione & urgente charitate, porrigendo sanguinem Christi sub specie vini laico capaci vel mulieri, facit quod debet, secundum observantiam legis Christi, & non intendit, nec vult, quantum est in eo, quod aliquod tale sensibile periculum ibi eveniat. Ergo si aliquod tale periculum eveniret præter suam intentionem & suam voluntatem, illud periculum, quod evenit sibi, jam potius involuntarium, quam voluntarium. Et per consequens nec per hoc erit sibi mortale peccatum. Jacobellus.

Non

Non ergo talis ſacerdos exponit ſe ex propoſito & voluntate mortalis peccati periculo. Cùm principaliter & voluntariè intendit explere in hoc divinam voluntatem, nunquā intendendo, vel volendo, illud periculum evenire.

Et ita apparet manifeſtè, quod *minor* argumenti Doctoris jam propoſiti eſt falſa. Ergò nemo ſacerdotum fidelium per hanc fallacem deductionem ſeducatur.

CAP. XXII.

Ex quo ſpiritu aut qua revelatione autor Jacobus hanc doctrinam de communione ſub utraque hauſerit.

Broda. Proſequitur *Doctor* in *ultimo capite* ſui ſcripti, ſic dicens: *Epilogando ergo præmiſſa, dici poteſt: Si dicit adverſarius, de hoc ſibi revelationem factam, probet illam, ſicuti Moſes probat Exod. III.*

Jacobellus. Hic Doctori dicitur, quod generaliter vocando *revelationem*, modū cognoſcendi venientem ex ſcrutinio legis Domini, & ex ſolidis expoſitionibus & auctoritatibus antiquorum ſanctorum, ut Auguſtini, Cypriani, Bernhardi, Chryſoſtomi, & aliorum, eos in eodem ſenſu ſequentium, concedere poſſum, quod habeo revelationem. Quia habeo cognitionem ex lege & ſcriptis authenticis. Hæc *cognitio, noviter* per illum modum *acquiſita*, generaliter vocari poteſt revelatio. Quia per eam quodammodo velamen ignorantiæ intus deponitur, juxta illud pſalmi: *Revela oculos meos, conſiderabo mirabilia de lege tua.*

Et hanc cognitionem veram ſive revelationem probavi rationibus & ſcripturis, ut ſuperius patuit in iſto ſcripto, & alibi, & adhuc infrà patebit aliqualiter, quas Doctor in ſuo ſcripto ſuis perſvaſionibus nullo modo potuit improbare.

Nec oportet me ex hoc hanc cognitionem ſive revelationem, ut Moſes, *per ſigna probare.* Quia iſta generatio quærentium Dominum & faciem Dei, non quærit ſigna, ſed generatio prava & adultera quærit ſigna.

Broda. Sed ſubjungit *Doctor: Probate, inquit apoſtolus, ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. Angelus enim ſathanæ transfigurat ſe in angelum lucis.*

Jacobello. Sed huic dicto reſpondeo, quod hi ſunt utique duo ſpiritus contrarii, unus jam inducens plebes Chriſti ad bibendum meritoriè ſangvinem Chriſti ſub forma vini, qui olim movebat & inducebat plebes in primitiva eccleſia ad bibendum ſangvinem Chriſti ſub forma vini. Et Dominus augebat, qui ſalvi fierent, quotidiè in id ipſum. Quem *ſpiritum* accepit Paulus à Domino. Et ſecundum hunc tradidit eccleſiis hanc ordinationem evangelicam de communicatione plebis ſub utraque ſpecie, tenendam usq; ad finem ſeculi. Qui ſpiritus per Paulum docet hanc eſſe Domini traditionem.

Spiritus autem contrarius, eccleſiæ traditionem immutans, Chriſti fidelibus aufert ſaluberrimam medicinam animarum, & diſponit per hoc Chriſti ordinationem, & ſic quodammodo ſalutem Chriſti membrorum. Et per conſequens ſolvit quodammodo Jeſum. Igitur talis ſpiritus non erit ex Deo, ſed potius videtur, quod ſit ſpiritus Antichriſti, juxta illud 1. *Joh. IV. Omnis ſpiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt. Et hic eſt antichriſtus, de quo audiviſtis, quoniam venit, & nunc jam eſt in mundo.*

Attendant ergò omnes Chriſti fideles, & probent iſtos duos contrarios ſpiritus; quis horum eſt conformior ad legem Dei & ſua præcepta, & ad obſervantiam primitivæ eccleſiæ, & ad dicta antiquorum approbatorum ſanctorum. Et quis horum ad contrarium inducit & perſuadet. Et videbunt planè, quod ſpiritus, prohibens, ſub ſpecie pietatis & apparentis perſvaſionis, Chriſti plebibus bibere & deguſtare ſangvinem Chriſti ſub forma vini, eſt angelus ſatanæ transfigurans ſe in angelum lucis, quem fideles Chriſti debent fugere, ut toxicum venenoſum.

CAP.

CAP. XXIII.

Repetita disputatio de sensu locorum Joh. VI. Nisi manducaveritis &c. Et, Bibite ex hoc omnes. Et 1. Cor. II. Probet se homo &c.

Broda. POsteà dicit *Doctor*, quod hoc ipsum voluit Christus, dicens: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. Hæc verba docuit Christus intelligi & exponi, dicens: Verba, quæ locutus sum vobis spiritus & vita sunt, ut dicit Augustinus super Johannem, homil.24. id est spiritualiter intelligenda. Et ea B. Paulus apostolus 1.Cor.X. exponit, dicens: Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres vestri omnes eandem escam manducaverunt, & omnes eundem potum biberunt spiritualem, bibebant autem de spirituali &c.* Hæc Doctor.

Jacobell9. Sed suprà dixi ad hoc, concedendo, quod verba, quæ locutus est Christus, spiritus & vita sunt. Et quod spiritualiter debet intelligi illud: *Nisi manducaveritis carnem* &c. & quod spiritualiter plebes Christi debent manducare corpus Christi sub forma panis & spiritualiter bibere sangvinem Christi sub specie vini. Non enim hæc plebs Christi debet carnaliter sicut alias carnes de macello instar bestiæ intelligere comedere, sicut Judæi aut gentiles intellexerunt, sed spirituali modo & sacramentali. Et ita *B. Augustinus* intelligit, ut suprà declaravi.

Patet etiam ex suprà dictis, quod multiplex est manducatio spiritualis, & quomodo differentia est inter illam spiritualem manducationem & bibitionem in veteri lege, & istam spiritualem, quâ plebs Christi debet edere spiritualiter corpus Christi secundum rem & substantiam sub forma panis, & bibere sangvinem Christi realiter & secundum substantiam sub forma vini. Ergò *replicatio* sua nihil facit ad propositum.

Conf. Jacobelli opo De vera existentia corporis Christi in Sacramento.

Broda. Sed *Doctor* consequenter trahens pro se glossam dicit: *Quoad illud, quod est; Bibite ex hoc omnes, & Marcus: Biberunt ex hoc omnes, dicit, omnes, ut Judam excludere videretur.*

Jacobell9. Sed ego ibi respondendo Doctori, dico: Verum est, quod dicit *Omnes*, ne excluderet Judam: Sed non solùm dicit propter hoc, ne excluderet Judam, sed etiam ne Petrum & alios & futuram suam plebem electam excluderet à secunda specie vini. Nam si dicendo omnes non includeret plebem suam electam futuram, tunc nec ista verba Domini: *accipite & comedite hoc est corpus meum*, pertinerent ad plebem futuram, & plebs Dei nec corpus Christi deberet manducare sub forma panis. Quod non est verum. Si autem hoc dicendo: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum*, instituit futuræ plebi manducare corpus sub forma panis: Non addendo, *omnes*, quantò magis addendo, *omnes*, & dicendo: *Bibite ex hoc omnes*, instituit taliter non solùm sacerdotibus, sed & suis plebibus bibere sangvinem ejus sub forma vini de calice.

Broda. Sed ulterius *Doctor* iterum phantasiâ sui erroris non erubescit repetere, dicens ad verba *B. Pauli* 1.*Cor*.XI. *Probet se ipsum homo &c. Respondeo*, inquit, *quod Paulus post ista verba dixit: Cetera, cùm venero, disponam. Et quia non venit postea ad Corinthios, prout habetur 2.Cor.XIII. & sic non ad plenum ordinavit, per consequens spiritus sanctus ordinandum ecclesiæ commisit.* Hæc Doctor.

Jacobell9. Sed ego, licet ad hæc superius respondi, tamen dico adhuc, quod B. Paulus sicut accepit, sic tradidit fideliter & completè ecclesiis completum sacramentum secundum utramque speciem, ad manducandum ipsum secundum unam formam, & bibendum secundam alteram. Ergò quoad totale suum essentiale sive substantiale secundum utramque formam tradidit completè & fideliter communitatibus ecclesiarum, & *finem* immediatum per se eis tradidit, gratia cujus est hoc sacramentum institutum, puta manducare & bibere hoc sacramentum secundum utramque speciem sacramenti. *Modum* autem præparandi se ad ipsum secundum utramque speciem, completè apostolus posuit, dicens:

tens: Probet se ipsum homo, & de pane illo edat, & de calice bibat.

Complete etiam expressit sic populis cum sacerdotibus tenendum usque ad diem judicii, complete & intelligibiliter & expresse dicens: *Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Ista enim quia apostolus certitudinaliter accepit à Domino, & tradidit sic tenendum, non debuit immutare nec corrigere.

Et si venisset ad Corinthios, tunc de isto totali sacramento quoad utrumque esse essentiale sacramenti utique non deposuisset eis. Quia sic post depositionem unius formæ remansisset plebibus imperfectum & incompletum sacramentum, tantū scilicet quoad manducationem sacramentalem, & non quoad bibitionem sacramentalem. Cum ergo apostolus fuit tunc temporis, quando Corinthiis à Domino accipiens tradidit hunc ritum, plenus spiritu Dei, tam completum & arduissimum sacramentum ad eam arduam & necessariam manducationem & bibitionem sacramentalem non intendebat immutare in verbis posterioribus dicens: *Cetera, cum venero, disponam.* In signum illius antiqua primitiva ecclesia sic accepit, tenuit & observavit, quod plebes biberunt sanguinem sub secunda specie.

Alias oporteret, quod primitiva sancta ecclesia, plena spiritu sancto, in hoc graviter errasset, quod plebes sumebant hoc venerabile sacramentum sub utraque specie: Cum hoc apostolus in suis verbis non intendisset, sed si venisset, hoc eis immutasset.

Non ergo credat *Doctor* suæ fictæ glossæ, sed recurrat ad glossam ordinariam *B. Ambrosii*, dicentis: *Quasi*, inquit, *diceret: Tenete, quod dixi. Cetera autem de eodem, id est, quæ ad ejusdem sacramenti ordinem pertinent, cum venero, disponam, sed his carere non potestis. Ecce caput salutis ordine agendum ostendit, ubi si erratur, non leve est peccatum. Cetera vero, quæ ad ædificationem ecclesiæ pertinent, in adventu suo ordinare promittit.* Ecce dicit primo, *tenete*, quod dixi, scilicet communicationem utriusque speciei, & non immutate. Secundo dicit, *sed his carere non potestis.* Ecce quod plebes Christi non possunt carere his à Paulo fideliter traditis, scilicet quoad sumtionem utriusque, tanquam necessariis ad salutem, sed est quodammodo quasi caput principale salutis secundo ordine traditum. Si ergo his carere non possent, tunc si venisset apostolus, non hoc immutasset. Et constat ex his manifeste, quod Doctor istam suam glossam habet à spiritu erroris, & non à spiritu veritatis. O si Doctor de hac glossa tacuisset, prudentior Theologus vel saltem Philosophus apparuisset.

CAP. XXIV.

Repetita Disputatio de jure Ecclesiæ, mutandi varias cœnæ S. circumstantias, exemplo Mosis, circumcisionem populi in deserto plane omittentis.

Broda. PRoinde iterum Doctor male infert, dicens: *Alias si sic sumere deberemus, sicut tunc sumebant Corinthii, post prandium vel post cœnam sumere deberemus.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Sed hic dicitur, quod finis mediate per se, gratia cujus est manducatio & bibitio digna hujus sacramenti, secundum utramque speciem nobis indicitur, tanquam completum sacramentum quoad esse suum essentiale & substantiale comedendum & bibendum fructuose. Hoc nobis præcipitur. Sed illæ *remotæ circumstantiæ*, scilicet *post cœnam*. Quamvis post cœnam dedit Dominus utramque speciem, non tamen sic mandavit post cœnam dari. Quia hæc circumstantia vel alia similis non est essentialis sacramento, sed remota nimis & per accidens. Malas ergo consequentias & deductiones facit Doctor, in quibus proficere non potest, & de hoc prius iterum dictum est.

Iterum post Doctor dat se ad aliud

ſophiſma ad ſimplices ſeducendum; ſic dicens: *Sicut enim potuit eccleſia Chriſti ſumtionem quoad aliquid, ut ſic dicam, immutare, ita & potuit Pauli apoſtoli traditionem primariam immutare. Chriſtus dedit non jejunis, eccleſia dat jejunis, excepta neceſſitatis cauſa.* Hæc Doctor.

Broda.

Jacobell⁹. Sed ibi dicitur, quod eccleſia quoad illas circumſtantias, factas à Domino per accidens, extrinſecas, quæ non ſunt ſimpliciter de eſſe ſacramenti, *horam* ſcilicet, & *locum*, & alia hujusmodi, potuit immutare quodammodo, vel aliter ſe habere, quam Dominus Jeſus fecit, quoad circumſtantias individuantes per accidens extrinſece, ut dixi. Scilicet quoad eſſentiale ſive ſubſtantiale ſacramenti, & quoad per ſe *finem* illius ſacramenti, ſcilicet manducandi & bibendi hoc ſacramentũ ſub utraq; ſpecie, quia voluit Dominus plebem ſuam obſervare usque ad finem ſeculi ſibi ad ſalutem, poſtea nunquam eccleſia hoc potuit deponere, vel quomodolibet immutare.

Non ergo ſequitur, ut ſophiſticat Doctor: *Eccleſia illas circumſtantias extrinſecas per accidens*, ſcilicet, *ubi, & quando &c. quas Chriſtus in inſtitutione hujus ſacramenti obſervavit, potuit & debuit immutare, vel aliter obſervare: Ergo quoad ſubſtantiale ſacramenti, & quoad per ſe finem immediatum illius ſacramenti manducationem dignam ſub prima ſpecie & bibitionem dignam ſub ſecunda, quam Dominus inſtituit, eccleſia ſic potuit immutare.*

Cognoſcant ergo fideles, quomodo Doctor mutat *quid* ſacramenti in *quale* per accidens; & ſic committit fallacem modum ſeducendi ſimplices per fallaciam figuræ dictionis, mutando quale in quid. Et cum in hoc Pauli traditio eſt Chriſti inſtitutio, patet, quod quoad hoc eſſentiale ſacramenti & ejus per ſe finem immediatum; nec Pauli traditio potuit immutari. Ideo hanc cognoſcentes fallaciam Doctoris laqueum fugiant. Sciant igitur hoc Doctoris argumentum fideles non valere: *Chriſtus dedit non jejunis, eccleſia autem dat jejunis*, excepta neceſſitatis cauſa: *Sit ergo, à ſimili, ſi Paulus dedit*, fortaſſe, ut ipſe dubitat, *ſub utraque ſpecie, eccleſia hoc potuit immutare.* Patet defectus ex jam dictis.

Sed quod dicit Doctor: *Sancta mater eccleſia hoc ex cauſis eam rationabiliter moventibus quoad laicos permutavit.* Oſtendat Doctor, ubi eccleſia vel ſanctorum congregatio approbatorum ſolenniter depoſuit plebibus communicationem calicis ſub ſecunda ſpecie, ubi decreta fundata in lege Domini ad hoc militant. Sed credo, quod hoc Doctor non oſtendet. Unde ergò ſcit, quod eccleſia, id eſt congregatio ſanctorum, qui ſpiritu Dei aguntur, ſacram communionem utriusque ſpeciei in plebibus commutavit?

Broda.

Jacobell⁹.

Cùm ergò hoc efficaciter non oſtenditur, niſi quod inveterata conſvetudo, obvians legi Dei & primitivæ eccleſiæ, autentius allegatur pro iſto errore, & appretiatur & creditur, quam evangelium & ejus obſervantia in eccleſia primitiva: Eadem ratione poſſet argui, quod *ſimonia*, altitudine Sathanæ, tàm latè per orbem eccleſiæ introducta, per eccleſiam ſanctam in facto eſſet approbata, & quod jam eccleſia ſancta moderna illam charitatem non fictam bene & rationabiliter in cupiditatem & ſuperabundantiam iniquitatis ſub ſpecie pietatis commutavit.

Broda. Subdit Doctor: *Si enim Moſes potuit præceptum circumciſionis intermittere, ſic eccleſia moderna poteſt intermittere communicationem plebi ſub altera ſpecie.*

Jacobell⁹. Reſpondeo tibi & dico, ut dicitur *Joſua V.* quod populus, *qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos itineris altiſſimæ ſolitudinis incircumciſus fuit, donec conſumerentur, qui non audierunt vocem Domini, & quibus antè Dominus juraverat, ut oſtenderet illis terram lacte & melle manantem. Quorum filii in locum ſucceſſerunt patrum; & circumciſi ſunt ab Joſua, quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.* Ex quo textu videtur, quod patres antiqui in deſerto, qui non audierant vocem Domini, culpabiliter neglexerunt ſecundum præceptum Domini filios ſuos circumcidere. Nec ibi nec alibi dicitur, quod Moſes prohibuiſſet eos autoritativè circumcidi, ſed propter nimiam contradictionem, quam paſſus eſt Moſes à populo Iſraël, quia erant duræ cervicis, vide-

videtur, quod non potuit eos inducere ad circumcisionem legalem, quam patres filiis debebant fideliter procurare. Sed quia hoc culpabiliter omiserunt, quia sicut in aliis, sic & in isto vocem Domini non audierunt, propterea perierunt.

Sed ex hoc non sequitur: *Si in deserto à populo Israël ad tempus omissa est circumcisio, ergò est rationabiliter omissa.* Sicut non sequitur: *Populus Israël dura cervicis non audiens vocem Domini omisit culpabiliter circumcisionem in deserto, ergò sic ecclesia moderna debet culpabiliter omittere ministrare sangvinem Christi plebibus sub specie vini.*

Licet fortè benè sequeretur: Judæi culpabiliter in deserto dimiserunt circumcisionem filiorum: Ergò, à simili, in ecclesia moderna clerus cupidus seculi culpabiliter omisit ministrare sangvinem Christi sub specie vini plebibus Dei.

Et patet, quomodo *Doctor* deficit nimis in suis probationibus, exempla impertinentia adducendo. Cùm ergò traditio Pauli in ista materia sit Christi institutio, patet, quod sicut nec Christi, sic nec apostoli, nec primitivæ ecclesiæ lex & ejus observantia evangelica, circa hoc punctum per modernam ecclesiam potuit immutari.

Concludens ergò *Doctor*, & ad sua ante dicta legentes remittens, dicit, *Per quod ad omnes autoritates per adversarium introductas poterit facillimè responderi.* *Broda.*

Sed ego securè audeo dicere, quod ad nullam sanctorum superius allegatorum auctoritatem satisfecit, cùm eas glossulis infundabilibus, noviter confictis, superficialiter & evasivè cum sophistica apparentia salutavit, ut videri suprà poterit ex declaratis. *Jacobell'.*

CAP. XXV.

De minis Brodæ contra Jacobum de Misa, tanquam contemtorem consuetudinum Ecclesiasticarum.

Broda. Sed ulterius more suo male arguens & inferens dicit: *Qui ergò facient oppositum, possunt & debent ad non faciendum coërceri. Unde B. Augustinus ad Casulanum præbyterum dicit:* Sicut prævaricatores legum divinarum ita contemtores consvetudinum ecclesiasticarum coërcendi sunt. *Et habetur in Canone, dist. XI. c. In his rebus. Item B. Hieronymus & habetur in canone, dist. 12. Ubi sic dicitur: Illud breviter te admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiunt, id est, non nocent, ita observandas, ut à majoribus observata sint, nec aliorum consvetudines contrario more subverti.* Hæc Doctor.

Jacobellus. Sed constat ex superius declaratis, quod ministrantes & suscipientes sangvinem Christi sub specie vini, in hoc observando legem Christi instar primitivæ ecclesiæ, non deberent coërceri ad non faciendum.

Per hæc autem verba sub apparenti persvasione sophistica quasi sub specie charitatis & pietatis, & non ex odio, nititur *contra me* concitare potestatem habentes, & *contra me procedere coactive*, usque ad terminum.

Sed committendo hoc judici summo, qui nec fallere nec falli potest, dico ulterius, quod Doctor recipit partem verborum Augustini. Sed quod ante ponit, per quod sibi respondetur ad suum impertinens argumentum, omisit. Sic ergò dicit integrè *Augustinus ad Casellanum*, & habetur XII. *dist. Consvetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem Catholicam nil usurpare dignoscitur.* Hæc Augustinus. Cùm ergò ministrare tantùm sub prima & non sub secunda specie sacramentum plebibus sit contra evangelium & apostolicam traditionem, & per consequens contra fidem, secundum Augustinum non est hujusmodi consvetudo laudanda. Et tunc ibidem dicit plus Augustinus ad eundem in his verbis: *De quibus nihil constituit divina scriptura, mos populi Dei & instituta Majorum pro lege tenenda sunt.* Et tunc seqvuntur verba per Doctorem allegata;

allegata; hæc scilicet: *Et sicut prævaricatores legum divinarum, ita contemtores consuetudinum ecclesiarum coërcendi sunt.* Hæc Augustinus. Ecce, quomodo Doctor truncat verba prædicta, ne completus sensus verborum Augustini à fidelibus caperetur, sed ut pars verborum ejus proderet alium sensum impertinentem & pravum; quo posset se in suo proposito juvare.

Videant ergò fideles, quomodo dicit *primo*: quod *in his rebus, de quibus nihil constituit scriptura divina, mos populi Dei & instituta majorum pro lege tenenda sunt*, & tunc prævaricatores *talium* vel contemtores sunt *coercendi*. Modo de communicatione divinissimæ eucharistiæ sub utraque specie plebibus scriptura divina constituit communicandum plebibus sub utraque specie, ut supra disserui. Ergo non potest sequi hoc ex verbis Augustini, quod contra consuetudinem pravam ministrantes & bibentes sanguinem Christi sub specie vini sunt coercendi. Ergo verba Augustini non sunt contra;

Sed si secundum Augustinum contemtores legum vel consuetudinum laudabilium, quæ non sunt contra sacram scripturam, debent coerceri, quantò magis prævaricatores legis divinæ & institutionis Christi sub specie pietatis, debent coerceri.

Similiter est advertendum decretum *B. Hieronymi, dist. 12. Illud se breviter admonendum puto* &c. ut supra.

Sed quia consuetudo, sive *traditio*, quæ prohibet sanguinem Christi bibere meritorie plebi sub specie vini, est *nociva fidei, charitati & devotioni ac saluti*: De quanto enim plebibus meritoria bibitio sanguinis sub specie vini olim profuit, & adhuc prodest, de tanto omissio ejus in communicate est nociva: Non ergo istæ auctoritates beatorum Augustini & Hieronymi juvant Doctorem ad suum propositum, sed magis militant in oppositum satis plane.

CAP. XXVI.

Excusatio Autoris, quod autoritatem Scholasticorum recentiorum repudiet, & Scripturæ S. & antiquis Patribus inhæreat.

Ergo quoniam secundum beatum *Dionysium de divinis nominibus*, valde sumus longe, ratione aptitudinis, ab intelligentia nostrorum Magistrorum, id est, Apostolorum, ad veritatem Theologiæ cognoscendam: Et ideò propter illorum abundantem sapientiam ad tantam devenimus reverentiam, ut nihil audeamus sentire mente, vel verbo dicere, de intelligentia divinorum, nisi quæ veridicè accepimus à nostris honorabilibus Theologis primitivæ ecclesiæ: Ideo nullam *scripturam irrevocabiliter veram credere* vel fateri tenemur de necessitate salutis æternæ, nisi eas, quæ canonicæ appellantur, vel eis, quæ ad eas de necessitate sequuntur, vel hujus sacræ legis veris interpretationibus, à sanctis antiquis patribus traditis, à spiritu Jesu abundantius sursum actis. Propter quod *auctoritatibus* sacri canonis sive *Scripturæ*, quæ mystica expositione non indigent, & etiam sanctorum probatiori adhæreamus sententiæ. Quas vero ipsorum propria auctoritate præter scripturam probabiliter protulerunt sententias, scripturæ sive rationi consonas, recipiamus, & dissonas cum reverentia abjiciamus, *auctoritate scripturæ semper innitendo*. Hæc Dionysius.

Sancti enim magni circa scripturam sententiis ad invicem dissidebant, ut *Hieronymus & Augustinus*. Et habetur in *glossa* super illud *Gal. II. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.*

Et rursus *Ambrosius* cum Hieronymo, de virginitate Joseph.

Et interdum idem sibi ipsi sanctorum aliquis dissona profert.

Ergo nemo graviter ferat, si in ista materia de communione calicis plebibus ministrandi *abjicio modernos scholasticos, S. Thomam, Bonaventuram* vel *Lyram*, Præsertim in illis, & in tantum, in

in quibus & in quantum legi Dei, quæ est veritas, contradicunt. Et potius adhæreo sanctis primitivæ ecclesiæ, in quibus abundantiora & majora spiritualia charismata viguerunt.

CAP. XXVII.

Brevis delineatio sententiæ Doctoris Brodæ de communione plebis sub una specie, cum brevi refutatione.

EPilogando ergo supra dicta, dico quod intentio principalis *Doctoris* est in suo scripto probare *primo*, quod plebes Christi non deberent bibere sanguinem Christi sub specie vini. Et summatim sua probatio stat negativa. Quia scilicet laici alii cum Apostolis non fuerunt in cœna Domini. Et in actibus apostolorum, dum mentio fit de communicatione fractionis panis, non fit ibi mentio de bibitione sanguinis Christi sub forma vini. Et iterum, dum arguit: Nusquam legimus apostolos ministrasse plebibus sub utraque specie. Ex quibus negativis, & aliis similibus, infert indebite, quod ergo non debet ministrari plebibus sanguis Christi sub specie vini.

Secundo, quod omnes glossæ, quas dat Doctor in exponendo legem Christi, & auctoritates ferè omnium sanctorum, affirmantium expressè, debere plebes sumere sacramentum hoc venerabile sub utraque specie, ad hoc vadunt, ut secundum eum intelligantur de solis sacerdotibus.

Tertio, quod communicatio calicis sub altera specie plebibus debuit & potuit omitti propter periculum effusionis.

Primum destruit parvulorum in Logica rudimentum. Quoniam ab inferiori negato ad suum superius negatum non valet argumentum. *Secundum & tertium* destruit sanctorum *primitiva ecclesia*, plena spiritu sancto, quæ plebibus eucharistiam sub utraque specie ad magnum profectum ministrabat. Per quod innuit illa primitiva ecclesia, quod non solum verbis sed & factis exposuit, quod auctoritates evangelicæ & aliorum sanctorum de communione calicis sub specie vini non de solis sacerdotibus, sed & de plebibus debent intelligi.

Hoc etiam *in facto* per suam observantiam ostendunt, quod propter nullum tale extrinsecum & sensibile & corporale periculum bibitio sanguinis Christi sub specie vini à plebibus est omittenda.

CAP. XXVIII.

Summaria commendatio communicationis laicalis sub utraque specie.

ITem omne illud est certissimum & securum tenere Christiano, quod Christus ipsemet instituit, & per se & per suam primitivam ecclesiam fecit & faciendum aliis posteris ostendit & præcepit. Sed istum modum, puta manducare corpus Christi sub prima & sanguinem sub secunda forma, per se ipsum cuilibet Christiano Christus ipsemet instituit, fecit, & ipsius primitiva & Apostolica Ecclesia aliis faciendum ostendit & præcepit: Igitur certius & securius est tenere illum modum manducandi corpus Christi & bibendi sanguinem ejus per se cuilibet Christiano. *Consequentia* nota est. *Minor* patet ex evangelio & epistola & per totam antiquam ecclesiam.

Item, ille modus debet à Christiano judicari & credi optimus & utilissimus manducandi cibum suum & potandi traditum potum, in quo modo ipse Deus & homo Jesus Christus præparavit per se ipsum personaliter & instituit ita ipsum manducandum cibum & potum bibendum: Sed istum modum, scilicet manducare panem cœlorum, sic sub ista prima, & bibere sic sanguinem sub secunda specie, per se ipsum in totali & integro sacramento altaris Deus noster & Dominus Jesus Christus ita ipsemet præparavit, & ita dedit, & ita faci-

dum statuit, juxta illud psalmi: *Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio ejus:* Ergo Christiano cuicunque laico vel plebi Christianæ per se ipsum in sacramento integro manducare corpus Christi sub prima, & bibere sanguinem sub secunda specie, est modus utilissimus, & optimus & saluberrimus.

Item omnis modus ille debet à plebe teneri & haberi optimus, utilissimus & desideratissimus, quo modo est sibi possibile, scilicet plebi, propinquius, & intimius, dulcius & manifestius uniri cum Domino Deo suo: Sed manducare corpus Christi plebi per se ipsam sub prima, & sanguinem ejus bibere sub secunda forma, est modus ille, quo plebs unitur Domino suo Jesu Christo propinque, intime, dulciter & manifeste: Eo, quod qui sic manducat & bibit ipsum, manet in Christo, & Christus in eo: Igitur, &c.

Item omnis, qui fundat se quoad suam salutem, super fixo fundamento & certo sic debet potius facere, quam fundando se solum in opinione incerta. Sed plebs cupiens gustare panem vivum sub prima, & bibere pretiosissimum potum sub secunda specie, digne fundat suam credulitatem in fundamento fixo, certo & manifesto: Quia in facto securissimo & promisso Dei statuto in via à spiritu sancto ordinata. Sed omnis, qui credit se vere gustare sanguinem Christi sub prima specie, ita bene sicut sub secunda, fundat se in incerto & valde occulto coram ipso, quia ædificat non super pactum Dei & ejus certam promissionem; & non vadit per viam communem, per Deum adhoc ordinatam & firmatam: Eo quod Dominus non dixit: Sub prima specie bibite, sed tantum sub secunda: Igitur tutius est credere plebi, quod sit melius sibi, edere sub prima & bibere sub secunda forma.

CAP. XXIX.

Plebem à sacerdotibus esse invitandam ad communicandum sub utraque.

Item si *sacerdotes invitarent secum plebem ad sic manducandum & bibendum sub utraque specie*, esset signum & probatio beneficentiæ & mutuæ charitatis. Sed deponere eis potum sic bibere, sicut instituit Christus, est argumentum negligentiæ mutuæ dilectionis. Ideo melius & securius esset ac salubrius, quod sacerdotes invitarent omnes volentes, & provocarent ipsos, ut velint communicare sub utraque specie.

Item ista *invitatio* est valde conformis scripturis, juxta illud psalmi: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, &* Proverb. IX. *misit ancillas &c.* Item *Esaia* 55. *Omnes sitientes venite ad aquas*, Item apostolus: *Epulemur.* Sic namque ecclesia hodie invitans plebes, ait clamans: *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Sed heu, cum venerunt, repulit turpiter venientes.

Item communicare alios sub utraq; specie, & ad hoc eos invitare, est conforme sanctis primitivæ ecclesiæ & summo sacerdoti, qui sumsit & dedit aliis omnibus discipulis suis, & ista mandavit eis postea facere. Qui ita fecerunt in ecclesia primitiva. Sed secundum, puta, sacerdotes per se ipsos sub utraq; specie suscipere pro se, communicantes laicis tantum sub prima, & non sub altera, est omnino difforme. Ergo primum est certius & utilius quam secundum, Et per consequens est melius & securius.

Item *primum* est multo convenientius officio sacerdotum, qui sunt ministri communitatis, ad hoc principaliter instituti, investiti, & temporalibus adjuti ab ecclesia, ut dispensarent istum cibum & potum sub utraque specie omnibus volentibus, eos invitare, quam *secundum.*

Item *primus modus*, scilicet sub utraque specie plebi accedere & suscipere à sacerdotibus, & sacerdotes ministrare eis, est fidelium pastorum & largorum dispensatorum & piorum patrum ad suos subditos. Et hic modus daret sacerdotibus multam occasionem & circumstantiam exercendi curam & charitatem

tatem, obsequia pia, ad suos subditos. Sed *secundus* est in pluribus negligentium sacerdotum, & signum, quod sunt sine affectione, & signum infidelium dispensatorum, pigrorumque servorum sui Domini.

Primus modus, scilicet plebem comunicari per sacerdotes sub utraque specie, uniret & confœderaret in affectione pia plebem cum sacerdotibus: Et è converso plebes mutuò ad invicem in mutua dilectione, & Christum ad plebem, & è converso. Sed non est ita circa *secundum modum*, cùm secunda species eis prohibetur, quæ est maximæ virtutis & utilissimæ.

Item *primus modus* est manifestum signum & solenne argumentum divinæ immensæ bonitatis, divinæ & infinitæ communicabilitatis, & Dei cum hominibus amicissimæ & dulcissimæ societatis. *Secundus* autem *modus* est signum magis subtractionis & coarctationis divinæ bonitatis & largitatis, qvàm prim⁹.

Igitur *primus* est melior.

Item *primus modus* est signum manifestissimum & celeberrimum misericordiæ Dei & Domini Jesu ad omnes & per singulos dies. Sed *secundus* non ita, sed magis est signum acceptionis personarum apud Deum, & quod quasi solùm justi vel sacerdotes acceptentur à Domino Jesu, & peccatores atq; communes homines excludi deberent, & quod non ita benè summus medicus animarum venisset propter animas plebium sanandas & salvandas, quemadmodum propter animas solùm sacerdotum. Igitur melius est & plebibus & sacerdotibus atque securius, tenere se circa *primum* communicandi *modum*, scilicet sub utraque specie.

Item *primus modus* est plus pro gloria Dei, appropriatus suæ communicabilitati, scilicet, quod sit omnibus comunis & bonus, quàm *secundus*, Igitur &c.

Imò & sacerdotum esset major gloria sic ministrare, scilicet sub utraq; specie plebi, quàm sub una tantùm.

Item *primus modus* est collectivus plebis Christianæ, & exhortativus ad amandum sacramentum Christi corporis & sanguinis, ad frequentandum ipsum, & ad exercendum se in fide, spe & charitate, & in omni Christiana beatifica disciplina, & ad festinandum omnibus ad suum saluberrimum subsidium salutis, ad panem & vinum sacramenti, Ex quo cibo & potu sic sub duplici forma habeant homines sortiri sibi omne bonum à Deo suo. Sed sacerdotes non ministrare secundam speciem plebi, est subtrahere & privare eam infinito bono ibidem recondito & degustando.

Item utilius & melius est de per se plebi, edere sacramentaliter dignè, meritoriè, & bibere sacramentaliter, meritoriè, quàm solùm edere sacramentaliter. Alias bibere sacramentaliter meritoriè, esset superfluum. Igitur &c.

Et melius est gustare verè & delectari sub utraque, quàm sub una tantùm specie. Igitur.

Item si Christus tantùm præcisè daret sub prima specie, quantum in secunda, tunc irritum suum pactum faceret, quò non dedit gratis utrumque, sed sub altera specialiter meritoriè bibere dedit alio modo quàm sub prima.

Item sicut ex debita communione primæ speciei plebi aliquid confertur gratiæ, sic ex eadem ratione ex meritoria applicatione secundæ speciei iterum confertur aliquid aliud gratiæ. Cùm illa secunda species sit virtutis magnæ, & collativa saltem instrumentaliter gratiæ, sicut prima. Ergò plebs suscipiens hoc sacramentum secundum utramque speciem plus cresceret in donis gratiæ, cum ceteris paribus. Et per consequens convenientius est plebi secundum utrumque suscipere, quàm solùm secundum partem unam sacramenti &c.

Confirmatur: Sicut Deus pactum fecit cum plebe sua, ut quando suscepit dignè vel meritoriè primam speciem, quod sibi accrescat novus gradus gratiæ, sic pepigit fœdus cum eadem plebe, ut quicunque ex ea meritorie gustaverit altero modo gustandi, quod alium gradum gratiæ suscipiat. Sic autem secundum duplicem gradum suscipere gratiam Christi est melius plebi, quàm secundum primam tantùm. Igitur &c.

Et ista contra Doctoris sententiam

sufficiant

sufficiant utcunque, pro præsenti, si fortè aliqualiter sacerdotes possint movere ex amore ad ministrandum pusillo gregi Domini hoc beatificum [id est supercœleste] sacramentum sub utraque specie. Nam si adhuc fides Domini Jesu debeat superabundare super terram rediviva, & charitas ardens in cordibus Christianorum, necesse est, velint nolintve dispensatores, redire magna desideria in Christiano populo ad crebram communionem corporis & sangvinis Domini sub utraque forma: Et per consequens crebra & importuna exactio plebis petitioque sui panis & vini, mystici, sacramentalis, & quotidiana à sacerdotibus.

In quo non introduceretur nova consvetudo in populo Christiano, cùm quotidiè à plebibus hoc sacramentum sub utraque specie sumeretur, sed *restauraretur antiqua sancta consvetudo*, & saluberrima, & sic rediret fides una ad Jesum crucifixum & charitas primitiva.

CAP. XXX.

Conclusio cum obtestatione Autoris.

NEc ignoro per ista me patere morsibus plurimorum, qui, stimulante invidia, quod consequi non valent, despiciunt.

Sed considero, quod in flammam odiorum manum mitto.

Protestor autem hic, quod istam materiam fidei, *de communione calicis plebibus ministrando*, prædico & explico in quantum valeo. Et ad hoc alios hortor. Ut regnum cupiditatis & antichristi in aliquo purgetur, & spiritus fervoris & devotionis in populis Christianis ab antiquo extinctus resuscitetur. Et ut saltem aliqui moveantur ad sanctum Zelum Dei, pro decore & reædificatione domus Dei, juxta illud orantis ecclesiæ: *Benigne fac Domine in bona voluntate tua, Sion, ut ædificentur muri in Jerusalem.*

Obsecro ergo quemlibet lectorem, ut probet ista vel alia quæcunque dicta mea, & singula tentet usque in finem.

Et opto corrigi à quocunque tali, si dixi aliquid devium à veritate, aut aliquid extra regulam charitatis.

Ideo rogo universos, ad quos *præsens scriptum* pervenerit, piè & misericorditer interpretentur, & supportent propter Deum. Et sive lapsus sim in verbo, sive in allegatione, sive in sententiis, vel superfluitate verborum, sive forte in nimia & excessiva reprehensione Doctoris, sive in aliquibus verbis satyricis ad increpandum compositis, ut ad commotionem multorum, sive zelo meo, si fortè est non secundum scientiam, sive inepta expressione veritatum, pro omnibus inquam istis peto veniam.

Subjicioque me correctioni Dominatoris universorum, & suæ creaturæ, quam ad hoc ipse voluerit deputare.

Si quid autem in his fuerit conveniens & utile, sit in eo laus & gloria Deo, in secula seculorum. Amen.

Expliciunt Replicationes M. JACOBELLI, prædicatoris boni, contra BRODAM Doctorem, impugnantem communionem utriusque speciei quoad vulgum. *Subscriptio in MSCto. Vindob.*

F. A. 1698.
d. 12. Martii.

TOMI III. PARS XVII.

Vix orsus erat Pragæ A. 1415. proximè ante festum Paschatos, *Jacobellus* cum quibusdam Ministerii collegis, novum hunc ab aliquot seculorum lapsu ritum, sub utraque specie, ut ajunt, communicandi: Scriptisque viri docti ac Professores Academici cum Jacobello de isthoc negotio disputare cœperant: Quando *Concilii Constantiensis Theologi*, re hac audita, frequenti congressu consilia mature ceperunt, quid in hoc novo motu, ab Hussitico distincto, agerent, quidve de isthoc cœpto statuerent aut definirent. Post varias itaque deliberationes conclusum tandem à Theologis, Constantiæ in Concilio congregatis, Husso adhuc vivo, morem illum à Jacobello tunc novissime resuscitatum, haud admittendum, sed omni modo reprimendum esse. *Conclusionibus* proinde paucis, in Concilio per Theologos proditis, stetit mox & *publicum Concilii* ea de re *decretum*, Husso adhuc superstite publicatum, verbis ex istis Theologorum conclusionibus sigillatim desumptis.

En ergo *fundamentum Decreti Constantiensis Concilii*, contra communionem plebis sub utraque specie facti, ipsas scil. *Conclusiones Theologorum* prævias, haud postremum historiæ momentum. *Decretum Concilii hinc natum*, suppeditabit suo loco *Tomus IV*.

THEOLOGORUM CONSTANTIENSIS CONCILII CONCLUSIONES contra JACOBUM DE MISA & ejus doctrinam *DE COMMUNIONE PLEBIS SUB UTRAQUE SPECIE.*

A. 1415. mense Junio in Concilio post varios congressus privatos proditæ. Ex quibus definitiva & condemnatoria illius sententia in Concilio mox est desumpta, & *die Sabbati 15. Junii* in publica sessione promulgata.

Ex antiquo Codice MSCto

ACADEMIÆ HELMSTADIENSIS,

h. tit.

Contra quosdam asserentes, quod oporteat populum communicare sub utraque specie, PER DOCTORES SACRÆ THEOLOGIÆ, IN SACRO CONCILIO CONSTANTIENSI EXISTENTES, *ponuntur Conclusiones infra scripta.*

CAP. I.

Sex Conclusiones Theologorum Constantiensis Concilii de Sacramento cœnæ.

Conf. infra Parte XVIII. ex Codice Lipsiensi.

Prima *Conclusio.* Christus post cœnam *instituit & ministravit sub utraque specie, panis & vini, sui sacratissimi corporis sacramentum.*

Secunda Conclusio. Non obstante hujusmodi institutione & ministratione, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ conservavit & servat, quod hujusmodi sacramentum *non debet* confici

na non habet dare legem Ecclesiæ, ita nec licet sibi consuetudinem laudabilem pro lege habendam juxta suum libitum immutare.

Quinta Conclusio patet ex prædictis. Nam hoc, quod licitum est & laudabile & pro lege habendum, dicere sacrilegium, certissime erroneum. Cum error sit, falsi pro vero approbatio, secundum *Augustinum super Ps.* 33.

Correlarie sequitur, quod multum temerarie & præsumtuose fecerunt, qui contra universalem ritum Ecclesiæ, quem tot & tanti doctores laudant & approbant, & nullus famosus Doctor reprobat, *præsumserunt populum sub utraque specie communicare, & quod sit communicandum populis, dogmatizare*, & hoc non facientes calumniari. Et satis mirandum est, quod *in regno & civitate, ubi est tam solennis universitas & clerus egregius*, ista tolerantur.

Hi Jacobellus cum Collegis.

Academia Pragensis.

Sexta Conclusio patet per hoc, quod ille, qui se pertinaciter opponit contra generalem, laudabilem, expedientem, & per doctores nullo contradicente approbatum ritum, ministrationem sacramenti concernentem, merito debet haberi pro suspecto de hæresi. Itaque novarum opinionum contra laudabiles mores Ecclesiæ *inventor* vel *sectator*, tanquam talis arcendus & puniendus, & Prælati, si sunt ista dissimulantes, sunt multum arguendi.

Jacobellus notatus.

CAP. III.

Examinata argumenta, pro Communione sub utraque à Jacobello advecta.

AD *rationes*, in quibus se fundare conantur isti præsumtores, facile est respondere. Unde principaliter allegant pro se illud *Joh. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem.* Ad quam respondet *S. Thomas in glossa* super eodem verbo. Quod qui soli corpori communicat, corpori communicat & sanguini, cum sub utraque specie totus Christus contineatur. *Richardus de media villa* dicit, quod illa autoritas intelligitur de manducatione & potatione spirituali. Et hoc ibi habetur ex dictis Augustini. Et quod oporteat dictam autoritatem exponere de manducatione & potatione spirituali, suadetur ex eo, quod *nisi* dicit necessitatem, Eucharistia autem licet necessaria sit voto, non tamen ponitur sacramentum necessitatis. Sed manducatio & potatio spiritualis est semper stante lege de necessitate salutis, quam illi faciunt, qui manent in Christo, & Christus in eis.

Item *allegant Apostolum* 1. *Cor. XI.* ubi dicit: *Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur &c. Respondendum*, quod licet Christus post cœnam ministravit hoc sacramentum sub utraque specie, non tamen præcepit, quod sub utraque specie ab omnibus sumeretur, sed hoc dispositioni Apostolorum successorum reservavit, ut potest elici ex dictis Augustini ad Januarium supra allegatis in probatione conclusionis secundæ. Quia etiam Apostolus tunc non voluit illis agendi ordinem insinuare, post verba prædicta subjunxit, *De cetero, cum venero, disponam.* Etiam dici potest, quod qui communicat corpori, communicat & sanguini. Et ergo, sumere sub una specie tantum, non est contra traditionem Apostoli. Etiam secundum *Alexandrum de Halis*, Dominus insinuavit modum conficiendi & sumendi, ergo convenienter dispensavit sub duabus speciebus.

Item *allegant Gelasium Papam*, qui dicere videtur, quod sumentes sub specie panis tantum, judicantur rei peccati sacrilegii. Quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire. *Respondetur* secundum eosdem Doctores, *Alexandrum de Halis & S. Thomam*: Perfectio sacramenti non est in usu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni hujus sacramenti, si populus sumat sub specie panis, dummodo sacerdos consecrans sumat sub utraque specie.

Item, si forte *arguitur*, Quod sumtio sub utraque specie sit majoris meriti, ut conce-

concedit *Alexander de Halis*: Ergo sic sumi debet. *Respondetur*, Quod licet staret, sumptionem sub utraque specie, esse majoris meriti, ratione augmentationis devotionis, tamen videtur, quod sumere sub una specie tantum, obediendo in hoc laudabili & approbatæ consuetudini Ecclesiæ, sit in laicis majoris meriti, quam exigere vel sumere sub utraque specie. Quia quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere.

TOMI III. PARS XVIII.

DEcreverat Concilium, ex Theologorum in Concilio præsentium sententia jam jam recensita, Jacobellum, ejusque de Communione plebis doctrinam, reprimi vel verbis vel armis oportere. Non poterat publicum hoc Concilii negotium diu latere. Quod igitur Jacobello & Bohemis sociis mox denunciatum fuit Theologorum non minus Constantiæ congregatorum quàm Concilii statutum, effugere *Jacobelli censuram aut responsionem* haud sustinuit. *Hic* ergo absque mora utrisque, Theologorum Constantiensium Collegio concludenti, & Concilio definienti ac publicanti, datâ *responsione* satisfacere allaboravit. Quam historiæ partem, qua sine istud Concilii negotium fataque illius temporis publica intelligi non possunt, superioribus sincere & absque omni affectu jungere, historiæ fides postulavit.

JACOBI DE MISA
APOLOGIA
PRO COMMUNIONE PLEBIS
SUB UTRAQUE SPECIE
Contra Conclusiones Doctorum in Constantiensi Concilio editas,
Et contra publicum Constantiensis Concilii decretum condemnatorium

d. 15. Jun. A. 1415.
solenniter publicatum.

Ex antiquo Codice MSCto ACADEMIÆ LIPSIENSIS.

CAP. I.
PRIMA CONCLUSIO

Constantiensis Concilii Doctores. *Christus post cœnam instituit & ministravit sub utraque specie panis & vini sacratissimi corporis & sangvinis sui sacramentum.*

Patet prima conclusio ex Evangeliis Matth. XXVI. Marc. XIV. & Luc. XXII. & per Apostolum 1. Cor. XI.

Jacobell'. FUndamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus, *1. Corinth. III.*

Venit vox de nube, dicens: *Hic est filius meus charissimus, audite eum, Marc. IX.*

Dicit mater ejus ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite, Joh. III.

Spiritus Domini super me, eoque unxit me,

me, evangelizare pauperibus misit me. Luc. IV. Pœnitemini & credite evangelio, Marc. I. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Joh. VI. Qui misit me, verax est, & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo, & à memetipso facio nihil; Sed sicut docuit me pater, ita loquor. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum, Joh. VIII. Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo, quem locutus sum, iste judicabit eum in novissimo die. Quia ego ex me ipso non sum locutus. Sed qui misit me, pater, ipse mihi mandatum dedit, quæ dicam & quæ loquar. Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergò loquor ego, sicut dixit mihi pater, sic loquor. Joh. XII. Qui habet mandata mea, & servat ea, iste est, qui diligit me. Joh. XIV. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, Matth. XXIV. Jota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Matth. V. Ego sum via & veritas Joh. XIV.

Moses quidem dixit ad patres nostros: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus de fratribus vestris, tanquam me. Ipsum audietis juxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. Erit autem omnis anima, quæcunque non audierit Prophetam istum, exterminabitur de populo, Actor. III. & Deut. XVIII.

Ait Angelus: *Erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, Luc. I. De Spiritu S. est. Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum, Matth. I.*

Ecce agnus Dei, qui tollit peccata. Qui me misit baptizare in aqua, iste mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei, Joh. I. Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextingvibili, Matth. III. Ecce, positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicatur. Luc. II.

Vobis igitur credentibus, honor, non credentibus autem, lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali, his qui offendunt in eo, neque credunt *in eum in quo positi sunt.* 1. Pet. 2. *Hic est lapis, qui reprobatus a vobis ædificantibus factus est in caput anguli.* Et non est in aliquo alio salus. *Nec enim nomen aliud est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri, Actor. IV. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse judex vivorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum, Actor. X.*

Unus est enim legislator & judex, qui potest perdere & salvare, Jacob. IV. Unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum in redemtionem pro omnibus, Coloss. III.

Si sacerdotes Dei & Christi sumus, non invenio, quem magis sequi debeamus, quàm Christum. Quoniam in Evangelio maximè dicit: *Ego sum lumen seculi, qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.*

Ne ergò in tenebris ambulemus, Christum sequi, & mandata ejus observare debemus. Quare, si lumen Christi habere voluerimus, à præceptis & monitis ejus non recedamus, & eadem, quæ Magister fecit & docuit, discipulos quoque decet observare & facere. Neque ipse apostolus, nec angelus de cœlo potest annunciare aliter, præterquam Christus docuit, simul & apostoli ejus annunciaverunt. Sicut alio in loco dicit: *Qui solverit unum de mandatis istis minimus,* &c. Quod si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere, quantò magis tàm grandia, tàm ad ipsum Dominicæ passionis & redemtionis nostræ sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare. Quidam Episcopi vel ignoranter vel simpliciter in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus Christus & Dominus noster sacrificii hujus autor & Doctor fecit & docuit. Religiosum pariter & necessarium duxi, de hoc literas facere, ut, siquis in hoc errore adhuc tenetur, veritatis luce perspecta, ad radicem atque originem traditionis Dominicæ revertatur. Hæc *S. Cyprianus*, Doctor famosus.

Verba Cypriani.

Verba Simonis de Casia.

Si Christo & Apostolis perversi non credunt, quomodo credent homini? Et sequitur porrò: Si ad morum correctionem evangelio Christi non creditur, desperandum est, cui alteri melius credatur. Subterfugia sunt, excusationes sunt, fidem nolle simpliciter servare, nolle à criminibus explicari. Nam, si omnes angeli evangelizarent, si spiritus mundi lingvis humanis prædicarent, si omnes mortui revocarentur ad vitam cum scientia & potestate loquendi, si ostenderentur oculis humanis superna bona & inferna mala: Ad hæc omnia plus est Christus, cui præ omnibus adhibenda est fides. Hæc Doctor famosus, & modernus, *Simon de Casia* dictus.

Ex dicto illius Doctoris scire debent *omnes Doctores Constantiensis Concilii*, imò & totius mundi, Christum primam firmiorem & efficaciorem habere vocem, cui præ omnibus est adhibenda fides. Nec putent, posse immutare leges & tempora, quod est proprium Antichristi, *Daniel. VII.* Hujusmodi enim Doctor putat se esse sapientiorem quàm Deum, & incipit esse falsus testis, secundum *Chrysostomum*. Est enim falsus Doctor gladius anceps, scindit opere, & exemplo percutit, & percutit verbis iniquis & dolosis, ut dicit *Hieronymus De norma vivendi*. Unde dicit *Salvator Matth. XV. Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus cœlestis*, & doctrina *ab homine inventa, qua non est legi ipsius Dei consona, eradicabitur*, quia non habet firmum fundamentum, ut dicit *Lira*, ibi. Vel secundum *glossam interliniarem*, Omnis plantatio, id est, Doctores cum sequacibus suis, qui non habent fundamentum Christum, cor figentes in terrenis, quam non plantavit pater meus cœlestis, sed carnalis cupiditas, cui consulunt, eradicabitur de terra viventium. Hæc ibi.

CAP. II.

SECUNDA CONCLUSIO.

Constantiensis Concilii Doctores.

Non obstante hujusmodi institutione & ministratione, laudabilis & approbata consuetudo ecclesiæ servavit & servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, nec recipi à fidelibus, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis mortem comminantis.

Secunda Conclusio *patet ex observantia ecclesiæ universalis*, quam Spiritu sancto inspirante acceperunt, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intret, quam ceteri cibi. Ut habetur ex dictis *Augustini ad Januarium De consvetudinibus ecclesiæ, libro I.* Ubi etiam dicit: Quod Salvator quo vehementius commendaret institutionis istius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus per passionem decessurus erat. Et ideò non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur: Ut Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, reservaret hunc locum, dicit Augustinus, *De Consecrat. dist. 2. cap. 54 Liquido.*

Jacobellus, De Consecr. dist. 2. c. 34.

ET sequitur immediatè post verba posita in probatione Doctorum sic: *Nam si hoc iste monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quod eum morem nemo mutasset.* Quia, secundum eundem, XXVIII. *q. 1. c. 9. Sic enim:* Nullo modo quod Dominus jubet, servus bonus prohibet. Et in *glossa dicti c. Liquido*, dicitur: Quod enim Dominus jubet, servus bonus non mutat. Si ergò dixisset Christus: Nisi post cibos alios hoc feceritis, Vel: Hoc facite post alios cibos in meam commemorationem, Sicut dixit: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sangvinem, non habebitis vitam æternam;

nam: Nemo etiam Apostolorum hunc morem mutasset, secundum Augustinum, suprà. Nam & Apostolus nullo modo faceret contra Dominum, ut in dicto *capitulo* 9. *Sic enim.* Non enim revocantur à filio, quæ à patre geruntur. *Cod. De Testamento militis, qui a patre.*

Ubi enim *paterfamilias largus est*, quia instituit & dedit sub utraque specie, ut ex prima conclusione habetur, *dispensator non debet esse tenax*, denegando alterum; vel nonnunquam utrumque simul retrahens, sicut filius Belial cum filiis Eli populum à sacrificiis Dei. Ad hoc Chrysostomus, xxvi, *q.7.c.12. Alligant.*

Utique talis sacerdos verè vice Christi fungitur, quando id, quod Christus fecit, imitatur. Non potest Evangelium in parte consistere, & in parte mutari. Aut utrumque oportet quod valeat, aut utrumque vim necessitatis amittat. Ita martyres nihil possunt, si evangelium solvi potest. Si autem evangelium non solvi potest, contra evangelium facere non possunt, qui de evangelio martyres fiunt. Hæc *Cyprianus martyr.*

Sic dicit *de juramento* idem *Augustinus*: In novo testamento dictum est, ne omninò Juremus. Quod quidem propterea dictum esse videtur, non quia jurare peccatum est, sed quia perjurare immane peccatum est, à quo nos longè esse voluit, qui omninò ne juremus, commonuit. Hoc ille.

Quis ergò audet immutare, quod Dominus commonuit? Utique nemo, per superius dicta Augustini.

CAP. III.

Tertia Conclusio.

Constantiensis Concilii Doctores.

Licet in primitiva ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie; Tamen ad evitandum aliqua pericula potuit simili aut ratione majore introduci, & introductum est, quod à fidelibus conficientibus sub utraque specie, & à laicis sub specie panis tantùm suscipiatur. Tertia conclusio quoad primam ejus partem manifesta est. Quoad secundam partem patet per hoc: Quia sicut ecclesia primum modum, scilicet communicare post cœnam, potuit immutare propter reverentiam sacramenti: Ita & secundum, scilicet communicare populum sub utraque specie, potuit immutare propter pericula quæ pluries accidisse creduntur in tanta multitudine populi fidelis. Unde iste famosus Doctor *Alexander de Halis*, in *IV.* in *materia de sacramento* recitat *duo pericula*, scilicet *effusionis sangvinis* & periculum *infidelitatis*, quod se non immerito fidelium mentibus ingeret, si semper sub speciebus panis & vini daretur. Possent enim credere, quod Christus non integrè contineretur sub altera specie tantùm, sicut quandoque contigit. Et circa hoc idem Doctor recitat hanc historiam. Aliquibus religiosis appetentibus & instantibus, ut sub utraque specie sumerent sacramentum, sacerdote pie quodam celebrante, cùm faceret fractionem, concavum patinæ totum visum est repleri sangvine. Ad quod obstupuerat ipse, & circumstantes. Sed cùm conjungeret partes hostiæ, totum visum est reintegrari. Et petitioni & tentationi istorum fuit penitus satisfactum. Unde iste Doctor asserit ex intentione, quod quia Christus integrè sumitur sub utraque specie, inde licet sumere ipsum sub specie panis tantùm. Idem dicit alius famosus Doctor *Richardus de media villa*, *Libr. IV dist. X. q.* 6. & allegat pericula eadem. Et iste notabilis Doctor, *Petrus de Tharentasia* dicit: Quod, quia efficacia æqualis est sub utraque specie, ideò omni-

omnibus traditur sub altera specie, in qua tradi potest sine periculo. A majoribus vero, & presbyteris & ministris sumitur sub utraque specie. Quod vero dicit de ministris altaris, in paucissimis est locis consvetum. Et *S. Thomas in III. Parte summæ suæ q.* 80. salvat consvetudinem, quâ populus communicatur sub specie panis tantùm. Et non occurrit aliquis *famosus Doctor*, qui damnare præsumat consvetudinem communicandi populum sub specie panis tantum.

Jacobell'. EX prima ergò conclusione, & ex principio hujus tertiæ, colligendo, patet, quod Christus sic instituit & ministravit, & in primitiva ecclesia à fidelibus hujusmodi sacramentum sub utraque specie sumebatur. Et hoc est manifestum. Quid ergò ad hoc egemus testibus? Ecce, nunc audivimus ab ore ipsorum, Christi esse institutionem, sicut est in primitiva ecclesia tentum. Hoc est fundamentum, super quo ædificamus. Quia ubi Christus non est fundamentum, nullius boni operis superest ædificium, ut dicit *Gregorius*, 1. *q.* 1. *Cum Paulus.* Hoc tenere desideramus, quod ecclesia primitiva tenuit, in hoc supra *petram Christum* ædificata. Contra quam non tantum *Doctores Constantiensis Concilii*, sed nec portæ inferi prævalebunt, uti patet *Matth. XVI.* Ubi dicit *Hieronymus*, *in glossa ordinaria*: Portæ inferi sunt peccata, minæ, blandimenta, hæreses, quibus infirmi ruunt in mortem, qui non verè supra petram, sed supra arenam domum professionis credendi sunt ædificasse. Hæc ille.

Non est autem Christi institutio, ut illo vel illo determinato tempore, scilicet *ante cibos* vel *post*, recipiatur. Nam si hoc monuisset, nemo mutasset, de quo in præcedenti conclusione. Non potuit ergo de jure oppositum introduci, quod nunc de facto introductum est, quod sub una specie tantum datur. Scilicet *illud possumus, quod de jure possumus.* Est enim hoc Antichristi, putare, se posse mutare leges & tempora, *Daniel. VII.* Vendicant enim quidam secundum leges suas regere totum mundum, & tamen nesciunt secundum legem Dei regere se ipsos, vel suos domesticos. Quid expavescimus in Antichristo, nisi quia nomen suum honorificaturus est, & nomen Domini contemturus. Hæc *B. Augustinus.* Qui, scilicet Antichristus, sermones contra excelsum loquitur, & sanctos Altissimi conterit, *Daniel. VII.*

Patet ergo ex dictis, quomodo valde claudicat similitudo Doctorum, scilicet, quod ecclesia, sicut potuit primum modum, scilicet post cœnam communicare, immutare: Ita & secundum, scilicet communicare populum sub utraque specie. Nam, in primo non recepit Ecclesia institutionem Christi sive monitionem, ut scilicet post cœnam communicaret. Et sic mutavit. Quam monitionem si recepisset, ut in secundo, scilicet communicare sub utraque specie, credendum est cum B. Augustino, quod hunc morem nemo mutasset, de quo supra.

Nec obstat, quod allegant *de periculis.* Alias habent Doctores concedere & statuere, ut deinceps ad sacerdotes nullus promoveatur. Quia est periculosum, ut beatus Augustinus ad Valerium sic dicit: *Cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, maxime in hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi officio. Sed apud Deum nihil beatius, si eo modò militetur quo Imperator noster jubet.* Hoc ille.

Si ergo, secundum dicta istius Doctoris, militare eo modo, quo imperator noster jubet, est beatius: Ergo, per oppositum, non sic militare, est damnabilius. Et per consequens, sacerdotibus, non ministrare sacramenta eo modo, quo Imperator noster jubet, est periculosissimum.

Videant ergo, quomodo evadant *periculum damnationis*, ut videntur innuere verba dicti Doctoris.

Consulitur ergo *Doctoribus Constantiensis Concilii*, *& toti Concilio*, ut, si quis adhuc

adhuc in isto errore detineretur, scilicet Episcopus vel Presbyter, ex ignorantia vel simplicitate, quod in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faceret, quod Jesus Christus Dominus & Deus noster, sacrificii hujus autor & Doctor, fecit & docuit: Quod, exemplo Cypriani, cujus sunt hæc verba, *literas & constitutiones faciant*, ut veritatis luce perspecta ad radicem atque originem traditionis Dominicæ revertantur; ut sic evadant damnationis periculum. De quo non immerito, scientes & ex proposito non facientes secundum legem Christi, habent timere. Quia servus sciens voluntatem Domini & non faciens, plagis vapulabit multis.

Istud ergò *periculum damnationis* timentes sancti in *primitiva ecclesia*, Christo crediderunt, & secundum legem ipsius operati sunt & practicaverunt. Quæ practica adhuc viguit temporibus B. Cypriani & S. Donati.

Et dicit *Guilielmus de Monte Lauduno*, quod adhuc in multis locis communicantur cum pane & vino, id est cum toto sacramento.

Quid, rogò, est in usu hominum, unde non possit pernicies irrogari, ut dicit *B. Augustinus*, XXIII. *q.5. De occidendis.* Et ibi pulchrè & multa loquitur de illis periculis. Excusationes, heu! sunt, subterfugia sunt, legem Christi nolle simpliciter servare, ut suprà. Pax autem multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum, ut patet in psalmo. Non enim curavit *Christus* aliquid de illis exprimere periculis, cùm tamen omnia scivit. Nec *sancti in primitiva ecclesia* occasione ipsorum omiserunt.

Sic consulitur cuilibet fideli sacerdoti in lege Christi, ut secundum primitivam ecclesiam ministret sacramentum, & diligentiam suam faciat. Et cum gratia & Dei adjutorio evadere potest periculum æternæ damnationis, quod fortè incurreret, si non sic ministraret, de quo suprà.

Allegant postmodum famosum Doctorem eorum, *Alexandrum de Halis*, quem dicunt dicere, quod *periculum infidelitatis* se non immerito fidelium mentibus ingereret, si semper sub speciebus panis & vini daretur: Possent enim credere, quod Christus non integrè converteretur sub altera specie tantùm. *Respondetur.* Quod si hoc credere est infidelitas, tunc *Bartholomæus Brixiensis* est infidelis, qui dicit, *De consecr. dist.2. Quid est: In solam enim carnem panis convertitur & vinum in sangvinem.* Et *idem* dicit *eadem dist. Comperimus.* Hæc non est concedenda: Vinum transsubstantiatur in corpus Christi. Nec ista, Panis transsubstantiatur in sangvinem Christi. Sed panis tantùm in carnem, & vinum tantùm in sangvinem. Tamen ubicunque est caro, ibi est sangvis per communicationem, sicut anima est ibi per unionem, non per transsubstantiationem. Hæc ibi. Et idem *Johannes* cum eo. Et hæc communis sententia Theologorum. Etsi aliter diceret *Alexander de Halis*, vel *Doctores Constantiensis Concilii*, scilicet, quod sub altera specie integrè converteretur, nisi aliter uterentur illo termino, quam ut suprà dictum est, judicent ipsi, an sint fideles, an infideles, cum *Alexandro de Halis*. In hoc enim stilus meus omninò hebetatus est. Et ne videar os ponere in cœlum. Sed manifestum est, quod ex hoc, *Non datur sangvis sub specie vini*, magnum *periculum infidelitatis*, scilicet *idololatriæ*, ingesserit se mentibus multorum, qui, audientes in precationibus de manducatione & bibitione, dum accedunt ad calicem, credunt sumere sangvinem, & pro tali venerantur, cùm non sit tamen nisi purum vinum, nisi aliquando lotio manuum vel digitorum.

Verba Brixiensis.

Dicunt insuper, eundem *Doctorem Alexandrum* recitare historiam de quibusdam religiosis, de qua supra. Dicendum, quod in hoc est famosus Doctor *facti*. Sicut *communiter Doctores moderni temporis, magis seqvuntur facta, seu consvetudines, vel potius corruptelas modernas, quas plus appreciantur & ponderant cum constitutionibus humanis, quam legem Christi.* Cùm *ut plurimum legem Christi cum glossis eorum & additionibus trahunt secundum facta currentia, & ad hominum consvetudines*, simul aliquando *corruptelas* excu-

& cuncta vincendi. Hoc est, quod dicitur 1. *Maccab. VI.* Ostenderunt elephantibus figuram uvæ & mori, ut acuerent eos in prælio. Ex natura enim habet hoc aliquid, quod audax & bonæ spei efficitur, quando aliquid simile videt sangvini. Quia elephas propter castitatem & fortitudinem virum sanctum significat, qui acuitur sangvine Christi in prælium, qui de uva Christi & mero, qui Christum significat propter similitudinem peccati, quam à nobis accepit, exprimitur. Ille enim sangvis valdè nos facit audaces &c. Ut ibi.

Et quia Christus instituit, etiam ecclesia primitiva sic tenuit, ut prædictū est, nullam prætendens excusationem: Non immerito debemus idem facere, si saltem cum Christo & de ecclesia sua volumus computari.

Sed *diceres:* Quid? Ergò peribunt homines, qui sic non receperunt aut dederunt? Ad quod *respondeo* breviter: Me in præsenti opusculo disputare nolle de his, quorum Deus judex est, sed nos instruere, ne sub judicio decedamus.

Ad hoc consimilis quæstio per *B. Hieronymum, De conf. dist. V. Nunquam, in fine.* Ad idem dicit *B. Cyprianus*: Frater charissime, id quod constat Dominum fecisse, faciamus. Si qvis autem de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc observavit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi. Nobis verò non potest ignosci, qvi nunc à Domino moniti & instructi sumus. Hæc ille.

Contemtus enim & malitia, & ex proposito resistere, damnatur. Necessitas autem legem non habet, ut est communis sententia Doctorum.

Demum autem secundum *Thomam* salvare consvetudinem, qvâ populus communicatur sub specie panis tantùm, dicendum, qvod in hoc, qvod nititur salvare consvetudinem in his rebus, in qvibus divina scriptura aliqvid certè constituit, *potius est ab eo declinandum, & certum statutum Dei*, qvod non fallit neqve fallitur, *tenendum* & seqvendum.

Ad hoc, qvod per *Augustinum XI. distinct. In his rebus*, & per *Cyprianum* & multos alios suprà in principio positum, & plenius patebit infrà in conclusione seqventi.

Sed qvod *S. Thomas* modum communicandi sub utraqve specie non reprobat, sed magis approbat, in hoc tanqvam Christi coadjutor est reverenter audiendus. Dicit enim *P. III. q. LXXVI. artic. 2. Quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Quia hoc est conveniens usui hujus sacramenti, ut seorsim exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sangvis in potum. Quia corpus exhibetur pro salute corporis, & sangvis pro salute animæ.* Ecce in hoc doctorem evangelicum, non consvetudinum tantum. Ideò dicimus eum audiendum.

Postremò ponunt, qvod non occurrit aliqvis famosus Doctor &c. *dicendum*, qvod iste famosus magister Christus Jesus, & magnus Propheta, filius charissimus Dei Patris, præcipiens nobis, ut suprà in principio, eum audire, dicit *Joh. III. Qui non credit, jam judicatus est, quia non credit iste in nomine unigeniti filii Dei.*

Ex dicit iste famosus Doctor *Johannes Chrysostomus* super Matthæum, De imperfecto: *Credere Christo est obedire Christo.* Qvi ergò sic confitetur Christum, qvomodo iste mandavit; iste Christo credit. Qvi autem non sic confitetur, nec conversatur, qvomodo iste mandavit, non credit Christo, nec introibit in regnum cœlorum.

Et famosus Doctor *Cyprianus* dicit errorem, & condemnat, ut suprà. Et famosus Doctor *Augustinus* suprà dicit: Nihil esse periculosius, si non militetur sicut Imperator noster jubet.

Taceo de Doctore gentium *S. Paulo*, qvi sic à Domino accepit & Corinthiis tradidit. Per factum ergò suum voluit, sed oppositum reprobavit, scilicet istius, qvod Dominus monuit. Qvia istud nemo mutare audet, ut suprà per Augustinum.

Illorum ergo sententias seqvi cupimus, qvos jam cum Christo regnare credimus.

CAP. IV.

Quarta Conclusio.

Constantiensis Concilii Doctores.

Cùm hujusmodi consvetudo sit ab ecclesia introducta, & diutissimè ex causis rationabilibus observata, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine autoritate ecclesiæ immutare pro libito.

Patet hæc conclusio in *Decretis, dist.* I. *cap. In Consvetudine,* in *textu* &. in *glossa*. Illo addito, quod, sicut singularis persona non debet dare legem Ecclesiæ, ita non licet sibi consvetudinem laudabilem pro lege habendam juxta suum libitum immutare.

Jacobell. GRegorius: *Si consuetudinem fortassis opponis, advertendum est, quod Dominus dicit: Ego sum via, veritas & vita. Non dixit: Ego sum consuetudo, sed veritas.*

Et certe, ut B. *Cypriani* sententia utamur: *Qualibet consuetudo quantumvis vetusta, quantumvis vulgata, veritati omnino est postponenda. Et usus, qui veritati est contrarius, est abolendus.*

Item *Augustinus*: *Qui contemta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres malignus est & invidus, quibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est, inspiratione cujus ecclesia est instructa. Utique veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Quia & Petrus, qui circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti. Igitur cum Christus veritas sit, magis veritatem quam consuetudinem sequi debemus. Quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit. Plane quis dubitet, veritati manifestata consuetudinem cedere. Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat. Hæc* 8. *dist. c.* 6. *Qui Contemta & c.* 5. *Si consuetudinem, & c.* 4. *Veritate.*

Et quia communicationem sub utraque specie, ut *perse dicunt Doctores* supra *in prima conclusione*, instituit & ministravit Christus, qui est veritas, qua ratione audent hic *in quarta conclusione*, dimissa veritate, allegare contrariam consuetudinem? Cum tamen hujusmodi, secundum sententiam Augustini supra, sit invidus & malignus. In hoc enim ostendunt se esse *Doctores consuetudinum, & non veritatis*, quæ est Christus.

Ideo quilibet veritatem diligens dimissis hujusmodi Doctoribus, etiamsi esset legio Doctorum hujusmodi, veritatem, Christum, magnum istum Prophetam & Dei patris filium charissimum, secundum præceptum ejus audiat, non solum in ista veritate evangelica communionis, sed & in omni alia veritate sua infallibili: A qua *consuetudinarii* semper fideles sub specie consuetudinis subtrahere nituntur.

O quam venenosa res est hujusmodi temporibus, ut magis infra patebit.

Prætendunt deinceps hujusmodi, & dicunt, *consuetudinem ab ecclesia introductam.* Unde dicit *Archidiaconus*, secundum quod allegat eum *Johannes Andrea de Electionis fundamento, Libr. VI. In Novella, Et de hoc per eum, de Consecr. dist.* I. *Ecclesiam*, ponens differentiam inter ecclesiam & synagogam, quod *ecclesia* nomen Græcum in Latino sonat idem quod *convocatio*, quia ad se omnes vocat, & dicitur *catholica*, quod idem sonat quod *universalis. Convocari* autem proprium est utentium ratione. Et sic in ecclesia populus fidelium ad unam fidem, ad Dei judicia, ad Christi convivium convocatur. Hæc ibi.

Quid autem est hoc *convivium*? Audi *Augustinum*, qui ad hoc assumit verba posita *Sap. IX.* inquiens: *Sapientia adificavit sibi domum, paravit mensam suam, misit servos suos, convocans omnes & dicens: Venite & edite de meis panibus, & bibite vinum, quod miscui vobis. Et istam mensam preparavit servis & ancillis suis in conspectu eorum. Ut quotidie in similitudinem corporis & sanguinis Christi panem & vinum secundum ordinem Melchisedech ostenderet: Ostendendo nos cibaret in sacramento.* Hæc *Augustinus.*

Ergo ecclesiæ Christi est convocare ad convivium suos, & non impedire, sive ab

ve ab eo retrahere per contrariam consuetudinem, quam non approbat, nec ex intentione introducit: Sed potius Synagoga contrarium introduxit & introducit. De qua dicit idem *Archidiaconus*, ubi supra, allegans ad hoc *Hugonem*. *Synagoga idem est quod congregatio. Congregantur autem etiam pecora. Congregatur ergo in ista grex irrationabiliũ*. Hæc ibi.

Unde pro ista materia, secundum *glossam c. Eccles. De pœnitentia, dist.* 1. est notandum. Quod *sunt quidam in ecclesia nomine & re, ut boni Catholici, ut XXIV. q.*1. per Hieronymum c. 10. *Omnibus. Omnibus consideratis, puto me temere non dicere, alios scilicet bonos esse in domo Dei, ut ipsi etiam sint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari supra petram, quæ unica columba appellatur, quæ pulchra sponsa sine macula & ruga, & hortus conclusus & fons signatus, puteus aquæ vivæ, & paradisus cum fructu pomorum. Quæ domus etiam claves accepit ac potestatem solvendi. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque contemserit, sit tibi, inquit, tanquam ethnicus & publicanus*.

Item *Ambrosius, de pœnitentia dist.* 1. *Ecclesia Christi est nullam habens maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi. Qui ergo peccator est, aliqua sorde maculatus est, de ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Possibile est autem, ut quomodo ecclesia, quæ prius rugam habuit, & maculam, & immunditiam, & postea restituta est: Ita & peccator currat ad medicum: Quia nullo opus habent sani medico, sed male habentes. Ut curet vulnera ipsius & fiat de ecclesia, quæ est corpus Christi*.

Item *Lira Matth. XVI.* super isto: *Ex porta inferi &c.* dicit. *Ex quo patet, quod ecclesia Christi non consistit in hominibus ratione potestatis vel dignitatis, ecclesiastica vel secularis. Quia multi Principes & summi Pontifices & alii inferiores inventi sunt apostatasse à fide. Propter quod ecclesia consistit in illis personis, in quibus est notitia & vera confessio fidei & veritatis*.

Item *Guilielmus de monte Landuno in Sacramentali* suo dicit: *Notandum esse, cum Christus dixit:* Rogavi pro te Petro, *quod per* Petrum *intelligebatur* tota universalis ecclesia, *quæ deficere non potest, cujus fundamentum est Christus, columnæ apostoli, lapides Christi fideles, per cæmenta roris divinæ gratiæ Christo capiti, velut Christi corpus proprium, virtute articulorum fidei conjuncti. Qui omnes ordinant unam ecclesiam, rugam vel maculam non habentem. Cujus ecclesia Deus est pater, Christus heres & unicus filius, spiritus sanctus nutrix, lactando sua gratia*.

Cum ergo quæritur: An oratio facta pro Petri fide extendatur ad fidem successorum suorum, ut nunquam possit deficere, & sic nunquam damnari, dic: Aut loqueris *de successoribus officii & meriti*, quod sic. Si autem *de successoribus officii tantum*, non extenditur: Sed proprie peccatore omisso extenditur oratio ad alios *fideles ecclesiæ*, qui proprie dicuntur *successores*, & in ipsis oratio exauditur, ut ibi. Et sic notatur in glossa super isto verbo, *Luc. XVII. Rogari pro te, Imo pro omnibus*.

Quidam nec nomine nec re sunt in ecclesia, ut *præsciti*, de quibus *XXIII. q. IV. Si quis à catholica*.

Alii nomine tantum. *De Consecr. dist. IV. Est unitas*, dicitur: *Mali enim homines sunt in ecclesia, sicut mali humores in corpore. Et XXIII. q.* 4. *Quantus.* Ubi dicitur: *Mali sunt sicut zizania, boni triticum.* Et large sumitur *ecclesia*, ut granum & paleam complectatur, ut *XXXII. q. III. Recurrat.* Aliud enim est esse *quasi de ecclesia*, aliud est esse *in ecclesia*. De quo in glossa dicta, *Ecclesia, de pœnitent. dist.* 1. Isti ergo mali humores & zizania nituntur triticum suffocare.

Sicut ergo *ecclesia est rationabilum*, non introducit, nec approbat, nisi consuetudines rationabiles, quæ sunt in his rebus, in quibus divina scriptura nil certi statuit, ut *Augustinus XI. dist. In his*, ut etiam dicit *capitulum Consuetudo, dist. I.* per Doctores pro ipsis allegatum. Dicit enim sic: *Consuetudo est jus, quod de moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex*.

Et quia, ut notum est, lex non solum puri hominis, imo & filii Dei, hic non deficit: Quare ergo audent dicere: Huic legi consuetudinem contrariam tenere, & locum habere, cum *capitulum Consuetudo* per ipsos allegatum, nihil facit ad propositum pro bono eorum, ut patuit.

Sic sicut *Synogoga est & irrationabilium*, sic introducit & approbat facta irrationabilia & consuetudines irrationabiles,& corruptelas,quæ sunt contra jus naturale, & contra scripturam canonicam. Et sumitur jus naturale pro jure divino, quod continetur in lege & evangelio. Et scriptura vocatur vetus & novum testamentum, uti patet 9. *dist.* per totum. Et ibi in summa concordat *Extravag. De accusatoribus, Qualiter & quando*,2. c. 24. in principio.

Et ideo nulla consuetudo valet contra jus naturale, etiamsi omnes homines de mundo facerent, cujus ignorantia neminem excusat. Et ibi nihil interest in vitio, decipere vel decipi. De quo dicitur: *Domini sunt mandata, & omnis qui ignorat, ignorabitur.* De hac materia patet *Extravag. De consuetudine c. ultimo*, & in glossa.

Hæc ergo altera res multum venenosa, quod sicut Synagoga nomine ecclesiæ se nominat, sic & suas corruptelas consuetudines vocat, & per hoc incauti decipiuntur. Attendite ergo à falsis Prophetis & pseudo Christis, qui confitentur se nosse Dominum, factis autem negant, cum sint abominati, & ad omne opus reprobi, *Tit. I.*

Capitur etiam ecclesia à modernis & alia significatione, secundum quod potest colligi ex dictis *M. Stanislai & Stephani Palez in tractatibus eorum De Ecclesia, sic: Ecclesia Romana est caput Papa,& summus pater in terris, imo cor, fons & alveus, continens plenitudinem potestatis, universas oves Christi informandi, illuminandi, dirigendi, certificandi. Collegium vero Cardinalium corpus mysticum manifesti & veri successoris Principis Apostolorum Petri, & collegii aliorum Apostolorum, in officio ecclesiastico cognoscendi, definiendi in universa materia catholica & ecclesiastica. Et illud corpus Cardinalium est ex triplicibus partibus. Una veluti suprema, quæ est Episcoporum Cardinalium, secunda media, quæ est cœtus Presbyterorum Cardinalium, tertia infima, quæ est Diaconorum Cardinalium. Hi cum Papa sunt ecclesia sancta, quæ non debet esse alicui in præcepto vel in institutione aliqua, suspecta cæteris*, ut ibi.

Et in ista acceptione communiter accipiunt moderni ecclesiam, cum loquuntur de ecclesia Romana. Similiter & *Doctores* sic videntur accipere, cum *in conclusionibus* eorum dicunt, *consuetudinem Ecclesiæ servandam*, & contra observationes ipsius & statuta non esse attentandum.

Et de consuetudine *istius ecclesiæ* pulcherrime in *Speculo aureo* dicitur, quod alias intitulatur *Petrus Paulus. In hus verbis inter cetera planctum pro affectu & dolorem heu corde auximus. Qua voce intonare & ipse debeam, quis scribendi stylus, quive modus eloquentiæ explicare sufficiat, in cor hominis non ascendit, tantam pestem mortificantem animas, in populo Christiano gravissime sævientem. En schismata, en hæreses & errores ubilibet infiniti. Nonne durissima plaga Domini descendit in Israel? Quam in se experitur his temporibus nostra ætas. Sed heu vile aurum in tantum catenavit modo mentem Mosi, qui nedum non placare indignantis animum, sed mala malis accumulans machinatur quotidie ad deteriora provocare. In contraria supra omnem modum res agitur. Ut inde exemplar omnis mali progrediatur, unde sanctitatis procesferat omnis norma. Et unde tota ecclesia Christi, ædificante Deo constructa, sumsit exordium, inde patitur jam ruinam. Illic jugum suave Domini abjicit & frangitur lex divina.* Et sequitur: *Sicque vere tota Romana curia, à planta pedis usque ad verticem capitis patenter erroribus excæcata, ipsa suorum errorum veneno inebriavit fere singulas mundi partes, acsi immensam creatoris omnipotentiam ipsa ad suum libitum posset immutare. Omnes quidem de hoc murmurant, nullus clamat.* Et sequitur: *Heu quoties tot & tantos errores conspicio in ecclesia Christi, quos fere nedum totus mundus scit, sed ruinam maximam & corruptionem patitur, & est passus, & scandalizatus per ea quæ fiunt in Romana curia continue. Te namque certifico, si etiam per inspirationem Dei notorium esset de aliquo facta electio, & parva, quantumlibet utilis & docta, atque sancta, nec dederit pecuniam vel de solvendo prius pacaverit, quasi supervacuo pro sua confirmatione, aut alias pro quocunque beneficio ecclesiastico laborabit. Nonne totum hoc sua venalitate Romana curia propagavit, cum sic exorbitanter promoventur episcopi,*

scopi, inutiles, idiotæ, scandalosi, ambitiosi, avari. Aliisque beneficiis Ecclesiasticis tam curatis quam non curatis sine differentia discretionis & indifferenter præficiuntur lenones, coqui, stabularii equorum, & pueri. Tot ibi sunt pactiones, tot quotidie ibi veniunt solutiones, quot sine omni timore & verecundia tractatores seu mediatores simoniæ, quasi forum constituentes publicum. Jam pro signatura Papæ super tali beneficio vel gratia debes dare tantum, jam pro dispensatione super talibus incompatibilibus tantum, pro tali indulto tantum, pro absolutione à tali excommunicatione vel irregularitate tantum, pro talibus indulgentiis tantum, & sic illis publicè paciscuntur & forizant. Et iste plus diligitur, qui astutiori sollicitudine, & majori sollicitudine plures simplices decipit, & plures denarios scit venari Tot & tanta etiam fiunt exorbitantes gratiæ, sed revera multo verius dicerentur mercantiæ. Nunc fiunt & appellantur, De die obitus, nunc dies obitus declaratoriæ, nunc Perpetuum silentium, nunc, Cum clausula anteferri, nunc, De proprio motu Papæ, nunc, Cum clausula retineri quæ tollit jus quæsitum. Nunc fiunt anticipationes datarum, nunc data Cardinalium conceduntur, jam revocantur, jam mutantur, jam ad certum tempus duratura limitantur, jam renovantur, jam Prælati de una ecclesia ad aliam transferuntur, jam beneficiis suis propter pecuniam spoliantur. In omnibus his tota devotio consistit, ut denarius acquiratur. Et sequitur : *Quisnam tam simplex esse poterit, qui non intelligat hoc ex avaritiæ radice procedere? Quis tam justus, qui in bonum tam exorbitantia facta interpretari valeat? Quis tam sanctus, ut non expavescat vel non scandalizetur? Imo toti clero ambitionis datur materia. Via gravibus & plurimis litibus aperitur. Et notandum quanta homicidia ex hoc sequuntur. Imo certum est. Nam vix contingit vacare beneficium ecclesiasticum, ubi duo tres, quatuor, quinq, sex impetrantes ad acceptandum non currant, & sæpius ipsi vel amici eorum hac occasione se armis invadunt bellicis & mutuo se occidunt. Currunt quoq, ribaldi ad curiam sicut ad forum publicum. Et ubi duo vel tres pro prima vel secunda salutatione se suscipiunt, quærunt : Quanti jam valent Data* Papæ, *quantum,* Cardinalium, *quantum,* proprius motus Papæ, *quantum,* tales indulgentiæ, *quantum,* tales absolutiones? *Quomodo ergo errores esse non debeant, ubi Christus vera lux non illuminat, sed cæca avaritia corda venalitate obfuscat. Plane non regitur sic ecclesia, sed destruitur, ut ait B. Bernhardus, super Cantica scribens, sermone LXXIIX. Non est hoc custodire, sed perdere, non est defendere, sed exponere, non est instituere, sed prostituere, non est pascere gregem Dominicum sed mactare & devorare, dicente Domino: Qui devorant plebem meam, sicut escam panis. Nec rectores sed destructores dici debent tam promoventes quam promoti. Et si bene adverto, non solum promoti his temporibus in Romana Curia, sed quasi totius mundi clero videtur hoc convenire, quod non intrat per ostium, scilicet Christum, hoc est dicere, quod Christus debet esse causa collationis in conferente, & etiam receptionis in suscipiente, sed ascendit aliunde, sicut fur & latro, id est propter aliam causam quam propter Christum principaliter, ut puta propter pecunias, propter consanguinitatem, obsequium, preces carnales, favorem patriæ & linguæ, timorem humanum, aut adulationis, mendacii, lenocinii, vel cujuscunq, peccati causa & non propter Christum. Per quem si quis introierit, salvabitur. Ergo à contrario, si quis per ipsum non introiret, condemnabitur. Nec multitudo errantium aut error multitudinis hanc poterit veritatem aliquatenus immutare, sed potius sequendus est Christus, qui est via nostra, veritas & vita, quam tumultus errantium, quantumcunq, peritorum: Qui non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt,* 2.q.1. Hæc ex *Speculo aureo, De ecclesiasticis titulis,* collecta sunt.

Patet ergo ex dictis & experientia, quæ est optima rerum magistra, quomodo dicta ecclesia in consuetudinibus suis & factis populo Christiano est valde scandalosa. Nec aliquis sanæ mentis diceret fidelem Christi amatorem & suæ legis ministrum sequi debere hujusmodi consuetudines sive facta.

Quærit ergo *Bartholomæus Brixiensis, XXIV. q.1. super c. A recta. De qua ecclesia intelligas, quod non possit errare? Si de ipso Papa, qui ecclesia dicitur, certum*

est

est quod Papa potest errare. Respondeo; Ipsa congregatio fidelium ecclesia dicitur. Et sic ecclesia non potest errare. Nam ipse Dominus orat pro ecclesia. Et pro voluntate suorum labiorum non fraudabitur. Hæc ibi.

Sic capiendo *ecclesiam*, est ipsi non immerito obediendum, ut dicitur *XXI. dist. Quamvis*, in fine. *Romana ecclesia non habens maculam neq; rugam, nec aliquid hujusmodi.* Super quo dicit glossa Archidiaconi: *Quod ubicunq; sunt boni, ibi est Romana ecclesia.*

Sicut ergò idem Dominus Jesus Christus voluntate labiorum suorum non fraudabatur, sed exauditus est pro reverentia sua, scilicet preces offerens supplicationesque cum clamore & lacrymis, *Hebr. V.* Ob reverentiam mandati patris sui, Dei omnipotentis, quò dixit: *Ipsum audite*, ut suprà, & sui ipsius, quò dicit: *Pœnitemini, & credite evangelio: Nisi manducaveritis carnem &c.* de quo etiam suprà, *duximus* eum exaudiendum.

Et secundum quod ipse instituit & practicavit, & ecclesia primitiva post eum, ut concedunt doctores, & benè, *incepimus sub utraque specie*, in nomine ipsius, *cuilibet* piè desideranti *porrigere sacramentum*, non pro nostro libito, ut prætendunt Doctores, sed secundum primitivam institutionem filii Dei, *longa & matura super hoc prahabitâ deliberatione cum magistris & aliis legem Christi diligentibus.* Res enim de facili ad naturam suam, & ad statum, à quo incepit, redit, ut *Digestis, De factis, Si unus.* Utendum est enim aliquo ad eum usum, ad quem fuit institutum, ut *45. distinct. Licet.*

Sed an *compositores præcedentium conclusionum* pro libito suo, sub specie pietatis, scilicet consvetudinis sive obedientiæ, & inunctis verbis, quantum in eis est, nituntur evangelium Christi pervertere & immutare, judicat ille, qui nihil ignorat, & quilibet fidelis sanæ mentis existens, quasi vellent Dei omnipotentiam ac Christi mentem ad libitum eorum limitare, de quibus sufficienter superius patuit ex *Speculo.*

CAP. V.

QVINTA CONCLUSIO

Constantiensis Concilii Doctores.

Dicere, quod hanc consvetudinem ac legem observare, sit sacrilegium aut illicitum, censeri debet erroneum.

Conclusio ista patet ex prædictis. Nam hoc quod licitum est & laudabile & pro lege habendum, dicere sacrilegium, est certissimè erroneum. Cùm error sit falsi pro vero approbatio, secundum Augustinum super Psalm. XXX.

Correlariè sequitur, quod multum temerariè & præsumtuosè fecerunt, qui contra universalem ritum ecclesiæ, quem tot & tanti Doctores laudant & approbant, & nullus famosus Doctor reprobat, præsumserunt populum sub utraque specie communicare, & quod communicandus sit populus dogmatizare, & sic non facientes calumniari. Et satis mirandum, quod in regno & in civitate, ubi est tàm solennis universitas, & clerus egregius, ista tolerantur.

Jacobell'.

IMò secundum dicta *Augustini* suprà: Qui contemta veritate præsumit consvetudinem sequi, invidus est & malignus. Et maximè illicitum & erroneum est credere, quemcunque vel quoscunque, quot vel quanti sunt, posse aliquid condere, laudare vel approbare adversus veritatem. Unde dicit *Urbanus Papa, 25. q. 1. Sunt quidam dicentes, Romano Pontifici semper licuisse novas condere leges.* Et sequitur: *Sciendum verò summopere est, quod inde novas leges potest condere, ubi evangelistæ nequaquam aliquid dixerunt. Ubi verò apertè Dominus vel ejus apostoli & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, usque ad animam*

nam & sangvinem confirmare. Si enim quod docuerunt apostoli & Propheta, destruere, quod absit, niteretur, non sententiam magis dare sed errare convinceretur.

Item *Marcellus Papa ibi in c. Omne: Nequaquam quidem stabit quod contra evangelicam vel apostolicam vel Propheticam doctrinam constitutionemve eorum sive sanctorum patrum actum fuerit.*

Item *Symmachus Papa*, 10. *dist. Non licet Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata præsumere, nec quicquā, quod evangelicis, Propheticis aut apostolicis regulis obviet agere.*

Item *Augustinus*, 9. *dist. Quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris quàm novi testamenti certis suis terminis contineri, eam pastoribus, omnium episcoporum literis, ita praponi, ut de illa omninò dubitari & disceptari non possit, utrum verum vel rectum sit, quicquid scriptum constiterit esse.* Et sequitur in *c.* sequenti, *Ego. Ego solis eis scriptoribus, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere. Aut si aliquid in eis inveniatur, quod videatur contrarium veritati, vel aliud quid, mendosum esse codicem, vel non esse assecutum interpretem quod dictum est, vel me minimè intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, quantalibet doctrina polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios autores, vel canonicas vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreant, persvadere potuerunt.* Et sumitur hic canonica scriptura ut suprà.

Et idem, *VIII. dist.* dicit: *Neque quorumlibet disputationes quamvis catholicorum & laudatorum velut scripturas catholicas habere debemus, ut nobis non liceat salvâ honorificentia, qua illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si fortè invenimus, quod aliter senserint, quam veritas habeat, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum. Noli meis literis quasi canonicis inservire. Negare non possum, nec debeo, sicut in ipsis majoribus, ita multa esse in tam multis opusculis nostris, qua possunt justo judicio & nullâ temeritate culpari. In eo qvippe merito sumus, ut non dedignemur nobis, etiam dictum ab apostolo recipere, Et si quicquam aliter sapitis, hoc quoque Deus revelabit.* Hæc Augustinus 8. & 9. *dist.* per totum. Unde multa ipse postea retractavit, ut XII. *q.* I. *Certè*, & XXIII. *q.* 6. *Vides.*

Et sic patet, quod est valde illicitum & erroneum, contra veritatem quicquam præsumere, etiam quocunque prætextu. Omne enim, quod est irreprehensibile, catholica defendit ecclesia, ut *ut XXV. q.* I. *Omne.* Et id novimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium est, nec decretis sanctorum inveniatur adversum, ut 3. *dist. Sicut.*

Non est ritus ecclesiæ Christi & Catholicæ, ut prætendunt *consuetudinarii Doctores*, dimissa Christi veritate & apostolorum, aliquam consuetudinem contrariam approbare, cum sciant scriptum, *XXV. q.* 2. *Amputato, Quod ea, qua sunt ab apostolis eorumque successoribus instituta, nulla desidia negligantur, nulla dissensione violentur, nulla concertatione conturbentur.*

Utinam *Doctores* ad istas scripturas attenderent, forsitan constitutionem Christi & in primitiva ecclesia tentam non impugnarent, & non tantum de *nomine Doctoratus* confiderent, & de eorum multitudine, quod sunt tot & tanti, ut dicunt, qui laudant & approbant.

Ideo dicitur in *glossa* dicta, *c. Ego*, 9. *dist.* Quod non est magis credendum honorabili personæ, quam alii. Quia veritas à quocunque prolata semper præferenda est, ut 2. *q.* 7. *Queritur.* Ubi dicitur: *Non æquamus filium Patri in honore, sed praponimus filium Patri in veritate, & sic tribuimus honorem debitum, ut non perdat aquitas meritum.* Nec sanctitas personæ proderit, ut citius credatur, ut supra in *c. Ego, & c. Neque*, 50. *dist. Si quis prapostera*, Ubi dicit *Cyprianus*: *Mandant martyres aliqua fieri, sed si scripta non sunt in lege Domini, que mandant, ante est, ut sciamus, istos de Deo impetrasse, qua postulant, & tunc facere, qua mandant. Neque enim statim videri potest de divina potestate concessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum.*

Non ergo sequitur: Doctores laudant & approbant, ergo fidelis Christianus approbare debet, nisi in quantum Dominus approbat in lege sua. Unde dicit *Augustinus: Sedendo in cathedra Mosi docent legem Dei, ergo Deus per illos dicit. Illa vero si qui nolint docere, nolite audire, nolite facere.* Certe tales sua quærunt, non quæ Jesu Christi. Quia, secundum Dionysium, qui ex propriis loquitur, mendax invenitur. Et secundum Chrysostomum, omnis Doctor servus est legis. Et si de suo sensu aliquid velit addere vel subtrahere secundum proprium intellectum, dicitur falsus testis. *Proverb. XXX.* dicitur: *Omnis sermo Dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis istius, ne arguaris inveniarisque mendax.*

Ideo dicitur Deuter. *XXVII. Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, neque auferatis ex eo. Maledictus, qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec opere eos perficiat.*

Concordat pulchre *Apoc. ult.*

Sancti enim *Doctores habent scientiam à scriptura, quia humiliter se subjiciunt scripturæ, sensum suum illi coaptantes. Sed hæretici Doctores habent scientiam in manu sua. Quia quasi Doctores illam suo sensu coaptant.* Hæc glossa, *Apocal. VI.*

Et optime concordat *Augustinus in Enchiridio*, de quo supra in *III. Conclusione.*

Et in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendum veritatem impediuntur aliquo obscuro, non ad Propheticas voces, non ad apostolicas literas, nec ad evangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt. Isti vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum. Ut immutent mendacio veritatem, cum aliud prædicant, quam ab apostolis acceperunt. Hæc *XXIV. q. III.* per totum. Et ibi per Hieronymum. *Et de ista materia alibi est plus dictum.*

Insuper dico cum Doctoribus, quod, sicut dicunt, *in regno & civitate, ubi sic communicatur populus, est valde solennis Universitas.* Supposita cujus volunt, ut communiter, & fere omnia volunt regi, & dirigi & instrui secundum legem Dei. Quam in ecclesia Dei summa diligentia venerari student, & memorialiter tenent, ut præcepit Dominus in Deuteronomio.

Verum tamen est, Communiter non incedunt ocreati, variati & togati, ut per ista dignitas appareret, de quibus dicit *Johannes Andrea De excessibus Prælatorum Apostolicorum, libr. VI.* Nec magnificant fimbrias suas, sicut isti de quibus Matth. XXIII. dicit Salvator; *Dilatant* enim *phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & ab hominibus vocari Rabbi &c.*

Videant, quos tangit, qui ita excessive dilatant fimbrias & cucullas suas, ut equus sive mulus, cui insident, vix incedere possit. Taceo de servis sustentantibus.

Sed de *Universitate*, ubi supra, ut communiter in abjectis ambulant. Scientes, quia *Johannes Baptista* ex eo erat idoneus testis Christi, quia austerum habitum habuit, ut dicit *Lira Matth. III.* Ideo dicit *Apocal. XI. Et dabo duobus testibus meis amiciri saccis, & prophetabunt.* Hujusmodi erant isti Doctores, quibus non erat dignus mundus, de quibus *Hebr. XI. Circumiverunt in melotis, in pellibus caprinis &c.*

Et communiter non sunt ingrossati, impinguati, dilatati, qui recalcitrant Deum factorem suum, & recedentes à deo salutari suo, ut patet *dist. XXXIII.* Sientes, quod secundum B. Hieronymum *XXXV. dist. c. 3. Ecclesiæ confusio & ignominia est, Jesum Christum crucifixum pauperem & esurientem farcitis sive farsis prædicare corporibus, & jejuniorum doctrinam rubentes baccas tumentiaque ora proferre. Si in apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed & conversationem & abstinentiam.* Hæc ille.

Nec sic de istis, de quibus dicitur *Ezechiel. XXXVIII. Et cadent sepes*, dicit Lira, id est *multi de religiosis & doctoribus tempore Antichristi, qui propter pugillum panis & pinguia beneficia quasi canes muti non valent latrare*, de quibus Esaias Propheta.

Sed

Sed de *universitate ista solenni* multi jam vicerunt, propter sanguinem agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem, ut *Apocal. XII.*

Scire autem debetis, & pro certo credere ac tenere secundum Cyprianum: *Pressura diem super caput esse cœpisse, & occasum seculi atque Antichristi tempora appropinquasse, ut parati omnes ad prælium stemus, nec quicquam, nisi gloriam vitæ æternæ & coronam confessionis Dominicæ cogitemus. Nec putemus talia esse quæ veniunt, qualia ista, quæ transierunt. Gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta & virtute robusta parare se debeant milites Christi, considerantes, se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut possint & ipsi pro Christo sanguinem fundere.* Concordat etiam supra in conclusione tertia.

Ideo non est mirandum, quare clerus Christi egregius sic communicat fideles, ut scilicet fortes sint in bello, & audaces veluti elephantes ad pugnam procedentes, secundũ Albertum supra, & ut gigantes exultando in via præsentis miseriæ ad currrendum, ad bravium æternæ gloriæ apprehendendum.

CAP. VI.

Sexta Conclusio.

Constantiensis Concilii Doctores.

Pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, sunt hæretici censendi, & tanquam tales arcendi & puniendi.

Patet conclusio per hoc, Quod iste, qui pertinaciter se opponit contra generalem, laudabilem, expedientẽ, per Doctores, nullo contradicente, approbatum ritum, ministrationem sacramenti concernentem, merito debet haberi pro suspecto de hæresi, & tanquam novarum opinionum contra laudabiles mores ecclesiæ inventor & sectator, & tanquam talis arcendus & puniendus. Et Prælati super istis dissimulantes sunt multum redarguendi.

Jacobell⁹.

O Mirum dictum Doctorum & grandis permutatio ecclesiæ eorum, quantum ad ecclesiam primitivam! Cum id, scilicet communicare sub utraque specie, quod in conclusione prima dicunt Christi institutionem & ministrationem, & in tertia conclusione dicunt in ecclesia primitiva à fidelibus sic receptum, in præsenti conclusione per indereꝯtum, sub specie consuetudinis sive ritus eorum ecclesiæ, videntur hæreticare, & tenentes illud dicunt novarum opinionum inventores vel sectatores, sicque tenere volentes in hoc ritum & consuetudinem ecclesiæ primitivæ, fundatum super firmam petram, scilicet Jesum Christum, dimissa consuetudine, temporibus novissimis super arenam ædificata, utputa super multitudine, quia tot Doctores approbant, ut dicunt, & tanti, & quia periculum, & cetera, de quibus supra, hæreticant: Et non potius econtrario: Cum, secundum Augustinum supra, invidus est & malignus, qui dimissa veritate, præsumit consuetudinem sequi. Et non possunt de jure dicere consuetudinem tenere in his rebus, in quibus divina scriptura aliquid certi statuit, ut etiam dictum est supra per Augustinum & alios.

O bone *Jesu*, cum tu invenisti & instituisti, ut per se fatentur: Et tu, sancte *Paule*, vas electionis, à Domino dicis te sic accepisse, sicut omnibus Corinthiis tradidisti, & dicis *Galat. I. Notum vobis facio, fratres, evangelium, quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi!* Quomodo ergo dicunt hujusmodi veritatem *novam sectam!*

O sancte Paule, dic eis de ista secta, *Actor. XXIV. Confiteor hoc tibi, quia sectam, quam dicunt heresin, sic deservio Patri Deo meo, credens quæ in lege & Prophetis scripta sunt,*

sunt, spem habens in Deum. Hæc verba Pauli ibi. Ubi Ecclesiam vocant sectam Nazeræorum. Et *Actor. ultimo* dixerunt ad Paulum: *Nam de secta hac notum est nobis, quia ubique ei contradicitur &c.*

Ecce, ab initio Christi secta est persecuta & hæreticata, ideo dictum est supra: *Quod positus est in signum, cui contradicetur. Et hic est agnus, qui occisus est ab origine mundi*, ut dicit *Johannes in Apocalypsi.* Quia secundum *Cyprianum epistola XXVIII.* in Abel occisus, in Isaac immolatus, in Joseph venundatus, in Esaia sectus, in homine crucifixus est. *Et idem epistola XXVI. adversus Judæos* dicit: *Israel populus consuevit persequi Christum, non tantum in carne corporaliter apparentem, sed & cum à Prophetis nunciaretur, longe ante eis per spiritum loquentem. Universos etenim vates persecuti sunt, ex quibus quosdam lapidibus insectando, alios indigne excruciando, peremerunt, non tam ipsos, quam in ipsis Dominum Jesum Christum. Hoc est namque hujus rei probatio, quod scilicet simulatores perfidos & mendaces Prophetas & Christo contrarios susceperunt, bonos autem & fidei plenos impugnaverunt. Mosen enim maledicebant, quoniam Christum annunciabat, Dathan vero diligebant, quoniam Christo contradicebat. Aaron repudiabant in sacerdotio, quoniam Christi similitudinem præferebat. Abiron constituebant, quoniam Christum invidebat. David odio habebant, quia Christum canebat: Saul extollebant, qui Christo non obediebat. Achan servabant Christum reticentem, Josua contradicebant Christi præcepta servanti. Jeremiam lapidabant, Christum vaticinantem, Ananiæ obediebant Christo adversanti. Esaiam secabant Christum vociferantem, Manasse magnificabant Christum persequentem. Johannem decollabant Christum demirantem, Herodi credebant Christum trucidanti. Zachariam lapidabant Christum diligentem, Judam amabant Christum tradentem. Videtis ergo, quomodo Christum diligentes odiunt, & quomodo Christum odientes semper diligunt. Non enim tantummodo testes Domini impugnaverunt, sed perfidi coloni ipsi Domino patri ejusque filio contumeliam fecerunt.* Hæc & multa alia per eum ubi supra.

Posito ergo pro possibili, quod veniat Christus cum primitiva sua ecclesia *in medium Concilii Constantiensis*, cum vita sua apostolica & praxi sua evangelica, & dicat ibi turbis, sicut in Capernaum docens dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c.* Et volens ibi practicare sacramentum, sicut instituit, putasne habebit audientiam & locum, rebus stantibus, ut nunc? Grave esset. Imo videtur, quod non abirent retro, sicut isti in Capernaum scandalizati abierunt, sed secundum condemnationem eorum hæreticarent & condemnarent, dicentes: Non esse eorum consuetudinem.

Bene ergo cecinit vir secundum cor Dei, *psalmo XC. Quoniam tu es, Domine, spes mea, altissimum posuisti refugium tuum* &c. Bene ergo prophetavit de vobis hypocritis *Esaias*, sicut scriptum est: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe a me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum; relinquentes autem mandatum Dei tenentes traditiones hominum, ut Marci VII.*

Ad idem *Chrysostomus super Matth. De imperfecto c. XX. sic inquit: Quando vides, scripturas Prophetarum & evangelii traditas esse in manum falsorum sacerdotum & Scribarum, non intelligis, quia verbum veritatis traditum est principibus iniquis & scribis. Et sicut tunc sacerdotes condemnaverunt Christum morte, vel propter vanam gloriam vel propter avaritiam, cogitantes, quoniam si tenuerint Christum, ipsi sacerdotes esse non possent secundum legem, nec ista solennia lucra percipere: Ita nunc impii sacerdotes & Scribæ veritatis verbum dignum interire cogitant. Quia si verbum veritatis tenuerint, ipsi salutaria lucra percipere non possunt. Trahunt autem verbum veritatis perversis expositionibus ad illudendum & crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando simulant se sequi Christum & disputare de eo sine timore Dei, non proposito inveniendæ veritatis, sed studio subvertendi. Hoc autem modo deludunt, non colunt verbum veritatis, crucifigunt autem ipsum & interficiunt, quando falsa professione mendacii verbum veritatis suffocant & in se occidunt. Et sicut tunc sacerdotes illi nullam culpam idoneam invenientes in Chri-*

sto, falsam accusationem detulerunt adversus eum: Sic modo nullam rationem habentes dicere contra verbum veritatis, falsa interpretantur de isto, & falsa proferunt testimonia adversus verbum veritatis, sicut tunc falsos testes subornaverunt contra Christum. Et sicut tunc sacerdotes & scribæ cognoscentes quidem eum, qui vere Christus est, quasi hominem malificum: Sic & modo sacerdotes & scribæ hæreticorum, cognoscentes, quia verbum veritatis est, secundum scripturas, quas legunt, tradunt his populis, gentibus, ad illudendum & crucifigendum. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt & crucifigunt, quasi mendacem. Sed ignorantia eorum non excusat eos, sicut nec illos. Quoniam si vellent tantum judicio quærere, invenire poterant veritatem. Hæc Chrysostomus.

Videant, quos ista scriptura tangit, qui verbum veritatis *de communione sub utraque specie* fatentur Christi institutionem, & in primitiva ecclesia tentam, tamen illudunt, præponentes ei consuetudinem eorum, alii periculum, alii multitudinem non tenentium, tandem assumentes falsos testes, scilicet contra eandem veritatem practicantes.

Dicunt etiam post cœnam debere ministrari sacramentum. Quod utique constat falsum, cum nullus repertus esse constat hujusmodi, qui sic dogmatizasset sive practicasset post cœnam, necessitate exclusâ, quam per se excipiunt dicti condemnatores.

Procedentes tandem ad dicta sive scripta istorum testium, ad hæreticationem & condemnationem, tradunt demum gentibus ad crucifigendum, hæreticandum & *puniendum*. Non advertentes, quod dicitur *XXIV. q. 3. Non in perpetuum*, in glossa, *Quod judices non essent participes ad excommunicandum.* Concordat *Extravag. De appellatione, Reprehensibili, Et De sententia excommunicationis, Alma mater, Libr. VI.* Iniquitas enim omnia præcipitat. Virtus autem lenta est & omnium percunctatrix, ut de *pœnitentia dist. 3. Inter hæc.*

Tradunt demum *curiæ seculari*, dantes brachium seculare ad invocandum istud contra omnes practicantes hujusmodi Christi institutionem & ecclesiæ primitivæ ritum, prout patebit infrà in condemnatione eorum.

O Domine Deus, respice in testamentum tuum, quia obscurati sunt, qui repleti sunt tenebris in domibus iniquitatum, de quo in psalmo.

O Jesu Christe, qui es institutor hujus veritatis, nonne, quantum in eis est, te faciunt hæresiarcham? Et nihilominus dant contra te & tuam sanctam ecclesiam primitivam, si hodiè teneret ritum secundum tuam institutionem, brachium seculare. Et adhuc volunt esse *immunes ab homicidio*, & *benefici* vocari.

Verùm sicut tempore Christi Hannas & Caiphas, & ceteri Pharisæi & sacerdotes fuerunt innocentes in morte Christi, & ita sancti, quod non introierunt in prætorium, sive in domum gentilis, scilicet Pilati, ne contaminarentur, ut manducarent Pascha, ut *Johan.* XVIII. Justum tamen & innocentem petebant crucifigi, & Barrabam dimitti latronem insignem: Ipse enim Salvator primò in domo sacerdotum, Hannæ & Caiphæ, subsannatus, blasphematus verbis & factis, & prius ab eis extra synagogam ductus, *Johann.* IX. quasi degradatus, traditus est curiæ seculari, scilicet dicentibus ipsis: Nobis non licet interficere quenquam: Sic & nunc ex omni parte blasphematus ab hujusmodi.

Primò enim infamant, deinde citant, excommunicant, & tandem breviter rapiunt & degradant, & maledicendo in corpore & in anima, quantum in eis est, tradunt curiæ seculari. Et sicut tunc dixerunt Judæorum sacerdotes: *Si dimittis hunc, non es amicus Cæsaris*: Sic dicunt: Domine potestas: Iste est de foro vestro, & ecclesia non habet ultrà, quid faciat. Ideò per secularem comprimendus est potestatem. Uti patet in processu decretalium & constitutionum Papalium, de quibus longum esset ponere, latius enim infrà patebit, cùm videbimus de processu ipsorum.

O quàm periculosè & hypocriticè se hujusmodi decipiunt, & hominem tradunt, ut dicit *Augustinus De pœnitentia, dist. Periculosè se decipiunt, qui existimant*

eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius & eos, per quorum consilium & fraudem & exhortationem homines exstingvuntur. Nam Judæi Dominum neqvaqvam propriis manibus interfecerunt, sicut scriptum est: Nobis non licet interficere qvenqvam. Sed tamen illis Domini mors imputatur, qvia ipsi eum lingva interfecerunt, dicentes: Crucifige eum. Et seqvitur: *Qui ergò hominem tradidit, iste interfecit eum, Domino dicente: Majus peccatum habet, qvi me tradidit tibi. Unde psalmista: Filii hominum dentes, arma & sagittæ, & lingva eorum gladius acutus. Subjiciant ergò se pœnitentiæ, qvorum consilio sangvis funditur, si veniam mereri voluerunt.* Hæc Augustinus ubi suprà.

Hujusmodi traditiones Dominus præsciens, ait *Matth. X. Cavetè ergò ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad reges & Præsides ducemini propter me, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Deberent enim potius lætari de desiderio populi ad sacramenta percipienda, & evangelica veritate tenenda, quam contra tales conciliare, & ad oppositum quasi in mortem ducere. Similes illis, de quibus *Ambrosius, De pœnitentia, dist. I. Quantumlibet*, sic: *In tanta verò Domini gratia, tantoque divini muneris miraculo cum oportet universos lætari, commovebantur impii, & adversus Christum concilium congregabant, Lazarumq; interficere volebant. Nonne meritò eorum successores vos esse cognoscitis, quorum duritiæ heredes estis? Nam & vos indignamini, & contra ecclesiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in ecclesia reviviscere & peccatorum indulgentia resuscitari mortuos. Itaque quantum in vobis est per invidiam vultis iterum interficere resuscitatos. Sed Jesus non revocat beneficia, imo cumulos liberalitatis amplificat, revisit sollicitè suscitatos, & celebrata resurrectionis gratia lætus ad cœnam venit.* Hæc Ambrosius.

O rex regum & Domine dominantium. Angustiæ sunt undique, pater æterne. Si enim filium tuum charissimum secundum tuum præceptum audiero, & ut ipse idem filius tuus charissimus jussit, evangelio credidero suo, & more primitivæ ecclesiæ vixero, excommunicabor, hæreticabor, condemnabor, cremabor, vel alias trucidabor ab ista ecclesia Romana, quæ non sapit naturam sive morem primitivæ. Si autem evangelio non obediero, mors mihi æterna & flammæ perpetuæ dabuntur in revelatione Domini nostri Jesu Christi de cœlo, cum angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam his, qui non noverunt Deum, nec obedierunt evangelio Domini Jesu Christi, quia pœnas in interitu æternas dabunt à facie, ut 1. *Thessal. I.*

Quid eligam jam? Sed scio, quod si hominibus placerem, servus Jesu Christi adhuc non essem, *Galat. I.* Melius ergo est incidere in manus hominum, quam peccare in conspectu Dei, *Daniel, XIII.* Multæ enim misericordiæ ejus sunt, 2. *Reg. ultimo.*

Nonne tempore Antiochi, qui præferebat figuram Antichristi, dum libros legis Dei combusserunt igni, scindentes illos, & apud quemcunque inveniebantur libri testamenti divini, & quicunqve observabant legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eos? Sed surrexit Mathathias & dixit: *Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei! Quæ erat libera, facta est ancilla. Quid ergo nobis adhuc vivere?* Et scidit vestimenta sua & operuerunt se ciliciis, planxeruntque valde, & dixerunt magna voce: *Etsi omnes gentes regi obediunt, non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei. Non audiemus verba regis, nec sacrificabimus, transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via*, ut 1. *Macc. I. & II.* Et sequitur ibidem: *Vos autem filii, confortamini & viriliter agite in lege. Quia, cum feceritis, quæ vobis præcepta sunt à Domino Deo nostro, in ipso gloriosi eritis.*

Sic legitur de Eliazaro, 2. *Maccab. VI.* & de septem fratribus cum matre, ibi *c. VII.*

Imo omnes, qui placuerunt Deo per multas tribulationes transierunt fideles. Et nos ergo, non vilescamur pro his, quæ patimur, sed reputantes, peccatis nostris hæc ipsa minora supplicia esse, ut Judith. VIII. Nolite ergo timere eos, qui occidunt corpus. Capillus capitis nostri non peribit sine patre nostro. Sed in patientia vestra possidete animas vestras.

CAP.

CAP. VII.

Constantiensis Concilii Doctores.

Ad rationes, in quibus se conantur fundare prædicti præsumtores, facile est respondere. Unde principaliter allegant pro se illud Joh. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis &c. Ad quam respondet sanctus Thomas, in glossa super eodem verbo, dicens: Quod qui soli corpori communicat, non tantum facit propter hoc contra sententiam Domini. Reddit causam, dicens, Quia qui communicat corpori, communicat sanguini, cum sub utraque specie totus Christus contineatur. Richardus de media villa dicit, quod ista autoritas intelligitur de manducatione & bibitione spirituali. Et hoc etiam habetur ex dictis Augustini. Et quod oporteat dictam autoritatem exponere de manducatione & potatione spirituali, suadetur ex eo, Quod Nisi *dicit necessitatem. Eucharistia autem licet sit necessaria voto, non tamen ponitur sacramentum necessitatis. Sed manducatio & potatio spiritualis est simpliciter stante lege de necessitate salutis, quam illi faciunt, qui manent in Christo & Christus in eis.*

Jacobellus.

ALlegant pro se primò Doctores sanctum *Thomam.* Manifestè patet, *P. III. q. 73. De eucharistia,* quod ipse loquitur in casu, cum nocumentum timeatur, scilicet cum communicandus esset infirmus, cui vinum noceret. Dicit tamen, quod vinum in modica quantitate sumtum, non potest ægrotanti multum nocere. Sic videmus, quod cum timeatur de vomitu infirmi, quod nec sub specie panis sibi de facili porrigitur corpus Christi, sed inducitur, ut fidem habeat & votum sive desiderium sacramentum percipiendi.

Et idem q. 80. de usu hujus sacramenti articulo 12. dicit, *Quod in quibusdam ecclesiis observatur, ut populo sanguis sumendus non detur.* Ecce non dicit ipse, esse generalem ritum, quod non detur populo, sed quarundam ecclesiarum. Nec ipse improbat, condemnat, seu practicam istam hæreticat evangelicam, sicut de quo Deus doleat, cujus est veritas hæc & praxis. Ut *Doctores* facere videntur, quasi volentes ad libitum ipsorum limitare. Cum tamen dicat *apostolus, 1. Timoth. VI. Si quis aliter docet & non acquiescit sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrina, superbus est,* sicut talis Doctor, *nihil sciens.* Unde dicit 1. *Cor. III. Dei enim sumus adjutores & verbi, non ad destructionem sed ad ædificationem.* De quibus magis infra patebit circa finem.

Ideo dicit *Coloss. II. Videte, ne quis vos decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam secundum traditionem hominum.* Illis enim imprecatur æternum væ, *Ecclesiast. XLI.* ubi dicitur: *Væ vobis, viri impii, qui dereliquistis legem altissimi Domini, & si nati fueritis, in maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Durum est enim contra* stimulum recalcitrare. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur. Super quem vero ceciderit, conteret eum, ut *Matth. XXI.* Unde dixit discipulis suis, *Matth. X. Si quis non* receperit vos, neque audierit sermones *vestros: Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomæorum & Gomorrhæorum &c.*

Quid ergo illis, qui novissimis istis temporibus periculosissimis non solum non recipiunt verbis & factis sermones apostolorum sed & blasphemant, hæreticant, & condemnant? Durissima sequetur eos pœna. Potentes enim potenter tormenta sustinebunt, ut dicit *sapiens.*

De altero, quod non solum *Richardus* imo nullus sanæ mentis ignorat, quod dicta autoritas intelligatur spiritualiter, quia caro nihil prodest quicquam, id est carnalis intellectus: *Corporalem intelle-*

intellectum vocat eorum, qui credunt corpus Christi per partes dividi. De hoc enim Christus reprehendit Judaeos, quod tale sumere intelligere volebant, quod caro sua esset dentibus laceranda. Ex quo fuerunt scandalizati, credentes, quod vellet dare carnem suam propriam, sicut venditur in macello. Et ipsi ex hoc recesserunt ab eo. Sic glossant *Albertus, Guilielmus.* Et est *glossa De consecr. dist. 2. Prima.* Sed spiritus, id est spiritualis intellectus est, qui justificat. Quasi diceret: *Non in eadem specie vel grossitie, qua me videtis, & qua me pati videbitis, manducabitis carnem meam, & sanguinem meum bibetis, sed in sacramento*, ut in *glossa* dicti *c. Prima.* Ubi sic dicit inter cetera: *Spiritualiter intelligite, quae locutus sum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri istum sanguinem, quem effusuri sunt qui me crucifigent. Vobis sacramentum aliquod commendavi.* Imo secundum glossam ordinariam *Matth. XVIII.* super isto, *Et transfiguratus est &c. Illud corpus, quod habuit per naturam dedit discipulis suis in coena, non mortale non corruptibile.*

Ex quo patet, quod non intelligit *Augustinus* necessitate inclusa, sic spiritualiter tantum, scilicet excluso sacramento. Imo secundum *Guilielmum*, aliqui haeretici ex his verbis: *Spiritus & vita sunt*, volebant probare, quod erat tantú caro spiritualiter intellecta. Sed male. Quia per hoc verbum: *Spiritus & vita*, non negatur, quin sit ibi realiter caro, non ut cibus corporis & ventris, sed ut cibus animae & mentis. Unde *Math. XV.* dixit Petrus: *Edissere nobis parabolam istam*, volens secundum glossam intelligi, quasi mystica esset intelligentia. Ideo dixit Salvator: *Adhuc & vos sine intellectu estis, & putatis mysticum, quod est proprie dictum.* Unde dicitur in glossa ordinaria ibidem: *In hoc nos percutimur, qui plana Christi verba multipliciter exponimus, ut istud, de non possidendo argento, & non habendis duabus tunicis, & ceteris moralibus.* Concordat supra *Augustinus in Enchiridio*, Et dicit Hieronymus ibidem: *Ordinariè, quod aperte dictum est, putant apostoli parabolam dictam.* Vitiosus est auditor, qui vel obscura manifestè vel manifeste dicta obscurè vult intelligi. Unde exponens idē Salvator dixit: Vos intelligitis, quia omne, qvod in os intrat, in ventrem vadit & in secessum emittitur. Ecce, non exposuit verba sua parabolicè seu mysticè, sicut discipuli intellexerunt, sed ad literam.

Sic suo modo planè & simpliciter dixit: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c. Quod postea exponendo dixit: Spiritus & vita sunt. Et ad quem sensum intellexerit, aperuit hoc, cum in coena discipulis suis suum corpus seorsum ministravit. Non enim tunc dixit: Credite tantum & manducastis, sed, Accipite, & dividite inter vos, hoc est enim corpus meum. Similiter & calicem. Sic & sanctus Paulus & primitiva ecclesia intellexerunt.

Et quis audeat nunc aliter exponere & pervertere evangelium Christi, nisi esset antichristus, & anathema, *Gal. I.*

Si autem articulus necessitatis, & non contemtus religionis, sacramentum excluderet, dicimus cum Augustino: *Quid paras dentem & ventrem? Crede, & manducasti.* Sicut & iste, in quo baptismus non ex contemtu religionis, sed per articulum necessitatis excluditur, non amittit fructum baptismi, sed baptismus baptistae flaminis in spiritu sancto repraesentatur. Haec per *Albertum.* Sic patet intellectus praedictorum verborum. Et siquis velit aliter intelligere, & sine necessitate sacramentum excludere, non debet audiri, tanquam ex propriis loquens, secundum Dionysium suprà, & per Doctores praedicta verba exponentes, de quibus etiam suprà.

Et quod dicunt, quod *eucharistia, licet sit necessaria voto*, &c. dicit *Thomas*, ubi suprà, *q. 79.* quod spiritualis manducatio includit votum sive desiderium percipiendi hoc sacramentum. Et ideò sine desiderio percipiendi hoc sacramentum non est salus. Frustrà autem esset votum, nisi impleretur, quando opportunitas adesset. Et ideò manifestum est, quod homo tenetur hoc sacramentum

tum sumere, non solum ex statuto ecclesiæ, sed etiam ex mandato Domini dicentis: *Hoc facite in meam commemorationem. Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* Et sequitur per eum.

Et ideo non potest esse laudabilis homo talis, sed contra præceptum Christi & ecclesiæ, si quis à communione abstineat. Non enim præceptum fuit centurioni, ut Christum in sua domo reciperet. Et sequitur per eum, quantum ad adultos: Utrumque, scilicet baptismus & hoc sacramentum, est necessitatis. Et dicit, quod peccatores magnum detrimentum patiuntur ex hoc, quod repelluntur à perceptione hujus sacramenti. Unde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes, non excusentur propter hoc à transgressione præcepti. Hæc *Thomas*.

Et dicit *Albertus*: Nec ista sunt egena elementa, de quibus Paulus Gal. IV. sed potius elementa, in quorum effectum Deus constituit salutem nostram. Quia quamvis talibus corporalibus elementis salutem non alligaverit; tamen in illis elementis salus invenitur, & perditur vita, quando non requiritur in articulo necessitatis, & non contemtus religionis elementum sacramentale excludat.

Et si *eucharistia* non ponitur *sacramentum necessitatis*, ut dicunt Doctores, quare *Innocentius III. Extravag. De pœnitentia & Remissione c. Omnes*, præcipit *ad minus in pascha suscipi eucharistia sacramentum. Alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana sepultura careat.*

Quare videtur, quod eucharistia cadit sub præcepto, cujus oppositum prætendunt Doctores. Et quia secundum Augustinum, supra, Dominus, cum dixit: *Nisi manducaveritis &c.* nobis sacramentum commendavit. Et secundum Doctores, ly *Nisi*, dicit necessitatem, & cadit sub necessitate, & præcepto etiam, sicut baptismus secundum Thomam, supra. Et maxime quoad adultos. Sicut ergo de baptismo dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei:* Sic hic dicitur in materia communionis: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.*

Sic est consimilis locutio: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum, Matth. V.* Ubi inter cetera Christi mandata minima, secundum Chrysostomum, quartum, scilicet, *de non jurare omnino*, ponitur, cum dicit Dominus, exprimens justitiam antiquorum: *Iterum audistis, quod dictum est antiquitus, Non perjurabis; Reddas autem juramentum Domino.* Subjungit statim, in quo nostra justitia debet abundare, cum dicit: *Ego autem dico vobis: Non jurate omnino &c.* Quod Innocentius Papa *Extravag. De jure jurando, c. 26. Et si Christus*, dicit, quod *Christus præcepit secundum evangelicam veritatem, quod sermo noster esse debeat, est, est, non, non.* Et tamen nihilominus *in c. Excommunicamus, Extravag. de hæreticis, & in c. Et si quoties, Extravag. de simonia*, pro hæresi condemnat.

Vid. Jacobellio pusculum de Juramento.

CAP. VIII.

Constantiensis Concilii Doctores.

Item allegant Apostolum 1. Corinth. XI Ubi dicit: Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem &c. *Respondetur, quod licet Christus post cœnan ministravit hoc sacramentum sub utraque specie, non tamen præcepit, ut deinceps ab omnibus sumeretur, sed hoc dispositioni discipulorum & suorum successorum reservavit, ut potest elici ex edictis Augustini ad Januarium supra allegatis in probatione secundæ conclusionis. Quia etiam Apostolus non poterat illis totum agendi ordinem insinuare, post verba prædicta subjunxit:* Cetera, cum venero, ordinabo. *Etiam dici potest, quod qui communicat corpori, communicat & sanguini. Et ergo sumere sub una specie tantum, non est contra traditionem apostoli.*

Etiam secundum Alexandrum de Halis Dominus insinuat modum conficiendi & sumendi. Ergo convenienter dispensavit sub duabus speciebus.

Jacobell'. Supra in *responsione secundæ conclusionis* dictum est de similitudine ista: Scilicet, Sicut mutatum est post cœnam communicare, sic & immutari potest, scil. communicare sub utraque specie. Quod valde claudicat. Ubi patet per Augustinum, quod bene verum est, quod non semper post alios cibos sumeretur. Sed si Dominus hoc monuisset, nemo immutasset, ut ibi. Sed, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere ex mandato Domini, dicentis: *Hoc facite in meam commemorationem* &c. & iterum: *Nisi manducaveritis*, patet manifeste supra *in responsione præcedentis conclusionis* per sanctum Thomam & alios, ut ibi.

Et sic dicit *Lyra* 1. *Corinth. XI.* quod apostolus ibi arguit Corinthios de hoc, quod male se habebant circa sacramentum eucharistiæ, quantum ad cibum. Quia aliqui eorum pransi sumebant. Ideo dicit: *Quid dicam vobis super hoc facto? laudo vos* de hoc? Interrogative dicit, & respondet: *In hoc non laudo.* Post hoc ostendit hujus sacramenti dignitatem, institutionem & usum ecclesiæ circa sacramentum, inducens fideles ad ejus debitam sumtionem, ibi: *Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem.* Itaque vel quinquies facit mentionem de manducatione & bibitione calicis, & de hoc non reprehendit eos. Nullo enim modo, quod Dominus jubet, servus bonus prohibet, ut supra.

Et quia secundum *Thomam*, supra, mandatum est Domini, dicentis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Et iterum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.* Et per Doctores dicentes, quod Nisi dicit necessitatem: Si ergo apostolus sic disposuit Corinthiis hujusmodi usum sacramenti, & sic habuit dispositum ecclesia primitiva & ordinatum, sicut concedunt Doctores tanquam manifestum in principio tertiæ conclusionis: Et in præsenti responsione dicunt, quod hoc reservavit dispositioni apostolorum: Mirum ultra modum, quare Doctores hujusmodi dispositionem nituntur impedire, quam apostoli in primitiva ecclesia ordinaverunt, cùm à fidelibus sic sumeretur sub utraque specie, ut per se fatentur, & nihilominus condemnare sub prætextu consvetudinis eorum, quæ tamen non liberavit, sed veritas liberavit nos.

Allegant postea *Alexandrum de Halis.* Si velit Alexander cum Doctoribus, quod conficientes sic debent sumere, aliis tamen fidelibus non exclusis, benè. Si autem volunt, quod conficientes tantùm, habent contra eos ecclesiam primitivam, quæ omnibus fidelibus sic ministravit, ut sæpè dictum est suprà.

Ideò Christus dicit *Johannis XVII. Non pro eis rogo tantùm, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Et *Marc. XIII.* dicitur: *Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Ubi dicit *Lyra*: Ostendens quod non loquebatur pro discipulis, sed pro omnibus fidelibus, præsentibus aut futuris. Ideò dicit *Chrysostomus*, quod Christus docuit apostolos duodecim, & sub apostolis septuaginta duos, & ceteros Christianos. Unde post resurrectionem suam dixit *Matth. ultimò*: *Docentes eos servare, quæcunque mandavi vobis*, videlicet secundum Lyram, sacramenta à Christo instituta, & alia ad fidem catholicam pertinentia. Non enim ait *Joannis ultimò:* Petre amas me, pasce te ipsum, sed, *pasce oves meas.* Pascite ergò, qui in vobis est, gregem Dei.

CAP. IX.

Constantiensis Concilii Doctores. *Item allegant Gelasium Papam, qui dicere videtur, quod sumentes sub specie panis tantum judicantur rei peccati sacrilegii. Quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.*

Re-

Respondetur secundum eosdem Doctores, Alexandrum de Halis, S. Thomam & glossatores decreti, quod canon iste intelligitur de conficientibus. Et secundum sanctum Thomam, Perfectio sacramenti non est in usu fidelium, sed in consecratione materiæ. Ideò nihil derogat perfectioni sacramenti bujus, si populus sumat sub specie panis, dummodo sacerdos consecrans sumat sub utraque specie.

Item si fortè arguitur, quod sumtio sub utraque specie sit majoris meriti, ut concedit Alexander de Halis: Ergò sic sumi debet. Respondetur, quod licet staret, sumtionem sub utraque specie esse majoris meriti ratione augmentationis devotionis: tamen videtur, quod sumere sub una specie tantùm, obediendo in hoc laudabili & approbatæ consvetudini ecclesiæ, sit in laicis majoris meriti, quàm exigere vel sumere sub utraque specie. Quia quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere.

Jacobell'. GElasius Papa nullam facit mentionem de conficientibus, sed de sumentibus, cùm dicit: *Comperimus, quod quidam sumta tantùm corporis sacra portione.* Et sequitur: *Aut integra sacramenta percipiant* &c.

Et quare *sacerdos*, in sumendo non integrum, committeret sacrilegium, & non *laicus*, non videtur ratio. Cum ratione communicationis, non est sacerdos præferendus, nec è contrario. Sed qui se melius pro devotione disponit. Sacerdos enim ratione characteris conficit, sed ratione devotionis communicat. Sic Man bonis sapiebat, prout volebant, deserviens uniuscujuscunque voluntati. Ad quod quisque volebat, convertebatur, ut *Sapient. XVI. & Lyra Marc. XI*. Nec glossa Decreti, *c. Comperimus*, excludit alios à conficientibus, cùm dicit: *Nam infirmus vel sanus in necessitate potest sine vino sumere.* Et sic excipit necessitatem, quæ legem non habet, de quo suprà. Christus enim non conficientibus, imo, secundum *Wilhelmum*, laicis in personis laicalibus existentibus sic dedit. Et ecclesia primitiva sic tenuit. Et hoc sufficit discipulo, ut sit sicut magister, *Matth. X.*

Et dicit *Lyra* 1. *Cor. X.* Quod eucharistiæ sacramentum est quoddam spirituale nutrimentum: Et ideò fit de duplici specie, scilicet potus & cibi. Quia utrumque requiritur ad rationem nutrimenti perfecti.

Et *Thomas* ubi suprà, *q.* 73. dicit manifestè, quod dicitur unum sacramentum, quia ordinatur ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo reqviruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum. Et ideò etiam ad integritatem hujus sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus & spiritualis potus, secundum illud *Johann. VI. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Ideò *q.* 76. dicit, quod hoc est conveniens usui hujus sacramenti, ut seorsim exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sangvis in potum, de quo multoties etiam suprà per *Guilielmum*.

Idem dicit *Julianus Papa, De consecr. dist.* 2. *Cùm omne: Illud verò, quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex evangelio testimonium receperunt.* Et sequitur: *Seorsim enim panis & seorsim calicis commendatio memoratur.* Sic enim Christus instituit, & primitiva ecclesia tenuit, prout superius sæpius patuit.

Quod etiam *majoris meriti* dicitur esse, prout allegant Doctores secundum *Alexandrum de Halis*. Quamvis in isto dicto non est cum ipsis Doctoribus famosus Doctor, nec approbant sive recipiunt eum, sicut superius *in tertia conclusione*, in eo quod videbatur pro eis, tanquam famosum Doctorem receperunt. Hic autem glossant, *& sub specie obedientiæ* nituntur evadere. Cum tamen subditi non tenentur Prælatis obedire,

dire, in quantum deviant à Christo, 1. *Corinth. XI. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Inferiora enim naturaliter imitantur superiora. Et in hoc consistit perfectio eorum. Primum autem verum exemplar imitationis est filius Dei, *Johann. I. Omnia per ipsum facta sunt.* Propter quod omnium perfectio consistit in imitatione hujus exemplaris. Ideo dicitur *Matth. XIII. in homilia super isto: Simile est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen &c.* quod Christus in Petro mandat omnibus, quæ Petro: *Sequere me.* Ac si dicat: *Imitando me mihi conformis efficere.* Insinuat hoc Dominus loquens Mosi, & in Mose cunctis ecclesiæ rectoribus: *Omnia, inquit, facies ad exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* Quid est *ad exemplar hoc?* Ad uniformitatem. Et hoc *in monte*, id est in Christo. Extra hunc montem præcipitium est, digressio est, in digressione discorrectio, in discorrectione dissimilitudo, in dissimilitudine difformitas, in difformitate monstrum invenitur. Quoniam ipsa difformitas est monstrum. Ergo si extra hunc montem es, extra formam es. Quoniam ipsa forma in monte, id est in Christo est. Omne enim membrum, quod suo capiti non congruit, à conformitate recedit, monstrum facit. *Hæc & plura alia ibi.* Ipsi namque Prælati nihil habent præcipere, prout & quando eis placet. Cum non sint Domini subditorum, sed eorum ministri, ut dicit *Lyra*, 1. *Corinth. III.* super isto: *Omnia nostra sunt*, & *Coloss. I.* super isto: *Cujus factus sum ego minister.*

Relinquitur ergo, quod contra eorum prohibitionem sine trepidatione possunt fideles accipere sacramentum, secundum quod superior, scilicet Christus, instituit. Quia *lex superioris per inferiorem tolli non potest, ut De Electione c. 2. Ne Romani, in Clementin.* cum nec habeat imperium par in parem, ut *Extravag. de Election. Innotuit.*

Unde Propheta ait: *Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, qui trahit eam? His ita ex divina scriptura commemoratis, sole clarius probavimus, quemquam non posse, qui minoris autoritatis, eum, qui altioris potestatis & autoritatis est, judiciis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare.* Hæc *XXI. dist. c. 4. Inferior.*

Cum ergo Christo data sit omnis potestas in cœlo & in terra, quis auderet eum subjugare propriis suis definitionibus, legem suam evangelicam ad libitum suum limitando, nisi esset filius perditionis, qui extollitur super omne id, quod dicitur Deus. Ipse enim putavit se posse immutare tempora & leges, ut supra. Quod enim Deus instituit, nefas est crimen appellari. Cum non possint inter peccata deputari, quæ lex præcipit. Quia quid bene gestum fuerit, & inter præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire, ut *XXVI. dist. Deinde.*

Præ omnibus ergo audiendus est Christus, ut supra, secundum *Simonem de Casia*, & in *Concordantiis.* Imo non debent esse nobis melioris conditionis, quam Pilatus, qui *Joh. XIX.* dicit: *Quod scripsi, scripsi.* Sufficit ergo, quod ita scriptum sit.

Et patet, quod valde impertinenter ad propositum allegant, quod scribitur 1. *Reg. XV.* & allegative *LXXXI. dist. c. 15. Si qui*, scilicet, quod *scelus idolatriæ est, nolle acquiescere.* Cum non intendat scriptura ista, obediendum esse contra legem Dei & sanctorum ritum, ut videntur prætendere, qui allegant eam ad præsentem materiam communionis. Sed secundum legem Dei non obedire, etiam est reprehensibile cuicunque. Et in isto sensu allegatur in dicto *c. Si qui*, per Gregorium, scribentem omnibus per regnum Italicum & Teutonicorum, ut sic: *Si qui presbyteri sunt, Diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & sancti Petri autoritate, ecclesiæ introitum, usque dum pœniteant & emendent. Si qui vero in peccato suo perseverare volunt, nullus vestrum eorum audire præsumat officium. Quia benedictio eorum vertetur in maledictionem, & oratio eorum in peccatum, testante Domino per Prophetam:* Maledicam *inquit*, benedictionibus vestris. *Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire noluerint, idololatriæ peccatum incurrent, Samuele teste, & B. Gregorio instruente.* Pec-

Peccatum hariolandi est non obedire, & scelus idololatriæ est nolle acquiescere. Peccatum ergo paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se esse asserit, sedi apostolicæ obedire contemnit. Hæc ibi. In illa etiam sententia residet apostolus, cum dicit: *Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, cum hujusmodi nec cibum sumere, nec ave dicere, nec in domum recipere*, sed secundum dictum Salvatoris *esse debet sicut ethnicus & publicanus*, nisi in sterquilinium utilis est, *Luc. XIV.* Sic suo modo dicitur 1. *q. I. Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam episcoporum non sacerdotibus propria diaceseos decimas atque Christianorum oblationes conferant, sed potius laicalibus personis, videlicet militibus sive servitoribus, vel, quod gravius est, consanguineis. Unde si quis àmodo episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos & Antichristos non minimus habeatur.* Hæc Gregorius VII. ibi.

CAP. X.

Invectiva in Constantiense Concilium ob Reformationis jactantiam. Et de decretis ac constitutionibus ejus in genere.

ET quot putas hujusmodi invenirentur *in Concilio Constantiensi*? Qui tantum & tale testimonium dederunt de *capite* eorum, quod quondam dicebant *sanctissimum*, sed quale nunc, ostendit *condemnatio eorum*, & *articuli* contra ipsum collecti.

Johannes 23. Papa damnatus in Concilio Constant.

Quid putas in membris invenirentur? Cum heu, ut dicitur in homilia, ubi supra, *nullus locus* vacat à Zizaniis inimici hominis. Profectò, non paradisus, vel ipsum empyreum, non apostolorum collegium. In empyreo peccatum superbiæ, in paradiso culpam inobedientiæ, in apostolorum collegio seminavit traditionem Judæ.

Quid putas, quod nunc facit *in Constantiensi congregatione?* An fortè nescit ibi viam, aut introire non audet? Quoniam non est sanctorum locus, qvem non tenuerit pes ejus. Ubique generat, ubique seminat. Nonne factum est, cùm quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino, affuit inter eos & sathan, *Hiob II.* Numquid comparitione Dei justificabitur, aut factore suo prudentior erit vir. Ecce, qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, *Jobi IV.* Concordat 2. *Petri c.2.*

Nec adhuc, secundum B. Bernhardum, ad Eugenium Papam scribentem, revelavimus occulta dedecoris, nec parietem effodimus, ut abominatio major appareat. Nihil enim adhuc locuti sumus de *simonia*, prima hæresi & præcipua, ut 1 *qu. ultima* patet. De qua tamen vide supra in *collectis ex Speculo Aureo.*

Insuper timendum est de multis *monstris inibi congregatis*, de quibus in dicta homilia, ubi suprà, pulchrè sic inquit: *ô clerice, vel canonice, tu qui plures habes ecclesias, an ignoras, quia in uno corpore plura capita, vel sub uno capite plura corpora, tibi constituens, monstrum te facis, bicapitalis nimirum vel tricapitalis, dum tu duas vel tres ecclesias tenes. Et sic deinceps, quo tibi plura succreverunt beneficia, plura succrescunt capita. Et quo plura creverunt deformius, coram Christo & ecclesia apparebis & indeformis. Quia cum Christo conformis cum Christo non es, qui unus sponsus una contentus sponsa, unum caput uno contentum corpore. Quid ergo amplius est? Monstruosum est. Si quis enim vult pingere aut sculpere imaginem hominis vivi, & istum pingit vel sculpit bicorporem vel tricorporem sub uno capite, vel è contrario, nonne potius imago ista repræsentabit monstrum quam hominem? Sic & tu sacerdos, qui plures habes ecclesias, plures curas. Tu Prælate, qui plures tenes prabendas sive dignitates, magis prænotas, magis repræsentas monstrum, quam Christum. Ergo figura es mendax, imago fallax.*

O Domine Jesu, qualia & quanta *monstra* tu vides *in ecclesia. Quisnam locus sanctorum, qui non habeat monstrum? Habet parochia, habet canonia, habent & ipsa monasteria. Habet parochia monstrum sacerdotem trium vel duarum ecclesiarum, tanquam*

quam sub uno capite duo vel tria corpora gestantem. Habet canonia monstrum, Canonicum duarum vel trium prebendarum, tanquam unum corpus duarum vel trium facierum. Habent denique & ipsa monasteria monstrum suum, tanquam unum bicapitem negotiatorem. Olim sane dicebantur claustra à claudendo, hodie potius dicuntur à claudicando. Quoniam viri claustrales, temporalibus rebus inhiantes, quasi in utramque partem claudicant, dum servire Deo volunt & mammona, religioni & ambitioni, polo simul & foro. Hæc & multa alia ubi supra.

Hujusmodi ergo monstra, hæreticos, & Antichristos non minus, de quibus supra in *c. Pervenit*, primum de medio eorum abjicientes, demum ordine debito, & sine errore procedere possunt ad corrigendum excessus, *ad reformandum mores aliorum.* Quia ut dicit Felix Papa, qui trabem gestat in oculo, probatur non posse educere festucam fratris sui de oculo. Et est evangelium *Matth. VII. & Luc. VI.* Item *Gregorius in Moralibus: Qui sine peccato est vestrum, primus in istam lapidem mittat. Ad aliena punienda peccata ibant, & sua relinquebant. Revocentur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant & tunc aliena reprehendant.* Et sequitur: *Prius ipsi purgandi sunt per quos aliorum culpa feriuntur. Ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.*

Item *Ambrosius* super *Beati immaculati: Judicet iste de alterius errore, qui non habet in seipso quod condemnet. Judicet iste, qui non agit eadem, quæ in alio noverit punienda. Ne cum de alio judicat, in se ferat sententiam. Judicet iste, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur.* Et post pauca: *Bonus judex non ex arbitrio suo facit & domestica propria voluntatis, sed juxta leges & jura pronunciat, & sicut se habent jura, decernit. Obsequitur legibus, non adversatur, examinat causæ merita, non mutat. Discite judices, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam societatem, quam sinceritatem. Qui judicat, non voluntati suæ debet obtemperare, sed tenere quod legum est. In judicando cordi magis est custodia veritatis quam obedientia voluntatis.*

Item *Gregorius: Postulatus Dominus judicare de peccatrice, non statim dedit judicium, sed prius se inclinans deorsum digito scribebat in terram. Typice nos instruens, ut, cum qualibet errata proximorum conspicimus, non hac antea reprehendendo judicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reversi digito discretionis eam solerter exculpamus, & quod in ea creatori placeat, quidve displiceat, examinatione dirimemus. Habetur* 3. *q.* 7. *c.* 3. *Qui sine, c.* 4. *Judicet, c.* 6. *Postulatus*, & in concordantiis ibi positis.

Si ergò *in concilio* sic procedatur, excluso odio, & à se ipso incepto, non secundùm arbitrium propriæ voluntatis, sed juxta legem, dicimus sine errore judicatum. Scientes, quod sicut stellas cœli non exstingvit nox, sic mentes fidelium, inhærentes firmamento sacræ scripturæ, non obscurat mundana iniquitas, ut XXXVIII. *dist.* Si autem per oppositum, tunc secus est credendum, sed legi Dei adhærendum, non obstantibus quibuscunque, vel quorumcunq; conciliis, in ipsa non fundatis, ut dicit *Isidorus XI. q. ult. Si aliàs qui præest, fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitum est facere jusserit, vel quod scriptum præterierit aut præterire mandaverit, sancti Pauli sententia ingerenda est, dicentis: Etiamsi nos aut angelus de cœlo aliud evangelizaverit vobis, quàm vobis evangelizavimus, anathema sit. Siquis prohibet quod à Domino præceptum est, vel rursus imperat, quod Dominus prohibet fieri, execrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum. Is qui præest, si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sacris scripturis evidenter præcipitur, vult aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis, aut sacrilegus habeatur.*

Item *Fabianus Papa* ibidem. *Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra evangelium, nec contra apostolos nec contra Prophetas, nec sanctorum Patrum instituta agere aliquid ullo modo consentit.*

Concludo ergò secundum *Johannem Chrysostomum* ibidem: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, ne fortè, propter timorem mortis, non liberè dicatis, quod audistis, nec fiducialiter non prædicetis omnibus, quæ in aure soli audistis.*

Sicut ergò ex his verbis ostenditur, non solum iste proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, pro veritate palam menda-

mendacium loquitur: Sed etiam iste, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere convenit, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit à Deo, liberè prædicet, sic laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit à sacerdotibus, probatam quidem in scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, prodidit veritatem. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem Hæc ibi. Concordat supra in quarta & quinta Conclusione.

CAP. XI.

Decretum Constantiensis Concilii, contra Communionem sub utraque & contra Jacobellum. *A.*1415. *Die XV. mensis Junii.*

Cùm in nonnullis partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere eucharistiæ sacramentum sub utraque panis & vini specie suscipere, & non solùm sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicalem communicare; Etiam post cœnam, vel alias, non jejunum communicandum esse, pertinaciter asserant, contra laudabilem ecclesiæ consvetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquam sacrilegam damnabiliter reprobare conantur: Hinc est, quod sacrum Constantiense concilium adversus hunc errorem salutii fidelium providere satagens, maturâ plurium Doctorum tàm divini quàm humani juris deliberatione præhabita, declarat, decernit & definit: Quod, licet Christus post cœnam instituerit & suis apostolis ministraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen, hoc non obstante, sacrorum canonum autoritas, laudabilis & approbata consvetudo ecclesiæ, servavit & servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis, à jure & ab ecclesia concesso & admisso.

Decretum hoc ex conclusionibus Doctorum superioribus formatum. Vide supr. Parte XVII. CAP. I.

Et sicut hæc consvetudo ad evitandum pericula aliqua & scandala rationabiliter introducta est, sic potuit simili vel majori ratione introduci & rationabiliter observari, quod, licet in primitiva ecclesia reciperetur hoc sacramentum à fidelibus sub utraque specie, tamen postea à conficientibus sub utraque specie, & a laicis tantummodò sub specie panis suscipiatur.

Et firmissimè credendum, & nullatenus dubitandum, integrum corpus Christi & sangvinem tam sub specie panis quam sub specie vini veraciter contineri. Quoniam hujusmodi consvetudo ab ecclesia rationabiliter introducta & diutissimè observata sic habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine autoritate ecclesiæ pro libito immutare.

Quapropter dicens, quod hanc consvetudinem aut legem observare sit sacrilegum, aut illicitum, censeri debet erroneum. Et pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, hæretici sunt censendi, & graviter puniendi per diœcesanos eorum aut Officiales eorum, aut hæreticæ pravitatis inquisitores, in regnis seu provinciis, in quibus contra hoc decretum forsitan fuerit attentatum, juxta canonicas & legitimas sanctiones, in favorem catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores salubriter adinventas.

Item

Item ipsa sancta synodus decrevit, definivit & declaravit super, ista materia reverendis in Christo Dominis Principibus, primatibus, archiepiscopis & episcopis, & eorum insecutoribus, Vicariis, ubilibet constitutis, processus esse dirigendos, in quibus eisdem committatur & mandetur nomine hujus sacri concilii, sub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant contra hoc decretum excedentes.

Eos verò, qui communicando populum sub utraq; specie exorbitaverint, & sic faciendum decreverint, si ad pœnitentiam redierint, ad gremium ecclesiæ suscipiantur, injunctâ eis pro modo culpæ pœnitentia salutari.

Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire non curaverint, animo indurato, per censuras ecclesiasticas per eos ut hæretici sunt coërcendi, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Jocobell°. NEscitis, cujus spiritus estis. Filius hominis non venit perdere, sed salvare *Luc* IX. Hanc enim legem, ut legitur in Chronicis, Machmet docuit suos, ut scilicet persequerentur, & occiderent, non Christus. Et hoc propriè luporum, secundum *Chrysostomum* super Matthæum de imperfecto. Ubi inter cetera sic inquit: *Numquid lupum ovis persequitur aliquando? Non, sed lupus ovem. Sic enim & Cain persecutus est Abel, non Abel Cain. Sicut Ismael persecutus est Isaac, non Isaac Ismael, sic Esau Jacob, non Jacob Esau, Judæi Christum, non Christus Judæos, hæretici Christianos, non Christiani hæreticos.* Ergò ex eorum fructibus cognoscetis eos, scilicet, qui dant brachium seculare ad invocandum contra evangelicam veritatem practicantes.

Et sequitur per eundem: *Quem videris ergo in sanguine persecutionis gaudentem, lupus est.*

Et alibi dicit idem: *Qui vult esse Christianus verus, non solum non perjuret, sed nec juret, non solum non percutiet, sed nec percussus repercutiat, non solum sincere diligat amicos, sed & inimicos.*

Item Ambrosius: *Aggrediantur adversarium non fuste, non saxo, sed mansuetudine, sed bonis operibus. Hæc sunt arma fidei nostræ. Præcepta Christi arma sunt Christiani.*

Antichristus autem, secundum *Thomam in compendio*, compellit per minas & tormenta, quos aliter vincere non potest. Tanta verò, ut ait Dominus, tunc erit tribulatio, ut in errorem ducantur electi, si fieri potest. Et hoc innuitur *in Apocalypsi*, ubi dicitur: *Pedes ejus similes orychalco, sicut in camino ardenti.* Per *pedes* ultima membra Christi, per *caminum* verò tribulatio vehemens designatur. Excedent enim cuncta, quæ in martyribus præcedentibus sunt impleta genera tormentorum. Et sicut dicit *Haymo*: Ista tentatio non per partes, sed totum mundum simul exanimabit. Solventur enim dæmones, nec possunt vocare, quantum vellent. Fideles vero isto tempore non prædicabunt. Quia tanquam excommunicati habebuntur tunc boni. *Nec vendetur eis aliquid, nec emetur ab eis quicquam, nisi habeant characterem & figuram, aliquid eis ad literam, ut adhærentes sibi cognoscantur, & alii interficiantur, & nomen bestiæ, id est confessionem ejus, aut numerum nominis ejus, id est multitudinem operum, & legem Christi pro posse destruet. Impedient nihilominus Apostoli Antichristi, ne secundum veritatem à Catholicis scriptura exponatur Doctoribus, vel audiatur à fidelibus. Et sicut Antichristus crudelior erit persecutoribus, ita sancti tunc temporibus erunt fortiores omnibus retro martyribus.* Hæc *Thomas*, ubi supra.

Et in hac tribulatione secundum *Lyram* Daniel VIII. debet auferri juge sacrificium, & sacramentum altaris, quod tempore Antichristi cessabit, quantum ad solennitatem. Quia tunc missæ non celebrabuntur publice, sed tantum occulte, propter rabiem istius persecutionis. Hæc *Lyra*, ibi.

Anne

Anne ad hoc prætendat *condemnatio*? Qui habet aures audiendi, audiat. Cum utique oporteat Deo plus obedire, quam hominibus. *Beati ergo eritis* inquit *Cyprianus*, *epistola* 14. *cum odio vos habuerint homines & separaverint, & maledixerint nomini vestro, quasi nequam, propter filium hominis. Gaudete & exultate in ista die. Gaudere & exultare voluit in persecutionibus Dominus. Quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc martyribus patent cœli. Non enim sic nomen militiæ accepimus, ut pacem tantummodo cogitare, ac detrectare aut recusare militiam debeamus, quando in ipsa militia primus ambulavit Dominus, humilitatis & temperantiæ & passionis magister, ut quod fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatus est, prior ipse pateretur.*

Sic ante oculos, fratres charissimi, quod, qui omne judicium à patre accepit solus, & qui venturus est judicare, jam judicii sui & cognitionis futuræ sententiam protulit, pronuncians & contestans, confessurum se coram patre suo confitentes, & negaturum se negantes. Si mortem possemus evadere, merito mori timeremus. Porro autem, cum mortalem mori necesse sit, amplectamur occasionem de divina promissione & dignatione, venientem fungamur exitu mortis, cum præmio immortalitatis, nec vereamur occidi, quos constat, quando occiduntur, coronari. Et sequitur: *Solus namque non est, cui Christus in fuga comes est. Solus non est, qui templum Dei servans ubicunque fuerit sine Deo non est. Etsi fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fera invaserit, fames aut sitis aut frigus afflixerit, vel præcipiti navigatione tempestas aut procella submerserit, spectat militem suum Christus ubique pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in resurrectione promisit. Nec minor est martyrii gloria non publice & inter multos periisse, cum pereundi causa sit, propter Christum periisse. Sufficit ad testimonium martyrii sui testis iste, qui probat martyres & coronat. Imitemur Abel justum, qui initiavit martyria, Abraham, tres pueros Daniel. Quid in Maccabæis beatorum martyrum septem fratres cum matre? Nonne cum justi occiduntur propter justitiam, mori nos quoque docuerunt?*

Et idem in epistola 28. inquit: *Igitur ad exemplum Dominicæ passionis, atque ad omne testimonium Christi animam tuam ponas; nec fundere sanguinem tuum metuas. Martyrii inæstimabilis est gloria, infinita mensura, immaculata victoria, nobilis virtus, immensus triumphus, & propria confitentis laude prefertur. Unde velut socius Christi cruce decoratur.* Hæc ille.

Qui ergo perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, *Matth. X.* Sed maledicti, qui declinant à mandatis tuis. Et væ vobis, viri impii, qui dereliquistis legem Domini altissimi, ut supra. Ecce veniet Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt. Et de omnibus diris, quæ locuti sunt contra eum peccatores impii.

Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os istorum loquitur superbiam, admirantes personas quæstus causa, ut in *epistola Judæ II.* Unde dicit per Prophetam *Joel III. Ecce, congregabuntur omnes gentes, & deducam eos in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo. Ecce, veniet cum millibus, & videbit eum omnis populus, & qui eum pupugerunt & crucifixerunt mortem procurando*: Sicut Judæi in petendo, Pilatus in exequendo; gentiles reiterando. Sicut jam mali, qui vident, magis crucifigentur. Et ideo sequitur: *Tunc plangent se super eum omnes tribus terræ*, id est dolebunt respicientes eos, qui fundati sunt super eum, quia non tantum dolebunt de tormento, sicut quod dejicientur de consortio illius. Ideo sequitur: *Et de ore ejus gladius ex utraque parte acutus exibat*, id est framea judiciaria sive potestas, qui ante dividet bonos à malis per sententiam puniendi reprobos in corpore & anima. Hæc *Apoc. I.* cum *glossa*.

Unde dicit *Johannes* ibidem *c. VI. Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine sanctus & verus non judicas & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra. Et datæ sunt illis stolæ albæ, & dictum est illis: Tempus ad-*

incredibili fame & siti ibi cruciabuntur, cupientes minimam guttam frigidæ aquæ, & nemo eis dabit. De verbo ubi suprà, *Consumentur fame.* De vinea Sodomorum vinum eorum, & de suburbanis Gomorrhæ uva eorum, uva fellis & botrus amarissimus, fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Luxuriosi quoque & qui in deliciis carnem suam emacerant, à serpentibus devorabuntur, & à bufonibus ignitis aculeis usque ad viscera torquebuntur. Et qui hic socii sunt in culpa, tunc socii erunt in pœna. Ut quantum se glorificaverunt in deliciis, tantum dentur eis tormenta. Supra modum autem cupidi & avari ac quæstuarii male torquebuntur. Nam in foveis metalleis plenis balneabuntur, & exilire cupientes absq; misericordia reimpingentur. Judicium tunc durissimum his, qui malè præerant. Fortioribus fortior instabit cruciatio, & potentes potenter tormenta patientur, & judicium sine misericordia his, qui misericordiam non fecerunt. O quis dicere queat, quantum ibi judices impii, rectores iniqui, clerici turpis lucri cupidi, monachi lascivi, laici violenti, mulieres procaces, ambitiosæ & saltatrices, & diversi quique falsi Christiani periclitantes habebunt. Ideò dicit Dominus *Esa. III.* In die ista auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, i.e. incisiones ad modum lunæ factas in soccularibus, vel sunt quædam parvæ bullæ aureæ dependentes circa collum: & torques, id est ornamentum in superiori parte vestimenti factum circa collum & descendens usque ad pectus: Et monilia, id est ornamentum ad conjungendam divisionem, quæ erat in superiori parte pectoris: Et armillas, id est ornamenta brachiorum. Et mitras & discernalia, id est pectines. Et periscelides, id est ornamenta brachiorum circa manum: Et murenulas, id est ornamenta, quæ figebant in finibus vestimentorum contexta ex diversis: Et olfactoria, id est vasa parva aurea vel argentea, ubi reponebantur ungventa, ut magis provocarent homines: Et inaures, id est ornamenta aurium, & annulos, id est digitorum, & gemmas in fronte pendentes, id est scuta ex gemmis. Et mutatoria & palliola, vel pallia, id est exteriora vestimenta, & linteamina i.e. interiora juxta carnem; Et acus, sunt instrumenta, cum quibus aptabant ornamenta corporibus suis: Et specula & sindones, subtilia velamina, in quibus operiuntur humeri: Et vittas & teristra, i. e. vestis linea, qua mulieres utuntur in æstate, & dicitur à terio, quia teruntur: ut fuerint rugæ multæ & tenues pro curiositate. Et erit pro svavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitia, & pro fascia pectorali cilicium, & est vitta tenuis & delicata, cum qua constringuntur mammillæ, ne ex sua grossitudine turpitudinem ingerant.

Tunc potest eis objici voce exprobrationis & opprobrii: Ubi sunt nunc hi, qui ab initio à diebus antiquis mundo huic servierunt toto desiderio, qui voluptuose viventes variis se desideriis dederunt? En, quid prosunt nunc omnia, quæ tanquam umbra velociter transierunt? Quam brevis delectatio tam longam vestem post se trahit æternæ miseriæ. O stulti & vecordes ubi nunc verba illa, quæ cum lætitia cantare & cordis tripudio dicere solebatis: Venite & fruamur bonis, quæ sunt, utamur creatura tanquam in juventute celeriter. Quid juvant autem quibus celeriter perfruiti estis? Siquidem à contrario vobis nunc plangere convenit & plangendo exclamare: Væ, væ nobis jam, nunc & in perpetuum. Væ, quia nati sumus, nec ultra mori valemus. Væ, quia malè torquemur, nec à tormentis unquam liberabimur. O quis est, qui ista recogitet supplicia, & hæc nostra ad cor tormenta ponit? Nos insensati vitam eorum, scilicet justorum, æstimabamus insaniam, & finem vel vitam eorum sine honore! Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter electos sors illorum est. Hos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem

nem improperii. Erravimus à via veritatis. Et lumen justitiæ non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis. Cur detestati sumus disciplinam, & increpationibus non acquieverunt corda nostra, nec audivimus vocem docentium nos, & magigistris non inclinavimus aurem nostram, pene fuimus in omni malo. Ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia contulit nobis? Transierunt omnia; tanquam umbra transiit, quod temporale fuit. Sed proh dolor nunc mansit quod in æternum nunquam finem habiturum, perpetuum mortis supplicium. O finis sine fine, mors gravior omni morte, semper mori & tamen nunquam mori posse. O mi pater, qui me in hunc mundum genuisti, ô mater, quæ me maternis visceribus lactasti: O vos omnes amici mei & socii mei, valete nunc, quia nunc est hora separationis amarissimæ, quæ est amarior omni morte. En ducor ad infernale suspendium, en trahor ad metuendum supplicium, nunquam vos de cetero cum gaudio visurus. O lacrymæ incessanter perfluite, oculi plorate, omnia viscera mea ululate super hac infelici separatione, quæ est à summo bono, à facie illa gloriosa & jucunda, & à consortio angelico, nec non isto felicissimo numero electorum. Oculi nostri miseri nunquam aliud videbunt nisi miseriam, aures nihil audient nisi væ, væ, & tristitiam. O montes cadite super nos, colles operite nos, abscondite nos à facie ista terribili furoris Domini, à facie iræ Dei. Heu, heu, sententiante divina justitia, præclusa est nobis salutis via, misericordia negata, spes omnis ablata. O dolores & miseriæ in æternum permansuræ. Quid plura? Nos miseri & miserabiles tantum affligimur, & dolemus de illo æterno væ, ut qualiscunque terminus excogitatus, dummodo finitus, esset nobis solatiosus. Ibunt hi in supplicium æternum *& clausa est janua.* Hæc ubi supra.

Isti curiæ tradentur, scilicet infernali, omnes fornicatores, simoniaci, avari, ceterique, qui digni sunt morte, & non solum facientes, de quibus apostolus *Rom. I.* Justi autem, scilicet justitiam Dei operantes, & legem Dei practicantes, intrabunt in vitam æternam. Quam nobis concedat, qui suos miseros assecurat, dicens: *Ubi ego sum, illic & minister meus erit.* AMEN.

TOMI III. PARS XIX.

QVandoquidem vix suscitatum hoc à Jacobello Eucharisticum negotium, non solùm *sententiam Constantiensis Concilii* erat expertum, sed & *à Jacobello vindicari* cœperat: Quiescendum haud rati & alii Theologi, vel Jacobello obviam ituri, vel Concilii definientis autoritatem defensuri. Oppugnatus proinde mox à pluribus viris clarissimis illius ætatis Jacobellus. Hos inter *Anonymus*, quem hic sistimus, haud videri poterit postremus. Quem, sive in Concilio extiterit, sive ab illo absfuerit, ob rerum gestarum lucem fidemque pleniorem dissimulare nefas fore visum.

ANONYMI THEOLOGI TRACTATUS

A. 1415. Sub Constantiensi Concilio editi

contra

JACOBUM DE MISA BOHEMUM,

& speciatim contra doctrinam ab illo tunc resuscitatam

DE COMMUNIONE LAICORUM SUB UTRAQVE SPECIE.

Ex antiquissimo Codice MSCto

CÆSAREO VINDOBONENSI.

PARS I. Generalis.

De variis dogmatibus Jacobi de Misa, & asseclarum ejus Bohemorum, necnon Wiclefistarum illius temporis.

CAP. I.

Invectiva in Jacobum de Misa,

Ob Communionem sub utraque, in Bohemia tunc per illum introductam.

E*Stote sine offensione ecclesiæ DEI*, scribitur, 1. *Corinth*. X.

ANNO NATIVITATIS DOMINI M CCCC XV.

In PRAGA nonnulli, ut reor, ut rumorosi, qui plus quàm oportebat sapere videntur, intra se vident, sed extra se videre nolunt. *Ritum ecclesiæ verbo & scripto impugnare præsumunt*, Pauli immemores: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei*. Populo *prædicant*, graviter ponendo, teste Hilario, quod de his rebus ponendum est.

Sub duplici specie asserunt vulgum communicandum. Scripturas, quibus stringi videntur, in medium proponunt laicorum. Uno oculo latius respicere volunt, quàm infiniti possunt videre. Constat tamen, plures pupillos latitudinem specierum capere extensiorem, quàm unus poterat continere. Apostoli immemores: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei*,

Populus enim offenditur, incredibilitas exoritur, gens Christi turbatur, charitas proximi exstingvitur, mala fama acquiritur.

Credunt *nonnulli*, per solam panis speciem diminutè communicari. Sangvinem in calice credunt, in panis specie dubio relinqvunt. Et sic sangvinem Christi loco & spatio credunt à corpore distingvi & separari. Ecce primum malum.

Sunt *alii*, qui nec sic volunt communicari, animum turbando. Quod sic faciendo suspensi manent sine communione. Secundum malum.

Sunt & alii *tertii*, rancorem ad proximum gerentes: Tu malè sub una, malè sub duabus communicas speciebus. Egò recipio totum sacramentum, tu partem. Ac si dicatur: Ego recipio totum Christum, tu partem Christi. Tertium malum.

Ceterique alii vicinarum partium adjacentes sunt obligantes, *Bohemos* infamando de mala fide, nunciantes, quia ritum ecclesiæ impugnant nimis dolose. Ecce malum quartum.

Et quanta offensione, quam Paulus præcipit fugere, dicens: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei*. Non considerant, ritui & observationi ecclesiæ esse insistendum, se eidem conformando; Quæ tamen spiritu regularissime regitur & gubernatur. Et qui extra ecclesiam est, infidelis est. Nam per *nostrum prædicare* tenenda non decidentur, sed magis ad alterum sunt referenda, cujus interest definire. Nam si nomine Dei quid facimus, nobismet non placeamus, teste Apostolo, 1. *Corinth. Ego per omnia omnibus placeo, sicut nemo sibi ipsi sed placet aliis.*

Nec dicatur, *licitum est talia prædicare*. Verum quidem, sed non expedit, nec ædificat. Ergo frustra prædicatur. Unde Apostolus 1. *Cor. Multa licent, sed non omnia ædificant*. Multa enim membra unum corpus sunt, videlicet ipsa *ecclesia Dei*, cujus caput Vicarius Christi demonstratur, ne totum corpus ecclesiæ monstrum videatur. Nemo itaque extra ecclesiam Dei cadere debet, neque alios ad casum inducat, ne simul in foveam cadant.

Non modicæ igitur autoritatis quis ecclesiam reputet, atque ipsius ritum & observationem levipendat, cum *B. Augustinus* observationem & autoritatem ecclesiæ plus evangelio comparavit, loquens *contra Faustum: Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.* Nam utique oculus capitis est, & extra caput oculus non est. Et sicut ad motum localem capitis oculus locatur, movetur, & è contrario: Sic quilibet oculus, qui est *ecclesiæ membrum*, ad motum capitis movetur, alias oculus ecclesiæ non dicitur. Nam sicut quicquid oculus capit, judicio capitis præsentat, & non extra, vel è contrario, quia sine capite nullum judicium oculi est: Sic etiam oculi nostrarum intelligentiarum, quod imaginatione aut ex scripturis gravibus apprehenderunt, judicio ecclesiæ aut ipsius capiti tenentur præsentare.

Si autem quis oculorum scandalizatus fuerit per inobedientiam, ecclesiæ se non conformando, abjiciendus est, per illud Matthæi: *Si oculus tuus scandalizatus fuerit in te, abjice ipsum abs te.* Caput enim ecclesiæ est, cui Christus ait illud *Johann. XXI. Simon, diligis me plus his? Pasce oves meas. Quia antequam vocarem te, novi te*, & super plebem meam constitui te Principem, & claves regni cœlorum & omnia regna tradidi tibi. *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.* Quæ omnia & singula Christus ad successores Petri significavit.

Ecce, ne oves per lupos distrahantur, scribit *Apostolus in actibus apostolorum*, dicens: *Nam ex vobis exsurgent viri loquentes perversa ut abducant vos per se post se, propter quod vigilate, & memores nostri sitis. Ego scio, quod intrabunt post discessum meum lupi rapaces in vos, non parcentes gregi, ideo vigilate.* Hæc ille.

Gregi ergo Dominus Jesus providens omnia, suo pastori tanquam capiti ipsum post se relinquens, dixit ei: *Pasce oves meas.* Non aliis dixit, nisi quantum fluxum habuerit ab isto. Quomodo igitur alii audent aliter pascere, quam ille pascit, cui primo præ ceteris Christus

Christus commisit? Nam non congruum est, sanguinem Domini barbas laicorum abluere, eundemque in terram effundere, ceterasque irreverentias sanguini exhibere.

Non igitur immerito apostolus ait: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei.* Ecclesia namque offenditur, dum ab ejus observatione receditur. Mira res utique est, quod toti ecclesiæ aut parti saniori placet, ut paucis displicere debeat. Cum tamen omnibus ad summum debet haberi recursus, teste *Ambrosio & Augustino: Si vis disputare, vade Romam.* Nam ad imitationem capitis utique subditorum debet imitari voluntas.

Nemo enim ecclesiam sanæ mentis Dei dicat errare. Mira utique res est. Cum tamen eædem *scripturæ, quibus ipsi videntur sua motiva concludere,* ante multa centena annorum spatia à sanctis patribus & sapientibus Doctoribus, tam Theologicæ quam sacrorum canonum facultatis, sunt visæ, lectæ, & optime intellectæ, imo in optimo fundamento stabilitæ, *per singula Studia universitatum* firmatæ. Nam utique, si secundum præceptum Christi esset de necessitate salutis homini sub utraque specie communicare, *tales magni viri* in ecclesia Dei & alii sancti hoc providissent, & ad duplicem speciem pro laicalibus reduxissent, ut præceptum Christi observaretur. Cujus tamen oppositum est manifestum. Non verisimile est igitur, *tam longo tempore,* quasi *mille annorum spatio,* errare & adhuc stare in errore. Cum tamen Dei ecclesia semper spiritu regularissimo regitur & gubernatur, teste Paulo 1. *Cor. Idem Deus est, idem & spiritus, qui operatur omnia in omnibus,* uti patet *XII. Metaphysicor. Entia & universa nolunt male disponi.* Quare timendum est, quod tales ecclesiæ impugnatores errant, Paulum non verentes: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei.* Videant, ne dicatur de ipsis illud Augustini, de secta hæreticorum: *Multi, credentes plus aliis sapere, deviaverunt. Nam propria præsumtio semper superbire facit & casum facit.*

Quare si ipsa *communicatio unius speciei* damnaret dantes aut offenderet recipientes, utique per *ecclesiam* Dei dudum fuisset provisum, ut talis offensio non transiret. Etiam omnes *sancti,* qui per hunc modum unius speciei vulgares communicassent, fuissent, & hodie essent in periculosa salute. Quod absurdum est dicere.

Nec potest dici per colorem: Quod ante mortem pœnituissent. Talis evasio est prætensa vel odiosa.

Etiam non congruit dicere, quod *ecclesia* huc usque ad diem hodiernum *errasset,* & hodiè in errore staret. Repellendus est sermo iste. Licet *tempore Christi,* ut dicunt Doctores, *ecclesia erravit,* tamen ad hanc similitudinem non creditur usque ad novissimum devenire. Juravit enim Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum.

Videant igitur, ne ipsi ex propria capacitatis confidentia molestiam incurrant periculo. Sicut ait *Apostolus Roman. XII. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.* Nam tales, propria imaginatione percussi, crebrius cadere videntur, teste Paulo 1. *Corinth. Qui se æstimat stare, videat ne cadat.* Et per Philosophum patet in *libro de cœlo & mundo: Nullum violentum perpetuum.* Miranda res est, contra observata ecclesiæ longè approbatâ, quæ in statutum ecclesiæ vertuntur, instare & repugnare, Pauli immemores: *Estote sine offensione ecclesiæ Dei.* In qua quidem observatione unius speciei, tam longissimè & legitimè præscripta, nullus sanctorum contradicere repertus est, cujus improbationem ecclesia approbasset. Igitur mira est res, quod tales in proprias præsumunt imaginationes, plus sibi ipsi confidentes quàm toti Christianitati, aut ejus parti saniori. Tales enim vident scripturas, sed circa scripturas videnda non vident. Se enim vident, sed offensam ecclesiæ non vident. Nam Pauli immemores sunt: Estote sine offensione ecclesiæ Dei. Non credunt, si quid esset aut fuisset in ecclesiam inducendum, aut repellendum, utique in tali longo spatio fuisset inductum, aut repulsum. Cùm tamen ecclesia ipsa spiritu regularissimo disponitur & registratur. Quod igitur unus aut pauci videntur plus sapere, quàm tota sapit Christi fidelium congregatio, comparatio videtur nulla.

CAP.

CAP. II.

De sententia Jacobi de Misa, Ecclesiam ad primævam formam esse reducendam.

SIc etiam faciunt illi, qui laicalibus prædicant, *totum tempus, & observationem ecclesiæ modernorum, debere reduci ad tempus & ad mores seu consvetudines Apostolorum*, clerum nihil aut modicum habendo, nec possidendo. Videtur enim non simile. Apostoli nihil habebant aut possidebant: Quia habere nolebant: Omnia tamen in spiritu possidebant.

Nam tales prædicatores, *tempus aut consvetudines modernas ad tempus apostolorum limitantes*, sunt Dei limitatores. Volunt, inquam, potentiam Dei infinitam limitare ad finitam, videlicet ad tempus apostolorum. Credunt tales, quod Deus aliter non possit nec debeat hunc mundum fidelium regere, quàm quod rexit tempore Apostolorum. Et sic isti volunt potentiam Dei infinitam limitare, ad *semper sic esse, sicut fuit tempore Apostolorum*, & non aliter esse aut fieri. Et infinitum volunt facere finitum, quod est contra *Philosophum, L. 1. cœli*, dicentem: *Potentia infinita non terminatur ad sic esse, quia est interminabilis.*

Ita, quod fecerunt in Asia & partibus ejus, postquam laicales *clerum reduxissent ad tempus apostolorum*, nihil habendo, spoliato clero de possessionibus, *populus* gravius cœpit peccare. Dum etiam per sacerdotes fortius corriperetur pro peccatis, expulerunt sacerdotes undique. Et conversus populus in paganos in hodiernum diem. Ecce quantum *malum* est, *clerum nihil habere nec possidere*, aut *de possessionibus spoliari*. Quando tamen vulgus populi, *cleri potentiam* respiciens, timet majora mala perpetrare.

Apostoli namque nihil habuerunt, quia habere noluerunt. Non ex præcepto Christi. Nam Christus nullibi præcepit, quòd sacerdotes nihil debeant habere aut possidere, possessionibus non uti.

Nam *scriptura* tàm *veteris* quàm *novæ legis* ostendit copiosè, quod *clerus debet habere*, imò & possessionibus uti. Nam scribitur *libro Numerorum*, quòd *Levitæ* habebãt oppida & villas & alias possessiones. Quæ erant figura, quod sacerdotes novæ legis similiter debent habere dominia temporalia, & possessionibus uti. Et in nova lege scribitur per apostolum Paulum 1. *Corinth. Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat? Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum, si & vestra metemus. Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Nescitis, qui altari servit, de altari participatur. Ita Dominus ordinavit his, qui evangelium nunciant, de evangelio vivant.* Hæc Paulus. Etiam, ex quo non est præceptum Christi, ut presbyteri nihil possideant, qualiter ergò non debeant possessiones habere? Quia habere possessiones ipsum clerum, non est contra præceptum Christi.

Verum quidem, quod *superflua nimietas*, saltim *quoad indignos & ignaros*, non est laudanda. Ex eo, quod mergit ipsos ad profundum, ratione *non satisfactionis*. Cùm pro quolibet quadrante dabitur aspera ratio, quomodo bona ecclesiæ exposita sint an ad laudem Dei.

CAP. III.

Longa descriptio Wiclefistarum & Bohemorum illius temporis ex Reinheri, ordinis Prædicatorum celebris Theologi, libro de erroribus hæreticorum.

SIcut igitur multi sunt, qui cum eorum opinionibus & imaginationibus faciliter cadunt in errorem, de quibus *erroribus & signis* cognoscantur homines, qui declinant aut declinabiles sunt in errorem, copiose ponit *frater Reinherus, Ordinis Prædicatorum, in suo libro* quem composuit, *De erroribus hæreticorum*. In quo confitetur fuisse decem & septẽ annis hæresiarcha. Ponens primò *signa*

communia & generalia. Et describit *primo*, quomodo *hæreticus* cognoscatur per signa. *Secundò* quomodo cognoscantur isti, *qui declinant ad errores.*

De *primo* dicit, quod *hæretici* cognoscantur

per *mores* & *per vitam*,

per *verba.*

Sunt enim in omnibus *compositi & modesti.*

Superbiam in vestibus non habent, nec pretiosis utuntur vestibus.

Negotiationes non habent, propter mendacia, juramenta & fraudes, quæ fiunt circa mercimonia.

Sed tantùm vivunt de labore eorum.

Majores discipuli sunt sutores, sartores, textores. Qui ulterius alios per angulos docent.

Divitias non multiplicant, sed solùm necessariis sunt contenti.

Et freqventer casti sunt & temperati.

Tabernas non visitant, nec alias vanitates.

Semper aliquid operantur, vel discunt, vel docent.

Ideò parum dant.

Nec horas Canonicas laudant, dicentes: *Melius est unum Pater noster, vel duo, cum devotione, quàm longa hora sine devotione.*

Libenter communicant.

Prædicationes visitant. Sed libenter prædicatorem capiunt in sermone.

Non jurant. Dicunt: Jurare sit grande peccatum.

Et quando contra eos proceditur, per interrogationes, quæstiones, rarò directè respondent. Ut, si esset laicus & ab ipso quæritur: *Scis tu hoc, vel hoc?* Ipse respondet: *Quis me docuisset? Hoc pertinet ad magnos viros: Ego autem sum simplex.*

Semper ingerunt se familiaritati nobilium & aliorum potentum, ut frequenter prædicent, si sunt sacerdotes, quod laicalibus placet, & quæ clero displicent.

Semper sunt contra clerum.

Novitates semper inducunt, quæ sunt contra observationes ecclesiæ Dei, seu Romanæ ecclesiæ.

Nam ecclesiam Romanam pro modico aut pro nihilo reputant.

Multa falsa circa vera immiscent. Sic populum seducunt.

Sacram scripturam exponunt aliter, quàm sancti exposuerunt, aut quam Romana ecclesia acceptavit.

Ut frequenter sunt inobedientes Romanæ ecclesiæ, quod ipsam pro nihilo reputant.

Populum per prædicationes provocant contra illos, qui cum eis non tenent.

Parum loqvuntur, & humiliter.

Et sunt de bona vita apparenti coram hominibus.

Et ut frequenter sunt pallidi.

Et semper per eorum prædicationes populus scinditur, unus ab alio. De charitate prædicant, & totum odium in populo generatur.

Et multa alia signa sunt, de quibus ad præsens propter brevitatem omittitur.

Item *signa communia*, à quibus cognoscuntur homines *ad errores declinabiles.*

Primum, si quis teneret & ostenderet, quod Romana ecclesia non sit omnium ecclesiarum mater, & caput totius obedientiæ Christianitatis, talis statim teneret errorem.

Item, si quis diceret & teneret, Romanam ecclesiam esse ecclesiam avaritiæ, cupiditatis, simoniæ.

Item, qui dicunt, quod à Silvestro Papa incepit ecclesia deficere, propter susceptionem bonorum temporalium à Constantino collatorum.

Item, qui dicunt, quod per prædicationem ecclesiæ in temporalibus audita est vox, dicens: Hodiè infusum est venenum in ecclesiam Dei.

Item, qui dicunt, quod ecclesia Romana non sit rector & rectrix totius universi fidelium.

Item, qui dicunt, quod Papa sit Antichristus.

Item, qui dicunt, quod Papa sit avarus, cupidus, simoniacus, seductor populi Christiani.

Item dicunt, quod Papæ non sit scribendus ille titulus: *Sanctissimo in Christo Patri*, ex eo, quia est peccator, sicut & alteri

alter homo. Quare igitur debet appellari *sanctus*, cum sit peccator?

Item sicunt, quod Papa non sit majoris autoritatis, quam simplex presbyter.

Item: Papæ non debet scribi: *Pater*, sed *frater*, quia omnes sumus fratres, unius Patris, scilicet Adam.

Item, qui dicunt, quod Papa non sit summæ autoritatis, summus Pontifex, ex eo, quod omnes apostoli fuerunt ejusdem autoritatis secum, æqualis cum autoritate S. Petri. Sunt sic omnes presbyteri æqualis autoritatis cum Papa.

Item qui dicunt, quod Imperator sit super Papam, & quod Imperator potest deponere Papam.

Item qui dicunt, quod Papa debeat obedire Imperatori.

Item qui dicunt, quod Papatus non habet summum Dominium universi post Christum.

Item qui dicunt, Papam non esse invictum Vicarium Christi.

Item dicentes, quod Papa, Cardinales in magnis cappis cum multitudine equorum equitantes, sunt pompa mundi & derisio diaboli.

Item, dicentes, Ecclesiam Romanam quandam esse Synagogam.

Item dicunt, quod Silvester Papa erravit in suscipiendo bona temporalia. Similiter Constantinus Imperator in dotando ecclesiam.

Item dicentes, Papam esse venditorem sacramentorum, & mercatorem.

Item dicentes, quod statuta ecclesiæ & consuetudines Papæ sunt quædam inventiones propter quæstum &c.

Item dicentes, quod *Decretum* sit quædam humana traditio, *& Decretales & alia jura* sint quædam epistolæ & correctoria, imo verius sint quædam operatoria, continentia lucrum & quæstum.

Item dicentes, quod *Concilia generalia* sint quædam hominum conspirationes, quandoque ad bonum quandoque ad malum.

Item dicentes, Nullam scripturam esse tenendam in lege Christi, quam quatuor evangelia & epistolas Pauli, & quatuor Doctorum scripta, Ambrosii, Gregorii, Hieronymi, Augustini.

Item, qui dicunt, quod Papæ non sit obediendum.

Item dicunt, qvod excommunicatio Papæ nihil sit. Quia quem Deus non excommunicat, nemo excommunicare potest.

Item dicunt, qvod justa excommunicatio nihil sit.

Item dicunt, qvod solus Deus aut Christus habet excommunicare, & non sacerdos.

Item dicunt, qvod profanatio nihil sit, nec irregularitas: Qvia propter nullum officia diurna & servitium Dei omitti debent.

Item qvi dicunt, qvod sacerdotes propter peccata mortalia debent spoliari per Patronos.

Item dicentes, qvod sacerdotes nihil debent de propriis habere, sed solum debent manibus laborare & de labore vivere, sicut fuit antiquitus.

Item dicentes, quod sacerdotes nec aurum nec argentum nec cingulum nec peram debent habere aut portare. Et sacerdotes in eqvis magnis eqvitantes sunt à secularibus spoliandi. Nec gladios debent portare. Quia Christus non eqvitavit magnos eqvos, nec gladios portavit: Et tamen Christi actio fuit nostra informatio. Etiam Christus dixit: *Neque portabitis aurum, nec cingulum neque peram.*

Item dicentes, qvod sacerdos in mortali peccato non potest conficere, neqve absolvere, neqve ligare, neqve excommunicare. Qvia ex qvo per se est ligatus, qvomodo alios possit ligare vel absolvere.

Item dicentes, qvod episcopi & sacerdotes sunt Scribæ & Pharisæi. Et propter eorum peccata non sit eis obediendum.

Item dicunt alii, qvod Episcopi in mortali peccato non possunt ordinare vel consecrare.

Item, qvi dicunt, qvod qvilibet sacerdos potest prædicare ubi & qvando vult. Qvia Christus dixit: Ite in orbem universum & prædicate Evangelium. Item

Item dicentes, qvod qvilibet sacerdos potest audire confessionem: Testamenta ecclesiæ non sunt facienda.

Item dicentes qvod suffragia ecclesiæ, eleemosynæ, missæ defunctorum non prosunt animabus in illo seculo, ut dixerunt Eucharii hæretici.

Item qvi dicunt, qvod qvilibet Christianus, vir vel mulier, potest conficere corpus Domini, ut tenent Paterini. Dumodo nisi qvis scit. Qvod non sit offerendum, ne sacerdos habeat concubinæ suæ aliqvid dare & exponere, sed potius est dandum propter Deum.

Item qvi dicunt, qvod imagines non sunt habendæ in ecclesiis, ne fieret idololatria. Ut Græci faciunt, qvi paucis utuntur imaginibus.

Item qvi dicunt, qvod Græcorum ritus sit melior qvam Romanæ ecclesiæ.

Item qvi dicunt, qvod sacramentum eucharistiæ posset aut deberet fieri in pane fermentato, sicut Græci faciunt.

Item qui dicunt: ornamenta ecclesiæ, ut alba, subula, cortinæ, & alia plura, esse inventa propter pompam. Quia talibus apostoli non utebantur.

Item dicentes, quod in locis non consecratis, ut in domibus, potest missa celebrari sine ornamentis ecclesiæ. Ex eo, quod apostoli nulla habuerunt vestimenta, quando missas celebraverunt.

Item dicentes, quod clamor ecclesiæ, ut cantus, & alia, non prodesset multum. Quia unum Pater noster cum devotione plus valet quam una missa cum clamore. Et quod melius est, dicere quandoque unum Pater noster cum devotione, quam psalterium sine devotione. Et longæ horæ, quia tædium inducunt, non multum prosunt. Et sic fuerunt sacerdotes, qui horas non dixerunt, sed solum pater noster sæpius pro horis resumserunt.

Item qui dicunt, *indulgentias* non esse alicujus utilitatis, sed solum sunt pecuniarum depositiones. Quia in bullis dicitur, *Manus adjutrices porrigentibus*, dicitur, *confessis & contritis*. Nam si homo confitetur, tunc omnia peccata sibi dimittuntur, ut dicit scriptura: Qvotiescunque peccator ingemuerit, Deus sibi peccata dimittit. Pro quo igitur valent indulgentiæ?

Item, qui dicunt, Quod sacerdotes percutere & clericos, non sit peccatum, nec pro isto est confitendum.

Item qui Papam maledicunt, & dicunt, quod non sit peccatum, ipsum maledicere, nec pro isto confitentur.

Item qui dicunt, quod quilibet Princeps in sua terra sine consensu Papæ potest omnia beneficia in sua terra conferre.

Item dicentes, quod parvuli immediate post baptismum debeant communicare.

Item qui dicunt, quod præceptum Christi sit, laicales sub utraque specie communicare.

Item qui dicunt, quod laicales possunt evangelia & sacram scripturam exponere, & per angulos seu in publicis locis prædicare.

Item qui dicunt, quod vita sanctorum in sermone non est exponenda, nec passio alicujus sancti. Ex eo, quod multa falsa ponuntur in *Legendis sanctorum*.

Item qui dicunt, quod malum, claustra fundare.

Item qui dicunt, quod nullus esse debet ecclesiæ censualis.

Item qui dixerunt, quod decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt à sacerdotibus auferri, propter peccata sacerdotum.

Ecce, quot & quanta signa ponit *Reinherus frater ordinis Prædicatorum*? Communia & generalia *signa*, per quæ homo declinat aut declinabilis est ad errorem. Ideo à quolibet Christi fidelium talia signa sunt fugienda, ut non teneantur defensivè & temerariè.

CAP. IV.
Succincta responsio ad singula superiora dogmata.

HAbitis *signis*, quibus cognoscitur homo ad errorem declinabilis, sequuntur *scripturæ*, cum quibus potest *obviari istis signis errorum*, & istis qui tales tenerent errores.

Primo, si quis teneret defensive, quod Romana ecclesia non sit prima ecclesiarum, dicitur 22. *distinct.* Ubi Nicolaus Papa & Anacletus dicunt in Decreto, quod non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, Romana ecclesia ceterarum ecclesiarum primatum obtinet.

Item, qui dicunt, quod Romana ecclesia non sit caput omnium ecclesiarum fidelium, dicitur in *decreto 22. dist. Nulli dubium est, quin Romana ecclesia mater sit & caput omnium ecclesiarum, à cujus nos regulis nullatenus convenit deviare.*

Item contra hos, qvi dicunt, qvod ab ecclesia Romana potest discedi, qvemadmodum Græci recesserunt, contra hos est 2. *dist. Non decet à capite membra discedere.* Sed juxta scripturæ testimonia omnia membra caput seqvuntur.

Item qvi dicunt, qvod præcepta & statuta Romanæ ecclesiæ possint transgredi, *Gregorius* 19. *dist.* in decreto dicit: *Nulli fas est transgredi apostolicæ sedis præcepta.*

Item, qvi dicunt, qvod statutis & constitutionibus ecclesiæ & ipsius Papæ non sit obediendum, dicit *Gregorius eadem dist.* 19. *Quisquis apostolicis & ecclesiæ voluerit contraire decretis, deinceps inter sacerdotes non habeat locum, nec de ejus judicio quisquam curam habeat, quoniam jam damnatur.* Et alibi 12. *dist.* Sic sancta Romana ecclesia, qvæ nihil obsunt saluti credentium per diversa loca & tempora constitutiones & consuetudines statuit observandas.

Qvi dicunt, Romanæ ecclesiæ non esse obediendum, hoc est contra *S. Bernhardum*, ubi ostendit vitium inobedientiæ, dicens: *O quantum vitium est inobedientia, quæ angelus cœlum, Adam paradisum, Saul regnum, Salomon amorem perdidit divinum.* Et Proverb. *Beatus qui obediens & timens est.* Et Samuel: *Melius est obedentia quam victima.* Et Paulus 1. *Corinth. Qui resistit potestati per inobedientiam, ordinationi Dei resistit. Et qui Deo resistit, damnationem sibi acquirit.* Tunc de primo ad ultimum, qvi Papæ resistit per inobedientiam, damnationem sibi acqvirit. Et ita *Græci* per inobedientiam stant in periculosa salute à multis centenis annis, qui continue sunt & fuerunt in majori excommunicatione, in qua etiam & moriuntur. Et tamen evangelium dicit: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis &c.* Igitur stant in periculosa salute. Et etiam errant ex fide eo, qvia non credunt spiritum sanctum procedere à filio, sed à solo Patre. Et in pluribus errant, qvi errores ex inobedientia Romanæ ecclesiæ eis accidunt. Igitur malum est ab obedientia Papæ & ecclesiæ Romanæ resilire.

Item contra illos, qvi Papam maledicunt & ipsum judicant de mala vita, dicitur 17. q. 4. §. *Quia nunc sacrilegii instar est disputare de statu Papæ & ipsum judicare.* Et alibi in scriptura dicitur; *Qui maledixerit Principi, morte moriatur.* Et cum Papa est totius mundi Princeps, ut dixit Christus: Tu es princeps apostolorum, pastor ovium, claves regni cœlorum & omnia regna tradidi tibi, Qvodcunqve ligaveris &c. Ecce qvam malum maledicere est Papam, & ipsum ad malum judicare.

Item contra istos, qvi dicunt, Papam avarum, cupidum, simoniacum, faciunt isti contra Paulum, dicentem: *Noli fratrem judicare. Stabimus omnes ante tribunal judicandi. Qui alterum judicat, se ipsum condemnat.* Nam ex eo, qvia Papa, aut Notarii ejus, à bullis & à confirmationibus Episcoporum pecuniam recipit, tunc tales judicant propter hoc Papam simoniacum, cupidum & avarum. Sed hoc non est verum. Qvia simonia committitur, qvando spirituale, ut dona spiritus sancti, & sacramenta, vendun-

venduntur pro re temporali, ut pro pecuniis, vel annexum rei spirituali, ut ecclesiæ, si præcise vendantur cum usu earum. Et si sic Papa præcise vendens sit ecclesias aut annexum ecclesiæ, ut sacramenta, committet simoniam; & sic diceretur *simoniacus*. Alio modo non dicitur simoniacus. Notandum qvod *simonia* dupliciter sumitur, uti patet *De officio delegati c. Ex parte N. nobis innotuit:* In glossa capituli 4. *Cum pridem*, *De pactis*, ubi in glossa dicitur: *Quod in his, quæ in sua natura simoniaca sunt, ut sacramenta vendere, non excusat autoritas Papæ. Sed in his quæ fiunt pro constitutione ecclesiæ, & quæ sic per simoniam inducit, excusat autoritas Papæ. Quia in illis potest dispensari. Ut patet De concessione præbendæ, Proposuit.* Ex qvibus patet, qvod *dupliciter sumitur simonia*, uno modo *penes jus spirituale*, Ut sacramenta vendere, videlicet baptismum, confessionem, corpus Christi. Et sic est simonia. Et talis cadit in Papam, pro qua deponitur. Alio modo attenditur *simonia penes impositum*. Ut dare pro bullis, pro confirmationibus præbendarum, & sic non est simonia propriè loquendo, & certe, sicut homo depictus. Nisi esset gravis & nimius excessus. Et sic solum ad illa, quæ sunt sacramenta ecclesiæ, & dona spiritus sancti, seu alia quæ Christus instituit, extendit se simonia. Sed ad illa, quæ Papa instituit, non extendit se simonia, saltem dummodo non tangantur sacramenta, seu Dei & Christi institutio. Etiam quod *pro bullis dare* seu *pro confirmationibus*, non sit simonia, patet ex eo: Quia simonia est, quando res spiritualis, ut ecclesia, vel aliquid annexum, ut sacramenta, venduntur pro re temporali, ut pecuniis, tunc simonia. Modo bullæ non sint spirituales, nec annexum rei spirituali. Quia bullæ non sunt annexum ecclesiæ, ut sacramenta, sed sunt res extra ecclesiam. Quia sunt solum literæ testimoniales, quibus ostendi & probari potest, quod tale beneficium est sibi collatum propter Deum. Nam Papa facit signaturam purè propter Deum. Et super signaturam accipitur una litera pro testimonio, per quam ostenditur, quod tale beneficium sit homini concessum & datum. Et sic tales *literæ* & *bullæ* sunt res temporales, quia pergamenum & incaustum, zona, plumbum, labor Notarii, quæ possunt dari pro pecuniis, secundum majus & minus, gravius & levius, secundum quod beneficium se extendit. Ex quibus patet, quod pro bullis recipere non est simonia, nec pro confirmationibus episcoporum.

Contra illos, qui dicunt, Papam non esse caput ecclesiæ, nec majoris autoritatis quam simplex presbyter. Dicunt tales, quod sicut omnes apostoli fuerunt æqualis autoritatis cum Petro, sic omnes sacerdotes cum Papa. *Anacletus Papa in decreto*, 12. *dist. c. Sacrosancta, dicit, Quòd inter apostolos fuit quædam distinctio.* Et licet omnes essent apostoli, *Petro tamen concessum, & ipsi inter se voluerunt id ipsum, ut reliquis omnibus præesset apostolis Cephas & principatum teneret apostolatus.* Et *distinct.* 19. *c. Ita Dominus*, dicit ibidem: *Cùm Petrus fuit caput apostolorum, ut ab ipso quasi quædam dona sua velut in corpus omne diffunderet.*

Contra hos, qui dicunt, Imperatorem majorem omni Papâ: Falsum est, Imò episcopus est major Imperatore. Tunc, à fortiori, Papa. Uti patet per *Gelasium* Papam, dicentem: Quod Ambrosius, non universalis ecclesiæ episcopus, Theodosium M. Imperatorem ab ecclesia exclusit, & manu sua extra ecclesiam duxit & excommunicavit. Tunc, à fortiori, Papa. Et quæritur quis major est, vel ille qui ligat, vel qui ligatur? Et patet, quod qui ligat, ut Papa.

Contra hos, qui dicunt, quod decreta, jura, canones, sunt humanæ inventiones, quæ tempore suo possunt rumpi: Et quod non semper ecclesia Romana est imitanda, dicitur *De electione & electi potestate, c. Significasti: Non malum est ab imitatione sedis apostolicæ resilire? Et contra canonum statuta prorumpere? Quod multi etiam post sacramentum præsumserunt. Hoc nimirum malum necessitate compellitur, juramentum quod profitetur pro obedientia requiretur.* Hæc Gregorius, loco allegato.

Contra illos, qui dicunt, quod non omnibus consvetudinibus Romanæ ecclesiæ sit obediendum, quæ per pigritiam

 tiam

tiam sacerdotum in ecclesiam introducta,& ideo non observanda, dicit *Innocentius* Papa, scribens Decentio Episcopo, *dist.*11. in Decreto: *Ab omnibus observari debet, quod Romana ecclesia observat. Et te scire volumus, ut indicare non differas, ut scire valeamus, qui sunt qui novitates inducunt, æstimantes alteram, quam Romana ecclesia consvetudinem esse servandam.* Et alibi, de antiquis juribus, *De hareticis c. Ad abolendam*, dicit Lucius Papa: *Universi, qui de sacramento corporis & sangvinis Christi aliter sentire & docere non metuerint, quam sacrosancta ecclesia Romana prædicat & observat, vinculo perpetuo anathematis innodamus.*

Contra hos, qui clerum spoliant, ut Patroni, vel alii, dicitur in *Decretalibus*, *De injuriis & damno*, *C. In quibusdam provinciis:* Quod Patroni & ceteri qui bonis ecclesiasticis pro sua voluntate se ingerunt, sententiam excommunicationis meruerunt.

Contra hos, qui dicunt, quod Papa in mortali peccato non potest conficere: Ex eo, quia Deus peccatorem non exaudit: Nec judex potest sententiam ferre, existens in mortali peccato. Contra hoc est *S. Ambrosius De sacramentis*, in decreto, ubi dicit, *Quod non merito personarum sed autoritate officia & dignitatem Deus considerat*, uti patet 1.*q*.1. Et ibidem dicit *Ambrosius*: *Non sacerdotum vitam, sed quæ docent & ingerunt, considerare tantum debemus.*

Et hoc est etiam contra illos, qui dicunt, quod prædicator malæ vitæ non est audiendus. Et hoc dictum *Ambrosii* videtur contra illos, qui dicunt, quod nullus sacerdos in peccato mortali potest confessionem audire, ex eo, quia nec sic potest homines absolvere nec peccata dimittere. Quod ad hoc, quod sacerdos possit peccata dimittere, reqviritur, quod habeat spiritum sanctum, & tunc potest dimittere peccata, per illud evangelium: *accipite spiritum sanctum.* Quidam exponunt, id est, autoritatem spiritus sancti & ipsum spiritum sanctum. Qua autoritate remiseritis peccata, id est remissa annunciaveritis, illorum sunt remissa. Et sic non debet intelligi, quod de necessitate requiritur ad absolutionem peccatorum, quod sacerdos sit semper sine mortali peccato, & semper habeat spiritum sanctum. Sufficit quod habeat autoritatem spiritus sancti, si aliquo tempore esset in mortali peccato. Aliàs nullus in mortali peccato potest conficere. Quod non est verum. Imò & *S. Thomas* declarat in uno *sermone suo De corpore Christi*, qui incipit: *Memoriam fecit mirabilium suorum*, dicit, *Quod sacerdos excommunicatus & irregularis hereticus, imò degradatus, potest conficere.* Et dicit S. Thomas, & assignat rationem, *Quia sacramentum eucharistiæ & consecratio fit in fide ecclesiæ & non in fide personæ singularis. Quia talis character*, ut dicit S. Thomas, *sacerdotii est indelebilis, quoad Deum. Deletur tamen quoad ecclesiam & quoad potestatem ordinatam. Quod amplius in ecclesia non habet locum, nec potestatem conficiendi, nec ejus missa debet amplius audiri, ut ejus peccata non augerentur. Et post degradationem æquè benè obligatur ad horas tenendas & dicendas in vita sua. Nec uxorem ducere potest, sed potius religionem mutare.* Hæc S. Thomas.

Notanda differentia est inter illos textus, licet quandoque unum capitur pro reliquo, videlicet: *Quodcunque ligaveris vel solveris super terram, erit solutum & in cœlis*, & inter istum: *Quorum remiseritis peccata aut retinueritis, remittentur eis.* Primus textus respicit claves ecclesiæ Dei, id est excommunicationem, sed secundus textus, *Quodcunque retinueritis*, respicit thesaurum ecclesiæ, id est indulgentias Papæ generales & confessionem. Nam super hoc isto textu fundantur istæ *indulgentiæ* principaliter. Nam per thesaurum, seu per indulgentias, remittitur pœna purgatorii, id est minoratur pœna purgatorii. Sed per confessionem remittitur culpa.

Contra hos, qui dicunt, quod Principes & Domini seculares possunt sibi clerum subjicere in suis terris, cùm talis Dominus sit Dominus eorum, *Gregorius*, 95. *dist.* dicit: *Quis dubitat, sacerdotes Christi, regum, Principum, omniumque fidelium Patres & Magistros censeri. Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, qui iniquis obligationibus illum suæ potestati subjicere cona-*

conatur, à quo credit non solum in terra sed in cœlis se per ipsos posse ligari & solvi. Item *Gelasius Papa* Imperatori Augusto scribit: *Tu Imperator pendes ex istorum judicio, non illos posse ad tuam redigi voluntatem.* Et *Gelasius* 100. *dist.* dicit: *Quippe cùm tu videris regum & Principum colla submitti genibus sacerdotum & osculata eorum dextra credunt se eorum orationibus communicari.*

Contra hos qui dicunt: Sacerdotes sunt concubinarii, meretricarii, & nequam, dicit evangelica veritas; *Qui fratri dixerit: Racha, fatuus, reus erit ignis gehennæ.* Et *Nicolaus Papa* Ludovico Imperatori scribit exemplum Constantini Imperatoris, ubi Constantinus dixit: *Si verè propriis oculis vidissem sacerdotem peccantem, cum clamyde ipsum cooperuissem, ne ab aliquo videretur confusus.* Ubi nunc talia tempora & tales Principes sunt?

Contra hos, qui dicunt, quod quilibet sacerdos tenetur prædicare, per illud: Ite in orbem universum &c. Respondetur, quod est simpliciter verum, ut dicit apostolus 1. *Corinth. XIV. Si quis non fuerit interpres, taceat in ecclesia Dei, sibi autem loquatur & Deo.* Hæc Paulus, ac si dicat: Oret & serviat Deo. Nam ibidem dicit Paulus: *Nam sicut multa membra corporis non eandem habent actionem neq, idem officium, sic ordines in ecclesia, sed non omnes idem habent officium,* ut de simplicibus. Alios Dominus Prophetas, alios Doctores, alios qui annunciant evangelium, fecit.

Contra hos, qui dicunt quod quilibet sacerdos potest prædicare, ubi vult & quando vult, imo sine superiori consensu, Paulus 1. *Corinth. Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Et *Innocentius Papa* in canone *De hæreticis, Excommunicamus*, dicit: *Nonnulli sacerdotes autoritatem eis prædicandi vendicant & usurpant non missi, Apostolo contrariando, Mandamus episcopis, ut prohibeant talia fieri.*

Contra hos, qui dicunt, quod quilibet homo potest confiteri & communicare ubi vult, & sic populum abstrahunt, quod non confitentur, nec communicantur in propriis parochiis, dicitur in *De pœn. & remissione, c. Omnis utriusq, sexus*, Clemens Papa III dicit: *Omnis fidelis utriusq, sexus minimum semel in anno communicet in sua ecclesia, licet prius statutum fuerit ter communicare quemlibet Christianum, in nativitate Domini, in pascha, in Pentecoste,* ut habetur ex concilio Agathonensi in Decreto, *de consecrat.* Sed hodie minimum semel in anno, per *c. Omnis utriusq, sexus.* Nisi esset legitima causa. Tunc ex licentia proprii plebani potest alibi confiteri, aliàs non. Secus siquis fecerit & alteri confessus fuerit, sciat se non esse absolutum. Cum alienus pastor nullam potestatem super oves alienas habet. Quia nemo debet dimittere falcem in rem alienam, seu in messem alienam. Et siquis alteri sacerdoti fuerit confessus, & alibi communicatus, sciat, quia indignè & in peccato corpus Domini recepit, ex eo, quia alter sacerdos sibi peccata dimittere non potuit. Sic in c. et sic in glossa: *Omnis utrinsq, sexus.*

Contra hos, qui adhuc semel in anno nolunt communicare, propter inimicitias, vel propter luxuriam continuandam avertunt se à communicatione, ex concilio Martini Papæ, *dist.* 1. in *Decreto* dicitur: *Qui sic constitutam regulam violat, avertens se à communicatione, projiciendum esse de catholica ecclesia decernimus*, id est de communitate fidelium. *Similiter & ingressus ecclesiæ, ac Dominica sepultura talibus est prohibenda, donec pœnitentiam agant & fructum pœnitentiæ ostendant, quod digni sunt communicatione & receptione.* Hæc ille.

Contra hos qui dicunt, non esse offerendum, habetur libro *Exodi*, quod quilibet homo tenetur offerre. Quia ibidem dicitur: *Ter in anno apparebis coram Domino munera offerens, & festa celebrando.* Et *Gregorius* 7. *dist. c.* 1. dicit: *Omnis Christianus procuret ad missarum solennia aliquid offerre.* Nam homo, qui offert, non offert plebano, sed Domino, licet plebanus accipit nomine Domini. Quid mihi *de peccato plebani*, dum ego facio illud, ad quod sum obligatus? Quia quilibet homo est obligatus Domino offerre.

Contra hos qui dicunt, quod decimæ sint puræ eleemosynæ, respondetur, quod non. Nam eleemosyna est libera

libera donatio & voluntas aliquid pro peccatis exhibere. Decimæ vero non sunt donationes tales voluntariæ, imo sunt præceptoriæ & involuntariæ, ut habetur *L. II. paralipom. Decimas dabunt filii Jsrael jussu Regis & secundum legem.* Nec propter peccatum sacerdotis patronus debet decimam retinere. Imo tenetur eam malis sacerdotibus dare sub pœna excommunicationis. Quia decimæ sunt Dei, quas Deus præcipit dare. Et sic decima non est eleemosyna, sed præceptum Christi in antiqua lege.

Contra hos, qui percussionem cleri pro modico reputant, *Alexander Papa De excommunicatione*, dicit: *Nulli dubium est, quin hi, qui violentas manus injecerunt in clerum aut religiosum conversum, ex constitutione concilii generalis sententiam excommunicationis incurrant eo facto. Nec nisi in articulo mortis sine Romani Pontificis dispensatione possunt beneficium impetrare.* Et vocatur sententia excommunicationis juris, quia de jure & à jure excommunicati sunt. Licet nondum super eos transivit sententia judicis, tamen est sententia juris, & coram Deo est data sicut judicis.

Contra hos qui dicunt, quod excommunicatio Papæ nihil sit, *Joannes Chrysostomus super una epistola ad Hebreos* dicit: *Nemo contemnat vincula ecclesiastica. Non enim homo est, qui ligat, sed Christus per hominem, cui hanc potestatem dedit, & homines fecit Dominos & tanti esse honoris.* Etiam sic duplices sunt violatores clavium ecclesiæ & evangelii offensores, *Quodcunq; ligaveris super terram* &c. Et isti non credunt istum articulum evangelii, quod Christus protulit: *Quodcunq; ligaveris* &c. Et omnes tales, qui in tali persisterent proposito, quod excommunicatio nihil sit, sunt puri hæretici, combusti aut comburendi &c.

Contra hos, qui dicunt, quod justa excommunicatio sit aliquid, sed injusta nihil est: Et omnem vocant *injustam*, quæ contra eos est, & quæ pro eis, vocant justam, *Gregorius* sic dicit: *Sententia pastoru sive justa sive injusta timenda est. Imò homo justus injustè excommunicatus, si ex temeritate aut pigritia noluerit suam innocentiam expurgare*, declarans se justum & innocentem, eo facto sententia injusta erit justa, & justus homo erit injustus, ratione inobedientiæ, & si moritur, sic periculosum erit de salute ipsius. Nam excommunicatio damnat hominem, multis experientiis & miraculis repertis. Quemadmodum excommunicatorum corpora non poterant putrefieri. Et quàm citò mortua corpora excommunicata absolutionem receperunt, statim in cinerem conversa fuerunt. Igitur non parvæ autoritatis est excommunicatio, imò à quolibet sanæ mentis homine est fugienda, qvia cœlum & terra transibunt, verbum Domini permanet fixum, qui dixit: *Quodcunque ligaveris super terram.*

Contra hos qui dicunt, quod nullus debet excommunicari nisi sit in mortali peccato qvi excommunicatur, Respondetur, qvod non verum est. Qvia tunc omni die deberent quasi jure *civitate Pragensis* excommunicari, ex eo, quia omni die præsumitur, quod *media civitas* hominum *est in mortali peccato.* Pro quo sciendum, quod *duplex* est *excommunicatio.* Quædam *occulta*, quæ à solo Christo procedit. Et tali excommunicatione solus Deus & Christus Jesus excommunicat. Quia quam citò homo perpetrat mortale peccatum, coram Deo est excommunicatus, id est à regno cœlorum exclusus. Et talis excommunicatio est nimis impropria. Alia est excommunicatio *manifesta*, quæ fertur à judice vel à jure. Quia talis procedit ab hominibus, & etiam qui in ea perseverat, mortale peccatum committit. Nam sola inobedientia qvandoqve facit peccatum mortale, & tum excommunicatus semper includit inobedientiam. Nisi nimia paupertate esset comparatus, quod non posset parere.

Per hoc igitur solvitur illud, qui dicunt, quod solus Deus habet excommunicare, & qvod nullus excommunicari debet nisi pro mortali peccato. Jam dictum est, qvod omnis homo jacens in excommunicatione jacet in mortali peccato, pro quo mortali peccato excommunicatur.

Con-

Contra hos, qui dicunt, quod excommunicato majori excommunicatione participare non sit peccatum: Talis incurrit hunc canonem de excommunicatione: *Qui excommunicato scienter & sponte se participat, eadem excommunicationis sententia innodatur, nec absolvi potest nisi per sedem apostolicam.* Nam sic participans videtur ejus crimen confortare, & sibi in crimen consentire. Sed in canonibus dicitur, quod facientes & consentientes pari pœna puniuntur.

Contra hos, qui tempore generalis interdicti divina celebrant: Manifestè in contemtum clavium ecclesiæ: Aut qui consensum ad hoc conferunt: Tales facientes & consentientes sunt inhabiles ad omnes actus ecclesiasticos. Et si eis in principio super tales excessus non providerent de remedio dispensationis, certas & legitimas causas assignando, pro quibus oportuit aut oportebat eos profanare, dicit *Alexander Papa III. in c. De excommunicatione*, Perpetuæ depositionis sententiam incurrunt, & beneficiis & dignitatibus priventur, & si fuerint religiosi ad arcta monasteria pro pœnitentia intrudantur. Hæc idem dicit *Innocentius III. c. Qualiter clerici, ibidem in decretalibus, de Excommunicatione.*

Contra laicos, qui in privato conventicula faciunt & scripturas vulgariter exponunt. Dicit *Reinherus*, quod *fuit una mulier, quæ scivit mentetenus librum Job de verbo ad verbum vulgariter.* Contra tales ponitur *canon Gregorii, De hæreticis, & Innocentii Papæ, c. Sicut in uno corpore, in Decretalibus: Verendum est, ne apud tales laicos sub specie virtutum vitia subintrent. Mandamus episcopis, quatenus interdicant laicis universis, cujuscunque ordinis censeantur, talia evitare.*

Contra hos qui dicunt, quod libri hæreticorum possint legi, & libri Wicleff, dicitur *De hæreticis c. Fraternitatis tuæ: Gregorius scribens Anastasio episcopo dicit: Cum Cælestinus atque Pelagius in Ephesina synodo sunt damnati, quomodo poterint capitula recipi, quorum damnantur autores. Nam veritas mixta falsitati cum autore sunt damnanda.*

Contra hos qui dicunt, quod reliquiæ sanctorum & imagines non sint adorandæ, sed solus Deus est adorandus. Et propter hoc volunt, quod imagines non habeantur in ecclesiis, quemadmodum fecerat Marsiliensis episcopus, combusserat imagines, ne adorarentur. Contra quos & alios scribit *Gregorius, de Consecratione, in Decreto, dist. 3. c. 27.* eidem episcopo Marsiliensi: *Relatum ad nos pervenit, quomodo inconsiderato zelo imagines succendisti, ne adorentur. Adorare non debere laudamus, cremasse verò reprehendimus. Nam aliud est per picturam adorare, & aliud per picturam, quod sit adorandum, didicisse. Nam quod legentibus scriptura, idiotis parat pictura, juxta versum: Christum, non istum, sed Christum crede per istum.* Pro quo notandum quod *adoratio* est *quadruplex: Latria*, qua Deus adoratur: *Dulia*, qua Deus & corpus Christi in altari adorantur: *Hyperdulia* qua imagines & reliquiæ sanctorum & sanctarum adorantur. Quarta dicitur *idololatria*, quâ idola paganica adorantur.

Contra hos, qui dicunt, quod antichristus non veniet, sed dudum venit: Quia Papam vocant antichristum & pingunt ipsum in pileo Papali & cum aquilæ pedibus: Et probant per illud quod scribitur in Apocalypsi: *Jam multi antichristi facti sunt.* Contra quos est Apostolus 2. *Thessal.* ubi ostendit, & loquitur de adventu antichristi, dicens: *Cùm venerit dissensio primùm, & revelatus fuerit homo peccator, filius perditionis, qui adversatur & extollitur super omne, quod est Deus, ostendens se tanquam Deus sit: Revelabitur tunc iste iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui & destruet illustratione adventus sui, & erit secundum operationem sathanæ in omni virtute, signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis.* Et de tribulationibus maximis tempore antichristi scribitur *Dan. VI. Ipse universa vorabit, & Matth. 25. Væ autem prægnantibus.* Et de miserrima morte Antichristi scribitur *Daniel. VI. Vidi, quod interfecta est bestia.* Et in *Apoc. 19.* scribitur: *Et apprehensa est bestia.* Et quod nascetur de tribu Dan, scribitur in Genesi: *Et fiet Dan sicut coluber in via.* Ex quibus patet, quod isti nequitiosè lo-

loqvuntur, Papam antichristum vocando. Et omnes tales sapiunt speciem hæresis, & errant.

Contra hos, qui dicunt, quod Papa non sit summus Pontifex, nec debeat vocari *Pater* sed *frater*, quia apostoli vocabant se invicem fratres, sic Papa & presbyteri debent se vocare fratres: Respondetur, quod hoc dictum tenent *Græci* & hæretici, & errant. Quia licet apostoli fuerunt æquales quoad charitatem & apostolatum, quia omnes erant apostoli: Tamen quoad dignitatem & autoritatem prælationis non erant æquales. Quia Petrus erat caput & Princeps apostolorum, & sibi fuerunt præ aliis omnibus à Christo claves concessæ, & autoritas suprema ligandi atq; solvendi. Ideò ratione dignitatis & autoritatis Papa appellatur *Pater* & alii ratione obedientiæ *filii*. Et sic non est æquale de Papa & de presbyteris.

Contra hos, qui dicunt quod Papa non debet appellari Papa, nec *sanctus*, nec sibi debet scribi ille titulus, *Sanctissimo in Christo*, quia ex quo est peccator, tunc non est sanctus, alias mendosè scribitur sibi, *Sanctissimo in Christo*, sed potius debet scribi, *peccatori*. *S. Ambrosius* est contra in decreto, dicens: *Non merita personarum, sed dignitatem & officium & autoritatem Deus considerat.* Nam secundum dignitatem Papalem scribitur sibi, *Sanctissimo*, & non secundum dignitatem personæ. Et sic, quod talis persona utitur dignitate sancta, ideò appellatur *sanctus*, licet sit peccator. Nec per hoc mendosè sibi scribitur, sed justè & sanctè.

Contra illos, qui dicunt, quod pro Papa non sit facienda exhortatio in ecclesia: Quia ex quo est sanctus, tunc non est necessarium pro ipso petere, sed ipse debet pro nobis petere & intercedere. Respondetur, quod pro Papa non est petendum, tanquam pro singulari persona: Sed, si in quantum esset in peccatis, ut Deus precibus hominum ipsum liberet de peccatis. Et sic licet in ecclesia dicimus eum sanctum in exhortatione, ratione dignitatis & autoritatis, tamen *ratione personæ singularis quandoque potest in peccatum cadere*, & ideò petimus, si est in aliquo peccato, ut Deus ipsum liberet.

Contra illos, qui dicunt, quod per ecclesiam Romanam non debent regi aliæ ecclesiæ, sed qualibet ecclesia debet regere se ipsam, vel debet regi per Principum regimen aut propriam provinciam. Contra hoc est *Anacletus Papa*, 22. *dist.* in decreto, *c. Sacrosancta*, dicitur: *Hæc vera apostolica sedes caput & cardo est omnium ecclesiarum. Et sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ apostolicæ sedis autoritate omnes ecclesiæ fidelium, Domino disponente, reguntur.*

Contra hos, qui dicunt, quod non est peccatum, esse contra Romanam ecclesiam, & ei injustitiam facere. Hoc deciditur 22. *dist.* in decreto *c. Omnes*, ubi dicitur: *Unde non est dubium, quisquis cuilibet ecclesiæ jus detrahit injustitiam facit. Quis autem Romanæ ecclesiæ privilegium auferre conatur, hic procul dubio in hæresin vertitur. Fidem quippe violat, qui adversus eam agit, cùm tamen ipsa sit mater fidei ecclesia.* Ipse S. Ambrosius se in omnibus magistram sanctam sequi confitetur ecclesiam.

Contra illos, qui dicunt, quod nullæ scripturæ sunt tenendæ, nisi quatuor evangelia, & libri quatuor Doctorum sanctorum, Ambrosii, Gregorii, Hieronymi & Augustini, & epistolæ Pauli. Falsum est. Quo devenient libri S. Anshelmi, Bernhardi, Bedæ, Johannis Chrysostomi, S. Thomæ, & multorum aliorum, libri Sententiarum, Prophetæ, biblia?

Contra hos qui dicunt, quòd evangelia circa textum sunt tenenda. Respondetur: Contra hos est sanctus Paulus, dicens: *Ideo vos Deus fecit ministros N. T. non litera sed spiritus. Litera occidit, spiritus autem vivificat.* Nam faciunt hæretici taliter, quòd sacras scripturas nolunt tenere nisi *penes textum*, & decipiunt. Quemadmodum ille textus, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, penes textum multos decepit, qui crediderunt, quod ille textus intelligitur de sacramentali manducatione sub præcepto. Et quo devenirent expositiones super evangelio? Fugiendum est sic dicere.

Con-

Contra illos, qui captivant & incarcerant sacerdotes & clericos, licet tamen sine offensione corporis. Ponitur contra tales *canon* seu *capitulum in Decretalibus, De excommunicatione, Nuper à nobis: Sic non credimus, laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis captivum clericum tenent, ubi tamen nulla læsio fuerit subsecuta. Et licet sententia judicis non ligantur, facit tamen, quod ligantur sententia juris, & excommunicationi innodantur.*

Contra illos, qui dicunt, quod indulgentiæ nihil sunt, nec prosunt in remissionem peccatorum, loquendo de indulgentiis generalibus Papæ & Episcoporum. Et isti sic dicentes sunt homines, qui malè sapiunt: Quemadmodum illi, qui dicunt excommunicationem nihil esse. Et tales sunt hæretici. Nam quatuor maxima sunt in ecclesia Dei, sacramenta, reliquiæ sanctorum, excommunicatio & indulgentiæ. Et qui non tenet aliquid de numero illorum quatuor, est erroneus homo in toto.

CAP. V.

Plenior dissertatio de Indulgentiis.

ET isti ulterius dicunt, quod indulgentiæ fiunt cum simonia: Quia in eis includitur simonia: Quia dantur quo pecuniis: Quia dicitur in bullis, *Manus adjutrices porrigentibus.*

Notandum: *Indulgentiæ* dicuntur *thesaurus ecclesiæ*, & exhortatio dicuntur *claves ecclesiæ.*

Secundo notandum pro meliori intellectu, quæ res sunt indulgentiæ? & quis debet eas dare & concedere? Et quis debet eas dispensare? Et ubi tractatur de ipsis? & quot sunt necessaria ad indulgentiam? & ad quid valent indulgentiæ? Et quid operantur in homine? & utrum possint dari prò pecuniis sine pactato & sine simonia? & an per malum Prælatum datæ indulgentiæ habeant vigorem & virtutem? & an Papa possit dare crucem cruciatam super Christianum?

De primo, Quæ res sunt indulgentiæ? Respondetur, quod sunt thesaurus ecclesiæ, perveniens ex passione Domini nostri Jesu Christi, ejusque sanguinis effusione, aliorumque sanctorum & sanctarum meritis, & meritis totius ecclesiæ, & ex misericordia omnipotentis. Hæc descriptio trahitur ex dictis Doctorum, & trahitur *De pœnitentia & Remissione c. Cum ex eo, in Decretalibus c. ultimo & penultimo L. VI.* Et ponitur *thesaurus* pro genere, quia non est major thesaurus in ecclesia Dei, quam passio Christi & sanguinis effusio, cujus una gutta suffecisset pro redemtione generis humani. Et merita sanctorum, & merita totius ecclesiæ, & misericordia, hæc omnia dicuntur simul thesaurus ecclesiæ. A quo thesauro originem & principium capiunt indulgentiæ. Quæ indulgentiæ etiam dicuntur thesaurus, quia nullus thesaurus est ita nobilis & utilis prò remissione peccatorum, sicut sunt indulgentiæ. Fluunt enim indulgentiæ & originem capiunt de passione Christi & sanguinis effusione, & misericordia Dei, & ex passione omnium sanctorum, & ex meritis totius ecclesiæ. Nam pro nostra non condigna satisfactione passio Domini Jesu Christi subveniet nobis pro remissione pœnæ purgatorii, & passio aliorum sanctorum. Etiam capiunt *originem ex veteri lege.* In Levitico scribitur: *Jubilæus annus celebretur pro remissionibus peccatorum.* Et *Deuteronomii:* Mutuum non accipies de anno jubilæo. Et *De pœnitentiis & remissione, c. Consuluisti,* dicitur in glossa, quod oriuntur ex veritate evangelica: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: *Et quodcunq; solveris super terram.*

Quæritur, *quis dat indulgentias*, & quis eas potest dispensare? Et respondetur quod principalissime dantur à Deo autoritative ipsi Papæ, tanquam immediato Vicario Christi. Deinde Papa distribuit eas. Nam Christus dedit Papæ tantam dignitatem, potestatem, autoritatem, ut ipse possit dimittere pœnam purgatorii & eam minuere. Et

Et quando dicitur: Ubi recipit Papa eas tales indulgentias? Respondetur, de scrinio & de thesauro ecclesiæ, id est ex passione Christi & aliorum sanctorum passione, & ex misericordia Dei super peccatorem. Nam cum Papa sit vocatus ad plenitudinem potestatis, tunc potest hunc thesaurum distribuere inter fideles.

Quæritur: *Quare* Deus dedit hanc potestatem suo vicario, hominibus per indulgentias remittere pœnam purgatorii & eandem minorare? Respondetur, ut dicit *Ostiensis in sua Summa: Quia Christus scivit homines propter fragilitatem cito labiles in peccata majora & mortalia, & antequam homo pro uno peccato mortali satisfaceret per pœnitentiam septem annorũ, interim caderet in multa alia mortalia, nisi speciali gratia Dei sit preventus. Et sic pro condigna satisfactione, hic in hoc seculo omissa, relinquitur completa satisfactio, pœna purgatorii, quandoq; longa prolixa, secundum demerita persona.* Christus igitur, motus sua misericordia, tandem misertus super peccatorem de tam magna & longa pœna purgatorii, quæ est coæqualis pœnæ infernali: Reliquit hic pro subsidio peccatoribus & pro pœnarum mora specialem gratiam Christi, Papæ. Quæ gratia transit & egreditur de passione Christi, ut mediate ista gratia, ex plenitudine potestatis ipsius Papæ concessa fieret hominibus remissio pœnarum purgatorii per tales indulgentias, quas Papa potest dispensare & dare secundum majus & minus. Et recte tantum sunt indulgentiæ, quantum sonant, & quanto noviores & recentiores tanto validiores & utiliores. Ex eo, quia quando novæ sunt major apponitur diligentia & devotio, quam circa indulgentias inveteratas, ubi pauca fit devotio, quam circa indulgentias ecclesiarum. Et sic indulgentiæ magnum conferunt fructum & utilitatem homini.

Sed dicitur: *Pro quo* videlicet? Respondet Ostiensis, quod in hoc mundo non debemus eis uti, sed in illo, id est purgatorio. Quia per tales indulgentias minorantur pœnæ purgatorii.

Quæritur, *qua sunt necessaria ad obtinendas indulgentias*? Et dicit Ostiensis, quod fatui homines sunt aut nimis simplices, qui non capiunt tales indulgentias, id est minorationes pœnæ purgatorii. Et hanc dubitationem movet *Thomas in libro confessionum*, & dicit, quod *quatuor* sunt *necessaria*, duo ex parte dantis, duo ex parte recipientis. Ex parte dantis potestas solvendi & remittendi. Secundo, quod sit rationabilis causa, quare dantur indulgentiæ, ut propter ædificare hospitalia, & similia. Ex parte recipientis etiam duo. Primum confessio, contritio & pœnitentia. Quia dicitur in bullis: *Confessis & contritis.* Secundo requiritur devotio fidei: Quia recipiens indulgentias, & qui vult eis uti, debet firmam fidem habere, quod Papa habeat hanc potestatem remittendi pœnam purgatorii, & quod credat, apud ecclesiam hanc potestatem & auctoritatem esse. Alias, qui non crederet hoc, non obtineret indulgentias & minorationem pœnæ. Et secundum *Thomam*, tales indulgentiæ generales Papæ, vulgariter vocantur *indulgentiæ à pœna & à culpa.* Et super isto verbo, *à culpa*, Wilhelmus à monte Lauduno dicit, quod Papa sponsus ecclesiæ ex plenitudine potestatis & pœnam & culpam remittere potest. Unde dicunt Doctores: Dum Papa dat plenam remissionem peccatorum, tunc homo fit per eandem sic solutus à pœna & à culpa, mediante confessione & & contritione, ex plenitudine potestatis ipsius Papæ. Similiter si episcopus dat quadraginta dies indulgentiarum, hoc tantum, videlicet in pœna purgatorii, minorabitur cum quadraginta diebus.

Quæritur, numquid *pro pecuniis* possunt dari indulgentiæ, quod non committatur simonia? Respondet *Thomas*, quod non dantur pro pecuniis, aut pro temporali pretio, sed dantur pro ecclesiastica aut spirituali utilitate, quam quis consequitur ex donatione pecuniæ. Ut quia cum his pecuniis ædificatur ecclesia, aut hospitale, vel consimile, ut dicit *Clemens Papa III. canone, Cum ex eo.* Dicit sic: *Reddente Domino, multiplicato fructum colligere in cœlis, firmam*

mam spem & fiduciam tenentes, quod qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictione, metet vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem egenorum fratrum, ad tale hospitale confluentium, &c. universitatem vestram monemus & hortamur in Domino, atq; in remissionem vobis injungimus peccatorum omnium, quatenus à Deo vobis collatis grata subsidia charitatis dictis egenis erogetis, ut inspirante Domino gaudia æterna possitis promereri. Hæc Clemens Papa.

Ex isto canone quidam fatui eliciunt & dicunt, quod sit simonia, ex eo quod in bullis postulatur pecunia & subsidium. Respondetur, quod non postulatur pecunia, sed hortantur fideles, ut faciant eleemosynam & subsidium. Propter hoc non dicitur simonia, quia tunc dare eleemosynam, esset simonia. Quod falsum est. Et tales fatui, ex quo pro nihilo reputant thesaurum ecclesiæ, eo major veniet ipsis Papa in illo mundo.

Sciendum, quod indulgentiæ possunt dari per malum Prælatum. Quia malus Prælatus ratione officii habet tantam potestatem & autoritatem sicut bonus Prælatus. Et tantæ virtutis sunt indulgentiæ.

Quæritur, *an Papa potest dare crucem super cruciatum Christianum?* Respondetur, quod potest aliquis Princeps ita malus esse, ut forte vellet totam ecclesiam Dei & vitam hominum exstirpare, devastando bona ecclesiæ. Ideo crux super eum potest dari, sicut super paganum. Dummodo populus bonus, subjectus eidem Principi, honoretur, in quantum potest. Et dare crucem non est nisi dare magnas indulgentias his, qui defendunt ecclesiam, & fidem Dei. Tantum de indulgentiis, quæ dicta sunt.

PARS II. Specialis
De Communione sub una.

PRæmisso exordio, præambulo & procemiali, *ad principalem materiam* descendo, videlicet, *Utrum Christianus populus laicalis sub utraq; specie sacramentali sit communicandus*, quemadmodum facit sacerdos in altari?

Circa hujus materiæ difficultatem, quæ gravis est, magis vellem audire quam loqui, ut ait *Hilarius*, de his rebus. Ponendum est tamen, propter aliquos, qui suo non parcunt timori, sed verbo & scripto propalant in medium laicorum, sanoque consilio subito sunt retinendi. In auditu, toti Christianitati aut parti saniori contrariando, *populum sub utraq; specie* sine timore ecclesiæ *communicant*, & observationem ecclesiæ Romanæ violando. Ubi tamen dicitur 22. *distinct. in decreto, c. Omnis, Fidem quippe violat, qui adversus Romanam ecclesiam agit, cum ipsa sit mater fidei.* Et ipse *S. Ambrosius* in omnibus magistram sanctam sequi confitetur Romanam ecclesiam.

Motus igitur cordis dolore, & hominum molestia, modicum de hac materia colligere procuravi, nihil apponens meæ facultatis ingenio, sed quæ in aliis reperii codicibus, auxiliante supremo opifice, huc reducere curavi: Nihil apponens, quod scirem obstare scripturis, canonibus & observationi ecclesiæ contrariando.

Cujus, inquam, materiæ totalis massa & facultas in tres dividitur *tractatus speciales*.

In *primo tractatu* erunt quædam ad principalem materiam necessaria.

In *secundo tractatu* ponitur principalis materia de communicatione. In quo ostenditur multipliciter, *laicales non debere nec posse sub utraque specie communicare.*

In *Tertio* tractantur *motiva, autoritates & rationes opposita partis*, quibus opposita pars credit se probare, quod laicales sub utraque specie deberent communicari.

Primus etiam *tractatus* habet *plura capitula*. Et quid in quolibet capite tractabitur, patebit suis locis per ordinem.

Tractatus Specialis I.

Generalia momenta ac fundamenta pro explicanda doctrina communionis sub una.

Cap. I.

De sacramento panis & vini in genere.

AD habendam aliqualem notitiam sequentium, notandum, scilicet quod ponit *S. Thomas* in quodam *sermone de corpore Christi*, qui incipit: *Memoriam fecit mirabilium suorum:* Quatuor sunt causæ attribuendæ sacramento vini. Nam *in primo sacramento* ibi est causa materialis, quia materia *panis:* Ibi est causa formalis, quia forma verborum: Ibi est causa efficiens, principalis, Deus gloriosus, ministerialis, sacerdos debite consecratus: Et finalis, vera intentio proferentis ex fide credentis. Et quando unum illorum deficit, tunc consecratio non valet. Sic similiter intellige *de sacramento vini*, ut dicit B. Thomas. Quæ causæ ponuntur in *Regulis Theologiæ, undena* regula.

Secundo notandum, secundum *Thomã in eodem sermone*, quod *in sacramento panis* post consecrationem *quatuor* creduntur. *Primo* ibi creditur corpus Christi ex vi verborum, quia verba consecrationis de solo corpore faciunt mentionem. *Secundo* ibi creditur sanguis Christi, ex concomitantia immediata, quia sanguis disponit corpus immediate ad vitam. *Tertio* inest anima Christi, ex concomitantia propinqua: Et anima pertinet ad eandem naturam, imo concomitatur ipsum corpus propinque. *Quarto*, inest divinitas ex concomitantia remota: Quia, licet divinitas cũ rebus prædictis faciat unum suppositum, tamen nõ pertineret ad unam & eandem naturam. Et tunc dicit *B. Thomas*, quod hostia non sit adoranda, usque primo elevetur, ne committatur idololatria.

Similiter eodem modo *in sacramento vini, quatuor* creduntur, licet ordo variatur. *Primo* ergo creditur & intelligitur sanguis Christi, ex vi verborum. Quia verba consecrationis faciunt de solo sanguine mentionem. *Secundo* ibi est corpus Christi, ex concomitantia immediata. Quia corpus est sanguinis immediatum receptaculum. *Tertio* ibi est anima, ex concomitantia propinqua. *Quarto* ibi est divinitas, ex concomitantia remota.

Et quod hæc sint vera allegat *S. Thomas Ambrosium, in libro De sacramentis*, quod ista, quæ fuerunt in utero B. virginis, manifestè inveniantur in isto sacramento: Sed in utero virginis fuerunt hæc quatuor. Ergo &c.

Tertio notandum, quod *manducatio & bibitio* fit *quatuor modis*. *Quidam* manducant & bibunt spiritualiter tantum, ut dicit *Augustinus in libro pœnitentiæ: Quid paras ventrem aut dentem? Crede & manducasti. Quidam* manducant sacramentum tantum, & non rem sacramenti, ut in mortali peccato existentes. *Quidam* manducant sacramentum & rem sacramenti, ut boni, sine mortali peccato. *Quidam* manducant nec rem nec sacramentum, ut qui propter inimicitias aut propter luxuriam continuandam nolunt semel in anno &c.

Primi manducantes manducant, ut viri contemplativi, & pueri baptizati morientes. *Secundi* manducantes non manducant, ut dicit Paulus: *Qui sumit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Tertii*, non manducantes manducant, ut fideles confessi. Quarti non manducantes non manducant.

Et talibus, qui *semel in anno* nolunt *confiteri*, ingressus ecclesiæ est eis prohibendus & à communione fidelium sunt excludendi, & si sic moriuntur, ecclesiastica sepultura est eis prohibenda, uti patet in *canone, Omnis utriusq; sexus De pœnitentia & remissione:* Nisi signa pœnitentiæ fuerint manifestatata.

Quarto notandum, quod sacramentum panis & vini intrat per os hominis in ventrem.

Quæ-

Quæritur, an Christus etiam intrat venti em stomachi? Dicit *Hugo de S. Victore: Postquam species vel sensus in percipiendo deficit, ulterius non est quærenda præsentia Christi. Etenim de ore transit ad cor & animam. Gregorius* dicit: *Tamdiu tenes in te, quamdiu tenes in ore. Non mittitur in secessum, sed recipitur in excelsum &c. Damascenus* dicit: *Dum species sentitur, est sacramentum, dum autem sentiri desinit, non est sacramentum.*

Similiter nota, quod Christus in cœna, ut dicit *S. Thomas*, porrigendo suum corpus aliis discipulis, se ipsum comedit Christus. *Rex sedet in cœna, &c. Se tenet in manibus, se cibat iste cibus.*

Item dicitur ab εὖ, quod est *bonum*, & χάρις, *gratia*, quasi *bona gratia.* Et hoc idem dicitur *panis angelorum*, & hoc idem dicitur *corpus Christi* vel *panis benedictus*, seu *hostia*, vel viaticum.

CAP. II.

De primitiva Ecclesia.

Primitiva ecclesia est ritus, consuetudo, observatio ecclesiæ fidelium circa fidem, tempore apostolorum, & aliorum septuaginta duorum discipulorum, & sequacium ipsorum, usque ad Sylvestrum Papam.

Sed *ecclesia moderna* dicitur ritus, consuetudo & observatio ecclesiæ circa fidem, incipiens à Silvestro Papa usque ad hodiernum diem. Capiendo autem *modernum* magis propinque, tunc est, *quod duravit per ducentos. Per centum* autem *annos* dicitur ecclesia moderna, saltim referendo tale tempus ad observationem fidelium circa fidem.

Pro quo sciendum, quod *omnia fiebant simpliciori modo & grossiori in primitiva ecclesia*, quam fiunt in moderna ecclesia.

Quia *baptismus* fiebat simplici aqua, nunc autem fit in benedicta.

Sic etiam *divina officia*, & multa alia fiebant simpliciori modo. Sed in moderna ecclesia omnia digniori modo fiunt. Sic etiam in *primitiva communicatione* apud Corinthios, *fiebat sub duplici specie.* In moderna omnia sunt reducta ad meliorem formam, ad unam speciem.

Quia multa apostoli & alii sequaces omiserunt, quæ moderna ecclesia implevit. Quia dicitur in Actis Apostolorum: *Crescente ecclesiâ crescit & spiritus sancti operatio.* Et in *Decretalibus c. Cum Martha, dicitur: Multa servat ecclesia, quæ per apostolos fuerunt omissa &c.*

CAP. III.

De Catholica ecclesia.

Catholica ecclesia est totius Christianitatis, bonorum, malorum, congregatio. Et sic *Catholica ecclesia* non est aliud nisi tota *Christianitas.*

Inde *Catholicus*, id est *fidelis Christianus.*

Et sic nota: *Catholicum* recipitur *dupliciter.*

Uno modo *proprie*, seu in rei significatione. Et sic bonus homo Christianus dicitur Catholicus. Sicut dicimus: *Iste homo est bonus Catholicus, id est, bonus Christianus.*

Alio modo capitur catholicum communius pro Christianis. Et sic dicimus: Ego sum catholicus, id est Christianus.

Et dicitur *sancta catholica ecclesia* ratione sanctorum & beatorum, qui in ea continentur, vel ratione electorum. Vel dicitur *sancta ecclesia*, *ratione* spiritus sancti, qui eam regit.

CAP. IV.

De Romana Ecclesia

Romana autem ecclesia vocatur ordinatio, dispositio & observatio fidelium, quæ procedit à Romano Pontifice & Cardinalibus assessoribus, consulen-

sulentibus, conciliis & aliis ecclesiæ episcopis auxiliantibus, ad observationem fidei. Hæc dicitur Romana Ecclesia.

Et dicitur Romana *sancta ecclesia*, ratione sanctæ virginis, vel dicitur *sancta* ratione sanctorum patrum, Apostolorum Romanorum, in Roma præsidentium. Vel dicitur *sancta*, quia sancto spiritu regitur & gubernatur.

Item *Romana ecclesia* capitur *multipliciter*.

Uno modo *materialiter*. Et sic lapides & ligna ecclesiæ S. Petri in Roma dicitur *Romana ecclesia*.

Alio modo capitur *formaliter*. Et hoc dupliciter. *Uno modo* pro dispositione, ordinatione, regimine, quæ procedunt à Romano Pontifice & à suis Cardinalibus consulentibus, & à conciliis, &c. *Alio modo* Romana ecclesia capitur pro capite ecclesiæ regente, & omnibus subjectis fidelibus. Et sic tota congregatio fidelium subjecta & obediens Romano Pontifici, à quo & ab assessoribus procedit omne regimen fidei & ordinatio in omnes fideles.

CAP. V.

Quomodo conveniant & differant Romana & Catholica Ecclesia.

Conveniunt autem ad invicem & differunt, *Romana*, *Catholica*.

Conveniunt in hoc, quia utraque ecclesia tàm *Catholica* quàm *Romana* est fidelium & credentium.

Differunt autem ab invicem *quatuor modis*.

Quia *catholica* dicitur mater electionis fidelium, sed *Romana* ecclesia dicitur mater regiminis fidelium.

Secundò differunt: *Catholica* ecclesia habet se ut totum, sed *Romana* ut pars ejus.

Tertio differunt, quia Romana continetur in Catholica. Sed Catholica non continetur in Romana.

Quarto differunt, quia *Romana* habet se ut Rex, *Catholica* ut regnum. Ecclesia *Romana* habet se ut anima, *Catholica* ut corpus. Ecclesia *Romana* habet se ut nauta, *catholica* ut navis.

Per similitudinem ecclesia *Romana* habet se ut anima, *catholica* ut corpus. Quia rectè sicut regnum regitur per regem, sic Catholica ecclesia regitur per Romanam. Et sicut Rex habet se in medio regni, sic Romana est medium Christianitatis. Quia ex omnibus partibus regit Christianitatem. Et sicut nauta regit navem, & navis sine nauta periclitatur; sic Romana ecclesia regit Catholicam & catholica sine regimine Romanæ ecclesiæ periclitatur. Et sicut anima regit corpus, sic Romana regit totam Christianitatem, & habet se sicut anima in medio mundi.

Item quandoque *ecclesia tota catholica* vocatur *Romana*, per figuram synecdochen, quando pars recipitur pro toto, ut homo dicitur totus albus, propter faciem albam. Sic *tota catholica* dicitur *Romana* propter regimen. Nam Romana ecclesia est caput & mater totius Christianitatis & omnium aliarum ecclesiarum, & est mater fidei, & non ab alio, quàm à solo Christo est instituta, uti patet in *Decreto per Nicolaum Papam*, quod non ab apostolis sed ab ipso Domino Romano ecclesia primatum accepit. Et *Anacletus Papa* dicit *d.22. in c. Sacrosancta*: *Hæc vera apostolica fides caput & cardo omnium ecclesiarum. Et sicut cardine ostium volvitur, sic hujus apostolicæ sedis autoritate omnes ecclesiæ fidelium, Domino disponente, reguntur.*

Hæc autem *Catholica ecclesia* est divisa in duas partes, in *Orientem & in Occidentem*.

Pars *Orientalis* est ecclesia *Græcorum*, quæ recessit ab obedientia ecclesiæ Romanæ.

Ecclesia autem *occidentalis* seu pars occidentalis subjecta est Romanæ ecclesiæ, & regitur per eam.

Et totum occidens dicitur *Romana ecclesia*, ratione obedientiæ & subjectionis. Et hujus ecclesiæ caput est summus Pontifex, locum & sedem tenens S. Petri. Et hoc caput habet potestatem ligandi & absolvendi. De quo in Evangelio dicitur: *Tibi tradita sunt claves regni cœlorum. Quodcunque ligaveris & solveris super terram, erit ligatum & absolutum & in cœlis.*

CAP.

CAP. VI.

An Papa sub ratione peccati possit facere decreta & constitutiones.

DUbitatur, an *Papa* per sua *decreta, constitutiones & concilia*, possit facere hominibus peccata, ubi tamen non sunt nec fuerunt?

Respondetur: Quod sic. Uti patet in *Decreto dist.* 21. *Vel inferior*. In glossa ostenditur, quod dubium est verum. Et *Johann XX.* dicitur: *Quorum remiseritis peccata, remissa, & quorum retinueritis peccata, retenta sunt.* Et *quodcunque ligaveris super terram.*

Exemplum. Si Papa statuit aliquid pro salute hominum vel pro fide servanda & roboranda, ecce, si quis transgreditur hoc mandatum, peccat mortaliter. Nam si quis frangit solam consvetudinem laudabilem ecclesiæ, quam Papa non statuit, peccat, per *Capitulum De consvetudine.* Cùm tantò peccata sint graviora, de quanto animam infelicem tenent alligatam: A fortiori, si decreta Papæ, constitutiones & concilia transgrediuntur & violantur, peccatum non modicum committitur.

Et sic patet, quod Papa per suas constitutiones facit hominibus peccata, ubi prius non fuerunt. Quia inobedientia est mater omnium peccatorum, propter quam inobedientiam Adam & Eva totum perdiderunt mundum. Sic qui non tenent statuta ecclesiæ, constitutiones & decreta, propter inobedientiam peccant mortaliter. Imò qui decretum & canones, jura ecclesiastica, non tenet, peccat mortaliter, & abjiciendus est à corpore bonorum hominum. Quia talia omnia sunt statuta Papæ & ecclesiæ. Unde *Gregorius in Decreto, dist.* 19. dicit: *Quisquis apostolicis aut ecclesiæ voluerit contraire decretis, deinceps inter sacerdotes non habeat locum, nec deejus judicio quisquam curam habeat, quatenus damnatus*, secundum 12. *dist. c.* 3. *Scit sancta Romana ecclesia, quod nihil obsunt saluti credentium, per diversa loca & tempora, constitutiones & consvetudines, quas statuit observandas.*

Sed diceres: Utrum omne illud, quod observat Romana ecclesia circa fidem, ab omnibus sit observandum?

Respondetur. Quod sic. *Dist.* 11. Papa Innocentius scribens Decentio Episcopo dicit: *Ab omnibus debet observari, quod Romana observat ecclesia.* Et dicit *Innocentius* loco alligato ad *Decentium Episcopum: Te scire volumus, ut nobis indicare non differas quod valeamus scire, qui sunt, qui novitates inducunt, aut alterius, quam Romanæ ecclesiæ existimant consvetudinem esse observandam.* Cùm Romana ecclesia sit mater fidei, à cujus regulis nullatenus convenit deviare.

Unde pessimè isti faciunt, qui laicales sub utraque specie communicant. Tam dantes quàm recipientes peccant mortaliter, ex eo, quod agunt contra observationem totius Christianitatis, subjectæ Romanæ ecclesiæ. Contra quos ponitur in *Decreto*, 12. *dist. c. omnes.* Ubi dicitur: *Fidem quippe violat, qui adversus ecclesiam agit &c.*

CAP. VII.

Cujus momenti sint Decreta & Decretales.

INterrogare quis poterit, utrum decreta Papæ, seu *Decretum*, talis liber, *Decretales*, constitutiones & alia jura canonica, sint observanda?

Et videtur, Quod *non*. Quia *Decreta* sunt humana inventio, *Decretales* sunt correctoria, & *alia jura* sunt propter quæstum inventa. Ergò non sunt observanda.

Etiam multa ponuntur in jure, quæ non tenentur. Ut canon Cypriani. Igitur &c.

Conclusio responsalis est: Quod Decretum, licet sit humana traditio, & Decretales, licet sint pro opinione aliorum & aliquorum correctoria, omnia firmiter sunt tenenda, sicut sacra scriptura.

Conclusio patet. Quod canonica jura, Decretum & Decretales & alia

alia jura, sunt tenenda. Patet 12. *dift. in decreto, c. 3. Scit sancta Romana ecclesia, quod nihil obsunt saluti credentium, per diversa loca & tempora constitutiones imponens servandas.* Et *Gregorius* 19. *dift. Nulli fas est transgredi apostolicæ sedis præcepta, quia talis nec locum inter sacerdotes habeat, nec de ejus judicio quisquam curam habeat, quod jam damnatus sit &c.* Et *Nicolaus Papa* 15. *dift. Corripiendi sunt, qui decreta Romanorum Pontificum non observant. Et de electione & de potestate electi, c. Significasti*, dicitur: *Nonne malum est ab imitatione sedis apostolicæ resilire & contra canonum statuta prorumpere?* Hæc Gregorius, qui dicit ulterius: Quod multi post sacramentum & juramentum præstitum præsumserunt hoc malum facere, quare necessitate compelluntur juramentum pro fide & pro obedientia requirere.

Et si dicatur: Multa sunt in jure, quæ sunt contra sacram scripturam.

Absit. Ecclesia non toleraret nec admitteret.

Et quando dicitur: Quod Decretum est traditio humana. Respondetur: Modò epistolæ Pauli & libri Sententiarum & psalterium, biblia, sunt humanæ traditiones. Similiter epistolæ Pauli sunt correctoria: Quia epistola & correctorium apud Rhetores idem valet.

CAP. VIII.

An Sacramentum corporis Christi sit sacramentum necessarium, ut sine eo nemo salvari possit.

QVærendum est, *an sacramentum Dominici corporis sit sacramentum necessitatis*, id est, quod de necessitate quilibet homo Christianus tenetur sumere corpus Christi sub specie panis, & ejus sangvinem sub specie vini, & qui sine sumtione corporis Dominici & ejus sangvinis moreretur, damnaretur, sicut dicit evangelium: *Non habebit vitam æternam in se*, qui moreretur sine communicatione?

Sententia affirmativa. Hanc objectionem movet *S. Thomas in P. IV. suarum distinctionum*, & arguit duobus argumentis, quod capere corpus Christi sit sacramentum necessitatis, id est, qui corpus Christi non reciperet, damnaretur.

Primò arguit sic: Quia sicut est de baptismo *Johann. III. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum*: Ita dictum est *Johan. VI. Nisi carnem filii hominis manducaveritis, & ejus sangvinem biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Sed propter prædicta verba dicitur baptismus sacramentum necessitatis: Ergo eadem ratione manducatio sacramentalis. Id est, sacramentum Dominici corporis, est necessitatis.

Secundò arguit sic: Nam per manducationem sacramenti hujus incorporantur Christo. Sed hoc est de necessitate salutis. Sicut & à peccato mundari est de necessitate salutis, sic manducatio sacramentalis.

In oppositum est *S. Thomas* in loco præallegato in *P. IV. suarum dist.* Pro quo notandum, pro intellectu tituli & quæstionis. Quæritur, *Utrum recipere corpus Christi sacramentaliter, id est sub specie panis, & sangvinem sub specie vini, sit de necessitate?* id est, *Utrum de necessitate quilibet homo debeat recipere corpus Christi & sangvinem sub duabus speciebus, vel sub una?* *Sententia negativa.*

Notandum. Pelagiani hæretici & plures alii crediderunt, quod corpus Christi recipere sub duabus speciebus esset de necessitate, quod si quis non reciperet corpus Christi sub specie aut speciebus, damnaretur. Et propter hoc statim post baptismum communicaverunt pueros, ne damnarentur.

Notandum, quod *manducatio vel bibitio corporis Christi & sangvinis ejus est duplex.*

Quædam *spiritualis*, quæ consistit in fide & charitate, ut dicit Augustinus. Et talis est simpliciter necessaria, & de necessitate. Qui talem manducationem & bibitionem non sumeret, id est, qui fidem Christianam per baptismum non haberet, non posset habere vitam in se, id est æternam. Et de hac manducatione & bibitione loquitur evangelium

Johannis VI. Nisi carnem filii hominis manducaveritis, id est, nisi fidem habueritis, *non habebitis vitam æternam*. Et hæc est necessaria. Quia sine fide nullus intrat regnum cœlorum.

Alia est manducatio vel bibitio *sacramentalis* sub speciebus panis & vini. Et de ista loquitur Evangelium *Matth. 26. Accipite, hoc est corpus meum*. Et calicem benedixit, dicens: *Hic est sanguis meus, bibite ex eo omnes*. Tunc ponitur conclusio universalis, quod *sacramentum Dominicum non est sacramentum necessitatis*. Probatur autoritate S. Thomæ in loco allegato, qui dicit, quod non est sacramentum necessitatis.

Item probatur hæc conclusio duobus argumentis S. Thomæ in *P. IV. suarum distinctionum*. Per quæ ostendit, quod manducatio sacramentalis non est de *necessitate*, sed de magna *utilitate*, ut dicit porro.

Primum argumentum est hoc: Quod sine sacramento aut sine manducatione sacramentali potest esse salus, Ergo non est sacramentum necessitatis. *Consequentia* est bona. *Antecedens* probatur: Quia pueri baptizati consequuntur salutem sine manducatione & communicatione sacramentali. Quia pueri non communicantur usque ad nonum annum. Antecedens probatur. Quia pueri consequuntur salutem, cum eis gratia in baptismo datur, licèt eis non datur corpus Christi nec sanguis ejus. Igitur non est sacramentum necessitatis. Quia si esset necessitatis, tunc omnis Christianus, qui non communicaretur, & sine communicatione moreretur, talis damnaretur. Quod est erroneum dicere. Quia tunc omnes pueri damnarentur, & omnes, qui mortui fuissent sine communicatione, ut modo multi sunt mortui sine manducatione & communicatione, & multi eremitæ.

Secundo probatur per secundum argumentum *S. Thomæ*: Baptismi ministerium, propter hoc, quod est de necessitate, hominibus omnibus est concessum tempore necessitatis. Quia in necessitate & mulier potest baptizare. Sed hoc sacramentum per solos perficitur sacerdotes. Igitur non est sacramentum necessitatis. Et hoc probatur argumento *Gorra* super *c. VI. Joannis*. Qui sic arguit: Forte quis diceret, quod sacramentum est necessitatis, ex eo, quod dicitur in evangelio Joannis: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis, non habebitis vitam in vobis*. Contra, vel intelligitur de *vita gloriæ*, vel de *vita gratiæ*. Nullum illorum potest dici. Igitur. Antecedens probatur.

Hoc, quod per communicationem sacramentalem non acquiritur *vita gratiæ*, probatur: Quia communicatio præsupponit vitam gratiæ, id est peccatorum remissionem, per confessionem, contritionem. Nam sola communicatione se interficit homo, ut Judas per communicationem interfecit se. Præsupponitur igitur in communicatione vita gratiæ.

Nec potest intelligi de *vita gloriæ*, quæ sine communicatione contingit. Igitur non est sacramentum necessitatis.

Item patet conclusio & autoritate canonum, in *De remissionibus in c. Quod in te*, in glossa dicitur de viatico, quia viaticum dicitur de viando, quia per viaticum de hac vita sit recessurus. Et ulterius dicitur in glossa: *Nec est sacramentum necessitatis*.

Respondetur ad Objectiones. Tunc ad primum argumentum ante propositum respondetur per *S. Thomam*, quod non est similiter, de baptismo, contritione, & sacramento sub specie panis. Illa sunt sacramenta necessitatis, sine quibus non potest esse salus. Sed sine sacramento, i. e. sine manducatione & bibitione sacramentali, potest esse salus. Etiam per baptismum & contritionem delentur omnia peccata mortalia.

Tunc ad secundum argumentum respondetur, secundum *S. Thomam*, quod incorporatio ad Christum potest esse sine manducatione & bibitione sacramentali &c.

CAP. IX.

An Communio plebis sub utraque sit praeceptum Christi, & articulus fidei.

Quod ab aliis quibusdam authenticis creditur, à fidelibus merito investigatur, *An laicales communicare sub utraq; specie sit praeceptum Christi, atq; articulus fidei.*

Sententia affirmativa. Et arguitur, quod *sic*, auctoritatibus oppositæ partis.

Primo auctoritatibus S. evangelii. *Dicitur Johann. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.* Ecce dicitur in Evangelio: *Nisi.* Quia ista manducatio & communicatio infert ex sui natura præceptum & necessitatem, Ergo est præceptum & lex Christi. Et utraque species tangitur. Cum dicitur: *Carnem filii hominis*, tangitur corpus Christi sub specie panis. Et per hoc, quod dicitur: *Et sanguinem ejus biberitis*, tangitur sanguis Christi sub specie vini. Ergo debent esse duæ species.

Sed quod sit *articulus fidei:* Quia est evangelium. Et tale habetur pro articulo fidei. Igitur quæstio simpliciter vera.

Etiam patet, quod sit præceptum Christi, Paulo 1. *Corinth. XII.* dicente: *Quod accepi à Domino, tradidi vobis, Probet autem seipsum homo &c.* Ecce sub utraq; specie præcepit Paulus communicare laicales. Igitur dubium verum.

Sententia negativa. In oppositum hujus est sancta mater *ecclesia Romana*, & tota Christianitas, aut pars ejus sanior. Igitur conclusio falsa.

Notandum. Præceptum Christi est mandatum Christi. Quod si violatum fuerit per transgressionem & modum, non parvum peccatum inducit. Imo mortaliter peccat, qui mandatum Christi non tenet. Et non occidere, est mandatum, & siquis hominem occiderit injuste, & si confessus super isto peccato non pœnituerit, & mortuus sic fuerit, damnatur. Sic in proposito sequitur, quod à mille annis usque hodiernum essent damnati, quia continue hoc præceptum sub utraque specie non tenuerunt. Sed violarunt, nec super isto peccato aut facto confessi sunt, nec pœnituerunt, & sic mortui sunt, & per consequens damnati. Similiter & de lege Christi dicendum. Qui legem Christi frangeret & non pœniteret, damnaretur. Sed si communicare sub utraque specie esset articulus fidei: Si quis talem articulum non teneret, ex quo est articulus fidei, talis esset hæreticus. Sed quia *sacerdotes à mille annis non tenuerunt hunc articulum*, quia non procuraverunt sub utraque specie, sacerdotes à mille annis, usque hodiernum, fuerunt hæretici. Sed hoc dicere & tenere est erroneum. Igitur &c.

Conclusio responsalis. Quod laicales communicare sub utraque specie est nec *praeceptum Christi*, nec articulus fidei. Imo sic communicare est contra totam ecclesiam. Et est peccatum mortale sub utraque specie communicare laicales.

Illa conclusio probatur autoritatibus. *Primo* autoritate *S. Thomæ in P. IV.* suarum distinctionum, & per *Gorram super Joh. VI.* Qui dicunt, quod non sit mandatum: Ex eo, quod si esset mandatum, tunc esset de necessitate tale sacramentum sub utraque specie. Sed quia *in praecedenti capite* ostensum est, quod non est sacramentum necessitatis, Igitur nec est præceptum Christi.

Et patet conclusio autoritate *Ambrosii in libro De paradiso animæ*. Qui manifestè dicit, quod communicare non sit præceptum Christi sub specie panis & vini extra sacrificium. Qui sic dicit: *Cum igitur in cibo neq; sit præmium, quia esca nos non commendat Deo: Neq; magnum periculum sit, quia neque quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod exit de ore: Videtur sine dubio à tanto autore non esse praeceptum. Nisi hunc cibum ad aliud propheticum referas, quod pro magno præmio Dominus suis pollicetur sanctis:* Ecce qui mihi serviunt, manducaverunt, vos autem esurietis. *Sic est enim cibus,*

cibus, in quo vita definitur æterna. Quo quisquis fuerit defraudatus, morte moriatur. Quando quidem panis vivus atq; cælestis ipse Dominus est, qui vitam dat in hoc mundo. Unde & ipse ait: Nisi carnem filii hominis manducaveritis. Et infra dicit: Qui facit voluntatem ejus, ipse manducat. Hæc Ambrosius. Qui ostendit, quod non sit præceptum. Et etiam ostendit quod iste textus: *Nisi carnem filii hominis*, non debeat intelligi de manducatione & bibitione sacramentalibus, sub specie panis & vini, ut fuit allegatum ante oppositum: Sed ille textus debeat intelligi *de manducatione & bibititione spirituali Joh. VI.* Nisi carnem filii hominis manducaveritis, & sanguinem ejus biberitis, id est fidem Christi habueritis & charitatem, non habebitis vitam æternam.

Et hoc tangit *Ambrosius*, cum dicit: *Qui facit voluntatem ejus*, id est, *manducat* &c.

Et probatur conclusio: Quia, quicquid non est contra fidem neque contra bonos mores & bonam consuetudinem, hoc indifferenter est habendum, & pluralitate servata est observandum. Et communicare laicos sub una specie tantum, non est contra fidem, neque bonos mores & consuetudinem bonam. Igitur, pluralitate populi observata, est observandum, Ut in *c. De Consuetudine, in Decretalibus, Cum tanto graviora sunt peccata*, in glossa dicitur: *Quod consuetudo præscripta approbata, dum major pars populi usa est, ea per minorem partem populi infringi non debet.*

Ex quo patet, quod non est *præceptum* sub utraque specie communicare.

Quod etiam non est *lex*: Per Augustinum, Hieronymum, dicentes: Quod Judæis est lex gratis data, aut delectionibus est servata.

Tunc ad autoritates ante oppositum ostendetur postea, quando ad capitulum secundum de Evangelio ac Epistola. Nam nec ex Evangelio & Epistola potest haberi & trahi, quod esset præceptum Christi sub utraque specie laicos communicare. Sed hæretici Pelagiani hoc tenuerunt, sicut & *hodie in Praga quidam tenent*.

CAP. X.

An Communio sub utraque à Christo instituta, pro solis sacerdotibus sit instituta, an etiam pro plebe.

Utrum Christus, instituens venerandam utriusq; speciei cœnam, instituit eam omnium fidelium communicantibus, id est, instituit eam sic, quod omnes Christi fideles sic debent communicare, sicut Christus communicavit suos discipulos sub utraq; specie?

Sententia affirmativa Jacobelli. Et arguitur, quod sic, per *opinionem quorundam in Praga*, qui sic probant. *Nam Christus porrigendo discipulis suis sub utraq; specie intendebat hoc instituere futuræ communitati fidelium utriusq; sexus. Quæ communicatio suorum discipulorum sub utraq; specie fuit figura & exemplar futuræ communitatis fidelium, scilicet communicandorum. Igitur dubium est verum.*

Negativa. In oppositum sunt Doctores & tota ecclesia Dei. Et hodie ecclesia tenet oppositum, quod solum sub una specie communicat laicales. Ergo quæstio & dubium est falsum.

Notandum, quod *institutio hujus sacramenti dupliciter consideratur.*

Primo modo, quoad oblationem in sacrificio pro peccatis omnium fidelium. Et sic debet fieri sub duplici specie. Et sic est ad istum intellectum: Christus, instituens venerandam cœnam utriusque speciei, instituit eam pro oblatione in sacrificio per sacerdotes pro peccatis omnium fidelium, taliter, quod Christus instituit solus, quod suum corpus & sanguis sub specie panis & vini omni die deberet offerri in altari pro remissione omnium peccatorum fidelium.

Alio modo institutio hujus sacramenti consideratur, *quoad solam manducationem & bibitionem extra sacrificium, num* sub utraque specie reciperetur? Talem modum reliquit Apostolis, suis successoribus, & ipsi ecclesiæ, qualiter talem communicationem reciperent. Christus etiam sic cavit, videlicet qualiter sancti

sancti & ecclesia disponerent communicationem laicalem, ita esse tenendam. Sed quia ecclesia tenet sub utraque specie: Igitur sic observandum.

Conclusio responsalis: Quod Christus instituens suam venerandam cœnam sub utraque specie, non instituit communicare laicales, nisi per sacerdotes pro peccatis omnium fidelium. Et vocatur *communicatio sacerdotis*. Cœnam aut communicationem reliquit discipulis suis & successoribus & toti ecclesiæ, qualiter disponerent, sic Dei voluntas esset. Et ecclesia spiritu regitur sancto.

Conclusio pro prima parte, videlicet quod Christus instituit suam cœnam in oblationem in altari, per sacerdotes fiendam, patet secundum autoritatem *Augustini, de consecrationibus, dist. 2, c. Utrum sub figura*, & secundum *Gregorium, eadem dist. Dicit Augustinus: Iteratur autem hac oblatio quotidie, licet Christus semel passus sit. Quotidie autem peccamus peccatis nostris, & ideo, quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis immolatur intra catholicam ecclesiam. In ministerio Christi corporis nihil à bono magis, vel à malo minus perficitur sacerdote.* Hæc Augustinus. Et *Gregorius, eadem dist. Calix quem sacerdos sacrificat, non est alius nisi quem Dominus apostolis tradidit. Hic traditus est sacerdotibus in oblatione sacrificii pro peccatis omnium fidelium. Sed in homilia paschali, c. Quid sit sanguis, eadem dist. dicit: Dominus dedit nobis hoc sacramentum salutis, quia nos quotidie peccamus. Et mori jam non potest, ut per istud sacramentum remissionem peccatorum consequamur.*

Ecce, institutio Christi est principalissimè oblatio sacerdotis in altari. Et ideò in signum hujus *exclusit matrem à cœna sua* & mulieres, nec debent habere hanc autoritatem offerre in altari suum corpus. Etiam Christus *exclusit septuaginta duos discipulos*, in signum, quod laici non possunt hanc habere autoritatem offerre in altari. Quia tunc septuaginta duo discipuli gesserunt locum & vicem omnium fidelium laicorum futuræ communitatis. Sed apostoli gesserunt vicem omnium sacerdotum in futurum fiendorum.

Et cœna sic instituta est sub duplici specie solùm in oblatione in sacrificio per sacerdotes, & non est instituta per Christum pro laicis sub utraque specie communicandis. Sed communio laicorum relicta est & dimissa dispositioni ecclesiæ sanctorum.

Nec legitur, quod aliquis apostolorum aut sanctorum communicasset laicos sub utraque specie, demto solo *Donato Episcopo*, cujus calix confractus fuit in altari cum sangvine Christi. Ipse postea reconciliatus nunquam laicos communicavit sub utraque specie.

Ex quibus patet, quod Christi institutio sub utraque specie pro solis sacerdotibus est facta. Ut ipsi omni die ac quotidiè offerant in altari corpus & sangvinem Christi pro peccatis omnium fidelium. Et non est institutio facta sub utrâque specie pro laicis. Sed laicorum communio est ita instituta & facta per ecclesiam & per sanctos.

Respondetur ad argumentũ Jacobelli.

Tunc ad argumentum ante oppositum, respondetur. Quando arguitur: *Christus porrigendo discipulis sub utraque specie intendebat hoc instituere futura communitati fidelium*: Respondetur, quod falsum est. Nam si Christus intendebat pro laicis sub utraque specie, quæro, quis sit Consiliarius Christi, quod ipse hoc intendebat? Egò falsum est. Imò pro solis sacerdotibus officialibus sub duplici specie intendebat &c.

CAP. XI.

Num discipuli Christi in sacra cœna totum Christianorum cœtum præsentaverint.

Quæritur: *Utrùm discipuli Domini gesserunt in cœna Domini vicem totius communitatis fidelium per modum gregis, sub utraque specie laicales communicandi?*

Sententia affirmativa Jacobelli.

Et videtur, quod *sic*, per quosdam *Pragenses*. Quia discipuli Domini qui adhuc erant fragiles, gerentes vicem futuræ communitatis in ecclesia, susceperunt corpus Christi sub forma panis, & sangvinem sub forma sensibili vini. Ad designandum, quod futura communitas populi Christiani, degens in vita

ta communi & in observantia mandatorum Christi, habens in se multam fragilitatem, debet sic manducare & bibere sub utraque specie à Domino instituta. Igitur discipuli gesserunt vicem totius communitatis fidelium sub utraq; specie communicandorum. Et per consequens conclusio vera.

Sententia negativa. In oppositum est experientia ecclesiastica. Quod videmus ad sensum, quod à mille annis sub una specie sacramentaliter sunt communicati. Ergò conclusio est falsa.

Notandum quoque, discipulos Christi gessisse vicem totius communitatis per modum gregis convertendi ad fidem. Ad istum intellectum, quod ipsi gesserunt vicem totius communitatis, quam communitatem deberent convertere ad fidem, sic benè conceditur, quod gesserunt vicem communitatis, quam communitatem ipsi convertere debebant ad fidem.

Secundo modo intelligitur, quod gesserunt vicem sacramenti sacerdotū. Et sic est simpliciter verum, quod apostoli gesserunt vicem totius communitatis futuræ ad offerendum corpus & sangvinem Domini in altari in futurum pro peccatis hominum. Nam apostoli non gesserunt vicem laicorum. Quia in fine communicationis laici non manserunt, sed sacerdotes & presbyteri, qui fuerunt figura pro futuris presbyteris.

Tertiò intelligitur quæstio, quod gesserunt vicem omnium fidelium per modum gregis. Sic est falsum.

Conclusio responsalis: Quod discipuli Domini in cœna Domini non gesserunt vicem totius communitatis fidelium per modum gregis: Sed gesserunt vicem communitatis fidelium sacerdotum per modum sacrificii.

Conclusio probatur: Quia si gesserunt vicem per modum communitatis & gregis laicorum, tunc utique apostoli laici post communionē mansissent. quia si post communionem laici mansissent, tunc aliqualis esset apparentia, quod gessissent vicem laicorum. Sed immediatè post communionem presbyteri manserunt, & non laici, cùm à fine omnia sint denominanda, ut *secundo De anima* patet. Igitur, à fine denominando, gesserunt vicem sacerdotum officiantium. Etiam, si gessissent vicem laicorum, tunc septuaginta duo discipuli non fuissent exclusi à cœna Domini. Igitur. Et sic patet, quod non gesserunt vicem communitatis laicorum.

Tunc ad argumentum ante oppositum, quando arguitur: Quod discipuli adhuc erant fragiles & infirmi, gerentes vicem futuræ communitatis. Negatur quod gesserunt vicem communitatis per modum gregis. Et etiam non erant fragiles. Imò erant similes perfectis: Ut dicit *Johannes Andrea in Canonibus* super isto verbo: *hoc facite in meam commemorationem.* Et *Wilhelmus* exponit *facite*, id est, *conficite*, in meam commemorationem. Et exponit *Wilhelmus in Sacramentali suo: Ex quo summè perfectis dixit hæc verba, tunc utique apostoli non gesserunt vicem laicorum, sed sacerdotum, qui sunt magis propinqui* ad perfectionem quàm laici &c. *Respondetur ad argumentū Jacobelli.*

CAP. XII.

An sacramentum corporis & sangvinis Christi possit dividi.

IMaginabantur quidam hæretici, quod *sacramentum possit dividi.* Quia ex quo comedebant sub duabus speciebus panis & vini, sunt divisæ species. Sic sangvinem imaginabantur divisum esse à corpore Christi, id est corpus Christi credebant esse sub specie panis, & non sangvinem, & sub specie vini credebant esse sangvinem per se sine corpore.

Et motivum eorum fuit, quod, sicut Christus habuit se in cruce, ubi corpus per se fuit sine sangvine, & sangvis effusus per se sine corpore: Sic etiam dixerunt hodiè fieret in sacrificio & in communicatione. Et ideò dixerunt, quod *si populo sangvis non daretur sub specie vini, quod tales sacerdotes peccarent mortaliter, & essent sacrilegi,* quia sacram rem, id est sangvinem subtraherent populo. Et hæc fuit opinio istorum hæreticorum Nestorianorum.

Sed hoc breviter loquendo est error, Igitur non tenendum.

Pro

Pro quo notanda *duo*, quæ hic *quærunt*.

Primum hoc, Utrum sacramentum possit dividi?

Secundum, Utrum sacerdotes, non dantes sangvinem sub specie vini, committant sacrilegium?

Pro quo notandum, quod *sacramentum capitur dupliciter*.

Uno modo collectivè, sic, quod species panis & vini collectivè dicitur sacramentum. Et sic utitur *Wilhelmus de Monte Lauduno*, dicens, quod recipiens corpus Christi sub specie panis, totam veritatem recipit, sed non totum sacramentum, id est, non sub utraque specie recipit.

Quandoq; capitur *sacramentum signum, divisivè*. Et sic sola species panis per se dicitur *sacramentum*. Et ita Doctores ecclesiæ utuntur hôc vocabulo *sacramentum*, quando dicunt: Hoc est sacramentum panis, hoc est sacramentum vini. Et sic capiendo sacramentum pro sacramento signi, tunc *sacramentum signum* potest dividi in sacramentum panis, & in sacramentum vini.

Alio modo capitur *sacramentum*, ut est *signatum*. Et tunc sacramentum non est aliud, quàm corpus Christi sub specie panis & vini. Et sic capitur sacramentum pro corpore Christi. Tunc sacramentum non potest dividi, quia Christus est indivisibilis, impartibilis. Nec sangvis in calice divisus est à corpore Christi in pane, ut Nestorius imaginabatur.

Nec similè est hodiè de corpore Christi & ejus sangvine, sicut tempore passionis. Nec tempore passionis sangvis fuit divisus à corpore. Hodiè autem similis & unitus cum corpore & conjunctus corpori in æternum. Et ideò ecclesia disponit laicam communionem per unam speciem sumendam, ne laici sic credant, sicut Nestoriani, sangvinem posse esse in calice, & non unitum corpori. Et sic sacramenti signum dividi potest, quia dicitur *sacramentum*, quasi *sacra rei signum*. Quia species panis & species vini sunt signa sacræ rei, videlicet corporis & sangvinis Christi sub specie panis & vini.

CAP. XIII.

An committant sacrilegium, qui plebi non dant sangvinem Christi sub vino.

Sententia affirmativa Jacobelli. Videtur quibusdam, quod *sacerdotes non dantes sangvinem Domini sub specie vini laicalibus, committant sacrilegium*, quia sacram rem, id est sangvinem subtraherent populis, & sic essent sacrilegi. Et probant per *Gelasium Papam, De Consecration. in Decreto*, dicentem: *Divisio unius speciei ab altera sine sacrilegio non potest provenire.*

Negativa In oppositum est ecclesia, quæ tenet, quod dando laicalibus corpus Domini sine specie vini, non est peccatum, nec est sacrilegium, sed est saluberrima & laudabilis ipsius ecclesiæ consvetudo. Nam si esset peccatum omittere laicalibus sangvinem sub specie vini, alii sancti dudum hoc providissent. Et pro statuto posuissent laicos sub utraque specie communicare, si fuisset sacrilegium vinum omittere. Sed hoc fit sine peccato, imò est magna utilitas, quod laicis altera species non datur, propter cautelas. Etiam quia sub una specie, ut dicit *Petrus de Tarentasio super P. IV. sententiarum*, est præcisè eadem efficacia sicut sub duabus speciebus. Etiam *S. Thomas de Aquino, in P. III. sua summa q.* 80. *c. ultimo*, salvat hanc consvetudinem sub una specie. Quam nullo modo salvaret si esset peccatum & sacrilegium omittere speciem vini.

Patet igitur per conclusionem, quod non est peccatum nec sacrilegium omittere speciem vini sacratam dare laicalibus.

Et quando allegatur *Gelasius Papa*: Respondetur, ut dicit *glossa*, quòd ille canon intelligitur solùm de conficientibus. Quia conficiens non debet omittere sangvinem Domini, sed sumere sub specie vini, aliàs committeret sacrilegium, ut vult Gelasius Papa &c.

Quod

CAP. XIV.

Utrum eundem cibum simul edere & bibere quis possit.

QVod apud sapientes creditur, apud insipientes dubitatur, *Utrum possibile est eundem cibũ simul & semel comedere & bibere pro eodem tempore?* Exemplum: Utrum possibile est eundem panem simul & semel comedere & bibere?

Conclusio est, quod possibile est, eundem cibum simul & semel comedere & bibere, respectu diversorum. Et dicit *S. Thomas* in Summa sacramentorum, & exemplificat semella (simila) intincta vino. Quando ista semella comeditur, tunc vinum, quod est in pane, simul & semel cum comestione panis in eadem specie panis, & in eodem pane bibitur. Sic in eodem proposito, sub eadem specie panis Christus simul & semel recipitur cum corpore & sangvine, id est corpus Christi recipitur in specie panis. Et sic in eadem specie panis Christus comeditur & bibitur. Licet non bibitur sub proprio signo bibitionis, tamen bibitur sub alio signo. Quia sub pane, &c. ut dicit *Bonaventura.*

Et licet non sit præcisa similitudo, facit tamen, quod fiat aliqualis consideratio & intellectus, ut prius patuit in dictis superius, &c.

CAP. XV.

An communio sub utraque possit introduci ad exemplum primitivæ Ecclesiæ.

Sententia affirmativa Jacobelli.

VIdetur quibusdam, quod *justum & sanctum esset, modernam ecclesiam reducere ad primitivam*, sic: *Qualis observatio & consvetudo fuit in primitiva ecclesia, quod talis observatio & consvetudo fieri debeat in moderna ecclesia.* Exemplum: Sicut in primitiva ecclesia sub utraque specie laicales communicabantur, sic etiam in moderna ecclesia deberent. Et probant sic: Quia in primitiva ecclesia omnia in meliori statu & ordinatione & dispositione fuerunt quàm sunt in moderna ecclesia. Nam in primitiva nulla erat simonia, nulla avaritia cleri, quemadmodum in moderna ecclesia sunt. In primitiva ecclesia erant homines de bona vita, multi sancti, multa miracula. Non erat plenitudo præbendarum, quæ avaritiam causant. Prælati non erant luxuriosi, gulosi, crapulosi, sicut sunt in moderna ecclesia. Igitur justum & sanctum esset, modernam ecclesiam reducere ad primitivam, si hæc omnia mala vitari debeant, hominum pro salute.

Negativa.

Oppositum illius patet ex hoc, quod nullum majus bonum debet duci ad minus bonum. Sed moderna ecclesia est majus bonum quàm primitiva, saltim quoad regimen & ad dispensationem ecclesiasticam circa Christi fidem. Igitur non justum nec sanctum, reducere modernam ad primitivam. *Major* est nota. Sed *minor* patet, quia in moderna ecclesia omnia digniori modo & laudabiliori stant, quàm steterunt in primitiva ecclesia.

Nam *baptismus* est solennior. Quia cum aqua benedicta & per hanc formam fit: In nomine Patris & filii & Spiritus sancti. Sed hæc non fuerunt in primitiva ecclesia, sed in simplici aqua, & per aliam formam. Nec talis *cantus in ecclesia.* Nec tàm longæ *missæ*, nec *officia*, nec *prosæ*, nec *hymni*, nec *horæ canonicæ.* Et multa alia. Quæ tamen fiunt in moderna ecclesia.

Igitur non est justum nec sanctum, modernam ecclesiam reducere ad primitivam. Imò quam impossibile est reducere & commensurari diametrum costæ, tàm impossibile est reducere modernam ecclesiam ad primitivam, dispositione, ordinatione ecclesiæ, & nunc instante potentia ordinata, sicut hodiè per Spiritum sanctum est disposita. Verùm per potentiam Dei absolutam moderna ecclesia posset converti præcipuè in modum primitivæ ecclesiæ &c. Sed quia sic impossibile est diametrum

trum mensurari testæ, per *Campanum in geometria sua:* Sic igitur etiam impossibile modernam ecclesiam reducere ad primitivam. Et ratio est, quia dicitur de celebratione missarum in *Decretalibus, c. cum Men. in glossa: Multa servat ecclesia, quæ ab apostolis non sunt tradita, quæ tamen longa consuetudine sunt approbata, ut, communicare sub una specie, officia divina, cantum, missas longiores. Licet ab apostolis non sint tradita, tamen eò minoris autoritatis non dicuntur esse. §. Sive, cap. Ecclesiasticarum, dist.* II. dicitur: *Evangelistæ multa omiserunt, quæ postea per posteros sunt suppleta.* Et in Actibus Apostolorum scribitur per Paulum: *Meminisse vos oportet verbum Christi, qui dixit: Beatius est magis dare quam accipere.*

Ex quibus patet, quòd moderna ecclesia multò perfectius & dignius regitur, quàm primitiva regebatur. Licet utraque benè regitur, & regebatur, tamen moderna perfectius & dignius regitur, quàm primitiva regebatur: Quia in moderna ecclesia homines Christi fideles sunt magis in fide radicati & firmati, ideò latius, perfectius, dignius in ea Spiritus sanctus homines inclinat. Nam in primitiva ecclesia durius convertebantur ad fidem; nisi mediantibus signis & miraculis. De quibus non indiget moderna ecclesia, sed firmiter credit sine miraculis & signis. Unde Paulus dicit: *Perversa gens quærit signum.*

Objectio. Tunc ad argumentum ante oppositum, quando arguitur: *In primitiva ecclesia omnia erant in meliori statu* & ordinatione, Respondetur, quòd non. *Resp.* Quia in moderna Ecclesia omnia stant in meliori statu & ordinatione, ut dictum est. *Obj.* Et quando arguitur: *In primitiva non erat simonia, avaritia* & tot præbendæ, quæ causant avaritiam, & tot luxuriæ & crapulæ: *Resp.* Respondetur, quòd simonia, avaritia, *luxuria*, non debent attribui ecclesiæ, sed personis ecclesiasticis: Quæ si essent tales in ecclesia, illi solum abuterentur modo, quem haberent ac deberent observare in ecclesia Dei. Nam beneficia & præbendæ non causant peccatum nec avaritiam, sed abusus præbendarum facit in personis peccatum. Quia habere præbendam non est malum, ut dicit Paulus 1. *Corinth. Si alii vestra potestate usi sunt, quare non potius nos?* Sed abuti est malum & peccatum.

Et quando dicitur: *Plures sancti fuerunt in primitiva ecclesia*, Respondetur: *Obj.* Quod plures fuerunt secundum manifestationem publicam, vel secundum miracula. *Resp.* Sed in moderna plures, licet non ita manifestè sicut in primitiva. Quia sine signis & miraculis.

Quidam æstimant hanc communionē esse bonam: Quia *In primitiva ecclesia laicales communicabantur sub utraq; specie.* *Objectio.* Respondetur, quod consequentia non valet. *Resp.* Quia in simili nō valet consequentia. In primitiva ecclesia baptizabantur homines per hanc formam: *In nomine Domini nostri Jesu Christi.* Ergò hodie in moderna Ecclesia sic deberent baptizare: *In nomine Dni. nostri Jesu Christi. Consequens* est falsum, quia contra evangelium Matthæi, ubi dicitur: *Baptizantes eos in nomine Patris, & filii & spiritus sancti.* Sed *antecedens* probatur, quòd sic Apostoli baptizaverint in nomine Domini nostri Jesu Christi. Patet in *actibus apostolorum c.* 8. *Baptizabantur autem viri & mulieres in nomine Domini nostri Jesu Christi.* Idem patet c. 9. & sic *XI.* Igitur.

Nec etiam per totam ecclesiam primitivam laici sub utraque specie communicabantur. Sed *solum legitur de Corinthiis*, & partium circumjacentium tantum. *De Tarantasio* dicit, quod hoc fuisset in Græca ecclesia, ubi sunt Corinthi & orientales. Et dicit, quod iste modus non valet, & ideo ecclesia reduxit ad modum meliorem unius speciei pro laicis &c.

CAP. XVI.

An Ecclesia possit mutare ritus primitivæ Ecclesiæ, pro Communione sub utraq; substituendo Communionem sub una.

Dubitant quidam, *an moderna possit ecclesia modum communicationis utriusq; speciei quoad laicos primitivæ ecclesiæ immutare in alium modum, videlicet unius speciei.*

Sed

Sententia affirmativa. Sic hodiè tenet opposita pars, sic dicens: Constitutionẽ Christi nemo imutare potest: Sed laicales communicare sub utraque specie est institutio Christi in evangelio: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & sangvinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Et propter institutionem Christi primitiva ecclesia sic accepit & communicavit: Uti patet in epistola Pauli: *Probet autem se ipsum homo, & de isto pane edat & de calice bibat.* Igitur videtur, quod moderna ecclesia non potuit mutare communionem primitivæ ecclesiæ. Ergò.

Negativa Oppositum tenet tota ecclesia, ut experientia docet, quod nisi sub una specie laici communicantur.

Notandum, ut dictum est, quod in primitiva ecclesia solum pars tenuit communicationem sub utraq; specie, ut dicit *Petrus de Tar.* Et quod iste modus valuit propter causas in sequentib' positas.

Et ideo, ex quo modus sub utraque specie pro laicis non valuit, tunc ecclesia illum modum communicationis de utraque specie mutavit in modum unius speciei. Et rationabiliter bene fecit.

Conclusio: Quod moderna Ecclesia potuit, ut fecit, modum communicandi, de utraque specie primitivæ Ecclesiæ immutare in modum unius speciei pro laicis.

Igitur dubium est verum. Consequentia bona. Antecedens probatur, quod *propter plures causas ecclesia moderna immutavit primitivæ ecclesiæ modum.* Quæ causæ postea ponuntur.

Et dicit *Alexander de Halis*, quod hoc fecit propter *errorem infidelitatis.* Quia laici crediderunt, quod Christi sanguis esset in calice & non esset sub specie panis, & errarent. Ut ergo laici credant sanguinem Christi esse sub specie panis, datur laicis tantum sub una specie & ministris officiantibus altaris sub duabus speciebus.

Tunc argumentum in oppositum, quando arguitur: *Talis immutatio est contra constitutionem Christi.* *Objectio.* Quia Christus *Resp.* instituit sub utraque specie in altari per sacerdotem offerri pro peccatis omnium fidelium, & non instituit laicos sub utraque specie communicare. Sed laicalem communicationem reliquit dispositioni discipulorum suorum & sequentium & dispositioni ecclesiæ. Qualiter ecclesia observaret sub una vel sub duabus speciebus, quod taliter deberet observari.

Et quando illud evangelium legitur *Objectio.* *Joh. VI. Nisi carnem filii hominis &c.* Re- *Resp.* spondetur, quod illud evangelium intelligitur de manducatione & bibitione spirituali, & non sacramentalibus, ut postea dicetur circa evangelium. Nec Paulus præcepit & instituit laicos sub utraque specie communicare, ut patebit circa epistolam Pauli in sequentibus.

CAP. XVII.

De Communione infantum post baptismum.

Tradiderunt insipientes *Pelagiani* hæretici, quod parvuli immediatè post baptismum essent communicandi, ne per mortem contingeret eos damnari. Et aliqui de eorum secta dicunt: Quod si pueri non possunt sub utraque specie uti, tunc tantùm detur eis una gutta sangvinis in os.

Et motivum Pelagianorum erat hoc evangelium: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & sangvinem ejus biberitis, non habetis vitam in vobis.* Existimabant enim, quod sub utraque specie esset præceptum Christi per illam comminationem: *Nisi carnem* &c. Et per hoc, quod dicit: *Carnem filii hominis*, intellexerunt alteram speciem, corpus Christi, sub specie panis, & per *sangvinem*, sicut dicitur in evangelio, intellexerunt alteram speciem vini. Et dixerunt: Quicunque non manducarent sub utraque specie, non haberent vitam, scilicet æternam, id est damnarentur. Ne ergò pueri, si contigeret eos mori, damnarentur, statim post baptismum communicaverunt eos. Et fuerunt seducti per hoc, quod malè intellexerunt de manducatione & bibitione sacramentalibus sub præcepto, quasi esset præceptum Christi. Et non intellexerunt, quod in hoc evangelio loquebatur Dominus de manducatione

& bibitione spirituali. Sicut etiam Dominus Christusmet in evangelio exponit, cùm dicit: *Spiritus & vita sunt*, id est, *qua locutus sum vobis, intelligenda sunt spiritualiter.*

Pro quo notandum, quod hoc evangelium *Joh.VI.* nullus Doctorum, nullus sanctorum exposuit de manducatione & bibitione sacramentalibus, quod esset præceptum Christi sub utraque specie laicos communicare, ex eo, quod conjunctio *Nisi* signum esset præcepti Christi, sic quod qui non manducaret sub utraque specie non posset habere vitam æternam: Quia, *Nisi carnem filii hominis manducaveritis* Et sic à mille annis, quod hoc non fecerunt sub utraque specie, fuissent damnati, tàm dantes quàm recipientes. Hoc est hæreticum dicere. Non potest igitur iste textus Evangelii intelligi de manducatione & bibitione sacramentalibus, prout esset præceptum Christi.

Similiter, quò devenirent pueri, qui non communicantur ante duodecimum aut decimum annum? Aut illi, qui non possunt alteram speciem sumere? Ut qui non possunt vinum bibere, sicut *Rex Cracoviæ*, & alii.

Conclusio responsalis: Quod parvuli post baptismum non sunt communicandi usque ad annos discretionis, videlicet decimum aut duodecimum, ut tenet ecclesia.

Illa conclusio patet per *quatuor autoritates.*

Primò per autoritatem *ecclesiæ*, quæ sic tenet. Quæ autoritas est major omnium autoritatum.

Secundò autoritate patet *S. Augustini, De consecr. dist. 2. c. 36. Quia passus est, circa finem*, Ubi dicit: *Nulli ambigendum, unumquemque fidelium corporis & sanguinis Domini tunc participem esse, quando in baptismo membrum corpus Christi efficitur. Et si etiam antequam illum panem edat & sanguinem de calice bibat, de hoc seculo migraverit, perceptione illius sacramenti non privatur.* Idem dicit *Augustinus dist. 4. c. 130. 131.* Idē scribens contra Pelagianorum hæresin: *In ecclesia Dei Salvatoris, Nulli ambigendum est.* In quibus verbis ut prius.

Idem patet autoritate *Ambrosii*, in *Sermone* suo *de infantibus* dicentis: Ita Dominus Jesus nos significavit, & nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & unitatis consecravit. Et tunc ulterius dicit: *Igitur Ambigendum non est* &c. Verba Augustini.

Idem patet autoritate *S. Thomæ in P. IV. suarum distinctionum.* Ubi dicit, *quod pueris non datur sacramentum.* Et assignat causas. *Prima* causa, quia ad recipiendum sacramentum requiritur cognitio inter cibum sacramentalem & cibum corporalem. Et talem cognitionem non habent. Ideò eis non datur sacramentum ante duodecimum annum. *Secunda* causa. Ad sacramentum recipiendum requiritur devotio, sed pueri sunt sine devotione, ut fatui & dementes, quibus non datur sacramentum. *Tertia* causa. Requiritur discretio. Et propter hæc debilibus non datur sacramentum, nec pueris. *Quarta*, Requiritur confessio. Et propter hoc mutis non datur sacramentum, nisi certa signa videantur, cognoscantur, & discretio ejus.

Ex quibus patet, quod pueri post baptismum non communicandi.

TRACTATUS SPECIALIS II.
Proposita argumenta pro Communione laicorum sub una specie.

IN *secunda parte principali* restat descendere ad *principalem probationem: Quod laicales nec debent nec possunt sine peccato communicare sub utraque specie.*

Et dividitur pars principalis in *octo capitula*, per quæ sufficienter probatur, *quod laicales non debent communicare sub utraque specie.*

In *primo* capitulo hoc ostenditur per ritum & consvetudinem & observationem ecclesiæ.

In *secundo capitulo* idem ostenditur.

In

In *tertio* capitulo hoc idem autoritate veteris legis.

In *quarto* capitulo hoc idem ostenditur autoritate & testimonio novæ legis.

In *quinto* capitulo ponuntur quædam notabilia.

In *sexto* capitulo ostenditur hoc idem autoritatibus sanctorum & aliorum.

In *septimo* capitulo ostenditur hoc idem motivis Doctorum & aliorum, eorum causis.

In *octavo* cap. ostenditur hoc idem per sanctiones sacrorum canonum.

Et patebunt omnia secundum ordinem.

CAP. I.

Argumentum I. ab autoritate & longa consvetudine Ecclesiæ.

OBservatio & autoritas ecclesiæ Dei, præcisè æqualiter. Augustinus: *Autoritatem plus evangelio*, [complenda testimonia Augustini.] Imò *Augustinus* autoritatem & observationem ecclesiæ evangelio præferebat, cùm dicit *contra Faustum: Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.* Ideò ecclesia non est modicæ autoritatis.

Oppositum quidam opinantur. Peccant igitur graviter, qui in autoritatem & observationem ecclesiæ prorumpunt violando.

Notandum, ad probandum, laicalem nec posse nec debere communicare sub utraque specie, autoritatem esse & observationem ecclesiæ.

Supponitur primo, quòd autoritas *Aristotelis* I. & 2. *Metaphysica*, sit vera: *Cuilibet experto in sua arte, scientia, est credendum.* Quia sicut multæ experientiæ faciunt artem, sic experto in sua scientia est credendum, 2. *Metaphys.*

Secunda suppositio, quod locus ab autoritate affirmative valet & tenet. Uti patet ex *libro Topic. & quinto tractatu Petri Hispani, & quarto tractatu.*

Tertia suppositio, quod sanctiones sacrorum canonum ab ecclesia observatæ & approbatæ sint tenendæ & observandæ, ut satis probatum est in præcedentibus.

Conclusio responsalis: Stante autoritate ecclesiæ, sub unica specie sacramentali, videlicet panis, laicales sunt communicandi, & non sub utraque specie.

Conclusio probatur *primò* autoritate ecclesiæ, quæ est major omni autoritatum post Christum. Nam ecclesia Romana, quæ est caput omnium fidelium, observat sub una specie laicales communicare. Igitur aliæ omnes ecclesiæ Christianitatis taliter debent observare sub una specie. Consequentia patet *dist.* 12. *Non decet membra abscedere, juxta scriptura testimonia, sed omnia membra caput sequuntur.* Cum autem ecclesia Romana sit caput, & sub una specie observat, omnes fideles sic debent observare, *Et* 22. *dist. dicit Anacletus c.2. Sacrosancta. Hac vero Apostolica sedes est caput & cardo omnium ecclesiarum. Et sicut in cardine ostium volvitur & regitur, sic hujus sancta apostolica sedis autoritate omnes ecclesia, Domino disponente, reguntur.* Item, *eadem* 22. *dist. c. Omnes*, dicit: *Unde non dubium est, quisquis cuilibet ecclesia jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem Romana Ecclesia privilegium auferre conatur, hic procul dubio in haresin mergitur. Fidem quippe violat, qui adversus eam agit, cum ipsa mater fidei sit. Unde & ipse S. Ambrosius in omnibus se magistram sanctam sequi profitetur ecclesiam.*

Et per Gregorium Papam in *Decretalibus*, *De consuetudine*, c. 11. *Cum tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.* Ubi Gregorius innuit, quod qui facit contra laudabilem consuetudinem ecclesiæ, peccat graviter, sub utraque specie communicando.

Et Honorius l. c. c. 9. *Non sit levis autoritas*, id est ecclesia est magnæ autoritatis in sacra observatione. Unde dicit Honorius Papa, c. 9. *Inhibemus laudabilem consuetudinem ecclesia sine consensu superioris immutare. Sed si novas fecistis, irritas &c.*

Et Gregorius, *De electione, & electi potestate, c. Significasti*, dicit: *Nonne malum est, ab unitate & observatione ecclesia Dei*, *sedis*

sedis apostolicæ, resilire? Ac si diceret: Magnum peccatum est valde. Et in glossa super *c. Cum tanto graviora peccata*, dicit, quod hæc *consuetudo* dicitur *authentica*, dum major pars populi non potest docere legem, sic ne consuetudinem.

Nec talis *præscripta* laudabilis *consuetudo* est contra legem Christi, nec contra evangelium, nec contra epistolas Pauli, ut posteà dicetur.

Etiam patet dicta conclusio autoritate canonum in *Decretalibus*, *De hæreticis*, *c. Ad abolendum*, ubi sic dicitur: *Universis & singulis, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini aliter sentient, & docere non metuerint, quam sacrosancta Romana* ecclesia prædicat & observat, *vinculo* perpetui anathematis innodamus.

Item patet conclusio autoritate Innocentii Papæ in *Decreto*, *dist. XI.* scribens Decentio Episcopo, qui dicit: *Ab omnibus observari debet, quod Romana observat ecclesia, & scire te volumus, ut nobis indicare non differas, ut sciamus, qui sunt, qui aut novitates inducunt, aut alterius quam Romanæ ecclesiæ existimant constitutionem esse servandam.*

Et Gregorius *dist.* 18. dicit: *Quisquis apostolicis aut ecclesiæ voluerit contraire præceptis aut consuetudinibus laudabilibus, talis inter sacerdotes non habeat locum, nec de ejus judicio quisquam curam habeat, quoniam jam damnatus.*

Etiam patet conclusio, quia ecclesia tenet sub una specie. Et Gregorius dicit, quod valde male contradicere observationi ecclesiæ, Igitur observatio Ecclesiæ sub una specie est tenenda. Consequentia tenet. Quia arguitur per locum ab autoritate affirmante, & supponebatur. Ergo consequentia est bona.

Et etiam cuilibet experto in sua scientia est credendum, per suppositum. Sed quia dicunt Gregorius & Honorius & alii Papæ, qui fuerunt experti, & ecclesia Christi, ex parte quidem optimè valet, laicales sub una specie communicare. Igitur tenendum est. Consequentia tenet, per suppositum. Quia cuilibet experto in sua scientia est credendum.

Item probatur conclusio *ratione*. Quia quam magnum peccatum est violare & confringere autoritatem & consuetudinem ecclesiæ: Sicut multum grave est peccatum violare & infringere evangelium: Tantum, & gravius peccatum est, in auctoritatem & observantiam prorumpere & eam offendere, & præsertim communicando laicales sub utraque specie. Consequentia tenet. Major est *Augustini in libro*, qui intitulatus, *Fundamentum fidei*, qui dicit, *Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.* Ecce Augustinus compensat autoritatem ecclesiæ majorem evangelio. Et *minor* nota est de se. Igitur *conclusio* vera.

Ex quibus omnibus patet, quod autoritas ecclesiæ & observatio ecclesiæ omnium autoritate mundi est major, ut dicit Augustinus: *Evangelio non crederem.* Ex quo ergo autoritas ecclesiæ est magna, & tenet, laicos sub una specie communicare debere, tunc *hoc* idem firmiter tenendum tanquam roborata petra & firma.

CAP. II.

Idem argumentum, ab autoritate & consuetudine Ecclesiæ, confirmatur decem rationibus.

IN *secundo c.* restat probare *rationibus: Laicales non debere nec posse communicare sub utraq; specie.*

Et supponuntur *primo* autoritates *S. Augustini*, quas ponit in suo libro, qui intitulatur, *Fundamentum fidei contra Manichæos.*

Prima autoritas quam ponit *Augustinus contra Faustum: Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.*

Secunda autoritas: *Omnis Catholicus securus eam partem detestatur, cui ecclesiam universalem, in apostolicis sedibus roboratam, communicare non cognoscit.*

Tertia autoritas: *Illud autem vocis scientia asserere securum est, gubernationem nostri Salvatoris Jesu Christi universalis ecclesiæ consensione roboratam esse.*

Istis

Iſtis autoritatibus ſtantibus ſit *prima ratio* & primum argumentum hoc: quicquid autoritate eccleſiæ tenetur,& ipſa tenet,tenendum eſt:Sed per totam Chriſtianitatem aut ſaniorem partem, autoritate eccleſiæ, ſub una ſpecie laicales communicantur,& ipſamet eccleſia ſub una ſpecie communicat, videlicet Romana eccleſia, quæ eſt caput: Igitur laicales ſub una ſpecie communicare, tenendum eſt. Conſequentia tenet in *Darii.* Et major nota eſt: Prima autoritas Auguſtini: *Evangelio non crederem, niſi autoritas eccleſiæ me commoveret.* Et *minor* eſt experientia. Ergo Conſequentia fuit bona.

Secundo arguitur *ſecunda ratione* ex ſecunda autoritate Auguſtini: Quem eccleſia Dei ſpernit & deteſtatur, ſpernendus & deteſtandus eſt. Sed laicales communicare ſub utraque ſpecie, eccleſia Dei ſpernit & deteſtatur: Igitur communicare ſub utraque laicales, eſt ſpernendum & deteſtandum. Conſequentia tenet in tertio modo figuræ videlicet in Darii. Et per conſequens laicales ſub utraque ſpecie nullo modo debent communicari. Major eſt autoritas Auguſtini: *Omnis Catholicus ſecurus eam partem deteſtetur* &c. Et minor eſt experientia eccleſiaſtica. Ergo argumentum eſt bonum.

Tertio arguitur per tertiam autoritatem Auguſtini: *Quisquis confesſionem univerſalis eccleſiæ ſcit roboratam eſſe, ſcientia vocis,* à quolibet fideli, aſſerere & tenere ſecurum eſt, & per conſequens tenenda eſt laicorum communicatio. *Conſequentia* tenet in Darii. Et *major* eſt Auguſtini in autoritate tertia prius allegata. Et *minor* patet: Quia per communicationem unius ſpeciei eccleſia à mille annis conſenſit, & conſenſu roborata eſt. Igitur.

Quarto arguitur ſic: Quicquid ſolis ſacerdotibus congruit, non eſt laicis tribuendum:Sed communicare ſub utraque ſpecie ſolis ſacerdotibus congruit. Ergo laicis non eſt tribuendum. *Conſequentia* tenet in Darii. Et *major* eſt nota de ſe, per excluſionem ſigni *ſolis.* Sed *minor* eſt *S. Thomæ* in quodam *ſermone,* qui incipit: *Venite, comedite de corpore Chriſti,* ubi dicitur: *Quod ſolis ſacerdotibus congruit ſub utraq; ſpecie communicare.* Aſſignat cauſam. *Quia ſacerdotes ſunt vaſa magis congrua & apta ad recipiendum ſanguinem de calice.* Et in *Summa Sacramentorum* dicit *S. Thomas: Laicis datur ſanguis Chriſti cum corpore in modum unionis. Quia corpus non eſt ſine ſanguine. Licet ſacerdos officians recipit ſub utraque ſpecie, propter inſtitutionem Chriſti & eccleſiæ.*

Quinto arguitur ſic: Quicquid non eſt contra præceptum Chriſti, nec inducit peccatum, illud poteſt teneri. Et ponatur in eſſe, quod ſub una ſpecie laici communicabuntur, tunc habetur intentum. Sed conſequentia tenet in Darii. Et *major* patet ex præcedenti cap. de præcepto Chriſti. Dictum eſt quod non eſt præceptum Chriſti ſub utraque ſpecie communicare. Et ſic *major* ſimiliter eſt vera. Et *minor* ſimiliter, quod non eſt contra præceptum nec inducit peccatum. Ergo argumentum eſt bonum.

Sexto arguitur ſic: Omne malum eſt fugiendum: Sed recedere ab autoritate & obſervatione eccleſiæ, quæ ſub una ſpecie laicos communicat, eſt valde malum. Igitur recedere ab obſervatione eccleſiæ, laicos ſub utraque ſpecie communicando, eſt fugiendum. *Major* eſt nota de ſe. Et *minor* patet per *Gregorium, De electione & electi poteſtate,* dicentem in *c.Significaſti. Nam malum eſt ab ordinatione, obſervatione ſedis apoſtolicæ reſilire.* Igitur. *Minor* vera. Et per conſequens argumentum bonum.

Septimo arguitur ſic: Si ſub utraque ſpecie communicare eſſet præceptum Chriſti, tunc ſequeretur, quod ab omni tempore, quo communicatio laicalis duravit ſub una ſpecie, quaſi mille annis, pro omnibus ſacerdotibus, qui ſic communicaverunt laicales ſub una ſpecie, non eſſet orandum, nec eleemoſyna danda,nec exequiæ faciendæ: ex eo,quia omnes fuiſſent damnati,quia violaverunt præceptum Chriſti, nec ſunt ſuper illo confeſſi, nec pœnituerunt. Ergo ſunt damnati. Conſequentia tenet; Quia talis homo, qui frangit præceptum Chriſti multoties, & non

non pœnitet, peccat mortaliter & damnatur. Sed hoc dicere, quod sacerdotes tales essent damnati, esset hæreticum. Ergo.

Octavo sic arguitur. Sequeretur, quod tota ecclesia Dei, communicans laicos sub una specie, huc usque errasset, & hodie erraret. Et inde sequeretur, quod omnes sancti in ecclesia Dei à mille annis, unam speciem inducentes, errassent, ex eo, quia in ecclesia Dei pro laicali communicatione non induxerunt utramque speciem. Sed consequens falsum & erroneum. Quod etiam sancti in ecclesia Dei continue à mille annis usque in hodiernum diem errassent, & hodie ecclesia staret in errore, cum tamen ecclesia Dei omni tempore Spiritu S. regitur & ordinatur. Et sic oporteret, quod Dei spiritus erraret, quod est hæreticum dicere. Igitur illud est falsum, quod laicales deberent sub utraque specie communicare &c.

Nono arguitur sic: Si sacerdotes officiantes communicant sine peccato sub una specie, à fortiori, laici deberent communicare sub una specie. Sed de facto ita est, quod sacerdotes *magna sexta feria* sub specie panis communicant, Ergo. Argumentum fuit bonum & verum.

Decimò arguitur sic: Si communicare sub utraque specie esset præceptum Christi, tunc sequeretur, quod omnes officiantes magna sexta feria peccarent mortaliter. Quod esset erroneum. Ergò illud est erroneum, ex quo sequitur, quod sit præceptum Christi.

Patet ergò *multis rationibus*, quod laici non deberent sub utraque specie communicari.

CAP. III.

De figuris & typis communionis sub una in Veteri Testamento.

Figura in lege est quoddam prognosticum signum, signans exemplariter & quodammodo proportionaliter aliquid, aut quod in futuro novæ legis correspondens veteri legi eveniret. Hæc descriptio trahitur ex dictis *S. Thomæ* circa ultimam causam, quod laicales sub utraque specie non deberent communicare. Nam *S. Thomas* dicit: *Quia oportuit, quod veritas correspondeat umbræ in veteri lege.* Quia scil. erant figuræ novæ legis, ut Christus dixit: Non veni solvere legem, sed adimplere. Sed quando in veteri lege scribitur in Levitico, super illo verbo: *Libamina*, in c. de traditione sacrificiorum, ubi innuitur, quod *populo Israel nihil dabatur de sacris in libamine*, id est in materia fluida, sicut est mel, oleum, vinum & similia: Quia dicitur ibidem: Juxta ritum unicuique dabatur: Sed hoc de more & ritu in lege erat, quod nihil dabatur in libamine populo Israel, sed *soli sacerdotes utebantur*: Hoc fuit sufficiens *figura ad novam legem*, quod laicalibus nihil debet dari de bibitione, i.e. sangvis Christi non debet dari laicis sub specie vini, sed solis sacerdotibus hoc congruit.

Et sic *S. Thomas* in quodam *sermone* suo *De corpore Christi*, qui incipit: *Venite, comedite*, dicit, quod sacerdotes sunt vasa magis congrua ad recipiendum calicem Domini, quàm sunt vasa laicorum. Et *S. Thomas in compendio suo Theologicæ veritatis* dicit, Quod nihil habent in veteri lege offerentes de libamine. Quia prohibitio vini in veteri lege fuit figura prohibitionis sangvinis Christi sub specie vini in nova lege. Quas figuras veteris legis homines veteris legis nesciverunt, quia nesciverunt comportare novam legem cum veteri, & è converso. ergò credentes benefacere in primitiva ecclesia, Corinthii, & alii, qui Corinthiorum modum ceperunt, communicaverunt laicales sub utraque specie. Sed posteà subvenerunt moderniores & reformaverunt hoc, tanquam magis edocti & illuminati rore cœlesti. Etiam scientes novam legem comportare cum veteri, & è converso, videntes, quod nova lex habet aliqualem correspondentiam cum veteri, & è converso: *Invenerunt ex veteri lege, quod laicales tantum sub una specie debent communicari*, ut dicit *S. Thomas*: Quia oportet

tet, quod veritas correspondeat umbræ. Sed quia in umbra, in veteri lege, nihil dabatur de libamine populo Israel, consequenter oportet, sicut ex illa figura tractum fuit & est, quod laicalibus non debet dari sangvis Christi sub specie vini.

Et de isto *S. Thomas* & alii posuerunt *multas figuras veteris legis.*

Et *primò* ponuntur *figuræ*, quomodo Christus sub utraque debebat offerri per sacerdotes in altari pro peccatis hominum. Et hoc præfiguratum est *in oblatione panis & vini*, quod *Melchisedech* offerebat. Nam offerre, immolare, præsentare, ad solos sacerdotes pertinet, vel qui gerunt vicem. Quia in tali oblatione officium sacerdotale exercuit utriusque speciei. Et hæc figura fuit, quod sacerdotes sub duplici specie debent offerre in altari, de qua exemplificat figura. *Ambrosius super Matthæo* super illo verbo: *Accipite & comedite*, dicit: *Quod Christus suis discipulis obtulit in cœna, quod Melchisedech præsentavit.* Dicit enim: Obtulit quidam sacerdos officium. Et hoc fuit figura sacerdotum, sub utraque specie in altari offerre per sacerdotes, ut notat *Ambrosius* in sua autoritate. Hoc idem dicit *S. Thomas* in suo *Compendio*. Ubi ponit tales figuras V.T.

Idem *S. Thomas* ponit *aliam figuram* seu figurationem sacerdotalem in *virga Jonatha mellica.* Ubi præfiguratum fuit, quis debeat offerre corpus & sangvinem Christi. *Jonathas* sacerdotem signat, & per *favum mellis* significabatur sangvis Christi cum devotione offerentis in altari, quod talis oblatio fieri debeat cum devotione.

Tunc *figuræ pro communicatione laicali* erant istæ: *Prima*, ut prius dictum est; quia populo Israel nihil dabatur de sacrificio de libamine, id est sub specie vini. Item *alia figura*, quæ habebatur in Levitico, ubi Dominus prohibuit uti sangvine. Ubi dixit: *Qui sangvine fruetur, peribit.* Ecce figura, quod laicales non debent uti per se divisim sangvine sub specie vini. Item fuit *alia figura* in agno paschali. Ubi multitudo filiorum Israel immolabat hœdum ad vesperam paschæ, & non immolabant sangvinem aut vinum. Quia fuit figura pro laicis in nova lege sub una specie communicari. Nam per hœdum aut *agnum paschalem* corpus Christi intelligitur sub una specie panis. Item *alia figura de manna*, quo corpus Domini sub una specie significabatur.

Item Albertus ponit *aliam figuram de vitulo*, quem offerebant pro peccatis populi Israel. Quod Christus sub una specie intelligitur per hanc figuram, ponit *Albertus* in sua *Summa de corpore Christi*, in *P. III.* suæ *Summæ.*

Item *alia figura*, quam ponit Propheta David, dicens: *Panem cœli dedit eis.* Et non dicit: *Vinum dedit eis.*

Item dicit: Edent carnes & azymos panes circa agnum paschalem. Et non dicitur: Bibent vinum. Quod Christum sub una specie significabat.

Item, cùm *Isaac immolaretur*, pro agno paschæ deputabatur, id est, corpus Christi sub unica specie significabatur.

Ecce communicatio laicalis, & communicatio sacerdotalis in altari, qualiter debeant fieri, pro laicis sub una specie, pro sacerdotibus sub duabus speciebus, fuerunt præfiguratæ in veteri lege. Ideò dicit *S. Thomas: Oportet quòd veritas correspondeat umbræ, id est nova lex veteri, & è converso.* Et tantum de hoc.

CAP. IV.

De dictis Novi Testamenti pro Communione sub una.

PRoportionabiliter attendendo Evangelium *Johann. VI.* & intelligendo partes evangelii æqualiter, saltim illas partes, quæ tangunt materiam de sacramento, aut de pane, tunc apparet quodammodo ostensio ex partibus evangelii, *laicales tantum sub una specie communicandos.*

Nam *primò* dicitur in Evangelio: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Et non dicit: Qui bibit hoc vinum, vivet in æternum.

CAP. IX.

An Communio plebis sub utraque sit preceptum Christi, & articulus fidei.

Quod ab aliis quibusdam authenticis creditur, à fidelibus merito investigatur, *An laicales communicare sub utraq; specie sit preceptum Christi, atq; articulus fidei.*

Sententia affirmativa. Et arguitur, quod *sic*, auctoritatibus oppositæ partis.

Primo auctoritatibus S. evangelii. *Dicitur Johann. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.* Ecce dicitur in Evangelio: *Nisi.* Quia ista manducatio & communicatio infert ex sui natura præceptum & necesscessitatem, Ergo est præceptum & lex Christi. Et utraque species tangitur. Cum dicitur: *Carnem filii hominis*, tangitur corpus Christi sub specie panis. Et per hoc, quod dicitur: *Et sanguinem eju biberitis*, tangitur sanguis Christi sub specie vini. Ergo debent esse duæ species.

Sed quod sit *articulus fidei:* Quia est evangelium. Et tale habetur pro articulo fidei. Igitur quæstio simpliciter vera.

Etiam patet, quod sit præceptum Christi, Paulo 1. *Corinth. XII.* dicente: *Quod accepi à Domino, tradidi vobis, Probet autem seipsum homo &c.* Ecce sub utraq; specie præcepit Paulus communicare laicales. Igitur dubium verum.

Sententia negativa. In oppositum hujus est sancta mater *ecclesia Romana*, & tota Christianitas, aut pars ejus sanior. Igitur conclusio falsa.

Notandum. Præceptum Christi est mandatum Christi. Quod si violatum fuerit per transgressionem & modum, non parvum peccatum inducit. Imo mortaliter peccat, qui mandatum Christi non tenet. Et non occidere, est mandatum, & siquis hominem occiderit injuste, & si confessus super isto peccato non pœnituerit, & mortuus sic fuerit, damnatur. Sic in proposito sequitur, quod à mille annis usque hodiernum essent damnati, quia continue hoc præceptum sub utraque specia non tenuerunt. Sed violarunt, nec superisto peccato aut facto confessi sunt, nec pœnituerunt, & sic mortui sunt, & per consequens damnati. Similiter & de lege Christi dicendum. Qui legem Christi frangeret & non pœniteret, damnaretur. Sed si communicare sub utraque specie esset articulus fidei: Si quis talem articulum non teneret, ex quo est articulus fidei, talis esset hæreticus. Sed quia *sacerdotes à mille annis non tenuerunt hunc articulum*, quia non procuraverunt sub utraque specie, sacerdotes à mille annis, usque hodiernum, fuerunt hæretici. Sed hoc dicere & tenere est erroneum. Igitur &c.

Conclusio responsalis. Quod laicales communicare sub utraque specie est nec *præceptum Christi*, nec articulus fidei. Imo sic communicare est contra totam ecclesiam. Et est peccatum mortale sub utraque specie communicare laicales.

Illa conclusio probatur autoritatibus. *Primo* autoritate *S. Thomæ in P. IV.* suarum distinctionum, & per *Corram super Joh. VI.* Qui dicunt, quod non sit mandatum: Ex eo, quod si esset mandatum, tunc esset de necessitate tale sacramentum sub utraque specie. Sed quia *in præcedenti capite* ostensum est, quod non est sacramentum necessitatis, Igitur nec est præceptum Christi.

Et patet conclusio autoritate *Ambrosii in libro De paradiso animæ.* Qui manifestè dicit, quod communicare non sit præceptum Christi sub specie panis & vini extra sacrificium. Qui sic dicit: *Cum igitur in cibo neq; sit premium, quia esca nos non commendat Deo: Neq; magnum periculum sit, quia neque quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod exit de ore: Videtur sine dubio à tanto autore non esse preceptum. Nisi hunc cibum ad aliud propheticum referas, quod pro magno premio Dominus suis pollicetur sanctis:* Ecce qui mihi serviunt, manducaverunt, vos autem esurietis. *Sic est enim cibus,*

cibus, in quo vita definitur æterna. Quo quisquis fuerit defraudatus, morte moriatur. Quando quidem panis vivus atq; cælestis ipse Dominus est, qui vitam dat in hoc mundo. Unde & ipse ait: Nisi carnem filii hominis manducaveritis. Et infra dicit: Qui facit voluntatem ejus, ipse manducat. Hæc Ambrosius. Qui ostendit, quod non sit præceptum. Et etiam ostendit quod iste textus: *Nisi carnem filii hominis*, non debeat intelligi de manducatione & bibitione sacramentalibus, sub specie panis & vini, ut fuit allegatum ante oppositum: Sed ille textus debeat intelligi *de manducatione & bibititione spirituali Joh. VI.* Nisi carnem filii hominis manducaveritis, & sanguinem ejus biberitis, id est fidem Christi habueritis & charitatem, non habebitis vitam æternam.

Et hoc tangit *Ambrosius*, cum dicit: *Qui facit voluntatem ejus*, id est, *manducat* &c.

Et probatur conclusio: Quia, quicquid non est contra fidem neque contra bonos mores & bonam consuetudinem, hoc indifferenter est habendum, & pluralitate servata est observandum. Et communicare laicos sub una specie tantum, non est contra fidem, neque bonos mores & consuetudinem bonam. Igitur, pluralitate populi observata, est observandum, Ut in *c. De Consuetudine, in Decretalibus, Cum tanto graviora sunt peccata*, in glossa dicitur: *Quod consuetudo præscripta approbata, dum major pars populi usa est, ea per minorem partem populi infringi non debet.*

Ex quo patet, quod non est *præceptum* sub utraque specie communicare.

Quod etiam non est *lex*: Per Augustinum, Hieronymum, dicentes: Quod Judæis est lex gratis data, aut delectionibus est servata.

Tunc ad autoritates ante oppositum ostendetur postea, quando ad capitulum secundum de Evangelio ac Epistola. Nam nec ex Evangelio & Epistola potest haberi & trahi, quod esset præceptum Christi sub utraque specie laicos communicare. Sed hæretici Pelagiani hoc tenuerunt, sicut & *hodie in Praga quidam tenent.*

CAP. X.

An Communio sub utraque à Christo instituta, pro solis sacerdotibus sit instituta, an etiam pro plebe.

Utrum Christus, instituens venerandam utriusq; specie cœnam, instituit eam omnium fidelium communicantibus, id est, instituit eam sic, quod omnes Christi fideles sic debent communicare, sicut Christus communicavit suos discipulos sub utraq; specie?

Sententia affirmativa Jacobelli. Et arguitur, quod sic, per *opinionem quorundam in Praga*, qui sic probant. *Nam Christus porrigendo discipulis suis sub utraq; specie intendebat hoc instituere futuræ communitati fidelium utriusq; sexus. Qua communicatio suorum discipulorum sub utraq; specie fuit figura & exemplar futuræ communitatis fidelium, scilicet communicandorum. Igitur dubium est verum.*

Negativa. In oppositum sunt Doctores & tota ecclesia Dei. Et hodie ecclesia tenet oppositum, quod solum sub una specie communicat laicales. Ergo quæstio & dubium est falsum.

Notandum, quod *institutio hujus sacramenti dupliciter consideratur.*

Primo modo, quoad oblationem in sacrificio pro peccatis omnium fidelium. Et sic debet fieri sub duplici specie. Et sic est ad istum intellectum: Christus, instituens venerandam cœnam utriusque speciei, instituit eam pro oblatione in sacrificio per sacerdotes pro peccatis omnium fidelium, taliter, quod Christus instituit solus, quod suum corpus & sanguis sub specie panis & vini omni die deberet offerri in altari pro remissione omnium peccatorum fidelium.

Alio modo institutio hujus sacramenti consideratur, *quoad solam manducationem & bibitionem extra sacrificium, num* sub utraque specie reciperetur? Talem modum reliquit Apostolis, suis successoribus, & ipsi ecclesiæ, qualiter talem communicationem reciperent. Christus etiam sic cavit, videlicet qualiter

sancti & ecclesia disponerent communicationem laicalem, ita esse tenendam. Sed quia ecclesia tenet sub utraque specie: Igitur sic observandum.

Conclusio responsalis: Quod Christus instituens suam venerandam cœnam sub utraque specie, non instituit communicare laicales, nisi per sacerdotes pro peccatis omnium fidelium. Et vocatur *communicatio sacerdotis*. Cœnam aut communicationem reliquit discipulis suis & successoribus & toti ecclesiæ, qualiter disponerent, sic Dei voluntas esset. Et ecclesia spiritu regitur sancto.

Conclusio pro prima parte, videlicet quod Christus instituit suam cœnam in oblationem in altari, per sacerdotes fiendam, patet secundum autoritatem *Augustini, de consecrationibus, dist. 2. c. Utrum sub figura*, & secundum *Gregorium, eadem dist. Dicit Augustinus: Iteratur autem hac oblatio quotidie, licet Christus semel passus sit. Quotidie autem peccamus peccatis nostris, & ideo, quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis immolatur intra catholicam ecclesiam. In ministerio Christi corporis nihil à bono magis, vel à malo minus perficitur sacerdote.* Hæc Augustinus. Et *Gregorius, eadem dist. Calix quem sacerdos sacrificat, non est alius nisi quem Dominus apostolis tradidit. Hic traditus est sacerdotibus in oblatione sacrificii pro peccatis omnium fidelium. Sed in homilia paschali, c. Quid sit sanguis, eadem dist. dicit: Dominus dedit nobis hoc sacramentum salutis, quia nos quotidie peccamus. Et mori jam non potest, ut per istud sacramentum remissionem peccatorum consequamur.*

Ecce, institutio Christi est principalissimè oblatio sacerdotis in altari. Et ideò in signum hujus *exclusit matrem à cœna sua* & mulieres, nec debent habere hanc autoritatem offerre in altari suum corpus. Etiam Christus *exclusit septuaginta duos discipulos*, in signum, quod laici non possunt hanc habere autoritatem offerre in altari. Quia tunc septuaginta duo discipuli gesserunt locum & vicem omnium fidelium laicorum futuræ communitatis. Sed apostoli gesserunt vicem omnium sacerdotum in futurum fiendorum.

Et cœna sic instituta est sub duplici specie solùm in oblatione in sacrificio per sacerdotes, & non est instituta per Christum pro laicis sub utraque specie communicandis. Sed communio laicorum relicta est & dimissa dispositioni ecclesiæ sanctorum.

Nec legitur, quod aliquis apostolorum aut sanctorum communicasset laicos sub utraque specie, demto solo *Donato Episcopo*, cujus calix confractus fuit in altari cum sangvine Christi. Ipse postea reconciliatus nunquam laicos communicavit sub utraque specie.

Ex quibus patet, quod Christi institutio sub utraque specie pro solis sacerdotibus est facta. Ut ipsi omni die ac quotidiè offerant in altari corpus & sangvinem Christi pro peccatis omnium fidelium. Et non est institutio facta sub utraque specie pro laicis. Sed laicorum communio est ita instituta & facta per ecclesiam & per sanctos.

Tunc ad argumentum ante oppositum, respondetur. Quando arguitur: *Christus porrigendo discipulis sub utraque specie intendebat hoc instituere futura communitati fidelium:* Respondetur, quod falsum est. Nam si Christus intendebat pro laicis sub utraque specie, quæro, quis sit Consiliarius Christi, quod ipse hoc intendebat? Ergò falsum est. Imò pro solis sacerdotibus officialibus sub duplici specie intendebat &c. *Respondetur ad argumentū Jacobelli.*

CAP. XI.

Num discipuli Christi in sacra cœna totum Christianorum cœtum præsentaverint.

Quæritur: *Utrùm discipuli Domini gesserunt in cœna Domini vicem totius communitatis fidelium per modum gregis, sub utraque specie laicales communicandi?*

Et videtur, quod *sic*, per quosdam *Pragenses*. Quia discipuli Domini qui adhuc erant fragiles, gerentes vicem futuræ communitatis in ecclesia, susceperunt corpus Christi sub forma panis, & sangvinem sub forma sensibili vini. Ad designandum, quod futura communitas populi Christiani, degens in vi- *Sententia affirmativa Jacobelli.*

ta communi & in observantia mandatorum Christi, habens in se multam fragilitatem, debet sic manducare & bibere sub utraque specie à Domino instituta. Igitur discipuli gesserunt vicem totius communitatis fidelium sub utraq; specie communicandorum. Et per consequens conclusio vera.

Sententia negativa. In oppositum est experientia ecclesiastica. Quod videmus ad sensum, quod à mille annis sub una specie sacramentaliter sunt communicati. Ergò conclusio est falsa.

Notandum quoque, discipulos Christi gessisse vicem totius communitatis per modum gregis convertendi ad fidem. Ad istum intellectum, quod ipsi gesserunt vicem totius communitatis, quam communitatem deberent convertere ad fidem; sic benè conceditur, quod gesserunt vicem communitatis, quam communitatem ipsi convertere debebant ad fidem.

Secundo modo intelligitur, quod gesserunt vicem sacramenti sacerdotū. Et sic est simpliciter verum, quod apostoli gesserunt vicem totius communitatis futuræ ad offerendum corpus & sangvinem Domini in altari in futurum pro peccatis hominum. Nam apostoli non gesserunt vicem laicorum. Quia in fine communicationis laici non manserunt, sed sacerdotes & presbyteri, qui fuerunt figura pro futuris presbyteris.

Tertiò intelligitur quæstio, quod gesserunt vicem omnium fidelium per modum gregis. Sic est falsum.

Conclusio responsalis: Quod discipuli Domini in cœna Domini non gesserunt vicem totius communitatis fidelium per modum gregis: Sed gesserunt vicem communitatis fidelium sacerdotum per modum sacrificii.

Conclusio probatur: Quia si gesserunt vicem per modum communitatis & gregis laicorum, tunc utique apostoli laici post communionē mansissent. quia si post communionem laici mansissent, tunc aliqualis esset apparentia, quod gessissent vicem laicorum. Sed immediatè post communionem presbyteri manserunt, & non laici, cùm à fine omnia sint denominanda, ut *secundo De anima* patet. Igitur, à fine denominando, gesserunt vicem sacerdotum officiantium. Etiam, si gessissent vicem laicorum, tunc septuaginta duo discipuli non fuissent exclusi à cœna Domini. Igitur. Et sic patet, quod non gesserunt vicem communitatis laicorum.

Tunc ad argumentum ante oppositum, quando arguitur: Quod discipuli adhuc erant fragiles & infirmi, gerentes vicem futuræ communitatis. Negatur quod gesserunt vicem communitatis per modum gregis. Et etiam non erant fragiles. Imò erant similes perfectis: Ut dicit *Johannes Andrea in Canonibus* super isto verbo: *hoc facite in meam commemorationem.* Et *Wilhelmus* exponit *facite*, id est, *conficite*, in meam commemorationem. Et exponit *Wilhelmus in Sacramentali suo: Ex quo summè perfectis dixit hæc verba, tunc utique apostoli non gesserunt vicem laicorum, sed sacerdotum, qui sunt magis propinqui* ad perfectionem quàm laici &c. *Responde-tur ad argumentū Jacobelli.*

CAP. XII.

An sacramentum corporis & sangvinis Christi possit dividi.

IMaginabantur quidam hæretici, quod *sacramentum posset dividi.* Quia ex quo comedebant sub duabus speciebus panis & vini, sunt divisæ species. Sic sangvinem imaginabantur divisum esse à corpore Christi, id est corpus Christi credebant esse sub specie panis, & non sangvinem, & sub specie vini credebant esse sangvinem per se sine corpore.

Et motivum eorum fuit, quod, sicut Christus habuit se in cruce, ubi corpus per se fuit sine sangvine, & sangvis effusus per se sine corpore: Sic etiam dixerunt hodiè fieret in sacrificio & in communicatione. Et ideò dixerunt, quod *si populo sangvis non daretur sub specie vini, quod tales sacerdotes peccarent mortaliter, & essent sacrilegi*, quia sacram rem, id est sangvinem subtraherent populo. Et hæc fuit opinio istorum hæreticorum Nestorianorum.

Sed hoc breviter loquendo est error, Igitur non tenendum.

Pro

Pro quo notanda *duo*, quæ hic *quærunt*.

Primum hoc, Utrum sacramentum possit dividi?

Secundum, Utrum sacerdotes, non dantes sangvinem sub specie vini, committant sacrilegium?

Pro quo notandum, quod *sacramentum capitur dupliciter*.

Uno modo collectivè, sic, quod species panis & vini collectivè dicitur sacramentum. Et sic utitur *Wilhelmus de Monte Lauduno*, dicens, quod recipiens corpus Christi sub specie panis, totam veritatem recipit, sed non totum sacramentum, id est, non sub utraque specie recipit.

Quandoq; capitur *sacramentum signum, divisivè*. Et sic sola species panis per se dicitur *sacramentum*. Et ita Doctores ecclesiæ utuntur hôc vocabulo *sacramentum*, quando dicunt: Hoc est sacramentum panis, hoc est sacramentum vini. Et sic capiendo sacramentum pro sacramento signi, tunc *sacramentum signum* potest dividi in sacramentum panis, & in sacramentum vini.

Alio modo capitur *sacramentum*, ut est *signatum*. Et tunc sacramentum non est aliud, quàm corpus Christi sub specie panis & vini. Et sic capitur sacramentum pro corpore Christi. Tunc sacramentum non potest dividi, quia Christus est indivisibilis, impartibilis. Nec sangvis in calice divisus est à corpore Christi in pane, ut Nestorius imaginabatur.

Nec similè est hodiè de corpore Christi & ejus sangvine, sicut tempore passionis. Nec tempore passionis sangvis fuit divisus à corpore. Hodiè autem similis & unitus cum corpore & conjunctus corpori in æternum. Et ideò ecclesia disponit laicam communionem per unam speciem sumendam, ne laici sic credant, sicut Nestoriani, sangvinem posse esse in calice, & non unitum corpori. Et sic sacramenti signum dividi potest, quia dicitur *sacramentum*, quasi *sacra rei signum*. Quia species panis & species vini sunt signa sacræ rei, videlicet corporis & sangvinis Christi sub specie panis & vini.

CAP. XIII.

An committant sacrilegium, qui plebi non dant sangvinem Christi sub vino.

Sententia affirmativa Jacobelli.

VIdetur quibusdam, quod *sacerdotes non dantes sangvinem Domini sub specie vini laicalibus, committant sacrilegium*, quia sacram rem, id est sangvinem subtraherent populis, & sic essent sacrilegi. Et probant per *Gelasium Papam, De Consecration. in Decreto*, dicentem: *Divisio unius speciei ab altera sine sacrilegio non potest provenire.*

Negativa

In oppositum est ecclesia, quæ tenet, quod dando laicalibus corpus Domini sine specie vini, non est peccatum, nec est sacrilegium, sed est saluberrima & laudabilis ipsius ecclesiæ consvetudo. Nam si esset peccatum omittere laicalibus sangvinem sub specie vini, alii sancti dudum hoc providissent. Et pro statuto posuissent laicos sub utraque specie communicare, si fuisset sacrilegium vinum omittere. Sed hoc fit sine peccato, imò est magna utilitas, quod laicis altera species non datur, propter cautelas. Etiam quia sub una specie, ut dicit *Petrus de Tarentasio super P. IV. sententiarum*, est præcisè eadem efficacia sicut sub duabus speciebus. Etiam *S. Thomas de Aquino, in P. III. sua summa q.* 80. *c. ultimo*, salvat hanc consvetudinem sub una specie. Quam nullo modo salvaret si esset peccatum & sacrilegium omittere speciem vini.

Patet igitur per conclusionem, quod non est peccatum nec sacrilegium omittere speciem vini sacratam dare laicalibus.

Et quando allegatur *Gelasius Papa:* Respondetur, ut dicit *glossa*, quòd ille canon intelligitur solùm de conficientibus. Quia conficiens non debet omittere sangvinem Domini, sed sumere sub specie vini, aliàs committeret sacrilegium, ut vult Gelasius Papa &c.

Quod

CAP. XIV.

Utrum eundem cibum simul edere & bibere quis possit.

QVod apud sapientes creditur, apud insipientes dubitatur, *Utrum possibile est eundem cibū simul & semel comedere & bibere pro eodem tempore?* Exemplum: Utrum possibile est eundem panem simul & semel comedere & bibere?

Conclusio est, quod possibile est, eundem cibum simul & semel comedere & bibere, respectu diversorum. Et dicit *S. Thomas* in Summa sacramentorum, & exemplificat semella (simila) intincta vino. Quando ista semella comeditur, tunc vinum, quod est in pane, simul & semel cum comestione panis in eadem specie panis, & in eodem pane bibitur. Sic in eodem proposito, sub eadem specie panis Christus simul & semel recipitur cum corpore & sangvine, id est corpus Christi recipitur in specie panis. Et sic in eadem specie panis Christus comeditur & bibitur. Licet non bibitur sub proprio signo bibitionis, tamen bibitur sub alio signo. Quia sub pane, &c. ut dicit *Bonaventura*.

Et licet non sit praecisa similitudo, facit tamen, quod fiat aliqualis consideratio & intellectus, ut prius patuit in dictis superius, &c.

CAP. XV.

An communio sub utraque possit introduci ad exemplum primitivae Ecclesiae.

Sententia affirmativa Jacobelli.

VIdetur quibusdam, quod *justum & sanctum esset, modernam ecclesiam reducere ad primitivam*, sic: *Qualis observatio & consvetudo fuit in primitiva ecclesia, quod talis observatio & consvetudo fieri debeat in moderna ecclesia.* Exemplum: Sicut in primitiva ecclesia sub utraque specie laicales communicabantur, sic etiam in moderna ecclesia deberent. Et probant sic: Quia in primitiva ecclesia omnia in meliori statu & ordinatione & dispositione fuerunt quàm sunt in moderna ecclesia. Nam in primitiva nulla erat simonia, nulla avaritia cleri, quemadmodum in moderna ecclesia sunt. In primitiva ecclesia erant homines de bona vita, multi sancti, multa miracula. Non erat plenitudo praebendarum, quae avaritiam causant. Praelati non erant luxuriosi, gulosi, crapulosi, sicut sunt in moderna ecclesia. Igitur justum & sanctum esset, modernam ecclesiam reducere ad primitivam, si haec omnia mala vitari debeant, hominum pro salute.

Negativa.

Oppositum illius patet ex hoc, quod nullum majus bonum debet duci ad minus bonum. Sed moderna ecclesia est majus bonum quàm primitiva, saltim quoad regimen & ad dispensationem ecclesiasticam circa Christi fidem. Igitur non justum nec sanctum, reducere modernam ad primitivam. *Major* est nota. Sed *minor* patet, quia in moderna ecclesia omnia digniori modo & laudabiliori stant, quàm steterunt in primitiva ecclesia.

Nam *baptismus* est solennior. Quia cum aqua benedicta & per hanc formam fit: In nomine Patris & filii & Spiritus sancti. Sed haec non fuerunt in primitiva ecclesia, sed in simplici aqua, & per aliam formam. Nec talis *cantus in ecclesia*. Nec tàm longae *missae*, nec *officia*, nec *prosae*, nec *hymni*, nec *horae canonicae*. Et multa alia. Quae tamen fiunt in moderna ecclesia.

Igitur non est justum nec sanctum, modernam ecclesiam reducere ad primitivam. Imò quam impossibile est reducere & commensurari diametrum costae, tàm impossibile est reducere modernam ecclesiam ad primitivam, dispositione, ordinatione ecclesiae, & nunc instante potentia ordinata, sicut hodiè per Spiritum sanctum est disposita. Verùm per potentiam Dei absolutam moderna ecclesia posset converti praecipuè in modum primitivae ecclesiae &c. Sed quia sic impossibile est diametrum

trum mensurari testæ, per *Campanum in geometria sua:* Sic igitur etiam impossibile modernam ecclesiam reducere ad primitivam. Et ratio est, quia dicitur de celebratione missarum in *Decretalibus*, *c. cum Men. in glossa: Multa servat ecclesia, quæ ab apostolis non sunt tradita, quæ tamen longa consvetudine sunt approbata, ut, communicare sub una specie, officia divina, cantum, missas longiores. Licet ab apostolis non sint tradita, tamen eò minoris autoritatis non dicuntur esse.* §. *Sive, cap. Ecclesiasticarum, dist.* 11. dicitur: *Evangelistæ multa omiserunt, quæ postea per posteros sunt suppleta.* Et in Actibus Apostolorum scribitur per Paulum: *Meminisse vos oportet verbum Christi, qui dixit: Beatius est magis dare quàm accipere.*

Ex quibus patet, quòd moderna ecclesia multò perfectius & dignius regitur, quàm primitiva regebatur. Licet utraque benè regitur, & regebatur, tamen moderna perfectius & dignius regitur, quàm primitiva regebatur. Quia in moderna ecclesia homines Christi fideles sunt magis in fide radicati & firmati, ideò latius, perfectius, dignius in ea Spiritus sanctus homines inclinat. Nam in primitiva ecclesia durius convertebantur ad fidem, nisi mediantibus signis & miraculis. De quibus non indiget moderna ecclesia, sed firmiter credit sine miraculis & signis. Unde Paulus dicit: *Perversa gens quærit signum.*

Tunc ad argumentum ante oppositum, quando arguitur: *Objectio.* *In primitiva ecclesia omnia erant in meliori statu* & ordinatione, Respondetur, quòd non. *Resp.* Quia in moderna Ecclesia omnia stant in meliori statu & ordinatione, ut dictum est. *Obj.* Et quando arguitur: *In primitiva non erat simonia, avaritia* & tot præbendæ, quæ causant avaritiam, & tot luxuriæ & crapulæ: *Resp.* Respondetur, quòd simonia, avaritia, *luxuria*, non debent attribui ecclesiæ, sed personis ecclesiasticis. Quæ si essent tales in ecclesia, illi solum abuterentur modo, quem haberent ac deberent observare in ecclesia Dei. Nam beneficia & præbendæ non causant peccatum nec avaritiam, sed abusus præbendarum facit in personis peccatum. Quia habere præbendam non est malum, ut dicit Paulus 1. *Corinth. Si alii vestra potestate usi sunt, quare non potius nos?* Sed abuti est malum & peccatum.

Obj. Et quando dicitur: *Plures sancti fuerunt in primitiva ecclesia*, Respondetur: *Resp.* Quod plures fuerunt secundum manifestationem publicam, vel secundum miracula. Sed in moderna plures, licet non ita manifestè sicut in primitiva. Quia sine signis & miraculis.

Objectio. Quidam æstimant hanc communionē esse bonam: Quia *In primitiva ecclesia Laicales communicabantur sub utraq; specie.* *Resp.* Respondetur, quod consequentia non valet. Quia in simili nō valet consequentia. In primitiva ecclesia baptizabantur homines per hanc formam: *In nomine Domini nostri Jesu Christi.* Ergò hodie in moderna Ecclesia sic deberent baptizare: *In nomine Dni. nostri Jesu Christi. Consequens* est falsum, quia contra evangelium Matthæi, ubi dicitur: *Baptizantes eos in nomine Patris, & filii & spiritus sancti.* Sed *antecedens* probatur, quod sic Apostoli baptizaverint in nomine Domini nostri Jesu Christi. Patet in *actibus apostolorum c.* 8. *Baptizabantur autem viri & mulieres in nomine Domini nostri Jesu Christi.* Idem patet *c.* 9. & sic *XI.* Igitur.

Nec etiam per totam ecclesiam primitivam laici sub utraque specie communicabantur. Sed *solum legitur de Corinthiis*, & partium circumjacentium tantum. *De Tarantasio* dicit, quod hoc fuisset in Græca ecclesia, ubi sunt Corinthi & orientales. Et dicit, quod iste modus non valet, & ideo ecclesia reduxit ad modum meliorem unius speciei pro laicis &c.

CAP. XVI.

An Ecclesia possit mutare ritus primitivæ Ecclesiæ, pro Communione sub utraq; substituendo Communionem sub una.

DUbitant quidam, *an moderna possit ecclesia modum communicationis utriusq; speciei quoad laicos primitivæ ecclesiæ immutare in alium modum, videlicet unius speciei.*

Sed

Sententia affirmativa. Sic hodiè tenet opposita pars, sic dicens: Constitutionē Christi nemo imutare potest: Sed laicales communicare sub utraque specie est institutio Christi in evangelio: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & sangvinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Et propter institutionem Christi primitiva ecclesia sic accepit & communicavit: Uti patet in epistola Pauli: *Probet autem se ipsum homo, & de isto pane edat & de calice bibat.* Igitur videtur, quod moderna ecclesia non potuit mutare communionem primitivæ ecclesiæ. Ergò.

Negativa Oppositum tenet tota ecclesia, ut experientia docet, quod nisi sub una specie laici communicantur.

Notandum, ut dictum est, quod in primitiva ecclesia solum pars tenuit communicationem sub utraq; specie, ut dicit *Petrus de Tar.* Et quod iste modus valuit propter causas in sequentib' positas.

Et ideo, ex quo modus sub utraque specie pro laicis non valuit, tunc ecclesia illum modum communicationis de utraque specie mutavit in modum unius speciei. Et rationabiliter bene fecit.

Conclusio: Quod moderna Ecclesia potuit, ut fecit, modum communicandi, de utraque specie primitivæ Ecclesiæ immutare in modum unius speciei pro laicis.

Igitur dubium est verum. Consequentia bona. Antecedens probatur, quod *propter plures causas ecclesia moderna immutavit primitiva ecclesia modum.* Quæ causæ postea ponuntur.

Et dicit *Alexander de Halis*, quod hoc fecit propter *errorem infidelitatis.* Quia laici crediderunt, quod Christi sanguis esset in calice & non esset sub specie panis, & errarent. Ut ergo laici credant sanguinem Christi esse sub specie panis, datur laicis tantum sub una specie & ministris officiantibus altaris sub duabus speciebus.

Tunc argumentum in oppositum, quando arguitur: *Talis immutatio est contra constitutionem Christi.* *Objectio.* Quia Christus *Resp.* instituit sub utraque specie in altari per sacerdotem offerri pro peccatis omnium fidelium, & non instituit laicos sub utraque specie communicare. Sed laicalem communicationem reliquit dispositioni discipulorum suorum & sequentium & dispositioni ecclesiæ. Qualiter ecclesia observaret sub una vel sub duabus speciebus, quod taliter deberet observari.

Et quando illud evangelium legitur *Objectio.* *Joh. VI. Nisi carnem filii hominis &c.* Re- *Resp.* spondetur, quod illud evangelium intelligitur de manducatione & bibitione spirituali, & non sacramentalibus, ut postea dicetur circa evangelium. Nec Paulus præcepit & instituit laicos sub utraque specie communicare, ut patebit circa epistolam Pauli in sequentibus.

CAP. XVII.
De Communione infantum post baptismum.

Tradiderunt insipientes *Pelagiani* hæretici, quod parvuli immediatè post baptismum essent communicandi, ne per mortem contingeret eos damnari. Et aliqui de eorum secta dicunt: Quod si pueri non possunt sub utraque specie uti, tunc tantùm detur eis una gutta sangvinis in os.

Et motivum Pelagianorum erat hoc evangelium: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & sangvinem ejus biberitis, non habetis vitam in vobis.* Existimabant enim, quod sub utraque specie esset præceptum Christi per illam comminationem: *Nisi carnem* &c. Et per hoc, quod dicit: *Carnem filii hominis*, intellexerunt alteram speciem, corpus Christi, sub specie panis, & per *sangvinem*, sicut dicitur in evangelio, intellexerunt alteram speciem vini. Et dixerunt: Quicunque non manducarent sub utraque specie, non haberent vitam, scilicet æternam, id est damnarentur. Ne ergò pueri, si contigeret eos mori, damnarentur, statim post baptismum communicaverunt eos. Et fuerunt seducti per hoc, quod malè intellexerunt de manducatione & bibitione sacramentalibus sub præcepto, quasi esset præceptum Christi. Et non intellexerunt, quod in hoc evangelio loquebatur Dominus de manducatione

& bibitione spirituali. Sicut etiam Dominus Christusmet in evangelio exponit, cùm dicit: *Spiritus & vita sunt*, id est, *quæ locutus sum vobis, intelligenda sunt spiritualiter*.

Pro quo notandum, quod hoc evangelium *Joh.VI.* nullus Doctorum, nullus sanctorum exposuit de manducatione & bibitione sacramentalibus, quod esset præceptum Christi sub utraque specie laicos communicare, ex eo, quod conjunctio *Nisi* signum esset præcepti Christi, sic quod qui non manducaret sub utraque specie non posset habere vitam æternam: Quia, *Nisi carnem filii hominis manducaveritis* Et sic à mille annis, quod hoc non fecerunt sub utraque specie, fuissent damnati, tàm dantes quàm recipientes. Hoc est hæreticum dicere. Non potest igitur iste textus Evangelii intelligi de manducatione & bibitione sacramentalibus, prout esset præceptum Christi.

Similiter, quò devenirent pueri, qui non communicantur ante duodecimum aut decimum annum? Aut illi, qui non possunt alteram speciem sumere? Ut qui non possunt vinum bibere, sicut *Rex Cracoviæ*, & alii.

Conclusio responsalis: Quod parvuli post baptismum non sunt communicandi usque ad annos discretionis, videlicet decimum aut duodecimum, ut tenet ecclesia.

Illa conclusio patet per *quatuor autoritates*.

Primò per autoritatem *ecclesiæ*, quæ sic tenet. Quæ autoritas est major omnium autoritatum.

Secundò autoritate patet *S. Augustini, De consecr. dist. 2. c. 36. Quia passus est, circa finem*, Ubi dicit: *Nulli ambigendum, unumquemque fidelium corporis & sangvinis Domini tunc participem esse, quando in baptismo membrum corpus Christi efficitur. Et si etiam antequam illum panem edat & sangvinem de calice bibat, de hoc seculo migraverit, perceptione illius sacramenti non privatur.* Idem dicit *Augustinus dist. 4. c. 130. 131.* Idē scribens contra Pelagianorum hæresin: *In ecclesia Dei Salvatoris, Nulli ambigendum est.* In quibus verbis ut prius.

Idem patet autoritate *Ambrosii*, in *Sermone* suo *de infantibus* dicentis: Ita Dominus Jesus nos significavit, & nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & unitatis consecravit. Et tunc ulterius dicit: *Igitur Ambigendum non est* &c. Verba Augustini.

Idem patet autoritate *S. Thomæ in P. IV. suarum distinctionum*. Ubi dicit, *quod pueris non datur sacramentum*. Et assignat causas. *Prima* causa, quia ad recipiendum sacramentum requiritur cognitio inter cibum sacramentalem & cibum corporalem. Et talem cognitionem non habent. Ideò eis non datur sacramentum ante duodecimum annum. *Secunda* causa. Ad sacramentum recipiendum requiritur devotio, sed pueri sunt sine devotione, ut fatui & dementes, quibus non datur sacramentum. *Tertia* causa. Requiritur discretio. Et propter hæc debilibus non datur sacramentum, nec pueris. *Quarta*, Requiritur confessio. Et propter hoc mutis non datur sacramentum, nisi certa signa videantur, cognoscantur, & discretio ejus.

Ex quibus patet, quod pueri post baptismum non communicandi.

Tractatus Specialis II.

Proposita argumenta pro Communione laicorum sub una specie.

IN *secunda parte principali* restat descendere ad *principalem probationem*: *Quod laicales nec debent nec possunt sine peccato communicare sub utraque specie.*

Et dividitur pars principalis in *octo capitula*, per quæ sufficienter probatur, *quod laicales non debent communicare sub utraque specie.*

In *primo* capitulo hoc ostenditur per ritum & consvetudinem & observationem ecclesiæ.

In *secundo capitulo* idem ostenditur.

In

In *tertio* capitulo hoc idem autoritate veteris legis.

In *quarto* capitulo hoc idem ostenditur autoritate & testimonio novæ legis.

In *quinto* capitulo ponuntur quædam notabilia.

In *sexto* capitulo ostenditur hoc idem autoritatibus sanctorum & aliorum.

In *septimo* capitulo ostenditur hoc idem motivis Doctorum & aliorum, eorum causis.

In *octavo* cap. ostenditur hoc idem per sanctiones sacrorum canonum.

Et patebunt omnia secundum ordinem.

CAP. I.

Argumentum I. ab autoritate & longa consvetudine Ecclesiæ.

OBservatio & autoritas ecclesiæ Dei, præcisè æqualiter. Augustinus: *Autoritatem plus evangelio*, [complenda testimonia Augustini.] Imò *Augustinus* autoritatem & observationem ecclesiæ evangelio præferebat, cùm dicit *contra Faustum: Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.* Ideò ecclesia non est modicæ autoritatis.

Oppositum quidam opinantur. Peccant igitur graviter, qui in autoritatem & observationem ecclesiæ prorumpunt violando.

Notandum, ad probandum, laicalem nec posse nec debere communicare sub utraque specie, autoritatem esse & observationem ecclesiæ.

Supponitur primo, quòd autoritas *Aristotelis* 1. & 2. *Metaphysica*, sit vera: *Cuilibet experto in sua arte, scientia, est credendum.* Quia sicut multæ experientiæ faciunt artem, sic experto in sua scientia est credendum, 2. *Metaphys.*

Secunda suppositio, quod locus ab autoritate affirmative valet & tenet. Uti patet ex *libro Topic. & quinto tractatu Petri Hispani, & quarto tractatu.*

Tertia suppositio, quod sanctiones sacrorum canonum ab ecclesia observatæ & approbatæ sint tenendæ & observandæ, ut satis probatum est in præcedentibus.

Conclusio responsalis: Stante autoritate ecclesiæ, sub unica specie sacramentali, videlicet panis, laicales sunt communicandi, & non sub utraque specie.

Conclusio probatur *primò* autoritate ecclesiæ, quæ est major omni autoritatum post Christum. Nam ecclesia Romana, quæ est caput omnium fidelium, observat sub una specie laicales communicare. Igitur aliæ omnes ecclesiæ Christianitatis taliter debent observare sub una specie. Consequentia patet *dist.* 12. *Non decet membra abscedere, juxta scriptura testimonia, sed omnia membra caput sequuntur.* Cum autem ecclesia Romana sit caput, & sub una specie observat, omnes fideles sic debent observare, *Et* 22. *dist. dicit Anacletus c.2. Sacrosancta. Hac vero Apostolica sedes est caput & cardo omnium ecclesiarum. Et sicut in cardine ostium volvitur & regitur, sic hujus sancta apostolica sedis autoritate omnes ecclesia, Domino disponente, reguntur.* Item, *eadem* 22. *dist. c. Omnes*, dicit: *Unde non dubium est, quisquis cuilibet ecclesia jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem Romana Ecclesia privilegium auferre conatur, hic procul dubio in haresin mergitur. Fidem quippe violat, qui adversus eam agit, cum ipsa mater fidei sit. Unde & ipse S. Ambrosius in omnibus se magistram sanctam sequi profitetur ecclesiam.*

Et per Gregorium Papam in *Decretalibus*, *De consuetudine*, c. 11. *Cum tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.* Ubi Gregorius innuit, quod qui facit contra laudabilem consuetudinem ecclesiæ, peccat graviter, sub utraque specie communicando.

Et Honorius l. c. c. 9. *Non sit levis autoritas*, id est ecclesia est magnæ autoritatis in sacra observatione. Unde dicit Honorius Papa, c. 9. *Inhibemus laudabilem consuetudinem ecclesia sine consensu superioris immutare. Sed si novas fecistis, irritas &c.*

Et Gregorius, *De electione, & electi potestate, c. Significasti*, dicit: *Nonne malum est, ab unitate & observatione ecclesia Dei*, *sedis*

sedis apostolicæ, resilire? Ac si diceret: Magnum peccatum est valde. Et in glossa super *c. Cum tanto graviora peccata*, dicit, quod hæc *consuetudo* dicitur *authentica*, dum major pars populi non potest docere legem, sic ne consuetudinem.

Nec talis *præscripta* laudabilis *consuetudo* est contra legem Christi, nec contra evangelium, nec contra epistolas Pauli, ut posteà dicetur.

Etiam patet dicta conclusio autoritate canonum in *Decretalibus*, *De hæreticis, c. Ad abolendum*, ubi sic dicitur: *Universis & singulis, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini aliter sentient, & docere non metuerint, quam sacrosancta Romana* ecclesia prædicat & observat, *vinculo* perpetui anathematis innodamus.

Item patet conclusio autoritate Innocentii Papæ in *Decreto, dist. XI.* scribens Decentio Episcopo, qui dicit: *Ab omnibus observari debet, quod Romana observat ecclesia, & scire te volumus, ut nobis indicare non differas, ut sciamus, qui sunt, qui aut novitates inducunt, aut alterius quam Romanæ ecclesiæ existimant constitutionem esse servandam.*

Et Gregorius *dist.* 18. dicit: *Quisquis apostolicis aut ecclesiæ voluerit contraire præceptis aut consuetudinibus laudabilibus, talis inter sacerdotes non habeat locum, nec de ejus judicio quisquam curam habeat, quoniam jam damnatus.*

Etiam patet conclusio, quia ecclesia tenet sub una specie. Et Gregorius dicit, quod valde male contradicere observationi ecclesiæ, Igitur observatio Ecclesiæ sub una specie est tenenda. Consequentia tenet. Quia arguitur per locum ab autoritate affirmante, & supponebatur. Ergo consequentia est bona.

Et etiam cuilibet experto in sua scientia est credendum, per suppositum. Sed quia dicunt Gregorius & Honorius & alii Papæ, qui fuerunt experti, & ecclesia Christi, ex parte quidem optimè valet, laicales sub una specie communicare. Igitur tenendum est. Consequentia tenet, per suppositum. Quia cuilibet experto in sua scientia est credendum.

Item probatur conclusio *ratione*. Quia quam magnum peccatum est violare & confringere autoritatem & consuetudinem ecclesiæ: Sicut multum grave est peccatum violare & infringere evangelium: Tantum, & gravius peccatum est, in auctoritatem & observantiam prorumpere & eam offendere, & præsertim communicando laicales sub utraque specie. Consequentia tenet. Major est *Augustini in libro*, qui intitulatus, *Fundamentum fidei*, qui dicit, *Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.* Ecce Augustinus compensat autoritatem ecclesiæ majorem evangelio. Et *minor* nota est de se. Igitur *conclusio* vera.

Ex quibus omnibus patet, quod autoritas ecclesiæ & observatio ecclesiæ omnium autoritate mundi est major, ut dicit Augustinus: *Evangelio non crederem.* Ex quo ergo autoritas ecclesiæ est magna, & tenet, laicos sub una specie communicare debere, tunc *hoc* idem firmiter tenendum tanquam roborata petra & firma.

CAP. II.

Idem argumentum, ab autoritate & consvetudine Ecclesiæ, confirmatur decem rationibus.

IN *secundo c.* restat probare *rationibus: Laicales non debere nec posse communicare sub utraq; specie.*

Et supponuntur *primo* autoritates *S. Augustini*, quas ponit in suo libro, qui intitulatur, *Fundamentum fidei contra Manichæos.*

Prima autoritas quam ponit *Augustinus contra Faustum: Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret.*

Secunda autoritas: *Omnis Catholicus securus eam partem detestatur, cui ecclesiam universalem, in apostolicis sedibus roboratam, communicare non cognoscit.*

Tertia autoritas: *Illud autem vocis scientia asserere securum est, gubernationem nostri Salvatoris Jesu Christi universalis ecclesiæ consensione roboratam esse.*

Istis

Istis autoritatibus stantibus sit *prima ratio* & primum argumentum hoc: quicquid autoritate ecclesiæ tenetur,& ipsa tenet,tenendum est:Sed per totam Christianitatem aut saniorem partem, autoritate ecclesiæ, sub una specie laicales communicantur,& ipsamet ecclesia sub una specie communicat, videlicet Romana ecclesia, quæ est caput: Igitur laicales sub una specie communicare, tenendum est. Consequentia tenet in *Darii*. Et major nota est: Prima autoritas Augustini: *Evangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoveret*. Et *minor* est experientia. Ergo Consequentia fuit bona.

Secundo arguitur *secunda ratione* ex secunda autoritate Augustini: Quem ecclesia Dei spernit & detestatur, spernendus & detestandus est. Sed laicales communicare sub utraque specie, ecclesia Dei spernit & detestatur: Igitur communicare sub utraque laicales, est spernendum & detestandum. Consequentia tenet in tertio modo figuræ videlicet in Darii. Et per consequens laicales sub utraque specie nullo modo debent communicari. Major est autoritas Augustini: *Omnis Catholicus securus eam partem detestetur* &c. Et minor est experientia ecclesiastica. Ergo argumentum est bonum.

Tertio arguitur per tertiam autoritatem Augustini: *Quisquis confessionem universalis ecclesiæ scit roboratam esse, scientia vocis*, à quolibet fideli, asserere & tenere securum est, & per consequens tenenda est laicorum communicatio. *Consequentia* tenet in Darii. Et *major* est Augustini in autoritate tertia prius allegata. Et *minor* patet: Quia per communicationem unius speciei ecclesia à mille annis consensit, & consensu roborata est. Igitur.

Quarto arguitur sic: Quicquid solis sacerdotibus congruit, non est laicis tribuendum:Sed communicare sub utraque specie solis sacerdotibus congruit. Ergo laicis non est tribuendum. *Consequentia* tenet in Darii. Et *major* est nota de se, per exclusionem signi *solis*. Sed *minor* est *S. Thomæ* in quodam *sermone*, qui incipit: *Venite, comedite de corpore Christi*, ubi dicitur: *Quod solis sacerdotibus congruit sub utraq; specie communicare.* Assignat causam. *Quia sacerdotes sunt vasa magis congrua & apta ad recipiendum sanguinem de calice*. Et in *Summa Sacramentorum* dicit *S. Thomas*: *Laicis datur sanguis Christi cum corpore in modum unionis. Quia corpus non est sine sanguine. Licet sacerdos officians recipit sub utraque specie, propter institutionem Christi & ecclesiæ.*

Quinto arguitur sic: Quicquid non est contra præceptum Christi, nec inducit peccatum, illud potest teneri. Et ponatur in esse, quod sub una specie laici communicabuntur, tunc habetur intentum. Sed consequentia tenet in Darii. Et *major* patet ex præcedenti cap. de præcepto Christi. Dictum est quod non est præceptum Christi sub utraque specie communicare. Et sic *major* similiter est vera. Et *minor* similiter, quod non est contra præceptum nec inducit peccatum. Ergo argumentum est bonum.

Sexto arguitur sic: Omne malum est fugiendum: Sed recedere ab autoritate & observatione ecclesiæ, quæ sub una specie laicos communicat, est valde malum. Igitur recedere ab observatione ecclesiæ, laicos sub utraque specie communicando, est fugiendum. *Major* est nota de se. Et *minor* patet per *Gregorium, De electione & electi potestate*, dicentem in *c. Significasti. Nam malum est ab ordinatione, observatione sedis apostolicæ resilire*. Igitur. *Minor* vera. Et per consequens argumentum bonum.

Septimo arguitur sic: Si sub utraque specie communicare esset præceptum Christi, tunc sequeretur, quod ab omni tempore, quo communicatio laicalis duravit sub una specie, quasi mille annis, pro omnibus sacerdotibus, qui sic communicaverunt laicales sub una specie, non esset orandum, nec eleemosyna danda, nec exequiæ faciendæ: ex eo, quia omnes fuissent damnati, quia violaverunt præceptum Christi, nec sunt super illo confessi, nec pœnituerunt. Ergo sunt damnati. Consequentia tenet; Quia talis homo, qui frangit præceptum Christi multoties, & non

tet, quod veritas corresspondeat umbræ. Sed quia in umbra, in veteri lege, nihil dabatur de libamine populo Israel, consequenter oportet, sicut ex illa figura tractum fuit & est, quod laicalibus non debet dari sangvis Christi sub specie vini.

Et de isto *S. Thomas* & alii posuerunt *multas figuras veteris legis*.

Et *primò* ponuntur *figura*, quomodo Christus sub utraque debebat offerri per sacerdotes in altari pro peccatis hominum. Et hoc præfiguratum est *in oblatione panis & vini*, quod *Melchisedech* offerebat. Nam offerre, immolare, præsentare, ad solos sacerdotes pertinet, vel qui gerunt vicem. Quia in tali oblatione officium sacerdotale exercuit utriusque speciei. Et hæc figura fuit, quod sacerdotes sub duplici specie debent offerre in altari, de qua exemplificat figura. *Ambrosius super Matthæo* super illo verbo: *Accipite & comedite*, dicit: *Quod Christus suis discipulis obtulit in cœna, quod Melchisedech præsentavit*. Dicit enim: Obtulit quidam sacerdos officium. Et hoc fuit figura sacerdotum, sub utraque specie in altari offerre per sacerdotes, ut notat *Ambrosius* in sua autoritate. Hoc idem dicit *S. Thomas* in suo *Compendio*. Ubi ponit tales figuras V.T.

Idem *S. Thomas* ponit *aliam figuram* seu figurationem sacerdotalem in *virga Jonathæ mellica*. Ubi præfiguratum fuit, quis debeat offerre corpus & sangvinem Christi. *Jonathas* sacerdotem signat, & per *favum mellis* significabatur sangvis Christi cum devotione offerentis in altari, quod talis oblatio fieri debeat cum devotione.

Tunc *figuræ pro communicatione laicali* erant istæ: *Prima*, ut prius dictum est, quia populo Israel nihil dabatur de sacrificio de libamine, id est sub specie vini. Item *alia figura*, quæ habebatur in Levitico, ubi Dominus prohibuit uti sangvine. Ubi dixit: *Qui sangvine fruetur, peribit*. Ecce figura, quod laicales non debent uti per se divisim sangvine sub specie vini. Item fuit *alia figura* in agno paschali. Ubi multitudo filiorum Israel immolabat hœdum ad vesperam paschæ, & non immolabant sangvinem aut vinum. Quia fuit figura pro laicis in nova lege sub una specie communicari. Nam per hœdum aut *agnum paschalem* corpus Christi intelligitur sub una specie panis. Item *alia figura de manna*, quo corpus Domini sub una specie significabatur.

Item Albertus ponit *aliam figuram de vitulo*, quem offerebant pro peccatis populi Israel. Quod Christus sub una specie intelligitur per hanc figuram, ponit *Albertus* in sua *Summa de corpore Christi*, in *P. III.* suæ *Summæ*.

Item *alia figura*, quam ponit Propheta David, dicens: *Panem cœli dedit eis*. Et non dicit: *Vinum dedit eis*.

Item dicit: Edent carnes & azymos panes circa agnum paschalem. Et non dicitur: Bibent vinum. Quod Christum sub una specie significabat.

Item, cùm *Isaac immolaretur*, pro agno paschæ deputabatur, id est, corpus Christi sub unica specie significabatur.

Ecce communicatio laicalis, & communicatio sacerdotalis in altari, qualiter debeant fieri, pro laicis sub una specie, pro sacerdotibus sub duabus speciebus, fuerunt præfiguratæ in veteri lege. Ideò dicit *S. Thomas: Oportet quòd veritas correspondeat umbræ, id est nova lex veteri, & è converso*. Et tantum de hoc.

CAP. IV.

De dictis Novi Testamenti pro Communione sub una.

PRoportionabiliter attendendo Evangelium *Johann. VI.* & intelligendo partes evangelii æqualiter, saltim illas partes, quæ tangunt materiam de sacramento, aut de pane, tunc apparet quodammodo ostensio ex partibus evangelii, *laicales tantum sub una specie communicandos*.

Nam *primò* dicitur in Evangelio: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Et non dicit: Qui bibit hoc vinum, vivet in æternum.

Item dicit in hoc Evangelio: *Siquis manducaverit ex hoc pane, non morietur.* Et non dicit: Siquis biberit ex hoc calice, non morietur. Sed semper exprimitur una species, scilicet *panis.*

Item dicit in evangelio: *Caro mea pro mundi vita.* Et non dicitur, sangvis, uti patet per *Ambrosium*, de *consecr. dist.* 2.

Ex quo patet, quod recipiens corpus Christi sine specie vini, si dignè recipit, vivet in æternum, & potest vivere & habere vitam æternam. Quod est contra illos, qui dicunt: Quod qui non recipit sacramentum specie sub utraque, dum potest haberi, non habet vitam æternam. Quod est manifestè falsum, ut prius dictum est de pueris ante duodecimum annum, de fatuis, de mutis, & aliis.

Patet igitur, quod, intelligendo textum æqualiter, videatur, quod non deberent laicales sub utraq; specie communicare, sed sub una, secundum evangelium: *Qui manducat me*, non, meam carnem, & manducat meum sangvinem, *in me manet, & ego in eo.* Similiter, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Eodem modo debet intelligi iste textus: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & sangvinem ejus biberitis, non habetis vitam æternam.* Et quia illi textus allegati intelliguntur de *manducatione spirituali*, ut *Ambrosius in glossa ordinaria exponit:* Similiter ille textus: *Nisi carnem &c.* debet intelligi de manducatione & bibitione spirituali, & non de sacramentali.

Item etiam patet, quomodo laici sub una specie sunt communicandi, quia scribitur *Apocal. Ad cœnam agni qui vocati sunt.* Ubi per cœnam agni intelligitur una species, videlicet corpus Christi sub specie panis. Et non dicit: Ad cœnam sangvinis aut vini beati qui vocati sunt.

Item scribitur *Apocal. Dignus est agnus accipere librum & aperire signacula ejus.* Ubi tangitur per agnum una species, Christus sub specie panis.

Et Paulus 1. *Corinth. Pascha immolatus est Christus*, & non dicit: Immolatum est vinum.

Item scribitur *Joh. VI.* quod *Dominus satiavit quinque millia hominum quinq; panibus & duobus piscibus.* Et non dixit: Potavit quinque millia hominum. Quia ibi nullus potus dabatur per Christum aut discipulos. Quod hoc significabat, quod sangvis sub specie vini non debet dari laicis &c. Sed per pisces & panes intelligitur corpus Christi sub una specie tantùm.

CAP. V.

Injecta reprehensio Jacobi de Misa, ob invectam communionem laicalem sub utraque specie.

Artifex sapientum, hebetans intellectum, pro subversione ecclesiæ Dei multipliciter inducit homines, qualiter contra observationem ecclesiæ Dei pugnaretur, & dat hominibus, ut contraria in ecclesiam inducant, & ecclesiam multipliciter offendant, falsum immiscendo vero, ut facilius hominis intellectum seducant, & ordinata in ecclesia Dei non serventur.

Pensandum ergo est de his, qui prorumpunt in observationem ecclesiæ. Quemadmodum isti faciunt, *qui laicales sub utraque specie communicant.* Contra observationem ecclesiæ præsumentes aut facientes, se ipsos seducunt, graviter peccantes, & populum ad peccata inducunt. Quod tamen nullus sanctorum fecit de potestate sola, demta æstimatione *Donati*, qui post offensam Dei reconciliavit, nec amplius continuavit. Nam modum communicationis ab ecclesia prohibitum exercent, scientes, quòd ecclesia majoris autoritatis existat omni alia mundi autoritate. Mira res est, quod *una persona* aut paucæ præsumunt longam præscriptam laudabilem ecclesiæ meritò consvetudinem sine consensu superioris violare & eandem impugnare. Meritò gravissimè essent puniendi. *Jacobus de Misa.*

Existimant, ex eo, quod in aliquibus locis primitivæ ecclesiæ, ut apud Corinthios, sic sub utraque specie fuisset obser-

observatum, ideò eundem modum antiqvum Corinthiorum ab ecclesia depositum volunt viceversa reducere sine ecclesiæ consensu, quod penitus non valet. Nam ecclesia indubitanter non errat. Namque si modus antiqvus communicandi valeret, ipsa ecclesia utique observaret. Ideò tales se & alios seducunt.

Nec potest dici, quod Evangelium vel epistola Pauli cogeret eos sic sub utraque specie communicare. Falsum est, quia nec evangelium nec epistola præcepit hoc facere sub utraque specie, ut postea patebit.

CAP. VI.

De testimoniis Patrum & Doctorum pro communione sub una.

AUtoritatibus *Sanctorum* restat probare & autoritatibus aliorum approbatorum *Doctorum*, laicales non posse nec debere sub utraque specie communicare.

Et *primò* probatur autoritate sancti *Pauli*, quæ scribitur I. *Corinth. Quod enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* In fine epistolæ sic dicit: *Itaque fratres mei cum convenietis ad manducandum, invicem exspectate. Siquis autem esurit, domi manducet. Et non in prajudicium convenietis ecclesiæ.* Sic Paulus dicit: *Cum convenietis ad manducandum*, quod unam speciem significat, videlicet panis. Et non dicit: Cum convenietis ad bibendum. Etiam non dicit: Cum convenietis ad manducandum & bibendum. Sed dicit solum, *ad manducandum.* Ex quo patet, quod intentio *S. Pauli* erat, sub una specie laicos communicare. Sed quod *Corinthii* communicaverunt sub utraque specie, hoc non erat præceptum S. Pauli. Sed Pseudoprophetæ induxerunt Corinthios ad manducandum sub utraque specie, & non S. Paulus. Sed S. Paulus dicit eis informationem, quomodo se deberent tenere & regere, si sub utraque specie vellent communicare, & nollent iterum dimittere modum, tunc tamen ad minimum deberet eorum conscientiam probare, & circa sacramentum reverenter se habere.

Item patet autoritate *S. Thomæ* circa *IV. Sentent. & in Compendio Theologicæ veritatis, & in sua Summa de sacramentis.* Ubi expressè dicit: *Quod laicis datur sanguis cum corpore in modum unionis, quia non est corpus sine sanguine. Et sic laicis datur sub una specie, licet sacerdos sacrificans recipit sub duabus speciebus divisim, panem in signum passionis Christi, scilicet in cruce, vinum in signum sanguinis Christi in effusione.* Et dicit *S. Thomas in sua Summa de sacramentis*, Quod laicis debet dari simplex vinum aut aqua non consecratum pro ablutione, & debent laici moveri, ut recipiant, nec omittere debent. Non propter mysterium aliquod, sed ut laventur ora sumentium, ne remaneant aliquæ reliquiæ eucharistiæ infra dentes, gingivas, & etiam propter maleficium exercendum, ut expertum fuit tempore Ambrosii, quomodo in trunco apum per unam mulierem fuit servata & abscònsa, cujus miraculi, quod ibi accidit, signum hodiè habetur in Mediolano, videlicet Monstrantia cerea, quam apes corpori Christi fecerunt. Et dicit *S. Thomas*, quod sacerdotibus sufficit de octava ad octavam, laicis autem communibus, qui non occupant se cum magna devotione, sufficit minimum semel in anno. Et dicit *S. Thomas in glossa* super isto verbo: *Nisi carnem filii hominis* &c. Qui corpori communicat soli, non facit contra hoc evangelium: *Nisi carnem.* Quia, qui communicat corpori Christi, communicat & sangvini. Cum utraque specie totus Christus continetur. Et ultra dicit: Quod non derogat perfectioni hujus sacramenti si populus sub una specie recipit, dummodo sacerdos recipit sub duabus speciebus.

Item *S. Thomas* in *P. IV. suarum distinctionum* salvat hanc consvetudinem laicorum sub specie una, *P. LXX. concl. artic. 12.* dicens: Quod non est contra sententiam Domini, id est contra Evangelium: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis.* Quia æquè benè sub una specie

manducatur caro Christi & sub eadem ejus sangvis Christi bibitur, licet non bibitur sub expresso signo bibitionis, ut dicit Bonaventura.

Allegata conclusiones Concilii Const. nuper illo anno editae, Videantur supr. Parte XVII.

Item etiam *allegatur S. Thomas* per Concilium Constantiæ. Ubi allegatur in *P. III. suæ Summæ*, q. 80. ubi S. Thomas salvat hanc consvetudinem sub una specie. Idem allegat Thomas in *P. IV. suarum distinctionum De usu hujus sacramenti*, ubi dicit, Quod usus ecclesiarum est, quod populo datur tantùm corpus Domini, & non sangvis sub specie vini.

Item per autoritatem *S. Thomæ* in quodam suo *sermone de corpore Christi*, qui incipit: *Venite, comedite*, ubi dicit, *Quod solis sacerdotibus congruit communicare sub utraq; specie, ex hoc, quia sacerdotes sunt magis congrua vasa ad recipiendum sanguinem de calice, quam laici.*

Item per autoritatem *S. Benedicti*, qui sub una specie communicavit laicos, de quo scripsit *S. Gregorius in libro dialogorum* sub his verbis: *De S. Benedicto. Ad quem parentes pro filio mortuo supplicantes, Venite benedicti patris mei, festinanter currentes cum magno fletu petierunt, ut eis suam gratiam largiri dignaretur: Quibus domi manu sua propria communionem corporis Dominici dedit.* Hoc ille.

Item probatur autoritate *Apageti Papæ*, quod etiam sub una specie communicavit. De quo *S. Gregorius* scribit in suo *libro dialogorum* sub his verbis: De S. Agapeto, qui claudum à terra erexit. Et sequitur: *Quamdiu ei in os Dominicum corpus mitteret, tamdiu muto ad loquendum lingua soluta est.* Hoc ille.

Ex quibus patet, quod antiquissima consuetudo & observatio ecclesiæ, sub una specie laicales communicare diu fuit ante S. Augustinum, Gregorium, ante S. Hieronymum & ante S. Benedictum, & sic de aliis. Qvi sancti, si considerassent, sub una specie non valere, utique non communicassent laicos sub una specie, quemadmodum isti duo sancti & alii fecerunt. Nam si fuisset præceptum sub utraque specie communicare, tum utique isti sancti fuissent damnati. Quia præceptum Christi non tenuissent. Quod est erroneum & hæreticum talia dicere.

Item patet autoritate *S. Eusebii*, qui ponit in suo *tractatu*, quem fecit *de morte S. Hieronymi*, in quo scribit, quod S. Hieronymus extra officium sub una specie fuit communicatus. Et scribit *S. Eusebius* sub his verbis in suo tractatu: *Dum S. Hieronymus ad mortem appropinquaret, & hoc sacramentum Domini multipliciter commendaret*, & sic inter cetera *dixisset: O nobile convivium, in quo sub panis & vini specie totus Christus Deus & homo sumitur, & ita totus in panis specie in qualibet ejus particula, & totus & perfectus & integer sub specie panis, & sub qualibet quantumcunq; minima continetur particula.* Et subdit Eusebius: *His finitis sermonibus, vir Domini gloriosus sacrum Domini corpus suscipiens ad terram supinus rediit. Deinde manus in modum crucis super pectus tenens Simeonis Prophetæ viaticum decantavit.* Hæc Eusebius: Qui manifestè ostendit, quod S. Hieronymus sub una specie communicabatur. Et sic hodie presbyteri extra officium faciunt, sub una specie sumunt, dum sunt infirmi vel captivati. Et sic tota ecclesia Dei tenet.

Item patet autoritate *B. Augustini* in *L. IV. de Trinitat.* & sub his verbis: Corpus & sanguinem Christi dicimus *illud, quod ex fructibus terræ acceptum est, & prece mystica recte sumimus ad salutem in memoriam Dominicæ passionis.* Hæc Augustinus. Ubi tangitur una species, cum dicitur: *Ex fructibus terræ*, quod est *frumentum.* Quod etiam similiter dicit *Albertus*, ut statim patebit. Etiam tangitur una species, cum dicitur *illud corpus cum sanguine*, & non dicit *illa*, corpus & sanguinem, divisim.

Item patet autoritate *Alberti M.* in sua *Summa de corpore Christi*, in *P. III.* suæ *Summæ*, qui dicit, Quod laicalibus debet dari solum una species sacramentalis, videlicet corpus Christi sub specie panis. Et hoc dicit sub his verbis: *Dicitur* 1. *Reg.* 2. *in* desiderio populi *hunc cibum esurientis, dimitte me, ad unam partem sacramentalem, ut comedam buccellam panis, unicam tantum. Et singularis pars sacramentalis est hostia corporis Christi, ad quam populus admittatur, ut buccella corporis*

poris Dominici satietur. *Et tunc subdit figuram hujus speciei in tribus satis.* *Sic dicit, quod hoc figuratum est Genes. XVIII. ubi dicitur: quod in ostio tabernaculi sui sedit Abraham, cum vidit tres Angelos descendere, quibus tria sata farina similaginea commixta fecit subcinericios panes & azymos.* Hæc Albertus. Qui expresse ostendit, quod laicales debent recipere unam partem sacramenti, corpus Christi, & non sanguinem sub specie vini. Et etiam hoc exemplificat per figuram V. T. Abraham cum tribus satis.

Item patet autoritate *Gregorii* sub his verbis; *Licet multis locis & in naturalibus idem corpus Domini consecratur, non tamen propter hac multa corpora Christi, nec multi calices sunt, sed unum corpus Christi sunt, & unus sanguis cum isto, quod sumsit in utero virginis.* Et subdit infra. *Quotidie enim ipse comeditur & bibitur in veritate, & integer, & unus immaculatus manet.* Ubi patet, quod Gregorius exprimit unam speciem. Cum dicit, *ipse comeditur & bibitur*, sub una specie laici communicabantur. Ponit pro isto *unum immaculatum.* Quod scribit *Gregorius* in libro suo *Dialogorum* de quadam muliere mendicula, quæ sanguinem Christi non credidit sub specie panis, usque dum miraculose vidit sacramentum panis converti in digitum sanguinolentum, & primo tunc credidit. Ecce miraculosa exemplificatio communionis sub una specie.

Item patet autoritate *S. Ambrosii, in L. IV. de sacramentis, de consecrat. dist. 2.* ubi sic dicit: *Didicisti, quod corpus Christi est, etiamsi vinum & aqua dimittatur.* Hæc Ambrosius. Ubi S. Ambrosius præcipit vinum consecratum & aquam benedictam non dare laicis in communicatione. Et simplex vinum & simplex aqua potest dari, ut dicit S. Thomas.

Item patet autoritate *S. Alexandri de Halis super L. IV. sentent.* & in *quæstionibus super sentent.* dicit: *Laicalibus non ministratur sangvis sub specie vini, ne fieret periculum infidelitatis, quia laici non crederent, quod Christus converteretur totaliter sub una specie. Sed illi crederent sangvinem in calice, & non sub specie panis.*

Item patet autoritate *Petri de Tarenthasio super L. IV. Sentent. & quæstionibus suis.* Qui dicit, quod licet in Græca & & Orientali ecclesia fuisset sacramentum sub utraque specie, tamen iste modus non valuit, propter causas quæ postea dicentur.

Idem *Bonaventura* super *L. IV. sentent. dist.* XII. dicit: Sangvis non datur populo sub specie vini, quia sangvinem bibunt laicales sub specie panis, licet non ita sub proprio signo. Hæc Bonaventura. Et certè idem dicit in uno *sermone de corpore Christi.* Idem *Petrus de Perusio in quæstionibus suis de corpore Christi super Lucam XXII.* super isto verbo: *Cum effunditur*, dicit sic: *Omnibus traditur sub altera specie tantùm, in qua potest tradi cum reverentia & cautela majori, majoribus sub utraque.* Hæc Petrus.

Item *Richardus de media Villa L. IV. dist. XI. q.* 6. allegat causas quare laicalibus non datur sangvis sub specie vini. Quæ causæ statim in sequenti c. dicentur.

Similiter *Nicolaus de Lira, Thomas Argentina, Dionysius De Ecclesiastica Hierarchia*, etiam allegant, quare laicalibus non datur altera species. De quibus postea patebit.

Ex quibus autoritatibus copiosè patet, quod laicales non debent communicare sub utraque specie, sed tantùm sub una specie debeant communicari.

CAP. VII.

De rationibus, quibus usi Doctores, probando Communionem sub una.

C*Ausæ*, quare laicales non communicentur sub utraque specie, sed sub una specie tantùm, sicut Ecclesia tenet, & sancti tenuerunt.

Et licet *una causa S. Thomæ*, quam ponit *in suo compendio theologicæ veritatis* sufficeret pro omnibus causis, videlicet ista; Quia oportet, quod veritas & lux correspondeant umbræ, id est, nova lex veteri, ut dictum est; Sed quia

Doctores posuerunt *plures*: Igitur dicendum est *de causis Doctorum*.

Primò ponit S. Thomas *tres* in suo compendio theologicæ veritatis.

Prima est, quia in veteri lege non dabatur sangvis populo, nec vinum in sacrificio. Sic similiter hodiè laicalibus non ministratur sangvis sub specie vini, ex eo, quia oportet, quod veritas correspondeat umbræ.

Secunda causa S. Thomæ, quam ponit in *Summa de Sacramentis*. Ideò non datur sangvis sub specie vini, ut eò facilius laici crederent quod sub una specie est totus Christus sicut sub duabus.

Tertia causa est, ne per infusionem, corpori Christi & ejus sangvini irreverentia exhiberetur, ut dicit S. Thomas in *Summa De Sacramentis*, quod laicis debet ministrari vinum non consecratum & debent hortari ad recipiendum.

Item *Bonaventura super IV. Sentent.* ponit istas *causas*, quare non datur sangvis sub specie vini laicis. Dicit: Quia sangvinem bibunt sub specie panis, licet non sub proprio signo bibitionis. *Secundam causam* ponit, ne fieret periculum erroris. Quia si vulgo daretur sangvis sub specie vini, crederent laici, quod sub specie panis non esset corpus Christi cum sangvine. Quia primo crederent sangvinem in calice esse & non sub specie panis. Et pro isto ponit unum miraculum de quodam laico, qui non credidit sangvinem sub specie panis, usq; quo in præsentia dicti increduli visus est sangvis de hostia fluere, & tunc credidit sangvinem in sacramento panis.

Alii autem Doctores prius nominati ponunt *alias causas*, videlicet effusionem sangvinis super pepla mulierum, super tunicas, super terram, barbæ lotionem, incautam servationem: Quia non potest ibi ita cautè servari sicut sacramentum panis, quia vinum citò effunditur, nec per campum posset ad infirmos cautè portari, & multæ irreverentiæ fierent sangvini Domini. Ideò ecclesia servat sub una specie laicam communicationem, quia sub una specie laici credunt tantum habere, quia totum Christum cum sangvine, sicut sub duabus speciebus.

Ideò propter cautelas jam dictas laicalibus non datur altera pars sacramenti, scilicet vinum, sed Christus offertur omni die in altari sub duplici specie pro peccatis omnium fidelium, ut dicit *Augustinus, de consecrat. 2. capit. Sub figura.*

CAP. VIII.

De sanctionibus Canonicis pro Communione sub una.

S*Anctiones sanctorum canonum* non modicæ autoritatis sunt in ecclesia Dei, in totius sacræ scripturæ & fidei regimine & observatione. Sunt enim statuta ecclesiæ, constitutiones & regulæ, quibus sacra scriptura & tota Christi fides aut cautela protegitur. Ná per canones tegitur, nequis in sacrá prorumpat scripturam. Aut ne fides & articuli fidei offendantur. Per canones violatores fidei puniuntur & sacræ scripturæ. Per canones ecclesia Dei & fides regitur & ordinatur.

Quibus *Canonibus* restat probare, laicales non posse nec debere sub utraque specie communicare, sed sub una specie. Quia talem communicationem unius speciei vocant Canonistæ *laicam communicationem.* De qua scribitur in *decretalibus De electione & electi potestate, c. Osius episcopus*, Ubi in medio c. sic dicitur: *Omninò fraudes has damnandas arbitror, ita ut nec laicam communionem acciperet, nisi de hoc plenè pœnituerit*, de satisfactione &c.

Hostiensis vocat *laicam communionem*, corpus Christi tantùm, sine specie vini. *Johannes Andrea* vocat *viaticum*, idem valet sicut corpus Christi. *Halis* vocat *panem benedictum*, & tantum valet sicut corpus Christi.

Ecce, quomodo ex nominibus ostenditur, quod laica communio unius speciei.

In *decreto de consecr. dist. 2. c. Presbyter*, dicitur, *Quod presbyter semper debet habere eucharistiam paratam pro infirmis communicandis.* In quo Cap. nullam facit men-

mentionem de vino. Nam non dicit, quod debet habere vinum paratum. Et dicit in glossa: *Vinum non præcipitur servari, quia opus esset nimia cautela.*

Item in *Decreto, De consecr. tribus gradibus*, dicitur per Clementem Papam, quod *tot holocausta in altari offerantur*, *id est, tot hostiæ consecrentur*, *quot populo sufficere debent pro communione.* Et non dicit, quod tantum vinum debet consecrari, quantum sufficeret populo. In signum hujus, quod sanguis non debet dari sub specie vini laicalibus.

Item patet in *Decreto*, in *canone Gelasii*, *De consecr.*, qui incipit: *Comperimus*, in *glossa* qua dicitur, *Quod sacerdotes extra officium missæ sub una specie tantum recipere debent.* Quare laici tunc sub una specie communicarentur.

Item patet per *Pium Papam*, *De consecrat. c. Si per negligentiam.* Ubi dicitur: *Si sacerdos per negligentiam stillaverit guttam sanguinis super terram, aut super pallam, pœnitere debet per quadraginta dies per jejunium & orationes, & à celebratione missarum debet suspendi, & gutta stillata debet lavari ex palla, aut excidatur, & illa portio pallæ comburatur. Etsi stillaverit super lapidem, radatur, & rescisum ad sacrarium reponatur pro reliquiis, & si ista pars super terram stillaverit, exuratur, & & illa pars terræ ad sacrarium ponatur*, ut dicit canon Pii Papæ. Ecce quam bonus labor & quanta magna pœnitentia propter stillationem sanguinis. Quem laborem & pœnitentiam nullus observaret. Ideo providit ecclesia pro laicis, ex quo satisfacere pro peccatis per negligentiam non posset, & ordinavit procurari, & communicare laicos sub una specie.

Patet igitur per canones sacros, quod laicales non debent communicare sub duabus speciebus, sed sub una specie &c.

TRACTATUS SPECIALIS III.

Quo examinata argumenta JACOBI de MISA, pro Communione sub utraque allata.

IN *tertia parte principali*, quæ est *de motivis oppositæ partis*, quæ pars continet *quinq; capitula*, & est ultima pars totius hujus collectionis.

In *primo c.* ponuntur quædam modica & pauca notabilia.

In secundo c. ponitur intellectus evangelii *Joh. VI.* quoad illam particulam: *Nisi carnem filii hominis* &c.

In tertio c. ponitur intellectus epistolæ Pauli.

In quarto c. ponuntur rationes oppositæ partis, quibus opposita pars vult probare, quod laicales debent sub utraque communicare.

In *quinto c.* solventur autoritates, quibus opposita pars videtur probare, quod laicales sub utraque specie debent communicare.

CAP. I.

Quod sacramentum panis & vini sit unum idemque. Et cur nihilominus Sacerdotes sub duplici specie accipiant?

PRo materia *primi capituli* notandum est, quod in his duobus sacramentis, videlicet in pane & vino, nulla est realis differentia intrinseca substantialis, sed sola est differentia accidentalis, & sermonis. Et ratio est, quia sub duobus sacramentis sub pane & vino unicum est signaculum substantiale, videlicet corpus Christi, licet signa sint duo, seu significationes sint duæ. Est enim unum signum panis seu accidentia panis, & una significatio ipsius panis. Quia species panis, quæ est signum Christi, præsentat Christum in cruce passum & immolatum, sed species vini significat effusionem sanguinis Christi de corpore Christi in cruce. Sed tamen sub ambabus spe-

ſpeciebus unicum eſt ſignificatum ſubſtantiale, ſcilicet corpus Chriſti, cum ſanguine, unito eidem corpori Chriſti. Et ſecundum hanc duplicem ſignificationem omni die Chriſtus offertur in altari ſub duplici ſpecie, qualiter Chriſtus inſtituit offerendum pro remiſſione omnium peccatorum.

De quibus ſignificationibus laici non multum quærunt nec interrogant. Sufficit igitur laicis illa res, videlicet corpus Chriſti, quæ continetur ſub ſpecie panis, ſed ſacerdoti non ſufficit una ſpecies dum celebratur, ſed ſub duabus ſpeciebus, ut Chriſtus inſtituit.

Sed *dicis:* Quare presbyter tunc recipit duas ſpecies communicando in altari, ex quo ſufficit una ſpecies? Etiam laici quare non debent ita bene recipere ſub duabus ſpeciebus ſicut ſacerdotes? *Reſpondetur*, quod Chriſtum offerunt ſacerdotes in altari, ex quo ſufficit una ſpecies in altari, pro peccatis omnium fidelium & defunctorum. Et ideo omittit ſacerdos *in magna ſexta feria* calicem conſecrari, ob memoriam, quia ſexta feria magna fuit ſangvis ſeparatus à corpore & effuſus extra. Laicales autem non offerunt pro peccatis omnium fidelium ſed ſumunt ſolum ſacramentum pro peccatis unius perſonæ, quæ recipit ſacrarium. Ideo ſufficit laicis taliter recipere, qualiter eccleſia tenet & diſponit, videlicet ſub una ſpecie tantum.

Sed *dicis:* Quia neceſſe, ſicut ſacerdos, memorare paſſionem Chriſti & fuſionem ſangvinis ſub duplici ſpecie. *Reſpondetur*, qvod laicus ſub una ſpecie poteſt memorare paſſionem Chriſti & effuſionẽ. Sed tunc presbyter, propter Chriſti inſtitutionem & eccleſiæ, ſub duplici ſpecie debet memorare. Qvia Chriſtus ſic inſtituit, ne laici ſub duplici ſpecie communicare deberent. Ergo non eſt ſimile de laico & de ſacerdote.

Et ideo, in ſignum hujus, quod non eſt ſimile de laico, qvia laici ſub una ſpecie debent communicari: Ponit B. Bernhardus effectus & utilitates unius, cum ſic dicit: *Corpus Chriſti eſt agrotis medicina, peregrinantibus dux, debiles confortat, languores ſanat, ſanitatem conſervat, fit homo maſuetior, patientior, ardentior, ad gratiarum actiones devotior.* Hæc ille.

Sed notandum, quod ſacerdos quandoque omittit ſpeciem vini officiando, ut *magna ſexta feria*, & tamen propter hoc non dicitur *ſacrilegus*. Quia eccleſia ſic inſtituit faciendum, uti patet etiam in *Decreto concilii Cabilonenſis, de conſecrat. diſt.* 1. *c. Viſum*, in gloſſa, Excipitur feria ſexta, in qua omittit conſecrationem vini.

CAP. II.

De ſenſu dicti Joh.6. Niſi manducaveritis &c.

Niſi carnem filii hominis manducaveritis, & ejus ſanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis. Notandum circa hanc partem evangelii, quod ſcribitur *Johann. VI.* Multi erraverunt. Et hodie multi errant, credentes hanc literam Johannis hodie debere & habere intelligi *de manducatione & bibitione ſacramentalibus*, ſub ſpecie panis & vini, tanquam præceptum Chriſti, & quod de neceſſitate ſit hoc ſacramentum ſub utraque ſpecie pro laicalibus communicandum, propter hoc, quod illud mandatum de communicatione, *Niſi*, ſit ex ſua natura præceptum. Ita quod carnem filii hominis intelligunt carnem Chriſti ſub ſpecie panis, & ſangvinem ejus intellexerunt ſub ſpecie vini. Et tunc fuit ſenſus intellectualis: Niſi carnem filii hominis manducaveritis, i. e. niſi carnem Chriſti ſumſeritis ſub ſpecie panis, & ſangvinem ejus biberitis ſub ſpecie vini, non habebitis vitam in vobis.

Et propter hoc ne pueri damnarentur, ſtatim poſt baptiſmum communicaverunt eos.

Et de hac opinione fuerunt Pelagiani hæretici, quos reprehendit S. Auguſtinus & S. Ambroſius &c. ut dictum eſt de parvulis.

Et ſic erraverunt & *hodie multi errant*, qui ſic evangelium tenent & exponunt. Nota, ut ſic tenendo evangelium, omnes pueri, qui non communicaverunt usque ad duodecimum annum, damnarentur,

rentur, qui tamen commodosè petunt, aut possunt habere finem circa observationem & ordinationem ecclesiæ.

Similiter quo devenient illi, *qui non possunt vinum bibere*, sicut *Rex Cracoviæ* & alii. Deberent igitur damnari, non recipiendo sangvinem sub specie vini. Et tamen valdè commodosè possunt habere. Et alii, *fatui, muti*, qui non communicantur. Et multi in *eremo mortui* sunt, & sine communione sacramentali.

Oportet igitur istam literam intelligi, sicut sancti exposuerunt, & solus Christus exposuit in evangelio: *Spiritus & vita sunt*. Christus sic exposuit, id est *spiritualis intellectus verborum Christi est*.

Alii autem sancti & Doctores dicunt, quod hæc litera: *Nisi carnem filii hominis*, debet intelligi principaliter, & solùm de manducatione carnis filii hominis & bibitione sangvinis spirituali. Item quod omnes exposuerunt hanc literam de manducatione & bibitione spirituali, prout est præceptum Christi, sine quo nullus potest salvari.

Sed si aliquis applicat ad hunc textum Johannis: *Nisi carnem filii hominis*, Manducationem & bibitionem sacramentalem: Hoc est nimis extraneum huic literæ. Nec sic est præceptum, sed solum consilium ecclesiæ.

Pro quo igitur notandum pro majori intellectu, quòd *manducatio & bibitio Christi est duplex, spiritualis & sacramentalis*.

Litera illa propriè debet intelligi de manducatione & bibitione spirituali, ut dicit Christus in evangelio: *Spiritus & vita sunt*, id est spiritualis intellectus est hujus literæ, *Nisi carnem filii hominis*. Hieronymus ad Ephesios dicit in epistola, quod debet intelligi de manducatione & bibitione spirituali. Ut cùm dicit sic: Illa caro Christi & sangvis spiritualis atq; de manducatione est, de qua agit: *Caro mea verè est cibus & sangvis meus verè est potus. Et, Si carnem filii hominis manducaveritis*. Et de qua carne & sangvine dicit *Ambrosius in libro pœnitentiæ: Quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti*.

Sed dicis: Quid est hoc, Christum manducare, & ejus carnem atque sangvinem bibere spiritualiter? Id est, Quid est carnē manducare filii hominis spiritualiter? Respondetur, secundum Augustinum, *de Consecr. dist. 2. c. credere in Jesum*. Hoc est manducare carnem filii hominis & sic sangvinem bibere. Et sic talis manducatio & bibitio est præceptū Christi, & est de necessitate. *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & ejus sangvinem biberitis*, id est, nisi fidem Christi habueritis, & in Jesum Christum credideritis, nō habebitis vitam in vobis, id est, vitam æternam. Nam *sine fide nullus potest intrare in regnum cœlorum*. Et hoc Christus voluit, cum dixit turbis Judæorum: *Nisi carnem filii hominis*.

Alia est *manducatio & bibitio sacramentalis*, quæ fit sub specie panis & vini. Et de illa loquitur Christus in evangelio Matthæi: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum*. Et gratias agens dixit benedicens: *Bibite ex hoc omnes*.

Et talis sacramentalis manducatio fit *dupliciter*.

Uno modo in oblatione sacrificii. Et sic Christus instituit offerendum in altari pro peccatis omnium fidelium & defunctorum, de quo *Luc. XXII. Hoc facite in meam commemorationem*. Unde *Wilhelmus* in suo *Sacramentali* exponit: *Facite, id est, conficite*. Quod ad solos sacerdotes pertinet.

Et de eadem manducatione dicit *Augustinus, De consecr. dist. 2. c. 72. Utrum sub figura*, dicit: *Iteratur autem hac oblatio quotidiè, licet Christus semel passus sit. Nos enim quotidiè peccamus & labimur, ideò Christus pro nobis quotidiè immolatur intra Catholicam ecclesiam in peccatorum nostrorum remissionem*.

Et talis manducatio & bibitio debet fieri sub duplici specie in altari offerendo. Ita etiam sub duplici specie per officiantem recipitur & sumitur, & vocatur manducatio & bibitio sacramentalis. Et hanc Christus in sua cœna instituit pro oblatione fidei in altari usq; in novissimum. Et hanc laicam communionem non instituit sub duplici specie fiendam.

Alia autem est *manducatio & bibitio sacramentalis laicalis. Et vocatur laica communio* in canonibus.

Et talis fit nunc sensus: Quod Christus in cœna instituit, quod illa institutio Christi in cœna Domini facta est per

per oblationem sui corporis in altari pro remissione peccatorum fidelium omnium. Sed communio laicalis datur, & debet fieri, secundum dispositionem & modum ecclesiæ, & sic, qualiter eadem ecclesia disposuit, tenet & observat, ita est tenenda & observanda. Sed quia ecclesia tenet sub una specie quoad laicos, ita debet observari per totam Christianitatem. Nam nullus apostolorum, nullus sanctus communicavit sub utraque specie, demta solâ simplici devotione & opinione *Donati*, qui æstimabat quod benè fecisset, & hoc statim per amplius cessavit facere.

Et si dicitur: In primitiva ecclesia sic communicabantur, Respondetur: Licet in aliquibus partibus, sicut apud Corinthios, hoc fuisset factum, quod sub utraque specie communicassent, & posito, quod tota primitiva ecclesia fecisset; Tamen iste modus non valuit, ut dicit *Petrus de Tarenthasio.* Nec primitiva ecclesia scivit comparare legem novam cum veteri, sicut postea fecerunt. Et sic comparando novam legem cum veteri, ecclesia modum primitivæ ecclesiæ reduxit ad meliorem modum sub una specie. Quia sic præfiguratum in veteri lege, ubi populus Israel immolabat hoedum ad vesperam paschæ. Qui agn' paschalis erat Christus, sub una specie pro laicis porrigendus, sicut dicit magnus *Albertus in sua Summa de corpore Christi: Dimitte me ad unam partem sacerdotalem.* Ubi ostendit, quod laicis nisi una pars sacerdotalis debet dari, videlicet Christus sub una specie panis.

Notandum, quod nullus sanctus, nullus Doctorum exposuit hunc textum: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis & ejus sangvinem biberitis*, de manducatione & bibitione sacramentalibus sub specie panis & vini; Sed omnes exposuerunt illum textum de manducatione & bibitione spirituali tantum. Etsi aliquando circa hunc textum fit mentio de sacramentali manducatione & bibitione, hoc est nimis extraneum & impertinens ad illum. Et quod illa communicatio non significet præceptionem & necessitatem de sacra manducatione & bibitione, ait *glossa interlinearis* super eodem evangelio Johannis.

Et tamen *glossa* & *Gorra* dicunt, quod si talis manducatio & bibitio sacramentalis essent præceptum Christi, sicut verba & litera sonant, quasi essent præceptum: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis:* Quod talis laicalis manducatio consistit & stat sub dispositione ecclesiæ. Qualiter Ecclesia tenet, taliter est tenendum. Nam sic & alii Doctores exponunt hunc textum de manducatione spirituali tantum.

Nam *Johannes Chrysostomus* exponit & limitat hanc literam: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis*, ad spiritualem sensum, cum dicit in *homilia sua XLVII. super. VI. Johannis* super isto verbo: *Nisi carnem filii hominis*, Dicit: *Spiritus & vita sunt, caro non prodest quicquam, & in isto dicit: oportet quæ de me sunt, id est de Christo, spiritualiter audire. Qui enim carnaliter audit, nihil proficit, neque lucro potitus est. Carnale erat dubitare, qualiter de cælo descendit, & hoc æstimare, quod caro sua corporea visibilis debet comedi, & ejus sangvis visibilis bibi. Cùm dixerunt Judæi: quomodo potest nobis dare carnem suam ad manducandum, nauseat nobis super isto cibo. Hæc omnia carnalia mysticè & spiritualiter debent intelligi. Et infrà dicitur in evangelio: Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, id est spiritualis intellectus est. Nam spiritualia sunt, nihil habentia carnalis, neq; sequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate.* Hæc Chrysostomus.

Similiter *glossa ordinaria:* Dicit S. Ambrosius: Spiritus & vita sunt, id est spiritualem vitam conferunt, vel spiritualiter intelligenti vita offertur.

Similiter hoc idem dicit Augustinus, & omnes Doctores exponunt hanc literam Johannis spiritualiter.

Sed diceres: Utrum tamen etiam potest applicari ad hanc literam manducatio & bibitio sacramentalis? *Respondetur:* Potest, sed improprie. Prout non est præceptum, sicut illa comminatio *Nisi* importat præceptum de manducatione spirituali. Et hanc literam: *Nisi carnem filii hominis*, exponit aliquis, veniens de utraque specie pro laicis comedi. Nam communicando laicos sub una specie, non facit contra sententiam divinam, contra

tra literam & evangelium. Quia sub una recipiendo tunc adhuc verum est dicere: Quod manducatur caro Christi, & ejus sanguis bibitur sub eadem specie, licet non ita sub proprio signo. Et sic *Bonaventura super IV. sentent.* Quia qui recipit corpus Christi sub specie panis, etiam recipit sanguinem: Quia sanguis non potest esse sine corpore.

Et quando dicitur: Litera Johannis simpliciter est vera sub utraque specie: *Nisi carnem filii hominis manducaveritis.* Et per carnem filii hominis intelligitur species panis, & per sanguinem intelligitur species vini. Respondetur: Quod falsum est. Sicut exposuerunt hæretici istam literam. Nam litera, sicut verba sonant, quandoque occidit, ut dicit Paulus: *Litera occidit, spiritus autem vivificat.*

Patet igitur, quomodo evangelium Johannis est intelligendum de manducatione & bibitione spirituali. Talis est necessaria & præceptum Christi. Et sine tali non potest haberi vita in vobis, id est vitam æternam sine fide & charitate non potestis habere.

CAP. III.

De sensu loci 1. Cor. XI. Quod accepi à Domino &c.

Circa epistolam S. Pauli: *Quod enim accepi à Domino, tradidi vobis 1. Cor. XI.* Per quam epistolam volunt probare, quod laici sub utraque specie debent communicare. Nam sicut per evangelium, sic etiam credunt, quod per epistolam possunt probare. Sed quia non per evangelium, nec per epistolam possunt probare.

Ipsi per epistolam sic probant. *Primo* per hunc textum: *Quod enim accepi à Domino, tradidi vobis*, ut dicit Paulus. Et probant sic: Quia Paulus accepit sub duplici specie, & sic tradidit Corinthiis. Sicut ergo fecerunt, omnes Christi fideles sic deberent facere, sub utraq; specie.

Secundo probant per illum textum: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat.* Dicunt hi, quod S. Paulus exprimit duas species, panem & calicem.

Et probant per illum textum, *Quotiescunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Dicunt, quod illâ literâ iterum expressit Paulus duas species in laica communione, cum dixit: *Panem & calicem.*

Quarto probant per illum textum in fine Epistolæ: *Cetera, cum venero, disponam.* Dicunt isti, quod *in glossa ordinaria* diceretur: Hoc tenete, utramque speciem per communicationem servate, & cum venero ad vos, disponam alia, præterdictam communionem necessaria ad ædificationem ecclesiæ.

Et hæc quanta species epistolæ Pauli, cum quibus ipsi volunt probare, quod sanctus Paulus præcepisset Corinthiis sub utraque specie communicare.

Sed breviter: Non dicunt veritatem, nec intelligunt Epistolam. Nisi quoad aliqualem sonantiam verborum capiunt epistolam, & decipiunt se & alios.

Pro intellectu igitur epistolæ Pauli, notandum est, ut habetur in glossa ordinaria super epistolam Pauli, quod Sanctus Paulus præceperat Corinthiis, ut mulieres visitarent ecclesias velato capite, id est cooperto cum peplis. Hoc S. Paulus eis præcepit, postea vero ipsi Corinthii seducti fuerunt per pseudo prophetas: Dixerunt: Quod Christus non præcepit mulieres transire velato capite, nec Moses nec Samuel, ut dicitur in glossa ordinaria. Sic pseudo dixerunt, quod Christus præcepit sub utraque specie communicare. Et induxerunt Corinthios isti pseudo prophetæ, quod non servarent mandatum S. Pauli, & non transirent ad ecclesiam velato capite, & potius sub utraque specie communicarent. Post hoc autem refert S. Paulus, quod sic essent inducti ad utramque speciem. Et considerans, quod nollent ipsi Corinthii recedere à communicatione utriusque speciei, & considerans, quod inordinate cum peccato habuerant, se tunc per talem communicationem utriusque speciei inebriando, se replendo, & sic de aliis, dedit eis S. Paulus & scri-

ſcripſit Corinthiis tres laudabiles doctrinas, quomodo deberent ſe regere reverenter, honeſte, circa communionem. Non quod præcepiſſet eis ſub utraque communicare ſpecie. Sic eos etiam reliquit, nec prohibendo, nec etiam præcipiendo, ſub utraque ſpecie communicare, ſed ſolum doctrinas tres dando. *Primam doctrinam* dedit eis per exemplum Chriſti, quomodo Chriſtus reverenter ſe habuit in cœna ſua, quando diſcipulos communicavit, non inebrando, non replendo ſe. Ita etiam conſulit, ut Corinthii ſic ſe habeant ad communionem. Et hoc exprimitur in c. quando dicitur: *Quod enim accepi à Domino* &c. id eſt, qualiter Dominus ſe reverenter habuit circa communionem utriusq; ſpeciei. Non quod præciperet eis ſub utraq; ſpecie communicare, ſed ſic eos diviſit ſicut invenit. *Secundam doctrinam* dedit eis, quandocunque communicarent ſub utraque ſpecie, quod tunc haberent memoriam paſſionis Chriſti. Et hoc tangitur cum hic dicitur in epiſtola: *Quotiescunq; manducatis panem hunc & calicem Domini biberitis, mortem Domini annunciabitis*, id eſt memorabitis. Et ſic S. Paulus præcepit memoriam habere paſſionis circa communionem, ſed non præcepit ſub utraque ſpecie communicare. *Tertiam doctrinam* dedit eis, probationem conſcientiæ, quod qui vellet communicare ſub utraque ſpecie, quod prius purgetur ſua conſcientia, & tunc de iſto pane edat & de calice bibat, ſicut eos pſeudo prophetæ informaverant. Sed per hoc non inſtituit eos S. Paulus ſic ſub utraq; ſpecie communicare, ſed prius fuerunt inducti. Quia viſis omnibus expoſitionibus hujus epiſtolæ, & viſa gloſſa ordinaria Ambroſii, nullus exponit qui dicit, quod S. Paulus inſtituiſſet eis ſub utraque ſpecie communicare, aut præcepiſſet.

Et hoc patet ex duobus, quod in eadem epiſtola S. Paulus manifeſtè præcepit mulieribus velato capite tranſire, & præcepit cum verbo: *Præcipio vobis*. Modo ſi laicalis communio fuiſſet præceptum Chriſti, tunc utique S. Paulus præcepiſſet ipſis Corinthiis *tenere*, etiam cum illo verbo, *præcipio* vel ſynonymo. Quod tantum fecit in ſignum, quod non eſt *præceptum* Chriſti, ſed eſt unum utile & proficuum eccleſiæ *conſilium*, ut laici communicent.

Secundo patet ex hoc, quia ſi fuiſſet præceptum Chriſti laicos ſub utraque ſpecie communicare, tunc aliis ſcripſiſſet ſanctus Paulus. Ita diligenter hoc præceptum dediſſet Romanis, qui erant caput mundi, Hebræis, qui erant caput, populus Dei electus. Et tamen nullis aliis ſcripſit Paulus, niſi Corinthiis, qui per pſeudoprophetas fuerant ad utramque ſpeciem inducti.

Etiam, ſi Chriſtus eis inſtituiſſet pro laicis utraque ſpecie communicare, tunc utique apoſtoli conſcripſiſſent de iſto præcepto obſervando, quod tamen nullus apoſtolorum in ſignum ſcripſit, quod non eſt præceptum, nec Chriſtus inſtituit laicos communicare ſub utraque ſpecie, nec aliquis apoſtolorum inſtituit ſub utraque ſpecie communicare, nec communicavit laicos ſub utraque, nec aliquis Papa, qui poſt S. Petrum ſucceſſiſſet.

Et ſi allegatur *Donatus* & *Cyprianus*, dicitur, quod nullus eorum fuit Papa ſed particulares epiſcopi, nec ſub utraque communicaverunt, niſi Donatus ſub utraq; communicaſſet ad breve tempus & ſtatim ceſſavit. Modò poſito, quod Donatus ſub utraq; communicaſſet ex iſto nō ſequitur, quod ideo tota eccleſia debuiſſet aut deberet ſub utraque ſpecie communicare. Quia de particulari perſona non poteſt argui univerſalis. Quia non ſequitur: Iſte ſanctus hoc fecit: Ergo tota eccleſia debet facere quod Donatus fecit. Non ſequitur: Quia ex particulari non infertur univerſalis.

Sed dicis: Illa particula epiſtolæ concernet omnes Chriſtianos: *Probet ſe ipſum homo* ſemper, quilibet in conſcientia ſua. Reſpondetur, quod eccleſia quam particulam acceptavit illam & hodie tenet, & qui vult communicare, debet ſe prius in conſcientia purgare. Sed illam particulam eccleſia non tenet. Quia igitur quilibet laicus, qui communicat ſe, debet de illo pane comedere & de illo calice bibere, debet igitur communicare ſub ſpecie panis, & non ſub ſpecie vini. Et

Et quando dicitur: Tunc epistola non est vera pro qualibet particula, Respondetur: Quod est vera apud illos, quibus scripsit, scilicet Corinthios. Sed quando solum illis scripsit, apud illos fuit vera. Et imo hodie illa epistola est vera. Nisi quod illa particula ab ecclesia non tenetur, *& de calice bibat*, sub specie vini, quia illam particulam non acceptavit. Nam autoritas ecclesiæ major est, quam illa particula epistolæ Corinthiis scripta, *& de calice bibat*. Et tota epistola ab ecclesia tenetur, demta illa particula, *& de calice bibat* sub specie vini.

Item quando dicitur: Cum Paulus laudavit Corinthios, quod sub utraque specie communicaverunt, cum dicitur in epistola: *Fratres, laudo vos in hoc*, id est, quod sub utraque specie communicatis, sed non laudo in hoc, quod communicando inebriamini & scissuras facitis: *Respondetur*, quod non sic debet intelligi, sicut exponit *glossa ordinaria*, quia dicit S. Paulus & loquitur *ironicè* cum dicit: *Laudo vos in hoc*, quia contrarium, id est, *non laudo*, quia mandata mea non servatis de velamine, quod præcepit, ut mulieres ambulent velato capite, sed non laudo, quia circa communionem inebriamini, scissuras & & lites facitis. Sic *glossa* declarat illum textum epistolæ.

Quando quæritur: Quare sacerdos communicat se in altari sub utraque specie, & non laici? Respondetur, quod sacerdos taliter sumit corpus Christi, qualiter in altari offertur. Sicut Christus instituit offerri, sic etiam sub duplici specie communicat. Sed laicus non offert in altari, ideo non debet sub duplici specie recipere sed sub una, sicut ecclesia instituit. Et sicut sacerdos offert pro peccatis omnium fidelium, & etiam defunctorum, sed laicus non communicat pro omnibus fidelibus, sed solum pro suis peccatis sibi ad veniam & gratiam, & nulli alteri, ideo non debet communicare sicut sacerdos.

Et tunc, quando allegatur textus epistolæ: *Cetera cum venero disponam, sed hoc tenete*, id est, istas informationes vobis dedi, servate tunc communionem, cum venero informabo vos. Non debet intelligi, *hoc servate*, id est utramque speciem. Quia Paulus non præcepit sub utraque communione, sed solum informationes circa communionem dedit bonas. Nam de intentione S. Pauli plus fuit sub una specie, quam sub duabus, cum dicit in fine epistolæ: *Itaq; fratres, cum convenitis ad manducandum*, & non dicit: *ad bibendum*, nec dicit: *ad manducandum & bibendum*, quod laicis non debet dari sangvis sub specie vini.

Tunc ad *argumenta ante opposita*, qvando opposita pars vult probare, quod sub utraque specie deberent communicare.

Primo probatur per illam particulam: *Quod enim accepi à Domino* &c. *Respondetur*, quod hoc sic intelligitur: Quod sicut à Domino accepi, qualiter se reverenter habuerit tunc in communione, ita vobis pro exemplo informationem trado Christi, quod vos etiam deberetis reverenter, non inebriando aut litigando, habere in communione Domini. Non debet igitur intelligi ita grossè, *quod accepi à Domino*, videlicet, *communionem utriusq; speciei. Quod ita vobis trado*, id est talem informationem circa communionem, qualiter Christus se habuit discipulos communicando.

Tunc de alio, quando dicitur: *Quotiescunq; manducaveritis panem hunc, & calicem biberitis*, Hic præcepit Paulus sub utraque communicare, Respondetur: Quod non præcipit, sed præcipit memoriam Christi habere, quando quis recipit & manducat corpus Christi, quod tunc memoretur passionis Domini. Sed nullo modo per illum textum præcipit sub utraque communicare.

Nec per illum textum præcipit sub utraque: *Probet autem seipsum homo, & de isto pane edat, & de calice bibat*. Sed bene præcepit se probare & in conscientia purgare.

Tunc, si quis vult communicare inter Corinthios, seu habens modum Corinthiorum, tunc de pane edat & de calice

sice bibat. Sed quia moderna ecclesia non tenet modum Corinthiorum sub utraque specie pro laicis, solum tenet sub uno modo, sub pane & non sub specie vini. Et sic patet quomodo epistola debet intelligi.

CAP. IV.

Examinata argumenta pro Communione sub utraque tunc allata.

AD *solutionem rationum* oppositæ partis, quibus vult probare, quod laicales sub utraque specie communicare debent.

Et *primò* quando sic arguitur. Hæc cœna sub utraque specie pro laicis est summa medicina infirmorum, Ergò laici sub utraque debent communicare. *Respondetur*, quod consequentia non valet: Et antecedens est falsum: quod communicatio est firma medicina infirmorum. Imò alia magis est summa & magis necessaria, quàm ista est, contritio, confessio, pœnitentia. Nam si alia medicina non esset magis necessaria, ut confessio, contritio, ista sola, videlicet communicatio, interficiet, uti patet de Juda. Ille per hanc medicinam, id est communicationem, interfecit se, non profuit sibi, quod communicabatur. Igitur &c.

Tunc ad aliam rationem, quandò pars opposita arguit: In primitiva ecclesia laici sub utraque specie communicabantur. Ergò in moderna ecclesia debent sub utraque specie communicare. Consequentia negatur, & in simili non valet: In primitiva ecclesia apostoli baptizarunt in nomine Domini nostri Jesu Christi, Ergò hodiè sic deberent baptizare. Consequens est falsum & contra Evangelium.

Tunc de alia ratione, quando opposita pars arguit: Non sequitur: Christus est totus perfectus & perfectè in uno sacramento, videlicet sub specie panis, Igitur sufficit laicis una species, Dicit pars opposita, quod Consequens non valet, quia seducit hominem. Imò prodest homini. Quia manet in observatione & consvetudine ecclesiæ, aliàs homo sub utraque specie recipiens & sacerdos dans peccaret mortaliter, quia faceret contra ecclesiam.

Tunc ad responsionem, quando opposita pars arguit: Quia alia gratia acquiritur per secundam speciem vini, quàm per primam speciem panis. Et per speciem vini acquiritur gratia, quæ est pro salute animæ. Quia sangvis sub specie vini datur ad salutem animarum. Sed sub specie panis solum fit pro salute corporis. *Respondetur*, quod omnis ista gratia, omnis devotio, omnis effectus, qui sunt sub specie vini, sunt sub specie panis. Quia totus Christus est sub specie panis cum toto suo sangvine. Ergò omnis gratia est sub specie panis, & devotio quæ potest fieri sub specie vini, etiam potest fieri sub specie panis. Ergò evasio est otiosa. Quia corpus Christi sub specie panis est pro salute corporis & animæ. Et sic etiam totaliter perfectè cum corpore & sangvine dat se degustare sub prima, licet degustatio non sit sub specie vini, cùm sangvis degustatur sub specie panis, licet non sit per modum potus sicut vinum bibitur, sed per modum cibi quia sub specie panis: Vel potest dici, quod sub specie panis etiam dat se degustare per modum potus, licet non proprio signo potus, ut dicit Bonaventura. Sic aliqualis modica est similitudo de corpore Christi. Ipse Christus comeditur, similiter sic sangvis sub specie panis bibitur. Et S. Thomas ponit exemplum de simella imbibita vino. Talis simella comeditur, licet non bibitur sub signo bibitionis, sed sub signo comestionis.

Tunc ad *aliam rationem*, quando opposita pars dicit: Quod aliter dat se in prima specie, aliter in secunda specie. Quia in prima specie dat se per modum cibi, & in secunda dat se per modum potus. *Respondetur*, quod, aliter habet se vel se habere, sunt accidentia, Sed accidens non cadit in Deum. Ergò Christus non habet se aliter in prima specie: Videlicet per modum substantiæ

tiæ unitatis & perfectionis. Quia unica est substantia sub utraque specie. Sed modus ille attribui debet accidentibus & speciebus, & non isto modo. Quid laicus curat de accidentibus, & de modis. Dum ipse habet perfectè Christum sub una specie panis, hoc sibi sufficit. Et tantum de rationibus.

CAP. V.

Excussa testimonia Patrum, pro Communione sub utraque à Jacobello adducta.

AD *solutionem autoritatum* respondendo, quibus autoritatibus pars opposita vult probare, quod laicales sub duplici specie debent communicare.

Ad *primam* autoritatem maximam, quam ipsi habent, respondendum est. Quando ipsi allegant pro se *Cyprianum* 24. *epistol. ad Pelagium de sacramentis* dicentem: *Quidam episcopi & diaconi verisimiliter, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Jesus hujus sacrificii Doctor & autor fecit & docuit. Si quis in isto errore tenetur, luce perspecta ad radicem traditionis de via revertatur.* Hæc Cyprianus.

Sic similiter allegant *Donatum* episcopum, qui sub utraque specie communicavit, ut de ipso scribit *Gregorius in libro Dialogorum*, quomodo una vice frangebatur sibi in altari calix cum sangvine Christi, & effusus fuit sangvis Christi de calice per fractionem calicis.

Respondetur ad primam scilicet *Cypriani.* Quia Cyprianus non fuit universalis ecclesiæ summus Pontifex, sed fuit unus particularis episcopus, qui non habuit ecclesiæ præcipere, quod laici sub utraque specie communicarent. Et sic Cyprianus fuit locutus secundum modum primitivæ ecclesiæ, æstimans illum modum fuisse bonum, quem tamen ecclesia non tenet. Quia autoritas ecclesiæ major est devota æstimatione Cypriani. Quia Cyprianus æstimabat bonum fuisse sub utraque specie communicare laicos, quemadmodum ecclesia non tenet. Et sic illud dictum Cypriani ab ecclesia est abrogatum. Quia loquebatur secundum modum primitivæ ecclesiæ, & in isto puncto non tenetur. Et etiam in pluribus, de baptismo, etiam non tenetur, quia dicit, quod hæretici non possunt baptizare, quia tali baptismus esset lavacrum diaboli. Quem magnus Gregorius, Innocentius, Anastasius cum octuaginta episcopis, qui secum tenuerunt, condemnaverunt, & in isto puncto, uti patet in *dist.* 30. *c. Cyprianus.* Augustinus: Non omnia dicta Cypriani approbo, ejus tamen martyrium veneror.

Tunc ad *Donatum* respondetur: Quod ipse post fractionem calicis reconciliavit, & amplius nunquam sub utraque specie communicavit.

Tunc ad aliam autoritatem, quando dicunt & allegant videlicet *Gregorii in libro dialogorum* sic dicentis: *Ejus quippe caro partitur, ejus sangvis non in manus fidelium sed in ora fidelium infunditur.* Respondetur, quod autoritas intelligitur de sacerdote, uti patet in autoritatibus, cum dicitur: *Ejus caro partitur.* Nam partire & dividere corpus Christi ad solos pertinet sacerdotes, & non laicos. Ergo autoritas sic intelligitur: *Ejus quippe caro partitur per sacerdotes, & ejus sanguis non in manus fidelium sed ora fidelium* sacerdotum in altari *infunditur.* Et non debet intelligi, in ora fidelium laicorum.

Tunc ad aliam autoritatem *Gregorii in homilia paschali*, tractans illud *Exod. XI.* de sanguine agni, & ponent super utrumque postem. Ubi Gregorius sic dicit: *Quod sit sanguis Christi, jam non audiendo, sed bibendo didicistis.* Respondetur uti patet *dist. I. de consecrat.* ubi exponunt Doctores de bibitione spirituali & non de sacramentali. Ut sit sensus: Jam bibendo semper spiritualiter, non sub specie vini, didicistis.

Tunc ad autoritatem *S. Hieronymi in Sophoniam*, quæ allegatur sub his verbis, 9. *q.* 1. *Sacerdotes, qui eucharistia serviunt, & sanguinem Domini populo dividunt, impie agunt in lege Christi, putantes* eucha-

eucharistiam verba precantis facere, & non vitam esse necessariam. Respondetur, quod autoritas est plena, quod sacerdotes, qui eucharistiæ serviunt, & sanguinem populis dividunt, seu porrigunt, sub eadem specie eucharistiæ, videlicet sub specie panis, tales impie agunt, quod credunt, eucharistiam facere verba precantis & vitam non esse necessariam. Per hanc autoritatem Hieronymus non mandat laicos sub utraque specie communicare, quia solus S. Hieronymus sub una specie fuit communicatus, ut prius dictum est in c. de autoritatibus sanctorum.

Tunc ad autoritatem *Ambrosii* quando allegant *Ambrosium, de Consecrationibus dist. 2. Quotiescunq; sanguis Christi* effunditur, in remissionem *effunditur.* Debeo enim semper accipere, *quia medicamen peccatori existit.* Respondetur, quod autoritas intelligitur de sacrificante. Et hoc intelligitur, quando dicitur, *in remissionem effunditur*, id est in altari pro peccatis fidelium offertur. Nam per sumtionem & manducationem laici sanguis Christi non effunditur in remissionem peccatorum fidelium, quod soli illi laico prosit pro suis peccatis & non aliis. Et etiam cum dicitur: *debeo semper accedere:* Iterum hoc *semper* pertinet ad sacerdotes, omni die corpus Christi accipere, & non ad laicos. Intelligitur ergo autoritas de sacerdotibus, qui semper recipiunt in sacrificio pro medicamine omnium peccatorum i. e. pro remissione offerunt omnium peccatorum.

Tunc ad autoritatem *Wilhelmi de monte Landuno*, qui dicit, quod in recipiendo corpus Domini totam veritatem recipit, non totum sacramentum recipit. Respondetur, quod *Wilhelmus de monte Landuno* vult, quod qui recipit sub una specie, totam veritatem recipit, id est totum Christum cum sanguine, sed non recipit totum sacramentum, i. e. non recipit sub duabus speciebus, quia totum sacramentum intelliguntur duæ species.

Tunc ad autoritatem *magni Alberti*, qui dicit, *Quod Christus sub una specie corpus suum tradidit, & sanguinem sub altera specie, sic servandum. Cum Christi actio nostra sit instructio pro certo hæc duo servanda vobis præcepit. Et ideo sub una specie corpus, & sub altera specie sanguinem tradimus.* Hæc ille. Respondetur, quod tota autoritas vadit super hoc, quod Christus duplici specie jussit corpus & sangvinem suum per sacerdotes in altari offerri, cùm dicit: *ideò sub duplici specie tradimus*, id est offerimus in altari. Et hæc duo Christus *nobis sacerdotibus* in oblatione instituit & præcepit observari. Nam non debet intelligi, quod hæc duo *laicis* in communicatione tradimus. Nam *Albertus* in *Summa sua* prohibet laicos sub specie vini communicare, sed dicit, quod ad unam partem sacerdotalem laici debent admitti, ut prius patuit in c. ubi autoritates sanctorum & aliorum fuerunt positæ.

Tunc ad autoritatem *Remigii*, quam pars opposita allegat *homil. VI. Johann.* super illo verbo: *Nisi carnem filii hominis*, &c. Qui sic dicit: *Ad hanc spiritualem alimoniam & ad hoc epulum divinum nos Dominus invitat, tanquam necessitate sumendi hujus alimoniæ induci & aliter vitam habere non possimus.* Respondetur, quod hæc autoritas & textus intelligitur Johannis, *Nisi carnem filii hominis*, &c. de alimonia spirituali, id est de manducatione & bibitione spirituali. Et talis alimonia est præceptum Christi, & est de necessitate, & sine tali, id est sine fide Christi, nullus potest habere vitam æternam. Et Ergò benè dicit Remigius, *ad hanc spiritualem alimoniam & ad hoc epulum divinum.* Et non dicit: Ad hanc sacramentalem alimoniam sub specie vini: Sed dicit: Ad hanc spiritualem &c.

Tunc ad autoritatem aliam: *Bibite ex hoc omnes.* Pars opposita dicit, quod per hoc Christus notavit *omnes fideles futuræ communitatis*, sic quod Christus notasset, quod omnes Christiani futuri post apostolos deberent bibere ex hoc calice sub specie vini. *Respondetur*, quod hoc non est verum. Quia *bibite* est *verbum præsentis temporis*, & signat solos apostolos. Quia solis apostolis dixit Christus: *Bibite ex hoc omnes* sc. apostoli, & non nominavit Chri-

Christus, quod ergo omnes Christiani futuri sic deberent bibere sicut apostoli de calice, sed soli sacerdotes. Quia Marcus in sua passione dicit cum verbo de *praeterito: Biberunt ex hoc omnes.* Si *bibite* significaret *futurum* tempus, quia futuri Christiani deberent bibere de calice, tunc Marcus male dixisset sub *praeterito* verbo: *Biberunt ex hoc omnes.* Ergo.

Tunc ad aliam autoritatem, quando Ipsi allegant hymnum de corpore Christi, & per illum volunt probare, quod sub utraq; specie laici sint communicandi. Ubi in *hymno* sic dicitur: *Dedit fragilibus ferculum, corpus, dedit & tristibus sanguinis poculum, dicens: Accipite, quod trado vasculum, omnes ex hoc bibite. Sic hoc sacrificium instituit sub duplici specie, cujus officium communicari solis presbyteris voluit, ut sumant & dent aliis.* Isti dicunt, quod Christus mandavit dare aliis laicis sub duplici. Hoc est manifeste falsum, uti patet in glossa super dicto hymno, ubi exponitur: *Et dent, suo modo*, id est *laicis debent dare suo modo, sicut ecclesia observat.*

Et quando dicitur: *Bibite ex hoc omnes.* Respondetur, quod hoc dictum discipulis. Et non debet intelligi, *Bibite ex hoc omnes laici.*

Tunc ad aliam autoritatem quando allegatur evangelium *Johannis: Nisi carnem filii hominis.* Et etiam quando allegatur: *Caro mea verè est cibus & sanguis meus vere est potus. Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo.* Respondetur, quod omnes isti textus intelliguntur de manducatione & bibitione spirituali, ut dicit *Hieronymus super epistolam ad Hebr.*

Tunc quando allegatur epistola Pauli: *Probet autem seipsum, & de pane isto edat & de calice bibat.* Respondetur, quod ecclesia illam particulam acceptavit: Quilibet homo debet se probare, qui vult communicare. Et non quilibet homo debet de calice bibere sub specie vini. Ergo ecclesia illam particulam, quam Paulus Corinthiis scribit, *& de calice bibat*, non acceptat nec tenet. Quia major autoritas est ecclesiae, quam illa particula Corinthiis per Paulum scripta, *& de calice bibat.* Qvia ecclesia non dat laicis de calice bibere sub specie vini, & sufficit laicis communio sub una specie vini.

Et sic est finis hujus tractatus.

TOMI III. PARS XX.

QVanquam non duntaxat à Theologis Constantiensibus ipsoque Concilio, sed & aliis Theologis, satis videretur scriptis armisque literariis ob novum sacramenti communionisve laicalis ritum impetitus *Jacobellus, cum Bohemis* fide sibi junctis: Non tamen vel fidem vel animum vel calamum abjiciendum putarunt. Quapropter, extincti etiam in Concilio Hussi ut & Hieronymi flammis haud territi, non tantum *usum calicis* continuarunt, sed & novis indies scriptis istum munire, suamque ea de re constantem fidem *confessionibus publicis* declarare non destiterunt. In his extitit breve *Confessionis de calice symbolum, à Pragensi Universitate*, Concilio durante, Anno 1417. die 10. Martii *publicatum.* Quod à *Cochlaeo*, *Bzovio*, aliisque dudum recensitum, ob historiae seriem atque nexum hic repetere, cum admodum sit breve, fas fuerit. Neque enim occasio *sequentium scriptorum Gersonianorum* atque *Mauritianorum*, quae in Concilio hac de re ediderunt, absque illo cognosci potest.

UNIVERSITATIS PRAGENSIS CONFESSIO,
A. 1417. d. 10. Martii sub Constantiensi Concilio edita,
DE COMMUNIONE SUB UTRAQVE
pridie inter illos per Jacobellum resuscitatâ.

Universis & singulis Christi fidelibus, Johannes Cardin. Magister in artibus, & Baccal. Decretorum, totusq; coetus Magistrorū almae Universitatis studii civitatis Pragensis, *salutem, & agnitioni veritatis instanter insistere, amoroso quoq; Domini obsequio ardenter*

& ex animo insudare. Quia plurimorum Christi fidelium, tam magnatum & nobilium, quam aliorum conditionis promiscua hominum, crebra petitionis urgemur instantia, quatenus ipsis in materia venerabilis Sacramenti Eucharistiæ, an id sub utraque specie à cunctis Christi fidelibus de lege Evangelica nostri Præceptoris, velut saluti expediens licenter sumi possit, atque à Clero eisdem ministrari expediat, *nostræ confessionis fidem plenam faciamus: Cum autem iis intendere, quæ proximorum salutem promovent, quilibet jugiter adstringatur, hi tamen præcipue, qui generalis præeminentiæ specula ad hoc sunt præditi, ut communis incommodi evitentur pericula, quæ ex præfectorum negligentia cuipiam possint accidere, ad illa invigilare studiosius teneantur: Nos igitur, prout ex officio magistralis officii adstringimur, nihil temere, præsumtuose, aut quavis pertinacia frivola, contra sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam definire, aut aliquam novitatem introducere intentantes, sed, fideli & orthodoxa protestatione præhabita, de ea duntaxat, quæ in nobis est fide, parati omnibus poscentibus reddere rationem, congruis illorum & honestis rogatibus inclinati, ne fideles, meticulosis distracti insultibus, ambiguitatis quovis langvore inter salutaria vacillent, fluitantes: Ne quoque nos ex rubore, aut timore veritatis enunciandæ libere, de ejus proditione durius arguamur aut verbo sapientis obruamur, dicentis: Pro anima tua non confundaris dicere verum: Præsertim cum &, ut dicitur*, præsens Constantiense Concilium *prædictam* formam communionis sub utraque specie asserat fuisse à Christo institutam & ministratam, & sic in primitiva Ecclesia diutissime & Catholice practicatam: *Ipsis, inquam eo licentius circumspectæ providentiæ judicio respondentes, fideliter profitemur: Quod Salvator noster, in humana adhuc mortalitate in terris conversatus, de hoc mundo ad patrem, nobis parare terræ promissionis regnum, transiturus, typis omnibus ac figuris legalibus consummatis, inter cætera salutaria novissime condens suum testamentum, suæ gloriosæ passionis velut memoriale signum, & in profectum nostræ fidei ac bonorum operum, pro attingendo terræ promissæ regno, ne lassati deficiamus, hoc novum Pascha, mysterialeque Manna, tremendum scilicet & admirabile gratiosissime instituit sacramentum: Tradens illud sua liberalissima munificentia omnibus Christi fidelibus, nedum sub una specie, quamvis totus Christus sub alterutra esse tradatur, in refectionis causam, cœnæ suæ magnifica plenitudinem, augmentumque meriti*, sub utraque specie panis & vini, *pro loco & tempore assumendum. Et ipsos suo adstringens juramento sub* pœna non habendæ vitæ regnique cœlestis *digne impulit ad fruendum. Imperiali quoque verbo suis discipulis dixit ministerialiter dividendum. Quatenus sic mors Domini continue, donec veniat, annuncietur. Prout hoc in sacri Evangelii passibus est luce clarius, irrefragibiliter exaratum, & sanctorum Doctorum fere omnium concorditer, præsertim veterum, ita ut non sit timor ad oppositum, est commendatum firmatumque solidissimis monumentis.*

Vid. supr. Parte 17. Cap. I.

Vid. supr. Jacobell. Parte 16. & 18.

Quapropter si quos Christi fideles vera & utilia erudiunt, si salutifera promovent, & honesta si delectant, deniq; si qui salutiferum antidotum pro humana fragilitatis infirmitate effuganda appetunt, si ardore cordis dominicæ incarnationis conversationem, ac ejus salvificam passionem memorari, sibiq; compati dulcorose desiderant, aut si se vita divina, regniq; cœlestis exortes nolunt experiri finaliter: Equidem hos per viscera misericordiæ Jesu Christi obnixius deprecamur, quatenus ad hoc vivificum, duplicis speciei, unius tamen fidei, sacramentum, *in quo omnis animæ spiritualis frugalitas & omnis prærogativa gratiæ, augmentum fidei, cum omni eo, quod animam beatifice delectat, aut immortalitatem præstans ædificat, ex altitudine divini consilii mirabiliter sunt inclusa, humanæque rationi imperscrutabiliter congesta, studeant, velint & affectent præ aliis omnibus ad hoc unicum bonum tractandum sumendum & fruendum frequenter, summopere properare, & ad properandum ipsumque percipiendum frequentius se totis viribus, quantum humana ipsis permittit facultas, semper adaptare, probare ac disponere, & isto beato ac salutari non tam gravi quam delectabili, nec tam utili quam felici se labore studiose & solicite exercere. Quo sic saluberrimo Manna cœlestis cibo, meracissimoque de petra, quæ Christus est, fluente poculo refecti, deificam terræ promissæ vitam possent consequi feliciter & mereri.*

Si autem de antecessoribus nostris, aut de coexistentibus nobis, non solum ægris, quin etiam sanis, vel ignoranter vel simpliciter, hoc observatum non fuerit, seu necessitate ægritudinis

tudinis, aut alio casu, nequaquam caute ac commodose observari quiverit: Potest, ut speramus, à Domino simplicitati eorum, aut necessitudini misericorditer indulgeri.

Quod si huic sanctissimæ Christi constitutioni nostraque fidei professioni humana quavis obstet constitutio, quæ pridem in sacris Canonibus nondum est reperta, nec de post, ut credimus, affutura: Aut cujuscunque potestatis, insidians, & ab hoc bono quomodolibet retrahens, terrifica comminatio, etiamsi nos in futurum, quod absit, aut Angelus de cælo, à prædicta solida veritate, quenquam niteretur aliquo dogmate, seu evidenti aut simulata fraude abducere: Quoniam sic aliud decerneretur, quàm quod Præceptor noster Christus Jesus, hujus sacrificii autor & Doctor, instituit, & tradidit, fecit & docuit: Hujusmodi humanæ inventionis dogma tanquam suspectum & à veritate Evangelica prorsus alienum est & nullatenus advertendum. Quin potius veritati Christi auctoris, quæ omnium jussa præponderat, cui & contraria quoque consvetudo aut inventio debet cedere, est studiosissime insistendum. Datum Pragæ Anno Domini M CCCC XVII, die X. mensis Martii, in plena congregatione Magistrorum Universitatis, sigillo appenso.

Hæc *Bohemorum de necessario calicis usu confessio* quando ad Constantiense Concilium penetravit, novis ansam dedit vel consiliis vel scriptis. Patribus quippe Concilii consultum fuit visum, uberioribus scriptis vel animum vel fidem illorum oppugnari aut expugnari. Consiliis potius quàm armis rem esse expediendam rati. *Gerson*, magnæ in Concilio autoritatis, novum hunc à Concilio Theologis injunctum laborem haud detrectaturus, *consilium* mox aliquod suppeditavit, quo pacto anceps hoc literarium cum Jacobello & Bohemis negotium esset tractandum aut conficiendum. Quod, cum non solùm *pars fuerit haud ultima Actorum Concilii*, sed & *viam paraverit* aliis in Concilio hac de re editis opusculis, hic omnino negligere, rei gestæ ordo interdixit.

JOHANNIS GERSONIS
Regii in Constantiensi Concilio Legati, CONSILIUM PUBLICUM,
Constantiæ, jussu Concilii, A. 1417. Theologis datum, *Causam* JACOBI DE MISA & BOHEMORUM
QUOAD COMMUNIONIS LAICALIS SUB UTRAQUE SPECIE NECESSITATEM, *uberius discutiendi.*

PRÆFATIO.

Oblaturus juxta *Seniorum hujus sacri Concilii Constantiensis monitionem generalem*, nonnulla quæ concernunt expugnationem hæresum & hæreticorum nostri temporis, nominatim *secta noviter exorta, & protinus judicialiter damnata, De necessitate communicandi laicos sub utraq; specie, scilicet panis & vini:* Profero cum Evangelica paupercula duo minuta, quæ dici possunt duplex ille denarius, quem Samaritanus protulit & dedit stabulario pro cura vulnerati. Unus denarius *decem regulas speculativas*, alter decem *practicas* habet inscriptas.

Jacobi de Misa. V. Tom. IV. in Decretis, Sess. 13.

CAP. I.
Decem Regulæ generales, De autoritate scripturæ, & illam interpretandi jure.

Regula Prima. Scriptura Sacra est fidei regula. Contra quam bene intellectam non est admittenda autoritas vel ratio hominis cujuscunq;. Nec aliqua consuetudo, nec constitutio, nec observatio valet, si contra S. Scripturam militare convincatur.

Hæc regula *fundamentum* est *commune*

ut nobis & hæreticis, quos impugnare conamur. Propterea concedimus & adprobamus omnes auctoritates vel rationes, quæ hanc probant, pro quanto non ad aliud probandum per eos ducuntur, vel induci quærerentur.

Quamobrem *S. Scriptura* debet considerari, quasi sit una propositio copulativa, connectens singulas partes, & unam confirmans per alteram, elucidans & exponens. Quoniam si propositio aliqua S. Scripturæ, posita adsertive per auctorem suum qui est Spiritus S. esset falsa, tota S. Scripturæ, sicut dicit Augustinus, vacillaret auctoritas. Quia similis est *ratio adsentiendi* per fidem cuicunque propositioni, signatæ in S. Scriptura, ita uni sicut alteri, scil. *auctoritas divinæ revelationis*, quæ utrobique communis est *ratio credendi.*

Secunda. Sacra Scriptura, dum consideratur in aliqua sui parte vel propositione, non est tenenda in solis terminis illius propositionis, aut in illo sensu, quem illa propositio sic per se & nude considerata facit: Sed conferenda est & concordanda per comparationem ad alios S. Scripturæ passus.

Patet hæc regula ex precedenti, & per *exempla* manifesta, qualia sunt innumera. Dixit itaque Christus *Mat. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Si quis voluerit in hac præcisa forma & sententia stare, non admissa quacunque collatione ipsius cum aliis, sicut inventos aliqvos esse tales notat *Augustinus de Civit. Dei* 21. constat, quod errabit manifeste, ponendo quod sola fides sufficit in baptismo ad salutem sine aliis virtutibus. Sicut traherent alii ex simili verbo Christi: *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Amplius arguendo ad homines sic induceremus illud *Johann.6. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Attamen secundum istos non sufficit manducatio solius panis, id est sumtio corporis, sed requiritur bibitio sanguinis.

Tertia. *S. Scriptura potest & debet in suis partibus & partialibus adsertionibus reverenter & humiliter & diligenter expositionem recipere, concordando passum cum passu, & unum per alterum judicando.*

Sequitur ex præcedentibus. Et quia sic fit in omnibus aliis scientiis & doctrinis, in quibus intentio & sensus unius dicti trahitur ex aliis, ex quibus apparet intentio dicentis. Quoniam secundum *Hilarium* intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi. Alioquin plura essent mendacia & contradictiones in qualibet scientiarum, & præcipue in sacra & divina, quam essent veritates, in omni modo loquendi communi.

Quarta. Scriptura S. in expositione partium suarum requisivit & requirit homines (1) *præditos ingenio* (2) *exercitatos studio* (3) *humiles in judicio* (4) *immunes ab adfectato vitio.*

Patet. Quoniam ex opposito alterius istorum quatuor solet facillime falsus intellectus Scripturæ suboriri. Ut si sit homo hebetis ingenii, si iners & neglector studii, si superbi & arrogantis judicii, si denique fuerit infectus & depravatus ex adfectu alicujus vitii. Quoniam excœcat tales malitia eorum. Possent ista & istorum quodlibet tam auctoritatibus quam exemplis & rationibus multipliciter declarari, quæ quia nota sunt doctis, & alibi satis inveniuntur, brevitatis amor linquit.

Quinta. Scriptura S. in sui primaria expositione habuit homines eruditos, non solum humana ratiocinatione vel studio, sed divina revelatione & inspiratione Spiritus S.

Patet de apostolis & aliis, de quibus loquitur *Lucas in Act. Apost. cap.* 13. Et *Paulus* plures enumerat divisiones gratiarum, inter quas interpretatio sermonum, & sermo sententiæ, & sermo doctrinæ. Comparandi igitur sunt Doctores in expositione S. Scripturæ cum Doctoribus. Et illi, quos constat habere conditiones positas in præcedenti regula, præferendi sunt non habentibus. Similiter habentes revelationem non habentibus eam. Et dona gratis data possidentes non possidentibus ea, cæteris paribus. Et proinde convincitur ac reprehenditur quorundam arrogantia modernorum, usurpantium sibi illa de Psalmo: *Super omnes docentes me intellexi.* Et iterum: *Super senes intellexi.* Et iterum: *Super inimicos meos prudentem*

tem me feciſti. Sed utinam adverterent, ſi veræ ſint eis cauſæ, quæ junguntur: *Quia teſtimonia tua exquiſivi, & lex tua meditatio mea eſt*, & reliqua.

Sexta. *Scriptura Sacra non ita recipienda eſt nude & in ſolidum, contemtis aliis traditionibus hominum, quin debeat ad intelligentiam veram ipſius habendam, juribus humanis & canonibus, & decretis, & gloſſis Sanctorum Doctorum frequenter & humiliter uti.*

Patet ex præcedentibus. Patet etiam ex modo, quem tenent hæretici, *quos nunc impugnamus*; qui doctores valde diligenter allegant pro ſuis adſertionibus colorandis & corroborandis. Et tales, qui ſunt aliquando nullius auctoritatis vel ponderis, ſicut ſunt aliqui gloſſatores Decretorum & Decretalium, & non ſancti, nec multum in Theologicis eruditi. Et ſimiliter aliqui quos de numero trahunt Theologorũ. Unde ſic arguitur adverſus eos: Si doctoribus & peritis in ſua arte credendum eſt, cur Doctoribus per nos allegatis non vultis credere? Quos allegatis, bene intellecti, ſunt pro nobis, & alii, qui absque ulla comparatione plures ſunt & clariori ſermone dicentes noſtram ſententiam. Si vero non talibus in aliquo credendum eſt, cur eos pro vobis in confirmatione erroneorũ ſpirituum & ſenſuum veſtrorum tam curioſe & exquiſitiſſimo ſtudio quæritis allegare? Undecunque colligentes & diſcerpentes, quantumlibet renitantur.

V. ſupr. Jacobellũ Parte XVI & infr. Parte XXII.

Septima. *Scriptura S. recipit interpretationem & expoſitionem nedum in ſuis verbis originalibus, ſed etiam in ſuis expoſitionibus.*

Patet ex præcedentibus. Unde ſi allegatur *Auguſtinus*, exempli gratia, quod dixerit in una gloſſa ſua, ſumendum eſſe ſanguinem Chriſti in communicatione laicorum, & hoc de neceſſitate ſalutis: Et alibi dicat vel obſervet oppoſitum, ſecundum intellectum, quæ prima facie colligeretur ex verbis: Attendendum eſt ex dictis aliis, qualiter eſt concordandus ſibi ipſi. Invenitur enim dixiſſe: *Crede & manducaſti*, & ita dicere potuit, *crede & bibiſti.*

Octava. *Scriptura S. dum per novellos homines inducitur, tanquam credenda ſit in ſuis nudis terminis absq; alterius interpretis vel expoſitoris admiſſione, exponitur gravibus periculis & ſcandalis, niſi ſolerter provideatur, & confeſtim occurratur.*

Patet ex præcedentibus. Et quia ad veritatem tales implicant ſemetipſos in dictis ſuis, prout deductum eſt in ſexta regula: Dum aliquando pro ſe inducunt Doctores, & inductos contra ſe non admittunt: Dum præterea vitare volunt gloſſam omnem, incidunt apertiſſime in multiplicem contradictionem, & ultra quam Judæi literales judaizant, qui recipiunt in antiquis traditionibus legis expoſitiones ſuorum Doctorum multas & varias, ut *Rabbi Salomonis & Rabbi Moſi* & aliorum, quemadmodum traditum habent in lege *Deuteron.* 17. ſub mortis interminatione ſacerdotibus Levitici generis eſſe credendum & obediendum. Ex hac præterea radice peſtifera orti ſunt & quotidie creſcunt errores *Begardorum & Pauperum de Lugduno*, & omnium ſimilium, quorum multi ſunt *Laici, habentes in ſuo vulgari translationem Bibliæ*, in grande præjudicium & ſcandalum Catholicæ veritatis. Quale *propoſitum eſt in REFORMATORIO*, eſſe tollendum.

Nona. *Scriptura S. in ſui receptione & expoſitione authentica finaliter reſolvitur in auctoritatem, receptionem & approbationem univerſalis Eccleſiæ, præſertim primitivæ, quæ recepit eam & ejus intellectum immediate à Chriſto, & revelante Spiritu S. in die Pentecoſtes & aliàs pluries.*

Patet. Quia quod Matthæus ſcripſerit veraciter Evangelium, & Nicodemus non, ſolum habemus ab autoritate Eccleſiæ: Juxta illud Auguſtini: *Evangelio non crederem, niſi me auctoritas Eccleſiæ compuliſſet.* Hæc enim eſt ineffabilis regula à Spiritu S. directa, quæ in his, quæ fidei ſunt, nec fallere poteſt nec falli. Probationes omitto.

Et quia hoc eſt primum principium in fide tenendum, quo non credito non ſupereſt arguere contra ſic negantem, ſicut nec contra negantem prima principia in moralibus & ſpeculabilibus arguendum eſſe tradit Ariſtoteles: Additur

tur consecutive, quod in S. Scripturæ in expositione habet & habere debet in reverentia & auctoritate majori consuetudinem universalis Ecclesiæ, circa ea, quæ fidei sacramenta respiciunt, & dispensationem ipsorum, quam auctoritatem Doctoris unius particularis, etiam sancti. Et sic tradit S. *Thomas* in illa quæstione, qua quærit, *utrum pueri infidelium sint invitis parentibus baptizandi*, in ratione ad oppositum. Unde valde mirandum videtur, apud aliquos considerativos, *dum vident quod statim ut Doctor aliquis composuit unam lecturam, vel unam compositionem aut glossam super decretalibus aut decretis redegit in scriptis, habetur illa glossa seu lectura in reverentia tali, quod allegatur authenticè in scholis & judiciis.* Qui Doctor si viveret, non esset comparandus mille & mille, *qui* jam *sunt in vita.* Et tamen si tota una Universitas, exempli gratia, quæ habet Doctores in omni facultate peritissimos, declararet aut determinaret unam expositionem circa unum passum Scripturæ S. vel decretorum aut decretalium, vix reputabitur aut recipietur hujusmodi testificatio. Quasi videlicet Scriptura mortua sit majoris auctoritatis quam viva.

Et si opponatur, quod *in vivis pervertitur judicium propter perversionem affectus*, cur non similiter potest dubitari, quod *in mortuis regnaverint*, dum viverent, hujusmodi *passiones*, *judicii subversiva.*

Decima. *Scriptura S. patitur in suis lectoribus, permittente Deo, quod errent, & proterve agant, quatenus qui probati sunt, fiant manifesti, sicut dicit Apostolus: Et ut studia Doctorum multipliciter excitentur, prout notat Augustinus, & ut particulares veritates quotidiano exercitio inveniantur & eliciantur. Juxta illud: Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Et illud: Declaratio sermonum tuorum illuminat cū millibus multis. Nihilominus dum S. Scriptura patitur in suis lectoribus aut allegatoribus perversum & protervum intellectum, adversus illa quæ manifeste sunt in eadem Scriptura tradita, & quæ declarata sunt per Ecclesiam universalem, & ita recepta per fidelium observationem, debet habere defensionem suam, magis judiciali severitate & executione punitiva, quam ratiocinatione curiosa per scripturas, aut verba.*

Patet ex præcedentibus. Verificatur enim in talibus, quod stultis verbis non erudietur. Quod & experientia quotidiana manifestat. Illa quippe tales negant, per quæ sola possunt & debent ad viam veritatis reduci. Et si nolunt aliqui credere, nisi quæ reperiuntur in Biblia, inveniant illic, si poterunt, formam sacramentorum, & quod Christus miscuit aquam cum vino, quod consecravit, & ita de plurimis.

CAP. II.

Decem regulæ speciales, pro expugnandà doctrina Bohemorum, sub Constantiensi Concilio prodita, de laicorum communicatione, facienda de necessitate salutis sub utraque specie.

DEbet potius *hoc sacrum generale Concilium* invocare auxilium brachii secularis, si opus fuerit, quam per ratiocinationes contra tales, attentâ *sua determinatione*, *quæ jam transit in rem judicatam.* *V. sup. Parte XIIX. cap. XI.*

Nihilominus in expugnatione tali possunt *aliqui Doctores, de Concilio* vel aliunde, scribere vel aliter agere contra tales errores & errantes, *per rationes*, & persuasiones, & allegationes.

Quemadmodum fit nunc pro errorum confutatione præsens opusculum sub generalibus regulis, quæ possunt latius trahi & particularius adplicari *per rationes*, *deductas ante decretum dicti Concilii.* *Vid. sup. Parte XVII. cap. II.*

Prima. In expugnatione hujusmodi *debet* inprimis *concedi* protervientibus *adversariis*, *quicquid est Theologice & rationabiliter concedendum*, ut accepto illo, in quo est controversia, facilius & compendiosius ad erroris depositionem induci possint.

Debet enim concedi, sicut & *Sancta Synodus concedit*, *quod aliquando potuit fieri & factum est sine peccato, imo cum merito, quod aliqui Laici communicarent sub utraq. specie*,

specie, sicut aliquando fiebat consecratio in fermento, ne judaizare videretur Ecclesia. Sicut & *Christus*, & forsan pluries post eum *primitiva Ecclesia*, consecravit, & dedit hoc sacramentum post cœnam.

Concedatur etiam ipsis, quod contra *S. Scripturam* nec auctoritas humana nec consuetudo aliqua robur habet. Sed addatur, quod *interpretationem* vel expositionem ipsa recipit, sicut in regulis deductum est.

Secunda. In expugnatione hujusmodi principale illud, circa quod versatur difficultas, sicut in puncto, centro, vel cardine, est: *Si communicatio talis sub utraque specie sit jussa generaliter à Christo sub debito salutis aeternæ*, & indispensabiliter ab homine. Quemadmodum dicimus quod baptismus aquæ est de necessitate salutis indispensabili per hominem, sic quod nulla auctoritate vel consuetudine possit introduci vel institui, ut certi homines non baptizarentur baptismo aquæ.

Definit autem *Sacrum Concilium*, & verissime, *negativam*. Sicut nec sumtio Sacramenti talis est necessitatis ante cibum vel etiam post cibum.

Circa quod est rememoranda distinctio necessaria, & notanda, quod circa ministrationem vel institutionem sacramentorum *quædam* sunt *de necessitate Sacramenti*, & *de jure divino*, quædam vero sunt tantummodo *de necessitate præcepti* & *de jure humano* seu positivo. Exemplum in materia nostra, quod fiat consecratio per talem verborum formam, quod in tali materia panis, quod per sacerdotem, hoc est de necessitate Sacramenti & juris divini. Quod autem fiat in templo, seu altari sacrato, quod cum talibus vestibus, & cum lumine, quod cum talibus orationibus, epistola & Evangelio, & quod jejuno stomacho, jejunio etiam naturæ: Hæc, inquam, omnia atque similia sunt de solo præcepto humano & variabili. Sicque Ecclesia posset ex causis rationalibus etiam præmissa omnia vel aliqua talium immutare, & immutata sub præcepto tradere, sic quod tunc peccaret homo faciendo illud, in quo nunc meretur, & quod transgrediendo peccaret.

Tertia. In expugnatione tali declarari potest faciliter apud nolentes protervire, vel ex adfectu praviter errare, quod *sumtio Sacramenti sub utraque specie à Laicis, modo non est aut* unquam fuit de necessitate præcepti juris divini, sub pœna damnationis æternæ. Attamen dum fiebat à Laicis, præcipiente, vel permittente, vel consulente Ecclesia, bene fiebat, sicut dum conficiebant sacerdotes in fermentato. Nunc vero dum certa ratione inolevit opposita consuetudo, per Ecclesiam laudata & jussa: Quæ jussio patet ex tali consuetudine, quæ est optima legum interpres: Sumtio talis temeraria est, & præsumtuosa, scandalosa, seditiosa, & Ecclesiastici ritus turbativa, & ex consequenti æternæ damnationis inductiva.

Nec valet, cum inducunt, quod *Laici plus merentur sumendo sub utraque specie*, quam sub sola forma panis. *Respondetur*, falsum esse. Quia melior est obedientia quam victimæ. Et quia potest Ecclesia prohibere aliqua, quæ possunt aliquando meritum augere in aliquibus, propter melius bonum commune adipiscendum vel malum declinandum.

Quarta. In expugnatione tali dicendum est: *Adserentes, talem sumtionem esse licitam & utilem Laicis sub utraque specie, tantum errant quantum illi, qui dicunt, eam esse necessariam de necessitate præcepti divini, & juris indispensabilis quasi sacramenti.*

Patet, Quoniam isti secundi damnant apertissime de hæresi omnes & singulos, qui non volunt Laicos taliter esse communicandos, & ponunt eos extra Ecclesiam. Et ita consequenter reputant, quod sola generalis Ecclesia sit apud eos, sicut olim fuit temporibus Augustini de Donatistis. Quæ quam horrenda sit præsumtio, videre stupor est.

Et valde notandum est, quod ex hac auctoritate Christi: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem, non habebitis vitam in vobis Joh.* 6. volunt concludere inevitabiliter errorem suum. Et non attendunt, quod in eodem-

dem capitulo Christus præmisit: *Ego sum panis vivus, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Ubi nihil loquitur de potu. Et ideo mendacem faciunt Christum, si requiratur cum manducatione sacramentali panis sumtio etiam vini sacramentalis. Quoniam dictum suum est unà conditionale: *Si quis*, cujus oppositum consequentis stat secundum eos cum antecedente, sumto in se, & secundum verba sua. Imo consequens hoc modo repugnat antecedenti. Est insuper mirabile, quod ex illo uno verbo volunt cocludere, quod sacramentalis sumtio corporis & sanguinis Christi cadat sub tanta necessitate salutis & juris divini, sicut baptismus aquæ. Cum oppositum manifeste pateat per Doctores. Quoniam sine tali sumtione stat salus, saltem in parvulis & pueris citra perfectum usum rationis, sicut observat Ecclesia. Quamvis reperiatur ex quadam epistola *Cypriani*, quod parvuli quatuor annorum recipiebant aliquando corpus Christi. Ponitur enim pro miraculo, puerum unum talem, qui oblato cibo idolis immolato nolebat aut non poterat comedere, sed bene de pane consecrato gustabat, si bene memini.

Quinta. In expugnatione tali respondendum est ad *auctoritates adversariorum* inductas.

Primo, quod *aliqua conceduntur*, pro quanto *fundamentum veritatis* dicunt esse *sacram Scripturam &c.* sed rite intellectam.

Alia similiter *conceduntur*, pro quanto dicunt, sacramentum altaris *aliquando sumtum* fuisse *à Laicis sub utraque specie*. Quamvis probabilius videatur, quod hæc observatio nunquam à tempore Doctorum communiter *apud omnes* extiterit.

Alia, quæ dicunt, *sacramentum Altaris integre sumi debere*, sicut expressius inter omnes allegatos tradere videtur *Gelasius Papa*, *De consecratione distinct.* 2. *Comperimus*, debent *exponi de sacerdotibus* Ecclesiæ, qui celebrant pro toto populo, apud quos semper fuit & est de necessitate præcepti, saltem Ecclesiæ, quod sub utraque specie communicarent, in tantum, quod plus obligantur hoc facere, quam quod jejuni celebrent, juxta consilium Doctorum, dicentium, quod, ubi homo veniens ad perceptionem sanguinis reperit primo ibi aquam, quam putans fuisse vinum degustat, & ita frangit jejunium naturæ, debet consecrare noviter vinum, & ita sumere. Et ita *dicitur populus sanguinem bibere*, *quia ministrantes pro eis illum bibunt*. Prout intelliguntur auctoritates inductæ ex *Canonibus* Ecclesiæ, & juxta verbum *Augustini* prædictum: *Crede & bibisti.*

Est enim *manducatio & bibitio* juxta communem distinctionem *duplex*. Una *spiritualis* per fidem & amorem, quæ necessaria est in adultis. Alia est *sacramentalis*, quæ si sit sine spirituali, nedum non proficit, sed officit. Cadit tamen in præcepto, dum ejus sumtio nequaquam contemnitur, prout de *Confirmatione & Extrema unctione* dicitur à Doctoribus, quæ dicuntur esse *sacramenta non necessitatis.*

Et de hoc sacramento notetur, quod egit *Venerabilis Hugo de St. Victore* in morte sua. Ex quo colligitur sumtionem sacramentalem non esse necessitatis sicut baptismum, & ex aliis notatis *super quartum sententiarum* per Doctores *distinct.* 11. & per *glossas Joh.* 6. & 1. *Cor.* 11.

Sexta. In expugnatione tali sunt inducendæ *auctoritates Doctorum Sacræ Theologiæ*, qui scripserunt in hac materia, quas hic omittimus, partim, quia fuerunt *sufficienter allegata in hoc sacro Concilio ante damnationem prædicti*, partim quia multæ sunt vulgatæ & notæ. Denique quia stat pro parte hac experientiæ testimonium ubilibet divulgatum, quale qui negaret, debet non ratione sed sensu & flagellatione compesci. *V. sup. Parte XVII.*

Septima. In expugnatione tali proficere videretur, quod *Serenissimus Rex Romanorum*, *invocatus à sacro Concilio*, acciperet *factum illud* prosequendum & terminandum, sicut & *alias hereses in Bohemia*, cum potentia etiam brachii secularis. Attento præcipue, quod *præsens fuit & est in Concilio*, ubi facta sunt decreta in hac parte. Attento præterea quod *in regno* fratris sui, cujus est successor *V. sup. Parte XVIII. c. XI.*

cessor, *hac heresis habet exordium*, & nisi provideatur, serpet in longinquum.

Octava. In expugnatione tali videretur multum proficere, præsertim apud Bohemos, si Concilium aut supposita ejus palam ostenderent, nedum verbis & epistolis, sed factis & exemplis, *quod non ex odio vel invidia proceditur contra eos*, sed Zelo solo fidei & salutis animarum. Et hoc tunc fiet eis persuasibile, si videant & sentiant in factis, *quod quaritur in hoc Concilio* exstirpatio omnium errorum *sine acceptione gentis alicujus vel personarum*. Et quod *non solis eis fiat*, sicut nec fiet Domino concedente, persecutio, & *non aliis*, deterius aut non minus errantibus, *detur favor*, *dissimulatio* aut etiam *defensio*.

Notata causa Johannis Parvi diu in Concilio dissimulata, & damnanda.

Nona. In expugnatione tali videretur maximum esse præjudicium, si non libere *convenirent Theologi*, *collationes* mutuas cum charitate, & absq; contentione frequenter *habituri*. Cum pro causis minoribus & profanis fiat quotidie aliorum conventio. Rursus oportet, quod *stylus procedendi Theologicus* observetur, *non litigiosus* aut *profanus*. Super qua re alibi scriptum reperitur amplius.

V. in Actis Johannis Parvi.

Decima. In expugnatione tali viderentur *idonei* esse, quantum ad expugnationem doctrinalem, *Theologi Universitatum* illarum, quæ non debent à Dominis Bohemis de odio vel invidia haberi rationabiliter suspectæ, & quos constare potest in aliis materiis sinceriter, & veraciter & constanter hactenus decertasse, sine nota hæresis vel erroris in aliis materiis. Et ad hoc non dubium est parati sunt inter cæteros *Theologi de alma Universitate Parisiensi, qui magno in numero præsentes sunt in hoc Concilio*. Sunt & *de aliis Universitatibus* præclaris tam numero quam merito Theologi præcellentes.

Unde dicunt eorum plurimi, *qui super hoc fuerunt simul congregati*, quod consuetudo licita & rationabiliter fuerit introducta de non communicando Laicos sub utraque specie. præsertim post multiplicationem fidelium. Et hoc propter evitationem multiplicis periculi, irreverentiæ & scandali, circa susceptionem hujusmodi benedicti sacramenti.

V. supr. Parte XVII.

Primum periculum in effusione.

Secundum in deportatione de loco ad locum.

Tertium in vasorum sordidatione, quæ deberent esse sacrata, nec passim tractata vel tacta à laicis. Et multo minus deberet vinum consecratum vendi Apothecis, sicut fit apud tales, ut dicitur.

Quartum in barbis longis laicorum.

Quintum in conservatione pro infirmis, quoniam posset in vase acetum generari, & ita desineret ibi esse sangvis Christi, nec suscipiendum esset, nec noviter consecrandum sine missâ. Et fieri posset, quod daretur acetum purum pro sangvine Christi, addito, quod in æstate vermes aut muscæ generarentur, quantumcunq; esset vas clausum, quandoq; etiam putresceret aut fieret velut abominabile ad bibendum. Et hæc ratio est efficax valde. Et ex *aliâ ratione*, quando alii multi præbibissent. Et quæritur, in quo vase fieret consecratio tanti vini, quantum requireretur in paschate pro decem aut viginti millibus personarum?

Sextum damnum esset in sumtuositate vini saltem apud multas partes, in quibus vix invenitur vinum ad celebrandum, & alibi charè comparatur.

Esset *præterea* periculum in congelatione.

Esset *rursus* periculum in falsæ credulitatis inductione. Et hoc multipliciter.

Primò, quod tanta esset dignitas laicorum circa sumtionem corporis Christi, sicut est sacerdotum.

Secundo, quod hoc facere semper fuit & est necessitatis. Et ita perierunt omnes & pereunt aliter sentientes, facientes aut docentes, & omnes generaliter, tam Clerici quàm Doctores & Prælati, qui non possetenus opposuerunt se tali consvetudini, verbis, scriptis aut sententiis: Et quod Sacram Scripturam omnes illi perverterent.

Tertiò, quod virtus hujus sacramenti non est principaliùs in consecratione quàm in sumtione.

Quartò, quod Ecclesia Romana non ritè sentiret de Sacramentis, nec in hoc esset imitanda.

Quintò, quod Concilia generalia, & specialiter *Constantiense*, errassent in fide & bonis moribus.

Sextò, multipliciter occasio esset seditionum & schismatum in Christianitate nostrâ, sicut experientia nunc manifestat *in Bohemiâ*. Quæ seditio nedum ad *spiritualem* sed *temporalem dissipationem* tendit, nisi Dei providentia & *Regis Romanorum* prudentia provideant & prædisponant.

Finit tractatus adversus hæresin novam *de necessariâ communicatione Laicorum sub utraque specie*, raptim *editus Constantia, Anno Domini* M CCCC XVII. *die* 20. *Augusti*.

TOMI III. PARS XXI.

NOn consuluisse rebus Gersonem satis erat. Majori, quam proximis duobus superioribus annis in Concilio factum fuerat, vi animique insentione rem aggredi, Conciliarium Patrum decretum postulabat. Datumque præ ceteris à Concilio hoc negotii *Doctori Theologo, Pragensi, in Concilio præsenti, Mauritio de Praga*, cui Jacobellus aliique doctores Bohemi calicem sacrum urgentes ignoti esse non poterant. Executurus hic statim in Concilii celebritate jussa, Jacobellum sequenti primùm libello, autoritate Concilii munitus, publicè aggressus est.

MAURITII DE PRAGA
in Acad. Pragensi Prof. Theol.
In Constantiensi Concilio tunc præsentis

TRACTATUS I.
contra
JACOBUM DE MISA, BOHEMUM,
DE COMMUNIONE CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI.

Jussu ac autoritate Concilii Const. scriptus, ac editus Constantia in Concilio A. 1417. *d.* 8. *Dec.*

Ex antiquissimis Codicibus MSCtis
CÆSAREO VINDOBONENSI AC ELECTORALI BEROLINENSI.

PRÆFATIO.

Officium, in Concilio contra Jacobum de Misa scribendi, per Constantiense Concilium Autori esse demandatum.

IN Filio Mariæ Virginis, in quo vivimus, movemur, & sumus. Apostolica docet sententia de matrice, *sancta & universali ecclesia*, quod Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, ut exhiberet sibi eam gloriosam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi, *Ephes. V.*

Quia verò *in moribus & consvetudinibus, partis dissensio* universitati ecclesiæ parit maculam, quæ prorsus purganda est, *B. Augustino in L. III. Confess.* dicente: *Quæ sunt contra mores hominum, quasi flagitia vitanda sunt, pro morum diversitate, ut pactum inter se gentis aut civitatis consvetudine aut lege firmatum, nullius civis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim est omnis pars universo suo non congruens.* Qualis turpitudo est quorundam *assertio*, contra universalem ecclesiæ consvetudinem svadens, *quod laici teneantur sacramentum eucharistiæ sumere sub utraque*, scilicet *panis & vini, specie*. Quamobrem *sacrosancta sacerdotum synodus*, sciens, Christi sponsam, ecclesiam, ut immaculatè secundum B. Hieronymum conservetur, sibi singulariter & fideliter esse commissam, sponso dicente: *Curam illius habe, & quodcunque supererogaveris, ego tibi cum rediero, reddam tibi.* Luc. X. pro-

per *purificationem universalis ecclesiæ* decrevit præfatam maculam abstergere.

Et, mysterio *precedentis cleri* præhabito: Quo, postquam *sumtionem venerabilis sacramenti, sub utraque*, scilicet *panis & vini specie, per Christum post cœnam institutam*, cunctis Christi fidelibus clerus primitivæ ecclesiæ concessisset: Sed ritum sumtionis *post cœnam*, quanquam à Christo exhibitum, nihilominus, excepto necessitatis articulo, exclusisset: Ac deinde *clerus subsequens* sumtionem venerabilis sacramenti *de calice*, eadem potestate, quâ *clerus precedens*, post cœnam sumtionem, *à laicis* duntaxat, sustulisset: Tandem *sacra Constantiensis synodus*, in eadem succedens auctoritate, statuit, laudabilem ecclesiæ consvetudinem, quâ *laici hactenus non sumserunt sacramentum eucharistiæ sub vini specie*, decreto venerabiliter roborare.

Apostolico nimirum freta *præsidio*, quò in persona Timothei instruitur, *prædecessoris inhærere sanctionibus*, nec ab earum observantia novitatum superstitionibus aliquatenus divelli. Dixit enim apostolus: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.*

Quales his temporibus apparuerunt, præmissam *auctoritatem ecclesiæ & sui cleri* infringentes, atque è contrario dogmatizare præsumentes: Videlicet: *Quod communio venerabilis sacramenti corporis & sangvinis Domini nostri Jesu Christi sub utraque specie panis & vini cunctis fidelibus ministranda sit, est Verbum, & lex, veritas & institutio, ac evangelium Domini nostri Jesu Christi, & suorum apostolorum, & ecclesiæ primitivæ, quæ per nullam ecclesiæ Romanæ consvetudinem, quantumcunque vetustam, vel cujuslibet Romani Pontificis, seu concilii vel synodi constitutionem, sententiam, seu decretum potest infringi, tolli, vel quovis modo cassari, & annullari.* Ex his palam præferentes, quod sit *de necessitate salutis, laicos sacramentum eucharistiæ sumere sub utraque specie, quodque prædictus sumtionis ritus* per nullam auctoritatem ecclesiæ valeat mutari, ex eo, quod sic est *per Christum servari mandatum.*

[Margin: *Jacobell' cum Bohemis.*]

[Margin: *Verba Jacobelli. Vid. infr. Parte 22.*]

Tandem in sui erroris subsidium, *divina eloquia*, quæ non nisi sensu ecclesiæ sunt exponenda, adulterino inatietantes ingenio, *contra* præfatam *ecclesiæ consuetudinem* pestifere conflaverunt, ac doctores ecclesiæ sanctissimos ex assumtis dogmatibus hostes constituerunt ferocissimos: Reliquam vulgi multitudinem adversus ecclesiam suscitantes, quasi *ecclesiastici laicis subtraxissent salutem*, ex sacramentis debitam, *negando sumtionem calicis*, & quos salvare debuerant, per tot annorum curricula salute privaverint.

[Margin: *V. Jacob. inf. P. XXII.*]

Sicque scindentes unitatem ecclesiæ, constantem ex laicis & clericis, *unam* esse sanctam *ecclesiam catholicam* negaverunt.

Itaque tantam non ferentes injuriam Patres sanctissimi, per *sacrum constantiense Concilium* judices fidei deputati, & prorsus paratissimi semper ad satisfactionem non solum poscentibus, sed insuper prævenientibus, rationem conclusivam reddere de ea, quæ in ipsis est, fide: Mihi *Professori S. S. Theologiæ minimo, Fratri Mauritio de Praga*, ubi præfatum dogma vomuit, tanquam magis de materia conscio, *præceperunt* in virtute ecclesiasticæ obedientiæ, ut occurrerem pro posse, ex rationibus, potestatis ecclesiasticæ atque sui decreti declarativis, & præfati dogmatis destructivis.

Sciens ergo, *obedientiam* præferri victimis, & scelus idololatriæ superioribus nolle acquiescere, sed nec posse errare sub tantis patribus: Statui, *in virtute mandati*, utcunque juxta mihi præcognitas conditiones sic dogmatizantium admonitionem præmittere beati *Augustini*, in principio *L. II. de Civ. Dei*, in hæc verba: *Si ratione perspicuæ veritatis infirmus humanæ consuetudinis sensus non auderet obsistere, sed doctrinæ salubri languorem suum tanquam medicinæ subderet, donec divino adjutorio, fide pietatis impetrante, sanaretur: Non multo sermone opus esset, ad convincendum quemlibet vanæ opinionis errorem, his, qui recte sapiunt, & sensum verbis sufficientibus explicant. Nunc vero, quia ille est major & tetrior insipientium morbus animorum, quo irrationabiles motus*

motus suos, etiam post rationem redditam plene, quanta homini ab homine debetur, sive nimia cœcitate, qua nec aperta cernuntur, sive obstinatissima pervicacia, qua & ea quæ cernuntur, non feruntur, tanquam rationem veritatemq; defendunt: Fit necessitas copiosius dicendi, ut plerumq; res claras, velut eas non aspectantibus intuendas, sed quodammodo tangendas palpantibus & conniventibus offeramus. Et tamen quis disceptandi finis erit & loquendi modus, si respondendum esse semper respondentibus, existimemus. Nam qui vel non possunt intelligere quod dicitur, vel ob perversitatem mentis tam duri sunt, ut etiamsi intellexerint, non obediant, respondent, ut scriptum est: Et loquuntur iniquitatem, & infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria si toties velimus refellere, quoties obnixa fronte statuunt non cogitare quid dicant, dum quocunq; modo veris disputationibus contradicant, quam sit infinitum ærumnosum & infructuosum vides. Quamobrem nec te ipsum, Mi fili Marcelline, nec alios quibus sic labor noster in Christi caritate utiliter ac liberaliter servit, tales scriptorum meorum velim judices, qui responsionem semper desiderent, cum his, quæ leguntur, audierint aliquid contradici, ne fiant similes earum mulierum, quas commemorat apostolus, semper discentes, & ad veritatis scientiam nunquam pervenientes. Hæc Augustinus.

CAP. I.

De autoritate Ecclesiastica, & obedientia Ecclesiasticis debita.

Tandem vero *rationem auctoritatis ecclesiasticæ* & sacri generalis concilii proferam, ejusdem rationis assumens exordium *de fundamento fidei revelato per Christum*, quo novam fundando ecclesiam cuidam cupienti ejusdem fundamenta noscere legitur respondisse, *Johann. III. Oportet vos nasci denuo. Cujus secundæ nativitatis* mox *modum* subjunxit & *causam: Quia, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Cujus subdit rationem ipsam, videlicet naturalis nativitatis insufficientiam, dicens: *Quia quod natum ex carne, caro est.* Et concludens: *Quod natum est ex spiritu, spiritus est.*

Ex his liquide protestatur, pro assequenda beatitudine necessario *secundam nativitatem de spiritu* concurrere *per baptismum.*

Quæ, inquam, secunda nativitas amplius quam prima, pro sui educatione *parentum* requirit *notitiam* atque curam. Quorum *etsi* notitiam tradiderunt apostoli per symbolum, in quo Christus incarnatus de virgine *pater* ostenditur, ipsa vero *ecclesia catholica*, ut vera *mater*, teste apostolo, ex verbis protoplastæ: *Erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, & in ecclesia.* Hanc enim Christus in incarnatione sibi uxorem copulare dignatus est. Cujus matrimonii proles sunt per baptismum renati eodem spiritu de ecclesia, quo Christus de virgine Maria. Curam *tamen* hujus prolis Christus affectu paterno sollicitans, ne ex suæ paternitatis absentia, properante in cœlestia, *genealogia* deficeret, *sacerdotale* genus in *paternitate* sibi decrevit succedere, eidem aperte proclamans: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit: Qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit. Luc. X.* Similiter de *ecclesia*, tanquam de matre Mat. XVIII. protestatus: *Qui ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.*

Ex his palam *prolis salutem* concludens in *illorum obedientia parentum: Honora patrem & matrem tuam, ut sis longævus super terram:* Non quidem morientium duntaxat, in qua & de qua hujus prolis oritur generatio: Sed insuper viventium, pro qua ejus noscitur finalis productio. Salvatore huic proli *Matth. V.* promittente: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram:* Et infra c. XXV, sententiante: *Possidete vobis paratum regnum.*

Quam quidem *salutem ex hac obedientia* & ipse *Salomon Proverb. I.* annunciat dicens: *Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.*

CAP.

CAP. II.
Doctrinam Ecclesiæ universalis tenendam esse in fide & moribus.

QVapropter, pro istorum *duorum* honore *parentum*, inhonoratorum per dogma præfatum, renatæ proli duas *conclusiones offero*, prædicti dogmatis *destructivas*, & horum parentum honoris conservativas.

Quarum prima matrem respiciens, est ista: *Inprimis credendum & tenendum est*, in moribus fidei, à quolibet viatore fideli, *quicquid credit & tenet ecclesia catholica*, etiamsi oppositum svaderent Magistrorum millia.

Probatur sic. Quia in progressu viæ cuilibet viatori pro assecuratione est inhærendum indeviabili certitudini. Eò, quòd via ad vitam directiva prærequirit solidam veritatem, de qua Salvator ait: *Ego sum via, veritas, & vita.* Sed Magistrorum doctrina est deviabilis, dicente Propheta in raptu revelationum cœlestium: *Omnis homo mendax.* Doctrina verò ecclesiæ catholicæ in credendis & eorum agendis est indeviabilis: Salvatore assecurante, de doctrina ecclesiæ, & hanc securitatem, sine qua viatoribus nullo modo est securitas, tanquam salvum conductum præstante, videlicet; *Quod porta inferi non prævalebunt adversus ecclesiam. Portas inferi*, inquit *Hieronymus*, *vitia reor esse, atque peccata, quoad agenda, vel certe hæreticorum doctrinas quoad credenda, quæ adversus ecclesiam prævalere non possunt.*

CAP. III.
Ecclesiam non peccasse, dum calicem subtraxerit.

QVamobrem, si *communio calicis* fuisset laicis debita de necessitate salutis, sicut vult assertio pestifera, & ecclesia catholica illud debitum laicis jam subtraxisset per plura annorum centena: Profectò *ex hujusmodi subtractione* debiti, *ecclesia* agens indebitè, *peccasset mortaliter*, & sic portæ inferi prævaluissent, ei Christo salvum conductum infringente.

Jacobell' infr. Parte XXII.

Cumque *universalis ecclesia*, constans ex hujusmodi baptizatis, clericis sic calicem non dantibus, & utriusque sexus laicis non accipientibus, *per* illa *annorum centena* fuisset *peccato mortali obnoxia*, tanquam fractrix legis & mandati evangelici: Liquet, quod *per illa tempora non fuisset sancta*, contra articulum apostolici symboli, asserentis, quod sicut necessarium est, credere Christum incarnatum, sic necessarium est, credere *sanctam ecclesiam catholicam*, quam voco *baptizatorum familiam*, baptismi charactere à non baptizatis familiis discretam.

Quæ docens & tenens, *non licere nec deberi laicis communionem calicis*, sic scienter, contra veritatem evangelicam, quam asserit novitas præfati dogmatis, *esset* profectò *hæreseos infecta peccato*, contra securitatem Christi, de fide ecclesiæ Petro dicentis: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua:* Non quidem *personalis*, quia illa defecit in negatione, sicut ex sequentibus colligitur, *Cum aliquando conversus fueris, confirma fratres tuos:* Qui non diceretur *conversus*, nisi prius à fide propria fuisset *aversus*: Igitur rogat, ut *fides ecclesiæ*, Petro commissæ, non deficiat.

Apostolus verò *Ebræor. V.* asserit, *Christum exauditum pro sua reverentia in omnibus.* Sicque certificans, ecclesiam, pro cujus Christus fide oravit, errare non posse. Quæ profectò *errasset*; *nec Christus exauditus fuisset*, si ecclesia communionem calicis de necessitate salutis laicis debitam sustulisset.

Ceterùm quomodo hic *error* non *cessisset nisi in ingloriam sancti spiritus*? Vitia namque subditorum, per ignorantiam invincibilem peccantium, imputari consvevit rectori, *Ezech. III. Speculatorem dedi te, si non annunciaveris impio, & ipse in peccato suo morietur, sangvinem ejus de manu tua requiram.* Sed regiminis sancti

ſancti ſpiritus noſcitur commiſſa ſancta eccleſia ex fidei ſymbolo.

Et rurſum Chriſto dicente Apoſtolis cum ſuis ſucceſſoribus: *Multa habeo vobis dicere, & non poteſtis portare modò; Cùm autem venerit ſpiritus veritatis, ille docebit vos omnem veritatem.* Quia ergò *ſpiritus ſanctus non docuit eccleſiam in tot annis communionem laicorum de calice*, de qua dicit iſta peſtifera aſſertio, quod ſit veritas evangelica: Liquet, quod ſpiritus ſanctus non omnem in eccleſia ſaluti neceſſariam & evangelicam docuiſſet veritatem.

Prætereà *Chriſtus promiſit aſſiſtentiam* eccleſiaſticis dogmatibus & *& Doctoribus*, dicens: *Euntes docete omnes gentes, & ecce ego vobiscum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Quomodo ergo huic dogmati, quo eccleſia docuit, laicos non debere ſumere ſacramentum euchariſtiæ ſub vini ſpecie, Chriſtus aſſitit, qui, ſicut ſibi imponit illud dogma peſtiferum, oppoſitum adſtruxit?

Cumque omnes fideles de *ſalutari obedientia* ſacerdotum in perſona ſui ex præmiſſis aſſecuraverit: Quomodo ſub tali ſecuritate eos *per ſacerdotes*, negantes communionem calicis, *decipi* permiſit?

CAP. IV.

Eccleſiam habuiſſe jus communionem calicis tollendi.

POrrò, eccleſia poſt acceptam poteſtatem à Chriſto, ſicut eſt *ejusdem entitatis*, ſic & *autoritatis*, propter præfatam Chriſti aſſiſtentiam. Quamobrem, ſi tempore Apoſtolorum *primitiva eccleſia* baptizando in nomine Domini Jeſu *Actor. II. VIII. X. formam baptismi* in nomine Patris, & Filii & Spiritus S. à Chriſto traditam Apoſtolis, *Matth. ult. mutare potuit*, ad ſolum inſtinctum Spiritus S. ſine revelatione ſpeciali: Sed ſolùm attentâ utilitate credentium: Liquet, à fortiori ratione, quod *ſimiliter potuit eccleſia communionem calicis*, in primitiva eccleſia laicis indultam, ex pòſt *tollere*. Cùm forma baptiſmi ſit magis fidelium ſaluti neceſſaria, quàm communio ſacramenti, non ſolùm ſub vini ſpecie, ſed etiam panis, ſicut in parvulis patet.

Rurſum, ſi uxor virum ſequi tenetur, eò, quia vir eſt caput mulieris, *I. Cor. XI. Sed Chriſtus*, vir eccleſiæ, *in N. T. prohibuit plurima, quæ in veteri præceperat*: Nec quisquam fidelium mutationem hujusmodi execratur, ſed prorſus veneratur: *B. Auguſtino III. Confeſſ.* ſibi dicente: *Cùm autem aliquod ſed repentè inuſitatum & improviſum imperas, etiamſi hoc aliquando vetuiſti, quamvis cauſam imperii tui occultes, & quamvis ſit contra pactum aliquorum hominum ſocietatis, quis dubitat eſſe faciendum?* Igitur hujusmodi mutationes *matris eccleſiæ* ſunt venerandæ, ſicut & *Chriſti, patris.* Tenet conſequentia. Quia pariter honorari mandantur, ut dicitur: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Præſertim, quia in hoc conjugio Chriſtus habet ab eccleſia humanitatem, ſecundum quam eſt vir & pater, teſte Auguſtino ſuper Johannem.

CAP. V.

Romanam Eccleſiam eſſe audiendam, quæ conſvetudinem communicandi ſub una obſervaverit.

CEterum ſicut genus ſacerdotale gerit vices Chriſti in paternitate, juxtà præmiſſa: Sic *Romana eccleſia gerit Vicariam univerſalis eccleſiæ* in maternitate, ſcribente Marcellino Papa ad Athanaſium, & omnes Ægypti epiſcopos, in hæc verba: *Romana eccleſia, quæ eſt mater omnium Chriſti eccleſiarum, per omnipotentis Dei gratiam à tramite apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticorum novitatibus depravata ſuccubuit*, Sed, ut in exordio normam fidei Chriſtianæ percepit ab auctoribus ſuis, apoſtolorum Chriſti Principibus, ſic ſemper immaculata permanſit. Et Domino providente, & B. Petro opem ferente in futuro, ſine ulla hæreticorum inſultatione

tatione firma & immobilis manebit. Sed *Romana ecclesia, per contrariam consuetudinem, quâ sub sola specie panis laicos communicat, communionem laicorum sub utraque specie reprobat:* Igitur talis laicorum communio sub utraq; specie prorsus est detestanda, *Antiocheno concilio* contestante: *Omnes, qui aversantur sanctam sumtionem Dominici sacramenti secundum aliquam propriam disciplinam, hos ab ecclesia abjici oportet.*

De qua ejectione loquitur *B. Hieronymus, ad Heliodorum* monachum dicens: *In veteri quidem lege habetur: Quicunque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervice subjectâ contemtum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spirituali animadversione cruciatur, aut ejectus de ecclesia rapido ore Dæmonum decerpitur.* Et allegatur transsumtivè in *Can. XI. q. 2. Absit;* Sub auctoritate Anthonii Papæ, qui longè tamen B. Hieronymum antecessit.

CAP. VI.

Conciliorum decreta esse observanda, quibus jam olim usus calicis interdictus.

Ex præmissis itaq; patet, quantum sit obediendum ecclesiæ, ad quam omnia, quæ superant, sunt reducenda. Salvatore desuper Petro dicente: *Dic ecclesiæ Matth. VIII.*

Verum quia ecclesiam catholicam sparsam per orbem terrarum pro condendis institutionibus congregari non solum est difficile, sed insuper pro ejus latitudine, qua extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumina propagines, etiam admodum impossibile, præsertim propter baptizatos pueros in cunis vagientes. In cujus mysterium *Deut. XVI.* solum patresfamilias singuli proprias repræsentantes, in unum locum divinitus convenire jubentur: Qui secundum B. Hieronymum *conventionem synodalem* figurabant *Episcoporum*, apostolico gradui succedentium velut patres. *Quorum constitutionibus* ex jam dictis *parere necesse est.* Quibus licet decreverint, ad Romanam ecclesiam, in maternitate succedentem universali ecclesiæ, aliquas particulares ecclesias velut filias reduci debere: Tamen, quia Romana ecclesia habet interesse principaliter aliarum ecclesiarum conventui, in quo similiter hujusmodi paternitas & maternitas adunantur: Qua in re pro parte patris, secundam pono conclusionem: Videlicet, quod firmissimè *credendum & tenendum est, in fide & moribus ecclesia, quicquid credit & asserit sacrum generale concilium.* Ex eo, quia ratione repræsentationis universalis ecclesiæ, quæ ex præmissis est indeviabilis, ipsum etiam generale concilium est indeviabile. Assecurante Salvatoris sententia, *Matth. XVIII.* Dic ecclesiæ. Et mox sermonem cum adjuratione convertente ad concilium, prout est repræsentativum ecclesiæ: *Amen dico vobis, quæcunq; ligaveritis, super terram, erunt ligata in cœlis.*

Si ergo patrum generale concilium, communionem calicis, olim in primitiva ecclesia laxatam laicis, ex post ligare non potuit, ut dicit illa perversitas: Quomodo quæso suprema dixit veritas congregatis in concilio: *Amen dico vobis, quæcunq; ligaveritis &c.*

Quamobrem quia revera ligare potuit Christo adjurante: hinc ex illa potestate *VI. Constantinopolitana synodus prohibuit laicis communionem calicis*, tanquam ceremoniale transitorium. Quod tamen sacerdotibus, velut rationale morale faciendum injunxit, dicens: *Circa sanguinem ceremonias in ecclesia celebramus, Ita quippe accedimus ad benedictiones arcanas, & sanctificamur, participes effecti tam sanctæ carnis, quam pretiosi sanguinis.* Qua ratione in lege veteri rudes *arcana ecclesiæ* videre vetantur, scriptura figuraliter dicente: *Nolo perdere populum Caath, Num. IV.* Tale vero *arcanum*, quanquam ceremoniale & aufferibile, est *communio sacramenti laicorum de calice*, sicut sequentia manifestabunt.

Porro, ut super hac materia omnis tolleretur querela, statuit *VI. Toletanum con-*

concilium, etiam in necessitatis articulo *nullo modo laicis ministrare communionem calicis*, dicens: *Cum nihil in divino canone debeat esse confusum, nihil dubium, nihil etiam indiscretum, in collationem nostri cœtus relatus est canon Toletani I. concilii, in quo præceptum est, ut si quis acceptam à sacerdote eucharistiam non sumserit, velut sacrilegus repellatur.* Nec adjecta est ibi discretio voluntatis. Cum & fidelis accipiat fidenter, quod naturaliter illum necessitas deglutire non sinit. Quod etiam in multorum exitu vidimus, qui optantes suis votis sacræ communionis viaticum, regravati tanto siccitatis pondere, ut nullis ciborum illationibus, sed vix tantumdem illati delectabantur poculi gratia sustentari, collatam sibi à sacerdote eucharistiam rejecerunt. Non quod infidelitate hoc agerent, sed quod propter dominici calicis haustum traditam sibi eucharistiam non possent deglutire. Non ergo hujusmodi à corpore ecclesiæ separandi sunt, qui talia non infidelitate, sed necessitate fecerunt.

CAP. VII.

Quod in primitiva Ecclesia laicis fuerit concessa communio calicis in memoriam martyrii, quotidie illis imminentis. Quo fine postmodum sublato, sublata quoque sit inter laicos communio calicis.

CUjus *statuti* ratio & auctoritas ex veritate colligitur evangelica, in qua *sacramenta ecclesiæ censentur esse medicinæ*, ministrandæ diversimodè; non pro infirmi, sed pro Medici voluntate, ac morbi varietate, per *sacerdotum* ministerium, *quos* fore decrevit medicus humani generis Samaritanus, *Luc. X. Qui*, pensata iniquitatis abundantia & caritatis refrigescentia, *Matth. XXIV. Calicis communionem, olim in ecclesia primitiva concessam laicis, sustulerunt.* Ex hac nimirum ratione. Cum enim sacramentum eucharistiæ ex vi vocis sit *sacramentum charitatis*, quæ sola curat & operit multitudinem peccatorum, *I. Petri IV.* In primitiva vero ecclesia charitas laicorum efferbuerat, ad effundendum pro Christo sanguinem, sive ex reamatione vicissitudinis, ad quam invitat apostolus dicens: *Hoc sentite in vobis, quod est in Christo Jesu*, sive ex recompensatione satisfactionis, B. Petro præmonente: *Christo igitur passo, & vos eadem cogitatione armamini:* Quo exemplo *Actor. V.* ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Præsertim quia Christo, ad passionem invitanti, secundum Hieronymum: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Efficaciter responderunt ex fervore Martyrii: *Possumus.* Quoniam alter alterum ad passionem prævenire certabat, cum Propheta decantans: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? *Calicem salutarem accipiam, & nomen Domini invocabo.* Tunc qui episcopatum desiderabat, non aliud quam martyrium optabat, secundum *Gregor. I. Pastoral.* persecutionibus omni hora mortem intentantibus. Tunc *qualibet hora licebat laicis in provocationem effundendi sanguinis bibere de calice sanguinem.*

Pro quo casu *B. Cyprianus in epist. XXXVII.* de lapsis dicebat: *Et cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela: Quos igitur tutos esse contra adversarios volumus, munimento Domini, sacramento securitatis armemus. Nam quomodo docemus, aut provocamus eos, in confessione sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in ecclesia Dei divinum poculum jure communicationis admittimus?* Hæc ille.

Verum, quia talis fervor charitatis erat donum singularis privilegii, testante apostolo, *Phil. 6. Vobis donatum est per Christum, non solum ut in eo credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Quia secundum B. Augustinum, sicut nullus in hanc vitã est melior introitus, quam per baptismum,

mum, sic nullus tutior exitus quam per martyrium: In quo sicut in baptismo omnia tolluntur peccata, in cujus ministerium super Christum primum baptizatum, & super Stephanum primum pro Christo lapidatum, cœli leguntur aperti: Privilegia vero paucorũ non sunt trahenda in consequentiá, sicut illa trahere videtur præfata assertio, quia jam non essent leges privatæ sed communes: Quamobrem *cessante tali statu ecclesiæ, acta i laicorum privilegio, merito cessare laicis debuit de calice communio.*

Ex eo, quia post martyrum tempora, quæ *Apocal. VI.* equus russus figurabat, sequuntur *persecutiones confessorum ab hæreticis*, equo nigro insidentibus, & pro suæ voluntatis arbitrio stateram sacræ scripturæ librantibus. Quibus imperatorum jungitur concio equó pallido præsidentium, & sine signatarum passionum experientia ipsa signa passionum prædicantium, atque hypocrytice allegantium laicis debitam communionem calicis ex consequentia ecclesiæ primitivæ, sed passionum signatarum experientias in consequentiam trahere formidantium. Revera generatio prava, pro signo sine signato contendens, & in erroris adjutorium quam plurimas allegans frivole scripturas.

Quapropter Ecclesia *ob signatarum passionum defectum* merito etiam *signum Christi sanguinis de calice laicis prohibuit.*

Et hoc quidem modo Apostoli propter persecutionem nominis Christi Jesu baptizabant tantum in nomine Domini Jesu, *Actor. VIII.* Eucharistia vero in primitiva ecclesia sumebatur post prandium 1. *Cor. XI.* Et ut dicit Leo Papa: Olim pro tempore propter errorem in observatione legalium conficiebatur in fermento. Quæ omnia nunc non licent.

Non ergo *in omnibus primitiva Ecclesiæ sunt ritus sequendi*, ut dicit ista assertio. Quoniam non eodem cursu respondent ultima primis.

CAP. VIII.

Concilium Constantiense habuisse jus, usum receptum negati calicis confirmandi.

TAlibus inquam, *sacra synodus* permota considerationibus, *communionem de calice*, olim laicis oblatam, scripto frangere decrevit, potestate indeviabilis præsidentiæ, qua regitur, subnixa.

Cum enim auctoritate Præsidentis jura firmentur & leges, quemadmodum universalis de se fatetur præsidens: *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt Prov. 6.* Christus vero asserit se Præsidentem generalis concilii, dicens *Matth. 8. Ubi duo vel tres congregati fuerint in meo nomine, ibi sum ego in medio eorum*, extrema conjungens, & dissidentia pacificens: Apostoli vero in suo generali concilio præsidentiam & definitionem concilii attribuebant sancto spiritui, dicentes *Act. XV. Visum est spiritui S. & nobis &c.* Quamobrem, postquam apostoli in eodem concilio legalia per Christum servata & servari mandata potuerunt tollere: Liquet, propter indemnitatem præsidentis continui, dicentis: *Ecce, ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*; Quod *sequentia post apostolos concilia rationabiliter potuerunt tollere olim concessam laicis communionem calicis.*

CAP. IX.

De fide laicorum, sub una specie esse verum corpus & verum sanguinem Christi.

PRæsertim ad firmandum fidem in Ecclesia Dei hujus venerabilis sacramenti, circa quod *laicalis populus sic tenetur credere, quod per se sub qualibet specie hujus sacramenti est plenissime verum corpus Christi, & sanguis, secundum essentiam*

tiam, qualitatem & quantitatem, cum Deitate & anima, tam quoad esse, quam quoad cooperari, insinuante vitam, virtutes & gratiam, Christo, dicente ad confirmationem tantæ fidei, de panis duntaxat specie, & nullam mentionem faciente de specie vini: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, siquis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum*, etiamsi non biberit de calice, quia sanguinem sufficienter sumit sub panis specie. Palam ostendens, quod communio calicis non est laicis de necessitate salutis, sicut Christo imponit dogma pestiferum.

Quamobrem ex tanta Christi autoritate voluit ecclesia ad hanc fidem sacramenti *sub panis tantum specie arctare laicalem populum per subtractionem sacramenti sub vini specie*: Ne rudis populus plus substantialiter & efficaciter sacramenti esse crederet sub duabus speciebus, quam sub una. Quoniam sine hac fide, actu vel habitu, impossibile est quemquam placere Deo. Et ad hanc sententiam omnes *Doctorum auctoritates* sunt reducendæ.

CAP. X.

De Sacramenti illius integritate sub una specie.

EX quibus patet, ipsam *duplicem speciem*, panis scilicet & vini, *non esse expresse institutam* sic connexe & simultanee, propter Sacramenti *substantiam & efficaciam*, quasi sub duabus speciebus plus *esset & operaretur*, quam tantum sub una. Sed duntaxat propter significationem & denominationem Sacramentalem, extrinsecam sacramento. Quæ, inquam, significatio non concernit sacramenti substantiam, vel operationem, sed tantum usum & usus denominationem, ad quæ sacramenta ordinantur. Qui inquam *usu*, licet sit in aliis sacramentis substantialis, huic tamen sacramento est omnino *accidentalis*, ex eo, quia sine usu & perceptione hoc sacramentum in speciebus durantibus manet perfectum in sua substantia, remanente in ipso, sicut in aliis sacramentis, significatione & denominatione sacramentali. Quia, sicut *in baptismo aqua* lotio exterior est signum lotionis interioris per gratiam, sic *in sumtione eucharistia* cibatio exterior, consueta fieri in duplici specie, panis scilicet & vini, est signum plenæ cibationis interioris. Quæ cibatio, licet sit æque plene & realiter sub una tantum specie, signo tamen sensibili & sacrementali non æque plene exprimitur sensui, nisi *sub duplici specie*.

CAP. XI.

De variis figuris & Symbolis, quæ eruditiores sub duplici specie in Eucharistia considerare possint.

QUæ *duplicitas* apud *sapientes & industrios* salubris plurimorum figuratorum posset esse figura, juxta quatuor sensus sacræ scripturæ.

Nam *historice, perfectio corporalis cibationis* in duplici specie, scilicet panis & vini, est expressum *signum perfecta cibationis anima*, per gratiam venerabilis Sacramenti, causatam sub duplici specie.

Allegorice vero. Postquam in creaturis non fit major aliquorum approximatio, quam per cibationem *unius in alterum conversio*, sive corporaliter alimenti in alitum, *Aristot, II. De anima*, sive spiritualiter aliti in alimentum; Qualiter *est III. de Anima*: *Ibi plus est anima, ubi amat, quam ubi animat.* Qui modus in hoc sacramento digne sumentibus obvenit, Christo B. Augustino inspirante: *Non tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tua, sed tu mutaberis in me*; Et consequenter communiter omnibus pronunciante: *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*: Et hoc dupliciter. Vel (1) *ad bonam vitam applicando*, per imutationem meæ vitæ in carnem; Quæ mutatio figuratur in conversione panis in carnem, virtute sacramentali: Vel (2) à peccatis abstinendo, propter effusio-

effusionem sanguinis, in peccatorum remissionem & detestationem. Quæ figuratur in sacramento sanguinis conversi sub specie vini.

Tropologice sive *Mystice.* Cuilibet viatori ad salutem duo sunt necessaria, scilicet Christi incarnatio, figurata per sacramentum corporis sub panis specie, (2) Christi passio, figurata per sacramentum sanguinis sub vini specie. Et quia sine istis figuratis non contingit quenquam salvari, jure istam figuram Salvator expressit dicens: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.*

Anagogice. Panis cor hominis conservat, & vinum lætificat; Sed firmitas in via non certe est nisi per fidem & spem, lætitia verò per charitatem, quæ foris expellit timorem. Igitur cum fidei succedat clara visio, & charitati fruitio, in quibus perficitur patriæ beatitudo: Liquet, duplicem speciem sacramenti in via, patriæ fore figuram.

CAP. XII.

Laicis illis symbolicas considerationes duplicis speciei in Sacramento non competere.

VErum, quia *laici*, habentes præfatam de Sacramento venerabili historiæ fidem, non tenentur se occupare circa hujusmodi signorum relationes duplicis speciei, propter suam ruditatem & irreligiositatem, dicente Apostolo *Ebræor. V. Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ.* Qua justitia figuræ librantur correspondere figuratis. *Parvulus enim est rudis; perfectorum autem est solidus cibus, eorum, qui pro ipsa consuetudine exercitatos habent sensus*, qualis est clerus evangelicus, sub utraque specie conficiens & manducans.

Quæ sacrarum scripturam machina, cujus armatura insultantes dejicit, ex sententia Apostoli, *Ephes. VI.* in argumento *rotarum Ezechielis* de *faciebus quatuor*, præfatum sensum quadruplicem figuratum fundavit. Nec tamen intelligentiam vitalis spiritus, quo rotæ feruntur, nisi in mutua circumincessione *rota unius testamenti* in aliam, perfecte decrevit. Adeo, ut *rotator testamentorum* perfectam conclusionem intelligentiæ consequi se non gaudeat, nisi, propriis exutus phantasiis, *inter medios utriusque testamenti clericos* obdormiat, illorum sensibus soporatus: Quatenus secundum Hieronymum abyssus unius testamenti abyssum alterius invocet in voce & expositione cataractarum, Prophetarum scil., Apostolorum & Doctorum. De quibus Apostolus *Eph. IV.* scribit: *Christus dedit in ecclesia quosdam quidem apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii & ædificationem corporis Christi, &c. Ut jam non simus parvuli, ut circumferamur omni vento doctrinæ ad circumventionem erroris.*

Quorum si verba variari viderit, ex tunc nihil partialiter præsumat asserere, sed in tali ambiguo Prælatos ecclesiæ consulat, qui, ex assecurante scriptura, *Deut. XVIII.* sibi indicabunt judicii veritatem, à quorum sententia sub mortis supplicio declinare vetatur.

In cujus mysterium apud Ezechielem rotæ *sequuntur animalia.* Quia litera rotarum sensui deservit Ecclesiasticorum. Sed tantæ regirationis frustratur mysterio *Judæorum perfidia:* Dum novæ legis spernens eloquia solam veteris observantiæ literalem veneratur corticem, historiæ cœcata allegationibus, quibus vetus lex divinitus data, servari & perpetuari mandata, Sanctorum insuper patrum mortibus firmatur. Unde Christum non recipit, tanquam literalis corticis violatorem. At verò *Manichæorum versutia*, similiter præfatam *testamentorum rotationem* fastidiens, vetus quidem testamentum respuit, asserens, de novo se fore saturam: Allegans conformiter Legislatoris sufficientiam, ejusque literæ immutabilitatem. Qualiter se tuetur præfata assertio pestifera, ex congestione sacræ scripturæ, & ejus doctorum, abnegans *variationem sumtionis de calice, olim concessam cunctis Christi fidelibus.*

CAP. XIII.

Laicorum esse, mutationes literales rituumve à clero factas suscipire.

SOla fidelium ecclesia, Ezechielis visioni credula, evangelici *cleri literales mutationes* veneranter recipit, pronuncians illud *Richardi I. de Trinit. c. II. Utinam attenderent Judaei, utinam adverterent pagani, cum quanta securitate possumus dicere Domino: Si error est, à te ipso decepti sumus. Tu enim dixisti clero evangelico: Qui vos audit, me audit.* Si ergo in abnegatione sumtionis de calice nos hic clerus decipit, tu principaliter per eum, vel per tuum instrumentum, de quo assecurasti, profectò nos decepisti. Sed quia summa veritas, nos decipere non potuisti, tuo de te dicente apostolo: *Ille qui fidelis permanet, se ipsum negare non potest:* Quamobrem nec tuus clerus evangelicus in abnegatione calicis nos decipere valebit, qui more materno, dante parvulis panem cum lacte, ut se cibare incipiant, postquam adoleverint, subtracto lacte facit solo pane contentos: Sic *in exordio nascentis ecclesiae dedit clerus cunctis fidelibus sacramentum eucharistiae sub utraque specie,* quos *tandem*, solidatos in fide unius speciei, *sub sola panis specie decrevit contentari.*

Reverà *imitator forma Apostolica in baptismi ministerio.* In quo primum Apostoli *non pandebant rudi populo* benedictae *trinitatis mysterium,* ex post crescenti ecclesiae publicandum. Sed rudem populum baptizando in nomine Domini nostri Jesu, ad *rudimenta fidei* provocabant.

CAP. XIV.

De sensu illius dicti: Nisi manducaveritis carnem, & biberitis sanguinem &c.

IN quibus quidem *prima credibilia* sunt *Christi incarnatio & passio.* De quibus credibilibus ait Salvator: *Nisi* dentibus fidei *manducaveritis carnem filii hominis*, ejusdem doctrinam, credendo incarnationem, *& biberitis ejus sangvinem*, profitendo simpliciter ejus pro salute necessariam passionem, *non habebitis vitam in vobis. Non enim est alind nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oportet nos salvos fieri, Actor. IV.*

Quamobrem nullus à mundi exordio salvatus est, nec in futurum salvabitur, nisi qui sic corpus Christi manducaverit, & sangvinem biberit. In cujus mysterium *Apoc. XIII.* ab origine mundi agnus occisus legitur. Eò, quod omnes, qui praeibant ab Adam, & qui sequebantur Christi incarnationem, usq; ad ultimum electum, filio David proclamant *Osanna*, protestantes, sine ejus concurrentia incarnationis & passionis, insufficientiam propriae salutis.

Et *talis manducatio corporis & sangvinis Christi* est ita necessaria, sicut baptismus, in quo illa manducatio celebratur, dicente Apostolo: *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis, Galat. III.*

Verum, sicut de baptismo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei:* Sic & de tali dicitur manducatione: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sangvinem, non habetis vitam in vobis.*

Cujus manducationis mysterium figuratur ex praemissis sub sacramentali manducatione corporis & sangvinis in utraque specie.

Et *hunc sensum* divina eloquia & sanctorum praeferunt in praedictis *exceptivis* circa *spiritualem* hujus sacramenti sumtionem, *non* autem semper *corporalem*, quam illa crudelis testatur assertio, excludens à beatitudine baptizatos parvulos non manducantes sacramentaliter & corporaliter corpus & sangvinem Christi, & quàmplurimos sanctos.

CAP

CAP. XV.

De Constantiensis Concilii autoritate damnandi sententiam de Communione sub utraque.

QUapropter *sacrum Constantiense concilium* tàm horrendam crudelitatem meritò *damnavit*, & revera auctoritativè *damnare potuit.* Quoniam secundum *B. Augustin. in epistola ad Januar. Conciliorum in ecclesia est saluberrima auctoritas, quibus omnia negotia ecclesiæ terminantur.* Quale negotium est dispensatio hujus venerabilis sacramenti laicis tantum sub panis specie.

Verum & *auctoritas bibliæ*, quæ est fundamentum totius disciplinæ ecclesiasticæ, *robur sumit à generalibus conciliis*, *B. Augustino contra Faustum* dicente : *Nostrorum porro librorum auctoritas, ex gentium consensione per successiones apostolorum conciliorumq; roborata, vobis adversa est.* Quia, ut ait *Isidorus*, Concilia inceperunt aggregari principaliter propter exstirpationem hæresium.

Quamobrem hæretici principaliter insultarunt conciliis, sicut patet de *istis assertoribus*, & ante patuit in Niceno concilio. In quo de omni orbe terrarum convenientes Episcopi, juxta fidem evangelicam & apostolicam, *secundum* post Apostolos *Symbolum* propter hæreticos ediderunt. Et de *primo apostolorum symbolo*, de quo nihil habetur in canone bibliæ, quod fuisset ab Apostolis editum, fidem fecerunt. Quoniam sicut decalogus prima principia agendorum, sic & symbolum tradit prima principia credendorum. Hinc *B. Gregorius* concilia sicut evangelia veneratur. Quamobrem *B. Augustinus contra Faustum* dicebat : *Vides in hac re, quid ecclesiæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis apostolorum sedibus usq; ad hodiernum diem succedentium sibimet episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.*

CAP. XVI.

Laicos uti hoc Sacramento, non ex obligatione divina, sed solum instituto clericorum ac Conciliorum,

ITaque exemplo tantorum Patrum confusa statutis concilii cedat *assertio, necessitans ex præcepto Christi cunctos fideles sumere sacramentum eucharistiæ sub utraq; specie :* Postquam *laici nunquam obligantur ad sumtionem venerabilis sacramenti ex canone bibliæ.* Quia Christus *apostolis*, non prout laicis, sed, prout sunt, *clericis*, pro se sacramentum venerabile sine disjunctione sumendum & conficiendum præcepit, dicens : *Accipite, sumite, & facite*, 1. *Cor. XI.*

Clerici vero non leguntur arctasse laicalem populum ad *frequentem communionem*, nisi ex jam dictis *ob fervorem fidei.*

Quo tepescente, ad *trinam* tantum *in anno.* Sicut ex *concilio Agathonensi sub III.* idus Septembr. celebrato legitur. *Seculares qui in natalis Domini, Paschatos & Pentecostes festo, non communicaverint, catholici non credantur, nec inter catholicos habeantur.*

Tandem finaliter patrum concilium arctavit sub pœnali præcepto *omnes, utriusq; sexus* populum, ratione utentem & adultum, *semel in anno* pro die Paschæ sacramentum eucharistiæ sumere, & singulariter tantum *sub sola panis specie.* Sicut testatur magna sexta feria diei Paschæ propinquissima, in qua ecclesiæ consuetudo, omnium legum interpres, sub sola panis specie, reservata de hesterna quinta feria, laicalem populum sine calice communicat, ab expresso palam protestans, nunquam laicalem populum, nisi sub sola panis specie communicandum.

Porro ex Christi doctrina & literali evangelio *non nisi* ab expresso datur *clericis auctoritas baptizandi*, *Matth. ult. Nunc* autem in necessitatis articulo *non solum laicis* collata est & *feminis*, ad characterem clericalem minus idoneis ; Sed insuper *Judæis & paganis*, duntaxat servantibus debitam formam & mate-

riam, ritum & intentionem ecclesiæ.

Et quis quæso hanc potestatem ipsis contulit, quam non contulerunt Apostoli, & evangelia, circa baptismum necessariam, ultra alia? Revera *ecclesia per sua concilia.* Qua potestate etiam hodie posset statuere, ut in certis regionibus, ubi est vini carentia, sacerdotes missas celebrando conficerent sacramentum eucharistiæ tantum sub panis specie.

Et plane *Magnus Albertus* fatetur in *tractatu de Missarum celebritate*, finaliter concludens: *Propter intolerabile damnum, quod incurrunt communicantes in terris, ubi non habetur vinum, expediret, quod dispensaretur, ut corpus Christi conficere possent sine calice.* Subdit causam: *Corpus enim non est sine sanguine, anima & deitate.* Si ergo *sacerdotibus* in certis regionibus potest indulgeri *consecratio* panis sine calice, cur non *laicis sumtio?*

Quapropter si præfatus assertor, velut mundum animal cibum ruminans & ungulam dividens *Levit. XI.* Sacræ Scripturæ & Ecclesiæ sententias & consuetudines regyrasset, ni fallor, præfatum dogma pestiferum adversus ecclesiam & suum concilium minime vomuisset.

Vivat ergo secure sancta & immaculata baptizatorum familia *sub catholica ecclesia & generalium conciliorum obedientia*, nec ad hæreticorum se sinat declinare præstigias. Quas ex his poterunt signis palam deprehendere, si *novitatem adversus ecclesiam* conabuntur *introducere sub prætensa divinæ scripturæ.*

Cujus sacramenta in præsenti opusculo minus intelligibiliter & reverenter etsi tractare compulsus sum, non temeritati, sed exiguitati *violentatæ per obedientiam*, lectores deferant, qua etiam super vires assumebatur materia de fide venerabilis eucharistiæ, cujus causa agitur, & ausu *jubentium* tentabatur perfici.

Unde ne sub tali fasce contingat succumbere, me ipsū ex protestatione solita cū scriptis & dictis disciplinæ subjicio ecclesiasticæ, repræsentatæ per *præsens Constantiense concilium*, & præsertim Reverendissimorum Patrum, per illud *pro judicio fidei assumtorum*, dignissimæ. Qui auctoritate, qua meam imperitiam exercitare dignati sunt, eadem dignentur limatione subtilissima, qua coruscant.

Subscriptio in MSC. Vindobonensi. *Explicit primus tractatus De communicatione Venerabilis Sacramenti corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, editus & approbatus in concilio Generali Constantiensi, videlicet, Quod laici debent communicari tantum sub una specie, scil. panis, & non sub utraque.*

Subscriptio in MSC. Berolinensi. *Completus Constantiæ est iste tractatus De communione sub utraq. specie Anno Domini MCCCCXVII. d. 8. mensis Decembris, Compilatus per M. Mauritium de Praga Professorem S. Theologiæ.*

TOMI III. PARS XXII.

NOn sufficere visus *pusillus* ille *Mauritii libellus* contra ingentem Bohemorum scriptis pugnantium exercitum. Cumulanda itaque literaria quoque arma, quibus plura ac *prolixiora Jacobelli* sociorumque *scripta*, pro necessario calicis usu edita, ad Concilium æque delata, ac undique sparsa, subruerentur. Quoniam verò inter *Jacobelli opuscula*, istac de re publicata, eminere aut ponderis vel autoritatis majoris esse videretur, quo Bohemi se tueri fortius contenderent, *Demonstratio, ex Scriptura & Patrum primitivorum consensu, communionis sub utraque in populo necessariæ:* Hunc *Jacobelli libellum* in publica Constantiensis Concilii luce sub incudem revocare, examinare, atque refellere annisus est, jubente ac annuente Concilio, laudatus *Mauritius de Praga.* Ut adeo & hoc *Mauritianum monumentum*, Jacobelli librum complectens, in Actis Concilii publicis suum sibi hic omni jure vindicet locum.

MAU-

MAURITII DE PRAGA
Profeff. Theologi.
In Conftantienfi Concilio fpectati viri,
TRACTATUS II.
contra
LIBRUM JACOBI DE MISA,
DE COMMUNICATIONE
CALICIS IN PLEBE CHRISTIANA,
In Conftantienfi Concilio, publica illius autoritate fcriptus atque publicatus.
Ex antiquiffimo Codice MSC.
CÆSAREO VINDOBONENSI.

LIBER I.
JACOBELLI, f. JACOBI de MISA,
DEMONSTRATIO
Per Teftimonia fcripturæ, Patrum atq; Doctorum, *Communicationem calicis in plebe Chriftiana effe neceffariam.*
Sub Conftantienfi Concilio A. 1415. edita, ac fupra *Parte XV. f.* 416. ab eodem allegata.
A Mauritio de Praga fuæ illius Refutationi hic inferta.

CAP. I.
Dicta Scripturæ, pro Communione calicis in plebe Chriftiana, à Jacobello propofita.

A*Uguftinus, De videndo Deum:* Fieri nullo modo poteft, ut hæc facrarum literarum auctoritas ex aliqua fui parte mentiatur &c.

Item *Auguftinus, fuper Pater nofter.* Si ego quicquã dixero, nolite credere ex hoc. Sed fi Chriftus dicit, væ qui non credit. Imò væ *generationi* adulteræ, quæ plus credit teftimonio alterius quàm Dei &c.

Beda, in *homilia infra octavam Afcenfionis*, Cùm venerit: Perfectæ vitæ magifterium eft, ecclefiæ primitivæ femper actus imitari.

Et *infrà:* Nec dubitandum, quin, quorum nunc veftigia fequimur, ad eorum fumus in futuro præmia venturi, &c.

Auctoritates Evangelii, Doctorum, Canonum, & ecclefiæ, quæ docent facramentum corporis & fangvinis Domini noftri Jefu Chrifti omnibus Chrifti fidelibus fub utraque fpecie panis & vini miniftranda, debent manere usq; in diem judicii, *Libro I. de fymbolo.*

Matth. XXVI. Marc. XIV. Luc. XII. Cœnantibus autem illis, accepit Jefus panem & benedixit ac fregit, deditque difcipulis fuis, & ait: Accipite & comedite, hoc eft corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit & dedit illis dicens, bibite ex hoc omnes. Hic eft calix meus novi teftamenti, qui pro multis effunditur in remiffionem peccatorum. &c.

Johannis VI. Dixit Jefus difcipulis fuis & tur-

& turbis Judæorum: Amen, amen, dico vobis: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sangvinem, non habebitis vitam in vobis.

Ubi *glossa:* Usque modo non fecit mentionem de comestione sacri altaris. Et si ignoretis quis modus sit dandi vel manducandi, subdit: Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sangvinem &c.

Et infra super verbo *Qui manducat*, dicit *glossa*: Quidam sancti exponunt de comestione altaris. Et bene dicunt. &c.

Paulus 1. *Cor. XI.* Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Quotiescunque enim manducaveritis panem hunc & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Et *infrà:* Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. &c.

CAP. II.

Testimonia Patrum pro Communione laicali sub utraque.

AUgustinus, *Libro Sententiarum Prosperi*, & in Canone, *De consecratione, dist. c.* 37. *Cùm frangitur*, dicit: Cùm frangitur hostia, dum sangvis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejusque sangvinis de latere effusio designatur. &c.

Augustinus Libro de Trinitate, & canone *De consecratione dist.* 2. Quia morte Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & sangvinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus &c.

Augustinus: Et vos post illa jejunia, post labores, post humilitatem & contritionem, jam in nomine Christi, tanquam ad calicem venistis, & ibi vos estis in mensa & in calice nobiscum. Simul enim hæc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus. *In quodam sermone*, & in can. *De Consecr. dist.* 2. *Quia passus &c.*

Augustinus: Quicquid vis feceris, &c. Numquam Christum occidisti? Non est isto peccato aliquid aliud pejus. Quia Christo nihil est melius. Quantum est nefas occidere Christum? Judæi tamen occiderunt & multi post in eum crediderunt, & ejus sangvinem biberunt, & dimissum est illis peccatum, quod commiserunt &c.

Augustinus: Qui calicem, id est sangvinem Christi, per se ponit, quasi aliam gratiam à mensa, id est à carne Christi, ponit. Cùm tamen caro sine *sangvine, nec sangvis* sine carne possit esse vel sumi. Nec ibi duo sunt sacramenta, sed unum. Sed nec caro est sangvis, nec sangvis est caro. Et panis in carnem convertitur, & vinum in sangvinem, & non è converso. Et sub diversis speciebus utrumque sumitur. Ideò mensam & calicem hic distingvit, velut diversas gratias. *Super Psalmo XXII. in glossa ordinaria. &c.*

Augustinus: Tunc eis annunciat Petrus eum colendum, quem crucifixerunt, ut ejus jam sangvinem biberent credentes, quem fuderant sævientes. *Libr. de utilitate agendæ pœnitentiæ*, & in can. *De confecr. dist.* 2. *Tunc eis* &c.

Augustinus: Hujus rei sacramentum in unitate corporis & sanguinis Christi alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum, in Dominica mensa præparatur, & de mensa Dominica sumitur, quibusdam ad vitam, & quibusdam ad exitium. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hanc ergo non habent, qui istum panem non manducant & istum sangvinem non bibunt, *Homil.* 23. super illo verbo: *Nisi manducaveritis.*

Augustinus: Accesserunt Judæi ad Jesum, ut crucifigerent eum. Nos accedemus, ut corpus & sanguinem ejus capiamus. Iterum vere magnus Deus & magna misericordia ejus, qui dedit nobis manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem suum bibere. *In psalmo* 33. *homil.* 3.

Item *in Psalm.* 98. *ad Judæos.* Jam securi bibite sanguinem, quem fudistis. Habetur in canone *de consecr. d.* 2. *Accesserunt Judæi.*

Augustinus: Et quia istam mensam paravit servis suis & ancillis in conspectu

eorum,

eorum, ut quotidie in similitudine corporis & sangvinis Christi, panem & vinum secundum ordinem Melchisedech ostendendo, nos cibaret in sacramento. *In sermone* qui incipit: *Circulo consecrato, anno revoluto.*

Hieronymus: Sacerdotes, qui eucharistiæ serviunt, & sanguinem ejus populis dividunt in legem Christi, putantes, eucharistiam imprecantis verba facere, non vitam, & necessariam esse tantum solennem orationem, & non sacerdotum merita. De quibus dicitur: Sacerdos in quacunque fuerit macula non accedat Domino offerre oblationes. *In Sophoniam*, & habetur in *canon.1. q.1. Sacerdotes.*

Hieronymus. Bibere autem dicuntur sangvinem Christi, non solùm sacramentorum ritu, sed & cum sermones ejus recipimus, in quibus vita consistit. Sicut & ipse dicit Joh. VI. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. *Super Marc. c. XIV.*

Hieronymus: Ascendamus cum Domino cœnaculum magnum, stratum atq; mundatum, & accipiamus ab eo calicem sursum novi testamenti, ibique cum eo pascha celebrantes inebriemur ab eo, vino sobrietatis. Et *infrà:* Nec Moses dedit vobis panem vestrum, sed Dominus, sicut Dominus Jesus ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur, illius bibimus sangvinem, & sine ipso potare non possumus. Et quotidiè in sacrificiis ejus de germine vitis veræ & vineæ Soreth, quæ interpretatur electa, rubentia musta calcamus, & novum vinum ex his bibimus, &c. *Ad Pudentiam virginem, q.2.*

Gregorius. Quid sit sangvis agni, jam nõ audiendo, sed bibendo, bene didicistis. Qui sangvis super utrumq; postem ponitur, quando non solùm ore corporis sed etiam ore cordis hauritur. In utroque enim poste sangvis agni est positus, cùm ore ad redemtionem sumitur, ad imitationem quoque intenta mente cogitatur. Et in hoc mysterio moritur, ejusque corpus ubilibet sumitur. Cujus caro in populi salutem patitur, ejus sangvis jam non in manus infidelium, sed fidelium per ora funditur. *In homilia paschali*, & in *canone, De consecr. dist. 2. Quid sit sangvis.*

Gregorius. Unde factum est, ut redemtoris nostri sangvinem, quem persecutores sævientes fuderunt, postmodum credentes biberunt, eumque esse Dei filium prædicarunt. De quo videlicet sangvine apertè subjungitur: Terra, ne capias sangvinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus. *Libr. XIII. Moralium.*

Gregorius in lib. Dialogorum. Cum quadam die missa celebrata populus communicaret, & Diaconus Christi sanguinem propinaret, subito paganorum impulsu Diaconus cecidit & calicem sanctum fregit. *Libr. Dialogorum. Et hoc legitur de S. Donato.*

Ambrosius. Quia morte Christi liberati sumus, hujus comedendo & bibendo carnem & sangvinem, memores esse debemus, in hac consequi novum Testamentum, quod est nova lex, quæ obedientes sibi tradit cœlestibus regnis. Testamentum ergo sanguine consummatum est. Quia beneficii divini sanguis testis est. Unde ad tuitionem corporis & animæ percepimus. Quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra sumitur & effusus est, sicut præfiguravit Moses, dicens: Caro pro corpore vestro offertur, sanguis vero pro anima. Ideoque jam non manducandum sanguinem lex præcipit. *Super istud 1. Cor. XI. Quotiescunq; hoc feceritis.*

Ambrosius. Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debemus eum semper accipere. Qvi semper pecco, semper debeo accipere medicinam. *L. V. de mysteriis & sacramentis*, & in *canone De consecrat. distinctione 2. Si quotiescunq; &c.*

Ambrosius. Jam mensæ cœlestis honore suscipior, epulis meis non pluvia mittitur, non terræ laborant partus, non arbores fructus, potui meo flumina quærenda, non fontes. Caro Dei cibus est mihi, & sanguis Dei potus est mihi. Et ideo accedite ad Deum, & satiemini, quia panis est, & potate, quia fons est

&c. *Super, Beati immaculati in via, psalmo* 118. *Adolescentulus sum ego &c.*

Ambrosius: Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, Petra autem erat Christus, 1. Cor. IX. Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. Vide mysterium: Moses hic est Propheta, virga hæc est verbum Dei, tangit petram & fluit aqua, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consecutus est. *Et infra:* Quotiescunque bibis, remissionem peccatorum accipis, & inebriaris spiritu sancto. *L. de Sacramentis*, & in *canone, dist.* 2. *In calice* &c.

Ambrosius. Sicut enim similitudinem mortis assumsisti, ita etiam Christi sanguinis similitudinem bibis, ut nullius cruoris horror sit, & tamen pretium operetur redemtionis. *Libr. de sacramentis, & in can. dist.* 2. *de consecr. c.* 55. *Panis est.*

Dionysius. Postea Hierarcha, postulans dignus fieri hoc sacrificio, quod fit, & ad ipsius Christi imitationem divinam perficere, & distribuere castissime, & sacris participantes, ut convenit sanctis participare, sanctificat, & divinissima subministratione agit dicta proposita sancte signa. Etenim coopertum & indivisibilem panem discooperiens, & in multa dividens, & unitivam calicis omnibus partiens, significative unitatem multiplicat, & distribuit, sanctissimum in istis sacrificium perficiens. Et *infra.* In istis omnibus sanctorum ornatus Hierarchiæ congregatus, dignissimis communicans, cum gratiarum actione deservit, operationem proportionabiliter cognoscens, & laudans gratias. *L. De ecclesiastica Hierarchia*, 1. *Timoth. III.*

Origenes. Dicant ergo nobis, quis est iste populus, qui in usu habet sangvinem bibere? Hi erant, qui in evangelio audientes, hi qui ex Judæis Dominum sequebantur, scandalizati sunt, & dixerunt Joh. VI. Quis potest manducare carnem ejus, & sanguinem ejus bibere? Sed populus Christianus fidelis audit hæc & amplectitur & sequitur eum, qui dicit: Nisi manducaveritis carnem meam & biberitis sanguinem meum &c. *Super illud Num.* 23. *Ecce populus ut Leæna consurgit, & quasi Leo erigetur, nec accumbet, donec devoret prædam & occisorum sanguinem bibat. Homil.* 16.

Hilarius: De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius domini professione & fide nostra vere caro est & sangvis est. Et hæc accepta atque hausta à nobis efficiunt, ut & nos in Christo & Christus in nobis sit &c. Ubi *Archidiaconus:* Hæc accepta quantum ad carnem, atque hausta quantum ad sangvinem, sacramentaliter, de altari, & de manu sacerdotis, *L. de Trinit.* 8. & *in canone, dist.* 2. *in Christo.*

Cyprianus martyr. Quanquam sciam, frater charissime, episcopos plurimos, ecclesiis dominicis in toto mundo divina dignatione præpositos, evangelicæ veritatis ac dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo, quod Christus Magister & præcepit & gessit, humana & novella institutione decedere: Tamen, quoniam quidam vel ignoranter vel simpliciter, in calice Dominico sanctificando & plebi ministrando non hoc fecerunt, quod Jesus Christus Dominus noster, sacrificii hujus auctor & doctor, fecit & docuit: Religiosum pariter ac necessarium duxi, de hoc ad vos literas facere, ut siquis adhuc in isto errore tenetur, veritatis luce perspecta ad radicem atque originem traditionis dominicæ revertatur. Nec nos putes, frater charissime, nostra & humana conscribere, aut ultranea voluntate hæc nobis audacter assumere, cum mediocritatem nostram semper humili & verecunda ratione teneamus. Sed quando aliquid, Deo inspirante & mandante, præcipitur, necesse est, ut Domino servus fidelis obtemperet, excusatus apud omnes, quod nihil sibi arroganter assumat, qui offensam Domini timere compellitur, nisi faciat, quod jubetur. *Epist.* 34. *ad Cecilium de Sacramento Dominici calicis.*

Cyprianus ad quendam. Et quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relevatur, & tristitia repellitur, ita potato sanguine Domini &

ni & poculo salutari, expellitur memoria veteris hominis, ut fiat oblivio conversationis pristinæ secularis, & mœstum pectus aut triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur. Quod tum demum potest lætificare in ecclesia viventem turbam, si quod bibitur, Dominicam teneat libertatem. *Et infra.* Quomodo autem possumus sanguinem nostrum propter Christum fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere? Et *infra*: Sed videamus, frater charissime. Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc observavit & tenuit, quod nos Dominus facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi. Nobis vero non potest ignosci, qui nunc à Domino moniti & instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus. Et de hoc qvoqve ad collegas nostros literas dirigimus, ut ubique lex evangelica & traditio Dominica servetur, & ab eo qvod Christus docuit & fecit, non recedatur. *Epistola* ubi supra.

Cyprianus. Et cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela: Quos igitur tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ saturationis armemus. Nam qvomodo docemus, aut provocamus, eos in confessione sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in ecclesia Domini poculum jure communicationis admittimus? *Epistola 3. de lapsis.*

Johannes Chrysostomus: Illud est mysterium, sine quo non est nobis salus, nec ea, quæ bona sunt nobis promissa divina, redduntur. Nemo enim valebit ingredi regnum cælorum, nisi ex aqua fuerit renatus & spiritu, Joh. III. Et qui non manducat Domini carnem nec bibit ejus sanguinem, non habebit vitam æternam Joh. VI. Quæ per nullius alius quam sancti efficiuntur manus sacerdotis. *In suo dialogo, L. III. c. I.*

Bernhardus. Benignissime Jesu, nobilo satis sponsæ tuæ dotalicium indulsisti. Ut vel sic teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui. Christus enim pridie, quam pateretur, discipulis suis hujus sacramenti formam præscripsit, efficaciam explicavit. Idem præcepit fieri formæ præscriptionem, in pane & vino. Notate ordinem: Cum adhuc cœnaret, à mensa surrexit, Apostolorum pedes Dominus universitatis lavit, dehinc ad mensam regressus ordinavit sacrificium corporis & sangvinis sui, seorsum panem seorsum tradens & vinum. De pane ita dicens, Matth. XXVI. Accipite & comedite, hoc est corpus meum. De vino similiter: Bibite ex hoc omnes, hic calix est Novi Testamenti &c. *In sermone ad Petrum de corpore Christi.*

Bernhardus. Ponitur igitur panis species & vini, ut doceamur, plenam & perfectam refectionem esse in sumtione corporis & sangvinis Jesu Christi. *In epistola ad Petrum.*

Beda. Non solùm lavit nos à peccatis nostris in sangvine suo, quando sangvinem suum effudit in cruce pro nobis, vel quando unusquisque nostrum mysterio sacrosanctæ passionis ejus baptismo aquæ ablutus est. Unde etiam quotidiè tollit peccata mundi, lavatq; nos à peccatis nostris quotidiè in sangvine suo, cùm ejusdem beatæ passionis ad altaria memoria replicatur, cùm panis & vini creatura in sacramentum carnis & sangvinis ejus ineffabili spiritus sanctificatione transfertur, sicque corpus & sangvis illius non infidelium manibus ad perniciem eorum funditur & occiditur, sed fidelium ore sumitur ad salutem. *Super Joh. I. Vidit Johannes Jesum venientem ad se.*

Remigius, sive *Haymo.* Ad hanc spiritualem alimoniam, ad hunc mysticum & divinum cibum, Dominus nos invitavit, eamque auctoritatem sumendi hujusmodi alimoniam nobis inducit, ut aliter in nobis vitam habere non possimus, nisi carnem ejus manducaverimus & sanguinem ejus biberimus. Et *infra.* Sed mysterium sui corporis & sanguinis quotidie à fidelibus per sacerdotum ministerium sumi mandavit rationabili sa-

li sacramento. *In homilia super illo evangelio Johann. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis.*

Fulgentius. Verbum Patris, carni & sangvini, quem de utero virginis assumsit, & pani & vino, quod in altari sumitur, mediū interveniens, unum sacrificium efficit. Quando tamen in ora fidelium sacerdos distribuit: Panis & vinum absumitur & transit, partus autem virginis cum unico suo verbo Patris & in cœlo & in hominibus integer permanet & inconsumtus. Sed in illo, in quo non est fides, præter visibiles species panis & vini nihil de sacrificio pervenit, quemadmodum asinus ad lyram, cum irrationabiles aures erigit, sonum quendam audit, sed modos cantilenæ non percipit. *Libr. de divinis officiis*, cujus prologus sic incipit: *Ea qua panni circulum* &c.

Johannes Damascenus. Dominus noster Jesus Christus, qui pro nobis de cœlo descendit, debens voluntariam pro nobis suscipere mortem, nocte, qua se ipsum tradebat, in cœnaculo, novum testamentum disposuit sanctis suis discipulis & apostolis, & per ipsos omnibus, qui in eum credent. Et *infra.* Panis autem & vinum assumitur. Novit enim Dominus humanam infirmitatem. Ad multa enim, quæ non secundum consuetudinem frequentata sunt, avertit, anxiatur. Assveta enim condescensione utens, per assveta naturæ facit quæ supra naturam. Et quemadmodum in baptismate, quia consvetudo est hominibus aqua lavari & oleo ungi, conjugâvit oleo aqvæ gratiam spiritus sancti, & fecit illud lavacrum regenerationis: Ita consuetudo est hominibus, panem comedere, & aquam & vinum bibere. Conjugavit ejus Deitatem, & fecit ea corpus & sanguinem ejus, ut per assveta & secundum naturam sunt & fiunt. Et *infra:* Communio autem dicitur & est vere, propterea, qvia communicamus nos per ipsum Christo, & qvia participamus ejus carne & Deitate, & quia communicamus & unimur ad invicem per ipsam. Qvia etiam ex uno pane assumimus omnes unum corpus, & unum sanguinem, ad invicem membra generamur, concorporati Christo existentes. *Libro suo IV. Sententiarum c. de Sacramentis, Et communicantes Dei mysteriis.*

Thomas de Aquino. Qvamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Non qvidem hoc oportet ad replicandam passionem Christi, in qua seorsum fuit separatus sangvis à corpore: Unde & in forma consecrationis sangvinis, sit mentio de ejus effusione: Sed hoc est conveniens hujus usui sacramenti, ut seorsim exhibeatur fidelibus corpus in cibum & seorsum sangvis Christi in potum. Tertio qvantum ad effectum est conveniens dare sub diversis speciebus ipsis fidelibus: Eo quod corpus Christi exhibeatur pro salute corporis, & sangvis Christi pro salute animæ. *Part. III. Summa sua q. 77. artic. 2.*

Thomas de Aquino. Sangvis Christi dispensatur populis per diaconos. Unde & B. Laurentius dixit B. Sixto: Experire, utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sangvinis dispensationem. Tam diaconia sangvinis, quam dispensatio corporis. *P. III. summa sua, artic. 3. q. 82.*

Augustinus idem dicit *sermone 2. de S. Laurentio.* Quâ gloria & quantâ, & quantarum virtutum multitudine, quasi florum varietate, distincta sit Laurentii corona, universalis testis est Romana ecclesia. In ipsa enim ecclesia, sicut solet audire, Diaconi gerebat officium: Ibi sacrum Christi sangvinem ministravit, ibi pro Christi nomine sangvinem suum fudit.

Albertus Magnus. Unde Levitic. XI. dicitur, quod animal, quod non ruminat, immundum erit. Hinc est, quod de duobus, qvæ sunt in hoc sacramento materiali cibi & potus, dicitur Esdræ VII. Super triticum & vinum ruminabunt. Hæc enim duo ab omnium fidelium bono, Zach. IX. Quid enim bonum est & pulchrum ejus, nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines, hoc est virgineas mentem. Et *infra.* Patet, qvod pro certo peccat, qvi magnum ad corporis sui, & parvum aut nullum ad Dominici sangvinis

gvinis poculum adhibet studium. Quia Christi sangvis incorporat nos sibi. Et isto elemento, quod fit in cibo & potu corporabilibus, qvando incorporantur corpori, debet fieri in nobis incorporatio ad corpus & sangvinem Christi, quibus nos incorporamur. Omnis autem homo potest advertere, qvam purus, quam saporosus, quam electus esse debeat, qvi sangvine Christi, qui per omnia corporis ejus membra fluere debet, est incorporandus. *Libr. IV. Sententiarum, Summa De officio missæ, Tractatu, De sanguine Domini.*

Albertus magnus. Omnis sanctus scit, quod sine corpore & sangvine Christi non est vita gratiæ & jucunditatis æternæ. Et *infra.* Sic igitur corpus Dominicum in forma panis per se in usu istius gratiæ sunt sumenda. Et *infrà.* Ex omnibus istis accipitur, quod Christus sub una specie panis corpus suum tradidit & sangvinem, & sic servandum instituit. Et cùm Christi actio sit nostra instructio, pro certo hæc duo nobis servanda esse præcepit. Et ideò sub una specie corpus & sub altera tradimus sangvinem. *Ubi suprà.*

Albertus Magnus. Cùm ergò sic Deus ordinavit & multiplicavit sacramenta, quod omnes gratias sacramentales habeamus in sacramentis, & alia gratia sit per sangvinem redemtionis, quàm communionis per corporis sumtionem, non suffecit in sacramento habere elementum, significans communionem, nisi etiam haberetur elementum significans redemtionem. Et sic Christus hac ratione instituit utrumque. Quod ergò dicitur, quod alterum videtur superfluum, cùm sangvis habeatur in corpore, & corpus in sangvine, dicemus, quod hoc non est verum. Verum quidem est, quod sangvis habetur in corpore, sed non ex virtute sacramentali, sed potius habetur sangvis in corpore ex unione naturali, quà humores, anima autem habetur per unionem potentiæ ad actum. Deitas autem habetur cum istis per unionem gratiæ, cùm nihil horum, nisi corpus habetur ex virtute sacramenti, ad utendum pertinente. Et ideo oportuit, ut esset ibi confectio ex elemento potus, sicut fuit ibi confectio ex elemento cibi. Quia aliter sacramentum in virtute & ratione sacramentali esset imperfectum: Quia non significaret perfectum alimentum. Quia nullum alimentum hominis perficitur sine potu. *Ubi suprà.*

Alanus. Quicunque carnem Christi digne sumserit & sanguinem biberit, infinitam in se dulcedinem Dei degustabit dulcedine animæ &c.

Nicolaus Lira. Bibite vinum, quod miscui vobis, idest, sanguinem meum, sub specie vini, in quo admiscetur aqua. In utraque enim specie communicabant antiquitus fideles. *Super illo Prov. IX. Venit se, comedite panem meum, & vinum meum bibite, quod miscui vobis.*

Idem Lira. Probet autem seipsum homo, propriam conscientiam diligenter pensando & emundando, & sic de pane illo edat &c. Tunc potest fructuose hoc sacramentum sumere. Fit autem hic mentio de duplici specie. Nam in primitiva ecclesia sic fidelibus dabatur. Quia utrumque est de perfectione sacramenti, scilicet forma panis & forma vini. Tum quia per utrumque simul exprimitur & perfecte Christi passio, tum quia utrumque significat perfectam refectionem. *Super isto 1. Cor. XI. Probet autem seipsum homo.*

Leo Papa. Hujus adversarii diaboli dolos non solum in illecebris gulæ, sed etiam in proposito abstinentiæ caveamus. Qui enim scivit mortem humano generi inferre per cibum, novit & per ipsum nocere jejunium. Et ad contrarium fraude, famulis utendo Manichæis, sicut impulit, interdicta præsumi, ita suadet concessa vitari. Et *infra.* Cumque ad tegendam infidelitatem suam nostris audent interesse conventibus, ita sacratorum sacramentorum communione se temperant. Et interdum ne penitus latere non possint, ore indigno corpus accipiunt, sanguinis autem redemtionis nostræ calicem haurire declinant. Quod ideo vestræ notum facimus sanctitati, ut vobis hujusmodi homines etiam manifestentur in suis judiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, à societate sacra-

sacramentorum sacerdotali auctoritate pellantur. De talibus enim B. Apostolus Paulus, ecclesiam Dei provide monens, dicit: Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam didicistis, faciant, & declinate ab his &c. *In sermone de quadragesima*, quæ incipit; *Predicatur*.

Innocentius Papa. Simili modo, licet sub altera specie sumatur utrumque, corpus & sanguis, utraque tamen species consecratur, & neutra superfluit. Ostenditur, quod Christus naturam humanam totam assumsit, ut totam redimeret. Panis enim refertur ad carnem & vinum ad animam, quod vinum sanguinem operatur, in quo sedes est animæ. Unde legitur in Levitico: Anima carnis in sanguine est. Moses quippe testatur, quod caro pro corpore, sanguis autem pro anima offeratur. Quocirca panis & vinum in sacrificium offeruntur, quod valet ad tuitionem carnis & animæ. Ne si sub alterutra tantum specie sumeretur, ad alterius tantũ putaretur pertinere salutem. Et quamvis sub specie panis sanguis sumatur cum corpore, & sub specie vini corpus sumatur cum sanguine: Tamen nec sanguis sub specie panis comeditur, nec corp' sub specie vini bibitur. Quia sicut nec sanguis comeditur, nec corpus bibitur, ita neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini manducatur: Et si concessibile videatur, quod corpus bibendo & sanguis sumatur. Est ergo modus sumendi carnem & sanguinem, quo neutrum manducatur aut bibitur. *In suo libro de sacramentis*.

Gelasius Papa: Comperimus autem, quod quidam sumta tantum corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant. Qui procul dubio, nescio qua superstitione docentur adstricti. Aut ergo integra sacramenta accipiant, aut ab integris arceantur. Quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest pervenire. *Majorico & Johanni Episcopis, & de Cons. dist. 2. Comperimus*.

Clemens Papa. Transiturus de mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, dum tempus passionis suæ instaret, sumta cœna in memoriam mortis suæ instituit magnificum sui corporis & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in potum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus & sanguinem bibimus, mortem Domini annunciamus. *In Clementina unica De reliquiis & veneratione sanctorum, Si Dominum*.

Urbanus Papa IV. Unigenitus siquidem filius Dei suæ divinitatis nos volens esse participes, naturam nostram assumsit, ut homines Deos faceret. Sanctus est homo, & hoc, quod de nostro assumsit, totum nobis contulit ad salutem. Corpus namque suum pro nostra reconciliatione in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, sanguinem suum fudit, in pretium simul & lavacrum, ut redemti à miserabili servitute diaboli, à peccatis nostris mundaremur. Et ut tanti beneficii jugis in nobis memoria remaneat, corpus suum in cibum, & sanguinẽ suum in potũ sub specie panis & vini sumendum fidelibus dereliquit. *Et legitur in Ecclesia in festo corporis Christi*.

Urbanus in Legenda. Ego, qui vitam æternam habere desidero, carnem ejus veraciter comedo, & sanguinem ejus veraciter bibo, illam, quam traxit de virgine carnem, & illum sanguinem, quem fudit in cruce. Et *infra*: Sicut enim vidua Sareptana quotidie comedebat, & nunquam diminuebatur farina de hydria, & oleum de lecyto: Sic universalis ecclesia quotidie sumit & nunquam consumit carnem & sanguinem Domini Jesu Christi sub diversa specie sacramenti. *Legitur per octavam corporis Christi*.

Urbanus in Legenda: Et quamvis separatim corpus, separatim sanguinem, non tamen bis sed semel Christum accipere fatemur. Sic iste mos ita separatim accipiendi in Ecclesia inolevit, quia Christus in cœna apostolis separatim dedit, ut per hoc intelligerent, se animæ & corpori Christi debere conformari. *Dominica infra octavam corporis Christi*.

Ecclesia. Non solum corpore epulemur agni, sed etiam inebriemur sanguine. Hujus enim tantummodo cru-

or,

or non creat periculum bibendi, sed salutem. *In cantico, Rubrica, S. Ambrosii:* *Exultet jam Angelica turba cœlorum.*

Ecclesia. Hæc domus tibi rite dedicata noscitur, in qua populus sacrum corpus sumit, bibit & vorat sanguinis haustum. *In hymno dedicationis vespertino S. Ambrosii.*

Ecclesia. Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & tristibus sanguinis poculum, dicens: Accipite, quod trado vasculum, omnes ex eo bibite. Sic sacrificium istud instituit, cujus officium committi voluit solis presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant & dent. *In hymno corporis Christi sacris solemnis.*

Ecclesia. Quibus sub bina specie carnem dedit & sanguinem, ut duplici specie totum cibaret hominem. *In hymno: Verbum supernum, In completorio corporis Christi &c.*

Wilhelmus de monte Lauduno. In hoc sacramento Christus fuit sacerdos, in eo, quod confecit. Item fuit sacrificium, eo, quod corpus suum sacrificavit. Item minister, in eo, quod ministravit apostolis. Apostoli vero primo fuerunt laici, in laicali persona communionem percipiendo. Item Christus ibi fuit præsens, in eo, quod apostolos ordinavit in sacerdotes, dum dixit: Hoc facite in meam commemorationem. *Capitulo, cum Martha.*

Idem: Recipiendo corpus totam veritatem recipit, non totum sacramentum. Ideo in multis locis communicatur cum pane & vino, in toto sacramento. *In suo libro sacramentali, ubi supra.*

Gregorius. Multi secularium hominum cum plus sacerdotum vitam quam suam discutiunt, in magnum contemtionis sacramentorum crimen incurrunt. Et *infra.* Unde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, sed quod deterius est, divina mysteria ab eis audire contemnunt. Unde nec corporis communionem aut sanguinis Domini nostri Jesu Christi, eorum ministerio confecta, assumunt, putantes, quod illorum fiat officio, quorum vita oculis eorum videtur ignobilis. Et *infra.* Sunt autem sacramenta, baptisma, chrisma, corpus & sanguis Christi. Quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. Unde à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eundem sacramentorum latenter operatur effectum. Cujus panis & calicis sacramentum græce *Eucharistia* dicitur, Latine *bona gratia* interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi? Sive ergo per bonos, sive per malos ministros intra ecclesiam dispensetur, Sacramentum tamen est. Et *infra:* Polluimus itaque panem, id est corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. *Et habetur in Canone* 1. *q.* 1. *Multi.*

CAP. III.

Conclusiones Jacobelli. De necessaria communicatione plebis sub utraque specie.

EX præmissis sacris scripturis, sanctorum Doctorum, sacrorum canonum, & ecclesiæ universalis institutis & decretis, patet luce clarius, quod *communio* venerabilis *sacramenti corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi sub utraq; specie panis & vini cunctis Christi fidelibus ministranda est.*

Verbum est, lex, veritas, institutio ac evangelium Domini nostri Jesu *Christi,* suorum *Apostolorum & ecclesiæ primitivæ* quod *per nullam* ecclesiæ Romanæ *consvetudinem* quantumcunque vetustam, vel cujuscunq; Romani Pontificis seu *concilii* & synodi *constitutionem*, sententiam vel *decretum*, *potest infringi*, tolli, vel quovis modo cassari & annullari. Ut constat ex fide catholica & auctoritatibus intra supra dictis &c.

CAP. VII.

Quod autoritas scripturæ præferenda sit omni consuetudini.

Esaiæ XL. Vox Domini dicentis, Clama. Et dixi, quid clamabo? Omnis caro fœnum & omnis gloria ejus quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum & occidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Verè fœnum est populus. Exsiccatum est fœnum, & occidit flos, verbum autem Domini stabit in æternum.

Eccles. XL. Non contradicas verbo veritatis, ne de mendacio in eruditione tua confundaris.

Psalm. 118. In æternùm, Domine, permanet verbum tuum in cœlo. Et *iterum:* Pax multa diligentibus nomen tuum Domine, & non est illis scandalum.

Luc. XVI. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Matth. V. Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum, jota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant &c.

Luc. XVI. Facilius est cœlum & terram præterire, quam de lege unum apicem cadere.

Secundi Esdræ IV. Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam ipsam benedicit & omnia opera moventur & tremunt eam, & non est in ea quicquid iniquum. Iniquus vero vir, iniquæ mulieres, & iniqui omnes filii hominum, & iniqua omnia illorum opera & in eis non est veritas, & in sua iniquitate peribunt. Veritas autem manet, & invalescit in æternum, & vivit & obtinet in secula seculorum, nec est apud eum accipere personam, neq; differentias. Sed quæ justa facit omnibus injustis ac malis. Et omnes benignantur in operibus suis, & non est immundicia, iniquum, & fortitudo & regnum & potestas & majestas omnium errorum.

Urbanus Papa. Sunt quidam dicentes, Romano Pontifici semper licuisse novas leges condere. Quod & nos non negamus. Sed & valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quod novas leges potest condere, ubi Evangelistæ aliquid nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus & ejus Apostoli & consequentes sancti Patres sententialiter definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt Apostoli & Prophetæ, destruere, quod absit, intenderet, non sententiam dare, sed magis error convinceretur. *Ponitur in canone 25. q. 1. Sunt quidam.*

Symmachus in sexta synodo. Nulli licet Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra divina mandata præsumere, nec quicquam, quod evangelicis, Propheticis aut apostolis regulis obviaverit, agere. *Ponitur dist.* 10. *Non licet.*

Augustinus. Quæ contra mores sunt hominum, hujusmodi, sicut flagitia pro morum diversitate sunt vitanda, ut pactum inter se gentis aut civitatis consuetudine aut lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet jubet, & nunquam ibi factum est, tamen mox faciendum. Et si omissum est, instaurandum. Et si statutum non erat, instituendum est. Et *infra:* Generale quippe pactum est societatis humanæ, obtemperare Regibus suis. Quanto magis Deo regnatori universæ creaturæ ad ea, quæ jusserit, sine dubitatione serviendum est. Sicut enim in potestatibus societatis humanæ major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus. *Libr. Confess. 2. Et habetur in canon. dist.* 8. *Quæ contra mores* &c

Augustinus: Qvi contemta veritate præsumit consvetudinem seqvi, aut circa fratres invidus est & malevolus, à qvibus veritas revelatur, aut circa Deum ingratus est, inspiratione cujus ecclesia ejus instruitur. Nam Dominus in evangelio, Ego sum, inqvit, veritas. Non dixit, consvetudo, sed veritas. Qvia & Petrus, qvi circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti. Igitur cum Chri-

Christus veritas sit, magis veritatem, qvam consvetudinem seqvi debemus. Qvia consvetudinem ratio & veritas semper excludit. *Libr. de baptismo parvulorum. Et ponitur octava dist. c. 6. Qui contemta* &c.

Augustinus. Frustra, inqvit, qui ratione vincuntur consvetudinem nobis objiciunt, qvasi consvetudo major sit veritate, aut non sit in spiritualibus sequendum, quod melius à spiritu sancto revelatum est. Hoc plane verum est, quia ratio & veritas consvetudini præponenda est. Sed si consvetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmius retinere. *Libr. IV. de baptismo parvulorum.* Et ponitur 8. *dist. Frustra.*

Gregorius VII. Et consvetudinem fortassis opponas, advertendum est, qvod Dominus dicit: Ego sum veritas & vita. Non dicit: Ego sum consvetudo, sed veritas. Et certe ut B. Cypriani sententia utamur: Qvælibet consvetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata, veritati omnino est postponenda. Et usus, qvi veritati est contrarius, est abolendus. *Et ponitur dist. 8. Si consvetudinem* &c.

Isidorus. Si is, qvi præest, fecerit aut cuiqvam qvod à Domino prohibitum est, facere jusserit, vel quod præceptum prætererit, aut præterire mandaverit, S. Pauli sententia ingerenda est: Etiamsi vobis nos aut angelus de cœlo evangelizaverit, præter id, quod vobis evangelizavimus, anathema sit. *Habetur XI. q. 3. c. 101. Si is qui* &c.

Isidorus. Si quis prohibeat vobis, quod à Domino præceptum est, vel rursum imperat fieri, quod prohibet Deus, execrabilis est omnibus, qui diligunt Deum. Et *infra:* Is, qvi præest, si præter voluntatem Dei, aut præter qvod in sacris scripturis evidenter præcipitur vel dicit, vel aliqvid imperat, tanqvam falsus testis Dei & sacrilegus habeatur. *Et ponitur XI. q. 3. c. 101. Si is qui.*

Gregorius IX. Cum tanto sint graviora peccata, qvanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit, naturali juri, id est divino, cujus transgressio periculum salutis inducit, qvacunqve consvetudine, quæ dicenda est in hac parte verius corruptela, aliqvatenus posse derogari. Licet enim longæ consvetudinis non sit levis auctoritas, non tamen est usqve adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare &c. *Extra de consuetudine, capitulo ultimo.*

Augustinus. Qvis nesciat sanctam scripturam Canonicam, tam novi quam Veteris testamenti, certis terminis suis contineri, eamqve posterioribus omnium episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum verum vel rectum sit, qvicqvid in ea scriptum constiterit esse? Episcoporum autem literas, qvæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt vel scribuntur, & per sermonem forte sapientiorem cujuslibet in ea re peritioris & per aliorum Episcoporum graviorem auctoritatem, decentemque prudentiam, & per concilia licere reprehendi, siquid in eis forte à veritate deviatum est? *De unico baptismo L. 2.* Et habetur *dist. 9. Quis nesciat.*

Augustinus: Noli meis literis qvasi canonicis scripturis inservire. Nam in illis, N. & V. T. libris, quod non credebas, cum inveneris, incubans, crede, in istis autem, quod certum habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum tenere. *In prologo l. 3. de Trinitate.* Et ponitur 9. *dist. Noli meis.*

Cyprianus. Consvetudo, quæ apud quosdam irrepserat, impedire non debet, quo minus veritas prævaleat & vincat. Nam consvetudo sine veritate erroris vetustas est, propterea relicto isto errore seqvamur veritatem. Et ignosci potest simpliciter erranti. Sicut de se ipso dicit B. Paulus: Qui primo fui blasphemus persecutor & injuriosus. Sed misericordiam meruit, quia ignorans fecit. Post inspirationem vero & revelationem factam qui in eo, quod erraverat, perseverat prudens & sciens, jam non in venia ignorantiæ peccat. Præsumtione etenim & qvadam obstinatione nititur, cum ratione superetur. Et *infra:* Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid

quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante nos omnes est, fecit, Christus. Neque enim hominis consvetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Cum per Esaiam Prophetam loquatur Deus, XXVIII. c. Sine causa colunt me, mandata & doctrinas docentes hominum & sequentes. *Et ponitur dist.* 8. *c.* 8. 9. *Consuetudo* &c.

Nicolaus Papa. Mala consvetudo non minus quam perniciosa corruptela vitanda est. Qvæ nisi citius radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab impiis capitur vel assumitur, & incipiunt prævaricationes & variæ præsumtiones, celerrime, non compressæ, pro legibus venerari & privilegiorum nomine perpetuo celebrari. *Et ponitur dist.* 8. *Mala.*

Innocentius, In concilio generali. Qvoniam omne quod non est ex fide peccatum est, synodali judicio definimus, ut nulla valeat absqve bona fide præscriptio, tam canonica qvam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogatum, quæ absque mortali peccato non possunt observari. *Exrtavagan. De Præscriptionibus, Quoniam.*

Gratianus. Constitutiones quæque & consuetudines quæcunque, vel ecclesiasticæ vel seculares, si divino juri contrariæ probantur, penitus sunt excludendæ. *Ponitur dist.* 9. *c. ultimo.*

LIBER II.

MAURITII DE PRAGA
Prof. Theol. in Const. Concilio præsentis,
RESPONSIO
ad illam Demonstrationem
JACOBI DE MISA,
De Communione laicali sub una.
In Constantiensi Concilio publica illius autoritate edita.

CAP. I.

Præliminaris Responsio ad superiores Jacobelli conclusiones de necessitate communionis laicalis sub utraque.

SEquuntur super his auctoritatibus auctoritates, solutiones & conclusiones, editæ, & *per concilium Constantiense approbatæ*, quod laici non communicentur sub duplici specie.

Vid. supr. c. 1, 2. *Compilator hujus libelli*, postquam præmisit multas auctoritates Bibliæ, sanctorum, & aliorum Doctorum, sonantes *de communione fidelis populi sub utraque specie panis & vini*, ultra medium *libelli* Vid. supr. c. 3. posuit verba propria in hac forma, quæ sequitur: *Ex præmissis sacra scriptura, sanctorum Doctorum, sacrorum canonum autoritatibus &c.*

In quibus verbis innuit *duas conclusiones. Prima*, Quod est de necessitate salutis & de præcepto Christi & ejus institutione, populos fideles communicare sub utraque specie.

Secunda. *Non potuit, nec potest, aut poterit tollere, aut annullare seu cassare constitutio summi Pontificis, aut decretum sacri concilii generalis, aut consuetudo quacunque ecclesiæ universalis.* Vid supr. c. 23.

Et quia istæ *duæ conclusiones* prætensæ sunt erroneæ, & doctrinis sanctorum patrum & Doctorum, ac rationabili consvetudini ecclesiæ, imò & *determinationi sacri generalis Constantiensis concilii contraria:* Ideò ne harum auctoritatum occasione simplices aut minus docti fortè in hunc errorem deducantur, expedit ipsis *auctoritates exponere* & ad quamlibet *respondere* sigillatim: Isto ordine servato, quod primò ponatur pri-

prima auctoritas in parte, & illi mox subjungatur sua expositio aut solutio, & taliter fiat de secunda & tertia & ceteris consequenter.

Priusquam respondero ad auctoritates, *ad conclusiones prædictas respondeo*, quod *ambæ* sunt falsæ.

Probatur. Quia multi sunt salvati in veteri lege, in tempore Christi sub nova lege, sine communione corporis & sangvinis Christi sacramentali: Ante institutionem novæ legis, infra institutionem & post institutionem. *Ante institutionem*, patet de Abraham, Isaac & Jacob. *Tempore Christi*, Joseph nutricius, Johannes Baptista. *Post institutionem*, latro in cruce, & multa millia cum *Ermelao*, cum *Mauritio*, cum *Ursula*. Igitur non est de necessitate communicare populum sub utraque specie. Patet *consequentia* ex vi nominis ly *necessitas*. Nec est præceptum ut præceptum. Quia tale obligat quemlibet hominem omni tempore, omni hora, sanum, infirmum, nobilem, ignobilem, sicut facit dilectio, in qua consistit lex & Prophetæ, Matth. XIX. In his duobus, in dilectione Dei & proximi &c.

Similiter *conclusio secunda* falsa. Quia ecclesia universalis mutavit necessaria salutis, videns hominum profectum & Dei laudem. Christus præcepit baptizare in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti tantùm Apostolis, *Marc. ultimo.* Apostoli laicis dederunt. Item apostoli concesserunt laicis baptizare & in nomine Jesu tantùm, *Actor.* 8. Patebit melius infrà.

CAP. II.

Responsio Mauritii ad Scripturæ loca à Jacobello pro Communione calicis proposita.

Supr. c. I. f. 805. AD primam auctoritatem *Augustini. Fieri nullo modo potest ut hac sacrarum literarum auctoritas ex aliqua parte sui mentiatur.* Responsio. Hæc autoritas extollit auctoritatem sacræ scripturæ & certitudinem veritatis ejus, eo, quod nihil in ea assertive positum invenitur falsum: Et hoc quidem fateor. Verum non quoad omnem sensum, quem quilibet sibi in scriptura fingit, sed quoad omnem sensum, quem Spiritus sanctus auctor scripturæ in ipsa scriptura intendit.

V. sup. l. c. *Augustinus: Si ego quicquam dixero &c.* Idem vult in sententia, quod præcedens, per omnia.

Supr. l. c. *Beda. Perfectæ vitæ magisterium est. Ecclesiæ primitivæ semper actus imitari &c.* Respondeo. Per hanc auctoritatem videtur innui, quod debeamus imitari actus & ritus ecclesiæ primitivæ. Et hoc ideo, sicut ecclesia primitiva ministrabat sacramentum altaris populis sub duplici specie, & sic hodie illud exemplum imitari debeamus, & sic sub utraque specie populis sacramentum ministrare. Circa quod *dico*, quod ista auctoritas *Bedæ* non potest intelligi universaliter, scilicet, quod debeamus, aut ecclesiæ expediat, *omnes actus & ritus primitivæ ecclesiæ imitari.* Patet namque instantia in multis.

Etenim apostoli *baptizabant* ad tempus *in nomine Jesu*, *Actor. VIII.* Et ita baptizare non solum non debemus, sed nec est licitum. Similiter in primitiva ecclesia *eucharistia sumebatur* à Christi fidelibus *pransis*: Et nunc eos in hoc imitari non est licitum sed prohibitum. Item primitus ecclesia *conficiebat in azymo.* Posteriores patres ab isto ritu primitivorum ad tempus cessarunt, propter errorem de observatione legalium. Insuper in primitiva ecclesia *constitutis in sacris ordinibus* licitum fuit *uti matrimonio*, ut dicit Apostolus 1. *Tim. III. Siquis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, filios habentem subditos, in omni castitate.* Ad quod omnes posteriores sunt illegitimati.

Et sicut in illis exemplificatum est, & in multis aliis exemplificari poterit, *quod non oporteat*, imo *non liceat in omnibus nunc imitari actus primitivæ ecclesiæ:* Ita in proposito intelligendum est. Quia *in* pri-

primitiva ecclesia ministrabatur sacramentum fidelibus populis sub utraque specie, quia *erant ferventes in amore Dei*, pro cujus amore *exponebant se quotidie martyrio*, effundentes suum sanguinem pro Christo: *Non oportet nunc* fieri, imo *non licet*, propter contrariam consuetudinem universalis ecclesiæ, fundatam in rationabilibus causis, de quibus post dicetur. Etiam *charitas tepuit in hominibus*.

Vid. supr. f. 805. *Auctoritates evangelii, Doctorum, Canonum &c. Quæ docent sacramentum dari sub utraque specie laicis, debent manere usque in diem judicii.* Respondeo: Quod ecclesia universalis cum suo concilio universali potest, potuit & poterit immutare, cum consilio spiritus sancti, ut videt profectum Catholicorum & honorem Dei, *Actor. XIII. Visum est spiritui sancto & nobis*, dicit Barnabas.

Sup. f. 805. *Cœnantibus autem illis, accepit Jesus panem &c. Matth. XXVI. Marc. XIV. Luc. XXIV.* Respondeo. Concedendo, quod Dominus hoc sacramentum discipulis sub utraque specie tradidit sumendum. Sed tamen non habetur ex auctoritate, quod per hoc omnibus legem posuerit sub utraque specie. Quod tamen probandum esset, eo, quod *prima conclusio compilatoris* hoc prætendit.

Et pro ampliori declaratione est notandum, quod aliud est hic sacramentum, aliud est confectio, aliud est consecratio sacramenti. *Sacramentum* etenim res est permanens post consecrationem in altari, aut in pixide, ut de hoc posterius patebit. *Confectio* vero aut *consecratio* est actus transiens. Cujus *consecrationis* sunt quædam communia *substantialia*, aut essentialia non sacramenti sed ipsius consecrationis, eo, quod taliter sunt ad ipsam requisita de necessitate, quod etiam ista non possunt immutari, & quod semper eis positis ponitur consecratio, ut Doctores concorditer dicunt. Alia vero omnia sunt sacramento aut ejus *confectioni extrinseca* & tanquam *accidentalia*, aut prædictis essentialibus accidentaliter annexa. Ut sunt solennitates, quæ fiunt in missa, & est modus sumendi, seu usus sacramenti. Et sunt accidentales conditiones rerum substantialium prædictarum. Ista dicuntur accidentalia ipsi sacramento seu consecrationi ejus, quod illis deficientibus, vel aliquo ipsorum, potest fieri consecratio, & est verum sacramentum. Et etiam ideo, quod Ecclesia potest ista mutare & circa ea ordinare & disponere, prout videbitur saluti fidelium congruere & reverentiæ tanti sacramenti.

Dico ergo, quod Dominus instituendo hoc sacramentum in ultima cœna, prout ultima auctoritas præmissa loquitur, *determinavit essentialia hujus consecrationis sacramenti*, taliter, quod ecclesia ea mutare non potest, ut docent Doctores ex concordi sententia. *Accidentalia* vero omnia *dimisit* in potestate ecclesiæ, ut circa ista ordinaret, prout ei spiritus sanctus rector ecclesiæ pro tempore inspiraret.

Et hoc patet inductive in singulis.

Et primo *de solennibus*, quæ circa hoc sacramentum sunt in Missa. Quæ quia ecclesia instituit, posset ex causis aliter circa ea ordinare, ut appareret à spiritu sancto edocta.

Secundo *de tempore sumtionis*. Nam licet Dominus hoc sacramentum consecrationis fecit *post cœnam*, & dedit & ministravit apostolis post alios cibos, *ecclesia hoc mutavit*, statuens, quod hoc extra casum periculi mortis non *sumatur*, nisi *à jejunis*.

Et hoc rationabiliter *propter multas causas*, quas enumerant Doctores *in quarto Sententiarum, dist. XI. Prima* est, propter ejus sanctitatem, ut os Christiani, quo sumendum est sacramentum, non sit prius aliis cibis imbutum, sed quasi novum & purum ad ejus perceptionem servetur. *Secunda*, propter devotionem requisitam ad digne & salubriter sumendum hoc sacramentum. Quæ communiter minor est in pransis quam jejunis. *Tertia*, propter periculi evitationem, vomitus, ebrietatis, quæ contingere solent in usu ciborum & potuum inordinato, sicut Apostolus scribit 1. *Cor. XI. Quarta*, propter significationem, ut detur intelligi, quod Christus, res hujus sacramenti, & ejus charitas, debent primo fundari in cor-

cordibus nostris, juxta istud Matth. Primum quærite regnum Dei, &c. Hoc etiam docet *Magister sententiarum, dist. 8. Lib. IV.* & etiam *Augustinus ad inquisitores Januarii, L. 1.*

Tertio patet etiam *de conditione accidentali media ejus sacramenti.* Nam licet Dominus instituendo hoc sacramentum confecit id *in azymis*, & ita in primitiva ecclesia confecerunt Apostoli, quem etiam morem Romana ecclesia ab apostolis, qui eam fundarunt, accepit, ut dicit Leo Papa: Imminente hæresi hæreticorum, dicentium, legalia esse servanda simul cum evangelio, sancti Patres, ne eis consentire viderentur, voluerunt ad tempus conficere *in fermentato*, ex spiritus sancti instinctu. Et ipsa hæresi eliminata, Romana ecclesia ad pristinum morem rediit. Propter quod sacerdos, subditus Romanæ ecclesiæ, qui contra istum morem conficiendo in azymo nunc faceret, quamvis vere conficeret, tamen peccaret.

Similiter posset hoc declarari *de conditionibus accidentalibus aliquorum substantialium consecrationis hujus sacramenti.*

Cum ergo ista ita se habeant, patet hoc manifeste, quod, *quamvis Dominus instituendo hoc sacramentum ipsum ministravit sub utraque specie*, ipsa *tamen* ecclesia potuit circa hoc aliter ordinare & assumere usum ministrandi populis sub una specie. Et ita fecit ex rationabilibus causis posterius dicendis.

Non enim potest assignari causa, quare Ecclesia unum potuit facere possibilius, quam aliud. Cum ista non sint de essentia sacramenti aut consecrationis ejus, sicut vere illud.

Et etiam ministratio sub utraque specie fuit à Domino observata *pro Apostolis.* Quia si voluntas ejus fuisset, quod laici sub duplici specie debuissent usque in diem judicii communicari, dedisset tunc in cœna minoribus discipulis & familiæ illius domus. Et ly *omnes*, ibi capitur collective: Bibite ex eo *omnes*, non distributive.

Sic consecratio & sumtio post cibum in azymis fuit à Domino observata, sicut ministratio sub utraque specie *Apostolis tantum*, quæ tamen Ecclesia posterius mutavit. Igitur, &c.

Johannis VI. Dixit Jesus discipulis suis & turbis Judæorum: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Respondeo. Hæc auctoritas secundum superficiem verborum videtur innuere necessitatem sumendi sacramentum sub utraque specie. Et ideo major est diligentia adhibenda, ut exponatur, non secundum voluntatem cujuscunque privati hominis, sed secundum expositiones authenticas sanctorum Doctorum & approbatarum glossarum. *Vid. supr. f. 805. & 806.*

Pro quo est notandum, secundum quod docet *Magister sententiarum, L. IV. dist. 8. De sacramento*, de quo loqvitur: Species visibiles panis & vini, quæ post consecrationem manent, est sacramentum, quia sacræ rei signum. Et hujus sacramenti duæ sunt res, una contenta & signata, & est caro Christi, quam de virgine traxit, & sangvis, qvem pro nobis abunde fudit. Alia res sacramenti est per ipsum sacramentum significata, sed non sub ea contenta, & est unitas ecclesiæ. Hæ duæ res sunt duplex caro Christi. Unde Hieronymus super epistolam ad Ephes. Dupliciter intelligitur caro Christi & sangvis: Vel ista quæ crucifixa est & sepulta, & sangvis qui militis lancea effusus est: Vel ista spiritualis & divina, id est mystica, de qua ipse Dominus ait Joh. VI. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sangvinem non habetis vitam in nobis &c. Hujus geminæ carnis Christi ipsa visibilis species sacramentum est, quia utramqve signat & utriusque similitudinem gerit. Sicut enim panis plus ceteris cibis corpus reficit & sustentat, & vinum cor hominis lætificat atque inebriat, sic vera Christi caro & ejus sangvis plus ceteris gratiis interiorem hominem reficit & saginat. Et sicut ex multis granis conficitur unus panis, & ex multis acinis vinum in unum confluit, sic ex multis Christi fidelibus unitas ecclesiæ constat. Unde apostolus: Unus panis & unum corpus multi sumus. *Augustinus*, Et ponitur *in glossa 1. Cor. XI.* Unus panis

panis & unum corpus dicitur ecclesia, pro eo, qvod, sicut unus panis ex multis granis & unum corpus ex multis membris componitur, sic ecclesia ex multis fidelibus Christi charitate copulante connectitur. Item ipsa vera Christi caro aut ejus verus sangvis, est carnis Christi mysticæ, aut sanguinis ejus mystici signum & sacramentum. Sicut namqve caro Christi vera ex multis membris purissimis & immaculatis constat, sic caro Christi mystica, quæ est societas ecclesiastica, ex multis personis, à criminali culpa sive macula liberis, consistit.

Secundo notandum est, qvod duplex est *manducatio & bibitio corporis Christi & sanguinis:* Una *sacramentalis*, alia *spiritualis*. Sacramentalis est sumtio veri corporis Christi sub specie panis, aut sanguinis sub specie vini, cum intentione taliter sumendi. De ista manducatione aut sumtione *sacramentali* corporis & sangvinis Christi non intelligitur auctoritas prædicta, ut docent sancti Doctores communiter, ut patebit ex sequentibus.

Et potest svaderi ratione. Sicut baptismus fluminis ex præcepto Christi est sacramentum necessitatis, ita quod etiam parvuli non possunt sine eo consequi salutem regulariter: Ita, si auctoritas Christi prædicta, intelligeretur de manducatione aut sumtione sacramentali, ipsa sumtio sacramentalis etiam ex Christi verbo & institutione esset de necessitate salutis. Tenet *consequentia*. Qvia sicut Dominus præcipiendo dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum, Joh. III.* Ita hic præcipiendo dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis &c.* Sicut ergo baptismus propter ista Christi verba est necessarius, ita esset sumtio sacramentalis pari ratione necessitatis, propter similia Christi verba. *Consequens* manifestè falsum. Ut patet in parvulis, qvi salvantur sine hac sacramentali sumtione.

Etiam patet ex effectu sumtionis sacramentalis, quæ est deletio venialium, & augmentum virtutum. Quorum neutrum est de necessitate salutis, saltem ex Christi verbo. Qvamvis in adultis sit de ecclesiæ præcepto. Qvia ei videbatur congruere fidelium saluti & facere ad reverentiam tantæ rei.

Pro quibus notandum, qvod *manducatio & bibitio spiritualis est duplex*, secundum quod duplex est res hujus sacramenti. *Prima est sumtio spiritualis primæ rei* hujus sacramenti, scilicet veræ carnis aut veri sangvinis Christi, & est devota meditatio seu recogitatio Christi, ut est sub sacramento cum corpore suo vero, in quo multiplicem passionem sustinuit, & cum vero sanguine qvem propter nos fudit. Et ipsius recogitantis ad cogitatum fit unio per actum amoris. Ita quod sicut ad manducationem *cibi corporis* reqviritur manducatio ejus, & consequenter incorporatio: Sic ad manducationem spiritualem *cibi animæ*, scilicet veri corporis Christi, reqviritur *primo*, qvod homo in fide vera recogitet devote, quomodo sub istis speciebus est vere & totaliter totus Christus, Deus & homo, cum suo sanctissimo corpore, qvod pro nobis exposuit tam multiplici passioni, & qvod nobis dedit in cibum animarum nostrarum, aut alia hujusmodi. Et istud correspondet masticationi &c. *Secundo* reqviritur, ut cogitans pactum amoris uniatur ipsi cogitato, scilicet Christo Domino. Et illud correspondet aliqvo modo incorporationi.

Proportionabiliter intelligitur *de bibitione veri sanguinis Christi.*

Et de ista sumtione spirituali veræ carnis aut sangvinis Christi, iterum non intelligitur verbum Christi Domini: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem &c.* ut patebit ex sequentibus. Etiam quia parvuli sic non manducant, cum non habeant actum fidei, nec recogitare possent talia, & habent tamen vitam in se. Sed de ista manducatione spirituali intelligatur illud *Augustini*, qvod allegat *Magister sententiarum, dist. 9. Li. VIII. Quid paras dentes aut ventrem, crede & manducasti.*

Alia est *manducatio & bibitio spiritualis secunda rei* hujus sacramenti, scilicet carnis

carnis Christi mysticæ, aut sanguinis. Et est consecutio seu adeptio unionis per fidem & charitatem ad membra ecclesiæ & cum capite Christo, qvam unionem hoc sacramentum significat. De ista manducatione spirituali seu sumtione intelligitur prædictum Christi verbum: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem &c.*

Sic de hoc exponit *B. Hieronymus* in auctoritate superius allegata, cum dicit: *Dupliciter intelligitur caro Christi & sanguis. Vel illa, qua crucifixa est & sepulta, & sanguis qui militis lancea est effusus. Vel illa spiritualis & divina, de qua ipse dicit:* Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem & bibit &c. Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

De hoc etiam exponit prædictum verbum B. *Augustinus super Johannem*, Homil. 1. Cor. XI. & glossa ordinaria in 1. Cor. XI. Nam post verba prædicta adjunxit Dominus: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Super quo dicit *B. Augustinus*, ubi supra: *Hanc ergo vitam æternam non habent qui istum panem non manducant, nec istum sanguinem bibunt. Nam temporalem vitam sine isto homines habere possunt, æternam omnino habere non possunt.*

Constat ergo, qvod hoc non est verum de manducatione aut bibitione sacramentali veræ carnis & veri sanguinis Christi. Et hoc propter pueros, qui consequuntur vitam æternam sine manducatione sacramentali aut spirituali veræ carnis & veri sanguinis. Igitur oportet ista intelligi *de manducatione spirituali mystica carnis Christi*, qvæ est virtus corporis Christi mystici, sine qva non est salus. Nulli enim patet aditus ad vitam æternam extra ecclesiam.

Et subdit *Augustinus: Qui non manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem, non habet in se vitam. Et qui manducat ejus carnem & bibit ejus sanguinem, habet vitam æternam.* Quod iterum non est verum de manducatione sacramentali, quam multi non ad vitam sed ad judicium sibi sumunt. Nec est universaliter verum de manducatione spirituali veræ carnis Christi. Cum talis possit esse sine gratia gratum faciente, quæ est vita animæ. Et etiam parvuli habent in se vitam animæ, & tamen non manducant spiritualiter veram carnem Christi, cum non meditentur neque cogitent actualiter Christum. Sed est universaliter verum de manducatione spirituali mysticæ carnis Christi, de qva intelligi oportet. Quod etiam *Augustinus* docet, cum subjungit: *Hunc utiq, cibum & potum dominus vult intelligi societatem corporis & membrorum suorum, quod est sancta ecclesia in fidelibus sanctis & fidelibus ejus.*

Et potest sic argui ad propositum: Dominus loquens *Joh. III.* de baptismo dixit primo: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei: Et quomodo hoc intelligi & observari voluit à fidelibus, partim declarat, cum subjungit: *Amen amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest intrare in regnum Dei.* Igitur à simili, quando Dominus *Johann. IV.* loquebatur de manducatione carnis suæ &c. Quomodo hoc voluit intelligi, statum declarat, cum subjungit: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Per hoc exponens, quod priora verba intelligat de manducatione spirituali mysticæ carnis suæ, & bibitione spirituali sanguinis mystici.

Et hoc manifeste dicit *Augustinus*, & etiam *glossa* super verbo eodem. Nam post prædicta subdit *Augustinus: Denique jam exponit, quomodo id fiat, dicens, quod loquitur, & quid sit manducare carnem ejus & sanguinem bibere, dicens: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem &c. in me manet, & ego in eo.* Subdit Augustinus: *Hoc est ergo manducare illam escam & istum potum bibere, in Christo manere, & Christum in se manentem habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat ejus carnem, nec bibit ejus sanguinem, etiam tanta rei sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit.* Quod iterum intelli-

intelligit de manducatione carnis mysticæ, cujus sacramentum est & species visibilis, & corpus Christi verum, uti patet ex prædictis.

Et iterum dicit *Augustinus*, & allegat *Magister dist.* 9. *c.* 4. *Quid est Christum manducare? Non solum est in sacramento corpus ejus accipere. Multi enim indigne accipiunt. Sed in Christo manere & habere in se ipsum manentem. Spiritualiter enim manducant, qui in unitate Christi & ecclesiæ, quam sacramentum significat, manent.*

Et iterum dicit *Augustinus*: *Quoniam manducandus est Christus, quomodo ipse dicit*: Qui manducaverit meam carnem, & biberit sanguinem meum, in me manet & ego in eo? *Si in me manet, & ego in eo, tunc carnem meam manducat & sanguinem meum bibit. Qui vero in me non manet, nec ego in eo. Si accipit sacramentum, magnum acquirit tormentum.*

Et in *homilia XXVII. super Johanne* dicit: *Manemus in eo, cum sumus membra ejus. Manet autem ipse in nobis, cum sumus templum ejus. Hoc intelligite, id est cum inhabitat nos per visionem sanctissimam, secundum illud Joh. XVI.* Qui diligit me, sermonem meum servabit, & pater meus diliget eum & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

Ex quibus clare patet, quod prædicta Christi verba nullam ponunt necessitatem communicandi sub utraque specie, cum non sint intelligenda de manducatione sacramentali, sive sub una specie sive sub utraque specie. Et quod nihil faciunt ad probationem prætensæ conclusionis primæ.

Et illud patet expresse per *B. Thomam*, per *Bonaventuram* & per *Doctores* communiter in scriptis suis *super IV. sentent. dist.* 9.

Patet etiam per *Albertum M.* in *Postilla sua super Johannem*, ubi exponit de manducatione spirituali, per quam Christo incorporamur. Et dicit consequenter: Quod, *sicut parvuli habent virtutes non in usu, sed in munere, ita habent & corpori Christi incorporationem.*

Etiam patet per *B. Thomam in sua Postilla super Johannem*, ubi dicit: *Referendo literam ad manducationem spiritualem, sententia plana est. Iste enim spiritualiter manducat corpus & bibit sanguinem Domini, qui particeps est Ecclesiasticæ unitatis, quæ fit per charitatem. Qui autem sic non manducat, est extra ecclesiam & extra charitatem, & ideo non habet vitam.*

Confirmatur hoc ratione. Nam manducatio sacramentalis sive spiritualis veræ carnis Christi, non est de necessitate salutis, ex Christi mandato: Sed manducatio, de qua verba Christi loquuntur, est de necessitate salutis, ita quod nemo sine ista salvatur: Igitur illa verba Domini, non possunt intelligi de sumtione sacramentali, sive sub una specie sive sub utraque specie: Nec etiam de spirituali veræ carnis Christi *Major* patet ex prius dictis. Et *Minor* nota est ex modo loquendi Salvatoris, quia dicit: *Nisi quis manducaverit &c.* Et patet ex verbis *Augustini* prius allegatis, quibus dicit: *Qui non manducat ejus carnem, non habet in se vitam &c.*

Imo ista spiritualis manducatio sic de necessitate est salutis generaliter, quod nec parvuli sine ea salvantur, ut docet etiam aperte *Augustinus in epistola ad Bonifacium.* Et ponitur *in glossa* 1. *Cor. XI.* & allegat *Magister*, *dist.* 9. *IV. sentent.* 8. *Nulli ambiguum est, tunc quemq; corporis & sangvinis Domini nostri participem fieri, quando Christi membrum efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiamsi, antequam illum panem edat & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constituto abscedat, quia illius sacramenti beneficio non privatur, quando ille habere hoc, quod id sacramentum signat, invenitur.*

Hoc etiam patet per autoritatem *Origenis* posterius allegatam, ubi dicit: *Nemo enim valebit ingredi regnum cælorum, nisi ex aqua renatus fuerit & spiritu. Et qui non manducat Domini carnem, nec bibit ejus sanguinem, non habet vitam æternam.*

Iterum patet *minor* per auctoritatem *Remigii* posterius allegatam, ubi sic dicit: *Ad hanc spiritualem alimoniam, ad hunc mysticum Domini cibum Dominus nos invitavit, tamque necessitatem sumendi hujus alimoniæ nobis indicit, ut aliter in nobis vitam habere non possimus, nisi carnem ejus*

ejus manducaverimus & sanguinem ejus biberimus &c.

Jacob. supr. f. 806. Mauritius. *Glossa super Joh. VI. Usque modo non fecit mentionem de comestione sacramentali altaris.* Ego vidi duos libros, & neuter habuit particulam, quæ hic à principio ponitur, scilicet istam: *Usque modo non fecit mentionem de comestione sacramentali altaris.* Sed uterque liber habuit solum residuum, scil. *Et si ignoratis &c.* Et hoc est verum de comestione spirituali mysticæ carnis Dei, de qua jam expositum est, de qua etiam jam exposuit glossa magistralis.

Verum, quia ista particula facit solum mentionem *de comestione* sacramenti altaris: Ideo, si in aliquo libro ponitur, videtur sonare pro nobis, videlicet pro communione sub sola specie panis, quia est communicatio per modum comestionis.

Jacob. l. c. Maurit. Iterum residua verba sunt *Augustini*, scilicet illa: *Et si ignoratis &c.* Sed nescitur quis alia apposuit. Ergo si aliquid facere videntur contra prædicta, non esset standum eis contra tot & tantas authenticas expositiones, quæ præmissæ sunt.

Jacob. l. c. *Alia glossa super verbo: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem &c. Dicit glossa: Et exponunt quidam sancti de comestione altaris, & benè dicunt.* Quamvis Augustinus & glossa, ut prædixi, exponant textum istum Domini de spirituali manducatione & bibitione, sicut præcedentem textum: Tamen, quia textus iste non dicit necessitatem respectu omnium, sicut dicit præcedens textus: Igitur, sicut loquitur ista glossa potest exponi de sacramentali sumtione corporis & sanguinis Domini. Nam adultus, qui sic sumit, habet vitam &c. Et si bene inspicitur glossa, ipsa est pro nobis, in eo, quod dicit *Quidam sancti exponunt &c.* de sumtione sacramentali per modum *comestionis.* Et talis fit ubique sub specie panis, ubi tum communicat corpori & sanguini. Et secundum hanc expositionem, quando dicitur: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem* &c. per manducationem & bibitionem oportet intelligere in genere communicationem & sumtionem.

Mauritius.

Et hoc etiam vult *B. Thomas in postillà*, ubi dicit: *In aliquibus ecclesiis servatur, ut solus sacerdos communicet sanguini, reliqui vero corpori. Nec tamen est contra sententiam Domini. Nam qui communicat corpori, communicat & sanguini, cum sub utraq; specie totus Christus inveniatur* &c.

Paulus 1. Cor. XI. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Et sequitur: Quotiescunq; manducaveritis &c. Respondeo: Sicut Dominus instituendo sacramentum, ipsum confecit sub utraque specie, & apostolis sub utraque specie ministravit: Sic primitiva ecclesia eundem morem ministrandi fidelibus sub utraque specie aliquo tempore observavit. Et hoc vult apostolus in præsenti auctoritate, scilicet, quod *tunc sic fiebat.* Non tamen hoc apostolus præcepit servare, ut dicat a Domino sic esse præceptum. Et ideo auctoritas non est ad propositum. Quia nihil facit ad probandam conclusionen primam. Pro qua tamen probanda fuit *à compilatore* inducta. Jacob. supr. f. 807. Mauritius.

Et dicitur convenienter, quod qvotiescunque manducaverimus panem hunc, mortem Domini annunciamus. Et quamvis expressius annunciamus & significamus mortem seu passionem Domini sub utraque specie sumendo, qvam sub altera tantum: Tamen *non oportet*, imo propter causas posterius dicendas *non expedit*, quod hoc modo fiat *à laicis*, sed sufficit, quod *fiat per sacerdotes*, missarum solennia celebrantes, qui sciunt sacramentum caute tractare, & tenentur sub utraq; specie conficere & sub utraq; specie sumere, & hoc propter totalitatem & integritatem ac perfectionem sacramenti, quoad ejus significationem.

Pro cujus intellectu est notandum quod, ut docent *Doctores in IV. Sentent. dist.* 11. duo sunt circa hoc sacramentum consideranda. Primum est *efficacia*, secundum est ejus *significantia.* Et sic potest aliquid esse *de integritate* aut perfectione hujus sacramenti dupliciter.

Primo quantum *ad efficaciam*, scilicet illud, quod ex parte sacramenti reqviritur ad totalem ejus efficaciam. Et sic neutra species est de integritate sacra-

cra-

cramenti, ſed quælibet, quantum eſt ex opere operato, ſufficit ſine alia, ad cauſandum totalem ſacramenti effectum. Et hoc ideo, quia efficacia ſacramenti non eſt ratione ſigni ſed contenti ſub ſacramento. Idem autem continetur ſub utraque ſpecie & ſecundum eundem modum exiſtendi. Nec plus ſumit, qui ſumit utramque ſpeciem, quam qui alteram tantum, ut docet *Magiſter diſt.* 11. *Libr. IV. Sentent.* Unde ſicut ſub ſpeciebus panis eſt totus Chriſtus cum corpore, anima, ſanguine & Deitate: Ita ſub ſpeciebus vini eſt totus Chriſtus cum omnibus eisdem, & ſecundum eundem modum exiſtendi. Quia ſicut ſub ſpeciebus panis Deitas eſt unita humanitati, ita ſub ſpeciebus vini. Et ſicut anima informat corpus, ita ibi. Et ſicut hic ſanguis eſt incluſus intra venas corporis, ita & ſub ſpeciebus vini. Et ita in modo exiſtendi nulla eſt diverſitas. Quia panis convertitur in corpus tantummodo, & cetera ſunt ibi concomitanter, & vinum in ſanguinem tantum, & cetera ſunt etiam ibi concomitanter.

Alio modo aliquid de integritate ſacramenti dicitur, quantum *ad ejus ſignificationem*, ſcilicet illud, quod requiritur ad totalem & completam illius ſacramenti ſumtionem. Hoc modo ambæ ſpecies ſunt & quælibet ſpecies eſt de integritate ſacramenti perfecti, eo quod per ambas & per nullam earum ſeorſim ſimpliciter & complete exprimitur hujus ſacramenti ſignificatio. Quod patet ſic: Hoc ſacramentum ſignificat Chriſtum, ut nutrimentum perfecte reficiens ſic digne manducantes ſacramentaliter. Sed cum perfecta refectio corporalis non fiat in pane ſolo, ſed in utraque, non poteſt una ſpecierum ſola ſignificare Chriſtum, ut perfecte reficientem, ſed una ſignificat eum per modum cibi reficientis, ratione corporis ſui, & alia per modum potus ratione ſanguinis. Ambæ vero hoc ſimul ſignificant completè. Quare ambæ requiruntur ad integritatem ſignificationis hujus ſacramenti.

Item: Hoc ſacramentum ſignificat ſumtionem, hoc eſt memoriale Dominicæ paſſionis, prout fuit in corporis Chriſti multiplici afflictione & ejus ſanguinis copioſa effuſione. Igitur oportuit in hoc ſacramento utrumque horum ſcilicet corpus & ſanguinem diſtincte ſignificari. Corpus quidem per ſpeciem panis, & effuſum ſanguinem per aliam ſpeciem, ſcilicet vini. Ad hanc ergo completam ſignificationem requiruntur ambæ ſpecies.

Item: Sacramentum hoc ſignificat aſſumtionem totalis humanitatis à Chriſto, ſcilicet tam quoad animam, quam quoad corpus, & ſignificat noſtram perfectam redemtionem, ſcilicet in anima & in corpore. Unde dicit *Magiſter* ubi ſupra: *Quod in duabus ſpeciebus celebratur, ut animæ & corporis in Chriſto ſuſceptio, & utriusq; in nobis liberatio ſignificetur.* Hæc autem ſignificatio non poteſt fieri per alteram ſpeciem tantum, ſed per ambas ſimul. Ut per ſpeciem panis ſignificetur corpus, per ſpeciem vini anima, cujus ſedes eſt in ſangvine, ſecundum modum ſcripturæ, dicentis, quod ſedes animæ eſt in ſanguine.

Ex dictis patet, quod, ſicut Dominus in ultima cœna ſacramentum ſub utraque ſpecie apoſtolis miniſtravit, ſic eundem modum miniſtrandi ſacramentum hoc laicis, primitiva eccleſia ſervavit.

Patet *ſecundo*, quod licet apoſtolus de hac re locutus fuerit in prædicta autoritate, non tamen præcepit ſic ſervandum fore. Nec dicit, Dominum talem modum communicandi omnibus præcepiſſe, ut patet ex verbis autoritatis.

Tertio patet, quod ad integritatem & perfectionem hujus, *quoad ejus efficaciam*, id eſt ad cauſandum in eo, qui digne ſuſcipit, totalem ejus effectum, non requiritur utraque ſpecies, ſed ſufficit altera earum. Cum efficacia ſacramenti, quam habet ex opere operato, non ſit ratione ſigni viſibilis, ſed ſit ratione contenti ſub eo. Et idem continetur ſub utraque ſpecie, nec plus ſub ambabus, quam ſub una earum.

Et ſicut dictum eſt de *efficacia*, ita intelligendum eſt de tali *refectione ſpirituali*. Quia refectio ſpiritualis fit ratione con-

ne contenti. Sub specie autem panis continetur cibus & potus, tam vere & realiter, sicut sub ambabus speciebus. Ibi enim continetur cibus animæ, scilicet corpus Christi, & potus, scilicet sanguis Christi, omni modo existendi, quo sub specie vini. Qui ergo sumunt sacramentum sub specie panis, sumunt cibum & sumunt potum: Sed non per modum potus in ordine ad sensum, quia non sub specie potabili. Illud autem nihil variat quoad efficaciam & refectionem totalem, saltem quantum ad opus operatum, sed variat, quantum ad sumtionem.

Quarto patet, quod ad integritatem Sacramenti, quatenus ad ejus *significationem* pertinet, utraq; species requiritur, nec sufficit altera earum. Sed istam *perfectam significationē* ecclesia fieri voluit *per sacerdotes*, quibus Domin⁹ dedit potestatem conficiendi hoc sacramentum & aliis ministrandi. Et voluit eā fieri in missæ celebratione, quæ principaliter est repræsentatio passionis Christi. Et ideo propter hanc perfectiorem significationem instituit & inviolabiliter observari vult, ut sacerdotes missarum solennia celebrantes, sub utraque specie conficiant & sub utraque sumant. Et hoc faciunt coram populo manifeste, ut populus, quotidie assistens divinis, consequatur fructum, quem sibi afferre potest perfecta significatio sacramenti, in quantum excitat homini devoto memoriam passionis Christi & redemtionis nostræ ac omnium bonorum, quæ nos consecuti sumus.

Postremo ex isto patet, quod licet *à principio mos communicandi sub utraq; specie* fuerit *circa laicos* aliquo tempore servatus, tamen, existente multitudine populi Christi, provide & rationabiliter inducta est consuetudo ministrandi eucharistiam laicis sub altera solum specie panis. Quia, ut dictum est, laici respiciunt ad refectionem spiritualem, & istam consequuntur tam perfecte in una sumtione sub una specie, sicut sub utraque specie. Idem effectus sequitur, quantum est ex opere operato.

Cum ergo, ut dictum est, plura *pericula* possent contingere faciliter, si communicarent laici sub utraque specie, quæ non contingunt sub una specie, & cum de effectu sacramenti nihil eis isto modo depereat, & significatio totalis sacramenti posset quotidie coram eis fieri ad excitandam memoriam passionis Christi: Patet etiam, quod istum modum communicandi eis sub sola specie panis rationabiliter ecclesia universalis induxit.

Patet etiam hoc per *B. Thomam in P. III. summ. q.* 8. & per *Bonaventuram* & alios *Doctores, dist.* 11. *L. IV. Sent.* & per alios hujus rei Doctores, qui assignant plures *causas, cur universalis ecclesia mutaverit modum communicandi laicalem populum, qui olim erat sub duplici specie, quare per amplius communicentur laici sub una specie.* *Causæ, quare sub una plebē communicari sit in Ecclesia usurpatū.*

Prima causa est, *periculum effusionis calicis* sacramenti. Jam enim, multiplicatis fidelibus, veniunt in maximo numero ad communionem, juvenes & senes, sani & infirmi, & sæpe rusticani ac minus discreti, non scientes adhibere cautelam debitam circa usum sacri calicis. Et sic frequenter contingeret fieri irreverentiam sacramento, per effusionē, vel exscreationē, vel alio modo. 1.

Unde ille famosus Doctor *Alexander de Halis, in Libr. IV. Sentent.* in materia de sacramento, recitat hanc historiam: Quibusdam nodosis appetentibus & instantibus, ut sub utraque specie sumerent sacramentum eucharistiæ, sacerdote quodam pio celebrante, cum faceret hostiæ fractionem, visum est concavum patinæ totum repleri sangvine. Ad quod obstupuerunt ipse & circumstantes. Sed cum conjungeret partes hostiæ, totum visum est reintegrari. Et sic petitioni est satisfactum. Unde hic Doctor asserit ex intentione, quod Christus integer sub utraque specie manet.

Subdit etiam *B. Thomas*, super *Libr. IV. sentent. dist.* 8. Et licet prius fusus est sanguis Christi in terram in cruce, tamen jam non debet fundi, quia ibi fuit mortalis, hic immortalis.

Secunda causa est, *periculum erroris.* Possent enim simplices credere, quod in una specie non totum Christum ca- 2.

perent, sed sub specie panis corpus Christi tantum, & sub specie vini sanguinem tantum, quod est error. Multi fuerunt, qui, quando sumserunt corpus Christi, dicebant medium Deum suscepisse, & cum sanguinem de calice addiderunt, tunc totum Christum affirmabant sumsisse. Quod autem sub utraque specie sit totus Christus, ante in primo periculo posito patet.

3. *Tertia causa* est, quia, ut dictum est, populi sumentes eucharistiam *sub sola specie panis sumunt integrum sacramentum, quoad ejus efficaciam.* Quæ efficacia est solum ratione contenti. Et non plus continetur aut sumitur sub ambabus, quam sub altera tantum. Et per consequens, quicquid efficaciæ habet sumtio sub utraque specie, illud habet solum sub specie panis. Communicatio ergo populi sub utraque specie esset non solum frustra, & sine utilitate, sed etiam nocua, propter pericula prædicta.

4. *Quarta causa.* In die parasceves sacerdos sumit sacramentum solum sub specie panis. Propter hoc, ut dicit *Bonaventura dist.* 12. *Libr. IV. sent.* quia isto die sumit populus ipse plus ad refectionem quam ad significationem. Ista enim die non oportuit passionem significari per sacramentum, eo, quod tota dies & totum officium diei est memoriale Dominicæ passionis. Convenit tamen tunc sumere ad refectionem sacerdotis & populi. Quæ refectio fit sufficienter per sacramentum sub una specie, eo quod totus Christus sub ea. Igitur ex eadem licite & rationabiliter ecclesia communicat laicos sub una specie panis, eo quod ipsi semper recipiunt sacramentum plus ad refectionem quam significationem.

5. *Quinta.* Ex consuetudine apostolica & ex consuetudine apud omnes ecclesias approbata, *sacramentum consecratum die cœnæ, reservatur usq; in diem parasceves sub una specie panis* & non vini, propter plures causas. Quarum *una* est periculum effusionis, ut supra dixi. Igitur, à multo fortiori, non debet quotidie sub specie vini servari pro laicis, nec per vicos aut campos ad infirmos portari, propter periculum effusionis.

Ut patet per *Wilhelmum in Rationali divinorum officiorum*, ubi dicit: Quod Innocentius Papa statuit Eucharistiam à die cœnæ servari sub specie panis pro fidelibus, qui debent communicare, & ad implendum officium sequentis diei, quo sacramentum non conficitur. Sanguis vero non servatur sub specie vini, quia faciliter ex negligentia posset spargi. Ecce quomodo dedit servandum sacramentum sub specie panis, propter officium implendum in sequenti die, & propter communicare volentes fideles. Et per consequens sub sola specie panis ecclesia licite communicat fideles, quia sub utraque specie non debet sumere, nisi conficiens sacramenta, ut dicit *B. Augustinus* super illud *Deut. XII. Carnibus hostiarum tuarum ipse vesceris, sanguinem fundes in altari, id est committes sacerdoti conficienti.* Ob hoc officians magna feria sexta sacerdos non sumit sanguinem de calice. Cur? Quia non conficit. Patet in *decret. dist. XI. Cum Martha.*

Similiter *concilium Toletanum* deposuit laicis communionem sub utraque specie, ut post dicetur.

6. *Sexta causa.* Ad servandum sanguinem vasa debent esse consecrata, non passim tractata vel tacta à laicis.

7. *Septima.* Si sanguis deberet dari laicis, quis daret ubi pauper ecclesia, unus sacerdos? Et laici non debent tangere sacramentum.

8. *Octava.* Si perfunderetur sanguis Christi in barbis, in peplis, deberent cremari, & essent rixæ.

9. *Nona.* Non potest servari sanguis pro infirmis. Quia acesceret cito in vase, & non esset sanguis. Neque suscipiendus esset ab infirmo, nec de novo consecrandus sine missa. Etiam si diu in vase stat, generantur bibiones, parvæ muscæ, & esset valde abominabile ad bibendum. Et hæc est ratio valde efficax, cur laicis non datur calix.

10. *Decima.* Exod, XVI. præceptum: Sume tibi vas unum & pone ibi manna, ut custodiatur in futuras retro generationes.

11. *Undecima.* Quando multa millia deberent

berent convenire, ubi tantum vas possset reperiri pro servando sanguine Christi?

12. *Duodecima*, Quia sunt terræ, in quibus est defectus vini, quia vix sacerdos potest habere. Quid aliis ministraret? Imo alicubi nec sacerdos potest habere. Igitur per concilia generalia indultum est, quod solum panem consecrant & ibi virtualiter sanguinem sumunt.

13. *Decima tertia.* Aliqui sunt homines qui non possunt sentire saporem vini, imo nec gustare, ut *rex Poloniæ modernus* [*Ladislaus*] *à paganismo conversus.* Igitur suæ damnationis est causa Christus, si esset præceptum Christi, sanguinem de calice bibere.

14. *Decima quarta.* Esset periculum in congelatione.

15. *Decima quinta.* Solis sacerdotibus Christus in cœna dedit sub duplici specie, ut solum suscipiant in repræsentationem Dominicæ passionis ejus. Quia si voluntas ejus fuisset dandi calicem; dedisset tunc laicis circumstantibus.

16. *Decima sexta.* Propter multos alios errores qui pullularent circa hoc sacramentum.

Primus. Laici dicerent: Cur non suscipiamus sub duplici specie? Sumus ita digni, sicut sacerdos. Falsum. Sacerdos, etiam pastoris filius, dignior est Cæsare, Rege & quolibet Principe.

Alius error eorum fuit: Sumere sub duplici specie, est lex Christi. Falsum est, pro laicis.

Tertius error est: Dixerunt, quod virtus hujus sacramenti non est principalius in consecratione, quam sumtione.

Quartus error: Dixerunt: Ecclesia Romana cum suo concilio non est tenenda ut fides Christiana. Ut radius & sol est indivisibilis, sic ipsa fides cum concilio. Quia regitur fides per ecclesiam.

Quintus error ipsorum: *Generalia concilia*, ut est *Constantiense* &c. dixerunt, *errarunt in fide & in bonis operibus.* Igitur non sunt imitanda. Falsum est.

Sextus. Errarunt in sua doctrina, consulentes, ut ecclesiastica bona seculares recipiant, expellant plebanos. Falsum est. Quia nullam jurisdictionem seculares habent super spirituales, 1. Cor. XI. Et spiritualis homo omnia dijudicat, ipse autem à nemine judicatur. Quia seculares recipiunt potestatem judicandi à spiritualibus, ut dicit *Dionysius libro de cœlesti Hierarchia: Secularis super spiritualem. Genes. I. Fecit Deus duo luminaria magna, solem id est Papam, ut præesset diei i. e. spiritualibus, & Lunam id est Cæsarem, Regem, ut praeesset nocti, i. e. secularibus.* Similiter *Augustinus* super *psalm. XIV. Dies diei eructat verbum, id est spiritualis spirituali, & nox nocti indicat scientiam, id est laicus laico.*

Videns igitur mater ecclesia universalis cum suo concilio tot mala evenire ex sumtione sub duplici specie, Christi eucharistiam restrixerunt, ut sumant laici sub una, ut Christus dedit post resurrectionem suam, *Luc. XXIV. Cognoverunt Dominum in fractione panis. Ubi Augustinus in homilia 24. Laicis Christus dedit sub una specie, qui significantur per minores discipulos.* Similiter *Act. II.* dederunt apostoli laicis sub una specie. *Erant autem perseverantes in doctrina apostolorum & fractione panis.* Ubi *Lyra*, *Beda*, *Haymo*, omnes exponunt, quod tunc primum communicarunt laicos primum conversos, sub una specie tantum, sc. panis.

Sed quando vidit ecclesia conversos ad fidem pronos suum sanguinem effundere pro Christo, ac in charitate Christi nimis accensos, ad tempus concessit sub duplici specie. Et quando Ecclesia Romana vidit, quod tepuerunt in charitate, abstulit duplicem speciem, & dat eis tantum sub una: Rediens ad primum modum communicandi laicos sub una specie. Et præcipue, quia vidit eos deviare à fide propter talem sumtionem duplicem, mutavit.

Et ecclesia universalis potest mutare non tantum accidentalia ecclesiæ, sed etiam essentialia, ut videt profectum fidelium & honorem Dei. Patet *Actor. VIII.* Christus præcepit baptizare in nomine Patris & Filii & spiritus sancti, Matth. ultimo. Ipsi baptizabant tantum in nomine Jesu.

Et bene etiam Christus solis Apostolis præcepit baptizare. Et ipsi laicis concesserunt in necessitate.

CAP. III.

Reſponſio generalis ad omnia teſtimonia Patrum à Jacobo de Miſa pro communione calicis advecta.

RESponſiones generales ad omnes auctoritates ſequentes. Poſſunt dari plures *ſolutiones in communi*, ad invicem non repugnantes, per quas ferè *ad omnes* eſſet ſufficienter *reſponſum*, ut patebit in proceſſu.

Prima ſolutio eſt, quod, licet auctoritates ſequentes & præcedentes loqvuntur de manducatione corporis & bibitione ſangvinis Chriſti: Nulla tamen earundem auctoritatum, vel pauciſſimæ, de quibus dicetur in locis ſuis, dicit communicationem populi ſub utraque ſpecie eſſe *de neceſſitate ſalutis*, aut eſſe *de præcepto* ex ſacramenti inſtitutione, aut *ex Chriſti verbo & mandato*. Et ita ferè nulla facit earum aliquid ad propoſitum, ſcilicet ad probationem concluſionis primæ, pro qua tamen probanda adductæ ſunt. Et per conſequens omnes ferè ſuperflue ponuntur.

Secunda ſolutio. Quod auctoritates præcedentes & ſequentes non loqvuntur de communione *laicorum* ſub utraque ſpecie, ſed loqvuntur *de ſacerdotibus*, ad quos pertinet hoc ſacramentum conficere & ſub utraque ſpecie ſumere, propter perfectam ſignificationem paſſionis Chriſti & refectionis completæ.

Tertia ſolutio. Quod ſi aliqua autoritatum loquitur de laicali populo, & de ſumtione ſacramentali ſub utraque ſpecie, tunc loquebatur *de iſto tempore*, in quo iſte ſervabatur modus in eccleſia, quod ſacramentum etiam exhibebatur populo ſub utraque ſpecie.

Quarta ſolutio. Quod in hujusmodi auctoritatibus ſanctorum per *manducationem corporis & bibitionem ſangvinis* poteſt *in generali* intelligi communio *corporis & ſangvinis Chriſti.* Et iſta fit *in communione ſub ſola ſpecie panis*, tàm verè & realiter, ſicut ſub utraque ſpecie. Et ſecundum proprietatem locutionis, in calice ſola ſpecies vini bibitur, & non ſangvis propriè, cùm non ſit effuſus ſed incluſus in venis, ſicut ſub ſpecie panis. Imò quamvis ſpecies vini proprie bibitur, tamen videtur, quod ſangvis non magis bibitur ſub ſpecie vini proprie, quàm ſub ſpecie panis. Cum omninò eundem modum exiſtendi habeat hic & ibi. Quamvis ergò ſancti & Doctores ſæpè loqvuntur de ſumtione ſacramenti ſub ſola ſpecie panis, tamen in dictis ſuis faciunt mentionem de manducatione & bibitione, ponendo iſta duo *pro ſumtione.* Et etiam ad ſignificandum fidelibus, quod ſub ſola ſpecie panis ſumant corpus & ſangvinem verè & realiter, & non aliter ſub ambabus, quàm ſub una earum, nec magis efficaciter.

Quinta ſolutio. Auctoritates loqvuntur quoad laicos non de manducatione & bibitione ſacramentali ſub utraq; ſpecie, ſed *de ſpirituali.* Quando enim ſacerdotes in altari in conſpectu populi conficiunt & ſumunt ſub utraque ſpecie, tunc populus, exiſtens in devotione ſua, manducat & bibit ſpiritualiter corpus & ſangvinem Domini, ea, in ſinceritate fidei, per recogitationes bonas, maſticando & hauriendo, ore & corde, & ſe Chriſto uniendo per affectum amoris.

CAP. IV.

Specialis reſponſio ad ſingula Patrum teſtimonia de uſu calicis, à Jacobello collecta.

LIcet per has quinq; ſolutiones ſufficienter reſponſum fore videtur ad omnes ſequentes autoritates, de communicatione ſub utraque ſpecie mentionem facientes: Tamen, ut evidentius fiat, volo *ad quamlibet in ſpeciali* quanto brevius poſſum *reſpondere.*

Auguſtinus: Cùm frangitur hoſtia, dum Jacobellus ſangvis de calice &c. Reſpondetur, quod non dicit Auguſtinus, quod neceſſari- *ſupra l. 1. c. 2. f. 806.*

um sit ita fieri circa populos, aut quod sit ex mandato Christi. Ergò non est auctoritas ad propositum præsens, scilicet ad probandam conclusionem primam.

Secundò dicitur, quod auctoritas loquitur *de sacerdotibus* ministrantibus, & sub utraque specie sumentibus. Nam loquitur de ista fractione hostiæ, & de ista sumtione sacramenti, per quas passio Christi complete designatur. Uti patet advertenti verba auctoritatis. A solo autem sacerdote celebrante,& qui debet sumere sacramentum non solùm ad refectionem, sed etiam ad perfectiorem significationem, hujuscemodi fractio hostiæ in tres partes fit. Quæ fractio significat passionem & vulnerationem veri corporis Christi. Sic tres partes Christi corporis mystici secundum triplicem earum differentiam, uti patet per *Magistrum, dist.12. L. IV. Sententiarum.* Et sicut per fractionem & sumtionem specierum panis significatur passio Christi corporis, sic per species vini & earum de calice in os sacerdotis fusionem expressè significatur Christi sangvinis effusio.

Jacobell' l.c.f.806. Mauritius. *Augustinus. Quia morte Domini liberati sumus &c.* Respondeo *primò*, Sicut ad præcedentem dictum est, Scilicet, quod *non* loquitur *de necessitate* sumendi sub utraque specie, *nec de mandato Christi.* Ideò non est ad propositum. Et istam responsionem in sequentibus volo semper habere pro repetita, exceptis paucis auctoritatibus, quæ de præcepto faciunt mentionem, ut patebit in sequentibus.

Secundò dicitur. Quod si tempore Augustini fuit de more in sua ecclesia populos communicare sub utraq; specie, tunc stat auctoritas *pro tempore illo*; & non est contra consvetudinem ecclesiæ tempore pro præsenti.

Jacobello l.c. Mauritius. *Augustinus: Quicquid vis feceris, numquid Christum occidisti* &c. Respondeo quod loquitur Augustinus de *primitivis fidelibus*, scilicet *Judæis*, qui erant rei morte Domini, & pòst conversi fuerant, & illis dabatur sub utraqve specie, ut moris fuit, sicut innuit Apostolus.

Jacobello l.c. Mauritius. *Augustinus. Qui calicem, id est sanguinem Christi per se ponit* &c. Dicitur, quod auctoritas non est ad propositum. Nihil enim loquitur de communione fidelium sub utraque specie, uti patet intuenti. Sed est notandum, quod in psalmo XXII. psalmus enumerat decem dona Dei, quæ glossa ordinaria vult docere *gratias*, & post gratiam nonam ponit autoritatem prædictam. Quam non incipit, ut hic ponitur, sed sic incipitur: *Nota quod calicem Christi, id est sangvinem Christi, psalmista per se ponit, quasi aliam gratiam à mensa id est à carne, cum tamen* &c. ut in forma. In qua auctoritate glossa *implicite* solvit talem quæstionem prædictam: *Psalmista enumerando prædicta dona Dei, seu gratias, mensam id est corpus Christi, & calicem id est sanguinem Christi distinguit velut duas gratias, id est dona, cum tamen species panis & species vini sint unum sacramentum totale, & non duo, & caro Christi non possit de lege communi esse vel sumi sine sanguine, & è converso, eo quod totus potest esse sub utraq; specie.* Et respondendo dicit: *Reddit istius tres causas. Prima* est distinctio essentialis corporis Christi & sanguinis ejus. Et istam tangit, cum dicit: Sed quia nec caro est sangvis, nec sanguis caro. *Secunda causa* est diversitas conversionis ejus. Et istam innuit, cum subjungit: Et panis in carnem convertitur & vinum in sanguinem, & non è converso &c. *Tertia causa* est distinctio specierum panis & vini. Et istam notat, cum addit: Et sub diversis speciebus utrumque sumitur.

Ex quibus patet, quod *glossa* in ista auctoritate tota nihil loquitur de communione sub utraque specie, nisi qvantum tangit circa finem auctoritatis, cum dicit: *Sub diversis speciebus utrumque sumitur*, Et hoc est verum, quantùm *ad sacerdotes*, ad quorum officium pertinet conficere sub utraque specie & etiam sumere sub utraque, propter perfectam significationem sacramenti, ut sæpius dictum est.

Jacobellus f.807. Mauritius. *Augustinus. Tunc eis Petrus annunciavit eundem colendum* &c. Respondeo. Loquitur *de primitivis fidelibus* conversis per B. Petrum, quibus ministrabatur *pro*

tunc

tunc ſub utraque ſpecie ſacramentum &c.

Jacob. l. c. Mauritius. *Auguſtinus. Hujus rei ſacramentum in unitate corporis & ſanguinis Chriſti* &c. Reſponſio ad hanc auctoritatem ſatis patet ex reſponſione facta ſuperius ad verba Chriſti, poſita *Joh. VI. Niſi manducaveritis carnem filii hominis* &c. Tamen, applicando ſolutionem ad propoſitum, dico primum, quod ſecundam partem auctoritatis Auguſtini prius ponit: *Dominus, ne iſtam vitam intelligentes de hac re litigarent, ſecurius adjunxit: Qui manducat &c.* Et poſt aliqua interpoſita, exponendo, quid Dominus intelligat in loco per manducationem carnis ſuæ & bibitionem ſanguinis ſui, dicit: *Hunc itaq; cibum & potum ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt ſancta eccleſia* &c. Ex quibus clare patet ſecundum Auguſtinum, verba Chriſti: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis* &c. *Et, Qui manducat meam carnem* &c. intelligenda eſſe de manducatione carnis myſticæ. Quare autem *compilator libelli* iſta tacuerit, neſcio. Sed ſcio, quod eſſet ſecurius allegare ſcripturas, non verbaliter tantum, ſed fideliter ad intentionem ſanctorum, conſideratis præcedentibus paſſibus & ſequentibus. Poſt prædicta verba Auguſtinus ſtatim ſubjungit primam partem auctoritatis hic allegatæ, dicens: *Hujus rei ſacramentum.*

Pro cujus intellectu notandum, qvod Auguſtinus antea dixit, præcedentem ſtatim ante hæc verba ſententiam oſtendens, quod in iſtis Domini verbis, *Niſi manducaveritis carnem filii* &c per carnem ejus & ſanguinem debet intelligi *unitas eccleſiaſtica*, id eſt, *communicatio membrorum eccleſiæ ad invicem, & cum capite Chriſto*, ut dictum eſt ſuperius. Quoniam hujus unitatis eccleſiaſticæ verum corpus & verus ſanguis Chriſti eſt ſacramentum. Et ipſa unitas eccleſiaſtica eſt hujus ſacramenti res. De iſto ergo ſacramento carnis Chriſti *myſtica* loquitur Auguſtinus in prima parte auctoritatis. Ut ſit ſenſus: Verum corpus ejus & verus ſanguis eſt ſacramentum hujus rei, ſcilicet myſtici corporis & ſanguinis Chriſti, id eſt unitatis eccleſiaſticæ. *Et iſtud alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum in Dominica menſa preparatur, & de menſa Dominica ſumitur quibusdam ad vitam & quibusdam ad exitium.* Et hoc eſt verum *de ſacerdotibus*, qui præparant & ſumunt.

Jacob. l. c. Mauritius. *Auguſtinus: Acceſſerunt Judei ad Jeſum, ut crucifigerent &c.* Prima pars eſt vera ut ſtat. Quia ſub una ſuecie ſumimus corpus & ſanguinem. Secunda pars loquitur de primitivis converſis ad Chriſtum, quibus tunc dabatur ſub utraque. Tertia pars *per bibitionem* intelligit *ſumtionem ſanguinis*, quæ fit vere *ſub ſpecie panis*, ut notum eſt. Aut loquitur de ſacerdotibus celebrantibus, aut de manducatione & bibitione ſpirituali veri corporis & veri ſanguinis Domini. Vel *forte tempore Auguſtini fuit mos in ſua eccleſia, quod ita communicabantur laici ſub utraq; ſpecie*, quod modo juſte abolitum eſt.

Per illud ultimum reſpondetur ad auctoritatem ſequentem *Auguſtini*, in qua incipit: *Et quia iſtam menſam paravit, &c.*

Jacobellus l. c. Mauritius. *Auguſtinus: Et quia iſtam menſam paravit ſervis ſuis & ancillis* &c. Reſponſum eſt in auctoritate immediate præcedente in fine, quod tempore Auguſtini laici tunc communicabant ſub utraque ſpecie, quod modo juſte abolitum eſt & rationabiliter, propter cauſas prædictas,

Jacob. l. c. f. 808. Mauritius. *Hieronymus. Sacerdotes, qui euchariſtiæ ſerviunt & ſanguinem ejus dividunt* &c. Reſpondetur quod auctoritas iſta nihil de communicatione populi ſub utraque ſpecie loquitur. Quia ſacerdotes, communicantes populum ſub ſola ſpecie panis, vere dividunt & miniſtrant ejus ſanguinem & non plus quam innuunt verba auctoritatis.

Jacob. l. c. Mauritius. *Hieronymus. Bibere autem dicuntur ſanguinem Chriſti non ſolum ſacramentum ritu &c.* Reſpondeo. Quod loquitur *de ſolis ſacerdotibus.* Vel, capit bibere generaliter pro *ſumere*, quod etiam fit ſub ſpecie panis.

Jacob. l. c. Mauritius. *Hieronymus: Aſcendamus cum Domino cœnaculum magnum, ſtratum, atq; mundatum* &c. Reſpondetur, quod loquitur *de ſolis ſacerdotibus.* Vel loquitur de mandu-

manducatione *spirituali*. Quod innuit per hoc, quod dicit, *quotidiè* in sacrificiis ejus &c.

Jacob. l. c. Maurit. *Gregorius. Quid sit sangvis Christi, agni, non jam audiendo sed bibendo didicistis* &c. Respondetur, quod in autoribus sanctorum non oportet tàm attendere ad rigorem verborum suorum, sed oportet ad eorum intentionem. Sequendo enim rigorem suorum verborum, non esset verum, etiam de sacerdotibus, qui biberent sangvinem de calice, cùm ibi non sit effusus de corpore, sed inclusus in venis. Et sic de multis aliis. Sequendo ergò intentionem Gregorii, videtur illis terminis *bibendo, hauriendo*, uti pro istis, *sumendo, accipiendo*. Et ita sumunt fideles sangvinem Christi sub specie panis, ut sæpè dictum est.

Et si utique dictum concedatur, quod loquatur de sumtione sangvinis per modum potus, id est sub specie vini: Tunc dicitur, *forte tunc temporis in Romana ecclesia adhuc fuit de more communicare populos sub utraque specie*, cujus contrarium rationabiliter est inductū.

Aut respondetur secundum aliquam aliam quinque solutionum generalium superius præmissarum, ad quas semper volo habere recursum, ne præjudicem veritati. Et singulariter, cùm non viderim nec habere potuerim omnia originalia sanctorum hic allegata. Et specialiter debet haberi semper recursus ad primam solutionem generalem, scilicet, quod auctoritas *non dicit, præceptum esse à Domino*, quod communicatio omnium fiat sub utraque specie.

Jacob. l. c. f. 809. Maurit. *Gregorius. Unde factum est, ut redemptoris nostri sangvinem, quem persecutores sævientes fuderunt, postmodum credentes, biberent.* Respondeo. Ista auctoritas, uti patet ex ejus verbis, & præcedenti & sequenti passibus, loquitur *de Christi crucifixoribus*, pro quibus Deus tempore passionis suæ oravit ad patrem, dicens: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Qui pòst conversi biberunt sangvinem Christi, vel spiritualiter tantùm vel sacramentaliter, eò quod erat *de primis fidelibus, quibus sub utraq. specie ministrabatur*, ut satis innuit apostol' 1. *Cor.* 11.

Gregorius, in L. Dialogorum. Cum quadam die missa celebrata &c. Respondetur, Quod *tunc populus sumebat sub duplici specie*. Post, ut dictum est, per concilium Toletanum, ne peramplius populus laicalis sub duplici specie communicetur, ne eis accidat periculum circa effusionem sangvinis Christi, sicut illi diacono accidit, rationabiliter ecclesia mutavit modum communicandi sub una specie. Jacob. l. c. Maurit.

Ambrosius. Si quotiescunque effunditur sangvis Christi, in remissionem peccatorum effunditur. Dicitur, quod loquebatur de se ipso, quoniam *sacerdos* erat, utrumq; consecrans & utrumque sumens. Vel respondeo, quod per effusionem ibi non potest intelligi, nisi oblatio sangvinis. Ut sit sensus: Quotiescunque offertur sangvis Christi, in remissionem peccatorum offertur. Sed istam peccatorum medicinam, id est, Christi verum sangvinem, ita realiter & efficaciter sumit homo sub specie panis, sicut sub specie vini. Jacob. l. c. Maurit.

Ambrosius. Quia in morte Christi liberati fuimus &c. Respondeo. Loquitur *de sacerdotibus*, qui conficientes & sumentes faciunt hoc ex officio, ad memorandum & perfectè significandum passionem Christi & perfectam redemtionem nostram in anima & corpore. Licet enim per Christi passionem & mortem sumus liberati in anima & corpore: Tamen ista liberatio non significaretur tàm perfectè per sumtionem sub una specie tantùm. Et ideò per sacerdotem, ad qvem pertinet perfecta significatio, conficitur & sumitur sacramentum sub utraque specie, ad hoc, ut per oblationem Christi sub specie panis significaretur liberatio corporis nostri, & sub specie vini liberatio animæ nostræ. Jacob. l. c. Maurit.

Et hoc innuit *Magister, dist. XI. L. IV. Sentent.* *Tamen.* Post prædicta verba Ambrosii subdit: *Tamen sub utraque specie sumitur totus Christus. Sed si in altera tantùm sumeretur, ad alterius tantum, id est corporis, aut animæ, non utriusque pariter tuitionem valere significaretur.* Ecce loquitur de significatione communi: Quoniam non dicit, *ad alterius tantùm valeret tuitionem*, sed dicit *ad alterius tantum tuitionem valere significaretur.*

Vel habeatur recurſus ad aliquam quinque præmiſſarum ſolutionum. Locum debet habere, quoad illas auctoritates omnes. Eo quod non loquuntur auctoritates *de neceſſitate* ſic communicandi, aut *de præcepto Chriſti*, quod tamen ſolum eſſet ad propoſitum.

Jacob.l.c. Maurit. *Ambroſius. Jam menſa cœleſtis honore ſuſcipiuntur &c.* Reſpondetur, Quod Ambroſius in perſona propria ſua loquitur *de ſacerdotibus* omnibus, qui ſumunt ſub utraque ſpecie.

Jacob.l.c. f. 810. Maurit. *Ambroſius. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra* &c. Poteſt intelligi de *ſpirituali* manducatione & bibitione. Quoniam populus, aſſiſtens divinorum celebrationi, quotidie manducat & bibit ore cordis, ſpiritualiter, per meditationem & recogitationem paſſionis Chriſti & redemtionis noſtræ & ceterorum beneficiorum. Vel *forte tempore Ambroſii fuit conſuetudo, in eccleſia Mediolanenſi, ſumere ſub utraq; ſpecie.*

Jacob.l.c. Mauritius. *Ambroſius. Sicut enim ſimilitudinem mortis aſſumſiſti* &c. Reſpondeo, Sicut ad præcedentem ultimo dictum eſt. Quia *tum talis mos erat communicandi ſub utraq; ſpecie.*

Jacob.l.c. Maurit. *Dionyſius. Poſtea hierarcha poſtulans dignus fieri hoc ſacrificio* &c. Reſpondeo, quod iſta auctoritas non probat, quod ſit neceſſitatis aut præcepti, communicare laicos ſub utraque ſpecie, quod probandum erat.

Item ipſe Dionyſius fuit Græcus. Et dicitur, quod *Græci communicant laicos ſub utraque ſpecie*, ſicut tenent multas alias conſuetudines ab his, quæ in eccleſia occidentali rationabiliter obſervantur. Nam *de iſta communicatione ipſorum ſub utraq; ſpecie, Petrus de Tarantaſio* dicit in ſcripto *ſuper L. IV. ſententiarum: Græci bene faciunt ſumendo ſub utraq; ſpecie. Tamen Latini melius faciunt, miniſtrando ſolum ſub ſpecie panis. Quia in iſto tantũ ſit ratio ſigni, ſcilicet ſignificatio pertinens ad ſapientiam, & in iſto ratione cauſæ, ſeu cauſalitas, pertinens ad gratiam.* Et quia *gratia* omnib⁹ eſt neceſſaria, ideo omnibus traditur ſub una ſpecie, perfectæ tentiva gratiæ, ſub qua cum majori cautela & reverentia poteſt tradi. Sed *ſapientia* non ſic eſt omnibus neceſſaria. Ideo à ſolis majoribus, qui majorem cautelam & reverentiam ſervare norunt, ſcilicet miniſtrantibus altari in ſacris, ſub utraque ſpecie, qui habent rationem ſigni perfecti, ſumi ſolet.

Jacob.l. c. Mauritius. *Origenes. Dicant ergo nobis: Quis eſt iſte populus, qui in uſu habet ſanguinem bibere* &c. Reſpondetur. Non videtur quod iſta auctoritas ex verbis ſuis aliquid faciat pro communione laicorum ſub utraque ſpecie, niſi quantum iſta verba Chriſti facere vident: Niſi manducaveritis carnem filii hominis &c. Sed iſta ſuperius expoſita ſunt, & per omnes exponuntur, non de ſacramentali ſed de ſpirituali ſumtione.

Poſſet etiam ad eandem reſponderi per hoc: *Origenes fuit de antiquiſſimis Doctoribus, tempore cujus forte adhuc communicabat populus ſub utraque ſpecie.*

Jacob.l.c. f. 811. Maurit. *Hilarius. De veritate carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus* &c. Reſpondetur, quod non dicit Hilarius, quod ſit de neceſſitate ſic ſumere, aut de Chriſti præcepto. Quod ſolum fuiſſet ad propoſitum.

Etiam *forte tempore B. Hilarii mos fuit iſte apud eccleſiam ſuam, communicare populum laicalem ſub duplici ſpecie.*

Vel dicitur, quod iſtum terminum *hauſta* ponit loco termini generalis, extendentis ſe ad manducationem & bibitionem, ut loco talis, *ſumta*, vel hujusmodi. Et hoc innuit *gloſſa decreti* ſuper his verbis Hilarii, *accepta & hauſta*. Nam ea exponendo, dicit, accepta à Chriſto, *hauſta*, id eſt à nobis *ſumta*. Ecce quomodo *gloſſa* per hoc innuit, illudque etiam ſuperius dixi, ſcilicet, quod ſancti iſta verba *manducare, bibere, haurire*, ponunt ſæpe loco iſtorum generaliter, *accipere, communicare, ſumere*.

Idem docet *Archidiaconus*. Nam in ſua expoſitione eorundem verborum dicit: *Vel accepta à Chriſto doctrinaliter ſacramentum inſtituendo, I. Cor. XI.* Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis &c. *Hauſta ſacramentaliter de altari de manu ſacerdotis.* Ubi ly *hauſta* ponitur pluraliter, & extendit ſe ad utrumque, ſcilicet corpus & ſanguinem. Quia de utroque eſt ſermo.

mo. Et tamen corpus non hauritur propriè. Igitur oportet *hausta* loco talis termini, *sumta, accepta*, ponere. Et sic est sensus: Corpus & sanguis Domini *hausta*, id est *sumta* sacramentaliter de manu sacerdotis, efficiunt, ut nos in Christo & Christus in nobis sit. Et fit vere & realiter, cum fidelis communicat, sub sola specie panis. Quia sumit corpus & sanguinem Domini, & cum totali efficacia.

Jacob. l. c. Maurit. Deinde *compilator* allegat Archidiaconum. Ubi dico, quod *Archidiaconus* ponit duas glossas prædictorum verborum. Unam, de qua jam dixi: Aliam talem: *Accepta quoad corpus, & hausta quoad sanguinem.* Et isti glossæ non addit verba, quæ hic sequuntur, *scil. sacramentaliter de altari & de manu sacerdotis*, sed addit ea ad aliam glossam, de qua dixi prius. Et nota, quod ista glossa *Archidiaconi* jam dicta posset alicui videri inconveniens, eò quod ipsa loquitur de vero corpore & vero sanguine Christi, cum fuerit pluralis numeri. Et erit sensus hic: Corpus & sanguis Domini, accepta quoad carnem, & hæc scilicet corpus & sanguis, hausta, quoad sanguinem. Et ille videtur ineptus sensus, scilicet, quod corpus & sanguis hauriatur quoad sanguinem. Et ideo *Archidiaconus* dimissa glossa tanquam inepta, dedit secundam, de qua dixi prius. In quo etiam concordat cum glossa decreti simpliciter superius posita.

Vel posset dici, quod Archidiaconus non loquitur de tempore suo, sed *de tempore Hilarii*, cujus verba exponit. Qui *fuit de antiquissimis sanctis. Forte fuit mos pro tunc in ecclesia sua.*

Item Archidiaconus manifeste ponit & approbat communionem laicalem sub sola specie panis. Ideo non est credendum, quod tantus vir voluerit hic contrarium istius asserere nec sibi ipsi contradicere. Assumtum patet. Quia *super c. Comperimus*, prope finem, explicite hoc docet. Nam idem ad glossam addit verba *Petri de Tarantasio*, quæ statim ante hoc posita sunt in responsione ad auctoritatem Dionysii.

Item *de can. dist. 2. Presbyter*, dicitur sic: *Presbyter eucharistiam semper habeat paratam, quia, quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, nec sine communione moriatur.* Ubi *glossa* dicit: *Sanguinem non præcipit servare. Quia opus est nimia cautela in eo servando. Ergo propter cautelam non servatur, ne fundatur, ne acescat, ac vilescat.*

Et ad istam glossam addit *Archidiaconus* ibidem, dicens: *Addo præterea: Non est opus, quia ubi est corpus ibi est sanguis.*

Cyprianus: Quanquam sciam, frater charissime, episcopos plurimos &c. Ex verbis auctoris patet, quod Cyprianus non reprehendit Episcopos suos de hoc, quod non ministrabant calicem Domini populo; sed reprehendit eos de quodam alio. Nam dicit: in calice Domini sanctificando & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod Christus docuit. Per quod innuit, quod errabant in aliquo, quod circa calicem sanctificandum posterius prius facere debuissent. Et sic forte sumit, quod non consecrabant calicem. Quod utique reprehensione dignum fuit, velut innuit auctoritas sequens: *Illud fuit, quod in calice sanctificando, id est consecrando, aquam cum vino non ministraverunt.* Sic tamen celebrantes tenentur, propter expressiorem significationem, propter ecclesiæ præceptum vel Domini exemplum. *Jacob. l. c. Maurit.*

Vel forte reprehendit aliqvos Episcopos, qui prius consecrabant calicem quam panem: Trahentes ex passione Christi, quam *Lucas* scribit *c. XXII.* Et prius tangit de calicis consecratione, & post de corpore Christi consecrando.

Cyprianus. Et quemadmodum vino isto communi mens resolvitur & anima relaxatur. *Jacob. l. c. Maurit.* Respondeo, dicendo, quod in prima parte auctoritatis, scilicet usque ibi: *Sed videamus frater* &c. Cyprianus accipit *bibere* generaliter pro *sumere*. Et ita laici communicando sub specie sola, *bibunt*, id est *sumunt* sanguinem Christi vere.

Vel si *bibere* refert ad species vini, tunc loquitur *de turba sacerdotum.*

Aut si *de laicis*, tunc loquitur *de tempore suo, in quo forte in sua ecclesia fuit* mos

mos, præsentes laicos communicandi sub utraq; specie.

Secunda vero pars auctoritatis, quæ incipit ibi: *Sed videamus, frater charissime*, non est ad propositum. Nam tota, usque in finem, loquitur aperte de his, qui in calice consecrando, vel miscendo vinum cum aqua. Sicut etiam totam illam partem allegat ad istum sensum *Magister, dist. XI. L. IV. Sententiar.* & ita impertinenter ad præsens propositum allegatur.

Jacob. l. c. f. 812. Maurit. *Cyprianus: Et cum ad hoc fiat eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela &c.* Puto, quod loquitur contra istos *sacerdotes*, qui prius in gravia peccata lapsis & postea pœnitentibus, adhuc negabant communionem. Et si *bibere* generaliter capitur pro *sumere*, tunc sic negabatur eis in hoc sumtio corporis & sanguinis Domini. Si autem bibere refertur ad species vini, tunc auctoritas loquitur vel *de sacerdotibus solis*, qui sic repellebantur à celebratione & communione: Aut si *de laicis*, tunc fuit isto tempore de more in ecclesia Cypriani. Sed non oportet, imo non licet nos istum morem sequi, propter contrariam consuetudinem universalis ecclesiæ. Et propter causas superius dictas. Nec Cyprianus, aut etiam alii sancti, fere in omnibus auctoritatibus, dicunt, quod sit de necessitate aut de præcepto, laicos sub utraque specie communicare. Quod tamen adversarius probare intendit. Quare ut prope principium dixi, fere omnes præcedentes auctoritates superflue & impertinenter allegatæ sunt.

Jacobello l. c. Mauritius. *Johannes Chrysostomus. Illud est mysterium, sine quo nobis non est salus, nec ea quæ bona sunt &c.* Verba manifeste innuunt, quod sicut sacramentum baptismi necessitatis est regulariter, quoad omnes, sic necessitatis est manducatio & bibitio corporis & sanguinis Domini. Et hoc non est verum de manducatione & bibitione sacramentali, ut prius ostensum. Igitur oportet intelligi *de spirituali manducatione* & bibitione corporis Christi mystici, id est, de unitate, & communicatione, per fidem & charitatem ad membra ecclesiæ & cum capite Christo, quo unita est res sacramenti hujus, & per verum corpus & sanguinem Christi significatur. Et iste intellectus est conformis expositioni authenticæ sanctorum & glossarum authenticarum prius positæ.

Et quod *Chrysostomus* in fine auctoritatis dicit: *Quæ per nullius alterius quam sancti efficiuntur manus sacerdotis*, Puto, quod ly *quæ*, referatur ad *sacramenta.* Ut sit sensus: Verum corpus Christi & verus sangvis Christi sunt vera sacramenta carnis Christi mysticæ, & ista non fiunt ministerialiter, nisi per manus sacerdotis. Etsi aliter intelligeret verba Christi, utpote, sicut baptismus, quod est necessitatis, quod sic manducatio scilicet & bibitio sacramentalis etiam sit de necessitate salutis, non crederem sibi, contra Hieronymi, Augustini, glossas authenticas, & alios Doctores, quorum dicta superius posita sunt. Jacob. l. c. Maurit.

Bernhardus. Benignissime Jesu. Nobile satis sponsæ tuæ dotalicium indulsisti &c. Jacob. l. c. Maurit. Respondeo. Verum est, quod Dominus hoc dotalicium, scilicet corpus & sangvinem suum, dedit ecclesiæ suæ sponsæ sub sacramento in sui memoriam. Et ita etiam ecclesia frequentat quotidie. Sed quando dicit Bernhardus: *Idem fieri præcepit*, loquitur de hoc præcepto Domini, quo dixit discipulis suis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Jacob. l. c. f. 813. Maur. Ubi præcepit confectionem, scilicet in pane & vino. Et ideò *sacerdotibus* loquebatur, non laicis. Aliàs laici deberent conficere, quod est error, sed loquebatur sacerdotibus, qui conficere habent in pane seorsim, & in vino seorsim.

Bernhardus. Ponitur igitur species panis & vini, ut doceamur &c. Jacob. l. c. Maurit. Sæpè est dictum, quod Christus, ut est sub hoc sacramento, perfectè reficit manducantes se. Et ad istam perfectionem refectionis significandam hoc sacramentum sub duplici specie institutum est. Et hoc vult Bernhardus. Proponitur ergò species panis & vini, ut doceamur, scilicet intelligere, & ut nobis significetur, quod hoc sacramentum significet Christum, ut nutrimentum perfectum, reficiens nos corpore & sangvine suo.

Et

Et hoc non potuit significari, nisi sub duplici specie panis & vini. Et propter hoc dicit Bernhardus: *Proponitur species panis & vini, ut doceamur scilicet intelligere, & ut nobis per hoc significetur* &c. Hæc autem significatio pertinet ad conficientes. Igitur pertinet ad istos significatio, sic proponere in altare panem & vinum.

Etiam advertendum est, quod Bernhardus non dicit, ut doceamur plenam & perfectam esse refectionem in sumtione corporis & sangvinis Christi. Sed ista utique fit tam perfectè sub specie panis sicut sub utraque, & tam efficaciter.

Jacob.l.c. Maurit. *Beda. Non solùm lavit nos à peccatis nostris in sangvine suo &c.* Dicitur, quod autoritas est vera, sicut stat. Quia fideles sumentes eucharistiam sub sola specie panis, sumunt etiam sangvinem ad salutem. Uti patet ex sæpè jam dictis.

Jacob.l.c. Maurit. *Remigius, sive Haimo. Ad hanc spiritualem alimoniam, ad hunc mysticum & divinum cibum &c.* Prima pars auctoritatis stat in verbis Christi *Joh. VI.* Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. quæ sufficienter superius exposita est de manducatione spirituali mysticæ carnis. De quâ etiam ipse intelligit cum dicit: *Ad hunc mysticum & divinum cibum &c.* Secunda pars auctoritatis est vera, sicut stat. Quia quotidiè hoc sacramentum fit & conficitur à fidelibus per ministerium sacerdotum. Quid est sacramentum & signum corporis mystici, superius dictum est.

Jacob.l.c. f. 814. Maurit. *Fulgentius: Verbum patris carni & sangvini, quem de utero virginis sumserat &c.* Dicitur, quod auctoritas ista loquitur *de tempore illo, in quo in aliquibus ecclesiis adhuc fuit de more, communicare populum sub utraque specie.* Et licet tunc fuit licitum, non tamen tunc fuit necessarium. Sicut nec ista auctoritas dicit, nec verè omnes illæ & aliæ. Quare, ut sæpè dixi, impertinenter allegantur ad conclusionem primam probandam, quæ sonat de lege & præcepto divino & quadam necessitate.

Jacob.l.c. *Johannes Damascenus: Dominus noster Jesus, qui de cælo descendit pro nobis* &c.

Respondeo, dicens: Quod vera est prima pars auctoritatis. Dominus enim apostolis suis & successoribus eorum disposuit corpus & sangvinem suum conficiendum & sumendum, & omnibus, qui in eum credunt, disposuit sumendum corpus suum & sangvinem. Et ita faciunt fideles, cùm communicant sub specie panis, quia tunc sumunt corpus & sangvinem Domini. Et ad hunc sensum loquitur in fine auctoritatis. Imò videtur innuere communionem sub sola specie panis, cùm dicit: *Quia enim ex uno pane assumimus omnes unum corpus Christi & unum sangvinem.* Maurit.

Thomas de Aquino: Quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra &c. Superius dictum est, quomodo S. Thomas ex intentione determinat, *quare consvetudo sit, nunc populo in ecclesia communicare sub sola specie panis.* Et assignat *causas*, propter quas rationabiliter ille mos introductus est. Et non est putandum, quod velit per hanc autoritatem asserere, & sibi ipsi contradicere, sed vult assignare causas, quare una specierum non sit frustra, quando sacramentum conficitur & sumitur sub utraque specie, cùm tamen idem sit utrobique. Et de hoc assignat *tres causas*, quæ omnes sunt referendæ ad expressiorem significationem. Est enim *primò* propter expressiorem significationem passionis Christi, afflictione, & sangvinis ejus effusione. *Secundò* est, propter expressionem completæ refectionis spiritualis. Quia licet sub speciebus panis sumitur etiam sangvis, tamen ibi non sumitur per modum potus. Et sic licet sub specie vini sumitur corpus, tamen non per modum cibi. Ergò ut ibi sumeretur corpus per modum cibi, & sangvis per modum potus, sumitur sub duplici specie à conficiente. Ut sic significetur perfecta significatio passionis Christi in corpore & anima, & perfecta refectio spiritualis, quæ fit per hoc sacramentum à sacerdotibus, & in aliquibus ecclesiis etiam à Levitis & subdiaconis, ministrantibus in sacris, id est vestibus, ut dicit *S. Thomas in postilla sua super Johannem.* *Tertiò*, propter distinctos effectus sacramenti, non qui- Jacob.l.c. f. 815. Maurit.

dem ad cauſandum diverſos effectus, ſed ad expresſius eos ſignificandum. Licet enim ſub ſola ſpecie panis offeratur caro Chriſti pro ſalute corporis noſtri, & ſangvis pro ſalute animæ: Et ſimiliter intelligendum de ſola ſpecie vini: Tamen non fit hujus oblationis pro anima & corpore tàm expreſſa ſignificatio, cum ſumitur ſub una ſpecie tantùm, ſicut ſub utraque. Et hoc docet *gloſſa* 1.*Cor.XI.* & *Magiſter Diſt. XI.L. IV.* Ubi dicit: *Ideò in duabus ſpeciebus celebratur, ut animæ & corporis ſuſceptio à Chriſto, & à Chriſto utriusque liberatio, in nobis ſignificetur.* Sed ſæpè dictum eſt, quod talis ſignificatio perfecta & completa pertinet principaliter ad ſacerdotes celebrantes coram populo.

Jacob. l. c. f. 815. *Thomas de Aquino: Sangvis Chriſti diſpenſatur populis per diaconos. Unde & B. Laurentius dixit* &c.

Maurit. S. Thomas prima verba dixit arguendo. Et ideò non eſt in eis vis ponenda, niſi quantum in ipſis facit mentionem de *S. Laurentio. De quo concedetur, quod miniſtravit ſanguinem Domini etiam populis, quia tempore ſuo adhuc fuit mos eccleſiæ ejusdem, communicare populos ſub utraque ſpecie.*

Secundò dico, quod liber meus non habet iſtum terminum, *populis*, ſed habet ſic: *Sanguis Chriſti diſpenſatur per Diaconos.* Et hoc verum quoad aliquas eccleſias, in quibus Diaconus diſtribuit populis & ſubdiacono ſanguinem de calice. Sed modo non diſtribuunt populis, quia eſt contra conſuetudinem eccleſiæ univerſalis. Quamvis ex officio poſſint, ſi conſuetudo & rationabiles cauſæ non obſtarent. Et hoc vult S. Thomas in ſequentibus verbis.

Jacob. l. c. *Albertus M. Unde Levitic. XI. dicitur, quod animal, quod non ruminat, immundum erit* &c.

Maurit. Ad omnes auctoritates ejus in genere dico, quod *tempore Alberti fuit iſte mos, communicandi populum ſub panis ſpecie.* Et ipſe nullibi redarguit eum, quod tamen feciſſet, ſi eum reputaſſet illicitum & contra Chriſti præceptum. Imò putavit, eccleſiam non ſolùm poſſe laicis miniſtrare ſub una ſpecie, ſed etiam putavit, quod poſſet ordinare, quod ſacerdotes conficerent ſub ſola ſpecie panis. Propter hoc *in tractatu ſuo de miſſa* dicit propè finem: *Propter intolerabile damnum, quod incurrunt habitantes in terris, ubi non habetur vinum, expediret, quod diſpenſaretur, ut corpus Chriſti ſine calice conficere poſſent.* Et ſubdit cauſam, dicens: *Corpus enim non eſt ſine ſangvine & anima, & deitate, quamvis non ſit ibi ſangvis ex virtute conſecrationis.* Non ergò putandum eſt, quod per auctoritates hìc allegatas voluerit in eodem libro contrarium iſtius aſſerere, & ſibi ipſi contradicere.

Deinde ad primam *Alberti M.* auctoritatem in ſpecie dico, quod prima pars ejus vult, quòd materia ſola, ex qua hoc ſacramentum confici poteſt, eſt frumentum & vinum. Quod patet. Quia in principio *tractatus de ſangvine* dicit, quod ſicut confici non poteſt, niſi de pane, de frumento, corpus Domini, ita dicimus, quod ſangvis Domini non poteſt conſecrari, niſi de vino, quia ſe Chriſtus vino comparari fecit, & viti ſe ipſum comparavit. Hoc probat per longum proceſſum. Et propè finem primi paragraphi ponit iſtam partem præſentis autoritatis. Et poſt illam concludit: *Sic ergò patet ex comparatione Chriſti ſangvinis ad vinum, non debere aliud in ſacramento eſſe, niſi vinum.* Ecce quomodo hoc ſolum ex intentione oſtendit, quod ſangvis Chriſti non poteſt confici, niſi ex vino. Et ideò auctoritas non eſt ad propoſitum *compilatoris.*

Ad ſecundam partem illius auctoritatis primæ dico, quod *Albertus in §.* In quo iſta auctoritas ponitur, loquitur de confectione ſangvinis Chriſti. Et ponit ibi *duo. Primum* eſt, quod propter reverentiam ſacramenti bonum vinum & electum debeat eſſe in ſacramento. Et probat iſtud pluribus autoritatibus ſcripturæ, poſtquam allegat illud *Malachiæ I. Maledictus qui habet in grege ſuo maſculum, id eſt perfectum, & offert Domino debile.* Ex quo concludit, quod multò magis maledictus eſt, qui ad menſam ſuam facit afferri vinum bonum & electum, & ſacrificium Domini aſſumit debile valdè. *Secundum*, quod ibi ponit, eſt, quod vinum offerendum ad hoc ſacrificium debet poni in vaſis mundis. Unde

Unde dicit: *Meritò maledictus eſt, qui vinum in vaſis mundis & pretioſis bibit in menſa propria, & in vaſis fœtidis & in ampullis corruptis vinum infici permittit, & ſic fœtidum in calice offert in ſacrificium Domini.* Et poſt iſta ſubjungit iſtam ſecundam partem auctoritatis, dicens: *Jacob. l.c. f. 815.* *Ex præmiſſis patet, quod pro certo peccat qui magnum ad corporis ſui & parvum aut nullum ad Dominici ſangvinis poculum adhibet ſtudium.* Reprehendens eos in hoc, quod vinum bonum & in vaſis mundis adhibent uſui ſuo & nutrimento ſeu incremento corporis ſui, & vinum valdè debile & corruptum in vaſis immundis & fœtidis offerunt ad ſacrificium ſangvinis Chriſti. Statim poſt hoc declarat: Sicut volumus mundum & purum eſſe cibum & potum nobis incorporandos, & ponimus ad vaſa munda & pura: Ita multò à fortiori debet fieri in nobis reſpectu corporis & ſangvinis Chriſti, ſcilicet ut nos ſimus mundi & puri, qui volumus tanquam intra nos ſumere corpus & ſangvinem Domini: Et qui per iſtam ſumtionem corporis & ſangvinis Domini volumus incorporari corpori & ſangvini Domini myſtico. Illud innuit in verbis auctoritatis iſtius ſequentis, uti patet examinanti, ubi etiam innuit cauſam. Ulterius in libro poſt pauca ſubdit: *Qui liquori puro ut vas præparatur, etiam ipſe valde debet eſſe depuratus*, ut ibidem ſequitur.

Jacob. l.c. f. 816. *Albertus M. Omnis ſanctus ſcit, quod ſine corpore & ſangvine Chriſti non eſt vita gratiæ &c.* Pars prima ponitur *in litera* in paragrapho. Et ſi intelligitur de ſumtione veri corporis & ſangvinis Domini, non eſt contra nos. Quia ſub ſpecie panis ſola verè ſumit utrumque. Si verò intelligitur de ſumtione ſpirituali, iterum non eſt contra nos, ut eſt notum. De iſta magis videtur loqui, eò, quod ipſe ſtatim prædictis verbis ſubdit: *Unde Joh. VI. Niſi manducaveritis carnem filii hominis &c. Quæ verba non poſſunt intelligi univerſaliter, niſi de ſumtione ſpirituali*, ut ſuprà oſtenſum fuit & ipſemet exponit *in poſtilla ſua ſuper Johannem.*

Secunda pars auctoritatis vult, quod quicunque ſumit totale ſacramentum, iſte debet ſumere ſeorſim corpus ſub ſpecie panis, & ſeorſim ſangvinem ſub ſpecie vini, & non conjunctim, ſic, quod panis ſit intinctus ſangvini. Nam iſta verba non ponit cum prædictis verbis primæ partis, ſed in alio paragrapho, in quo ex intentione oſtendit, quod nullus debet immediatè ſumere de manu ſacramentum ſub ſpecie panis intincti in ſangvine, aut etiamſi intingeretur in vinum. Quia, ut dicit ipſe, vinum illud omni reverentia ex ipſa intinctione efficeretur dignum, & non eſſet cautum illud porrigere de manu quod vix aut nunquam poſſet caveri, quin aliquid à manibus ſtillaret, aut manibus adhæreret.

Tertia pars auctoritatis loquitur de celebratione hujus ſacramenti ſub utraque ſpecie propter perfectionem ſignificationis ſacramentalis.

Et quod hoc ſit verum, non ſtemus in nudis verbis iſtius auctoritatis, ſed ſecundum regulam Theologicam, quæ in omnibus libris ſervanda eſſet, videamus præcedentem & ſequentem paſſum, ut intentionem auctoritatis intelligamus, ex hoc, quod auctor prope principium paragraphi dicit: *Poſtquam Chriſtus exhibuit corpus ſuum ſub ſpecie panis, tunc poſtea etiam ſanguinem ſuum ſub ſpecie vini, & utrumq; ſacramentaliter celebrandum eſſe præcepit per ſtatuta apoſtolica.* Et ideo eccleſia inſtructa occaſione Chriſti utrumque celebrat diviſim, conficiendo ſanguinem ex ſpecie vini. Et probat hoc poſtea ex dictis & factis Chriſti in ultima cœna. Et tunc ſubdit verba hic allegata, ſcilicet: *Ex rationibus iſtis accipitur.* Et per hoc non intendit aliud, niſi quod Chriſtus confecit ſub duplici ſpecie, & apoſtolis tradidit, & ſic celebrandum inſtituit. Et hoc celebrantes miſſas ſervant conficiendo & ſumendo ſibi ſub utraq; ſpecie, propter perfectionem ſignificationis, quæ ad ſacerdotes pertinet.

Et quod de hac confectione & perfectionis ſignificatione loquatur, iterum declarat, cum infra *in eodem* §. ad propoſitum ſic concludit: *Oportuit ergo, ut ibi eſſet confectio ex elemento potus, ſicut*

fuit

fuit ibi confectio ex elemento cibi, Quia alias sacramentum in virtute & ratione sacramentali imperfectum. Quia non significaret perfectum alimentum. Ecce; quomodo loquitur de confectione & perfecta significatione, & non de ministratione quoad laicos sub utraque specie. Et si homo utique contendat de ultimis verbis auctoritatis, scilicet istis: *Et ideo sub una specie corpus & sub altera sanguinem tradimus* &c. Dico, quod vult intelligere, quando alicui non celebranti tradimus plenum sacramentum, ut in pluribus ecclesiis fit de ministrantibus ad altare in vestibus sacris, tunc tradimus eis corpus Christi sub specie panis & sanguinem sub specie vini. Sed ex hoc non habetur, quod omnibus ita tradendum sit sacramentum. Nec habetur, quod sit necessarium ex praecepto Christi, ut *compilator* nititur probare.

Jacob. l.c. f. 816. Maurit. *Albertus M. Cum igitur alimentum ad natura perfectionem non possit perfecte significare nisi in adulto* &c. Istae & ceterae auctoritates sequentes ponuntur *in eodem* §. cum praecedenti auctoritate. Et sicut verba ostendunt, & passus praecedentes & sequentes, & quas etiam prius allegavi, ambae loquuntur de celebratione & confectione sacramenti; & perfectione significationis ejus. Et ita fit per sacerdotes, ad quos hoc pertinet, & non ad laicos, qui sumunt sacramentum ad refectionem & efficaciam. Totalis autem efficacia & perfecta refectio fit in sumtione sub una specie, licet non perfecta sacramenti significatione, ut saepe dictum est. Quae tamen nihil tollit laicis de fructu, quem habent ex opere operato. Cum ergo

Jacob l.c. Dominus sic ordinaverit & multiplicaverit sacramentum, ut dicit *Albertus*,

Maurit. & continetur sub praecedente auctoritate, ad eam jam satis responsum est in auctoritate immediate praecedente supra posita.

Jac. l. c. f. 817. *Alanus: Quicunq; digne carnem Christi sumserit & sanguinem biberit* &c. Verum est, quod quicunque sumserit hoc

Maurit. sacramentum digne, meretur gloriam infinitam durative. Et si sacerdos sumserit sub utraque specie, & laicus sub una specie, solus ipse laicus meretur tantum gradum gloriae aeternae, quantum ipse sacerdos communicans, qui sumit sub utraque specie. Quia, ut saepe dictum est, sumit istud contentum, quia eundem cibum, corpus Domini; & eundem potum, sanguinis Domini, sed non per modum potus, id e. non sub specie potabili. Efficacia autem saltem ex opere operato, de qua hic est sermo, ratione contenti tantum & non continentis.

Nicolaus Lira. Bibite ex hoc vinum, quod miscui vobis, id est sanguinem meum sub specie vini &c. *Jacob l.c. Maurit.* Patet ex verbis, quod modus communicationis sub sola specie panis fuit in usu tempore suo. Quia dicit: *In utraq. specie communicabant antiquitus fideles*, Non dicit: *communicant*. Et istum modum non reprehendit, nec reprobavit. Quod utique fecisset, si fuisset illicitus & contra Christi praeceptum.

Imo super istis verbis Domini *Johan. VI. Nisi manducaveritis* carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c. dicit: *Non est per hoc intelligendum, quod hoc sacramentum sub utraq. specie sit ministrandum, sed tantum hoc modo à sacerdote sit sumendum. Licet enim in primitiva ecclesia populus sub utraque specie communicaret, tamen postea provide ordinatum est, ut non communicaret sub specie vini, propter periculum effusionis &c.*

Nicolaus Lira: Probet seipsum homo, propriam conscientiam examinando &c. *Jacob. l.c. Maurit.* Ista idem asserit quod in praecedenti. Et quando ulterius dicit, quod tam forma panis quam forma vini est de perfectione sacramenti, non intelligit de perfectione sacramenti quoad efficaciam, sed quoad significationem, ut expresse dicunt verba sequentia. Et ista significatio pertinet ad sacerdotes conficientes.

Leo Papa: Hujus adversarii diaboli dolos non solum in illecebris gulae &c. *Jacob. l.c.* Non vidi originale hoc; sicut & plura alia hic allegata, sed respiciendo ad verba auctoritatis, dico *primo*, quod auctoritas non dicit, quod sit de necessitate aut de praecepto Dei ministrare laicis sub utraque specie. Ergo non est ad propositum

positum. *Secundò* dico, quod si *Manichai*, de quibus loquitur, fuerunt *sacerdotes*, non sumentes sangvinem, quando celebrabant, sicut de quibusdam loquitur *Gelasius Papa*, *de cons. dist.* 2. *Comperimus*, tunc utique errabant, & dignè reprehendendi & puniendi erant. Si autem fuerunt *laici*, & fuit tunc mos in ecclesia ministrandi populis sub utraq; specie, tunc reprehensibiles erant in hoc, quod sine rationabili causa, sed ex erroribus & hæresi nolebant sacramenta sumere more tunc consveto in ecclesia, & propria temeritate contra sacerdotum autoritatem novum modum inducerent. Non ergò reprehendit eos tanquam facientes contra præceptum Christi in communicando sub sola specie panis: Sed singulares, & dissensionem per hoc in ecclesia facientes. Propter quam singularitatem & dissensionem jubet eos secundum Apostoli præceptum à communione fidelium repelli.

Jacobell' l.c. f. 818. Mauritius.

Innocentius Papa. Simili modo licet sub utraque specie sumatur utrumque &c. Loquitur *de sacerdotibus*, qui conficiunt & sumunt sub utraq; specie propter perfectam significationem. Quod etiam innuit, cùm dicit: *Ut ostendatur, quod Christus naturam totam &c.*

Etiam auctoritas nihil dicit de necessitate sic sumendi sub utraque specie, quod tamen restaret probandum adversario.

Jacobello l. c. Mauritius.

Gelasius Papa: Comperimus autem, quod quidam sumta tantummodo corporis sacri portione &c. Glossa ibidem & *S. Thomas in P. III. Summa* 98. dicunt, quod tantum loquatur de sacerdote conficiente, & celebrante, qui sicut tenetur totum conficere, sic tenetur totum sumere, & quod ii, qui contra hoc fecerunt, graviter errarunt & adhuc errarent. Nec putandum, quod non celebrans, & sacramentum sub sola specie panis sumens, præjudicet totalitati aut perfectioni sacramenti. Cùm totalitas sacramenti & perfectio, non consistat in quolibet ejus usu, sed magis in consecratione, aut secundum existentiam sub utraque.

Et insuper aliqui libri habent sic: *Divisio unius ejusdemque mysterii.* Et si ille verus est textus, patet manifestè, quod loquatur de celebratione.

Clemens V. Transiturus de mundo Dominus noster Jesus Christus ad patrem &c. Totum est verum, quod ibi narratur. Sed nullam dicit necessitatem communicandi sub utraque specie. — Jacob. l. c. Maurit.

Urbanus IV. Unigenitus quidem filius Dei suæ divinitatis volens nos esse participes &c. Vera sunt per totum. Quia sacerdotes sumunt sacramentaliter sub utraq; specie, & populus assistens sumit spiritualiter. — Jac. l. c. f. 819. Maurit.

Urbanus in legenda. Et quamvis separatim corpus, & separatim sangvinem &c. Respondeo. Loquitur *de sacerdotibus* celebrantibus & conficientibus & sumentibus sub utraque specie. — Jacob l. c. Maurit.

Urbanus in legenda. Ego qui vitam æternam habere desidero, carnem ejus veraciter comedo &c. Loquitur à principio de se, qui *sacerdos* erat. Et in fine dicit, quod universalis ecclesia &c. Et hoc est verum *quoad sacerdotes*, qui in forma totius ecclesiæ offerendo conficiunt & assumunt. — Jacob. l. c. Maurit.

Ecclesia: Non solum corpore epulemur agni, sed etiam inebriemur sangvine &c. Loquitur *de sacerdotibus*: Aut accipit *bibentibus* pro *sumentibus*: Et sic laici sub specie panis sumunt ad salutem: Aut loquitur de manducatione & bibitione *spiritualibus*, ad quas manducationes omnes ecclesia fideles invitat. — Jacob l. c. Maurit.

Ecclesia. Hæc domus tibi ritè dedicata noscitur, in qua populus &c. Dico, quod loquitur secundum *consvetudinem*, *quæ tunc fuit in ecclesia* Ambrosiana. Aut loquitur de manducatione spirituali populi præsentis in celebratione. — Jacob. l. c. f. 820. Maurit.

Ecclesia: Dedit fragilibus corporis ferculum, dedit & tristibus sangvinis poculum &c. Est totum verum. Quia etiam sacerdotes sumentes corpus & sangvinem sub duplici specie, dant ceteris sub una specie tantum. — Jacob. l. c. Maurit.

Ecclesia: Quibus sub bina specie carnem dedit & sangvinem, ut duplicis substantiæ &c. Dico, quod qui sumit sub specie panis, sumit corpus & sangvinem. Et ita cibatur secundum corpus & animam, quantum ad effectus bonos, quos — Jacob. l. c. Maurit.

in eo, qui dignè sumit, operatur quoad utrumque, & quod corpus habebit in resurrectione, & animam quoad aliquid nunc, & perfectè in gloria.

Jacob. l. c. *Maurit.* *Wilhelmus de monte Landuno: In hoc sacramento Christus fuit sacerdos, in eo, quod confecit &c.* Hoc est pro nobis. Nescio, quid faciat ad propositum. Et quamvis Apostolis adhuc laicis ministravit sub utraque specie: Non tamen ex hoc præcepit omnibus sic ministrandum fore, ut sæpè dictum est. Et patet à simili. Quia Apostolis dedit ibidem auctoritatem conficiendi sacramentum. Et tamen in hoc non dedit potestatem eandem laicis. Alii dicunt: *Dedit apostolis*, ut ordinatis, quia fuerunt prædicatores ante hoc, *Joh. XVII.* consecravit eos, quando dixit: Pater sanctifica, lavit pedes &c.

Jacob. l. c. *Maurit.* *Wilhelmus, de monte Laudino: Recipiendo corpus totam veritatem recipit* &c. Hoc est pro nobis. Si enim recipiendo corpus totam veritatem recipit, tunc etiam totam efficaciam. Et hoc sufficit hìc laico. Sacerdos verò officians debet recipere totum sacramentum, id est totum exterius signum, propter perfectionem significationis, quæ ad eum pertinet.

Et cùm dicitur, quod *in multis locis communicatur cum pane & vino*, id est, cum toto sacramento: Dico, quod hoc verum est quoad ministros in aliquibus ecclesiis, sed nullibi in laicis. *Quæsivi enim in Constantia à pluribus de longinquis regionibus, qui omnes optant & affirmant, quod idem fieret apud eos, sicut apud nos.*

Iterum etiam per hoc innuit *Wilhelmus*, quod tempore suo communicabant populi in multis locis sub sola specie panis. Et tamen hoc non redarguit, igitur non reputavit illicitum, nec fore contra Christi præceptum. *Jacob. l. c. f. 821.*

Gregorius. Multi secularium hominum, cum plus sacerdotum vitam quàm suam discutiunt &c. Non est ad propositum. Quia qui contemnit jam communicare sub sola specie panis, contemnit etiam cômunicare corpori & sangvini Domini. Eò quod istorum utrumque est sub specie panis. *Maurit.*

Ultima verò pars auctoritatis loquitur de sacerdotibus. Nec oportet laborare ad solutionem, vel expositionem istius & multarum immediatè præcedentium auctoritatum, cùm nulla earum dicat aut verbo innuat necessitatem communicationis quoad laicos sub utraque specie ex Christi mandato. Quod tamen *compilator libelli* debuit probare.

CAP. V.

Repetita specialis responsio Mauritii ad duas Jacobelli conclusiones de usu calicis.

Jacob. l. c. f. 820. *Mauritius.* EX dictis patet, quod *conclusio prima*, quæ fuit, *quod est de necessitate salutis, ex præcepto Christi & ejus institutione, populos fideles communicare sub utraque specie*, à nullo fideli est tenenda. Cùm non solùm non sit probata, sed in veritate fateor, quod secundum meam existimationem nullum etiam habet colorem probandi. Etiam quia est contra generalem consvetudinem ecclesiæ universalis & *contra generalem determinationem sacri Concilii Constantiensis.*

Jacob. l. c. *Secunda conclusio compilatoris* fuit hæc: *Istum ritum communicandi sub utraque specie quoad laicos, non potuit, nec potest, nec poterit tollere aut annullare aut cassare constitutio summi Pontificis aut decretum concilii generalis, aut consvetudo quæcunque ecclesiæ universalis.*

Et quamvis conclusio illa sit falsa & erronea, sicut & præcedens conclusio: *Mauritius.* Tamen eam nititur *compilator* probare multis auctoritatibus scripturæ, Canonis & sanctorum, quæ seqvuntur, & *in libello* usque finem positæ sunt, quas hic nolo inserere, quia verum probant, modo, quo dicetur infra. *Jacobellus l. c. f. 822. seqq.*

Et est notandum, quod ista *secunda conclusio* innititur *duobus*.

Quorum *primum* est, videlicet: *Quod est de necessitate sacra scriptura, & de lege divi-*

divina, & de præcepto Christi, non potest tolli per ecclesiæ consvetudinem, aut per statutum Papæ vel concilii generalis.

Et istud est verum & tenendum, sicut & auctoritates consequenter positæ *in libello* usque in finem, puta ab autoritate LXII. usque ad auctoritatem LXXII. inclusive, sufficienter ostendunt. Propter quod non oportet laborare circa responsiones ad eas dandas, cum sint veræ, concedendæ; secundum fundamentum istius secundæ conclusionis.

Secundum est, secundum *adversarium*, præcedens conclusio sua, scilicet, *quod ritus communicandi quoad laicos sub utraque specie sit de veritate evangelica*, sit lex divina & præceptum Christi. Et illud est falsum & erroneum. Ut clarè patet ex superius dictis.

Et ita etiam ista secunda conclusio *compilatoris* est falsa, erronea & contraria veritati, scilicet isti, quæ sequitur: *Ritum communicandi populos sub utraque specie potest & potuit ecclesia tollere, & mutare in ritum communicandi populum sub sola specie panis.*

Quod probatur tali modo. Si ecclesia non posset nec potuisset mutare: Hoc esset præcisè ex hoc, quod ritus communicandi sub duplici specie esset de præcepto Christi, ut dicit pars alia, quæ solum hoc habet pro causa. Sed ex prioribus constat, quod ritus ille non est de præcepto Christi: Igitur constat, quod ecclesia potest mutare & potuit tollere & immutare dictum ritum. Et ita fecit ex rationabilibus causis prius positis. Et à longissimo tempore continuavit & confirmavit consvetudinem, ad sui observantiam obligando. Nam dicitur *dist. 11. c. Consvetudinem: Cùm nec sacris canonibus nec humanis legibus consvetudo monstratur obviare, inconcussa servanda est.*

Et *Augustinus ad Cassulanum presbyterum* dicit: *Consvetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur.* Et iterum ad eundem dicit: *In his rebus, de quibus nihil statuit divina scriptura, mos populi & instituta majorum pro lege tenenda sunt. Et sicut prævaricatores legum divinarum ita contemtores consvetudinum ecclesiasticarum coërcendi sunt.*

Hæc adversarius valdè ponderare deberet.

CAP. VI.

Longa Vindicatio consuetudinis Ecclesiasticæ, communicandi sub una, contra Iacobellum, consvetudinis illius censorem.

Iterum, si adversarius dicit: Communicatio laicorum sub utraque specie est de præcepto Christi, & ritus communicandi sub sola specie panis est contra divinam legem; Et quod ideo consuetudo communicandi, sit quantumcunque diuturna, est mala, nec potest fieri licita aut bona. Tunc omnes laici jam à longissimis temporibus sunt damnati, eo, quod sacramentum hoc non sumserunt, nec sibi ministrari petierunt sub utraque specie, sicut tenebantur ex lege divina & præcepto Christi, nec de hoc pœnituerunt, quia nec habuerunt super isto conscientiam, sed credebant se bene facere. Et non excusat eos ignorantia, cum lex divina & præceptum Christi explicite sit in sacra scriptura positum, ut dicit adversarius.

Contra quod non licet facere exemplum. Si quis ignorat, fornicationem esse prohibitam in lege divina, non per hoc excusatur à mortali peccato, si fornicatur. Similiter si Prælatus doceat populum suum, quod Christus solum esset creatura, & populus sic crederet, non excusatur à gravi peccato. Ad hoc facit etiam illud evangelii: *Si cæcus cæco ducatum præstet, nonne ambo in foveam cadunt?* Igitur si est præceptum Christi & lex divina, scilicet communicare sub utraque specie, non excusatur populus in non communicando, aut non petendo communionem sub utraque specie. Sicut non excusatur adultus,

dultus, qui ex ignorantia non baptizatur nec petit. Alias infideles excusarentur, aut qui fornicatur ex ignorantia, alias non facturus.

Item similiter sacerdotes omnes, qui à principio hujus consuetudinis, usque nunc, curam animarum rexerunt & mortui sunt, omnes essent damnati, eo quod obligabantur populo ministrare sub utraque specie ex præcepto divino, ut dicit alia pars, & hoc facere neglexerunt, imo noluerunt & sic populum privarunt jure suo, quod habuerunt in sacramenti perceptionem, & impediverunt in augmento salutis suæ, aut in totali salute. Et hoc fuit grave peccatum. Sicut namque si quis spoliaret quem aut rebus aut jure, quod habet in aliqua possessione, esset peccatum mortale, quanto magis privare aliquem salute aut jure suo, quod habet in perceptione tantæ rei.

Item hujusmodi sacerdotes non solum non ministrabant populo sub duplici specie, sed etiam docuerunt populum, quod licitum esset sic communicare sub sola specie panis, & quod non esset eis ministrandum sub duplici specie, nec tenerentur sic ad recipiendum. Et in hoc iterum gravissime peccassent, inducendo errorem contra legem divinam, & faciendo gregem sibi commissum in tam altis & magnis errare. Sicut magnum esset peccatum, si Prælatus doceret populum suum, quod licitum sit fornicari, aut quod licitum sit propria se auctoritate vindicare.

Sic autem damnare totum populum laicalem, & etiam clerum, ex parvis argumentulis nihil fundatis, & sine evidentissimis & luce clarioribus motivis, est nimis temerarium.

Item cum hæresis aut propositio hæreticalis sit proprie, assertio repugnans alicui veritati assertive positæ in sacra scriptura: Omnes adulti tam laici quam clerici jam à longissimo tempore errassent in fide, & tenuissent hæresin. Quia tenuissent & credidissent assertionem legi contrariam divinæ & præcepto Christi. Eo, quod Prælati & Doctores simplices, clerici seculares & religiosi crediderunt, defenderunt, credunt, & defensare persistunt, ac populum docuerunt, & docent, quod laici non tenentur communicare sub utraque specie, & quod fuerit & sit licitum eis nunquam communicare neque desiderare communionem sub utraque specie, & quod possint habere in se vitam, nunquam in re aut in voto manducando corpus Christi, aut bibendo sacramentaliter ejus sanguinem sub specie vini. Et omnis populus idem firmiter credit, taliter à clero doctus verbo & practica.

Hoc autem consequens videtur esse contra articulum fidei: *Unam sanctam catholicam ecclesiam* credere. Quomodo enim esset *una*, si non esset *unita* vel vinculo fidei colligata? Aut quomodo esset *sancta*, cum tanto tempore fuisset, quoad omnes adultos, hæresi maculata?

Item, nunquam potuit aliqua hæresis vi vel astutia ita introduci in universam ecclesiam, ut ab omnibus teneretur & crederetur. Sed omnis hæresis habuit aliquos contradicentes & ei resistentes. Igitur pari ratione, si communicatio populi sub sola specie panis fuisset & esset error & contra Christi præceptum, nunquam fuisset sic universaliter in ecclesiam introducta, ut ab omnibus credita fuisset, observata practica per tam longa tempora. Ubi enim esset & diu fuisset illud verbum Christi: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Et si in decem tribubus populi Israel ad idola conversis Dominus sibi reservavit decem millia virorum qui non curvarunt genua sua ante Baal: Quomodo Christus Dominus dereliquisset suam ecclesiam, & ipsam habuisset odiosam & exosam, ut omnes adultos in ea tanto tempore dimisisset hac hæresi maculatos? Absit cogitatus ille longe à cordibus fidelium.

Item, nunquam inolevit in ecclesia aliqua consuetudo scrupulum habens, quin aliqui in ista impugnaverint ejus scrupulum aut periculum, quod in ea esse posset de reiterandis, uti patet de reversis ad vitam hominibus, de consuetudine dandi pro formatis, & ceteris. Sed consuetudinem, de qua sermo, jam lon-

longissimo tempore nullus maximorum & optimorum reprehendit, sed omnes de ea scribentes ipsam laudant, omnes clerici & laici practicant & tenent.

Jacobus de Misa cum collegis Praga.

Igitur ex omnibus patet, quod male & detestabiliter fit, si qui, ut præfertur, dictas *duas* præmissas *conclusiones, in scholis publicis* non solum *opinando* aut *disputative loquendo*, sed firmiter asserendo dogmatizaverunt, aut hodie dogmatizant, innixi prædictis auctoritatibus, fere omnibus ad probationem dictarum conclusionum impertinentibus, ut est satis superius declaratum.

Et est pejus & detestabilius, si ita *in publicis sermonibus prædicando* auribus vulgaris populi inculcant.

Et est pessimum & detestabilissimum, si *istum ritum communicandi sub utraque specie innovare ausi sunt*, non requisito summo Pontifice, ac etiam *generali concilio, tam longo tempore, & quasi in eorum latere congregato.*

Ex istis namque multa sequuntur inconvenientia & detestanda semper.

Primum est, quod tales vehementer præjudicant sacræ scripturæ, cum dicunt aliquid esse de lege divina & de præcepto Christi, quod non est tale. Et sic quantum est de veritatibus Theologicis seu Catholicis, & verbis divinis, addunt aliquid, tanquam veritatem catholicam, & tanquam de necessitate credendum & tenendum, quod tale non est. Et in hoc faciunt contra illud *Prov. III. Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se: Ne addas quicquam verbis illius ne arguaris & inveniaris mendax.* Ad idem videtur facere illud *Johannis in Apoc. c. ultimo: Si quis apposuerit ad hoc, apponet super eum Dominus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit de verbis prophetiæ libri hujus, auferet Dominus partem ejus de libro vitæ & de civitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in hoc libro*, scilicet bona.

Secundum est, qvod tales inducunt simplices clericos & laicos, populum laicalem, in errorem, ut credant, de necessitate salutis esse & de præcepto Christi, qvod non est nec fuit tale unquam, & quod non est licitum communicare populum sub utraqve specie propter contrariam consuetudinem universalis ecclesiæ.

Tertium est, qvod videtur impugnare articulum fidei: *Unam sanctam catholicam ecclesiam.* Qvia, ut prius argutum fuit ex eorum dicto & assumto, isto tempore nostro, hæc consuetudo duravit in tota ecclesia à longissimo tempore: Sequeretur omnes adultos per totum tempus illud errasse in fide & fuisse in peccatis mortalibus, & in istis decessisse, qui nunquam noverunt errorem suum. Imo opere approbarunt in agone, cum sub una sola specie communicaverunt, ut prius dictum est.

Quartum est, qvod extinguit in cordibus fidelium fidem & devotionem & charitatem, quam habere debent ad hoc saluberrimum sacramentum, cum impiis, simplicibus & indoctis, qvibus simpliciter proponenda esset, nova & inaudita prius ingerunt, quibus ab omnibus fidelibus, tam doctis quam indoctis, ubique contradicitur. Et hoc non est sine magno peccato, sic simplicium fidem, devotionem & charitatē turbare leviter & sine maxima causa.

Quintum est, quod faciunt populum peccare, in hoc, qvod faciunt eum transgredi laudabilem & approbatam consuetudinem universalis ecclesiæ, quæ inconcussa est servanda & pro lege habenda. Cujus transgressores secundum B. Augustinum, ut superius allegatum fuit, coërcendi sunt veluti transgressores legum divinarum. Qvod utinam notarent adversarii.

Sextum est, qvod tales inhonorant & contemnunt matrem suam universalem ecclesiam, quam *generale concilium* repræsentat, ac etiam apostolicam sedem, & quantum in eis est, minuunt utriusqve autoritatem, cum in arduis definiunt, & propria voluntate mutant consvetudinem approbatam universalis ecclesiæ, inconsulta ecclesia aut apostolica sede, ad quam tamen omnia ardua referenda sunt, juxta illud, qvod dicitur *dist. 12. c. Præceptis*, ubi sic scribitur: *Et nulli dubium sit, quod non solum Pontificalis causatio, sed omnis sanctæ religionis relatio ad sedem apostolicam quasi ad*

caput ecclesiarum debent referri, & maxime ea, quæ fidem concernunt, juxta illud Innocentii Papæ, positum 24. q. 1. *Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes coepiscopos nostros nisi ad Petrum & sui nominis & honoris auctorem referre debere.*

Hoc etiam significatum est in Mose, de qvo *Exod. XVIII.* dicitur: *Quicquid autem gravius erat, referebant ad ipsum. Et Deuter. XVII. Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem &c. Surge & ascende in locum quem elegit tibi Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Levitici generis & ad judicem, qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem, & facies quacunque dixerint tibi.*

Ita etiam doctissimus Hieronymus auctoritatem apostolicæ sedis recognoscens, librum, quem *de expositione fidei Catholica* fecit, discussioni & correctioni apostolicæ sedis humiliter subjecit. *Hac est fides, Papa beatissime, quam in ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus, in qua si minus pariter, aut parum forte aliquid, propositum est, emendari cupimus à Te, qui Petri sedem tenes & fidem. Si autem hac nostra confessio apostolatus tui judicio comprobatur, quis me culpare voluerit?* Ex ista auctoritate trahitur laudabilis protestatio in disputationibus generalibus.

Ultimo addo exemplum. Si consuetudinem approbatam, & longissimis temporibus ab omnibus tam majoribus quam minoribus totius *regni Bohemia* laudabiliter tentam, *aliqua privata persona*, propria voluntate falsa, & sine *Jacobus de Misa.* sufficientibus & evidentissimis motivis publice doceret, semper fuisse & esse malam & iniquam, & eam propria auctoritate mutaret, aut *in toto regno Bohemia* mutare causaretur, non habito desuper consilio sapientum, nec requisitis desuper Rege & majoribus regni: Puto qvod homo talis judicio rationis non esset seqvendus, sed potius contemtor Regis & violator jurium regni ab omnibus reputandus. Qvanto magis, qvi consuetudinem laudabilem, ab universali ecclesia circa saluberrimum sacramentum longis temporibus tentam, propria voluntate violat & populum violare suadet, inconsultis de ecclesia viris doctissimis, & maxime superioribus suis, ad qvorum pertinet auctoritatem, non est seqvendus vel audiendus, sed sibi objicienda sunt quæ superius posita sunt, & alia, qvæ Doctoribus occurrunt. Et insuper illud *Augustini in libro Confessionum*, dicentis: *Qua sunt contra mores hominum, quasi flagitia sunt vitanda pro morum diversitate, ut pactum inter se gentis aut civitatis, aut consuetudine aut lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens.*

Expliciunt Solutiones & Conclusiones super auctoritates positas per Jacobum de Misa, *pro communione laicorum sub utraque specie: Edita & approbata Constantiæ*, per Magistros & Doctores, ibidem pro tunc in generali concilio existentes: Quod non licet, laicos sub duplici specie communicare. Et sic est finis. Amen. *Subscriptio in codice Vindob.*

TOMI III. PARS XXIII.

INterea, quod in Bohemia *ritus administrandi sacramentum sub utraque specie*, à Jacobello commendatus, exerceretur, in controversiam ab aliis Doctoribus vocaretur, imo & in Concilio condemnaretur: Subortæ mox inter ipsos Jacobitas & Bohemos, qui sub ipsa illa calicis communione, quam amplecterentur, *de existentia veri corporis & sangvinis Christi in Sacramento* diversimode sentirent, alii non existere judicantes, alii id asseverantes. Quorum illi Wiclefum pressius sectari visi, qui transsubstantiationem impugnasset ac repudiasset.

Jacobellus itaque, ritus memorati, plebi calicem exhibendi parastates præcipuus, suam explicaturus mentem, *peculiarem* edidit *libellum*, *De existentia veri corporis & sangvinis Christi in sacra cœna.* Quo nec *transsubstantiationem* adstrueret, quam alio *libro*, *De remanentia panis post consecrationem in altari*, Wiclefi vestigiis insistens refutaverat: Nec Wiclefum quoad existentiam corporis Christi in Sacramento à se dissensisse, quin svaviter secum conspirasse, demonstraret.

Quandoquidem ergo decantata, ac in Constantiensi Concilio tam magno molimine versata, *Jacobelli de Communione sacramentali doctrina* plene cognosci haudquaquam potest absque hoc illius opusculo: Integritas antiquæ historiæ & fatorum Constantiensis Concilii plena facies, illud quoque exhiberi ceterisque jungi postulant. En ergo *Appendicis instar* opus antiquum, nunc demum post tot secula è tenebris in lucem productum.

JACOBI DE MISA, Bohemi,

Ecclesiæ Pragensis Pastoris,
Sub Constantiensi Concilio scriptum
Opus antiqvum

DE VERA EXISTENTIA CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI IN SACRA COENA.

Ex antiquo Codice MSCto
AUGUSTISSIMÆ BIBLIOTHECÆ CÆSAREÆ VINDOBONENSIS.
h. tit.

Tractatus M. Iacobi de Misa, Theologi profundi, De existentia vera corporis Christi in Sacramento altaris, catholice conscriptus.

CAP. I.

Propositio, & sententia negativa aliorum, verum Christi corpus non existere in sacramento.

U*Trum ex fundamento scripturæ sacræ & testimonio antiquorum sanctorum possit ostendi, vel credi debeat, quod in sacramento altaris corpus Christi, de Virgine natum, passum, &c. sit in sua propria existentia vel natura?*

Arguitur, quod non. Quia ex fide scripturæ constat, & testimonio antiquorum sanctorum, quod corpus Christi, de virgine natum, passum, mortuum in cruce, post resurrectionem ascendit in cœlum, & ibi sedet ad dextram patris, & inde non descendet, nisi ad judicium

um finale, uti patet per *Augustinum, De Consecr. dist. 2. c. 43. Prima quidem heresis.* Ubi sic dicit: *Donec seculum finiatur, sursum est Dominus. Sed tamen hic etiam nobiscum est veritas Domini. Corpus enim in quo resurrexit, in uno loco esse oportet. Veritas autem ejus ubique diffusa est.*

CAP. II.

Jacobelli sententia affirmativa.

PRo veritate autem quæstionis est fides totius ecclesiæ catholicæ & universalis, tenentis, quod sibi donatum est gratiosè, pro magno munere, corpus Christi de virgine natum &c. existens in sua propria natura, ad manducandum, & sangvis ad bibendum, ut infrà patebit. Igitur quæstio vera.

Præmissa protestatione laudabili & consveta: *Primo* noto de *esse in existentia vel natura*, ut tangitur in titulo quæstionis: Quod quælibet creatura habet multipliciter *esse*, nunc in causis suis universalibus, nunc in causis suis materialibus, nunc in suis effectibus. Quod ostendere esset longum, & à proposito declinare. Unum tamen breviter dico, quod *quælibet creatura habet esse vitale in Deo*, juxta illud *Johann. I. quod factum est, in ipso vita erat.* Et proportionaliter res habent esse in aliis secundis causis sive in suis effectibus. Rem autem sic esse non est eam *esse in propria existentia sua*, quod à proposito excluditur. Sed esse rem *in sua existentia vel natura*, ut in quæstione tangitur, diceretur *esse*, de quanto esset *extra primam causam vel alias causas secundas*, sive *extra suos effectus alios*, à se sibi condistinctos secundum propriam essentiam vel naturam. Ut quodlibet extra primam causam vel Deum, & extra suos posteriores effectus est.

Patet hoc ex quid nominis hujus verbi *existere*. Nam *existere* dicitur quasi *extra sistere*.

Noto *secundò*, quod licet corpus Christi uno modo capiatur pro corpore Christi mystico, ut ex auctoritatibus sanctorum patet: Et licet secundum Scholasticos Doctores *varios modos essendi* dicatur habere corpus Christi: Tamen in proposito corpus Christi volo sumere pro *corpore naturali Christi*, nato de virgine, passo &c. ut tangitur in titulo quæstionis.

CAP. III.

Sex hypotheses, quibus nixa affirmativa Iacobelli sententia.

SUppositio prima. Quod in ista materia, propter altitudinem mysteriorum quæ superant vires meas, non intendo aliquid dicere ex propriis sive ex me ipso. Sed *ex fundamento scripturæ sacræ*, ut tangitur in titulo quæstionis: *Nam fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud, quod positum est, quod est Jesus Christus: Et ex testimonio antiquorum sanctorum*, quantum potero cum Dei auxilio, conabor prosequi hanc materiam. Juxta illud *Ecclesiast.* XXXI. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in Prophetis vacabit, narrationem virorum antiquorum conservabit.* Si etiam *Dionysius, libro de divinis nominibus*, noluit de divinis aliquid dicere, nisi accepisset à suis divinis ducibus, scilicet Apostolis: Non etiam aliquid ex meis sensibus incautè vel præsumtuosè est loquendum in ista tàm alta materia.

Unde *Hilarius L. VIII. de Trinitate* sic ad propositum dicit: *Non autem humano seculi sensu in Dei rebus loquendum, neq; per insolentiam atque imprudentem præconem cœlestium dictorum fatuitate aliena atque impia intelligentia extorquenda est perversitas.* Item *Bernhardus in sermone ad Petrum: Mira*, inquit, *mihi videntur, quæ leguntur de sacramento isto. Fides est necessaria, scientia rationis supervacanea.* Et infra: *Hæc sunt ergò, quæ necessario fidem exigunt, rationem omninò non admittunt, expetunt simplicem creditorem, arguunt improbum discussorem. Hic mordeat lingva fallax, Sophista taceat Aristotelica documenta. Credi namque oportet salubriter, quod investigari non videtur utiliter.*

Puteus

Puteus enim altus est ultra modum, in quo hauriamus, nusquam invenimus. Hic est iste torrens, quem transvadare non potuit Propheta.

Ideo derelicti à spiritu Dei, in suis naturalibus corruptis circa magnitudinem hujus mysterii ingenia sua præsumtuose occupantes, contra apostolicam prohibitionem volentes plus sapere, qvam oportet, facilius & periculosius solent vel aberrare vel in qvandam ambiguitatis & perplexibilitatis charybdim incidere, & à fidei charitate eversi qvasi innitendo arundini vacillare.

Unde invocandus est nobis spiritus veritatis, ut nos in ista materia doceat fidei veritatem. Sic enim *Augustinus libro manuali*, alias *speculo*, oravit, ne erraret circa hoc divinissimum sacramentum, sic dicens: *O mysterium ineffabile, & præ ceteris intellectu difficile. Reliqua vero sacramenta, quæ tenentur in ecclesia tua, Domine, stupenda sunt & veneranda. Sed istud tui sacramentum præcellit universa, hoc nempe tuum individuæ Trinitatis mysterium & illud cœlestis mensæ sacramentum, quæ fideles & pias animas pascit carne, & potat sanguine, ne esuriant neque sitiant in æternum, fac me, Deus meus, pura & simplici conscientia præcipue inter cetera sentire, & credere, sumere & retinere. Ne sinas, quæso, Domine, in eis fidem meam aliquatenus vacillare, sed ita semper de eis & in eis pro tua tribuas pietate mihi credere & intelligere, sicut veritas eorum se habet. Et infra: Imbue cor servi tui, & fave votis meis, pie Domine, ut ipso mentis palato sentiam gustare sapientiam, hoc ineffabile sacramentum. Magna enim sunt & mirabilia valde, & ego parvulus in eorum consideratione deficio, quoties ad intuenda ea fidei oculos attollo.* Hæc Augustinus.

Quanto magis mihi est hic orandum, ne aliqvid dicam ex mea coruptela sine spiriru Dei, qvia neqvicqvam neqvius, qvam qvod excogitavit caro & sanguis.

Suppositio secunda.

Corpus Christi de virgine natum, in cruce passum & mortuum, est in sua propria existentia, sive existit in sua propria natura, sicut etiam alia creatura, vel melius qvam alia creatura corporea, & ut habitet in nobis usqve in finem.

Hoc patet ex fide scripturæ. Non enim posset esse corpus de spiritu sancto conceptum, natum, passum, in cruce mortuum, resurgens, nec sedere ad dexteram Patris, nisi existeret. Etiam quia Christus descendit de cœlo & exivit à Patre, & venit in hunc mundum per incarnationem & existentiam veram corporis assumti, ut docet fides evangelica.

Ex qvo seqvitur, qvod corpus Christi veniens in hunc mundum existit inter homines & cum hominibus fidelibus usqve ad consummationem seculi. Eo, qvod verbum caro factum est, & habitavit in nobis.

Suppositio III.

Corpus Christi à spiritu sancto conceptum, natum, passum, mortuum &c. sic ad nos in mundum descendens, & nobiscum manens, est panis vivus, datus animabus fidelibus ad manducandum. Eadem ratione sanguis ad bibendum.

Patet, qvia de qvanto sic per incarnationem verbi descendit & venit in mundum ad nos à Patre exiens, de tanto existit nobiscum, & est panis vivus animarum, ipso dicente: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit.* Ubi signanter ista duo junguntur simul in evangelio, scilicet ipsum *descendere de cœlo*, per incarnationem inter nos existere, & ipsum *esse panem vivum*, datum scilicet fidelibus ad manducandum. Ad innuendum, qvod, ipsum corpus Christi esse panem vivum, datum ad manducandum fidelibus animabus, *præsupponit* ejus, scilicet *corporis Ccristi*, *veram existentiam in sui natura*. Quasi diceret: Ego, qvi de cœlo descendi per incarnationem, & exivi à patre & veni in hunc mundum, existo per corpus inter homines, & per existens corpus sum panis vivus datus ad manducandum fidelibus. Uti patet ex notabili superius posito, ex qvid nominis existentiæ corporis Christi. Ex qvo patet, qvod corpus Christi non solum *[Su]pra Cap. 2.*

secundum aliqvam gratiam aliam condistinctam à se, sed secundum suam propriam existentiam est panis vivus, datus ad manducandum fidelibus, & similiter sanguis ad bibendum.

Suppositio IV.

Quod *de* illo *vero corpore suo* existente, qvod in cœna tradidit discipulis suis, dixit: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur:* Similiter *de vero sanguine* dixit: *Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus.* Prius autem docuit discipulos & ecclesiam, qvomodo debeant *credere de corpore & sanguine ejus, & de manducatione & bibitione eorundem*, ad hoc desiderium ipsorum excitando, uti patet *Johannis VI.* Sic qvod, qvæcunqve gesta sunt vel dicta *de corpore & sanguine in cœna Domini, de eisdem in numero* prius dicta sunt *Joh. VI.*

Patet per *Augustinum*, *Hieronymum*, *Ambrosium*, *Hilarium*, *Remigium*, & alios sanctos infra allegatos. Et tota ecclesia videtur sic tenere. Unde *Albertus M. tractatu de corpore Christi*, sic dicit: *Unde antequam cibus iste daretur, oportuit, quod desiderium famis in ipsum excitaretur, scilicet per doctrinam Christi evangelicam, & sentiret homo, quod sine isto edulio reparari non poterat.* Ex qvo seqvitur, qvod *utrobique* in verbis Christi, sive *Johannis VI.* sive *in cœna Dominica, significatur idem corpus Christi in sua existentia sive natura*, qvod scilicet conceptum est de spiritu sancto, natum ex Maria virgine, passum & mortuum.

Suppositio V.

Domino Jesu Christo, nostro Salvatore, veniente in hunc mundum ad nos, & conversante cum hominibus usqve ad mortem, ut ex scriptura sacra & testimonio antiqvorum sanctorum ostenditur, *corpus Christi* de spiritu sancto conceptum, natum ex Maria virgine, passum &c. existens in natura sua corporea, *habuit duplicem vitam*, scilicet *vitam spiritualem & divinam* invisibilem, aliam *animalem, mortalem*, visibilem, mole magnam, extensam.

Patet hoc *primo*. Quia Christus secundum humanitatem totam, & per conseqvens non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus, erat Mediator inter Deum & hominem, tanqvam inter duo extrema. Ergo necesse erat ipsum Dominum nostrum etiam secundum corpus suum proprium existens participare de utroqve extremo, ut adeo esset caro corporis divina & sic haberet vitam spiritualem, divinam, invisibilem & immortalem, ex unione Deitatis hypostatica ad ipsam carnem; Et ex parte hominum, ut aptius eis conversaretur habuit vitam animalem, mortalem, visibilem, mole magnam sive extensam.

Et præsertim probatur, qvod illud corpus Christi existens habuit vitam spiritualem divinam, invisibilem & immortalem, primo per istud *Joh. I. Verbum caro factum est & habitavit in nobis.* Ubi notatur unio hypostatica in verbo carnis cum Deitate, ex qva ista caro ab ea fuit deificata. Et per conseqvens, qvia verbum illud est fons vitæ, ideo ab eo & ex ejus unione ad carnem ipsa caro habuit vitam spiritualem & divinam, invisibilem & immortalem. Quod clarius patet *Johann. VI.* ipso sic dicente: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*, isto adjuncto: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ex qvo habetur, qvod, sicut Christus descendit de cœlo, per incarnationem factus caro, in ejus propria existentia extra Deû, sic de cœlo descendens in existentia carnis factus est panis viv', secundû carnem existentem datus fidelibus ad manducandum. Et per conseqvens ista sua caro facta est panis vivus electis animabus. Quia secundum vitam animalem, mortalem, non potest esse cibus animarum. Qvia talis vita carnalis non prodesset qvicqvam si carnaliter manducaretur. Ideo oportet ut habeat vitam spiritualem & divinam in cibandis & vivificandis animabus.

Item, qvia talis caro Christi existens panis vivus dat vivere æternaliter animabus fidelibus digne sumentibus. Qvod non facit ista eadem caro secundum vitam animalem, mortalem, secundum qvam non dat vivere nisi mortaliter, temporaliter, carnaliter, visibiliter. Igitur oportet, qvod ista caro Christi, existens panis vivus & dans vivere

vere æternaliter animabus electis, digne sumentibus, habeat vitam spiritualem, divinam, immortalem, æternam, invisibilem, secundum qvam vivit à prius æternaliter, & sic animas vivificat in æternum, juxta illud *Johannis VI. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et confirmatur per istud iterum *Johannis VI. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter patrem, ita &, qui manducat me, vivet propter me.* Ubi notatur, qvod Christus tam in divinis æternaliter, qvam in humanitate vivit, tam in anima, qvam in corpore, vita divina, spirituali, invisibili. Et hoc propter patrem sive ex patre, id est propter unitatem ad patrem divinitus, & unionem Deitatis ad humanitatem, tam ad animam, qvam ad corpus. Et per conseqvens etiam caro existens sic unita Deitati habuit vitam spiritualem & divinam propter Deum & ex Deo. Sic, ut qvi digne manducat istam carnem, existentem panem vivum, secundum vitam spiritualem divinam, viveret etiam vita spirituali divina participative ex ista carne sic existente unita Deitati. Ipso adjiciente: *Et qui manducat me*, scilicet secundum carnem & secundum ejus vitam spiritualem & divinam, *& ipse vivet propter me.*

Quod autem ista eadem caro individua Christi habuit etiam vitam animalem mortalem, visibilem, mole magnam sive extensam, probatur. Quia aliter non potuit bene conversari cum hominibus & videri ab eis, juxta illud *Baruch. III.* Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Nec aliter nisi in ista vita animali, mortali, potuisset corporaliter esurire, sitire, crescere, pati & mori. Nec etiam aliter, cum in forma Dei esset, exinanivisset semetipsum, formam servi accipiens, secundum quam vitam habitu inventus est ut homo, & secundum quam dictus agnus Dei, & sicut ovis ad victimam ductus est. Secundum quam vitam animalem & mortalem dictum est de eo prophetice, *Esaia LIII. Non est species ejus, neq; decor. Et vidimus eum, & non erat ei aspectus, nec desideramus eum despectum & novissimum virorum, virorum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus ejus, unde nec desideramus eum.* Et infra: *Et nos putavimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum. Ipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras.*

Sed de vita spirituali & divina ejusdem carnis dicitur iterum *Johann. VI. Verba quæ locutus sum vobis, sunt spiritus & vita*, id est, intelligatis verba mea de corpore meo, de quanto habet vitam spiritualem, & divinam & immortalem, & non de quanto habet vitam animalem mortalem, separabilem, vel extensam. Unde scribitur: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam*, id est spiritualis est vita & non carnalis, cum qua vel vel secundum quam sumitur caro Christi divina.

Hoc autem responsum est ex fundamento scripturæ sacræ.

Sed ne videar scripturam hanc trahere aliter, quam prætendit spiritus, restat *ex testimonio antiquorum sanctorum* hoc idem ostendere ad prædictum sensum spiritus sancti, scilicet *de duplici vita, spirituali divina, & animali & mortali* seu sensuali *corporis Christi* existentis.

Et patet primo per *B. Hieronymum De cons. dist. secunda. Dupliciter.* Ubi sic dicit: *Dupliciter intelligitur caro Christi & sanguis: Vel spiritualis illa atq; divina, de qua ipse ait: Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Videl, caro ea, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus lancea.* Ubi Archidiaconus, glossator famosus & approbatus, sic dicit: *Nota. Non quod duplex est caro, sed dupliciter intelligitur. Ut illa spiritualis & divina, dum est in sacramento spiritualiter & divinitus intellecta, Unde dic, quod una & eadem caro sive corpus dupliciter intelligitur, scilicet in ea forma, in qua est crucifixa, Alio modo, quod latet operta sub specie panis & vini.*

Et eodem modo potest intelligi *Paschasius de corpore Christi c.* 6. ubi post unam & secundam acceptionem corporis Christi pro mystico corpore sanctæ matris ecclesiæ, ponit prædictos duos modos corporis Christi naturalis: Scilicet

ficet, quod uno modo sumitur corpus Christi secundum vitam divinam & spiritualem, alio modo secundam vitam animalem & mortalem. Et sic adjective corpus Christi secundum vitam divinam spiritualem est aliud à corpore eodem secundum vitam animalem mortalem: Sed tamen neutraliter & substantive idem corpus est in numero substantialiter, singulariter & individualiter.

Patet idem per *Augustinum* iterum, de *Consecration. dist.* 2. *Non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis, & bibituri istum sanguinem, quem effusuri sunt illi, qui me crucifigent. Ipsum quidem, & non ipsum, invisibiliter & non ipsum visibiliter. Et si necesse est illud celebrari visibiliter, necesse tamen est invisibiliter intelligi.*

Idem *Augustinus*, De vita corporis Christi animali & mortali, *Libr. V. contra Julianum* sic dicit: *Caro Christi mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit: Quia mortale corpus ejus invenit. Contagiū vero peccati originalis non traxit, Quia concumbentis concupiscentiā nō invenit.*

Item de spirituali vita & divina corporis Christi *Chrysostomus super Johannem*, de hoc, quod dicitur, *Nam quæ locutus sum vobis, sunt spiritus & vita*, dicit sic: *Quid autem est spiritus, id est, spiritualia sunt, nihil habentia carnale, nec consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ inter illa, & à legibus, quæ hic posita sunt: Alium autem habent intellectum & altiorem. Sic igitur hic spiritum dixit per hoc, id est spiritualia.* Et infra: *Si enim ea quis carnaliter exceperit, in nullo ei prosunt.* Et infra: *Quid autem est carnaliter intelligere? Hoc est simpliciter, in ea, quæ posita sunt, videre, & non plus quid imaginari. Oportet autem non ita judicare de his, quæ videntur, sed mysteria de his quæ intus sunt, oculis inspicere, hoc est spiritualiter.* Hæc Chrysostomus.

Ex quibus potest elici, quod caro Christi secundum vitam divinam & spiritualem non solum post resurrectionem vel ascensionem fuit aliquo modo soluta à legibus carnis istius, quam de Maria virgine sumsit, cum qua rediit ad suam divinam claritatem, & intravit in gloriam suam, egressaque est à communi lege omnis mortis finaliter, & corruptela carnis universæ ablata, imitatur filium Dei, quocunque iverit & voluerit, in claritatem Deitatis, & in spiritum omnipotentem, & vitam divinam, immensam, & æternam, transformatam perfecte, & omnes proprietates divinæ naturæ & attributiones, cum omni plenitudine est inducta, manente tamen natura corporis in sua propria existentia. Ad quem sensum *Paschasius dicit c.* 21. *Quia Deus spiritus est, ideo hæc mysteria non carnalia, licet caro & sanguis sit, sed spiritualia intelliguntur.*

Et hoc intelligitur, quando allegatur Fulgentius, autor de divinis officiis, ubi sic dicit: *Ad hoc inquam obsecro te, quam in corpore Domini vitam requiris? Est enim vita animalis, est & vita spiritualis. Animalis vita quinque sensibus fungitur, scilicet visu, auditu, tactu &c. Hæc vita animalis caro est, Dominus autem dicit Joh. VI. Quod caro non prodest quicquam. Si enim Judæi carnem quam crucifixerunt, concidere, devorare, sicut carnem agni, maluissent, aut potuissent integram vivamq; absorbere, sicut cete maris vivum absorbuerat Jonam: Nec illa profuisset. Imo majori sacrilegio conscientias suas polluissent. Animalis ergo vita, quia caro est, si in corpore adhuc Domini adesset, nihil nobis prodesset. Ac propter hoc istam requirere superfluum est.* Et infra. *Solam ergo vitam spiritualem nobis in sacrificio administrare sapientiam Dei decebat, & nostra necessitate expediebat, quæ est sanctificatio & benedictio, misericordia & veritas, justitia & pax.* Et infra: *Hæc autem ejus vita spiritualis sic est in corpore sacrificii absque vita animali, quomodo lux solis absq; calore ejus in corpore Lunæ nobis præsentatur.* Hæc ille.

Non, quod vita spiritualis, divina, corporis Christi, esset in sacramento, sine existentia corporis Christi: Quoniam vita divina & spiritualis corporis Christi inest inseparabiliter & perpetuæ existentiæ corporis Christi: Sed, quod *corpus Christi vere existit secundum vitam spiritualem divinam in sacramento*, ut infra patebit.

Ex qua *auctoritate* patet, quod in cor-

pore

pore Domini fuit vita animalis & spiritualis divina: Et, quod ista caro Domini Jesu Christi existit in sacramento non secundum vitam animalem, sed secundum spiritualem & divinam. Non autem sequitur: Ista vita spiritualis & divina corporis existentis, est sanctificatio, benedictio, misericordia & veritas, justitia, & pax: Ergo ibi corpus Christi non existit in sacramento cum vita spirituali & divina. Nam & Christus est redemtio & vita & pax & propitiatio & veritas & justitia: Et tamen non sequitur, quod ergo non sit substantia corporea, vel intellectualis, vel corpus suum in sacramento. Tales enim *locutiones* fuerunt, *in quibus causa ponitur de suo effectu*, vel è contrario, secundum quandam habitudinem.

Item *exemplum* in *auctoritate* caute debet intelligi, cum ait: *Hac autem ejus vita*, scilicet corporis Christi, *sic est in corpore sacrificii absq; vita animali, quomodo lux absq; calore ejus nobis præsentatur.* Non enim debet capi pro omnimoda similitudine, sed pro valde remota similitudine, imperfecta. Sicut in qualibet creatura etiam corporea latet & refulget quodammodo vestigium exemplare benedictæ Trinitatis increatæ, ex quo vestigio exemplari creaturæ potest fidelis manuduci ad notitiã fidei de benedicta Trinitate increata. Ubi tamen multæ sunt imperfectiones in creaturis, quæ ex vestigio exemplari ratione similitudinis non debent attribui benedictæ Trinitati increatæ.

Item, ad idem de duplici vita, scilicet divina spirituali, & secunda animali corporis Christi naturalis, est *Anshelmus libro suo de corpore Christi*, c. 2. conformiter ad supra dicta. *Dupliciter*, inquit, *intelligitur caro Christi, scilicet spiritualis ista atq; divina, de qua ipse dicit: Caro mea vere est cibus, & caro, qua crucifixa est & sepulta. De carne ista priori, qua crucifixa est, procedit hac altera, scilicet spiritualis & divina. Et secundum psalmistam: Educit Deus panem de terra: Cum à terreni corporis agro, quod humanitus à nobis assumsit, mysterium profert cœlestis panis ac salutaris poculi, quo reficitur ecclesia. Et corpus Domini, quod mortuum est, in evangelio granum frumenti vocatur. Illa autem mystica est caro, id est spiritualis & divina. Alia scilicet est, quo ad aliam vitam, non autem alia vel aliud substantialiter, ad quam discipulos hortans Dominus dicebat: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem Domini &c.* In qua auctoritate *Anshelmi* innuitur, quod corpus Christi secundum vitam spiritualem divinam latuit prius in vita animali, mortali, & postea exivit in publicum, quando hoc magnum sacramentum proditum est in gentibus & creditum est in mundo.

Ex quo patet veritas suppositionis *de existentia corporis Christi in sua natura, secundum duplicem vitam*, scilicet *animalem & mortalem*, alteram *divinam & spiritualem*, in qua habitat plenitudo divinitatis corporaliter, secundum Apostolum.

Ex quo sequitur, quod corpus Christi in sua natura sive existentia potuit existere non solum simul secundum vitam spiritualem divinam pariter & animalem, sed etiam secundum vitam spiritualem & divinam tantum potuit existere alicubi non coëxistente vita animali mortali. Sicut suo modo lux solis absque calore ejus in corpore Lunæ nobis præsentatur, ut supra est allegatum.

Secundo sequitur ex supradicta suppositione, quod corpus Christi in sua propria existentia, secundum vitam suam spiritualem & divinam, potest esse in diversis locis simul & semel.

Patet: Quia, ut supra dictum est, corpus Christi secundum istam vitam spiritualem divinam non subjacet legibus & conditionibus terreni corporis, mole magni & extensi. Ergo secundum istam vitam divinam non clauditur loco, neque terræ neque aliis terrenis inferioribus imperfectionibus. Idcirco hoc corpus exivit de virgine intacta & non corrupta, & de sepulchro, lapide nondum semoto, resurrexit, & postea discipulis, clausis januis, apparuit: Alia plura supra naturam terreni corporis ostendit: Significans, quod illud corpus ut sic secundum istam vitam legibus & conditionibus terreni corporis

ris jam non subjacet, nec prius subjacebat secundum vitam divinam & spiritualem.

Suppositio VI.

Quod sicut corpus Christi existens olim in hoc mundo, ubicunque & qvandocunque & in quocunque fuit secundum vitam naturalem, etiam fuit in propria existentia, eo, quod ibi semper vita animalis præsupponebat ejus existentiam propriam extra Deum & alios effectus extrinsecos: Sic, a simili vel à fortiori, ubicunque & quandocunque & in quocunque corpus Christi naturale fuit secundum vitam suam spiritualem & divinam, ibi vere fuit, imo verius in sua propria existentia, quam secundum vitam animalem.

Patet hoc. Quia corpus Christi esse vel fore secundum vitam spiritualem divinam, est melius & nobilius esse, qvam esse secundum vitam animalem. Et quia vita animalis corporis Christi præsupposuit existentiam corporis Christi: Ergo à fortiori, ubicunque est vel fuit vita spiritualis divina corporis Christi, quam contraxit corpus Christi ex unione hypostatica Deitatis, ibi ista vita spiritualis divina præsupponebat & præsupposuit semper existentiam corporis Christi. Quia corpus Christi non poterat esse illa vita, panis vivus, nisi existeret & à Patre exiret, ut supra declaratum est.

Et consequenter: Quandocunq; & ubicunq; vel in quocunque, caro animalis nascitur, patitur, vel occiditur, vel comeditur, vel in aliquo vasculo reponitur ad comedendum, tunc ibi ista caro est in sua propria existentia. Sic à simili vel majori, Ubicunque, vel quandocunque, corpus Christi secundum suam vitam spiritualem divinam est vel reponitur, ibi est vel reponitur in sua propria existentia.

Item, Vita spiritualis est inseparabilior existentiæ corporis Christi, quam vita animalis, mortalis. Igitur &c.

Ex quo sequitur, quod corpus Christi, extra Deum hic nobiscum existens, ubicunque, quandocunque & in quocunque fuit, & est, & erit, secundum vitam spiritualem divinam ex Deitate sibi unita, ibi semper fuit, & est & erit in sua propria existentia. Patet hoc ex suppositione supra dicta, & ex hoc, quod verbum caro factum est, & habitavit in nobis.

CAP. IV.

Testimonia Scripturæ pro probanda existentia corporis Christi in S.Cœna, à Jacobello allata.

CONclusio *responsalis* ad qvæsitum. Ex *fundamento scripturæ sacræ & ex testimonio antiquorum sanctorum* ostendi potest, & credi debet, qvod *in sacramento altaris est verum corpus Christi in sua propria existentia*, de virgine natum, passum &c. Et hoc non secundum vitam animalem mortalem, sed *secundum vitam spiritualem divinam.*

Patet *ex fundamento scripturæ sacræ.* Corpus Christi verum existit, scilicet extra Deum, & alias causas & suos effectus, in sua propria existentia, vel natura. Et sic existens est panis vivus, datus fidelibus animabus ad manducandum secundum vitam spiritualem divinam, ut supra ostensum est.

Modum autem *hujus manducationis* Salvator ostendit *verbo & facto*, qvando *in cœna sua Dominica accepit panem, gratias agens fregit, dedit & benedixit, dicens, accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

Ubi *sub forma panis* tanqvam sub velamento dicit se dare & discipulos accipere *corpus ejus verum*, qvod tradendum erat pro eis. *Non aliud corpus, nisi quod tradebatur pro eis*, præcepit eis accipere & manducare.

Et eadem est *ratio de bibitione sanguinis ejus.*

Patent ista diligenter intuenti omnia supra dicta. Item, Sicut olim corpus Christi, existens in mundo, ubicunqve, qvandocunqve, in qvocunqve fuit secundum vitam animalem, mortalem, ibi fuit in propria existentia vel natura: Sic, à simili vel fortiori, ubicun-

bicunqve, qvandocunqve, & in qvocunqve, ut, gratia exempli, jam in sacramento altaris, est corpus Christi secundum vitam suam spiritualem divinam, ibi vere est in propria existentia, ut ostendit suppositio sexta. Sed hic in sacramento altaris Christus dat corpus suum, panem vivum existens, ad manducandum secundum vitam spiritualem divinam. Ergo ibi, scilicet in sacramento, corpus Christi, de virgine natum, est in sua propria existentia. Nam Christus, dicendo: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, præcepit accipere & manducare *non aliud corpus, nisi quod est traditum in cruce*, qvod utiqve præsupponit existentiam suam. Igitur conclusio vera.

Et patet hæc conclusio ex fundamento scripturæ, scilicet ex evangelio *Johannis VI.* in multis passibus, & ex dictis & gestis Domini Salvatoris.

Unde *glossa ordinaria* super isto 1. *Cor. XI. Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, dicit: *Hoc, quod aliud videtur esse corpus meum, illud idem substantialiter, quod pro vobis tradetur: Et hic calix est novum testamentum. Quasi diceret: Id, quod continet hic calix, est meus sanguis, in quo effuso confirmatur novum testamentum.*

CAP. V.

Testimonia Patrum pro existentia veri corporis Christi in S. cœna.

PAtet etiam eadem ista conclusio catholica *ex testimonio antiquorum sanctorum.*

Et primo per auctoritatem *B. Hieronymi* superius allegatam, *de consecrat. dist. 2. Dupliciter.* Ubi dicit: *Quod dupliciter intelligitur caro Christi & sanguis &c.* Ibi utiqve Hieronymus loqvitur de corpore Christi & sanguine existente in sacramento altaris secundum vitam spiritualem & divinam. Et illa verba: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, intelligit de corpore & sanguine Christi, existentibus in sacramento altaris secundum vitam spiritualem & divinam, qvam Christus dedit & dat suis ad manducandum & bibendum.

Et sic eum, scilicet Hieronymum, exponit *Archidiaconus*, dicens: *Non quod duplex sit caro Christi, sed quod dupliciter intelligitur. Ut illa scilicet spiritualis & divina dicatur, dum est in sacramento*, scilicet spiritualiter & divinitus intellecta, &c. ut supra.

Et hoc idem patet per *Augustinum* superius allegatum: *Non hoc*, inqvit, *corpus, quod videtur, scilicet exterius oculis carnis in vita animali, manducaturi estis, & bibituri sanguinem, quem effusuri sunt isti, qui me crucifigent. Ipsum quidem & non ipsum. Ipsum invisibiliter, scilicet secundum vitam spiritualem divinam existens sub forma panis &c. ut supra.*

Et idem *Augustinus allegatur L. IV. sententiarum, dist. 10. Sic sacrificium ecclesiæ duobus conficitur & constare dicitur modis, visibili elementorum specie & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine, i. e. sacramento & re sacramenti, id est corporis Christi. Sicut Christi persona constat & conficitur ex Deo & homine, cum Christus sit verus Deus & homo, qui omnes res secundum naturam & veritatem in se continet, nec ex quibus conficitur.* Hæc ille. Ex qvo patet, qvod ibi corpus Christi in sacramento altaris continetur secundum veritatem & naturam.

Item Augustinus super Psalmo XXXIII. homil. 2. Ferebatur, inqvit, *Christus in manibus suis. Quia cum commendaret ipsum corpus suum & sanguinem, accepit in manus suas, quod noverunt fideles, & ipse se portabat qvodammodo, cum diceret: hoc est corpus meum &c.* Ex quo patet, qvod corpus Christi vere sicut in manibus Christi, sic in manibus sacerdotum portatur & conficitur, & elevatur, & ad infirmos defertur. Cujus oppositum qvidam moderni asseverant.

Item *Gregorius Libro Dialogorum IV.* sic ait: *Est quidem in peccatoribus & indignis sumentibus vera caro Christi & verus sanguis secundum essentiam, non salubri efficacia, id est in natura sua propria existente.*

Patet hoc etiam per *Anshelmum* & auto-

autorem *Fulgentium*, allegatos, *de corpore Christi*. Utervqe enim illorum dicit, qvod *dupliciter intelligitur caro Christi*: Conformiter *B. Hieronymo*: Et qvod caro Christi secundum spiritualem vitam & divinam existat in sacramento altaris, & non secundum animalem sive passibilem & mortalem.

Item *Augustinus ad Eremitas, in vigilia nativitatis*: *Crastina*, inqvit, *die, videbimus Reges mentalibus oculis & humanis, sub forma panis visibilis, panem invisibilem cœlestem, alia omnia, refectionem beatam, cibum æternæ vitæ, pignus nostræ redemtionis, hostiam secularem, quem die crastino toto affectu manducare debemus. Iste est panis datus populo Israelitico, manna dulcissimum, habens in se omne delectamentum, summam saporis suavitatem. Iste est ille panis, datus Eliæ, in cujus fortitudine ambulavit quadraginta diebus. Ille est iste panis, quo cibantur angeli, quo saginantur apostoli, quo reficiuntur martyres, quo pascuntur confessores, quo nutriuntur virgines, & satiantur electi omnes. Panem autem hunc siquis digne manducat, non morietur in æternum. Quoniam spiritus vitæ, & ipse vita est. Hic est panis, qui de cœlo descendit, quem virgo cras nobis præsentabit, quem in gremio portabit, quem in ventre habet.* Hæc ille. Ex qvibus verbis patet, qvod Augustinus corpus Christi hic vocat panem invisibilem sub forma panis visibilis in sacramento. Vocat etiam ipsum cœlestem alimoniam, refectionem beatam, cibum æternæ vitæ, pignus nostræ redemtionis, hostiam salutarem, quam manducare debemus toto affectu. Ipsum dicit manna dulcissimum, habens in se omne delectamentum, summam saporis suavitatem. Et quod esset iste panis, quo cibantur angeli, saginantur apostoli, pascuntur confessores, quem virgo in gremio portavit, in ventre habuit &c. Prædicata, quæ huic corpori Christi sunt attributa, præsupponunt ipsius existentiam in sacramento. Ergo conclusio vera.

Item *Hilarius L. VIII. de Trinitate* inquit: *Si vere verbum caro factum est, & vere nos veram carnem in cibo Dominico sumimus; quomodo nisi naturaliter in nobis manere æstimandus est, qui & naturam carnis nostræ ad naturam istam in se peramabilem sibi natus homo assumsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento communicandæ carnis administrat.* Et infra: *Si vere igitur carnem corporis nostri Christus assumsit, & vere homo ille est, qui ex Maria vere natus fuit, nosque vere sub mysterio carnem corporis sumimus.* Et infra: *Non est autem humano seculi sensu in divinis rebus loquendum.* Et infra: *Ipse enim ait: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, Et qui manducaverit & biberit* &c. Et infra: *De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione & fide nostra caro sua vere est cibus, & sanguis suus vere est potus. Et hæc accepta atq; hausta id efficiunt, ut & nos in Christo & Christus in nobis maneat. Est ergo ipse in nobis per carnem & nos in eo* &c. Et infra: *Item sicut misit me vivens pater, & ego, imo propter patrem. Et qui manducat me, & ipse vivit propter me, sive per me. Quomodo per Patrem ipse vivit, eodem modo per carnem ejus vivimus sive vivemus. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, scilicet caro. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, quomodo nisi naturaliter secundum spiritum, qui in se Patrem habeat, cum vivat ipse per Patrem.* Et infra: *Cum & per honorem nobis datum filii, & permanentem scilicet ipsum in nobis carnaliter, & nos in eo corporaliter, unitatis mysterium vera ac naturalis unitatis sit prædicandum.* Hæc ille.

Ex quibus verbis patet *primo*, quod sicut verbum, caro factum, est in sua existẽtia quod sic nos vere verbum carnem factum in sua existentia in cibo Dominico, id est, in sacramento sumimus: Sic, quod in sacramento verbum, caro factum, secundum ej⁹ scilicet carnis existentiam, & quod sic verbum, caro factum, dicitur in nobis naturaliter manere. *Item* quod natura carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento communicandæ carnis admiscetur, & per hoc omnes unum sumus. *Item*, quod istam carnem corporis nostri, quam corpus assumsit secundum ejus existentiam, nos, vero sub mysterio, id est sub sacramento, carnem corporis existentem sumimus. *Et* quod sic de hoc intelligitur iste textus: *Caro mea vere est cibus, &*

& sanguis meus vere est potus. Et, *Qui manducaverit meam carnem, & biberit meum sanguinem &c.* Et quod de veritate carnis & sanguinis existentis in sacramento unito in verbo Dei qua verbum caro factum est, &c. non est relictus ambigendi locus, id est, nullus fidelis de hoc debet dubitare, quia nunc ipsius Domini professione & fide nostra ad prædictum sensum catholicum Caro ejus vere est cibus, & sanguis ejus vere est potus. Et quod hæc accepta atq; hausta secundum unitatem existentiæ id efficiunt, ut & nos in Christo & Christus in nobis maneat, carnaliter, & in eo corporaliter, scilicet per carnem suam, & per hoc, quod verbum caro factum est & habitavit &c. Non inquam, carnaliter ipse in nobis per suam carnem secundum vitam ejus olim animalem & mortalem: Hæc enim ad vitam corporaliter & carnaliter recte possunt sumi: Sed *ad sensum catholicum* superius expressum, scilicet secundum vitam spiritualem & divinam, non ad sensum hæreticum, secundum vitam animalem & mortalem in Christo, superi' declarata.

Cui conformiter loquitur *Paschasius c. 9. De corpore Christi. Nos*, inquit, *patrum vestigia sequentes credere oportet, quod Dominus, ex Deo substantialiter genitus, naturaliter hoc est, quod Pater est. Ac per hoc pro unitate naturæ Pater & filius esse unum probantur. Nec non & Christus hodie in nobis non solum per concordiam voluntatis sed etiam per naturam, sicut & nos in isto, manere recte dicitur. Nam si verbum caro factum est, & nos vere verbum carnem in cibo Dominico sumimus. Quomodo in nobis Christus manere naturaliter vere non æstimetur, qui & naturam nostræ carnis, inseparabilem sibi homo natus Deus assumsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento hoc nobis communicandæ carnis admiscuit? Et ideo per hoc omnes in Deo Patre, & filio & spiritu sancto unum sumus. Quia pater in Christo & Christus in nobis esse probatur. Hinc igitur est, quod & nos in Christo naturaliter unum corpus efficimur. Et siquis patrem in Christo naturaliter, confitetur, confiteatur esse naturaliter, quia verbum caro factum est, unum in illo, ut naturalis unitas per sacramentum appareat veritatis.* Et infra: *Vere igitur sicut per naturam Deitatis, de qua pater in filio est, ita filius Deus per humanitatem carnis in nobis esse veraciter dicitur. Ac per hoc mediator Dei & hominum prædicatur. Quia per eum unitatis communionem habemus ad Deum, dum ipse in Patre manens, & in nobis quoque manere dicitur.* Et infra: *Ecce, ista duo sacramenta, quæ efficimus. Per baptismum ergo renascimur in Christo, & per sacramentum corporis ac sanguinis Christus in nobis, non solum fide, sed etiam unitate carnis & sanguinis, manere probatur.* Hæc ille.

Ex quo patet, quod Christus in nobis non solum per concordiam voluntatis, sed etiam per naturam manere dicitur. Et si verbum caro factum est in existentia carnis, sic & nos vere verbum, carnem in existentia factum, in cibo Dominico, id est in sacramento existens, sumimus, sive *existentem carnem sumimus.* Et quod in nobis Christus manere naturaliter dicitur. Et quod naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento hoc nobis communicandæ carnis admiscuit. Et quod Filius Deus per humanitatem carnis in nobis esse veraciter dicitur. Et quod sicut per naturam existentiæ carnis cum existentia Deitatis in sacramento se commiscuit, sic Christus in nobis non solum fide, sed etiam unitate carnis existentis & sanguinis manere probatur, conformiter, ut supra Hilarius dicit.

Item *Ambrosius, de consecr. dist. 2. Omnia, quæcunque voluit. Caro mea est pro mundi vita. Et ut mirabilius loquar, non alia plane, quam quæ nata est de Maria, & passa in cruce, quæ & resurrexit de sepulcro. Hæc inquam ipsa est. Et ideo Christi est caro, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur. Et cum digne percipitur, vita utiq; in nobis reparatur. Panem quidem mysticum, quem sumimus in mysterio, istum utiq; intelligo panem, qui manu spiritus sancti formatus est in utero virginis, & igne passionis decoctus est in ara crucis. Panis enim angelorum est cibus hominum. Unde ipse ait: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Et idem, Panis, quem ego dabo pro mundi vita, caro mea est. Ex his namque duabus sententiis aperte datur intelligi,* quia

quia panis iſte & iſte, non duo, ſed unus panis & una caro, procul dubio unum efficit corpus, iſtud vere, & illud ſane, quod ſumtum eſt de virgine, quod paſſum eſt & ſepultum, & quod reſurrexit, & in cœlum aſcendit & ſedet ad dextram Dei patris, & quod venturum eſt judicare vivos & mortuos. Hæc ille.

Ex quo iterum patet, quod caro Chriſti reponitur nobis in ſacramento ad manducandum, non alia, quam quæ nata eſt de virgine, & paſſa in cruce, & quæ reſurrexit de ſepulchro. Ipſam autem ſic natam & paſſam præſupponit exiſtere. Ergo vult ille ſanctus, quod *iſta & eadem caro in natura & in ſua propria exiſtentia eſt in ſacramento, quæ eſt nata de virgine, & paſſa in cruce*, non tamen ſecundum vitam animalem ſed *ſecundum vitam ſpiritualem divinam.* Quia ſubdit hic *Ambroſius: Et cum digne percipitur, vita utiq; in nobis æterna reparatur. Panem quidem myſticum, quem ſumimus in myſterio, id eſt in ſacramento, iſtum utiq; intelligo panem, qui manu ſpiritus ſancti formatus eſt in utero virginis, & igne paſſionis decoctus eſt in ara crucis.* Quod utique oportet fieri in natura & in ſua propria exiſtentia. Et quod ſic exiſtens eſt illud *idem, quod eſt ſumtum de virgine, paſſum & ſepultum, & quod reſurrexit, & in cœlum aſcendit, & ſedet ad dexteram Dei patris, & quod venturum eſt judicare vivos & mortuos*, in ſua propria exiſtentia eſt in ſacramento nobis repoſitum, quod nobis exiſtit panis vivus ad manducandum.

Item *Theophilus*, & ponitur ſuper *gloſſa* continuata *Joh. VI. Non enim*, inquit, *purum Deum comedimus, nam & impalpabilis eſt & incorporeus. Neq; etiam puri hominis comedimus, qui nihil poſſit proficere. Sed quia Deus carnem ſibi univit, caro ejus vivificativa exiſtit. Non quod in Dei naturam tranſiret, ſed ſecundum igniti ferri conſuetudinem, quod & ferrum manet, & ignis.* Et infra: *Sic & caro vivificativa eſt, tanquam caro verbi Dei.* Ex quo patet, quod non ſolum verbum Dei, nec ſolum caro ſine Deo vero vel Deitate, ſed Deitas unita exiſtenti naturæ carnis, verbum fecit carnem vivificativã & exiſtere in ſacramento, & ſic eam manducare in ſpiritu & veritate, ita quod ibi caro Domini vivificativa eſt, ſecundum vitam ſpiritualem, tanquam caro verbi Dei.

Item *Cyrillus*, & ponitur in *gloſſa* continuata *Thomæ ſuper Lucam*, ſuper iſto *Luc. XXII. Cœnantibus autem illis* &c. ſic inquit De ſacramento altaris: *Igitur vivificativum Dei verbum, uniens ſe ipſum propria carni, fecit eam vivificativam.* Et infra: *Decebat ergo, eum noſtris quodammodo uniri corporibus per ſacram ejus carnem & pretioſum ſanguinem, quem accepimus in benedictione vivificativa in pane & vino, ibi ſcilicet exiſtentia. Ne tamen horreamus carnem & ſanguinem, appoſita ſacris altaribus, condeſcendens noſtris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, convertens ea in veritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ quodammodo ſemen vivificativum inveniatur in nobis.* Hæc ille. Et patet conformis ſententia hujus ſancti pro veritate concluſionis & fidei Catholicæ, ſicut priores ſancti dixerunt.

Item *Damaſcenus Libr. III. ſuarum Sententiarum c. 5. Conſuetudo*, inquit, *hominibus eſt panem comedere & aquam & vinum bibere. Conjugavit eis Deitatem, & fecit ea corpus & ſanguinem ejus, ut per aſſueta & ſecundum naturam in his, quæ ſupra naturam, corpus eſt vere unitum Deitati, quod de ſancta virgine natum eſt.* Et infra: *Si autem modum requiris, qualiter fiat: Hoc ſufficit tibi audire. Quoniam per ſpiritum ſanctum, quemadmodum ex ſancta genitrice ſibi ipſi & in ſe ipſo Dominus carnem ſubſtituit, & plus nihil cognovimus, ſecundum quam verbum Dei verum & activum eſt & omnipotens, modus autem inſcrutabilis.* Et infra: *Non eſt typus panis & vinum corporis Chriſti & ſanguinis. Abſit. Sed ipſum corpus Domini deificatum, dicentis, hoc eſt corpus meum, non typus corporis ſed corpus, non typus ſanguinis, ſed ſanguis. Ideo ait: Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis* &c. Et infra: *Carbonem aſſumamus, ut ignis ejus, quod in nobis, deſiderii, aſſumens, quæ ex carbone, ignitionem, inflammet noſtra pectora & illuminet noſtra corda, & participatione divini ignis igniamur & deificemur. Carbonem vidit Eſaias. Carbo autem lignum ſimplex*

non

non est, sed unitum igni. Ita & panis communionis non panis simplex est, sed unitus Deitati. Non una natura est, sed una quidem Deitatis, & alia natura corporis, unitum autem est ex Deitatis natura & altera corporis. Et infra: *Spiritus vivificans est caro Domini, quia ex vivificativo spiritu concepta est. Quod enim generatum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non destruens naturam, sed vivificativum & divinum ejus manifestare volens.* Et infra: *Caro autem dicitur & est vere. Quia communicamus nos per ipsam Christo, & participamus ejus carne & divinitate, & quia communicamus & unimur ad invicem per ipsam.* Hæc ille.

Ecce, quomodo iste magnus vir & Doctor, tractans de hoc divinissimo sacramento altaris, cum reverentia & devotione dicit conformiter prioribus sanctis, quod corpus Christi in sacramento supra naturam est vere unitum Deitati, quod sancta virgine natum est. Et quod figuraliter vocat corpus Christi in sacramento carbonem ignitum, facientem ignitionem illuminantem nostra corda, quem carbonem vidit Esaias. Quod, sicut caro non est lignum simplex sed unitum igni, ita & panis communionis non est panis simplex. Et quod ibi una est natura Deitatis, alia est natura corporalis sive corporea, & per consequens ibi est corpus Christi in sua propria existentia corporea. Et quod ibi caro Christi est spiritus vivificans, quia ex vivicativo spiritu concepta est. Quod enim generatum est ex spiritu, spiritus est. Et quod hoc dicendo, quod caro Domini spiritus est vivificans, per hoc non destruit naturam corpoream, sed manet in natura corporea in propria scilicet existentia. Sed ista caro est spiritus participative, & ex unione hypostatica, sicut ista caro est participative & hypostatice Deus, & per consequens spiritus, quia Deus spiritus est & ignis, & caro Christi est deificata & ignita. Et per consequens est ibi secundum vitam spiritualem divinam, vivificans & accendens animas fideles digne se ad hoc disponentes.

Item *Chrysostomus super Matthaeum De perfecto opere*, ubi dicit: *Ut etenim non hoc audientes dicant: Quid sanguinem bibo vel carnem manduco, & tandem multum patior? Ut igitur non turbaretur, primo ipse fecit, inducens eos sine perturbatione in communionem mysteriorum. Propter hoc suum ipse bibit sanguinem, scilicet de calice ibidem existentem, & per consequens & corpus ibi existens.*

Item *Chrysostomus super Johannem morali 46. Ut igitur non solum secundum amorem hoc faciamus, sed & secundum ipsam rem in illam remisceamur carnem per cibum, hoc fit, quem largitus est, volens nobis ostendere amorem, quem habet circa nos. Propterea remiscuit seipsum nobis & recommassavit corpus suum, ut unum quid fiamus.* Et infra idem: *Eorum enim, qui valde diligunt, est hoc signum. Hoc, illos ænigmatice insinuans, dicebatur de famulis quibus erat cum superabundantia diligendus. Cui amorem ostendentes dicebant, Quis utiq; daret de carnibus ejus impleri. Ideo utiq; & Christus hoc ipsum fecit in amorem nos inducens majorem, & suam dilectionem ostendens circa nos, non videre solum seipsum tribuens his, qui concupiscent, sed & tangere & manducare, infigere dentes carni, & complicare, & amorem implere omnem. Ut leones igitur ignem spirantes: ita à mensa recedentes, ita terribiles diabolo fientes.* Et infra: *Sequitur igitur: Qui quidem generant, multis annis nutrire debent edita. Ego autem non ita, ait, sed carnibus nutrio meis, me ipsum vobis appono, omnes vos nobiles esse volens, & benignam vobis de futuris pretendens spem. Qui enim hic vobis dedi me ipsum, multo magis in futuro frater vester volui fieri. Communicavi carni & sanguini propter vos. Rursus eandem vobis carnem & sanguinem, per quæ cognatus factus sum, dabo. Hic sanguis virginem vobis floridam operatur.* Hæc Chrysostomus.

Ecce iste sanctus conformiter prioribus in sacramento altaris innuit catholice existere carnem non solum secundum gratiam vel amorem solum, sed etiam secundum rem & secundum realem existentiam ipsius carnis. Et quod in sumendo digne eam in istam remisceamur carnem per cibum, quam largitur nobis. Et quod propter hoc remi-

remiſcuit ſe nobis ſcilicet ſecundum carnem in ſacramento, & recommaſſavit corpus ſuum, ut unum quid fiamus. Et quod non ſolum videre tribuit ſe ipſum in ſacramento ſuis fidelibus, ſed & tangere & manducare, infigere dentes carni & complicare. Et quod Chriſtus in ſacramento carnibus ſuis ibidem exiſtentibus nutrit fideles, & ſe ipſum ſecundum iſtam carnem apponit. Et quod ſicut communicat carni & ſanguini, ex nobis ea ſuſcipiendo, ſic rurſus eandem carnem & ſanguinem ibidem in ſacramento exiſtentem nobis dat, & per hoc cognatus noſter efficitur. Patet hoc diligenter intuenti & penſanti verba hujus ſancti.

Item idem *Chryſoſtomus ſuper epiſtolam ad Ebræos, ſerm: XVII. Nec nunc quidem inquã, magiſtrum alium, cras alium, ſed ſemper idem ipſum. Proinde unum eſt hoc ſacrificium. Alioquin hac ratione, Quoniam in multis locis offertur, & multi Chriſti ſunt, ſequitur nequaquam, ſed unus eſt Chriſtus ubiq; , & hic plenus exiſtens & illic plenus.* Hæc ille.

Ecce quod ubique in ſacramento hic & alibi unus eſt Chriſtus, plenus cum Deitate & humanitate, cum uno & eodem corpore exiſtens.

Item *Bernhardus, in ſermone ad Petrum De corpore Chriſti in ſacramento altaris loquens*, ſic dicit: *Sic res ibi veraciter & ſubſtantialiter præſens creditur cujus ſpecies non cernitur.* Et infra: *Creditur ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti, & tamen ſpecies non cernitur.* Et infra: *Cum enim unum ſit ſacramentum, tam indiſcreta proponitur, ſcilicet ſpecies viſibilis, & veritas corporis, & virtus gratiæ ſpiritualis. Usq; ad ſpeciem panis pertingit ſenſus exterior, & ad veritatem carnis fides interior, & ad virtutem gratiæ ſpiritualis charitas ſuperior. Speciem panis rodit aliquando ſorex parviſſimus, veritatem carnis recipit etiam peſſimus, veritatem gratiæ ſpiritualis non recipit niſi prædeſtinatus. Quod itaq; videmus, ſpecies eſt panis & vini, quod autem ſub ſpecie iſta credimus, verum corpus & verus ſanguis eſt Chriſti, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere hominis.* Hæc ille.

Ecce, quod iſte ſanctus dicit, quod ibi, ſcilicet in ſacramento altaris, creditur eſſe eſca corporis & ſanguinis Chriſti, & per conſequens ejus exiſtentia vel natura. Et quod ibi veraciter & ſubſtantialiter præſens corpus Chriſti credi debet cujus ſpecies non cernitur. Et plura ibi dicit ad propoſitum, quæ relinquo diligenter penſanti.

Item idem *Bernhardus, ibidem in ſermone ad Petrum: In altari quippe ore & manu corpus Chriſti conficitur, non creatur, non naſcitur. Sed totum eſt in dextera patris, totum eſt in manu ſacerdotis, totum in ore ſumentis. Unus in multis, idem in diverſis &c.* Ecce quod totum Chriſtum, ſcilicet ſecundum humanitatem & Deitatem, in ſacramento per exiſtentiam vel naturam eſſe dicit.

Item idem *Bernhardus, in alio ſermone de cœna Domini* ſic dicit inter cetera: *Imo in altari etiam ad utrumq; repræſentandum panem & vinum apponimus.* Et infra: *Nec tamen intelligendum eſt, quod in acceptione ſanguinis ſolam animam & non corpus, vel in acceptione corporis ſolum corpus & non animam accipiemus. Sed in acceptione ſanguinis totum Chriſtum, verum Deum & hominem, & in acceptione corporis ſimiliter totum. Sed iſte modus ſeparatim accipi in eccleſia inolevit. Quia Chriſtus in cœna diſcipulis ſeparatim dedit, ut per hoc intelligerent ſe anima Chriſti & corpori conformari.* Et infra: *Voluit ſub iſta ſpecie veram Chriſti ſubſtantiam latere.* Ecce iſte ſanctus vult catholicè & fideliter cum aliis ſanctis dicere, quod in ſacramento altaris non ſolum corpus ſed & anima Chriſti creata exiſtit. Et quod totus homo Chriſtus ex corpore & anima ibi exiſtit. Et quod ſub iſta ſpecie latet vera Chriſti ſubſtantia ſive deitatis ſive humanitatis, & per conſequens ejus eſt ibi vera natura vel exiſtentia, ſcilicet humanitatis & divinitatis.

Et ad idem loquitur *Anshelmus, Tractatu de corpore Chriſti* ſic dicens: *Eſt ergo in myſteriis vera ſubſtantia Dominici corporis, ſed absq; viſibili ſpecie ſua, contra uſum & rationem mundanæ ſapientiæ. Quia legi naturæ non ſubjacet Deus, imo ipſius legis lex eſt.* Hæc iſte. Et ſi ibi in ſacramento

mento est substantia corporis Christi, tunc est ibi ejus propria natura & propria existentia.

Item in *Ephesina synodo*, una de quatuor, quas Gregorius in summo culmine auctoritatis constituit, ut eis, tanquam evangelio credatur, dicitur: *Quod caro Christi est vivificatrix, ipsius verbi propria facta. Vita enim naturaliter, ut Deus existens: Quia propria carni unitus est, vivificatricem eam professus est. Et sic est caro in sacramento secundum vitam spiritualem & divinam ex unione ad verbum quasi vivificatrix animarum* &c.

Item *Hugo De sacramentis* pro ista sententia Catholica sic loquitur: *Solet quidam quærere: Corpus suum Dominus, id est Christus, discipulis tradidit? Hoc est, passibile, an impassibile, mortale, an immortale?* &c. *Quæ ad hanc pertinent quæstionem, ego in ejusmodi sicut & in aliis professus sum, quod divina secreta magis veneranda quam discutienda censeo. Simplicitati fidei hæc sufficere puto, si dicimus, quod tale dedit, quale voluit. Et rursum, quale dedit ipse novit. Ideo enim tale dedit, quale voluit: Quia omnipotens erat & potuit esse, quod voluit. Ideo autem ipse novit quale dedit: Quia sapientia erat, & non potuit ignorare, quod fuit.*

Et infra: *Quod si alterum dicendum est, ego absq; prejudicio veritatis, magis sensu ad illud accedo, ut illud & impassibile & immortale, quantum scilicet pertinet ad sanctitatem sacramenti, tradidisse dicatur. Si quis autem objiciendum putet, quod ante resurrectionem Dominus Jesus Christus corpus mortale portaverit: Et hoc ipsi indubitanter profitemur, mortalem fuisse Dominum Jesum, secundum susceptam humanitatem quasi mortalem fuisse.*

Et infra: *Humana ergo natura in Christo mortalis fuit secundum voluntatem, non necessitate. Ex eo enim, quod per gratiam ab omni peccato munda, verbo in unitate personæ juncta est, ab omni mortis necessitate & debito libera facta est. Ut nihil morti deberet ponere, quod nihil peccati haberet. Sustinuit tamen sponte mortalitatem, & eam sponte portavit, quousq; mortem gustaret, & ita mortalitatem deponeret* &c. Et infra: *Exhibuit tibi se Dominus, ad tempus corporaliter ad te venit, & exhibuit ad tempus, ut per istam spiritualis inveniretur.* Et infra: *Sic ergo in sacramento suo modo corporaliter venit ad te, & est temporaliter tecum.* Et infra: *Quando in manibus sacramentum ejus tenes, corporaliter tecum est. Deniq; in visu, in tactu, in sapore corporaliter tecum est. Quamdiu sensus corporaliter afficitur, præsentia corporalis non aufertur.* Hæc ille.

Ecce, quod prius dictum est, in sacramento altaris corpus Christi esse in propria existentia secundum vitam spiritualem & divinam: Hoc dicit iste Doctor, quod in sacramento sit impassibile & immortale corpus idem. Et quod, quando sacramentum in manibus sacerdotis tenetur, quando ore suscipitur, manducatur, gustatur, corporaliter est ibi corpus Christi; & in visu, in tactu, in sapore corporaliter est ibi, & per consequens in sua propria existentia corporali.

Item idem *Hugo, super librum Dionysii de cœlesti hierarchia, super illo textu: Et Jesum participantis ipsam divinissima eucharistia assumtionem imaginem esse &c. Ipsa enim assumtio divinissima eucharistia, id est sanctissima perceptionis corporis & sangvinis Jesu Christi, quam nunc sacramentaliter & visibiliter tractamus in altari, imago est & forma illius participationis. Pro illa vel nunc ei in spiritu per electionem conjungimur, vel postmodo in eadem forma gloriose apparente plena similitudine uniemur.*

Sanè hic notandum, quod quidam ex hoc loco munimentum sui erroris ducere putaverunt, dicentes, in sacramento altaris veritatem corporis & sangvinis Christi non esse, sed *imaginem* illius *tantùm & formam*, propterea quia scriptura dicit, illud quod in Eucharistia altaris sumitur, imaginem esse illius, quod in participatione Jesu percipitur. Qui profectò hunc erroris laqueum non inciderent, si vel sacramentum recta & humili fide susciperent, vel scripturas sacras grata intelligentia tractarent. Nunc autem, quia in sacramentis Dei sensum suum præferunt, & in scripturis sacris sanam interpretationis formam contemnunt, sic ut ipse sermo veritatis amplius eos colligare

 faciat,

faciat, dum hic, rectè intellectus, errorem pro veritate ministrat. Quod tamen scripturæ vitium non est, sed legentium & non intelligentium. Hic autem periculosè erraverunt, ex manifestis sententiis & assertionibus non dubiis verbum ambiguum proferentes, & in ipso magis mandatum quàm veritatem intelligentes. Non quia hoc magis dicebatur, sed quia hoc magis ab illis credebatur.

Quid, inquam, ideò sacramentum altaris veritas non est, quia figura est? Et resurrectio Christi veritas non est, quia figura est? Nam & mortem Christi & resurrectionem figuram esse & imaginem & similitudinem & sacramentum, exemplo Apostolus manifestè declarat, dicens: *Christus mortuus est pro delictis nostris & resurrexit propter justificationem nostram, ut peccatis mortui justitiæ vivamus.* Et Apostolus *Petrus* dicit: *Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum.* Ergò mors Christi exemplum fuit, ut peccato moriamur, & resurrectio ejus exemplum fuit, ut justitiæ vivamus. Numquid ideò veritas non fuit? Ergò Christus verè mortuus non fuit, & verè non resurrexit, si mors ejus vel resurrectio vera non fuit. Absit, nam de ipsa scriptum est; *Verè langvores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portavit.* Ergò mors Christi vera fuit, & tamen exemplum fuit, similiter & resurrectio. Quarè ergò sacramentum altaris similitudo esse non potest? Veritas in alio quidem similitudo, in alio veritas. Nam cùm unum sit sacramentum, tria indiscreta proponuntur, species videlicet visibilis, & veritas corporis, & virtus gratiæ spiritualis. Aliud est enim visibilis species, quâ visibiliter cernitur, aliud veritas corporis & sangvinis, quæ sub visibili specie invisibilis cernitur, atque aliud spiritualis gratia, quæ cum corpore & sangvine invisibiliter & spiritualiter percipitur. Quod enim videmus, species est panis & vini, quod autem sub specie ista *credimus*, verum corpus est & verus sangvis Jesu Christi qui pependit in cruce, & qui fluxit de latere: Nec per panem & vinum corpus & sangvinem tantùm *significari*, sed sub specie panis & vini verum corpus & verum sangvinem consecrari: Et speciem quidem visibilem sacramentum esse veri corporis & veri sangvinis, corpus autem & sangvinem sacramentum esse spiritualis gratiæ. Et quemadmodum illic species cernitur, cujus res vel substantia ibi esse non creditur: Sic res ibi veraciter & substantialiter esse creditur, cujus species non cernitur. Videtur enim species panis & vini, & substantia panis & vini non creditur. Creditur autem substantia corporis & sangvinis Christi, & tamen species non creditur. Quod ergò videtur secundum speciem, sacramentum est istius, quod percipitur secundum gratiam spiritualem. Sacramentum ergò altaris & eucharistia divina in vero corpore & sangvine Domini nostri Jesu Christi, & imago est secundum speciem panis & vini, in quibus cernitur, & res ibi secundum substantiæ suæ veritatem, in qua creditur illic atque percipitur. Et rursum, quod nunc videtur secundum sacramenti speciem, & corporaliter secundum corporis & sangvinis veritatem, Christum in altari sumimus, sacramentum est & imago, quod ipsum eundem invisibiliter & spiritualiter secundum gratiæ infusionem & spiritus sui participationem in corde sumere debemus. Quia divinissima eucharistia, quæ in altari, & secundum panis & vini speciem, & secundum corporis & sangvinis veritatem, visibiliter & corporaliter tractatur, sacramentum est & signum & imago invisibilis & spiritualis, participans Jesum, qui intus in corde per fidem & dilectionem perficitur. Voluit enim sapientia Dei, quæ se per visibilia manifestavit, ostendere, quoniam ipsa vivorum cibus & refectio est. Et propterea carnem assumtam in edulium proposuit, ut per cibum carnis ad gustum invitaret divinitatis. Sed ne rursum humana infirmitas contactum carnis in assumtione horreret, consveti & principalis edulii specie ita velavit ac sumendum proposuit, ut sensus in uno foveretur, & fides in alio ædificaretur. Fovetur enim sensus in uno, dum solita

solita tantùm & consveta percipit. Ædificatur autem fides in altero, dum in eo, quod videt, quale sit illud, quod non videt, agnoscit. Proponitur igitur species panis & vini, ut doceatur, plenam perfectam refectionem esse in assumtione corporis & sangvinis Christi ex divinitate Christi. Plena autem refectio cibi & potus est. Cibi autem & potus panis & vinum principalis substantia est. Et proponitur species & principalis substantia refectionis, ut in eo sumatur; & significetur veritas corporis & sangvinis, sicut ipse testatur dicens: *Caro mea verè est cibus, & sangvis meus verè est potus.* Quæ tamen corporis & sangvinis sumtio, quia sola sine affectu spirituali, effectum non afferat. Ipse enim Salvator manifestè dicit: *Caro nihil prodest, spiritus est, qui vivificat.* Virtus ergo & plenitudo refectionis, quæ in corpore & sangvine Christi est, per speciem quidem panis & vini significatur: In perceptione autem gratiæ & infusione internæ & externæ refectionis perficitur. Et sic quidem cùm tria in uno ibi sint, in primo quidem veritas invenitur secundi, in secundo autem causa tertii, in tertia verò virtus secundi & veritas primi. Et hæc tria in uno sunt & unum sacramentum. Claret itaque, quàm divinissimæ eucharistiæ assumtio sacramentum est & imago participationis Jesu. Quia hoc, quod ejus sacramentum visibiliter percipimus, signum est, quod ei spiritualiter & visibiliter uniri debemus.

Ipsa autem eucharistia i.e. *bona gratia*, ipsa scilicet *hostia sacra divinissima* vocatur, quoniam divinos facit & participes divinitatis eos, qui se participant. Et quia ipsa signum est & veritas, in qua vera caro Christi sub specie panis sumitur, & in carne ejus dignè sumta ipsius etiam divinitatis susceptio & participatio & consortium condonatur, propterea divinissima & sanctissima & sanctificantia omnia & sancta.

Ex quibus patet, quod substantia corporis Christi & sangvinis Christi manet in sacramento altaris, non sic, quod habet esse in Deo vel in aliquo suo effectu tantùm, sed in sua propria natura & existentia.

Item Albertus M. in tractatu de corpore Christi, *dicit*, Quod Christus propter nos assumsit formam cibi & potus. Et sic Christus in veritate præsentiæ suæ Deitatis, & in veritate præsentiæ suæ humanitatis, totus est in sacramentalibus formis, quæ sic significant eum & continent.

Et iterum idem *in eodem*: Cum in sacramento altaris Christus Deus & homo sit res & sacramentum, oportet, quod formæ sacramentales sibi, Christo, tantum contineant, quantum servant. Si servant autem refectionem, æqualiter in toto & in qualibet parte. Si totum in partes frangatur, continent Christum totum in toto & in qualibet parte.

Item idem *in eodem dicit*: Quod Christus ut cibus spiritualis continetur secundum variam existentiam corporis & sanguinis, & animæ, & spiritus, & de ceteris. Et sic omnium suorum membrorum totus continetur sub forma panis & vini.

Item idem *in eodē, in alio c.* Dicim', quod Christus in sacramentalibus formis contineatur, ut in loco gloriosissimæ habitationis, id est in aula dulcissimæ refectionis, ut in atrio vel mysterio spiritualis traditionis & immolationis, & sicut in nexu amicissimæ connexionis Dei & hominis. De primo horum minorum advertendum, quod in uno suæ habitationis loco nobiscum ita certitudinaliter infallibiliter invenitur, sicut in hujusmodi loco suæ habitationis gloriosæ in isto corpore existente. Secundum istam vitam divinam & spiritualem apparuit coram discipulis in monte, ubi resplenduit facies ejus sicut sol, & vestimenta ejus facta sunt, sicut nix, ubi discipuli ceciderunt in faciem suam, uti patet *Matth. XVII. Marc. XI. & L. IX.* Nunquam enim homines mortales potuissent olim corpus Christi, secundum istam divinam & spiritualem splendidiorē sole, capere præ nimio candore lucis spiritualis æternæ, nisi fuisset ipsum existens vita animali mortali visibili velatum in conspectu filiorum hominum. Ita & nunc revera in templis Christianorum in divinissima & terribilissima eucha-

eucharistia, corpus & sanguis, vere cibus & potus existentes, nisi velarentur formis visibilibus panis & vini, nequaquam oculis carnis & mentis videri possent. Ideo oportebat ea velari effigie & specie peregrina, tum propter indigentiam personarum. Sicut æger oculus indispositus est videre lumen solis, aut oportet ut veletur, sic pravi non possunt videre, quia aliter perirent, in corde per errorem, morte spirituali infernali.

Nam ut dicit *Thomas* in quodam sermone *De corpore Christi*: Ex quo olim in verbis Christi scandalizabantur Judæi, quando dixit: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, ita ut quidam discipuli recederent ab eo, dicentes: Quomodo potest dare nobis carnem suam ad manducandum: Quanto magis si omnes vidissent corpus suum vel nunc viderent secundum istam vitam suam divinam sine velamento. Ideo velatum est, ut fide viva viverent fideles, credendo, adorando & gustando, quod non videtur, 1.*Pet.I. Credentes in Christum, quod non videtis, exultabitis lætitia inenarrabili.* Voluit autem Dominus, ut veritas non fallat, aut plus sibi in hoc credamus de existentia corporis sui & sanguinis in hoc velamento, suisque apostolis & aliis suis sanctis quam nostris sensibus, pronis semper ad devia. Per hoc etiam ad plus merendum, juxta illud Johannis XX. Beati, qui non viderunt & crediderunt. Occultatur enim dignissima persona Salvatoris, juxta illud Esaiæ XLV. Vere tu es Deus absconditus Salvator Israel. Absconditur etiam pulchritudo suæ magnæ claritatis & mirum opus excelsi omnipotentis. Nam si filii Israel, uti patet *Exod. XXXIII.* videntes, Mosen ex consortio sermonis Dei habere cornutam faciem præ nimia claritate, timuerunt prope accedere ad eum: Unde posuit velamen super faciem suam: Multomagis corpus Christi secundum istam vitam divinam Deiformem nullus mortalis oculus potuit vel potest inspicere. Et matri Domini Christi hoc accidit, quod non potuit sustinere claritatem & gloriam ejus, nisi virtus altissimi obumbrasset eam. Igitur &c. Unde *Chrysostomus* super Johanne: Et considera mihi horribilitatem mysterii &c. ut supra patet.

CAP. VI.

De adoratione corporis Christi in sacramento.

ET patet, quod corpus Christi in sacramento altaris, in quo est plenitudo Divinitatis corporaliter, & sic Christus in eo existens, à cunctis fidelibus debet adorari & coli, & una cum sacramento divinissimo & tremendissimo venerari. Tum quia debet hic credi corpus Christi existere; Et sic, quod Christus existat in toto; Et sic ibi in eum, tanquam in summum bonum credi, & in eum tendi per amorem super omnia, & per consequens amare eum super omnia: Et ulterius consequenter & adorare & colere in spiritu & veritate: Et hoc exterius sensibiliter corporaliter & efficaciter ostendere. Nam ubicunque Christus cum suo corpore, imo cum tota sua humanitate & Deitate existit, ibi est colendus & adorandus: Sed Christus sic cum tota humanitate & Deitate in sacramento existit, uti patet jam ex supra dictis, ex conclusione & aliis dictis. Ergo ibi est colendus & adorandus cum tota sua humanitate & Deitate.

Et hoc docent sancti factis & dictis suis. *Unde Hieronymus*, ut dicitur *libro Eusebii de morte ejus*, sic colit & adorat Christum cum corpore suo in sacramento, dicens: *Tu namq;, bone Jesu, pro crucis, tam grande, isto tuo, quod cerno, præsens corpore, subiisti supplicium, ut mortem quam meruram flagitiis, interimeres.* Et infra: *O nobile convivium, in quo sub panis & vini specie totus Christus Deus & homo sumitur.* Et infra: *O ferculum excellentissimum, venerandum & colendum, adorandum & glorificandum, amplectendum, omnibus extollendum laudibus. O signum dilectionis inopinabile, ut idem sit dator,* quod

quod datum, & donator est ipsum donum. Quàm magna tua dulcedo, Domine, quàm abscondisti timentibus te, perfecisti sperantibus in te. Et infrà: *Sub tanta panis benignitate contineris, non partialiter, sed integrè atque perfectè, atque inseparabiliter, totus Christus Jesus, integer sicut in cœlo ad Patris dexteram residens, Deus & homo. Ave panis vita, qui de cœlo descendisti, dans dignè te sumentibus vitam.* Hæc ille.

Item *Origenes super Esaiam in quadam homilia* sic dicit: *Ideò adoramus scabellum pedum istius, juxta quod scriptum est: Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. Caro siquidem Domini honorem divinitatis assumit.*

Item *Chrysostomus* super isto: *Et considera mihi horribilitatem mysterii: Semper hoc habitat tabernaculum, scilicet Deus homo. Carnem enim nostram superinduit, non ut rursus eam relicturus, sed ut semper habiturus secum. Non enim utique nisi hac esset & throno dignam fecisset regali, & induens eam adoraretur ab omni superiori militia, angelis, archangelis, & thronis, dominationibus, principatibus & potestatibus. Quis sermo potest, qui tantum honorem in genus nostrum facturus est.* Et infrà: *Tales enim sunt Dei directiones, & ita magna & supernaturalia beneficia ejus, ut non solùm humanam lingvam, sed & angelorum virtutem superexcederet eorum diligentissima enarratio.*

Item *Ambrosius in allegato libro IV. de sacramentis,* Qui, inquit, *manducat & bibit indignè, sine sui ipsius examinatione, non vitam & animæ suæ vivificationem sumit, sed judicium, id est causam suæ damnationis manducat & bibit: Et hoc ideò, quia non dijudicat corpus Domini, id est, non illa multa, quæ in corpore Domini manducando sunt, pensat, & ideò sine reverentia accedit, quasi ad alienum cibum. Si enim cogitaret homo panem istum esse verbo Dei personaliter unitum; & vitam & salutem omnium animarum esse, & frequenter adesse multitudinem Angelorum, & multa alia, quæ ibi intelligi possunt, nullus indignus accedere posset.* Hæc ille.

Item idem *Ambrosius L. III. de Sancto Spiritu c.* 10. mysticans istum textum, *Adorate scabellum pedum ejus,* dicit sic: *Itaque per scabellū terra intelligitur; Per terram autem caro Christi, quam honore, qui in mysteriis est, adoramus, & quam apostoli in Domino Jesu, ut suprà dictum est, adoraverunt. Neque enim divisus est Christus, sed unus est Christus. Neque cùm adoraretur, quasi Dei filius ex virgine natus negabatur.* Hæc ille.

Item *Augustinus de verbis Domini, sermone* 63. *Ego,* inquit, *Dominicam carnem, imò porrectam in Christo humanitatem propterea adoro, quia à divinitate suscepta atq; divinitati unita est. Ut non alium atque alium, sed unum eundemque Deum & hominem Dei filium esse confitear. Denique si hominem separaveris à Deo, ut nostrorum quidam, ut Photinus vel Paulus Samosatenus, illi nunquam ego credo, nec servio. Velut siquis nostrum aut purpuram aut diadema regale jacens inveniat, nunquam eam conabitur adorare, cùm verò Rex ea fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si eam simul cum Rege adorare contemnit. Ita etiam in Christo humanitatem non solam aut nudam, sed divinitati suæ unitam, vivum Dei filium, Deum verum si quis adorare contempserit, æterna mortis pœnas patietur, quia ipse est creator generis humani & restaurator.*

Item idem *Augustinus super psalmo: Christus,* inquit, *de carne Mariæ carnem accepit, & ipsam carnem dedit. Nemo autem istam carnem manducet, nisi prius adoraverit.*

Ex quibus auctoritatibus patet, verum corpus Christi de virgine natum in sacramento altaris existere. Et quod ipsum debet adorari & coli, & unà cum Christo & sacramento summè venerari.

Ex quo ulterius patet error impiè dicentium, quod hoc sacramentum vel corpus Christi in sacramento *solum* esset *nobis datum ad manducandum, & sangvis ejus ad bibendum, & non ad colendum sive adorandum.*

CAP. VII.

Conclusiones pro dignitate hujus sacramenti, & contra negantes existentiam corporis Christi in sacramento.

PAtet ulterius ex prædictis, quod quilibet fidelis, in unitate ecclesiæ existens, debet una fide credere & dignè admirari ibidem in hoc velamento diviniſſimo immensam dignationem divinæ bonitatis & communicabilitatis ac largitatis, toto corde & sincero, omnia alia opera hominum & adinventiones pro nihilo ducendo in comparatione ad istud opus excelsi, nisi fortè de quanto aliqua elevarent devotius ad istud contemplandum.

Item ex prædictis patet, quod *hoc sacramentum*, in quo est corpus Christi cum plenitudine divinitatis, *non est idolum*, ut quidam seducti à fide dicunt, aliosque seducunt. Patet ex suprà dictis.

Item ex prædictis sequitur, quod illi, qui dicunt, docent, & tenent temerariè, *corpus Christi in sua existentia secundum suam vitam spiritualem & divinam solum esse in cœlo ad dextram Dei Patris, & non apud nos hic in sacramento altaris*, errant graviter & periculosè contra evangelium & contra omnes sanctos, & contra ecclesiam primitivam & modernam.

Item ex prædictis videtur sequi, quod tales, prætendentes se conficeri, non intendunt in existere corpus Christi, verùm intendunt in non existere corpus Christi, ex sua incredulitate, & per consequens ex illa intentione non conficiunt, quia non faciunt in virtute divinorum verborum existere corpus Christi. Nisi forte aliunde de aliqua alia intentione universali ecclesiæ propter electos Dei conficerent. Patet, quia *ad confectionem requiritur vera intentio cum verà fide & corde.*

Item ex prædictis patet, quod Christus etiam cum suo corpore existit corporaliter ibi, & cum sua sponsa ecclesia fidelium usque ad consummationem seculi, ipso dicente: *Ponam tabernaculum meum in medio vestri & non abjiciet vos anima mea, & ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis populus meus.* Et de hoc oportet sponsam suam gratulari & gaudere, quod habet hic secum suum sponsum sic existentem, juxta illud *Esaia XII. Exulta, & lauda, habita Sion, quoniam magnus in medio tui sanctus Israel.*

Item sequi videtur ex supra dictis, quod *Doctores scholastici quidam*, moventes fortes rationes quasi insolubiles, *quod corpus Christi non existat in sacramento altaris in sui natura:* Vel quod in pluribus locis distantibus, ut in cœlo & in terra, vel in diversis templis non possit existere: Non plus probant, nisi quoad corpus Christi secundum vitam naturalem, de quanto subjacebat legibus & conditionibus terreni corporis ac ejus dimensionibus. Sed concludere non possunt contra existentiam corporis Christi vel sangvinis secundum vitam spiritualem & divinam in sacramento altaris, quod ab hominibus fidelibus est tenendum & catholicè credendum.

Et ex his videtur patere, qualiter sancti olim primitivæ ecclesiæ magni pleni spiritu Dei, habentes magnam fidem vivam circa hoc diviniſſimum sacramentum corporis & sangvinis Domini, à prioribus divinis ducibus, scilicet Apostolis hoc sumentes, *disponebant loca & templa, & ea dedicabant ad hoc specialiter*, ut in his divinum sacramentum supra dictum mundè & reverenter servaretur & custodiretur à sanctis ministris Deo dedicatis, ex ordine & officio adhoc deputatis, & non aliis laicis, cum specialibus vestimentis, vasis & aliis utensilibus ad hoc consecratis, quæ non licebat ad alios usus seculares convertere, nec extra loca prædicta alicubi habere in cursu & strepitu seculari, ut potest hoc colligi *De consec. dist.* 1.

Item sequitur, quod illi, qui præsumtuosè dogmatizant, ponentes distinctionem de triplici corpore, *primò* de corpore Christi naturali ad dextram Dei existente solùm, & non hic apud nos, *secundò* de corpore mystico ecclesiæ extra sacramentum, *Tertiò*, de ipsomet sacramento visibili in forma panis & vini: Hoc in se esse & solum corpus Christi, & quod ibi non esset corpus Christi illud de virgine natum, passum in cruce. Hi errant & errare faciunt alios à fide plurimos, & sunt in periculo damnationis, nisi pœnitentiam egerint.

CAP.

CAP. VIII.

De digna præparatione ad usum hujus sacramenti.

ITem ex supradictis patere potest, quomodo fideles debeant se habere ad tam dignissimum corpus & sanguinem Christi, & *quam bona vita* deberent esse, & quomodo *se probare* debeant in conscientia, & quomodo debeant dijudicare corpus Christi ab aliis corporibus terrenis, & quomodo debeant habere vestem nuptialem.

Nam si recte fideles credunt & sapiunt, dum ad hanc magnam mensam magni regis accedunt, recumbunt inter angelorum frequentiam & sanctorum omnium epulas. Accedentes enim congregantur sicut aquilæ, sicut scriptum est: *Ubicunq; fuerit corpus ibi congregabuntur aquilæ.* Ibi accedentes admiscentur, ubi convivium est regis æterni, ubi sponsus & sponsa dulcibus deliciarum fruuntur muneribus, & rex totius creaturæ quotidiè ingreditur, ut videat discumbentes, si vestem, in qua renati sunt, habeant nuptialem, ut tractavit *Paschasius tractatu de corpore Christi, c.* 1.

Sic autem se habere ad corpus Christi & sanguinem in sacramento tam digne & tam reverenter nemo potest, nisi habeat spiritum Dei. Nemo enim potest dicere dicentia vicaci & efficaci, Dominus Jesus sibi hoc in sacramento, nisi à spiritu sancto. Quia nemo potest subjici sibi sic tali subjectione & obedientia, cum tanto timore & tanta humilitate, ut decet tam magnificum regem & suum excellentissimum corpus in sacramento altaris. Tales enim oportet quod officientur ad bene vivendum secundum evangelium & observantiam mandatorum Dei, primum *clerici*, deinde *laici*, & quod deinde officientur ex hoc ibi in sacramento ad colendum venerandum & adorandum suum regem cum suo dignissimo corpore & sanguine, & ipsum sæpe degustandum, & in ipso gaudendum, mundanis vanis gaudiis postpositis.

Qui autem heu ad ista sunt indispositi, hi spiritum Dei non habent, & hi non sunt ejus, nec habent veram vivam fidem Dei. Quod si habent fidem, tunc mortuam habent, sine operibus, & sine spiritu vivificante. Quæ fides in eis est tanquam abominabilissimum cadaver, fœtidum in conspectu Dei. Tales indigne viventes indigne colunt, indigne accedunt, & judicium sibi manducant & bibunt, & ira Dei revelatur super eos, ira super homicidas, raptores, incredulos &c.

CAP. IX.

De idoneis sacerdotibus hoc sacramentum administraturis.

ET nunc ex his libet considerare, *quam idonei* debeant esse *ministri hujus novi testamenti*, & *quam sancti sacerdotes* circa hoc magnificum convivium summi Regis. Ut isti *non* assisterent *cum cruenta conscientia*, ut quidem ex nostris faciunt aliqui, qui agni cœlestis comedunt carnes sicut agni, qui venditur in macello, eructantes adhuc allia Pharaonis & cepas Ægypti, vitiorum enormitate deformes, luxuriæ cœno sordentes, & etiam sordidis & immundis sancta ministrantes indigne, non ad vitam sed ad mortem: Non attendentes evangelium, quod hoc malum est valde, & non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus, & iterum quod scriptum est: Nolite sanctum dare canibus.

Ubi sunt jam illi *sancti sacerdotes*, qui cum primitiva ecclesia ab hac terribili mensa, communionis & visione sacramentorum eos arcent, qui in mundissima versantur operatione actualium peccatorum, qui post veritatis agnitionem à sancta unione recedentes consessu & conversatione damnatis & perditis dæmonibus conjunguntur, vera æterna bona postponentes, naturalibus vero & variis passionibus & destructivis ac corruptis delectationibus affectu & actu insistunt, eorum suavitatem transitoriam appetentes. Unde & hi ante ceteros immundos clara voce à mini-

ſtris excluduntur, ut tractavit *S. Dionyſius, de eccleſiaſtica Hierarchia, Chryſoſtomus* & alii ſancti.

Unde jam hic quæritur inter *diſpenſatores* ut fidelis quis inveniatur. Et quis, putas, ſimilis eſt ſervus jam & *prudens*, ſcilicet ut, ſecundum gloſſam, *diſcerneret capacitatam ſingulorum*, quem conſtituit Dominus ſuper familiam plebis ſuæ, ut det illis cibum iſtum in tempore, ut patet *Matth. XXIV. & Luc. XII.* Quis jam diligenter agnoſcet vultum præceptoris ſui? Et ex præcepto Domini *quis paſtor agnoſcit oves & vocat eas nominatim*, & educit eas ad paſcua hæc ineffabilia, & ante eas vadit? Quis ſpiritum Dei habens eſt *ad hoc idoneus?* Et quis eſt iſte, & laudabimus eum. Quis in Chriſto manens multum fructum habet? Et qui, inquit, manet in me, & ego in eo, hic multum fructum fert. Pretioſior eſt vir talis auro obrizo. Et nos indigne tractantes, ut dixi, cruentâ conſcientiâ immundi, ſine probatione ſancta Dei miniſtramus, vivificantes animas, quæ non vivunt.

Et non dubium, quod tam miniſtrantium quam ſumentium in hoc convivio Rex omnipotens actus perſcrutatur, & viſitat, & præcipit miniſtris, non habentes veſtem nuptialem ligare, & in tenebras exteriores projicere.

CAP. X.

De ſententia Wiclefi quoad exiſtentiam corporis Chriſti in ſacramento.

ULterius ex ſupradictis ſequi videtur, quod, quamvis *evangelicus Doctor Wicleff*, vel quicunque alius, faciat multa argumenta in ſuis dictis fortia & quaſi inſolubilia ad hoc, *quod corpus Chriſti non exiſtat in ſacramento altaris in ſui exiſtentia vel natura*, vel *quod non exiſtat in pluribus locis diſtantibus, vel in diverſis templis*, Hoc debet intelligi, & ad hoc videntur intendere fere omnia ejus argumenta, *quod ibi in ſacramento altaris corpus Chriſti non exiſtat ſecundum vitam animalem, mortalem, viſibilem & extenſam mole magnam*, quam olim habuit. Sicut & ſuperiores ſancti allegati hoc idem prætendunt.

Nihilominus tamen *evangelicus Doctor Wicleff*, vel quicunque alius, ſic prædicto modo *probans, corpus Chriſti non exiſtere in ſacramento, videtur conformiter antiquis ſanctis ſuperius allegatis*, & *conformiter evangelio & toti eccleſiæ antiquæ* & modernæ, concedere & catholice aſſerere, quod non ſolum in cœlo & ad dexteram patris, ſed hic apud nos in terris pluribus templis ſimul & ſucceſſive in ſacramento altaris corpus Chriſti eſt ſecundum vitam ſuam ſpiritualem & divinam in ſua propria exiſtentia vel natura, ſicut ſuperius eſt declaratum & oſtenſum ex fundamento ſcripturæ evangelicæ & ex teſtimonio antiquorum ſanctorum.

Unde idem *Doctor evangelicus* in quodam *ſermone de feſto Paſcha*, ad iſtam ſententiam catholicam conformiter ſic loquitur: *Percipit autem*, inquit, *ex fide, ſcilicet fidelis, quod plenum corpus Chriſti & ſanguis, & omnia, ſit ex integro ad omne punctum hujus ſacramenti, quod inter omnia myſteria videtur difficillimum Chriſtiano percipere.*

Item idem *Doctor evangelicus* ſuper illud *Johannis VI. Caro mea vere eſt cibus &c.* dicit, *Quod caro mea vere eſt cibus & non ſolum figurative cibus, & per conſequens realiter, & non ſolum ut in ſigno continetur in hoc ſacramento.* Item *idem Doctor* in *Trialogo* dicit, quod *hoc adverbium*, corporaliter, *accipiatur ſimpliciter, ut res dicitur eſſe corporaliter alicubi, dum eſt ibi modo corporis. Et intelligunt quidam quod corpus eſt in hoſtia corporaliter, ſubſtantialiter & eſſentialiter, conformiter juxta modum loquendi Apoſtoli Coloſſ. II. dicentis: Quod in Chriſto habitat plenitudo divinitatis.* Hæc ille. Sic ergo corpus Chriſti eſt in ſacramento corporaliter, ſubſtantialiter & eſſentialiter, de quanto iſta adverbia capiuntur ſimpliciter & abſolute, abſque vita animali, mortali, viſibili, mole magna & extenſa, & ſine conditionibus & legibus terreni corporis, ſolum ſcilicet ſecundum vitam ſpiritualem & divinam ibi exiſtens corpo-

corporaliter, substantialiter & essentialiter.

Et verisimiliter potest intelligi illud dictum *Doctoris evangelici*, sive in *Trialogo*, sive alibi, *quod corpus Christi in sacramento altaris existens non est ibi corpus Christi*: Id est corpus Christi in sacramento altaris existens secundum vitam spiritualem & divinam, immortalem & invisibilem, non est ibi corpus secundum vitam animalem & mortalem, visibilem, mole magnam & extensam, sic quod aperte putaretur ibi esse corpus Christi, connotans conditiones & leges terrenas secundum vitam animalem, mortalem, mole magnam & extensam, & non sic aperte subjici.

Item ex supradictis sequitur, quod in sacramento altaris corpus Christi existens in sua propria natura, modo supra prædictò, *non est ibi corpus mortuum*, ut quidam errantes istis temporibus scandalose dixerunt, & quod non possit probari bene ibi existere vivum corpus Christi. Patet hoc, quia juxta supra dicta in sacramento altaris vere existit corpus Christi secundum vitam spiritualem, & divinam, secundum quam vivit ipsum ibi, & est ibi caro vivificatrix, & vivificat secundum istam vitam animas digne ipsum vel ipsam degustantes in spiritu & veritate.

Item sequitur, quod in sacramento altaris corpus Christi *non solum est ibi per quandam gratiam*, *solam* animam, ab ipso corpore Christi condistinctam, emanantem originaliter à corpore Christi, sic quod ipsummet corpus Christi non existeret, ut quidam errantes dicunt temerarie; Sed quod catholice credendum est, quod ibi vere existit corpus Christi in sui natura.

Unde *Bernhardus in sermone ad Petrum de corpore Christi* sic inquit: *Quod in hoc sacramento non solum qualibet gratia sed ipse à quo gratia sumitur.*

Et patet ulterius ex istis, quod illi, qui non credunt in sacramento altaris corpus Christi in sua propria existentia vel natura cum Christo, non adorant ibi corpus Christi cum Domino Jesu Christo in existentia corporis Christi. Quia solum prætendunt se adorare ipsum in cœlo ad dexteram Dei patris.

CA. XI.

De officio sacerdotum erga plebem sacra usuram cœna.

ET ex istis omnibus supradictis diligenter pensatis videtur sequi, quod *sacerdotes Domini*, qui præsunt populo Christiano, *debent esse valde docti*, & in lege Domini meditari die ac nocte, ut sciant docere frequenter populum de existentia vera divinissimi corporis & sangvinis Domini in sacramento altaris, & de magnitudine mysteriorum ejus, de capacitate eorum, qvomodò debeant credere, & quàm magnam reverentiam debeant ibi exhibere, colere, & adorare in templis circa missarum solennia, & quomodo debeant se disponere & probare, & suis sacerdotibus fidelibus & discretis se ostendere, & eis obedire, *sicut vita & conversatio plebium sit maxime nota eorum sacerdotibus*, & quod debeant viverè tàm sacerdotes quàm populus dignè & gratiosè propter tanta beneficia collata. Sicut etiam præcipitur *Extra. De celebratione missarum, Sanè cùm olim.* Et infrà: *Ne*, inquit, *per pigritiem sacerdotum divina indignatio exardescat, distinctè præcipiendo mandamus, quatenus à sacerdotibus eucharistia in loco singulari mundo & sacrato semper honorificè collocata, devotè ac honorificè fideliter conservetur. Sacerdos verò quilibet fideliter doceat populum suum, ut quandocunque in celebratione missarum elevatur hostia salutis, se reverenter inclinent. Idem facientes, cùm portat eam presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu superimposito mundo velamine ferat, & referat manifestè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cùm sit splendor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fideles fides & devotio augeatur. Prælati autem hujus mandati punire non differant transgressores, si & ipsi divinam & nostram volunt effugere ultionem.*

Item ex supra dictis sequitur, quod *sacramentum* corporis & sangvinis Domini tremendissimum & divinissimum propter sui excellentissimam dignitatem *non debeas portari communiter & continue, in bellis & campis cum crudis & carnalibus, cruentis atq; crudelibus, timorem Dei pro oculis non habentibus*, ne divinissimum & tremendum omni venerarione dignum sacramentum vilipendatur & contemtui & ostentui detur, & ne ex hoc in talem exercitum indignum & indispositivum ira Dei plus reveletur & irritetur & provocetur, licet aliqui timentes Dominum inveniantur inter eos.

CAP. XII.

Responsio ad argumentum sententiæ negativæ, supra Cap. 1. propositæ.

EX istis omnibus patet *responsio*, quando *arguebatur* contra veritatem quæstionis & *contra existentiam veram corporis Christi in sacramento altaris in pluribus templis simul.* Et hoc sic: Corpus Christi ascendit in cœlum, ibi est in aliquo loco usque ad adventum judicii, secundum Augustinum. Igitur non est hic in sacramento altaris.

Respondetur. Conceditur antecedens, & negatur consequentia. Concedo enim, quod corpus ascendit in cœlum, & inde non veniet, nisi ad diem judicii. Sed tamen ex isto non sequitur, quod in sacramento altaris hic apud nos corpus Christi non existat. Quia, ut dicit Augustinus *veritas ejus*, scilicet corporis Christi, *est ubiq;, scilicet ubicunque fuerit sacramentum. Illa, inquam, veritas Christi corporis, quod de terra beata virginis inculta & incorrupta est ortum, quæ est ejus intrinseca sive substantialis entitas sive essentia vel natura. Quia, sicut verum est esse omne quod est, sic cujuslibet rei entitas, est ejus veritas.*

Etiam *respondetur* secundum Augustinum, quod *illud corpus Christi existit in sacramento altaris, & ipsum illud idem & non ipsum, ascendit in cœlum, & veniet ad diem judicii. Et ipsum quidem visibiliter veniet ad diem judicii. Et non est ipsum invisibiliter, quod ipsum descendet ad diem judicii. In sacramento autem altaris est ipsum illud idem invisibiliter, quod ascendit in cœlum visibiliter, sed non est in sacramento visibiliter, quamvis necesse sit, ipsum visibiliter celebrari.* Et sic secundum Augustinum *veritas invisibilis corporis Christi in sacramento altaris existit, secundum quam caro Christi dicitur esse vere cibus in veritate ista non ficta.*

CAP. XIII.

De variis formulis eruditorum illius temporis, existentiam corporis Christi in sacramento negantium

ITem ex supra dictis pensent fideles *dictum quorundam, dicentium, quod in sacramento altaris his in terris non est corpus Christi substantialiter, corporaliter & dimensionaliter.*

Caveant, ne ibi commisceatur eis falsum cum vero. Verum enim dicitur quod in sacramento altaris non est corpus Christi *dimensionaliter*, illo modo scilicet, quia non est ibi secundum vitam mortalem visibilem & mole magnam sicut olim ante mortem. Sed caveant fideles circa hoc, ne per hoc sic dicentes innuerint false, quod corpus Christi in sacramento non sit corporaliter & substantialiter secundum vitam spiritualem & divinam, invisibilem, non dimensionaliter. Cujus oppositum patet ex supradictis plane, scilicet ex evangelio & ex dictis antiquorum sanctorum.

Item ex supradictis fideles observent cautelam contra sathanam, sciantque discernere verum à falso & pretiosum à vili. Publice enim per quosdam *dicitur* vel in eorum tractatibus *scribitur, quod in sacramento altaris est corpus Christi spiritualiter, sacramentaliter & realiter, non tamen*

tamen tales *concedunt, quod in sacramento altaris existat corpus Christi in sua natura* secundum vitam spiritualem & divinam. Hoc autem sic non concedere sed negare esset contra evangelium & totam ecclesiam & sanctos supra allegatos.

Porro in isto dicto: *Corpus Christi est in sacramento altaris spiritualiter, sacramentaliter & realiter*, fideles pensent ibi multiplicem sensum, ne decipiantur. Nam si sic intelligitur illud dictum, quod in sacramento altaris est corpus Christi spiritualiter, sacramentaliter & realiter, id est *solum per spiritualem, realem gratiam est ibi in sacramento*, non autem in propria existentia secundum vitam spiritualem & divinam: Sic esset sensus erroneus. Si autem sic intelligitur: In sacramento altaris est vel existit corpus Christi spiritualiter, sacramentaliter & realiter, id est, ibi spiritualiter & realiter in sacramento secundum vitam spiritualem, realem, divinam, invisibilem in sua propria existentia vel natura: Sic est sensus verus & catholicus.

Audientes ergò vel legentes in ista materia aliorum *dicta* vel *scripta*, pensent fideles, in quibus sensibus ea proferunt sic opinantes. Et circa ea sint fideles prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

CAP. XIV.

Jacobelli obtestatio ad lectorem de animi sui integritate ac scopo in hac materia tractanda.

Item ex suprà dictis omnibus pensent fideles, quod *non intendo per hoc dicere, quod corpus Christi transiret simpliciter in naturam Deitatis vel spiritus increati, sic quod non remaneret caro in sua propria existentia*, ut fortè *quidam mihi*, vel aliis mihi similibus, *videntur adscribere*, ut est videre in eorum dictis vel scriptis: Sed *dico*, secundum Chrysostomum & Damascenum, aliosque superius allegatos, quod *caro Christi per unionem hypostaticam est spiritus*, id est, *spiritualis*. Quia secundum Damascenum, quod generatum est ex spiritu sancto, spiritus est. Per hoc autem non destruitur natura corporis, sed manet, sic spiritualis & divina existens in sua existentia vel natura.

Cupio ergò non latere quemlibet *lectorem horum scriptorum*, quod per ista *scripta* non intendo, nisi communem fidem, spem & charitatem, quantum esset in me, ædificare, errores & schismata destruere, & unitatem spiritus per hoc in populis promovere, *suscitareque tàm in clero, quàm in populis amorem, fidem, & devotionem* ad beatificum & supracœleste sacramentum corporis & sangvinis Domini nostri Jesu Christi, & inducere honorem & gloriam ac fidele desiderium moderni *præsentis cleri & populi* ad ipsum venerandum amplius, & ipso dignè fruendum, tali modo, & ad ipsum finem, quali & ad quem est ipsum præparatum à Christo Jesu, & ecclesiæ dilectæ sanctorum Dei distributum communiter & donatum.

Rogo ergò instanter quemlibet *lectorem horum scriptorum*, ut non simpliciter & ita cito hæc scripta abjiciat vel contemnat *propter indignitatem personæ scribendis habitæ in odio à multis nimis*. Et si quid defectuosum, vel incautum, vel periculosum sive offensivum invenerit, ut piè & misericorditer interpretetur & supportet. Pro quo peto veniam & compassionem, & si necesse erit, piam & charitativam informationem vel correctionem, modo & forma juxta regulas evangelii observandis.

Exposueram enim me ad respondendum in ista materia publicè in actu objectionibus magistrorum vel aliorum. Sic adhuc me expono correctioni piæ cujuscunque viri catholici, qui fide vivit filii Dei, speque viva & charitate Domini nostri Jesu Christi gubernatur.

Si autem lector in his animum catholicum & utile aliquid invenerit, noverit, hoc non ex me, sed ex Deo & Domini fundamento & ejus evangelio & antiquis sanctis esse congestum. Et in hoc sit laus & gloria Deo Patri & Filio & Spiritui sancto, à quo & per quem & in quo omnia in secula seculorum. Amen.

Tan-

TAndem cum Concilio tendimus ad finem. Postquam ergo *tribus propemodum annis*, non solum in Bohemia sed & *Constantiæ in Concilio*, controversia de Communione sacramentali sub utraque specie, à viris doctis ventilata, & usque ad novi Pontificis electionem non dilata sed progagata fuerat, ut superiora monumenta docent: Mense Novembri A. 1417. creatus novus Papa *Martinus V.* superiorum negotiorum conscius, non solum contra Wiclefi Hussi & Hieronymi sectatores generatim, *sub finem Concilii* edictum pro inquisitione in illos statuenda edidit, sed *speciatim* in isthoc edicto *Jacobellum, ejusque varia scripta de re sacramentali*, indigitavit, & expressis plane nominibus aliqua, nobis nondum visa; commemoravit, quod huic potissimum Jacobello novum illud Hussitarum negotium deberetur.

Hâc proinde in Jacobellum æque ac Hussitas & Bohemos reliquos *inquisitione* per Martinum V. in Concilio definitâ, quæ in Decretorum Constantiensium Volumine *Tomo IV.* comparebit, Concilium brevi post finem vidit.

Atque ita cum his merito & *hunc Tomum claudimus*. Quanquam enim à fine Concilii non sopitæ omnes illæ motiones religiosæ, sed vel continuatæ, vel auctæ & majori cum impetu productæ, ac in multos annos in novum usque Basileense Concilium sint ab utraque parte protractæ: Nostrum tamen non fuit *limites hujus Concilii* operisque definiti transilire. Acquiescendum potius hic cum Concilio ejusque Patribus fuit, non tam, ut à tædioso ac tenaci labore aliquis respirandi locus & nobis contingeret, quàm ut suus cuique rei terminus constaret salvus, & Concilii magni ultimi conatus & eventus tanto distinctius apparerent. Sicut enim *Tomum I. de emendatione disciplinæ Ecclesiasticæ in Concilio Const. quæsita*, clausimus cum fine Concilii, præter Appendicem: *Tomum II. De pace ac unione Ecclesiæ Constantiæ formata*, itidem finivimus cum Concilii fine: Sic quoque dum longam hoc *Tomo III. de rebus religionis tunc controversis* monumentorum seriem ad finem usque Concilii deduximus, jure meritoque ultimam eis imponimus manum.

Benignus lector opellam hanc quoque nostram æqui bonique consulet. Memor interim *fugacis temporis* vitæque hujus minime perennis, dum *tria prope secula elapsa* viderit, ex quo illa Concilii celebritas Constantiæ visa: Memor quoque *molestiarum*, quibus res omnes, sacræ & humanæ, indesinenter in hoc orbe afficiuntur & jactantur, quando *jam olim* & ante tam longos annorum circulos Ecclesia & respublica *disceptationibus tenacissimis* fuit quassata. Conscius denique, & in his remotis fatis pristinis, vetustissimi *augurii* sapientissimi Regis *Salomonis*, Eccles. I. *Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est, quod factum est? Ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum. Nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est. Jam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos. Non est priorum memoria. Sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.*

Tertia hæc est compages
Bone Lector
antiquorum monumentorum,
maxima ex parte
remoto huic seculo incognitorum,
de rebus fidei & religionis
Hussi, Bohemi,
Johannis Parvi, Galli,
Theologi & Consiliarii Burgundi,
Cruciferorum de Prussia
Ordinisve Teutonici,
Brigittæ Svecicæ,
Hieronymi Pragensis,
Calendariographorum Ecclesiasticorum,
Crucifratrum aut Flagellariorum,
Monachorum & Monialium,
Dominicanorum præsertim
& *Cistercienſium*,
Wiclefi, Angli,
Jacobelli, Misa Bohemi,
sociorumq; Bohemorum,
in Constantiensi Concilio,
SIGISMUNDO CÆSARE
præsente partim
partim absente
ad Hispanos Gallos & Anglos
Concilii causa digresso,
in Patrum & Doctorum senatu
privatisque congressibus
diu multum examinatis,
his non plane definitis
ob scrupulos, vel metum, vel affectum,
illis damnatis:

Nunc

Nunc tandem
post trium ferme seculorum intervallum
INVICTISSIMO
ac Christianissimo
CÆSARE LEOPOLDO
ex profundis tenebris
antiquissimorum ac pretiosissimorum MSctorũ
Cæsareorum Vindobonensium
Electoralium Brandenburgensium
Ducalium Brunsvicensium
ac Wolffenbuttelensium
Academicorum Lipsiensium
ac Helmstadiensium
Fortunatis Auspiciis
SERENISSIMI PRINCIPIS
RUDOLPHI AUGUSTI
Brunsvicensium ac Lunæburg.
DUCIS
eruta,
& in Academia Julia
Helmstadii in lucem producta.
Cui Tertio Tomo
redeunte felici omine primi Tomi
ultima imposita manus
A. M. DC. XCIIX.
illucescente die XVI. Maji,
Augusti Conditoris hujus Operis
DUCIS RUDOLPHI AUGUSTI
SERENO NATALI
SEPTUAGESIMO SECUNDO.